

התנועה למען איכות השלטון בישראל ע"ר 580178697

ע"י ב"כ עוה"ד ד"ר אליעד שרגא ו/או תומר נאור ו/או רחל אל-שי רוזנפלד ו/או רותם בבלי דביר ו/או יניב גולדברג ו/או תמר באום ו/או סתיו לבנה להב ו/או טלילה דביר ו/או יעל בלוך ו/או לירז גנון ו/או ענת ברמן ו/או נעמי יקירביץ ו/או עדו שטיינברגר ו/או עידו אורנשטיין ו/או ז'קלין ברכה ו/או תמר קדם

מרחוב יפו 208 ירושלים, ת.ד. 31348, 9131301
טלפון: 02-5000073; פקס: 02-5000076
דוא"ל: office@mqg.org.il

העותרת

- נ ג ד -

1. הכנסת

ע"י ב"כ עוה"ד מהלשכה המשפטית בכנסת
ממשכן הכנסת, ירושלים
טל': 02-6408636; פקס: 02-6753495
דוא"ל: hdept@knesset.gov.il

2. היועצת המשפטית לממשלה

באמצעות פרקליטות המדינה
שדרות וולפסון 2, קריית הממשלה ע"ש דוד בן-גוריון, ירושלים
טל': 073-3925590; פקס': 02-6467011
דוא"ל: hcy-dep@justice.gov.il

המשיבים

עתירה למתן צו על תנאי, סעד

הצהרתי, צו ביניים ובקשה

לקיום דיון דחוף

מוגשת בזאת עתירה לבית משפט נכבד זה למתן צו על תנאי, סעד הצהרתי וצו ביניים כנגד המשיבה 1, וכן בקשה לקיום דיון דחוף בעתירה, והכל כדלקמן:

א. צו על תנאי

1. צו על תנאי כנגד המשיבה 1 המורה לה להתייצב וליתן טעם מדוע לא יבוטל חוק-יסוד: לימוד תורה (להלן: "חוק היסוד"), זאת נוכח הטעמים הבאים, יחד ולחוד:

א.1.1. **התיקון נתקבל תוך שימוש לרעה בסמכות המכוננת**, בהיותו הסדר פרטיקולרי שנועד לשרת אינטרס פוליטי וסקטוריאלי קונקרטי, נועד לתכלית פרסונלית, ולשנות באופן יישומי את מעמדם המשפטי של תלמידי הישיבות בכל הנוגע לחובת הגיוס ולאמצעי האכיפה המופעלים כלפיהם; וכן בהיותו חורג מהמארג החוקתי של הדין הישראלי; ולפיכך אין לזהותו כנורמה חוקתית אלא כפעולה משפטית שדינה בטלות.

א.1.1.ב. **התיקון חורג מסמכותה של הכנסת כרשות מכוננת**, באשר הוא פוגע פגיעה אנושה במאפייניה הגרעיניים של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית – בכבוד האדם והשוויון, ויוצר שינוי במדרג הנורמטיבי בין הזהות היהודית לבין הזהות הדמוקרטית, באופן העולה כדי שינוי משטרי יסודי; ולפיכך יש להורות על בטלותו.

א.1.1.ג. **לנוכח הפגמים התהליכיים הקשים שנפלו בהליך חקיקת התיקון**, בראשם העברת הדיון בהצעת החוק מוועדת החוקה, חוק ומשפט לוועדת הכנסת שאינה מוסמכת לדון בה ולפיכך תוך סטייה ברורה מתקנון הכנסת; קידומו בהליך חקיקה מואץ ושינוי המהותי בשלביה האחרונים של החקיקה, מבלי שנערך דיון מספק במשמעות הנוסח הסופי ובהשלכותיו, באופן שפגע פגיעה ממשית בעקרון ההשתתפות של חברי הכנסת בהליך החקיקה.

א.1.1.ד. **בהיות כלל השינויים המוצעים מהווים שינוי יסודי של המשטר הדמוקרטי של מדינת ישראל אשר מצדיקים את התערבות בית המשפט הנכבד.**

ב. לחלופין - סעד הצהרתי

ב.1. **לחלופין** לבקשה לצו על תנאי, מתבקש בית המשפט הנכבד לקבוע כי אין ללמוד מחוק היסוד כל תכלית יישומית, אלא הוא דקלרטיבי בלבד, ולפיכך אין בו כדי לשנות את המצב המשפטי שהיה קיים עובר לכינון חוק היסוד.

ג. בקשה לצו ביניים ולצו ארעי

ג.1. בית המשפט הנכבד מתבקש להוציא צו ביניים חוקתי, המורה על הקפאת כניסתו לתוקף של חוק-יסוד: לימוד תורה (להלן: "חוק היסוד"), וזאת עד להכרעה בעתירה לגופה.

ג.2. כידוע, סמכות זו להוצאת צו ביניים חוקתי נתונה לבית המשפט הנכבד בתקנה 19 לתקנות סדר הדין בבית המשפט הגבוה לצדק, התשמ"ד-1984, והיא הופעלה על ידו לא אחת במקרים בהם ריחפה עננה חוקתית כבדה מעל דבר חקיקה, באופן שהצדיק את השהיית הפעילות השלטונית המבוצעת מכוחו (ראו, מני רבים: בג"ץ 1308/17 עיריית סלואד נ' הכנסת, פסקה 29 לפסק דינה של כב' הנשיאה בדימ' חיות (נבו 9.6.2020); בג"ץ 2605/05 המרכז האקדמי למשפט ולעסקים, חטיבת זכויות האדם נ' שר האוצר, פ"ד סג(2) 545, 576 (2009)).

ג.3. עיגון עקרוני לסמכות זו ניתן עוד בשנות ה-90, בבג"ץ 1715/97 לשכת מנהלי ההשקעות בישראל נ' שר האוצר, פ"ד נא(4) 367 (1997): "נקודת המוצא שלנו בדיון זה הייתה, כי הוצאת צו-ביניים לעיכוב הפעלתו של הסדר המעוגן בחוק הינה בסמכותו של בית-המשפט ונתונה לשיקול-דעתו. כך נוהגים בתי-המשפט באנגליה, בארצות-הברית, בקנדה ובשיטות משפט נוספות ... שיקול-דעת זה יש להפעיל בזירות רבה. יש לאזן בין הנזק הבלתי הפיך

לפרט אם צו העיכוב לא יינתן, לבין הנזק לפרטים אחרים, ולציבור כולו, אם צו העיכוב יינתן. על בית-המשפט להיות רגיש הן לעיכוב בהפעלתו של חוק בטרם הוכרע הדין (אם יינתן צו-ביניים), והן לפגיעה הלכאורית בזכויות האדם עד להכרעת-הדין (אם לא יינתן צו כאמור). (שם, בעמ' 381-382).

ג.4. בית המשפט הנכבד עשה שימוש בסמכות זו, בין היתר, בבג"ץ 2996/17 ארגון העיתונאים בישראל – הסתדרות העובדים הכללית החדשה נ' ראש הממשלה (נבו 23.1.2019), שם הורה בית המשפט הנכבד על השהיית כניסתו לתוקף של תיקון לחוק, בקבעו כי: "כניסתו לתוקף של תיקון מס' 8, ושל כל פעולה אחרת בהקשר אליו – תושהה עד להחלטה אחרת שתתקבל לאחר הדיון בעתירות" (שם, בפסקאות 22-24).

ג.5. מטרת צו הביניים הינה לשמר את המצב הקיים עד להכרעה השיפוטית בעתירה, ולמנוע קיומם של נזקים בלתי-הפיכים (אליעד שרגא ורועי שחר המשפט המינהלי-סדרי הדין והראיות בבג"צ כרך חמישי 208-206 (2010); א' שאמרלד, סעדים זמניים, הוצאת "אוצר המשפט" כרך א', עמ' 3 (2005)).

ג.6. בבואו לבחון את השאלה האם להעניק צו ביניים אם לאו, מאזן בית המשפט הנכבד בין שני שיקולים עיקריים – מאזן הנוחות, וסיכויי העתירה, כאשר למאזן הנוחות מעמד בכורה ברור בין שני אלה (ראו, מיני רבים: בר"מ 8777/06 מפעלי תחנות בע"מ ואח' נ' הועדה המקומית לתכנון ובניה טבריה ואח' (נבו 19.11.2006)):

"על בית המשפט לשקול בבואו להכריע בבקשה למתן צו ביניים את סיכויי העתירה ואת 'מאזן הנוחות' ... שני השיקולים משפיעים האחד על השני ... ואולם, אבן הבוחן העיקרית בסופו של יום היא בשיקולי 'מאזן הנוחות' ... במסגרת שיקולי מאזן הנוחות יבחן בית המשפט, בין יתר שיקוליו, אם אי מתן הצו יסכל את בירור ההליך העיקרי, וכן יבחן את הצורך לשמר מצב קיים לעומת יצירת מצב חדש בטרם התברר ההליך לגופו".

ג.7. כפי שנראה להלן, ענייננו נמנה עם אותם מקרים חריגים ומובהקים, בהם מתקיימות במלואן אמות המידה שנקבעו בפסיקה למתן צו ביניים חוקתי. זאת, הן נוכח מאזן נוחות חד-משמעי לטובת מתן הצו, והן נוכח סיכוייה הגבוהים של העתירה.

I. חוק היסוד יביא לנזק מידי ובלתי הפיך – מאזן הנוחות נוטה במובהק לטובת מתן צו הביניים

ג.7.א. לב ליבו של חוק היסוד הוא יצירת מדרג נורמטיבי חדש במדינת ישראל, מתוך סיבות פסולות ולשם מציאת פתרון בדרך עוקפת לסוגיה חוקית שהתגלעה בנושא גיוסם של תלמידי ישיבות

ג.7.ב. יוער, והדברים מפורטים במורד העתירה, כי במקביל לחקיקתו של חוק יסוד זה, מחוקקת הכנסת את הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 28) (שילוב תלמידי ישיבות), התשפ"ב-2022, חוק אשר כל כולו מעקף של החוקים והפסיקה – מניעת מעצרים וסנקציות של תלמידי ישיבות המשתמטים משירות בצה"ל.

ג.7.ג. כלומר מרגע כניסת חוק היסוד לתוקף יגרם נזק מידי ובלתי הפיך – כאשר, גם אם בסופו של יום יבוטל חוק היסוד, הרי שכל שצריך הוא מספר ימים בעודו בתוקף על מנת "להכשיר" חוק אחר ולפטור למעלה ממאה אלף חייבי גיוס בשירות בצה"ל. מצב זה לא יהיה ניתן לריפוי ולא יהיה ניתן להשיבו לאחור.

ג.7.ד. לפיכך, במאזן הנוחות, **הכף נוטה בבירור לטובת מתן הצו**: אי-מתן צו הביניים יגרור נזק כבד, רחב היקף ובלתי הפיך, הן לשלטון החוק והן לזכויות יסוד מוגנות; ואילו מתן הצו אך יקפיא את המצב המשפטי הקיים, וישמר את האפשרות לברר את העתירה לגופה בלא יצירת נזקים מיותרים ובלא סיכול אפקטיבי של הביקורת השיפוטית.

II. סיכויי העתירה גבוהים במיוחד

ג.7.ה. לצד זאת, כפי שנרחיב להלן במורד העתירה, סיכויי העתירה גבוהים במיוחד. חוק היסוד פוגע פגיעה חמורה ביותר במארג החוקתי המשטרי של מדינת ישראל, הוא חוקק בצורה רשלנית ותוך דריסה של עקרונות החקיקה בכנסת – וחקיקת יסוד בפרט – בזמן קצר ותוך שמטרתו אחת ויחידה – לפגוע בציבור המשרתים בצבא ההגנה לישראל, ולהביא לפגיעה קשה בזכות השוויון, בחופש העיסוק, בזכות לחירות, בזכות לחיים ולשלמות הגוף של ציבור משרתי הסדיר והמילואים.

ג.7.ו. בנסיבות אלה, ומכלול הטעמים שפורטו לעיל, מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא צו ביניים חוקתי המורה על הקפאת כניסתו לתוקף של חוק היסוד וזאת עד להכרעה בעתירה לגופה.

ג.8. בנוסף בית המשפט הנכבד מתבקש לתת צו ארעי עד למתן ההחלטה בבקשה לצו ביניים.

ד. בקשה לקיום דיון דחוף

כן תבקש העותרת מבית המשפט הנכבד כי יורה על קיומו של דיון דחוף בעתירה, על רקע הצורך לברר בהקדם האפשרי את השאלות העומדות בבסיס העתירה, וכן לנוכח כוונתה של הכנסת לחוקק במקביל לחוק יסוד זה חוק נוסף אשר עניינו במתן פטור בעקיפין לתלמידי הישיבות משירות בצבא ההגנה לישראל, ובדרך של מניעת סנקציות על משתמטים חרדים בלבד. **בקשה זו זרה בכפיפה אחת עם הבקשה לצו צו ביניים, אשר יבטיח כי צו ביניים, ככל שיינתן, יעמוד לפרק הזמן הדרוש בלבד.**

כל ההדגשות בעתירה זו נוספו על-ידי הח"מ, אלא אם כן נכתב אחרת.

תוכן עניינים

א. מבוא	6
ב. הצדדים לעתירה.....	6
ג. תשתית עובדתית.....	6
1. הרקע לחקיקה – כישלון בגיוס מי שתורתו אומנתו לצה"ל.....	6
ג.1.א. 400 תלמידי ישיבות הפכו ל-110,000.....	6
ג.1.ב. פסקי הדין בעניין רובינשטיין, חוק טל, פקיעת חוק טל וחוק שקד.....	7
ג.1.ג. בג"ץ 6198/23 – חובת הגיוס של בני הישיבות.....	9
ג.1.ד. פסק הדין בבג"ץ 5819/24 – חובת אכיפת חובת הגיוס על בני ישיבות.....	11
ג.1.ה. לאחר פסק הדין בבג"ץ 5819/24-החלטה מיום 26.4.2026.....	13
ג.2. נסיבות החקיקה הקונקרטיות של חוק-יסוד: לימוד תורה.....	14
ג.3. הליך החקיקה.....	16
ג.4. מיצוי הליכים.....	21
ד. הטיעון המשפטי.....	21
ד.1. חוק-יסוד: לימוד תורה.....	21
ד.2. כינון חוק היסוד מהווה שימוש לרעה בסמכות המכוננת.....	22
ד.2.א. דוקטרינת השימוש לרעה בסמכות המכוננת והביקורת השיפוטית במסגרתה.....	22
ד.2.ב. שלב הזיהוי – מבחן הכלליות.....	23
ד.2.ב.1. מהותה של דרישת הכלליות.....	23
ד.2.ב.2. זיהוי פגם כלליות בחקיקה.....	24
ד.2.ג. חוק היסוד פרסונלי ביסודו.....	25
ד.2.ג.1. ההיסטוריה החקיקתית מצביעה במפורש על תכלית פרסונלית.....	25
ד.2.ג.2. נסיבות החקיקה.....	28
ד.2.ג.3. התחולה המידית – הסרת מסך הבערות תוך ניגוד עניינים מוסדי מובהק.....	29
ד.2.ג.4. לסיכום – חוק היסוד אינו עומד במבחן הכלליות.....	31
ד.2.ד. חוק היסוד אינו מתאים למארג החוקתי.....	31
ד.2.ה. חוק היסוד אינו עומד בשלב הצידוק.....	32
ד.3. הכנסת חרזה מסמכותה המכוננת בכינון חוק היסוד.....	33
ד.3.א. דוקטרינת החריגה מסמכות מכוננת והיקף הביקורת השיפוטית.....	33
ד.3.ב. חוק היסוד פוגע אנושות בליבת הזהות הדמוקרטית של המדינה.....	34
ד.4. נפלו פגמים היורדים לשורש הליך החקיקה המצדיקים את פסלות חוק היסוד.....	37
ד.4.א. ביקורת שיפוטית בשל פגם היורד לשורש הליך החקיקה.....	37

40	ד.4.ב.הפגמים הקשים בהליך חקיקת חוק היסוד.....
41	ה. סיכום
43	תצהיר מטעם העותרת.....

א. מבוא

1. עניינה של עתירה זו בחוק יסוד: לימוד התורה, אשר עבר בקריאה שנייה ושלישית במליאת הכנסת ביום 13.7.2026.
2. העותרת תטען כי חקיקה מכוננת זו מהווה שימוש לרעה בסמכות המכוננת של הכנסת. חקיקת חוק יסוד המשנה נורמות חוקתיות בבהילות, דחיפות בלתי מוסברת, בתוך זמן קצר ותחת אילוצים קואליציוניים, ובדרך המהווה ניצול ציני של כוח הכנסת.
3. כבר בשלב הליך הנחת הצעת החוק פעלה הכנסת באופן רצוף כשלים פרוצדורליים חמורים, ובהם העברת הדיון מוועדת החוקה, חוק ומשפט לוועדת הכנסת על מנת שזו תקדם אותו במהירות, ותוך התעלמות מחוות דעתה של היועצת המשפטית לכנסת – ולבסוף מחיקת חלקים נכבדים מתוך הצעת החוק מבלי לשנות את דברי ההסבר ורגע לפני שהונחה ההצעה על שולחן המליאה.
4. העותרת תטען כי חוק יסוד: לימוד התורה פגיעה אנושה בעקרון השוויון: החוק מהווה "חקיקת מעקף" שנועדה לבלום את פסיקות בג"ץ בעניין השוויון בנטל (בג"ץ 1877/14 ו-6198/23). וזאת, גם בנוסחו העדכני כפי שאושרו בו עוגן ערך לימוד התורה כערך יסוד.
5. העותרת תטען כי חוק היסוד נועד להכפיף את חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו לחוק החדש, להעניק לערך לימוד התורה עליונות חוקתית, ולמסד הפליה קבועה בין דם לדם.
6. כן תטען העותרת, כי החוק מנוסח באופן אשר יוצר עמימות מושגית מכוונת שתוביל לתקלות חוקתיות ופרשניות. החוק משתית קונסטרוקציה חוקתית על מונח אמורפי ("לימוד תורה") נטול הגדרה משפטית, כאשר עולה החשש הכבד שמא עמימות זו נועדה להסוות הפליה מגדרית וזרמית (דוגמת מידור נשים וזרמים לא-אורתודוקסיים) לטובת עולם הישיבות החרדי, ותאלץ את רשויות המדינה האזרחיות לפעול כ"פוסקי הלכה" מטעם השלטון.
7. המדובר בחוק יסוד פרסונלי, אשר כל מטרתו היא לשרת באופן מיידי את **הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 28) (שילוב תלמידי ישיבות), התשפ"ב-2022** אשר נועדה לפטור משתמטים מגיוס, ובטווח הארוך להביא לכך שמאות אלפי תלמידי ישיבות יוכלו להשתמט מנשיאה בנטל השירות במדינת ישראל.
8. מתוך כלל האמור, תטען העותרת כי המדובר בשימוש לרעה בסמכות המכוננת של הכנסת, אשר נעשה באופן ציני ופרסונלי ובחריגה מהסמכות המכוננת של הכנסת ותוך פגיעה במאפייניה הגרעיניים של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
9. העותרת תטען אף כי יש לפסול את החוק לנוכח הפגמים הפרוצדורליים הקשים שהתגלעו בהליך חקיקתו, פגמים אשר עליהם כתבה היועצת המשפטית לכנסת כי הם "אינם ניתנים לריפוי".
10. בנסיבות אלה, ומתוך האמור לעיל, נאלצת העותרת לפנות לבית משפט נכבד זה בבקשה כי יורה על קיום הצו המבוקש בעתירה, צו ביניים וצו ארעי עד להכרעה בבקשה לצו הביניים, והכל כפי

ב. הצדדים לעתירה

11. **העותרת היא התנועה למען איכות השלטון בישראל**, עמותה, רשומה כדין, תנועה עצמאית א-פוליטית ובלתי מפלגתית, הפועלת זה יותר משלושה עשורים בזירה הציבורית והמשפטית, ומונה כ-60,000 חברים ופעילים. העותרת חרטה על דגלה שמירה על טוהר המידות בשירות הציבורי, עידוד ערכי שלטון החוק, שירוש נורמות בלתי ראויות במנהל הציבורי והשרשת נורמות ראויות של מנהל ציבורי תקין.
12. **המשיבה 1 היא הכנסת**, הרשות המחוקקת והמכוננת של מדינת ישראל, שכוננה את חוק-יסוד: לימוד תורה, העומד בבסיס עתירה זו.
13. **המשיבה 2 היא היועצת המשפטית לממשלה**, עו"ד גלי בהרב-מיארה, אשר אמונה על ייצוג האינטרס הציבורי ושמירה על קיום הדין.

ג. תשתית עובדתית

ג.1. הרקע לחקיקה – כישלון בגיוס מי שתורתו אומנתו לצה"ל

ג.1.א. 400 תלמידי ישיבות הפכו ל-110,000

14. מיום הקמתה, נאלצת מדינת ישראל להגן ללא הרף על בטחון אזרחיה. לשם כך, הוקם ואוגד מיד עם קום המדינה צבא ההגנה לישראל. בשנת 1949 נחקק חוק שירות ביטחון, תשי"ט-1949, וחוק זה קבע לראשונה באורח מסודר חובת גיוס לצבא לכל אזרח ואזרחית. במהלך השנים שונה החוק המקורי לחוק שירות בטחון [נוסח משולב], תשמ"ו-1986 (לעיל ולהלן: "**חוק שירות ביטחון**"), אשר מסדיר עד היום את סוגיית הגיוס לצבא לשירות סדיר.
15. לאחר קום המדינה, ראש הממשלה ושר הבטחון דאז, דוד בן גוריון, החליט לאפשר דחית גיוס לתלמידי ישיבות "שתורתם אומנותם". בשנת 1958, בהנחיית מנכ"ל משרד הביטחון דאז, שמעון פרס, נקבעו נוהלי דחיית השירות בצורה מסודרת. מטרתו של ההסדר אז, שהעניק פטור מגיוס לצבא לכ-400 תלמידי ישיבה, הייתה שמירה על גחלת לימוד התורה, שכמעט כבתה בשואה.¹ זאת, תוך שראש הממשלה דאז הכיר במפורש בקושי החברתי הטמון **בהסדר המפלה שקבע**, באומרו כי:²

"זוהי קודם כול שאלה מוסרית גדולה אם ראוי הדבר, שבן אמא פלונית ייהרג להגנת המולדת, ובן אמא אלמונית ישב בחדרו ולומד בבטחה, כשרוב צעירי ישראל מחרפים את נפשם למות".

16. נקודת המפנה בהיקף הזכאים לדחיית השירות החל בשנת 1977, אז נקבע בהסכם הקואליציוני עם אגודת ישראל כי יוסרו המגבלות על מספר מקבלי הדחייה והישיבות הכלולות בהסדר ותוקלנה באופן מהותי הדרישות מהם. כך נפרץ הסכר, ופטור "**תורתו אומנתו**" הפך **מהסכם פוליטי שולי הנוגע למאות בודדות של בני ישיבות, לתופעה עצומה בהיקפה שפוטרת רבבות מגיוס בכל שנה**.³

¹ הועדה לגבוש ההסדר הראוי בנושא גיוס בני ישיבות דו"ח הוועדה (2000).
² מכתב מדוד בן-גוריון, ראש הממשלה, לד"ר יצחק אייזיק הלוי הרצוג, הרב הראשי האשכנזי, בעניין גיוס תלמידי הישיבות (10.11.1958).
³ אסף מלחי "אתגרי "צבא העם": גיוס החרדים לצה"ל בראי הזמן" 18 הפרלמנט (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2018). לשם המחשה, בשנת 1968 מספר דחויי הגיוס עמד על כ-4,700, בשנת 1985 על כ-16,000 ובשנת 2015 על כ-63,000.

ג.1.ב. פסקי הדין בעניין רובינשטיין, חוק טל, פקיעת חוק טל וחוק שקד

17. בשנת 1998, קבע בית המשפט העליון בבג"ץ 3267/97 **רובינשטיין נ' שר הביטחון**, פ"ד נב(5) 481 (1998) (להלן: "**בג"ץ רובינשטיין**"), בהרכב של 11 שופטים, כי שאלת גיוסם של תלמידי הישיבות "שתורתם אומנותם" מצויה בליבת ההסדרים הראשוניים הנתונים לסמכות המחוקק. נפסק כי סמכותו של שר הביטחון לפי סעיף 36 לחוק אינה מאפשרת הענקת פטור גורף לעשרות אלפי תלמידי ישיבות, וכי הסדרה מעין זו חייבת להיות מעוגנת בחקיקה ראשית של הכנסת.

18. בעקבות פסק הדין, מונתה בשנת 1999 ועדה ציבורית, בראשות השופט (בדימוס) צבי טל, שנתבקשה להמליץ על מתווה חקיקתי שיותיר את המצב על כנו, ויאפשר את המשך ההבחנה בגיוס תלמידי ישיבות תוך עיגון הפטור מגיוס בחקיקה ראשית. על בסיס המלצות דו"ח ועדת טל, חוקקה הכנסת את חוק דחיית שירות לתלמידי ישיבות שתורתם אומנותם, התשס"ב-2002 ("חוק טל"), אשר אפשר את המשך דחיית השירות של תלמידי הישיבות בתנאים מסוימים.

19. חוקיותו של חוק טל הועמדה לראשונה לבחינה בבג"ץ 6427/02 **התנועה לאיכות השלטון נ' הכנסת** (נבו 11.5.2006) (להלן: "**בג"ץ חוק טל**"). נפסק כי החוק מעמיק ופוגע פגיעה קשה בכבודם ובשוויונם של המתחייבים בשירות הצבאי. על אף זאת, נדחתה העתירה, ובית המשפט ביכר להותיר לחוק "הזדמנות ראויה" למימוש תכליותיו, תוך שהדגיש כי עמידתו במבחני המידתיות תיבחן לאורך זמן.

20. מקץ עשור, בשנת 2012, הכריע בית המשפט העליון בבג"ץ 6298/07 **רסלר נ' כנסת ישראל** (נבו 21.2.2012) (להלן: "**בג"ץ רסלר**"), כי חוק טל אינו חוקתי ואין להאריך את תוקפו. נפסק, כי החוק מנציח את ההסדרים הבלתי-חוקתיים שקדמו לו, וכי מנגנוני אינם מסוגלים, בשל כשלים מובנים, לקדם את תכליותיו ובראשן צמצום האי-שוויון בנטל הגיוס. בין הכשלים שזוהו: העדר אמות מידה לביצוע החוק, היקף שיקול הדעת הרחב שהוענק לרשות המבצעת, מרחב הבחירה שנותר בידי תלמידי הישיבות, ובעיקר – **העלייה המתמדת במספר בני הישיבות המצטרפים להסדר**.

21. עתירה נוספת לגיוס בני ישיבות הוגשה על ידי העותרת בסמוך לפקיעת תוקפו של חוק טל, בבג"ץ 5823/12 **התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' שר הביטחון** (נבו, 1.4.2014). במהלך ההליך בעתירה, בית המשפט הנכבד הוציא שני צווי ביניים. הראשון, מנע, החל מיום הינתנו, הפחתה של תקופת שירות או כל תקופה רלוונטית אחרת לעניין גיוסם ושירותם של בני ישיבות. והשני, אסר על הממשלה לבצע העברות כספים לצורך תמיכה במוסדות תורניים, ביחס לתלמידי מוסדות תורניים ילידי השנותונים 1994, 1995 וחציו הראשון של שנתון 1996, אשר לא התייצבו לגיוס בשל החלטות כלליות לדחות את מועד התייצבותם (ראו פסקה 2 לפסק הדין **בבג"ץ 5823/12**).

22. הדיון בעתירה התנהל על רקע הליך חקיקה בכנסת להסדרת מתווה חלופי. ביום 19.3.2014 הודיעו המשיבים המיוצגים על ידי פרקליטות המדינה כי ביום 12.3.2014 התקבל בכנסת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 19), התשע"ד-2014 (להלן: "**חוק שקד המקורי**"), ובעיקרו הוספה של פרק ג' 1 לחוק שירות ביטחון, ובהתאם לכך הורה בית המשפט על מחיקת העתירה.

23. זמן קצר לאחר חקיקת חוק שקד המקורי, התפזרה הכנסת ה-19. עם כינון הכנסת החדשה

ובהתאם למבנה הקואליציוני, הוחלט לרכז עוד את הסדר גיוסם של תלמידי הישיבות. ביום 24.11.2015 התקבל חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 21), התשע"ו-2015, אשר שינה והוסיף על מתווה הפטור מגיוס שנקבע בחוק שקד המקורי (להלן ביחד: "**חוק שקד**").

24. חוק שקד כונן מנגנון של **יעדי גיוס קולקטיביים לציבור החרדי**, אשר עמידה בהם אפשרה ליתר בני הישיבות להמשיך ולדחות את גיוסם בהתאם להסדרי החוק. החוק נקבע **כהוראת שעה עד ליום 31.6.2023**, ונחלק לשתי תקופות נורמטיביות מובחנות: תקופה ראשונה בת כשש וחצי שנים, ולאחריה תקופה נוספת של כשלוש שנים, שבמהלכן הוחל לכאורה הסדר גיוס שונה לתלמידי הישיבות, נוכח העמידה ביעדי הגיוס השנתיים שקבעה הממשלה.

25. חוקתיותו של חוק שקד הועמדה למבחן בבג"ץ 1877/14 **התנועה לאיכות השלטון נ' הכנסת** (נבו 12.9.2017) (להלן: "**בג"ץ 1877/14**"). בית המשפט צעד בקרקע החרושה זה מכבר בידי שופטי בית המשפט העליון לדורותיהם וקבע, בזהה לעבר, כי הסדר הגיוס כפי שנקבע בחוק שקד **איננו חוקתי**. נקבע שההסדר יוצר הפליה בין דם לדם, הפוגעת בזכות החוקתית לשוויון ולכבוד האדם, בהבחינו בין קבוצות אוכלוסייה על בסיס השקפת עולם דתית ללא שוני רלוונטי לחובת השירות הצבאי. כן נקבע כי החוק אינו מגשים את תכליותיו שלו הוא, ובראשן צמצום פערי הנשיאה בנטל.

26. בית המשפט העליון ביקר בחריפות את **מנגנון מכסות הגיוס**, בקובעו כי הוא "מעורר אף הוא שאלות תיאורטיות ומעשיות כבדות משקל שעשויות להצדיק חשיבה מחודשת על מודל זה. המנגנון שלפיו אדם אחד מתגייס 'במקום' אדם אחר כרוך **בפגיעה משמעותית בזכויות אדם חוקתיות** וחותר תחת רעיון הערבות ההדדית שמונח בבסיס חובת הגיוס. יתרה מכך, עצם השימוש ב"מכסות" בהקשרים כגון אלה צורם ומעורר אי-נוחות רבה, והדברים ברורים".⁴

27. עוד ביקר בית המשפט את ההגדרה המרחיבה של המונח "חרדי", בהבהירו כי הגדרה זו עלולה לייצר נתוני גיוס פיקטיביים ולהעניק "תעודת כשרות" למשטר של אי-גיוס בפועל, בקובעו כי "**הגדרה מרחיבה זו שמה ללעג את יעדי הגיוס, ומאפשרת לעמוד בהם באופן פיקטיבי**, באמצעות מתגייסים שנשאו בלאו הכי בחובת גיוס – אם משום שמעולם לא למדו בישיבה (אלא במוסד לימודי אחר המקיים זיקה לציבור החרדי), ואם משום שנטשו אותה בגיל מוקדם".⁵

28. לעניין תוצאת הבטלות, הורה בית המשפט כי ביטולו של חוק שקד ייכנס לתוקף רק בתום תקופת התארגנות ארוכה – שנה שלמה – שתחלוף ביום 12.9.2018. תקופה זו נועדה לאפשר לכנסת ולגורמי הצבא להיערך לחקיקת הסדר גיוס חדש (פס' 104 לפסק דינה של הנשיאה נאור בבג"ץ 12877/14).

29. אולם, כחודשיים לפני מועד פקיעת החוק, הגישה המדינה בקשה לדחיית מועד קיום פסק הדין בשבעה חודשים נוספים. בקשה זו הייתה הראשונה בשורת בקשות ארכה מרובות שהוגשו. חרף אופיין החרגי, נעתר בית המשפט העליון פעם אחר פעם לבקשות, מתוך הנחה כי המדינה תנצל את פרקי הזמן לחקיקת הסדר גיוס חדש. בפועל, הארכות לא נוצלו לקידום חקיקה ממשית, ובקשת הארכה האחרונה שהוגשה מטעם המדינה – 18 במספר – **הוגשה אף כשהיא מבקשת**

⁴ בג"ץ 1877/14 **התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת** (נבו 12.9.2017) (להלן: "**בג"ץ 1877/14**"), פס' 99 לפסק דינה של הנשיאה (בדימוס) נאור.
⁵ שם, פס' 5 לפסק דינו של כבוד השופט (בדימוס) הנדל.

דחייה למועד המאוחר מהמועד שבו חוק שקד היה עתיד לפקוע ממילא.

30. לקראת הפקיעה הצפויה של חוק שקד, ביום 12.8.2021 פורסם תזכיר חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 1) (שילוב תלמידי ישיבות), התשפ"א-2021, שנועד להחליף את פרק ג'1 לחוק שירות ביטחון, כך שיגובש הסדר לשילוב תלמידי ישיבות בצה"ל. לאחר מספר דיונים מקדמיים שנערכו בוועדה במסגרת ההכנה לקריאה שנייה ושלישית של הצעת החוק, ובצל הקשיים המהותיים בקידום חקיקה שנויה במחלוקת, חדלו הדיונים בעניינה. הדיון האחרון בהצעת החוק, דיון מס' 6, נערך ביום 31.5.2022, ובהמשך לכך התפזרה הכנסת ביום 30.6.2022 – מבלי שהושלמה הכנת הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית.

ג.1.ג. בג"ץ 6198/23 – חובת הגיוס של בני הישיבות

31. לאחר שהניסיון לקדם את הצעת החוק, שנועדה להוות תחליף לחוק שקד, לא הבשיל לכדי חקיקה, פקע חוק שקד ביום 30 ביוני 2023.⁶

32. משפקע ההסדר, ובהיעדר הוראת חוק תקפה המבחינה בין תלמידי הישיבות לבין כלל המיועדים לשירות ביטחון – שב ועולה החובה החוקית הבסיסית בחוק שירות ביטחון, ולפיו **חובת גיוס כללית ושוויונית על כלל אזרחי המדינה, לרבות בני הציבור החרדי.**

33. ואולם, בניסיון נואש, ביום 25.6.2023 – ימים ספורים בלבד טרם פקיעת חוק שקד, נתקבלה החלטת ממשלה מס' 682 (להלן: "**החלטת הממשלה**"), שביקשה לעגן את הסדר הפטור לבני ישיבות **בדרך עוקפת חקיקה**. וזה לשון סעי' 3 להחלטת הממשלה:

"לא יינקטו הליכים לשם גיוסם של תלמידי ישיבות כאמור, ככל שיוצגו בפני רשויות הגיוס אישורים לפי צרכי הצבא ודרישתו, בדבר לימודיהם בישיבות, וזאת עד ליום 31 במרץ 2024."

34. כנגד החלטת ממשלה זו ומדיניות אי-נקיטת הליכים כלפי גיוס תלמידי הישיבות הוגשה ביום 16.8.2025 עתירת העותרת בבג"ץ 6198/23 **התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' שר הביטחון** (אר"ש 25.6.2024) (להלן: "**בג"ץ 6198/23**").

35. ביום 25.6.2024 פורסם פסק הדין בבג"ץ 6198/23. בית המשפט הנכבד קבע פה אחד, בהרכב מורחב של תשעת שופטים, כי נכון להיום **אין מסגרת חוקית המאפשרת להבחין בין תלמידי ישיבות ליתר המיועדים לשירות צבאי**. בהתאם לכך, נקבע כי אין למדינה הסמכות להורות על הימנעות גורפת מגיוסם, ועליה לפעול בהתאם להוראות חוק שירות ביטחון.

36. בפסק דינו, בית המשפט הנכבד חזר על ההלכה שנקבעה עוד ב-1998 בבג"ץ רובינשטיין שלפיה סוגיית הפטור של תלמידי הישיבות מגיוס מחייבת הכרעה באמצעות קביעת הסדר ראשוני – קרי, יש להסדירה בחקיקה ראשית. כמו כן, נקבע כי החלטת הממשלה מעוררת קושי לגופה מאחר שהיא **מורה לרשויות הצבא לנקוט באכיפה סלקטיבית פסולה ובאופן מפלה הפוגע בעיקרון השוויון**.

37. עוד נקבע בפסק הדין כי טענת הממשלה לפיה נתון לרשויות הצבא שיקול דעת ביחס לשאלה

⁶ ולהרחבה ראו גם את בג"ץ 1877/14 **התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת** (נבו 12.9.2017), פסק דינה של כב' הנשיאה (בדימוס) נאור, בפס' 67: "**בחוק שלפנינו אין כל הוראה מפורשת לגבי הדין שיחול לאחר אותו יום... מכל מקום, ביום 30.6.2023 יפקע למעשה הסדר הגיוס החדש על מכלול הוראותיו**. בו ביום יפקע גם חוק שירות לאומי-אזרחי, בהתאם לתיקון שנעשה במסגרת הסדר הגיוס החדש (ראו סעיף 36 לחוק שירות לאומי-אזרחי וכן סעיף 17 לתיקון 21). נשאלת השאלה מה, אם כן, הדין שיחול ביום שלאחר מכן."

אילו קבוצות באוכלוסייה לגייס, **חותרת תחת עצם קיומה של חובת הגיוס אשר חלה באופן שוויוני על כלל האזרחים**, ואף עומדת בסתירה לחובת הרשות להפעיל את שיקול דעתה באופן שוויוני. כמו כן, בית המשפט הנכבד לא קיבל את עמדת הממשלה לפיה סמכות הפוקד לקריאה לשירות סדיר היא סמכות שבשיקול דעת, ונפסק כי עמדה זו **מעוררת קשיים בשני מישורים נוספים**:

"במישור העקרוני, טענת הממשלה חותרת למעשה נגד עצם קיומה של חובת הגיוס, אשר חלה באורח שוויוני על אזרחי המדינה ... עמדתה של הממשלה, שלפיה לפוקד נתון שיקול דעת מוחלט ביחס לשאלה את מי לגייס, ובכלל זאת, כנטען, באפשרותו להחליט שלא לגייס את כלל ציבור תלמידי הישיבות, אף מבלי שאלה יקבלו פטור כדון, אינה עולה בקנה אחד עם קיומה של חובת הגיוס. במישור שיקול הדעת, טענת הממשלה שלפיה שיקול הדעת שניתן לפוקד מאפשר לו להימנע מגיוסם של כלל בני הישיבות, עומדת בסתירה לחובתה של הרשות המינהלית להפעיל את שיקול דעתה באופן שוויוני ... בענייננו, על הפוקד להפעיל את סמכותו מתוך התייחסות שוויונית לכל יוצא צבא כהגדרתו בחוק; הגדרה זו אינה מבחינה בין תלמיד ישיבה לבין יתר המיועדים לשירות. הפרת עיקרון השוויון בהקשר זה תעלה כדי אכיפה סלקטיבית ... ותהווה פגם חמור בהפעלת שיקול דעתו של הפוקד." (ראו שם, פסקאות 58-59).

38. לבסוף, קבע בית המשפט בבג"ץ 6198/23 כי **הקושי המשפטי אף מתעצם נוכח המלחמה בה מצויה מדינת ישראל, המשליכה על צרכי הצבא. לפיכך, נקבע בפסק הדין כי אי אכיפת הוראות חוק שירות ביטחון יוצרת הפליה קשה ופוגעת בעקרון הבסיסי לשוויון**:

"המסקנה המתחייבת היא כי התנהלות המדינה ממועד פקיעתו של פרק ג'1 הייתה בניגוד לדין. הקושי שבמצב דברים זה מתחדד נוכח המלחמה המתמשכת בה מצויה מדינת ישראל, שמשליכה על צרכי הצבא בכוח האדם אשר נדרש על מנת לעמוד במשימותיו החיוניות. בעוד שבשנת 1949 מספרם של תלמידי הישיבות שלא התגייסו היה מצומצם ועמד על כ-400 תלמידי ישיבה בלבד, בחלוף השנים, 'הכמות הפכה לאיכות' (עניין רסלר, בעמ' 126); כיום, מספרם של תלמידי הישיבות הינו בסדרי גודל אחרים בתכלית; בהתאם לנתונים שהציגה המדינה, בסוף יוני 2023 המספר עמד על כ-63,000 תלמידים (סעיף 21 לתגובה המקדמית מטעם המדינה). מצב דברים זה, אי אכיפת הוראות חוק שירות ביטחון יוצרת הפליה קשה בין אלה הנדרשים לשרת, לבין אלה אשר לא ננקטים הליכים לשם גיוסם. כפי שנאמר בפרשה אחרת, 'הפליה באשר ליקר מכל – החיים עצמם – היא הקשה שבהפלות. האדם מוכן ליתן חייו להבטחת מולדתו. הוא אינו מצפה לכל טובת הנאה מכך. הוא מצפה רק לכך שגם אחרים ינהגו כמוהו' [...]. בימים אלה, בעיצומה של מלחמה קשה, מעמסת אי השוויון בנטל חריפה מתמיד – ומחייבת קידום פתרון בר קיימא לסוגיה זו." (שם, פסקה 89).

39. חרף פסק הדין הנוקב שניתן על ידי בית המשפט הנכבד, נקבע במסגרתו כי העתירה בבג"ץ 6198/23 היא לא המסגרת המתאימה לדון ביישום אופן חובת הגיוס השוויונית הקבועה בחוק שירות ביטחון על תלמידי הישיבות, אך הובהר כי הרשויות מחויבות לפעול בהתאם לכללי המשפט המינהלי:

"העתירות שלפנינו אינן המסגרת המתאימה לדיון בפרטים הנוגעים לאופן אכיפת הוראות חוק שירות ביטחון והיקפי הגיוס של תלמידי הישיבות, וממילא איננו מביעים עמדה ביחס לסוגיה זו. מובן כי אף בהפעלת סמכות זו ובפעולות לגיבוש תכניות לגיוס מדורג של תלמידי הישיבות יהא על רשויות הצבא לפעול בהתאם לכללי המשפט המינהלי." (שם, פסקה 60).

ג.1.ד. פסק הדין בבג"ץ 5819/24 – חובת אכיפת חובת הגיוס על בני ישיבות

40. על אף ההכרעה הברורה של בית המשפט הנכבד בבג"ץ 6198/23, כי בהיעדר הסדר חקיקה המסדיר פטור מגיוס לבני הישיבות, למדינה איך סמכות להימנע מגיוסם, **רשויות המדינה כולן נמנעו מיישום מלא וכולל של הוראות החוק והדין.**

41. אי לכך, ביום 16.7.2024 הגישו העותרים עתירה נוספת ויוצאת דופן, בבג"ץ 5819/24 **התנועה למען איכות השלטון הישראלי נ' שר הביטחון** (לעיל ולהלן: "בג"ץ 5819/24"), שנועדה לחייב את המדינה – על שלל רשויותיה – **לאכוף את חובת הגיוס הקבועה בחוק ובפסיקה על בני ישיבות החייבים בגיוס.**

42. ההליך בעתירה השתרע על פני תקופה ארוכה וממושכת של 16 חודשים, שהתאפיינה בגרירת רגליים ממשית מצד המשיבים – אשר הגישו לא פחות מ-24 בקשות ארכה במהלך ההליך. זאת, כאשר ברקע לדברים, לאורך כל התקופה שבו והתריעו גורמי המקצוע, כל אחד בגזרתו – **ובראשם מערכת הביטחון, משרד האוצר והיועצת המשפטית לממשלה – על הצורך הדחוף בקידום צעדים אופרטיביים שיביאו לגיוסם של בני הישיבות.** ואולם במבחן התוצאה, בשל התנהלות המשיבים, ערב מתן פסק הדין המשיכו נתוני הגיוס והאכיפה בפועל של חובת השירות להיות עגומים.

43. בפסק דינו של בית המשפט הנכבד מיום 19.11.2025, **נתקבלו עיקר טענות העותרים.** בית המשפט קבע כי על המשיבים חלה חובה לנקוט בצעדי אכיפה קונקרטיים לשם מימוש חובת הגיוס של בני הישיבות לצה"ל, בשני מישורים: **הראשון**, שליחת צווי גיוס באופן שוויוני לכלל בני הישיבות החייבים בגיוס, **והשני** חובת אכיפה של סנקציות פליליות וכלכליות-אזרחיות על בני הישיבות שמשתמטים מגיוס.

44. במישור הנורמטיבי, נקבע בפסק הדין כי על המשיבים חלה **החובה לפעול לפי הדין הקיים המחייב גיוס שוויוני ולפי חוק שירות ביטחון**, ומכך נגזרת חובתם לנקוט באמצעי אכיפה אפקטיביים. **במישור הפלילי**, נקבע כי על המשיבים לפעול בהתאם לכלים המצויים ברשותם לשם נקיטת הליכים פליליים כלפי משתמטים מקרב הציבור החרדי; **ובמישור הכלכלי-אזרחי**, נקבע כי על הממשלה לגבש בתוך 45 ימים מדיניות אפקטיבית, שתעמוד בעקרונות המפורטים בפסק הדין והעולים בקנה אחד עם עמדת גורמי המקצוע, לטובת מימוש חובת הגיוס השוויונית.

45. עוד עמד בית המשפט הנכבד על כך שעמדת גורמי המקצוע – ובפרט מערכת הביטחון ומשרד האוצר – הדגישה כי אין די באמצעי האכיפה הפליליים וכי חיוני להפעיל סנקציות משלימות. ואולם, הממשלה הודיעה כי אינה מתכוונת לקדם צעדים אלה. נקבע כי עמדה זו של הממשלה **מנוגדת לדין וחותרת תחת חובתה של הממשלה לממש את תכליות החוק.** בית המשפט הנכבד הוסיף כי הימנעות הממשלה מהפעלת סמכויות האכיפה המוקנות לה נעשתה **ללא כל טעם ענייני וללא תשתית עובדתית** שתצדיק זאת (שם, פס' 57–60). לפיכך נקבע כי על הממשלה לפעול למימוש חובת הגיוס באמצעות כלים אפקטיביים, **ובראשם נקיטה בסנקציות במישור הכלכלי-אזרחי:**

"אם כן, הממשלה, מתוקף החובות המוטלות עליה, אינה רשאית למשוך ידיה מהפעלת הסמכויות הנתונות לה, בהתאם לשיקול דעתה, ולהיפטר מחובתה למימוש והגשמה של הוראות חוק שירות בטחון בכלל, ושל

חובת הגיוס בפרט; קל וחומר, שאין באפשרותה לעשות כן מבלי להתבסס על תשתית עובדתית, ובאין נימוק ענייני. בהבטחות לחקיקה עתידית, שבינתיים בוששת לבוא – אין כדי לפטור אותה מפעולות אשר מתחייבות תחת המצב החוקי הקיים. **הימנעות כאמור, בהתאם למדיניותה הנוכחית של הממשלה, אינה מנוגדת רק להוראות החוק והפסיקה, כמפורט לעיל; היא 'חותרת למעשה נגד עצם קיומה של חובת הגיוס, אשר חלה באורח שוויוני על אזרחי המדינה' (בג"ץ 6198/23, פסקה 57). " (שם, בפס' 61).**

46. אשר להוצאת צווי הגיוס עצמם, אף שלא ניתן צו מוחלט בעניין זה, בית המשפט הנכבד הבהיר בפסק דינו, באופן שאינו משתמע לשתי פנים, כי **האופן בו צה"ל פועל כעת אינו משביע רצון ואינו עומד בדרישות הדין המחייב גיוס מלא ושוויוני של בני הציבור החרדי לצבא** (שם, בפס' 40). בית המשפט הנכבד עמד על כך שחובה זו של המדינה אינה מסתכמת בשליחת צווים, אלא נבחנת במבחן התוצאה. **קרי, בגיוס בפועל של כלל בני הציבור החרדי המחויבים בשירות לשורות הצבא: וכלשון פסק הדין:**

"מכל מקום, נבהיר באופן שאינו משתמע לשני פנים – היעד הסופי אינו שליחת צווים מסוג זה או אחר; **כי אם גיוס שוויוני לשורות הצבא**". (שם, פס' 43).

47. בית המשפט הנכבד חתם את פסק דינו בקביעה נחרצת כי הגיעו מים עד נפש – והבהיר למדינה כי הגיע הקץ לפרקטיקה הפסולה של אי גיוס בני ישיבות בניגוד לדין:

"מצב הדברים הנוכחי, של הפרת חוק המונית, מודעת ומתמשכת, תוך פגיעה כה חריפה בשוויון – אינו מתקבל על הדעת, לא כל שכן בהינתן הצורך הביטחוני הדוחק, ההכרחי, בגיוס חיילי חובה (ובהמשך גם מילואים) נוספים. לכדי פיקוח נפש היגענו.

בנסיבות אלו, אנו סבורים כי אין מנוס ממתן צו מוחלט. פעם אחר פעם, לצד הצהרות עקרוניות בלתי מתפשרות, נענה בית משפט זה, מתוך תפיסה של כיבוד הדדי בין הרשויות (ואף הכרה במורכבות הפוליטית הנלווית לעיסוק בסוגיה זו), לבקשות מצד משיבי המדינה למתן שהות לשם הסדרת הסוגיה; כך, במישור המעשי – בהעדר פעולה אפקטיבית מצד משיבי המדינה – עולם המשיך לנהוג כמנהגו. אף עתה, רבים, רבים מדי, מן העוסקים במלאכה מוסיפים להפטיר כדאשתקד, מבלי לשמוע את זעקת הנושאים בנטל והקרובים אליהם, ומבלי ליתן מענה ראוי לאתגרי הביטחון הכבירים. זו הפעם, על רקע כלל האמור, לא ניתן עוד לאפשר זאת. לא לחשות. בנפשנו הדבר, פשוטו כמשמעו". (שם, פס' 78).

ג.1.ה. לאחר פסק הדין בבג"ץ 5819/24-החלטה מיום 26.4.2026

48. על אף פסיקת בג"ץ בבג"ץ 5819/24 ועל אף פניות של העותרת ושל היועצת המשפטית לממשלה לראש הממשלה ולממשלה בדרישה כי יקיימו עבודת מטה ממשלתית לקביעת מדיניות אכיפה ביחס למשתמטים מכל חלקי האוכלוסייה, הממשלה וראש הממשלה לא עשו דבר וחצי דבר לקיום הוראות פסק הדין וליישום ההוראות הסעד האופרטיבי שנקבע בו. זאת, תוך ביזוי מפורש של פסק הדין ובית המשפט העליון. בנסיבות אלו, הגישה העותרת בקשה לבזיון בית המשפט, על מנת לחייב את הממשלה וראש הממשלה לקיים את פסק דינו של בית המשפט הנכבד, ואת חובתם בהתאם לסעדים שנקבעו בו.

49. במסגרת תגובת המדינה לבקשת בזיון זו, שהוגשה ביום 12.1.2026, הבהירה היועצת המשפטית לממשלה כי הממשלה לא פעלה לבצע את פסק הדין והסעדים האופרטיביים שנקבעו בו וכי היא אף לא הביעה כוונה לקיים את פסק הדין. זאת, בהתנהלות שיש בה כדי לסכן את המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל ואת עקרון הפרדת הרשויות.

50. בהחלטה נקבע כי משיבי המדינה לא הציגו צעדים קונקרטיים המלמדים על כוונה לפעול לאכיפת חובת הגיוס ולקיום הוראות פסק הדין, וכי בחלוף כחצי שנה לא נעשו פעולות לקיום הוראות החוק וליישום פסק הדין. לאור זאת, קבע בית המשפט כי על הממשלה לנקוט בצעדים קונקרטיים, אשר לפי עמדת גורמי המקצוע כפי שהובאה בהודעת העדכון מיום 30.3.2026 הם בעלי אפקטיביות גבוהה.

51. במישור הכלכלי-אזרחי, התבסס בית המשפט העליון על עבודת המטה המקצועית כפי שהובאה בהודעה העדכון שהוגשה על ידי משיבי המדינה ביום 30.3.2026, במסגרתה סווגו הטבות כלכליות שונות ל-3 קבוצות בהתאם למידת האפקטיביות והישימות להתנייתן בהסדרת מעמד אל מול גורמי הצבא. כך, נקבעו הוראות אופרטיביות הנוגעות להנחה ברכישת דירה, סבסוד שכר הלימוד במעונות יום, משפחתונים וצהרונים, הנחה לנוסעי תחבורה ציבורית והנחה בתשלומי ארנונה.

52. במישור הפלילי, חזר בית המשפט העליון על הקביעות האופרטיביות אותן קבע בפסק הדין לפיהן על המדינה לפעול מידית לנקיטת הליכים פליליים ממשיים ושיווניים כלפי משתמטים מקרב הציבור החרדי. בתוך כך, נקבע כי על המשטרה לסייע לרשויות האכיפה של הצבא ולפעול לאכיפת חובת הגיוס על בני הציבור החרדי, בהתחשב בכך שמדובר בהפרת חוק המונית, מודעת ומתמשכת.

53. בית המשפט העליון הדגיש כי אין מדובר במיצוי הפעולות הנדרשות אלא בצעד ראשון לטובת התחלת פעולה בכיוון אכיפת הוראות חוק שירות בטחון ויישום פסק הדין.

54. עוד הודגש בהחלטת בית המשפט כי על גורמי המקצוע לפעול לטובת השלמת עבודה המטה הרלוונטית ולקבלת החלטות אופרטיביות גם בעניין קבוצת ההטבות לגביהן צוין בהודעת העדכון כי נדרשות בחינה והעמקה נוספות. לבסוף קבע בית המשפט כי משיבי המדינה יגישו הודעת עדכון נוספת, שעניינה עדכון על ביצוע כלל הוראות החלטת בית המשפט העליון, עד ליום 1.6.2026. לאחר שניתנו מספר ארכות גם במקרה זה, הוגשה לבסוף לפני מספר ימים, ביום 30.6.2026 הודעת העדכון.

55. בתמצית, בהודעת העדכון מטעם משיבי המדינה האמורה נמסר כי :

"לעמדת גורמי המקצוע, ובהתבסס על נתונים עדכניים שנאספו, פעילות צה"ל להרחבת שירותם שלבני הציבור החרדי באמצעות מהלכי הרתימה, החשיפה וכינון מסלולי שירות ייעודיים, וכן הפעילות להגברת האכיפה הפלילית ושימוש בכלי האכיפה הנתונים בידיו נמצאו כאפקטיביים ומשמעותיים, מובילות יחדיו לעלייה בהיקף המתגייסים בני הציבור החרדי (וזאת לצד חוסר שיתוף הפעולה המתרחב עם רשויות הגיוס).

יחד עם זאת, מדובר בעלייה אשר עודנה רחוקה מלהלוך את צרכי הצבא ואת ערך השוויון, ומכאן שנדרש, בין יתר הפעולות והמאמצים שתוארו לעיל, להגביר כלל הפעולות אשר מביאות לעלייה האמורה, וביניהן גם את מאמצי האכיפה ואת השימוש בסנקציות אישיות.

כמו כן, טיוב הממשק בין גורמי הצבא לגורמי המשטרה, לצורך ביצוע מהלכי אכיפה יזומים ושיווניים בסביבה אזרחית, צפוי להגביר את האפקטיביות של צעדי האכיפה ולמנוע אכיפה בררנית, שהיא פסולה בפני עצמה. לצד טיוב מאמצי האכיפה המשמעותיים והפליליים והגברתם, לעמדת גורמי המקצוע, יישום בטווח הזמן הקרוב של שלילת הטבות אזרחיות-כלכליות ממשתמטים – צפוי להקנות בידי המדינה

כלים משמעותיים למאבק בתופעת ההשתמטות ולהוביל להגדלת היקף המתגייסים בני הציבור החרדי לשורות צה"ל.

56. כמו כן, במסגרת הודעה זו, משיבי המדינה הציעו כי בית המשפט הנכבד יורה על קביעת דיון בעתירות בהקדם וכי תוגש הודעת עדכון נוספת במועד שיקבע. נכון למועד הגשת העתירה לא נקבע דיון כאמור.

ג.2. נסיבות החקיקה הקונקרטיות של חוק-יסוד: לימוד תורה

57. לאחר הבחירות לכנסת ה-25, נקבע בסעיף 90 להסכם הקואליציוני בין סיעת הליכוד לסיעת יהדות התורה כי:

"לאור החשיבות שהעם היהודי העניק ומעניק ללימוד תורה לאורך הדורות, תושלם חקיקת חוק יסוד: לימוד תורה הקובע שלימוד התורה הוא ערך יסודי במורשת העם היהודי, וזאת עד להעברת תקציב לשנת 2023. מוסכם שיש להמשיך במורשת זו במדינת ישראל."

העתק העמוד הרלוונטי מההסכם הקואליציוני בין סיעת הליכוד לסיעת יהדות התורה מצורף ומסומן כנספח ע/1.

58. סעיף דומה מופיע בהסכם הקואליציוני בין סיעת הליכוד לסיעת ש"ס.

העתק העמוד הרלוונטי מההסכם הקואליציוני בין סיעת הליכוד לסיעת ש"ס מצורף ומסומן כנספח ע/2.

59. לפי פרסום באתר YNET, מציעי חוק היסוד מסיעת יהדות התורה היו מעוניינים להעבירו בדחיפות עוד לפני השבעת הכנסת.

העתק הכתבה מאתר YNET מיום 01.01.23 מצורף ומסומן כנספח ע/3.

60. בפרסום נוסף באתר YNET, צוטט חבר צוות המשא ומתן של סיעת יהדות התורה, אברהם יוסטמן, באמירה לפיה חוק היסוד נועד לאפשר את עיגונו בחוק של המצב הקיים בעניין אי-גיוס תלמידי הישיבות, אך באופן שיימנע מפסילה בבג"ץ עקב פגיעה בערך השוויון.

העתק הכתבה הנוספת מאתר YNET מיום 08.12.22 מצורף ומסומן כנספח ע/4.

61. בהתאם להסכמים הקואליציוניים, הצעת חוק היסוד הונחה לדיון מוקדם ביום 16/01/2023. עם זאת, היא לא קודמה מעבר לשלב זה במשך 3 שנים תמימות, קל וחומר שלא עברה עד לאישור תקציב 2023, שהתבצע ביום 24.05.2023.

62. זאת, בצל הוויכוח הציבורי על חובת השוויון בנטל וצרכי הצבא הגדלים עקב המלחמה המתמשכת.

63. ביום 24.07.2023 הונחה מחדש הצעת חוק יסוד: לימוד תורה (פ/3768) על ידי חברי הכנסת יעקב אשר ומשה גפני ולא קודמה מעבר לשלב הדיון המוקדם.

64. ביום 31.03.2025 שוב הונחה הצעת חוק זהה (פ/5743) על ידי חבר הכנסת אבי מעוז וגם היא לא קודמה מעבר לשלב הדיון המוקדם.

65. ביום 08.06.2026 הונחה פעם נוספת הצעת חוק זהה (פ/6761) על ידי חבר הכנסת אריה דרעי וח"כים נוספים מסיעת ש"ס, שלא קודמה.

66. לכל אורכן של שלוש השנים הללו לא הצליחה לקדם הקואליציה להגיע לנוסח חקיקה מוסכם

להסדר גיוס של תלמידי הישיבות החרדים ונפרט בקצרה להלן.

67. הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 26) (שילוב תלמידי ישיבות), התשפ"ב-2022 הועלתה בכנסת ה-24. לאחר שעברה קריאה ראשונה והחלה בדיונים והכנה לקריאה שנייה ושלישית באותה הכנסת, הוחל עליה דין רציפות והיא המשיכה בדיונים בוועדת החוץ והביטחון עד לימינו אלה. עד למועד הגשת העתירה לא הצליחה ועדת החוץ והביטחון לקבוע נוסח מוסכם לחקיקה שיעלה להצבעה לקריאה שנייה ושלישית.

68. ביום 23.07.25 פורסם בתקשורת כי יו"ר ועדת החוץ והביטחון דאז, ח"כ יולי אדלשטיין, הודח על ידי סיעת הליכוד מראשות הוועדה עקב אי-הסכמתו לקדם את הנוסח להצעת החוק שבו רצו המפלגות החרדיות.

69. לאורך תקופה זו בוצעו פעולות אכיפה כנגד בני ישיבות שהוגדרו כעריקים, כולל מעצרים והעמדה לדין. פרט לכך, נקבע כאמור לעיל כי אין הצדקה משפטית למתן הטבות כלכליות מסוימות כמו הטבה במעונות היום למשפחות של בני ישיבות שהוגדרו כעריקים. נטען כי הפסקת הטבות אלו הקשתה במידה ניכרת על התנהלות הציבור החרדי.

70. לאור זאת, פורסם בתקשורת כי הוסכם בין נציגי המפלגות החרדיות לבין ראש הממשלה על קידום הצעת חוק יסוד: לימוד תורה בתמורה לקידום חוק ועדת החקירה לאירועי 7 באוקטובר בנוסח בו מעוניין ראש הממשלה.

העתק כתבה מאתר YNET מיום 23.6.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/5.

71. מאז, החל הליך פיזור הכנסת. כך הצעת חוק התפזרות הכנסת העשרים וחמש, התשפ"ו-2026 עברה ביום 1.6.2026 קריאה ראשונה, והועברה חזרה לשולחנה של ועדת הכנסת להכנה לקראת קריאה שנייה ושלישית. בהצעת החוק נקבע כי הכנסת ה-25 תתפזר לפני גמר כהונתה, וכי הבחירות לכנסת ה-26 יתקיימו במועד שייקבע בהמשך בחוק, שיחול בין 8.9.2026 לבין 20.10.2026.

העתק הצעת חוק התפזרות הכנסת העשרים וחמש, התשפ"ו-2026 שעברה בקריאה ראשונה מצורף ומסומן כנספח ע/6.

72. בין לבין, ומאחר והצעת החוק לפיזור הכנסת ה-26 טרם התקדמה, במסגרת דיון בוועדת הכנסת על הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 46 – הוראת שעה) (מימון הבחירות לכנסת העשרים ושש), התשפ"ו-2026, להקראת הכנסת לקריאה ראשונה, **היועצת המשפטית של הכנסת, עו"ד שגית אפיק, הבהירה כי בנסיבות הייחודיות של הכנסת ה-25, התאריך הנדרש לפיזור הכנסת הוא ה-17.7.2026**, 101 ימים לפני מועד הבחירות, ה-27.10.2026. וזאת כדבריה "משתי סיבות: לייצר שקיפות חקיקתית ובנוסף מתן יציבות עבודת הלשכה המשפטית מול המשך מהליכי חקיקה הרגילים והשוטפים של הכנסת, תוך מניעת מחלוקות מיותרות סביב מגבלות של 'תקופת בחירות'".

העתק הודעת ועדת הכנסת מיום 1.7.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/7.

73. זאת ועוד, במקביל לחקיקת חוק היסוד, במסגרת דיוני ועדת החוץ וביטחון ההכנה לקריאה שנייה ושלישית של הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 26) (שילוב תלמידי ישיבות), התשפ"ב-2022, נדון נוסח מעודכן מטעם יו"ר הוועדה של הצעת החוק, שעניינה בהוראת שעה לפיה, בין

היתר, לא ינקטו הליכי מעצר, חקירה או אכיפה בשל אי מילוי חובת התייצבות על פי החוק במשך 90 ימים על מיועד לשירות שהצהיר כי מתקופה שמיום 1.7.23 מתקיימים בו התנאים להגדרת תלמיד ישיבה. הצעת חוק זו קבעה במפורש בסעיף המטרה כי כל ההסדר האמור נובע מההכרה בערך לימוד התורה – קרי על נוסח הצעת חוק היסוד. לבסוף ביום 13.7.2026 ועדת החוץ וביטחון אישרה את הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית.

העתק נוסח הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 28) (שילוב תלמידי ישיבות), התשפ"ב-2022 בנוסח עדכני מיום 13.7.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/8.

74. כלומר במקביל לחקיקת בזק של חוק היסוד נושא העתירה כאן, הכנסת קידמה במקביל חקיקה של הוראת השעה שמטרתה בין היתר להקפיא את ההליכים הפליליים כנגד המשתמטים בני החברה החרדית.

3.ג. הליך החקיקה

75. בטרם נעמוד על הליך החקיקה, תציין העותרת כי במועד הגשת העתירה לא התפרסמו כל הפרוטוקולים של ועדת הכנסת. לכן, לגבי הדיונים בהם התפרסם הפרוטוקול, הדברים מובאים ממנו. לגבי דיונים בהם טרם התפרסם הפרוטוקול, העותרת מביאה את הדברים כפי שפורסמו בהודעות הדוברות של ועדת הכנסת על הדיון או לפי תמלול עצמאי שערכה העותרת מצפייה בדיוני הוועדה בסרטונים שהופצו על-ידי אתר הכנסת.⁷

76. כאמור, הצעת חוק היסוד הונחה לדיון מוקדם לראשונה ביום 16.1.2023. ואולם, לנוכח הקשיים הפוליטיים שהביאו לאי-קידומה, היא הועלתה להצבעה במסגרת הדיון המוקדם רק ביום 10.6.2026.

77. מלכתחילה, הצעת חוק היסוד כללה שני סעיפים – סעיף 1 הקובע:

"לימוד תורה הוא ערך יסוד במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל".

וסעיף 2 הקובע:

"מדינת ישראל כמדינה יהודית רואה חשיבות עליונה בעידוד לימוד התורה ולומדי התורה, ולעניין זכויותיהם וחובותיהם יראו במי שקיבלו על עצמם להתמסר לתלמוד תורה לתקופה ארוכה כמי שמשרתים שירות משמעותי את מדינת ישראל והעם היהודי".

78. הצעת חוק היסוד הובאה להצבעה בקריאה טרומית במליאה ביום 10.6.2026, וזאת לאחר שבישיבת ועדת השרים לחקיקה סוכם כי לפני הקריאה הראשונה יוכנסו לנסח ההצעה המקורית תיקונים שיבטלו את ההשוואה בין זכויותיהם של לומדי התורה לאלו של המשרתים בצה"ל (מתוך דבריו של נציג הממשלה השר זאב אלקין ד"כ 10.6.2026, 73).

79. ואכן במאגר החקיקה הלאומי פורסם "נוסח מוצע לדיון, לאחר הערות ועדת שרים לענייני חקיקה" שם ניתן לראות את השינויים המוצעים. השינוי העיקרי היה שינוי מוחלט של נוסח הסעיף השני והחלפתו בהוראה כוללת המלאה במושגי שסתום שכותרתה –

"מטרה": "הכרה בלימוד התורה כערך יסוד במדינת ישראל על מנת ליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה".

⁷ ר' כאן <https://main.knesset.gov.il/apps/legislation/main/bills/2198907>

העתק "נוסח מוצע לדיון, לאחר הערות ועדת שרים לענייני חקיקה", מצורף ומסומן כנספח ע/9.

80. ודוק, בעוד שוועדת השרים מצאה לנכון למחוק מדברי ההסבר את ההתייחסויות להשוואת מעמדו של לומד התורה למעמדו של המשרת בצה"ל, היא לא הסתייגה מן ההפניות לפסקי הדין העוסקים בחובת גיוסם של תלמידי הישיבות. **להפך, היא אף הרחיבה אותן באמצעות הוספת הפניה לבג"ץ 6198/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל ו-391 אח' נ' שר הביטחון (נבו 25.6.2024).**

81. בעת העברת הצעת החוק בקריאה טרומית, היא שובצה לדיון והכנה לקריאה ראשונה בוועדת החוקה, חוק ומשפט ביום 16.6.2026 (ד"כ 10.6.2026, 101).

82. ואולם, ביום 22.6.2026 נדונה בוועדת הכנסת בקשתו של יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט, ח"כ שמחה רוטמן, להעביר את הדיון בהצעת החוק אל ועדת הכנסת. כפי שמתואר במכתבה של היועצת המשפטית של הכנסת, עו"ד שגית אפיק מיום 25.6.2026, במהלך הדיון, עו"ד אפיק הבהירה לחברי הכנסת כי **ועדת החוקה היא הוועדה המוסמכת ובעלת המומחיות הנדרשת לדון בהצעת חוק היסוד. לפיכך העברת הצעת החוק לוועדת הכנסת יהיה בה כדי לייצר קשיים משמעותיים שיוסיפו להעיב גם על המשך הליך החקיקה.** עוד הוברה, כי טעמי הבקשה של ח"כ רוטמן – שיקולי עומס בוועדת החוקה - אינם טעם להעברת הצעת החוק ודאי כן כשהכנסת מצויה לקראת סיום כהונתה ובפרט כשענייננו בחוק יסוד חדש.

העתק מכתבה של עו"ד אפיק לחברי ועדת הכנסת מיום 25.6.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/10.

83. לנוכח דברים אלה קבעה עו"ד אפיק, כי היעוץ המשפטי להצעת החוק בוועדת כנסת יינתן על ידי עו"ד ד"ר בליי, היועץ המשפטי של ועדת החוקה חוק ומשפט וזאת לנוכח המומחיות שנדרשת בקביעת חוק יסוד חדש ובקיאותו בתחום. לבסוף קבעה **והדגישה עו"ד אפיק כי לנוכח הקושי המקדמי בקיום הדיונים בהצעת החוק בוועדה לא מוסמכת, נדרש שהמשך הליך חקיקה יהיה ברף תקינות גבוה.**

84. עם זאת, ביום 22.6.2026 הדיון בהצעת חוק היסוד הועבר, לפי החלטת ועדת הכנסת ובאישור מליאת הכנסת, לוועדת הכנסת.

85. לאחר מכן, כפי שעוד עולה ממכתבה האמור של עו"ד אפיק, התברר לה כי **כוונתו של יו"ר ועדת הכנסת, ח"כ אופיר כץ, היא לקבוע את דיוני ועדת הכנסת להכנת הצעת חוק היסוד באופן מואץ ובדיונים תכופים.** לנוכח זאת, ד"ר עו"ד בליי לא יכול היה ללוות את ועדת הכנסת בדיוניה בהצעת החוק, לנוכח הדיונים בוועדת החוקה המצויים בעיצומם בהצעות חוק משמעותיות ומורכבות שעו"ד בליי מטפל בהן לאור היקפיהן ומורכבותן. על כן, **הבהירה עו"ד אפיק והדגישה כי נסיבות אלה, אשר נוצרו כאמור באופן ישיר מרצונו של יו"ר הקואליציה, ח"כ כץ להאיץ את הדיון בהצעת חוק היסוד – חלה על הוועדה חובה מוגברת עוד יותר להקפיד על הליך חקיקה ברמת תקינות גבוהה במיוחד.** וכאמור בדבריה :

" בנסיבות אלה, ובעצה אחת עם עו"ד בליי ועם עו"ד אסטרסון, היועצת המשפטית לוועדת הכנסת, היא זו שתלווה את דיוני הצעת החוק בסיועה עו"ד מצוות היעוץ המשפטי לוועדת חוקה וגורמים נוספים בלשכה המשפטית. מובן עם זאת, לאור הנסיבות והדברים שאמרתי בוועדה, כי יהיה עליך להקפיד ביתר שאת על הליך חקיקה ברמת תקינות גבוהה

במיוחד הן ביחס לשמיעת מוזמנים ונציגים חיצוניים, חברי כנסת ועמדות מגוונות והן לענין אופן קיום הישיבות ותדירותן".

86. ואכן הדחיפות של יו"ר הקואליציה והקואליציה כולה בקידום הצעת חוק היסוד לכדי חקיקה

באה לידי ביטוי מובהק בהליך החקיקה, אשר התאפיין בבהילות ובקוצר זמן חריג :

87. כך לאחר העברת הדיון לוועדת הכנסת התנהלו בוועדה ובמליאה ארבעה דיונים בארבעה ימים בהצעת חוק היסוד, החל ביום 28.6.2026 וכלה בהעברת הצעת חוק היסוד בקריאה ראשונה ביום 1.7.2026.

88. בדיון בוועדת הכנסת ביום 28.6.2026 אמרה היועצת המשפטית לוועדה, עו"ד ארבל אסטרסון :

"חקיקת חוק-יסוד חדש, פרק חדש בחוקה הישראלית, לפי החלטת הררי, זה דבר שלא קרה מאז הכנסת ה-20. זה אמור להיות דבר משמעותי, שזוכה ככל האפשר להסכמה רחבה, אפילו אירוע חגיגי. אין לנו חוק-יסוד: חקיקה, שמסדיר איך מחוקקים חוק-יסוד, האם יש כללים מיוחדים לאירוע הזה, אפילו לא את הרוב הנדרש, אבל עדיין הוועדה צריכה להקפיד על כך שהחקיקה תיעשה בצורה ראויה. שהנוסח, ככל שיאושר, יתאים באופי שלו, בניסוח שלו לחוקה המתהווה ושאינן שימוש לרעה בכותרת חוק-יסוד, כפי שבית המשפט הסביר את זה בשורה של פסקי דין.

עיון ראשוני בנוסח ההצעה, מעורר כמה שאלות, שחשוב להתייחס אליהן. מספר חברי כנסת ציינו שהמשמעות של ההצעה לא ברורה. המציעים לא דיברו על כך בכלל, מה מטרתו של חוק היסוד? למה הוא נועד? דברי ההסבר רק מציינים שהוא נועד לתת מענה לפסיקת בית המשפט העליון בעניין שירות תלמידי ישיבות. לא ברור איך המענה הזה צריך להינתן. צריך לדון ולדבר על הדבר הזה. " (עמ' 26-27 לפרוטוקול הדיון).

89. בהמשך ישיר לדברים אלו, עמדה בדיון שנערך ביום 29.6.2026 המשנה ליועצת המשפטית לממשלה, עו"ד אביטל סומפולינסקי, על כך שהצעת החוק אינה משתלבת במארג החוקתי ובפירוט :

"כרגע הנוסח של חוק היסוד לא נראה כפרק בחוקה, ולא רק שלא משתלב עם הפרקים האחרים, הוא מעורר יותר סימני שאלה מסימני קריאה. לכן בהבנה שלנו כרגע עומדות שתי חלופות לניתוח של ההסדר: האחת, שחוק היסוד משנה את האיזונים הקיימים, מטרתו להעמיד תשתית נורמטיבית חוקתית למתן פטור גורף להסדר תורתו אמנותו, בניגוד לפסיקה שקבעה כי הסדר כזה אינו שוויוני ותוך פגיעה קשה בשוויון בנטל ובצורכי הביטחון. ככל שכך, הסדר שכזה מעורר קשיים חוקתיים כבדי משקל, ופוגע קשות במעמד המשרתים, כך ששינוי הנוסח בין הטורמית לראשונה לא שינה את המהות. השנייה, שחוק היסוד אינו משנה את המצב הקיים אלא מעמיד את ערך לימוד התורה ככזה שיש לאזנו אל מול ערכים אחרים מתנגשים. אם כך, אין בחוק היסוד כל חידוש, ולא יהיה בו כדי לשנות בניתוח של אמות המידה החוקתיות של הסדר הגיוס. הדיון הציבורי בשאלה מהי נקודת האיזון המתאימה ביחס לגיוס חרדים ייוותר בעינו.

בהקשר זה תעלה שאלה אחרת, והיא מה המשמעות המעשית של הכרה בלימוד תורה כערך יסוד כללי במדינת ישראל שלא בהקשר של הסדר תורתו אמנותו. כפי שציינתי, דווקא המינוחים העמומים של לימוד התורה ומאזני צדק עלולים להביא לפרשנות מרחיבה את זהות לומדי התורה שיקבלו עכשיו מעמד חוקתי. כך או כך, לא ניתן לקדם לעמדתנו את הדיון בהצעת החוק מבלי שתהיה הלימה בין התכליות המוצהרות של ההסדר לבין הנוסח שלו. זה אבן יסוד של דיון משטרי חוקתי." (ההדגשות של הח"מ; ראה עמ' 21 לפרוטוקול הדיון)

90. עוד ציינה עו"ד סומפולינסקי כי יש קושי הליכי ממשי בקידום הצעת החוק לאור הפגמים בהליך, שמובילים לכך שהצעת החוק אינה עומדת בתנאים שצוינו לעיל לקיומו של הליך חקיקה תקין:

"חקיקת פרק בחוקה אינו עניין של מה בכך. הוא אירוע לא שגרתי המחייב מטבעו בחינה מעמיקה וזהירה. לפיכך מעבר להליך הזהיר והמדוד שצריך לאפיין כל מהלך חוקתי, יש עוד יותר קושי בעיצוב פרק חדש בחוקה בהליך בזק לאחר שהכנסת כשלה בהגעה להסכמות ביחס להסדר הגיוס עצמו שבועות ספורים לפני היציאה לפגרה וסמוך לסיום כהונתה הצפויה של הכנסת.

לכך יש להוסיף כי ההצעה מקודמת בוועדת הכנסת, לא בוועדת החוקה, שהיא הגוף המקצועי המומחה לעניין לעניינים מסוג זה. גם היועצת המשפטית לכנסת התייחסה לכך במכתבה. **שילוב הנסיבות הללו מעורר קושי הליכי של ממש**, והוביל גם לכך לעמדתנו, שההסדר מנוסח בצורה שאינה מאפיינת שפה חוקתית, ואינה משתלבת במארג החוקתי בכללותו. דווקא על רקע הדיון הציבורי הנוקב בשאלת הסמכות של בית המשפט להתערב בחוקי יסוד מתעורר קושי בקידום חוקי יסוד בהליכים שכאלה ובאופן המדלג מעל השלבים החיוניים בגיבוש הסדר חוקתי. האופק והריסון שבה הכנסת דורשת מבית המשפט, כמתחייב מסמכותה הייחודית כרשות מכוונת, מחייב כי הכנסת מצידה תיתן להפעלת הסמכות המכוונת את המשקל הראוי והמתחייב מכך על מנת שלא להביא לזילות של חוקי היסוד ולשחיקה במעמדם." (ההדגשות של הח"מ; ראה עמ' 22 לפרוטוקול הדיון המצורף לעיל)

91. לסיכום, הן עו"ד אסטרך והן עו"ד סומפולינסקי הבהירו כי המשמעות המעשית והמעמד של לימוד התורה, ככל שיעוגן כערך יסודי, אינם ברורים מנוסח הצעת החוק ולמעשה לא ברור אם המשמעות היא שלימוד התורה יעלה בערכו על ערך השוויון או על חובת הגיוס המעוגנת בחוק יסוד: הצבא.

92. בהתייחס לאמירות אלו, הבהיר בדיון ביום 28.6.2026 ח"כ אביחי בוארון, בהסכמת יוזם החוק, ח"כ משה גפני, כי לחוק עתידות להיות משמעויות מעשיות שיתבררו בהמשך, והוא אינו הצהרתי בלבד:

"החוק הזה, חוק-יסוד: לימוד התורה, מוצע לא כנספח לחוק-יסוד אחר, אלא כחוק-יסוד העומד בפני עצמו ויש לו משמעויות בפני עצמו ובית המשפט יידרש לצקת אותו אקטיבית בפסיקותיו, להתייחס אליו אקטיבית בפסיקותיו. הוא חוק מעשי ולא סמלי, יש לו השלכות אופרטיביות.

[...]

יש פה רובד הצהרתי או סמלי ויש פה רובד מעשי, אופרטיבי. בית המשפט יידרש לדון בחוק הזה, בבואו לשבת על המדוכה בפרשנויות של חוקים כאלו ואחרים. בהקשר של חוק הגיוס, ודאי יידרש לשבת. זה מקור נורמטיבי שיש לו השלכות מעשיות" (ראה עמ' 73 לפרוטוקול הדיון)

93. כמו כן, ח"כ יצחק גולדקנופף ציין כי החוק נועד לענות על בעיית המעצרים של תלמידי הישיבות שאינם מתגייסים.

94. בהמשך, ציינה עו"ד אסטרך כי יהיה צורך לפנות למשרדי הממשלה ולבקש את חוות דעתם על ההשלכות המעשיות של החוק. בהתאם לכך, צוין בדברי ההסבר לנוסח החוק לקריאה הראשונה:

**"בעת הכנת הצעת חוק היסוד לקריאה השנייה ולקריאה השלישית
תבחן ועדת הכנסת אם יש לחקיקה המוצעת השלכות כלשהן על
התנהלות רשויות השלטון לאורה."**

העתק העמודים הרלוונטיים מפרוטוקול הדיון בוועדת הכנסת ביום 28.6.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/11.

95. זאת ועוד, בישיבת הוועדה ביום 29.6.2026, יוזם הצעת החוק, ח"כ גפני, הסביר, כי תכלית חוק היסוד לשיטתו היא לתקן את שינוי הנסיבות שקרה בקואליציה הנוכחית, בה לדבריו חיי החברה החרדית נפגעו מאוד. גם ח"כ יעקב אשר, היוזם השני של הצעת החוק, תקף בדבריו את המשנה ליועצת המשפטית לממשלה עו"ד סומפולינסקי, וטען כנגדה כי חוות דעתה על הצעת החוק היא חוסר הגינות משוועת, וזאת לנוכח לשיטתו הייעוץ המשפטי לממשלה הוא שהכשיל את הליכי החקיקה של תיקון לחוק שירות ביטחון אשר יסדיר את נושא גיוס בני הישיבות. כלומר, בדבריו אלה הודה ח"כ אשר כי הצעת חוק היסוד באה בגלל הכישלון בחקיקת התיקון לחוק שירות ביטחון כאמור, והיא נועדה לתקן את המצב המשפטי כך שיינתן עדיפות לאינטרסים של החברה החרדית.

העתק עמודים רלבנטיים מפרוטוקול הדיון בוועדת הכנסת ביום 29.6.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/12.

96. בדיון ביום 30.6.2026, שוב התייחסה עו"ד סומפולינסקי לפגמים הקשים הנובעים מעמימות המונחים המוצעים בהצעת החוק, ובפרט מ"ערך היסוד" של "לימוד התורה". בתוך כך הדגישה כי מתוך דברי המציעים, כמו כן מדברי ח"כ ינון אזולאי במליאת הכנסת ובדיוני הוועדה, עולה כי התכלית הסובייקטיבית היא עיגון מעמד הלומד התורה במגזר החרדי, לצד עיגון האוטונומיה החרדית, והשאלה מה מקומו של אדם חרדי עם תפיסותיו אל מול מדינה יהודית ודמוקרטית והתחושה שמקומו לא מספיק מאוזן (מתוך תמלול דבריה מסרטון הדיון).

העתק הודעת דוברות ועדת הכנסת מיום 30.6.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/13.

97. למרות הפגמים עליהם הצביעו היועמ"ש לוועדה עו"ד אסטרן והמשנה ליועמ"ש לממשלה עו"ד סומפולינסקי, ובכלל זה העברת הדיונים בהצעת חוק היסוד לוועדת הכנסת, ביום 30.6.2026 ועדת הכנסת אישרה את הצעת החוק לקריאה ראשונה, והצעת חוק היסוד הונחה על שולחן המליאה לקריאה ראשונה ועברה בקריאה ראשונה ביום 1.7.2026.

העתק הצעת חוק-יסוד: לימוד התורה בקריאה ראשונה מצורף ומסומן כנספח ע/14.

98. לאחר חזרת הצעת חוק היסוד לוועדת הכנסת לדיונים לקראת הקריאה השנייה והשלישית, נקבעו ארבעה דיונים רצופים בזה אחר זה בהצעה, החל ביום 5.6.2026 וכלה ביום 9.6.2026.

99. נקדים ונאמר כי במהלך הדיונים לא תוקנו הפגמים בנוסח הצעת חוק היסוד, שהוצגו לפני הקריאה הראשונה, והוא נותר עמום ורב-משמעי. הדבר אף הוצג לחברי הכנסת במהלך הדיונים, וכן הוצגו להם השינויים שהצעת חוק היסוד עתידה לעשות במצב המשפטי הקיים.

100. כך, בדיון שנערך ביום 5.7.2026 הבהירה היועצת המשפטית לכנסת, עו"ד שגית אפיק, כי בלשכה המשפטית של הכנסת לא הצליחו לעמוד על התכליות והמטרה של הצעת חוק היסוד מתוך דברי ההסבר של הנוסח שהוצע לקריאה ראשונה, וכי לא ברור האם חוק היסוד מיועד להיות הצהרתי בלבד או גם בעל פן מעשי. כמו כן, עו"ד אפיק הבהירה כי לא ברור מנוסח החוק

איזה משקל חוק היסוד צפוי לתת באיזון לערך לימוד התורה ומול מה הוא עתיד לעמוד, ותפקידה של הוועדה לקבוע זאת. עו"ד אפיק ציינה גם כי ביכולתה להציע נוסח אחר שיבהיר כי לחוק מעמד דקלרטיבי בלבד, ככל שזה רצונה של הוועדה, שכן הנוסח הקיים אינו מבהיר זאת.

101. כמו כן, עו"ד אפיק הבהירה לחברי הוועדה כי כדי שהליך החקיקה יהיה תקין משפטית, יש לתת לחברי הכנסת אפשרות מעשית להשתתף בדיון, לקבל את כל התשובות הנדרשות, ולגבש נוסח שייתן מענה לכל השאלות העשויות להתעורר. לאור זאת, הבהירה עו"ד אפיק:

"ההחלטה אם יש קשר בין הצד ההצהרתי של החוק למעמד לומדי התורה תלויה באופן כמעט בלעדי בהחלטות שיתקבלו בוועדה בנוסח הסופי שייקבע לחוק".

102. עוד ציינה עו"ד אפיק כי ייתכן שהכרה בחוק כבעל השלכות מעשיות תוביל לתעדוף במתן הטבות.

103. אמירה זו של עו"ד אפיק נתמכת בחוות דעת שהגיש לוועדה היועץ המשפטי במשרד האוצר, עו"ד דודי קופל. בין השאר, קבעה חוות הדעת כדלקמן:

"בהמשך לאמור, אנו סבורים כפי שיפורט להלן, כי פרשנות מסוימת של הצעת החוק עשויה לשנות באופן יסודי את המסגרת הנורמטיבית שעל בסיסה ייבחנו סוגיות מדיניות שונות, לרבות הקצאת משאבים תקציביים בהיקפים נרחבים. כך למשל, בעת בחינת סוגיות מדיניות בשים לב להצעה, ניתן יהיה להצדיק צעדי מדיניות שעלולים לפגוע באופן מהותי בעקרון השוויון, בסדרי העדיפות של הממשלה בהקצאת התקציב וביעדי הממשלה בתחום התעסוקה, כל זאת הן במישור החוקתי והן במישור המינהלי".

העתק חוות הדעת של היועץ המשפטי של משרד האוצר מיום 5.7.26 מצורף ומסומן כנספח 15/ע.

104. בנוסף לדבריו של היועץ המשפטי של משרד האוצר, הופיע בפני הוועדה גם נציג אגף תקציבים שהרחיב והסביר על ההשלכות הכלכליות והאסטרטגיות כבדות המשקל של הצעות החוק.

105. כמו כן, עו"ד סומפולינסקי הדגישה כי הצעת חוק היסוד מעניקה כלי לחיזוק הדרישה לביטול הסנקציות הכלכליות על בני ישיבות חייבים בגיוס שלא הסדירו את מעמדם מול הצבא.

106. ואולם בניגוד לכל הדברים, ח"כ אזולאי הבהיר בדיון כי מטרת החוק היא יישומית - להעניק סוג של משקולת, שכשיבוא שופט ויצטרך להחליט האם יש שוויון או אין, יהיה לו עוד שיקול דעת.

העתק הודעת דוברות ועדת הכנסת מיום 5.7.2026 מצורף ומסומן כנספח 16/ע.

107. בהמשך ישיר לכך ובהתאם להוראה בדברי ההסבר לחוק, הגיעו לדיונים בוועדה נציגים ממשרדי ממשלה שונים כדי להצביע על המשמעויות המעשיות שצפויות להיות להצעת חוק היסוד.

108. כך בדיון שהתקיים ביום 6.7.2026 בוועדת הכנסת, הבהירה היועצת המשפטית למשרד הבינוי והשיכון, עו"ד אפרת פרוקצ'יה, כי בנוסח הקיים, חוק היסוד עשוי להקשות על קביעה לפיה אין מקום להעדיף לומדי תורה בהקצאות והטבות שונות, העדפות שיבואו על חשבון משרתי המילואים. בין השאר, עו"ד פרוקצ'יה הבהירה כי הצעת חוק היסוד עלולה ליצור הכרח להעניק

העדפה (אם תתבקש כזו על ידי הממשלה) ללומדי תורה בהגרלות מחיר מטר, שכירות ארוכת טווח ליחידים, קרקע במגזר הכפרי, והנחות בקרקע בעדיפות לאומית. עו"ד פרוקצ'יה הסבירה כי מכיוון שמדובר בהטבות המבוססות על משאבים ממשלתיים מוגבלים ויש אחוז קשיח ממשאבים אלו שחייב להיות מוקצה לציבור הרחב, מתן הטבות כאלו ללומדי תורה מתוקף חוק היסוד, יבוא בהכרח על חשבון הקצאות למשרתי המילואים.

109. כמו כן, עו"ד פרוקצ'יה ציינה בדיון כי החוק ייצור תשתית משפטית שלא תחייב רק שינוי מדיניות אלא גם תיתן זכות אישית ללומד התורה לקבלת הטבה מהשלטון. גם עו"ד סומפולינסקי תמכה בעמדה זו.

110. זאת ועוד, גם עו"ד סומפולינסקי שבה והדגישה בדיון כי השלכות הצעת החוק מעלות קשיים ממשיים. כך כי "המושג 'ערך יסודי' לא מובן ולאילו ערכי יסוד אחרים מתייחסת ההצעה". וכן כי "לימוד תורה כערך עליון זהו ערך דתי, כשאנחנו מעבירים אותו לחוק יסוד אנחנו מעבירים אותו במסגרת ממלכתית" – ואולם לדבריה דברי מציעי הצעת החוק וח"כים נוספים מהקואליציה על כוונת המחוקק מצביעים על ערך דתי. לפיכך עמדה והוסיפה כי "אי אפשר להתעלם מהפרשנות המתבקשת שלא מדובר רק בלימוד תורה אלא באדם שתורתו אומנתו".

העתק עמודים רלבנטיים מפרוטוקול דיון ועדת הכנסת מיום 6.7.2026 מצורף ומסומן כנספח 17/ע.

111. בהמשך, במהלך הדיון שנערך ביום 7.7.2026, תיארו יועצים משפטיים למספר משרדי ממשלה נוספים – נציגת משרד החינוך, היועצת המשפטית למשרד העבודה והרווחה, נציג הייעוץ המשפטי במשרד הביטחון והייעוץ המשפטי של המוסד לביטוח לאומי – כי ההשלכות הקונקרטיות של הצעת חוק היסוד עלולות להוביל להשוואת זכויות והטבות בין לומדי תורה למשרתים בצבא, כפי שקבע במפורש הנוסח המקורי של החוק. עם זאת, נוסח החוק לא שונה בעקבות אמירות אלו ולא התבצעה העמקה בהשלכות המעשיות שלהן.

112. כך, היועץ המשפטי של המוסד לביטוח הלאומי, עו"ד רועי קרת, ציין בדיון כי:

"החוק עשוי להשפיע בשני מקומות: בהבטחת הכנסה, שהביטוח הלאומי מבטיח קיום בסיסי של כל מי שאין לו הכנסה. לכלל הזה יש חריגים, כמו סמכות השר להחריג אוכלוסיות מהחוק. אחת מהן היא אוכלוסיית תלמידי מוסדות להשכלה גבוהה ותלמידי ישיבה. כיוון שזה מופיע בחקיקת משנה, בתקנות, עשויה להישמע טענה שחוק היסוד יגבר על התקנות שקבע השר. המקום השני הוא החוק המעניק זכות להנחה מדמי ביטוח לאומי לתלמידי הישיבות, שהופסקה בינואר השנה בעקבות פסיקת בג"ץ. אם החוק יעבור זה עשוי להחזיר את ההטבה".

113. עו"ד קרת העריך את עלות ההטבה בסדר גודל של 100 מיליון ₪ בשנה.

העתק הודעת דוברות מטעם ועדת הכנסת מיום 7.7.2026 מצורף ומסומן כנספח 18/ע.

114. בהמשך, בדיון בוועדה ביום 8.7.2026, חה"כ ינון אזולאי שב והבהיר כי תכלית הצעת החוק היא "לתת כלי נוסף לשופט כשהוא בא לשפוט על מנת שיהיה לו שיקול דעת להחליט האם לצמצם את הבעיה בשוויון בנושא הזה דרך החוק". ושוב, עו"ד סומפולינסקי שבה והדגישה כי דבריו של חה"כ אזולאי, וכן חברו לסיעה ח"כ טייב על תכלית חוק היסוד שוללים את האפשרות לראות בנוסח הצעת החוק כדקלרטיבי בלבד. כן הוסיפה כי מדבריו של ח"כ טייב המשיכה לעלות התפיסה של ערך לימוד התורה במובנו בחברה החרדית. ולדבריה: "ערך לימוד התורה

קיים בפסיקה ונגזר מהערכים של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית. מה שאומר ח"כ אזולאי שאנחנו חוזרים לתזת המשמעות המעשית".

העתק הודעת דוברות מטעם ועדת הכנסת מיום 8.7.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/19.

115. לאחר דיונים אלו ביום 9.7.2026, בשעות הצהריים המאוחרות, הועלתה הסתייגות מוסכמת מטעם סיעות הקואליציה במסגרתה נמחק סעיף 2 לחוק. הסתייגות זו אושרה בוועדת הכנסת בדיון **עוד באותו הערב**. ובכך הושלמה הכנת הצעת חוק היסוד לקריאה שנייה ושלישית.

116. עוה"ד סומפולינסקי הדגישה באותו דיון כי הקשיים שעלו מנוסח הצעת החוק לפני שינוי הנוסח עדיין נותרו עומדים - עדיין לא התבררה המשמעות של סעיף 1 לחוק כשלעצמו.

העתק הודעת דוברות מטעם ועדת הכנסת מיום 9.7.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/20.

117. ביום 12.7.2026 נוסח הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית במליאה הונח על שולחן הכנסת.

העתק נוסח הצעת חוק יסוד לקריאה שנייה ושלישית מצורף ומסומן כנספח ע/21.

118. לפני שעה קלה התקיימה ההצבעה במליאת הכנסת, וחוק היסוד אושר בקריאה שנייה ושלישית.

4. מיצוי הליכים

119. ביום 2.7.2026 הגישה העותרת נייר עמדה מטעמה לוועדת הכנסת. בנייר העמדה עמדה העותרת בפירוט על עמדתה כנגד הצעת החוק. בתמצית, טענה העותרת כי הצעת החוק אינה עומדת בסטנדרטים לקיומה של נורמה חוקתית על-זמנית, אלא משמשת מסווה להסדר פוליטי-סקטוריאלי פגום המאיים לערער את יסודות המשטר הדמוקרטי והאמנה החברתית בישראל, תוך שימוש לרעה בסמכות המכוננת ובאופן השווק את מעמדה של החוקה במדינת ישראל; תוך כשלים פרוצדוראליים חמורים – בהם העברת הדיון מוועדת חוקה חוק ומשפט לוועדת הכנסת וקיומם של דיונים ספורים בלבד בהצעת החוק והתעלמות מחוות דעתה של היועצת המשפטית לכנסת ותוך פגיעה אנושה בעיקרון השוויון. כל זאת בניסיון לבצע חקיקת מעקף חוקתית לפסיקתו של בית המשפט העליון תוך יצירת עמימות מושגית מכוונת של מושג "לימוד התורה", על מנת להסוות הפליה מגדרית וזרמית וקידום עולם הישיבות החרדי בלבד.

העתק נייר עמדה מטעם העותרת מיום 2.7.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/22.

120. בהמשך, ביום 12.7.2026, לאחר אישור הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית, הניחה העותרת בפני חברי הוועדה נייר עמדה נוסף, המתייחס לנוסח העדכני שאושר.

העתק נייר עמדה מטעם העותרת מיום 12.7.2026 מצורף ומסומן כנספח ע/23.

121. לצערה הרב של העותרת, על אף האמור בניירות עמדה מפורטים אלו, ועל אף האמור בדיונים המועטים והקצרים שהתקיימו – במירוץ הבלתי מוסבר לחקיקתו הרשלנית והחפוזה של חוק יסוד זה – בחרה הכנסת להצביע לפני שעה קלה על כינונו של חוק יסוד חדש ובלתי מוסבר זה.

122. משכך, לא נותרה בידי העותרת כל ברירה בשלב זה, זולת פנייה אל בית משפט נכבד זה בעתירה, זו ובבקשה כי ייתן את הצווים על תנאי המופיעים ברישא לעתירה, וכן את צו הביניים המבוקש, ויעשה למוחלטים, וזאת מתוך הטעמים אשר יפורטו להלן בטיעון המשפטי.

ד. הטיעון המשפטי

ד.1. חוק-יסוד: לימוד תורה

123. חוק היסוד מכיל סעיף אחד ויחיד, אשר כותרתו היא "לימוד תורה", ובו נקבע כי "לימוד התורה הוא ערך יסודי במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל.

ד.2. כינון חוק היסוד מהווה שימוש לרעה בסמכות המכוננת

ד.2.א. דוקטרינת השימוש לרעה בסמכות המכוננת והביקורת השיפוטית במסגרתה

124. סוגיית גבולות הסמכות המכוננת של הכנסת בקביעת נורמות בעלת מעמד חוקתי, שכונתה בפסיקה "דוקטרינת השימוש לרעה בסמכות מכוננת" (Abuse of Authority), וסמכותו של בית המשפט הנכבד לערוך ביקורת שיפוטית במסגרתה בהתאם, עוגנו בפסיקתו של בית המשפט הנכבד בעשורים האחרונים (בג"ץ 2412/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת, פס' 28 לפסק דינו של ממלא מקום הנשיא כב' הש' פוגלמן (נבו, 3.1.2024) (להלן: "עניין הנבצרות"); בג"ץ 2905/20 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' כנסת ישראל, פס' 2 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות (נבו, 12.7.2021) (להלן: "עניין ממשלת החילופים"); בג"ץ 5969/20 שפיר נ' הכנסת, פס' 28-35 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות (נבו, 23.5.2021) (להלן: "עניין שפיר"); בג"ץ 8260/16 המרכז האקדמי למשפט ולעסקים נ' כנסת ישראל, פסקאות כט-ל לפסק דינו של כב' המשנה לנשיאה רובינשטיין (נבו, 6.9.2017) (להלן: "עניין המרכז האקדמי"); בג"ץ 4908/10 בר-און נ' כנסת ישראל, פ"ד סד(3) 275, 301 (2011) (להלן: "עניין בר-און"); כן ראו: בג"ץ 5658/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת ואח', פס' 186 ו-192 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות (נבו, 1.1.2024) (להלן: "בג"ץ הסבירות"); בג"ץ 8948/22 שיינפלד נ' הכנסת, פס' 42 לפסק הדין של כב' הנשיאה חיות (נבו, 18.1.2023) (להלן: "עניין שיינפלד"); ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט(4) 221, 406 (1995) (להלן: "עניין בנק המזרחי").

125. שורשיה של דוקטרינת השימוש לרעה בסמכות המכוננת נטועים בעצם הסמכתה של הכנסת לכוון את חוקי היסוד, קרי לכוון הסדרים "קונסטיטוציוניים במהותם" (עניין הנבצרות, פס' 31 לפסק דינו של כב' מ"מ הנשיא פוגלמן, וההפניות ששם). ואולם לא נקבעו כללים מיוחדים לאופן חקיקתם של פרקי החוקה המתגבשת. בהעדר כללים כאמור, נקבע בעניין בנק המזרחי מבחן צורני לזיהוי השימוש שעושה הכנסת בסמכותה המכוננת (עניין בנק המזרחי, עמ' 403). ואולם במשך השנים התגבשה ההבנה כי מצב זה כשלעצמו, מאפשר ביתר קלות את חדירתן של נורמות שאינן חוקתיות לתוך החוקה המתגבשת. על כן פיתח בית המשפט העליון הנכבד את דוקטרינת השימוש לרעה בסמכות המכוננת, אשר נועדה ליתן מענה באותם מקרים שבהם מופרת ההנחה שהמחוקק לא יעשה שימוש לרעה בסמכותו המכוננת, מקרים שבהם "לתוך המארג החוקתי חודרת חקיקה העוטה צורה של חקיקת יסוד מטעמים שאינן ממין העניין" (עניין הנבצרות, פס' 31 לפסק דינו של כב' מ"מ הנשיא פוגלמן).

126. בעניין שפיר, בדעת רוב, התקבל המבחן הדו-שלבי להחלת הביקורת השיפוטית על השימוש לרעה בסמכות מכוננת, ואמות המידה ליישומן. כך בשלב הראשון, הוא "שלב הזיהוי", בוחן בית המשפט אם חוק היסוד או התיקון לו נושאים את המאפיינים הצורניים וסימני ההיכר של

נורמות חוקתיות. על מנת לאתר סימנים אלה, נקבעו – אף שלא מדובר ברשימה סגורה – שלושה מבחני משנה: (1) מבחן היציבות – האם הנורמה נושאת אופי זמני או מדובר בהסדר יציב צופה פני עתיד; (2) מבחן הכלליות – האם הנורמה היא בעלת תחולה "מבנית-כללית" או שמדובר בנורמה בעלת מאפיינים פרסונליים; (3) ומבחן המארג החוקתי – אם הנורמה עולה בקנה אחד עם אופיים של הנושאים שהוסדרו בחוקי יסוד אחרים או בחוק היסוד שאליו מתווסף התיקון. ככל שנמצא כי ההסדר אינו נושא אחד ממאפיינים אלו, בשלב השני, הוא "מבחן הצידוק", עובר הנטל אל כתפי המשיבים להצביע על צידוק לקביעת הסדר שאינו חוקתי באופיו, במסגרת חוקי היסוד דווקא "עניין שפיר, פס' 36 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות).

127. לצד זאת, בעניין שפיר, כבוד השופטת ברק-ארז הציעה מודל אחר להחלת הביקורת השיפוטית על השימוש לרעה בסמכות המכוננת, בו יוחל מבחן חד-שלבי, אשר יורכב מ"שלב הזיהוי" בלבד, במסגרתו ייבחנו יציבות וכלליות ההסדר החקיקתי כאמור במבחן הדו-שלבי, אולם לא תיבחן "ההתאמה למארג החוקתי" אלא "מובחנות" הפעלת הסמכות המכוננת מתפקידן של הרשויות השלטוניות האחרות (עניין שפיר, פס' 23 לפסק דינה של כב' הש' ברק-ארז).

128. כפי שיודגם להלן, הכנסת עשתה שימוש לרעה בסמכותה המכוננת בעת כוננה את חוק-יסוד: לימוד תורה. כך משום שמאפייני החקיקה אינם מקיימים את מבחן הזיהוי, ובפרט מבחינת כלליות החקיקה והיעדר התאמתה למארג החוקתי; וכך משום שאין ביכולת הכנסת לעמוד בנטל ההצדקה לעיגון דבר חקיקה זה כנורמה חוקתית תוך שימוש בכותרת חוק-יסוד.

129. על-כן תתחיל העותרת לעמוד על הפגמים שנפלו בחוק היסוד בשלב הראשון, שלב הזיהוי, ותראה כי הוא לא מקיים את מבחן הכלליות וגם לא את מבחן ההתאמה למארג החוקתי.

ד.2.ב. שלב הזיהוי – מבחן הכלליות

ד.2.ב.1. מהותה של דרישת הכלליות

130. יסודות שיטת החקיקה המקובלות בכל דמוקרטיה בעולם, ובישראל גם, קובעות כי על חקיקה להיות בעלת תחולה כללית ולא להיות מכוונת לקבוצה מסוימת. על מהותו של עקרון הכלליות בחקיקה עמד בהרחבה כבוד מ"מ מקום הנשיא פוגלמן בעניין הנבצרות:

"דרישת הכלליות נובעת מעקרון שלטון החוק, והיא מהווה אחד היסודות החיוניים לתוקפה של חקיקה כנורמה משפטית מחייבת... דרישה זו משמיעה למחוקקים שאת סמכות החקיקה שהופקדה בידם יש להפעיל כך שהנורמות שייקבעו יבטאו עמדה עקרונית לדרך ההתנהגות הראויה, ולא יתבססו על זהותם של האנשים שאליהם הן מכוונות... דרישת הכלליות הומשגה, לא אחת, כדרישה של המחוקקים לחוקק "מאחורי מסך בערות" ("Behind a veil of ignorance")... סטייה מעקרון זה, כך שנורמות משפטיות מתקבלות תוך ידיעה ברורה בדבר זהות נמעניהן ובמטרה להיטיב עמם או להזיק להם פוגעת בעקרון שלטון החוק. חקיקה כזו מעוררת חשש מהתנכלות לפרטים מסוימים או מהעדפה בלתי מוצדקת של פרטים אחרים, כתלות בקרבתם לשלטון ובהון הפוליטי שנתון להם. כפועל יוצא מכך, חקיקה שאינה כללית פוגעת באמון הציבור בחקיקה ובשלטון ומעוררת חשש שמא "החקיקה אינה תוצר של בחינת ההסדר הראוי והרצוי לאור שיקולים כלליים אלא נשענת על אינטרסים צרים ופרטיים" (עניין התנועה לטוהר המידות, פסקה 58 לפסק דיני; רובינשטיין ומדינה, בעמ' 286-287). זאת ועוד, חקיקה פרסונלית עשויה לפתוח פתח לשחיתות שלטונית (עניין התנועה לטוהר המידות, פסקה 41 לפסק הדין של

השופט א' שטיין). יש אף שסוברים כי דרישת הכלליות מתחייבת גם מעקרון הפרדת הרשויות, מאחר שתפקידו של המחוקק הוא לקבוע נורמות כלליות, ולא לעסוק במקרים בודדים ומסוימים (עניין ממשלת החילופים, פסקה 140; ע"פ 213/56 היועץ המשפטי לממשלה נ' אלכסנדרוביץ, פ"ד יא 695, 700-701 (1957); מיכל טמיר "חקיקה פרסונלית – חקיקה סלקטיבית" חוקים יב 173, 185 (2018) (להלן: טמיר); כן ראו את הגישה שמבססת את עקרון הכלליות על הזכות לשוויון: עניין התנועה לטוהר המידות, פסקה 16 לפסק הדין של השופט נ' סולברג; אהרן ברק מידתיות במשפט 153 (2010)) (פס' 33-35 לפסק דינו).

131. במסגרת דוקטרינת השימוש לרעה בסמכות מכוננת, בית המשפט הנכבד הדגיש את החשיבות המהותית ויסודית של דרישת הכלליות בנוגע לנורמה חוקתית, וכי הקושי ביחס לפגם פרסונלי נכון ביתר שאת ביחס לחוקי היסוד, שכן חקיקה שהיא פרסונלית באופייה חוטאת לטיבם כנורמות חוקתיות:

"מבחן עזר נוסף בו ניתן לעשות שימוש הוא מבחן הכלליות. מבחן זה נגזר מעיקרון שלטון החוק ועניינו בכך שנורמה משפטית, בהבדל מנורמות אחרות, צריכה, ככלל, להיות בעלת תחולה כללית, מופשטת ולהתייחס לקבוצה בלתי מסוימת... חשיבותה של דרישת הכלליות ביחס לחוקי היסוד נעוצה באופיים כמשקפים קונצנזוס חברתי רחב בדבר ערכי היסוד ועקרונות השיטה הנוהגים בחברה הישראלית, ומשכך הם "אינם צריכים לשקף את האינטרסים הפרטיקולריים המשתנים של רוב זה ואחר" (המעמד המשפטי של חוקי-יסוד, בעמ' 164; על הקושי בהגדרתו של תיקון לחוק-יסוד אשר נועד לחול על שחקנים מוגדרים כהסדר חוקתי, ראו: Yaniv Roznai, Unconstitutional Constitutional Amendments 205-206 (2017)). אכן, הסדר הנושא מאפיינים פרסונאליים חוטא לעקרון הכלליות ואינו עולה בקנה אחד עם אופייה ומעמדה של נורמה משפטית, ועל אחת כמה וכמה עם אופייה ומעמדה של נורמה חוקתית. עמד על כך השופט הנדל בעניין המרכז האקדמי בצינו "חוק המנוסח 'באופן שהמחוקק יכול היה לזהות מראש מי האדם או האנשים עליהם החוק יחול' – גם אם אינו נוקב במפורש בשם – חוטא, על פניו, לדרישת הכלליות" [שם, בפסקה 6 לחוות דעתו; ראו גם, מיכל טמיר "חקיקה פרסונלית – חקיקה סלקטיבית?" חוקים יב 173 (2018)) (עניין שפיר, פס' 40 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות).

132. קביעות דומות קבע כבוד מ"מ מקום הנשיא פוגלמן בעניין הנבצרות:

"חקיקת חוקי יסוד פרסונליים חורגת – כמעט בהגדרתה – מסמכות כינון החוקה. חוקי היסוד אמורים לשקף את ערכי היסוד ואת העקרונות שנוהגים בחברה, וככאלה אין הם יכולים לשקף אינטרס פרטיקולרי של רוב מקרי כזה או אחר. לכך יש להוסיף כי תיקון פרסונלי של החוקה מגלם גם פגיעה ביציבותה ובנצחיותה מנקודת מבטו של האזרח. יש בתיקון כאמור כדי לשחוק את המעמד הציבורי של חוקי היסוד (ראו והשוו: עניין ממשלת החילופים, פסקה 16 לפסק הדין של הנשיאה א' חיות). בנוסף לאמור, תיקון החוקה במטרה לשרת את האינטרסים של אדם או קבוצה מסוימת מוליד, מניה וביה, לסדיקת תפיסתה של החוקה כמסמך מכונן (ראו והשוו: גבאי, בעמ' 169) (שם, בפסקה 38 לפסק דינו).

2.2.2. זיהוי פגם כלליות בחקיקה

133. בעניין הנבצרות, כבוד מ"מ מקום הנשיא פוגלמן הציע מסגרת רעיונית סדורה לזיהוי פגם של כלליות בחקיקה, ובכלל זאת חקיקת יסוד (פס' 43 לפסק דינו). ראשית נבחנת לשון החקיקה. במסגרת זו הציע כבוד מ"מ מקום הנשיא פוגלמן חלוקה לשלושה סוגי מקרים: הראשון, כאשר הפרסונליות "גלויה" בלשונה של הנורמה; היינו, בטקסט החקיקה; השני, כאשר כלל לא ניתן

ללמוד מלשונה של החקיקה כי היא מכוונת לפרסונה מסוימת, אך ניתן ללמוד מהוראות **תחולת** החוק כי הן "נתפרו" למידותיה של פרסונה זו בלבד; והסוג **השלישי**, כאשר בלשון דבר החקיקה אין רמז לממד פרסונלי, אולם עולה כי הוא נועד לשרת **תכלית פרסונלית**, בין אם זו תכליתו היחידה ובין אם היא מלווה בתכלית כללית ועקרונית, או שנחזית להיות כזו.

134. ודוק – כבוד מ"מ הנשיא פוגלמן הדגיש שם כי אין ללמוד מחלוקה זו על מדרג לחומרת פגם הפרסונליות. וכדבריו:

"הפגם המהותי שביצירת חוקים שאינם כלליים, ובפרט חוקי יסוד, נעוץ בעצם הפגיעה בעקרון שלטון החוק. עיצוב ההסדרים החוקיים על מנת להיטיב עם זה או להרע עם אחר באופן פרסונלי – הוא ככלל פגום מן היסוד, בין אם נוסח כך ובין אם נוסח אחרת. אם לא כן, נימצא אומרים כי עוצמת הפגם הפרסונלי נעוץ בנסחיות החקיקה ולא במהותה, ונורמה פרסונלית שהולבשה במחלצות "כלליות" תחמוק מביקורת שיפוטית בהקשר זה" (עניין הנבצרות, פס' 45 לפסק דינו).

ד.2.ג. חוק היסוד פרסונלי ביסודו

135. בעניינו, תטען העותרת כי לשונו, תכליתו ותחולתו של חוק היסוד מלמדות כי מדובר בהסדר פרסונלי במהותו באופן היורד לשורש יסודו.

136. לכאורה לשונו של חוק היסוד מנוסחת באופן כללי. אולם היא מעלה על פניה חשד לפרסונליות. כך, מצד אחד מצוינים מונחים של "ערך יסוד", "מורשת העם היהודי", ו"לימוד התורה". ואולם, למעשה אין מדובר במונחים כלליים, אלא מדובר במונחים **עמומים בכוונת מתכוון, אשר נועדו להציג חזות כללית לחוק היסוד.**

137. על כך ניתן ללמוד בבירור **מהתכלית הסובייקטיבית של חוק היסוד** - המטרות, הערכים והמדיניות שביקש המחוקק להגשים - הנלמדת כידוע בהלכתו של בית המשפט הנכבד בעיקרו של דבר מההיסטוריה החקיקתית, כמו גם מהרקע ההיסטורי, החברתי והמשפטי לחקיקתה (ר' מיני רבים בג"ץ הסבירות, פס' 49 לפסק דינה של כב' הש' וילנר).

138. ודוק, אף שפרשנותם של חוקי היסוד נעשית אפוא באספקלריה של התכלית האובייקטיבית, של עקרונות היסוד של השיטה (בגץ 5555/18 ח"כ **אכרם חסון ו-11 אח' נ' כנסת ישראל**, פס' 4 לפסק דינו של כב' הש' (כתוארו אז) עמית (נבו, 8.7.2021) (להלן: "**בג"ץ חסון**"); בג"ץ **הסבירות**, פס' 19 לפסק דינו של כב' המשנה לנשיאה (כתוארו אז) פוגלמן ופס' 34 לפסק דינה של כב' הש' כנפי-שנטייניץ). **בעניין הנבצרות**, כבוד מ"מ הנשיא פוגלמן הבהיר וחידד כי המקור העיקרי ממנו ניתן ללמוד על תכלית פרסונלית של חוק יסוד הוא **ההיסטוריה החקיקתית**, שכן "**בחינת קיומה של תכלית פרסונלית נשענת אפוא על תכליתו הסובייקטיבית של דבר החקיקה**, היינו, הכוונה של "יוצר הטקסט" (פס' 51 לפסק דינו).

139. לצד זאת, הצביע כבוד מ"מ הנשיא על מקורות נוספים אפשריים לאיתור תכלית פרסונלית כאמור – מכלול נסיבות החקיקה, ובין היתר עיתוי החקיקה; סוגיית התחולה הזמן של ההסדר; וכן אף מתוכן ההסדר עצמו - והדגיש כי אין מדובר ברשימה סגורה.

140. על כן, תעמוד העותרת להלן על מקורות אלה ותראה כי כולם כאחד מצביעים כי **תכלית חוק היסוד היא פרסונלית**, קרי כי קיימת שורה של אינדיקציות ברורות וחד-משמעיות מעידות על כך (**עניין הנבצרות**, פס' 56 לפסק דינו של כבוד מ"מ הנשיא פוגלמן), ולפיכך בכינון חוק היסוד

ד.2.ג.1. ההיסטוריה החקיקתית מצביעה במפורש על תכלית פרסונלית

141. דברי ההסבר להצעת החוק מתייחסים במפורש לפרשיית גיוס תלמידי ישיבות חרדים לצה"ל לאורך השנים, ולפסקי דין ספציפיים של בית המשפט הנכבד שעסקו בנושא זה ובהשלכותיו. דברי ההסבר להצעת החוק מלמדים אם כן, כי אף שלשון החקיקה לא מציינת זאת, מטרת חוק היסוד היא לפתור באופן **ספציפי** את הקושי **הפוליטי** של הרוב הקואליציוני בכנסת והממשלה ה**נוכחיים**, שהוא לפעול לאורם של פסקי הדין האמורים של בית המשפט הנכבד.

142. כך גם נלמד ביתר שאת לנוכח הרקע ההיסטורי, החברתי והמשפטי שהוביל לכינון חוק היסוד, כפי שמפורט לעיל בהרחבה, אשר כאמור לא נותר רק ברקע הדברים, ועל כן שומה היה על העותרת להראות כי ישנו קשר סיבתי קונקרטי, אלא נתונים אלה הוטבעו בחוק היסוד בידי המכונן עצמו בדברי ההסבר, וזאת במסגרת ההפניות לבג"ץ 1877/14 ולבג"ץ 6198/24.

143. מכאן גם שלשון חוק היסוד, מקבלת **משמעות פרסונלית מובהקת**. ודוק – העותרת תדגיש כי גם לאחר שינוי הנוסח שנעשה ביום 9.7.2026, בו הורד הסעיף השני בהצעת החוק שעברה בקריאה ראשונה, לא הוסרה עננת הפרסונליות מעל חוק היסוד. כך חרף הלשון העמומה, חוק היסוד מכונן באופן ברור להעניק לחוק **תכלית יישומית**.

144. כך גם נלמד באופן מובהק מהדיונים במליאת הכנסת ובוועדת הכנסת על הצעת החוק.

145. במהלך הדיונים הובהר לחברי הכנסת כי נוסחו העמום של חוק היסוד - אשר כאמור מדובר היה בנוסח שעבר בקריאה ראשונה עם שני סעיפים - מוביל בהכרח לשינוי במצב המשפטי הקיים. **כך כי ייווצר מתוכו מעמד משפטי חדש של "לומד תורה"**, אשר יחול בשורה ארוכה של נושאים ובהסדרים הנמצאים תחת תחומי אחריותם של מגוון רחב של משרדי ממשלה. הדברים הובאו על-ידי שורה של יועצים משפטיים למשרדי ממשלה או רשויות ממשלתיות – היועצת המשפטית של משרד השיכון, היועצת המשפטית של משרד העבודה והרווחה, נציגת הייעוץ המשפטי של ועדת החינוך, נציגת הייעוץ המשפטי של משרד הביטחון והייעוץ המשפטי של המוסד לביטוח לאומי. וכן גם על-ידי המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט ציבורי-חוקתי), עו"ד אביטל סומפולינסקי.

146. לא רק זאת, הובהר כי עמימות הנוסח תוביל גם **בהכרח לנסיגה בכמות המשאבים המוגבלים** שמדינת ישראל משתמשת בהם בפעולותיה כלפי אזרחי המדינה, ובפרט על מנת לתת העדפה ליוצאי צבא, כאות הוקרה לתרומתם למדינה, כתמריץ לגיוס, ובראש ובראשונה כדי לכפר על הפער הכלכלי המשמעותי שנוצר עקב השירות הסדיר או במילואים. בהקשר זה אף הודגש על-ידי היועצים המשפטיים האמורים כי הענקת סטטוס משפטי כאמור ל"לומד תורה" תבוא **בהכרח על חשבון ההטבה הניתנת ליוצאי צבא**, שכן בהקשרים רבים, ובין היתר לנוכח נסיבות המלחמות האחרונות מאז ה-7 באוקטובר 2023, וההכבדה המשמעותית לאין שיעור על הנושאים בנטל השירות, היקפי המשאבים המוגבלים המוקצים לטובתם גדלו, ומהווים במקרים רבים החלק הארי מתוך המשאב המוגבל הרלבנטי. כך למשל הובהר בהקשרי הטבות או סבסוד שניתן מתקציב המדינה ממשרד השיכון בתוכניות שונות (מחיר מטרה, שכירות לטווח ארוך, סיוע בשכר דירה, דיור ציבורי, הלוואות בדיור, תכנית עדיפות לאומית); ממשרד העבודה והרווחה בכל הקשור לזכאות לסבסוד במעונות יום; במשרד החינוך בכל הקשור

להקצאת משאבים ללימודי תורה על חשבון מקצועות אחרים ; במשרד הביטחון הובהר כי אף שההטבות הניתנות מכוח חוק שירות מילואים ולכן אין בחוק היסוד כדי לפגוע בתוקפן, לנוכח היעדר כל הגדרות אין לדעת על כלל ההשפעות הקונקרטיות.

147. בתוך כך הובהר לחברי הכנסת כי השינוי המשפטי האמור שייצור חוק היסוד לא ישמש רק לתשתית משפטית לטובת מדיניות שלטונית, אלא גם **ייצור זכויות אישיות לחברי החברה החרדית** – אשר יאפשרו להם **לדרוש מתן הטבה או העדפה במשאבי ציבור מוגבלים**.

148. ודוק – המשנה ליועצת המשפטית לממשלה עו"ד סומפולינסקי הבהירה והדגישה ספציפית לגבי תיקון מס' 28 לחוק שירות ביטחון אשר מוצע בו להעניק חסינות פלילית למי שתורתו אומנותו כי **הצעת החוק פוגעת פגיעה קשה בשוויון, וזאת משום שהיא נועדה לאפשר את אותו חסינות בררנית ומפלה מפני אכיפה פלילית**.

149. זאת ועוד, נציגי משרד האוצר הציגו בפני חברי הכנסת באופן מפורט, בכתב ובעל-פה, את ההשלכות הכלכליות והאסטרטגיות החמורות שיקרו בעקבות כינון חוק היסוד, והעובדה שתכליתו היא יישומית, וכאמור מוכוונת כלפי החברה החרדית ובני הישיבות המחויבים בגיוס בפרט. כמפורט לעיל, בתוך כך הובהר כי: הצעת החוק תשנה באופן יסודי את המסגרת הנורמטיבית שעל בסיסה נקבעים סדרי העדיפויות של המדינה, לרבות הקצאת תקציבים, מדיניות התעסוקה והמישור המינהלי, ולפגוע באופן מהותי בעיקרון השוויון ; כי קיים חשש ממשי שההצעה תצדיק קידום צעדי מדיניות הסותרים את האינטרס המשקי הרחב, ובפרט תאפשר להימנע מהתמודדות עם שני האתגרים המרכזיים של שילוב הגברים החרדים בשירות החובה ובשוק העבודה. בתוך כך הודגש כי ההצעה תביא לפגיעה ממשית במאמצים להגדלת היקף המתגייסים לצה"ל מקרב אוכלוסיית הגברים החרדים, להכביד על משרתי המילואים ולהנציח את התלות בשירות מילואים רחב ומתמשך, וכי לכך עלולות להיות השלכות מאקרוכלכליות שליליות, במרכזן ירידה בצמיחה הכלכלית, שחיקת הכנסות המדינה ממסים, הגדלת ההוצאות הציבוריות ופגיעה ביכולת לספק שירותים ציבוריים ברמה נאותה – אשר ככל שהחברה החרדית תהווה חלק גדול יותר מהאוכלוסייה, השלכות אלה צפויות להתרחב.

150. ושוב נזכיר כי מסקנת חוות הדעת של היועץ המשפטי של משרד האוצר הייתה כי ההצעה עלולה לפגוע במערך התמריצים לגיוס ולתעסוקה, להחרף את האתגרים הביטחוניים והכלכליים, להעמיק מגמות שליליות ולהוביל להשלכות פיסקליות ומשקיות ארוכות טווח.

151. זאת ועוד, לאורך הדיונים בהצעת החוק בוועדת הכנסת, חברי כנסת שונים, לרבות יוזמי הצעת החוק, וכן חברי כנסת אחרים מהקואליציה, בראשם מש"ס וכן מהליכוד, אשר לקחו חלק פעיל בליווי הצעת החוק בוועדה ובפרט בהבהרת כוונת המחוקק, **הבהירו כי כוונתם היא שחוק היסוד יהיה בעל משמעות יישומית-אופרטיבית כלפי החברה החרדית**.

152. כך למשל נאמר על-ידי ח"כ ינון אזולאי – כי מטרת חוק היסוד היא לתת לשופט עוד כלי על מנת לייצר איזון חוקתי מול ערך השוויון. כך ח"כ בוארון הבהיר כי הכוונה ביצירת מקור נורמטיבי היא לא כי יהיה הצהרתי. אלא כי הכוונה כי יהיו לו יישומים, אולם לשיטתו אלה ייקבעו בשעתם. לדברים אלה הסכים ח"כ גפני בין יוזמי הצעת החוק. זאת ועוד, ח"כ גפני הסביר לפני הבאת החוק לקריאה ראשונה, כי תכלית חוק היסוד לשיטתו היא לתקן את שינוי הנסיבות שקרה בקואליציה הנוכחית, בה לדבריו חיי החברה החרדית נפגעו מאוד. גם ח"כ

יעקב אשר, היוזם השני של הצעת החוק, תקף בדבריו את המשנה ליועצת המשפטית לממשלה עו"ד סומפולינסקי, וטען כנגדה כי חוות דעתה על הצעת החוק היא חוסר הגינות משוועת, וזאת לנוכח לשיטתו הייעוץ המשפטי לממשלה הוא שהכשיל את הליכי החקיקה של תיקון לחוק שירות ביטחון אשר יסדיר את נושא גיוס בני הישיבות. כלומר, בדבריו אלה הודה ח"כ אשר כי הצעת חוק היסוד באה בגלל הכישלון בחקיקת התיקון לחוק שירות ביטחון כאמור, והיא נועדה לתקן את המצב המשפטי כך שייתן עדיפות לאינטרסים של החברה החרדית.

153. ודוק – חלק מחברי הכנסת שיזמו את הצעת החוק או תמכו בקידומה טענו כי מטרת חוק היסוד היא לייצר תשתית משפטית עבור **בית המשפט הנכבד** בלבד או באופן מיוחד. גם בהיבט זה עולה באופן מובהק כי כוונת המחוקק היא לא רק פרטיקולרית לגבי החברה החרדית או בניה הדרושים בחובת גיוס, אלא גם ספציפית מכוונת לשנות את המצב המשפטי הקיים ובכך להימנע מקיום פסקי הדין של בית המשפט הנכבד בנושא חובת הגיוס והפסקת צעדי האכיפה שנקבעו בפסיקת בית המשפט לטובת מימוש חובת הגיוס האמורה.

154. ואולם, גם לאחר שינוי נוסח הצעת החוק ביום 9.7.2026, והשארית הסעיף הראשון בלבד, אשר לכאורה אך מעגן את ערך לימוד התורה כערך יסודי, חברי הכנסת יוזמי ההצעה וכן כאמור חבריהם לקואליציה, לא שינו את עמדתם לגבי תכלית חוק היסוד. כך למשל הובהר על-ידי ח"כ ינון אזולאי, בו תמכו גם חבריו לסיעת ש"ס ח"כ יוסף טייב וח"כ יונתן משרקי, כי תכלית חוק היסוד, קרי הסעיף היחיד שנותן בו, היא **כפי שהייתה לפני שינוי הנוסח** – "שייתן כלי לשופט בבואו לשפוט שיכל לדון בו בשיקול דעת בנושאים כמו ערך השוויון".

155. כלומר – שינוי לשון הצעת החוק לא שינה במאומה את תכליתה הפרסונלית שהיא תכלית העיקרית בעיני המחוקק, ואת מהותה האופרטיבית – כי תביא לשינוי משפטי בדין הקיים לטובת מי שתורתו אומנותו, וכלל החברה החרדית. וזאת כאמור חרף כל האזהרות והחששות שהושמעו על-ידי הייעוץ המשפטי לממשלה בכללותו, ובפרט בכל הנוגע לפגיעה הקשה בעיקרון השוויון שחוק היסוד נועד לאפשר בהקשר של גיוס בני הישיבות לצה"ל.

156. על כן, התכלית הפרטיקולרית של חוק היסוד כפי שמשקפת בהיסטוריה החקיקתית של הצעת החוק, מצביעה באופן מובהק כי בעת כינון חוק היסוד המכונן ראה לנגד עיניו **קבוצה מסוימת וידועה מראש** עליה יחול החוק, היא **קבוצת בני החברה החרדית הדרושים לגיוס**, ומטרת החוק היא **להיטיב עם קבוצה ידועה זו ועימה בלבד**. כמו כן, נסיבות החקיקה לאורך השנים וההפניה הספציפית אליהן וכאמור לפסקי הדין של בית המשפט הנכבד בנושא, **מלמדות כי העדפה בלתי מוצדקת זו של החברה החרדית ולמצער בניה המיועדים לגיוס נובעת באופן מובהק "כתלות בקרבתם לשלטון ובהון הפוליטי שנתון להם"**.

157. זאת ועוד, כל אלה מצביעים תכליתו של החוק היא פרסונלית גם מתוך כך שהוא לא נועד להיות הצהרתי, אלא **תכליתו היא יישומית** – לייצר שינוי משפטי בדין הקיים, ולייצר סטטוס משפטי חדש של "לומד תורה", וזאת כנגזר באופן ישיר מעיגון חוקתי של "לימוד התורה".

2.ג.2.ד. נסיבות החקיקה

158. כך גם, נסיבות החקיקה ועיתוי החקיקה מצביעים על תכלית פרסונלית מובהקת.

159. כפי שפורט בחלק העובדתי, נסיבות החקיקה היו צורך פוליטי ותו לא של הקואליציה הנוכחית. על כך גם מעיד ביתר שאת עיתוי החקיקה – בסמוך לתחילתה של תקופת הבחירות לכנסת ה-

27 והתפזרותה של הכנסת ביום 17.7.2026, ולמועד הבחירות ב-27.10.2026.

160. בהתאם לכך, הליך החקיקה נעשה באופן מהיר ביותר, תוך העברת הדיון מוועדת החוקה, חוק ומשפט, אשר תפקידה כפי שמעוגן בתקנון הכנסת הוא לדון בחוקי היסוד ולה המומחיות המקצועית בנושא, לוועדת הכנסת, שאין זה תפקידה ואין לה כל מומחיות בנושא. כך גם נוסח הצעת החוק שעבר בקריאה טרומית למעשה לא היה הנוסח אותו ביקשו חברי הכנסת המציעים להציג, והוא שונה מיד לאחר מכן לנוסח שהועבר לידי ועדת הכנסת על-ידי ועדת השרים לענייני חקיקה, אשר ביצעה שינויים מהותיים בו, ואולם דברי ההסבר להצעת החוק בקריאה ראשונה במהותם לא שונו.

161. זאת ועוד, כפי שצוין לעיל, במהלך קידום הצעת חוק היסוד, קודמה הצעת חוק לתיקון מס' 28 לחוק שירות ביטחון, בה התבקש לקבוע חסינות מאכיפה פלילית כלפי מי שתורתו אומנותו, בהוראת שעה. הצעת חוק זו גם נשענה באופן מובהק על חוק היסוד נושא עתירה זו. כך כאמור כפי שהובהר גם בדיוני ועדת הכנסת על-ידי המשנה ליועצת המשפטית לממשלה עו"ד סומפולינסקי, כי לא ניתן להעניק פרשנות אחרת לחוק היסוד אלא שהוא נועד להביא לחקיקה ספציפית זו.

162. ואולם, חרף הבהרות אלה, הצעת החוק לתיקון חוק שירות ביטחון אושרה בכנסת לקריאה שנייה ושלישית באופן מידי לאחר אישור חוק היסוד.

ד.ג.3. התחולה המידית – הסרת מסך הבערות תוך ניגוד עניינים מוסדי מובהק

163. כאמור לעיל, כפי שצוין כבוד מ"מ הנשיא פוגלמן בעניין הנבצרות, ישנם מקורות נוספים לזיהוי תכלית פרסונלית של חקיקה, ביניהם סוגיית התחולה בזמן, ובפרט אם תחולתה היא מיידי. וכדבריו שם:

"במקרים מסוימים, תחולה מכאן ולהבא (כך שאינה חלה על אותה המקרה ש"הניע" את החקיקה) עשויה להסיר מעל החקיקה את ה"עננה הפרסונלית" ששכנה מעליה. בשונה, עמידה עקרונית על תחולה רטרואקטיבית (או רטרואפקטיבית) מעידה, למצער, כי לנגד עיניו של המחוקק עומד באופן ספציפי גם הרצון להשפיע על המקרה הפרטני. עמידה עקרונית שכזו עשויה ללמד שהחקיקה לא נעשית מאחורי מסך בערות, מאחר שהיא מבקשת בצורה מפורשת להחיל עצמה – לכל הפחות – גם על קבוצת מקרים ידועה (ראו והשוו: עניין שיינפלד, פסקה 47 לפסק הדין של השופט ד' ברק-ארז). ודוקו: כפי שכבר נפסק בעבר, תחולה מידית של חוק יסוד אין בה, כשלעצמה, כדי לקבוע כי מדובר בשימוש לרעה בסמכות המכוננת (ראו למשל עניין ממשלת החילופים, פסקה 18 לפסק הדין של השופט ד' ברק-ארז). ואולם כוונת המחוקק ביחס למישור התחולה עשוי להעיד על התכלית שעמדה לפני המחוקק בכינונו של חוק היסוד" (עניין הנבצרות, פס' 53 לפסק דינו).

164. זאת ועוד, גם בפסק הדין בעניין ממשלת החילופים נדרש בית המשפט הנכבד בהרחבה לשאלה מתי עיגון נורמה בחוק יסוד יעלה כדי שימוש לרעה בסמכות המכוננת מחמת פגם פרסונלי, לנוכח החלתה האקטיבית (או הרטרואקטיבית). כבוד הנשיאה חיות קבעה בעניין זה כי:

"תחולתה הרטרואפקטיבית או האקטיבית של הוראה חוקתית עלולה לעורר קושי בכל הנוגע למבחן הכללי... נורמה החלה רק ביחס לכנסת או לממשלה ספציפית נושאת במובהק אופי פרסונלי, ומשכך היא 'מעוררת קושי, ולא ניתן לייחס לה אופי ומעמד חוקתיים'. קושי מעין זה עלול, לשיטתי, להתעורר כאשר ההוראה מוחלת גם על הכנסת

המכוננת אותה, ומאפשרת לאותה כנסת ליהנות מ'הטבות' מיוחדות בשל אימוץ הנורמה. מצבים מסוג זה מאופיינים בניגוד עניינים מוסדי בין כובעה של הכנסת כרשות מכוננת, אשר אמורה לקבוע נורמות כלליות שיעצבו את דמותה של המדינה לאורך זמן, ובין אותם 'אינטרסים פרטיקולריים' של חברי הכנסת בכנסת הספציפית" (פס' 15 לחוות דעתה).

165. במסגרת יישום אמת מידה זו של **"ניגוד העניינים המוסדי"**, כבוד הנשיאה חיות התייחסה בפסק דינה בעניין **ממשלת החילופים**, לאפשרות כי תחולה מידית של חקיקת יסוד תהווה פגם בהיבט הכלליות של הנורמה החוקתית, מקום בו מניעים פרטיקולריים לחקיקה "ישנו זהותם" מתמריץ לגיטימי לחקיקה אל **מהות תכלית ההסדר**. בתוך כך התייחסה כבוד הנשיאה לשאלה **האם למרות התחולה המיידית, ההסדר נועד לפתור קושי כללי, שעלה בעבר ועשוי להתעורר גם בעתיד**, ולפיכך הפרסונליות העולה מתחולה זו לא חוסמת את האפשרות כי יגשים את תכליתו גם מעבר לצורך הקונקרטי של הרוב הפוליטי המסוים שכונן אותו. וכדבריה שם:

"אינני שותפה למסקנה זו. ראשית, אף אם התיקון שבמוקד העתירות נחקק בשל מניעים הנוגעים לחוסר אמון בין הצדדים להסכם הקואליציוני, כלל נקוט עמנו ועליו עמד גם המשנה לנשיאה (בדימ') בחוות דעתו, שהמניעים לחקיקת חוק יסוד, כשלעצמם, אינם מהווים עילה לביקורת שיפוטית על חוקי יסוד (עניין בר-און, בעמ' 255-256; עניין שפיר, בפסקה 43 לחוות דעתו). שנית, **אף אם מקרה פרטי שימש תמריץ לחקיקת חוק היסוד, בענייננו ניכר כי תכלית ההסדר נוגעת לקושי כללי שעשוי להתעורר גם בעתיד** – חוסר יציבות שלטונית והיעדר מנגנונים שיפיגו את חוסר האמון בין צדדים פוליטיים (ראו והשוו: מיכל טמיר "חקיקה פרסונלית – חקיקה סלקטיבית?" חוקים יב 173, 197 (2018)). **ההסדר שגובש קובע מנגנון משפטי אופציונאלי**. הוא מרחיב את קשת האפשרויות הקיימות בכל הנוגע למבנה הממשלה, ובכך הוא עשוי להקל על תהליך הקמתה. ואכן, אף שמדובר בחוכמה שבדיעבד, **הקמתה של הממשלה ה-36 על בסיס מנגנון אופציונאלי זה מלמדת כי הסדר ממשלת החילופים, שנטען כי הוא "נתפר" למידותיה של כנסת וממשלה ספציפיים, משמש עתה גם שחקנים אחרים בזירה הפוליטית**. הנה כי כן, בהינתן העובדה שמרבית ההסדרים שנקבעו בתיקון לא יוחדו לתקופת כהונתה של הכנסת ה-23 בלבד, ומשלא ניתן להצביע על ניגוד עניינים מובהק מן הסוג שתואר לעיל, אני סבורה כי תיקון מס' 8 צולח את מבחן הכלליות" (עניין **ממשלת החילופים**, פס' 17 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות).

166. בענייננו, תחולתו המיידית של חוק היסוד, מבססת היבט נוסף של פגם הפרסונליות שטמון בו, ומדגישה את היותו בעל ממד פרסונלי מהותי, תחת חזות עקרונית של "חוק יסוד".

167. כך, "הקושי" אותו מבקש חוק היסוד לתקן נובע **באופן ישיר ובלבדי** מההרכב הפוליטי **הספציפי** של הקואליציה הנוכחית. אין מדובר בקושי כללי ומבני בשיטת המשטר אשר אלמלא כינון חוק היסוד עשוי להתעורר גם בעתיד, **ללא קשר לזהות הממשלה שתכהן או לקואליציה בכנסת. ההיפך**.

168. **תחולתו המיידית של חוק היסוד מחזקת מסקנה זו**. תחולתו המיידית של חוק היסוד נובעת כל כולה מנסיבות החקיקה ועיתוי החקיקה, אשר נועדו כאמור לפתור צורך פוליטי גרידא של הממשלה והקואליציה הנוכחיות. ללא צורך פוליטי זה, אין שום היגיון בתחולה המיידית של חוק היסוד (ומלכתחילה בכינונו).

169. כמו כן, כזכור, הצעת החוק הונחה על שולחן הכנסת ביום 16.1.2023. רק כעבור שלוש שנים ושלושה חודשים, ביום 10.6.2026, החל קידומה, כאשר ביום 1.6.2026 כבר הועברה בקריאה

ראשונה הצעת החוק לפיזור הכנסת. ובהמשך לכך, ההצעה קודמה במהירות הבזק, תוך פגמים חמורים בהליך החקיקה, במשך פחות משבועיים, עד חקיקתה. נסיבות אלה לא רק מחזקות כי תכלית החקיקה היה סובייקטיבי-פרסונלי, אלא מעבר לכך – **כינן חוק היסוד על סף תקופת הבחירות מחזק ביתר שאת כי לא מדובר בהסדר מבני, אשר עשוי לשמש כל קונסטלציה פוליטית כרוב בכנסת. לפיכך תחולתו המיידית של חוק היסוד, בנסיבות כינונו, מחזקת ביתר שאת כי הוא נעדר תכלית אובייקטיבית – קרי נעדר כל ביטוי לעקרונות היסוד של השיטה המשפטית.**

170. על כן, תחולתו המיידית של חוק היסוד מלמדת כי בכובעה המכונן אפשרה הכנסת ה-25 לכובעה המחוקק ליהנות מ"הטבות מיוחדות", הטבות אשר במהותן משרתות את האינטרסים הפרטיקולריים ואף הפוליטיים של הקואליציה הנוכחית, וזוהי התכלית העיקרית של התחולה המיידית.

171. כלומר, **בכינן חוק היסוד הכנסת פעלה בניגוד עניינים מוסדי בין תפקידה המכונן לבין תפקידה המחוקק, וזאת על מנת להיטיב באופן מידי עם הכנסת הנוכחית וצרכיה הפרטיקולריים.**

ד.2.ג.4. לסיכום – חוק היסוד אינו עומד במבחן הכלליות

172. **כפי שהציגה העותרת בפרק זה, חוק היסוד אינו צולח את מבחן הכלליות**, שכן הוא משקף אינטרס פרטיקולרי של הרוב הפוליטי הנוכחי בכנסת ושל בלבד, והוא כונן על מנת להיטיב עם קבוצה מסוימת וידועה באוכלוסייה, הטבה אשר בית המשפט הנכבד קבע פעמים רבות כי אינה מוצדקת בהיותה בלתי חוקתית, ועל כן הטבה זו קשורה בקשר הדוק להון הפוליטי ולכוח הפוליטי של החברה החרדית בכנסת ובממשלה הנוכחית. לא רק זאת, הקואליציה והממשלה הספציפיות עשו שימוש לרעה ותוך ניגוד עניינים מוסדי, בכובע המכונן של הכנסת שבשליטתן, על מנת להיטיב באופן מידי ועיקרי עם כובען המחוקק על מנת לפתור קשיים פוליטיים פרטיקולריים וייחודיים להרכב הפוליטי הנוכחי, וכל זאת בסמוך לתקופת בחירות לכנסת.

173. על כן חוק היסוד חסר את המאפיינים הבסיסיים של נורמה חוקתית, ויש לעבור לשלב הצידוק. ואולם, חוק היסוד אף אינו עומדת לשיטת העותרת גם במבחן ההתאמה למארג החוקתי, ולכן תעבור העותרת לבחינת עניין זה כעת.

ד.2.ד. חוק היסוד אינו מתאים למארג החוקתי

174. מבחן העזר השלישי, **מבחן ההתאמה למארג החוקתי** עניינו כאמור באופן שבו חוק היסוד תואם את המארג החוקתי הקיים מבחינת מאפייניו:

" מבחן עזר שלישי הוא מבחן ההתאמה למארג החוקתי. בניגוד לחקיקה "רגילה" שנועדה להסדיר עניינים של יומיום, חקיקת יסוד נועדה להסדיר עניינים הנוגעים לליבת המשטר החוקתי של מדינת ישראל... כך למשל, עיגון נורמה שאינה ברמת הפשטה המתאימה לעיגון במעמד של חוקה מעוררת, על פני הדברים, חשש שמדובר בהוראה שאינה שייכת למארג החוקתי... במסגרת מבחן העזר השלישי יש לבחון, אפוא, גם את האופן שבו חוק היסוד או התיקון תואמים את סוג הנושאים שהוסדרו בחוקי היסוד; את ההיגיון הפנימי שלהם ותכליתם; ואת השינויים שנערכו בהם בעבר. ודוקן – השאלה שאותה נועד מבחן עזר זה לברר איננה אם התיקון או ההוראה ראויים מבחינת תוכנם. עניינו בשאלה מושגית-רעיונית והיא: האם מדובר בנורמה המתאימה מבחינת מאפייניה לעיגון חוקתי, המשתלבת ככזו במארג ההוראות הרלוונטיות המצויות באותה סביבה חוקתית? " (עניין שפיר, פס' 41 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות).

175. בחינת חוק היסוד על רקע אמות מידה אלה מעלה קשיים ממשיים.
176. כפי שעמדה העותרת לעיל, לשונו הכללית של חוק היסוד היא למעשה חזות בלבד. כך לשון סעיף 2 שבו מעידה כשלעצמה כי מדובר בהסדר אשר מיועד להיות בעל משמעות אופרטיבית – פרשנות המקבלת עיגון מובהק במסגרת תכליתו הפרסונלית. על כן, למרות רמת ההפשטה של לשון חוק היסוד, מדובר בהסדר אשר נועד לתת פתרון **נקודתי** לקושי **פוליטי** של הקואליציה והממשלה הנוכחית, שעניינו (כישלון הקואליציה) לחוקק **בחקיקה ראשית** הסדר לגיוס תלמידי הישיבות החרדיים.
177. זאת ועוד, כפי שנטען פעמים רבות בפני ועדת הכנסת על-ידי הייעוץ המשפטי לכנסת ועל-ידי הייעוץ המשפטי לממשלה, לשון חוק היסוד אינה לשון של טקסט חוקתי. כך אין בחוקי היסוד האחרים התייחסות ל"ערך יסודי" וזאת בשונה מ"ערך לאומי" (ס' 7 לחוק-יסוד: הלאום), או מ"עקרונות יסודי" (ס' 1 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, ס' 1 לחוק-יסוד: חופש העיסוק וס' 1 לחוק-יסוד: הלאום).
178. בהמשך לכך, ומבלי להתייחס לתוכן החוק, השימוש במונחים חדשים אלה והשארתם בנוסח עמום, לצד התכלית הפרסונלית האמורה של חוק היסוד, מצביע על כך שלא מדובר בלשון הפשטה המקובלת בטקסט חוקתי, אלא בניסיון להסוות את המשמעות האמיתית שהיא אופרטיבית. מכאן, שלא ניתן לראות בחוק היסוד כמעין "אח" של חוק-יסוד: הלאום, אשר לפי הפרשנות שנקבעה לו ב**בג"ץ חסון**, אך מעגן רכיבים באופייה היהודי-לאומי של המדינה, המוכרים בדין במשך שנים רבות, ודריס בכפיפה אחת עם המאפיינים הדמוקרטיים שלה.
179. כמו כן, התכלית הפרסונלית של חוק היסוד, המתבטאת כאמור גם בלשונו, וביתר שאת בדברי ההסבר ובכוונתם של חברי הכנסת יוזמי החוק, מעידה כי "ערך היסוד" של "לימוד התורה" הוא לימוד התורה כפי שמקובל בחברה החרדית בלבד. כלומר, לא מדובר בעקרון יסוד שנובע ממאפייניה של המדינה, אלא בערך פרטיקולרי של חברה מסוימת מאוד מתוך כלל האוכלוסייה הישראלית. גם במובן זה, לא ניתן לראות בחוק היסוד כמשתלב במארג החוקתי של מדינת ישראל.
180. ועוד בהקשר זה, עד לכינון חוק היסוד, מונח "לימוד התורה" הופיע **בערך יחיד** אך ורק בחקיקה ראשית הקשורה להסדרי הגיוס של מי שתורתו אומנותו – למשל בפרק ג'1 לחוק שירות ביטחון שנפסל, וכן בתיקון מס' 28 לחוק שירות הביטחון האמור. לעומת זאת, סעיף 2(א) לחוק כינון ממלכתי, התשי"ג-1953, הקובע את מטרות הכינון הממלכתי, קובע כי בין אלה מדובר ב"ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית, להנחיל את תודעת זכר השואה והגבורה, ולחנך לכבדם (סעיף קטן 4). כפי שניתן לראות, לא מדובר בערך "לימוד התורה" אלא בתורת ישראל, מורשת ישראל והמסורת היהודית, ואלה לא עומדים לבדם, אלא יחד עם ערך יסודי חשוב נוסף והוא תודעת זכר השואה והגבורה – ערך לאומי לכל דבר ועניין, אשר בהכרח מהווה ביטוי לזהות היהודית של המדינה, כמדינת הלאום של העם היהודי.
181. דוגמאות אלה אך מחזקות כי עיגון ערך לימוד התורה בחוק יסוד אינו מתאים למארג **החוקתי** של המשפט הישראלי, אלא מקומו לכל היותר בחקיקה ראשית, וזאת בכפוף לאיזונים מול עקרון השוויון והזכות החוקתית לשוויון או לערכי יסוד לאומיים אחרים.

182. על רקע דברים אלה, טוענת העותרת כי ההסדר שבחוק היסוד אינו מתאים מבחינת מאפייניו לעיגון חוקתי שכן אינו משתלב במארג החוקתי הישראלי.

ד.2.ה. חוק היסוד אינו עומד בשלב הצידוק

183. על רקע כל האמור לעיל, תדגיש העותרת כי ברי שלא יכול להיות לעלות צידוק לחוק היסוד, שכן כל ההצדקות שהועלו במהלך הדיונים בוועדת הכנסת הן חופפות כולן להצדקות הסובייקטיביות שניצבות בבסיס ההסדר הפרסונלי כאמור.

184. על כן, העותרת מבקשת כי בית המשפט הנכבד יורה על ביטול חוק היסוד לנוכח השימוש לרעה שעשתה הכנסת בכינונו.

ד.3. הכנסת חרגה מסמכותה המכוננת בכינון חוק היסוד

ד.3.א. דוקטרינת החריגה מסמכות מכוננת והיקף הביקורת השיפוטית

185. בבג"ץ חסון קבעה כבוד הנשיאה חיות כי סמכותה המכוננת של הכנסת היא מוגבלת במגבלות צרות ביותר בהיקפן, המתמצות בשלילת זהותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית או דמוקרטית (בג"ץ חסון, פס' 27 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות). בתוך כך נקבע כי מגבלות אלה "נוגעות למצבים חריגים של שינוי חוקתי השולל את ליבת הזהות היהודית או הדמוקרטית של המדינה" (שם, פס' 28 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות). אמת המידה שנקבעה לשם כך היא "מצבים שבהם הוראה חוקתית פוגעת פגיעה אנושה באופייה היהודי או הדמוקרטי של המדינה, עד כי אין כל דרך ליישב מבחינה מושגית ופרקטית בין הוראה זו ובין מרכיביה אלה של זהות המדינה... במילים אחרות באותם המצבים שבהם חוק יסוד שולל או סותר באופן חזיתי את "המאפיינים 'הגרעיניים' המעצבים את הגדרת המינימום" של היות מדינת ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית" (שם, פס' 29 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות).

186. באשר לתוכנם של אותם "מאפיינים גרעיניים" של מדינת ישראל קבעה כבוד הנשיאה חיות כי:

"המאפיינים הגרעיניים של מדינת ישראל כמדינה יהודית כפי שנקבעו בפסיקה בעבר הם בעיקרם – "זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל, שהיהודים יהיו בה רוב"; היותה של העברית שפתה המרכזית של המדינה; והיותם של החגים, הסמלים והמורשת של העם היהודי חלק מזהותה של המדינה (עניין טי"ב, בעמ' 22). באשר למאפיינים הדמוקרטיים, נהוג להתייחס ל"הכרה בריבונות העם המתבטאת בבחירות חופשיות ושוות; הכרה בגרעין של זכויות אדם, ובהן כבוד ושוויון, קיום הפרדת רשויות, שלטון החוק ורשות שופטת עצמאית..."

אין מדובר ברשימה סגורה או ממצה, אך ככל שנטען שקיימים מאפיינים גרעיניים נוספים, עליהם לשקף את ליבת הזהות היהודית והדמוקרטית של המדינה ברמת חשיבות דומה למאפיינים שצוינו לעיל" (בג"ץ הסבירות, פס' 103 לפסק דינה של הנשיאה).

187. בהמשך לכך, בבג"ץ הסבירות קבע בית המשפט הנכבד בדעת רוב מוחץ של 12 שופטים מתוך 15, כי נתונה לו הסמכות לקיים ביקורת שיפוטית מהותית על חוקי יסוד, ולהתערב במקרים חריגים וקיצוניים שבהם הכנסת חרגה מסמכותה המכוננת. וזאת כפי שנקבע בפסק דינה של הנשיאה חיות:

"באותם מצבים נדירים שבהם הכנסת חרגה מגבולות סמכותה המכוננת, מוסמך בית המשפט העליון בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק – ואף מחויב – להכריז על כך שאין מדובר בנורמה חוקתית

תקפה. כפי שאפרט להלן, מסקנה זו נובעת באופן ישיר מהמאפיינים הייחודיים של המבנה החוקתי שלנו ומאופן הפעלת הסמכות המכוננת, אשר מבדלים את שיטתנו משיטות משפט אחרות ומובילים למסקנה כי לא ניתן להותיר את המגבלות על סמכותה המכוננת של הכנסת כמגבלות שאינן אכיפות". (בג"ץ הסבירות, פס' 71 לפסק דינה של הנשיאה).

188. בהתאם לכך, סמכותו של בית המשפט העליון בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק להעביר ביקורת שיפוטית על סמכותה המכוננת של הכנסת נכללת בסעיפים 15(ג) ו-15(ד) לחוק-יסוד: השפיטה.

189. כמו כן, כידוע, בבג"ץ הסבירות בדעת הרוב (8 מתוך 15 שופטים), נפסל תיקון מס' 3 לחוק-יסוד: השפיטה שביטל את סמכות בתי המשפט לבקר את החלטות הממשלה והשרים בעילת הסבירות. נקבע כי בכינון הוראה זו חרגה הכנסת מסמכותה המכוננת - וזאת כי התיקון "מתנגש חזיתית בליבת שניים ממאפייניה הגרעיניים של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית", ו"מנוגד למושכלות יסוד שעליהן מבוסס אופייה הדמוקרטי של שיטתנו, וזאת בהינתן עוצמת פגיעתו בעקרונות של שלטון החוק והפרדת הרשויות" (פס' 176-179 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות).

ד.3.ב. חוק היסוד פוגע אנושות בליבת הזהות הדמוקרטית של המדינה

190. העותרת טוענת כי חוק היסוד **סותר באופן חזיתי** את המאפיינים הדמוקרטיים הגרעיניים של המדינה, שכן **פוגע אנושות בליבת הזכויות החוקתיות לכבוד ושוויון**. בכך חוק היסוד אף יוצר **שינוי במדרג הנורמטיבי** בין הזהות היהודית לבין הזהות הדמוקרטית, באופן העולה כדי **שינוי משטרי יסודי**. כך כפי שיפורט להלן.

191. ראשית, כפי שעמדה העותרת לעיל, העיגון החוקתי של ערך לימוד התורה בחוק היסוד הוא לא הצהרתי בלבד. הוא לא נועד לצקת תוכן קונקרטי לביטוי "מדינה יהודית" ולהבהיר באופן מפורש מדובר ברכיב באופייה היהודי של המדינה שיש להם מעמד חוקתי. אלא תכלית החוק היא כאמור **פרסונלית-אופרטיבית**. וזו תכליתו **העיקרית**.

192. ודוק - התכלית הסובייקטיבית של חוק היסוד, המלמדת כי תכליתו הפרסונלית כתכליתו המרכזית משמעה כי לא מדובר רק בהיבט פרסונלי במובן של מאפיין הנורמה כלא-חוקתית, אלא גם **מבחינה מהותית**.

193. כך, העובדה שתכליתו של חוק היסוד היא אופרטיבית, ולנוכח דברי ההסבר שמתייחסים במפורט לסוגיית הגיוס של החברה החרדית וצעדי האכיפה המכוונים כלפי מי שתורתו אומנותו ולא הסדיר את מעמדו מול רשויות הצבא, מעידה כי גם במובן **המהותי**, כוונת המחוקק לא הייתה לעגן את ערך "לימוד התורה" – במובן כללי ולא מסוים – כעקרון זהותי של המדינה כמדינה יהודית. אלא כוונתו היא לעגן בחקיקת יסוד ערך ספציפי שעניינו סוג מסוים של "לימוד התורה" - זה הנעשה על-ידי תלמידי הישיבות החרדיות וכפי שהוא משתקף בתפיסת העולם החרדית, כך שהוא ערך עליון.

194. למעשה, לא ניתן שלא לראות כי "ערך לימוד התורה" שעוגן כעת בחוק היסוד, הוא ערך לימוד התורה, במשמעותו הדתית-אמונית, כפי שנקבע בהסדרי החקיקה השונים שניסו להסדיר את גיוס תלמידי הישיבות החרדיות לצה"ל ואולם כאמור נפסלו מפאת אי-חוקתיות (למשל פרק

ג'1 לחוק שירות ביטחון). כך למשל קבע כבוד הנשיא (בדימ') ברק בבג"ץ חוק טל בעניין ערד
לימוד התורה :

"מה תכליתו של חוק דחיית השירות? חוק דחיית השירות הינו פרי פשרה חברתית. תכליתו הינה לאזן ולפשר בין מגמות נוגדות. ביסוד ההסדר מונחות ארבע תכליות המשולבות זו בזו. התכלית הראשונה הינה לעגן בחוק הסדר של דחיית שירות לתלמידי ישיבות אשר תורתם אומנותם והמבקשים ללמוד בישיבות... אם תכליות אלה הן "ראויות"? לדעתי התשובה היא בחיוב. הן נועדו לשלב את המגזר החרדי במרקם חיי המדינה, ובכך לסייע לאותו מגזר להפחית את חוסר השוויון ולהגיע להסדר מוסכם בענין זה על חלקי החברה כולם. הן נועדו לחולל שינוי חברתי ארוך טווח, שיוביל, בין היתר, להקטנת מימדי הסדר דחיית השירות לתלמידי ישיבות. מטרות אלה, בשילובן זו בזו, מקיימות את הדרישה בדבר תכלית ראויה. נקבע הסדר שבאיוונו הכולל עולה בקנה אחד עם תפיסות היסוד של החברה הישראלית. התכלית הראשונה משקפת הכרה בייחודיותה של החברה החרדית ובתרבותה, והכרה בערך הלימודים התורניים. היא מגלה הבנה לצרכיה של "החברה החרדית, אשר אורח חייה שונה ונפרד ואשר עוסקת, על פי מורשת הסטורית של אלפים בשנים, במסירות נפש, בלימוד התורה, מתוך ראייה אידאולוגית ומוזעות דתית שיש בכך משום הכרח לקיומו של העם היהודי כולו" (עמ' 2 לדו"ח ועדת טל). והיא מגלה רגישות וסובלנות למתכונתו הייחודית של עולם הישיבות וחברת הלומדים שהתפתחה סביבן. כן יש בה כדי לכבד את חופש הדת והמצפון של תלמידי הישיבות עצמם, את אורחות חייהם ואת רגשותיהם הדתיים (פרשת רובינשטיין, בעמ' 526) " (פס' 54-55 לפסק דינו).

195. כך גם עולה מדבריו של כבוד השופט (כתוארו) אז רובינשטיין בבג"ץ רסלר :

ואכן, איני סבור שיש צורך להכביר מלים כדי לבאר את היותו של לימוד תורה אחד מערכיה של מדינת ישראל כמדינה "יהודית ודמוקרטית". דומני כי גם העותרים אינם חולקים על כך. יהודי שומר מצוות קורא קריאת שמע בכל יום, פעמיים ויותר (וישמע ישראל" היה לסמל ההמשכיות היהודית), שם נאמר "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך: ושמנתם לבבך ודברתם בם בשבתך בביתך ובקחתך בדרכך ובשכבך ובקומך" (דברים ו', ו-ז); ועוד נאמר "ושמנתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם... ולמדתם אתם את בנכם לדבר בם בשבתך בביתך ובקחתך בדרכך ובשכבך ובקומך" (דברים י"א, י"ח-י"ט). את הפסוק "אם תחקתי תלכו" (ויקרא כ"ו, ג') מפרש רש"י על פי המדרש, "שתהיו עמלים בתורה". נהיר איפוא, כי "החובה ללימוד תורה - כמצווה דתית - אינה בחינת לימוד חכמה בעלמא, אלא מהוה פן מרכזי בעיצוב עולמו ואורחות חייו של האדם" (עמ' 10673/05 מכללת הדרום נ' מדינת ישראל (לא פורסם) פסקה ז. (3)). ...

סוף דבר, הן בעיניהם של חכמי התורה, והן בעיניו של המשפט הישראלי, לא יתכן חולק כי ללימוד תורה מקום ייחודי, כחלק מזהות ותרבות - לצד היותם חלק מחובה דתית - של הפרט ושל הכלל בישראל. (פס' י'-י"א לפסק דינו; ר' גם בג"ץ 1877/14, פס' ב' לפסק דינו של כבוד המשנה לנשיאה (בדימ') רובינשטיין).

196. ובאופן דומה התייחס גם כבוד השופט הנדל לערך לימוד התורה בבג"ץ 1877/14 :

"מעמדו של תלמוד התורה במדינת ישראל היהודית-דמוקרטית. אין להתעלם מן התרומה חוצת הזמן והמרחב של קיום מצווה זו גם להיסטוריה של העם, הישרדותו והתפתחותו הרוחנית, ואף לשיבת ציון אחרי כאלפיים שנות גלות. ברם, ואין בכך שום חידוש, מצוות תלמוד תורה השקולה כנגד כל המצוות (משנה, פאה א, א), איננה המצווה היחידה שכך נאמר לגביה. למעשה, אף ישיבת ארץ ישראל – שלמברה הצער, צבא ההגנה לישראל מהווה כיום תנאי הכרחי למימושה – נתפסת בהלכה כ"שקולה כנגד כל מצוות שבתורה" (תוספתא, עבודה זרה, ה, ב). מכל מקום, ברי כי לימוד התורה אינו ממצה את חובות היהודי כלפי

בורא עולם, כלפי עצמו וכלפי החברה שהוא חלק ממנה" (פס' 3 לפסק דינו).

197. בפסקי הדין של בית המשפט הנכבד בעניין סוגיית הגיוס של מי שתורתם אומנותם מהחברה החרדית המפורטים לעיל, מצד אחד הכירו בחשיבותו של ערך "לימוד התורה" בהתייחס למשמעותו בתפיסה החרדית, ולכל הפחות מבחינה אמונית-דתית. ואולם, בפסקי הדין האמורים, ההכרה בערך לימוד התורה – כחלק מהזהות היהודית של המדינה היהודית-דמוקרטית או במעמד לימוד התורה במדינה ככזו – באה (כמובא כאן) בשילוב ומתוך ההכרה בתרומה ההיסטורית, תרבותית ורוחנית (וכיוצא באלה) ללאום היהודי.

198. הווה אומר – **ההכרה בערך לימוד התורה כחלק מהזהות היהודית של המדינה היא אינה הכרה בערך לימוד התורה במובן האמוני-דתי.** ובוודאי שלא במובן אמוני-דתי כמשמעותו בחברה החרדית, בה מדובר בערך עליון, העולה על ערכים אחרים כגון עבודה או שירות בצבא.

199. ואולם, **ערך לימוד התורה שבחוק היסוד הוא לא ערך ממלכתי-לאומי.** כך לפי לשונו, ובפרט בהקשר הפרטיקולרי של סוגיית הגיוס וההשלכות שלה מבחינת צעדי האכיפה כלפי מי שלא הסדירו את מעמדם מול צה"ל, כפי שעולה בדברי ההסבר. כך גם כאמור, כפי שעולה במיוחד מכוונת חברי הכנסת שתמכו בהצעה וכן יוזמיה, כי חוק היסוד יהיה בעל משמעות יישומית בכל אותם הקשרים בהם פסקי הדין של בית המשפט הנכבד הורו לאכוף את שלטון החוק והזכות לכבוד ושוויון כלפי בני הישיבות החרדיים שאינם מתגייסים – בכך שיבטלו למעשה את הקביעות השיפוטיות. וכך גם נלמד מנסיבות החקיקה, אשר במקביל לחקיקת חוק היסוד, קודם הנוסח של תיקון מס' 28 לחוק שירות ביטחון, בו נקבע כי כל ההסדר המוצע – בין היתר הוראת חקיקה לפיה **לא ינקטו הליכי מעצר, חקירה או אכיפה בשל אי מילוי חובת התייצבות כלפי מי שתורתו אומנתו** – הוא **"מתוך הכרה בחשיבות לימוד התורה יקבע בהוראת שעה הסדר מיוחד לתלמידי ישיבה שתורתם אומנותם"**.

200. לפיכך **"ערך היסוד" של "לימוד תורה" שבחוק היסוד הוא לא מאפיין גרעיני המשקף את ליבת הזהות היהודית של מדינת ישראל.**

201. עניין זה מתחדד דווקא אל מול חוק יסוד הלאום כפי שפורש על-ידי בית המשפט הנכבד בבג"ץ **חסון**, כמעגן רכיבים של הזהות היהודית של המדינה במסגרת היותה יהודית ודמוקרטית. רכיבים אשר כאמור שם הם – **"מאפיינים לאומיים" אלה לא הופיעו יש מאין, אלא קובצו להוראות חוק היסוד בהתבסס על מאפיינים שונים שזכו לאורך השנים להכרה בדין".** ואולם כאמור, ערך לימוד התורה כאמור בחוק היסוד חסר את המאפיין הלאומי-ממלכתי. לפיכך לא ניתן לראות בו כמאפיין גרעיני נוסף כפי שנקבע בפסק דינה של כבוד הנשיאה חיות בבג"ץ **הסבירות המשקף "את ליבת הזהות היהודית והדמוקרטית של המדינה ברמת חשיבות דומה למאפיינים שצוינו לעיל"** – כאמור מאפיינים לאומיים ולא דתיים-אמוניים, ובוודאי שלא במשמעות הפרטיקולרית שמייחס זרם מסוים ביהדות.

202. זאת ועוד, כאמור לעיל, המונח **"ערך יסוד"** לא מוכר בחקיקה החוקתית של המשפט הישראלי. לפיכך, עיגון ערך לימוד התורה והוא בלבד ככזה, **נועד לקבוע מסמרות באשר למצבים שבהם מתעורר מתח בין ערכי החוקתיים של ישראל כמדינה יהודית ובין ערכי החוקתיים כמדינה דמוקרטית.** כך, לא רק שבהכרח מביא לשינוי המארג החוקתי הישראלי באופן מהותי, אלא גם בהכרח, לנוכח מהותו הפרסונלית ופרטיקולרית קרי במובנו של החברה החרדית, מייצר עדיפות

חוקתית על פני ערכי יסוד אחרים המעוגנים אך בחקיקה ראשית – ולדוגמה הערכים המנויים בסעיף 2(א) לחוק חינוך ממלכתי.

203. כך גם ההשלכות המעשיות של חוק היסוד צפויות להיות למעשה בכל מישורי החיים. כאמור חוק היסוד לא רק מעגן את ערך לימוד התורה, אלא למעשה מייצר סטטוס משפטי חדש **ללומד התורה**. לומד תורה זה הוא לומד התורה החרדי. לפיכך חוק היסוד מייצר **חובה תמידית** על רשויות המדינה להעניק למי שתורתו אומנותו **עדיפות** בקבלת שירותים או בחלוקת משאבי ציבור; וכאמור מייצר ללומד התורה החרדי **זכות אישית** לקבלת עדיפות כאמור. אם כן מדובר **בהכרח השלכות מעשיות חמורות היורדות לגרעין כבוד האדם, ומייצרות הפליה תמידית בין אדם לאדם במדינה**.

204. השלכות כאמור אף יקרו באופן מידי בכל הנוגע למשרתים, וכן ואף ביתר שאת, בכל הנוגע לנשים, ויוביל להדרתן והשמתן במעמד נחות תמידי לעומת לומדי התורה. זאת שכן, כאמור, עיגון התפיסה החרדית של לימוד התורה ולומד התורה ברמה החוקתית מוביל בהכרח לכך שיינתן משקל משמעותי וכבד משקל גם לערכים נוספים העומדים בליבת החברה החרדית ובראשם **"ערך הצניעות"** המשמש **כבר היום** במקרים רבים להפליה פסולה מכל והדרת נשים ממרחבים ציבוריים רבים, לרבות בצה"ל.

205. בכך חוק היסוד משנה את האיזון החוקתי בין הרגל היהודית לבין הרגל הדמוקרטית, תוך מתן העדפה לזו הראשונה.

206. כתוצאה מכל האמור, חוק היסוד יצר שינוי משפטי בדין החוקתי בכך שעיגן ערך דתי-אמוני במובן פרטיקולרי של זרם מסוים ביהדות. מטרתו של עיגון חוקתי כאמור היא לפי לשונו ותכליתו לייצר שינוי חוקתי אשר ישנה את היקף ההגנה על זכויות אדם חוקתיות, ובראשם הזכות החוקתית לשוויון, אשר כידוע היקפה החוקתי הוא מצומצם במובן של רק פגיעה בשוויון העולה כדי פגיעה בכבוד האדם (כפי שנקבע בבג"ץ חוק טל מודל "הביניים").

207. על כן טוענת העותרת כי חוק היסוד סותר באופן חזיתי את המאפיינים הדמוקרטיים הגרעיניים של המדינה, שכן פוגע אנושות בליבת הזכויות החוקתיות לכבוד ושוויון. בכך חוק היסוד אף יוצר שינוי במדרג הנורמטיבי בין הזהות היהודית לבין הזהות הדמוקרטית, באופן העולה כדי שינוי משטרי יסודי. ומכאן, מבקשת העותרת כי בית המשפט הנכבד יורה על ביטול החוק.

4. בהליך כינון החוק נפלו פגמים חמורים ובלתי ניתנים לריפוי, היורדים לשורש

הליך החקיקה המצדיקים את פסלות חוק היסוד

208. כפי שפורט בהרחבה בחלק העובדתי של העתירה, מהלך החקיקה של התיקון נעשה בצורה לא ראויה שאינה מכבדת את הליך החקיקה. כך מהלך החקיקה נעשה בוועדת הכנסת ולא בוועדת החוקה, חוק ומשפט – שהיא הוועדה המוסמכת לפי תקנון הכנסת לדון בהצעת חקיקה של חוקי יסוד וכן בסוגיות העקרוניות העולות מהצעת החוק, ובראשן זהות המדינה ופגיעה בזכויות חוקתיות אחרות; כך הליך החקיקה נעשה בצורה חפוזה במשך 8 ימי דיונים בלבד – משך זמן תקדימי בדיון על חוק יסוד מאז קום המדינה; כך לא נעשה דיון מהותי על נוסח החקיקה כפי שכוונה, אשר שונה ביום הדיונים האחרון בוועדת הכנסת.

209. על כן טוענת העותרת כי הפגמים שנפלו בהליך החקיקה עולים כדי קשיים משמעותיים,

היורדים לשורש ההליך, ולפיכך ביטול חוק היסוד מוצדק גם מטעם זה.

ד.4.א. ביקורת שיפוטית בשל פגם היורד לשורש ההליך החקיקה

210. מקדמת דנא, הוכרה חשיבותה של הביקורת השיפוטית על הליכי החקיקה בכנסת, מקום בו נפל פגם חמור בהליך החקיקה – בג"ץ 975/89 nimrodi land development ltd נ' שילנסקי, מה(3) 154 (1991):

"הליך החקיקה, ככל הליך שלטוני אחר, הוא הליך 'נורמטיבי', כלומר, הליך ששלביו מוסדרים בדין. על-פי חוק-יסוד: הכנסת (סעיף 19), הליכי החקיקה קבועים בתקנון הכנסת. על-מנת שיתקבל 'חוק', יש לקיים את הוראות התקנון באשר להליכי החקיקה ... אם אחד מהשלבים האלה נעדר, כגון שלא קוימה אחת הקריאות או שבהצעה לא קיבלו בהן רוב או שלא התקיים דיון בוועדה או שנפל באחד ההליכים הללו פגם היורד לשורש ההליך, ההצעה לא מתגבשת לכדי דבר חקיקה, ובית-משפט מוסמך - אם בתקיפה ישירה ואם בתקיפה עקיפה (ראה בג"ץ 761/86, בעמ' 872) - להכריז על בטלות 'החוק'". (פס' 4 לפסק דינו של כב' השופט בדימוס ברק).

211. בבג"ץ 4885/03 ארגון מגדלי העופות בישראל אגודה חקלאית שיתופית בע"מ נ' ממשלת ישראל, נט(2) 14 (2004) (להלן: "עניין מגדלי העופות") הובהר כי על אף הריסון העצמי שיפעיל בית המשפט העליון בבואו לבקר חקיקה ראשית של הרשות המחוקקת, הרי שאין סמכותו מוגבלת בהכרח לפגמים פורמליים בהליך החקיקה (פס' 16 לפסק דינה של כב' השופטת בדימוס בייניש) –

"המבחן להתערבותו של בית משפט זה בהליך החקיקה הינו האם הפגם שנפל בהליך החקיקה הינו 'פגם היורד לשורש ההליך'. השאלה מהו 'פגם היורד לשורש ההליך' אינה נקבעת על-פי סיווגו של הפגם כפגם מסוג חריגה מסמכות או כהפרה פורמלית של סעיף מסוים בתקנון הכנסת, אלא על-פי עוצמת הפגיעה שפוגע פגם זה 'בערכים מהותיים של משטרנו החוקתי' או בערכים הבסיסיים של משטרנו החוקתי המונחים ביסוד ההליך החקיקה".

212. בעניין מגדלי העופות, הוכרו ארבעה עקרונות יסוד הנגזרים מעקרונות הדמוקרטיה הפורמלית ומעצם קיומו של המשטר הדמוקרטי הפרלמנטרי, "אשר בלעדיהם (ובלעדי עקרונותיה של הדמוקרטיה המהותית) לא תתקיים הדמוקרטיה בישראל" (שם, בפס' 18) – עקרון הכרעת הרוב; עקרון השוויון הפורמלי; עקרון הפומביות; ועקרון ההשתתפות.

213. מבין העקרונות הללו, הרלוונטי לענייננו הוא עיקרון ההשתתפות, לגביו נקבע –

"על מנת שהכנסת תוכל למלא את תפקידיה ועל מנת שחברי הכנסת יוכלו למלא את תפקידיהם, 'שמילויים' הוא ממהות כהונתם', יש לאפשר לכל חברי הכנסת להשתתף בהליכים הפרלמנטריים הנדרשים למילוי תפקידים אלו ... אמור מעתה כי עקרון ההשתתפות בהליך החקיקה מחייב הליך חקיקה שבו תינתן לחברי-הכנסת אפשרות מעשית לגבש את עמדתם בקשר להצעת החוק" (שם, בפס' 22-24).

214. הלכה זו זכתה לחידוד והרחבה בפסק הדין התקדימי בבג"ץ 10042/16 קוונטינסקי נ' כנסת ישראל (נבו 6.8.2017) (להלן: "עניין קוונטינסקי"), בו נפסל לראשונה חוק בשל פגיעתו החמורה בעקרון ההשתתפות של חברי הכנסת בהליך החקיקה. כך הורחב היקף הביקורת השיפוטית בגין פגיעה בזכות ההשתתפות המהותית. עיקרון ההשתתפות, כך נקבע, מהווה את יישומה של תפיסת הדמוקרטיה הייצוגית במשפט הפרלמנטרי. על כן, פגיעה חמורה בעקרון ההשתתפות של חברי הכנסת ובהליך הדיון הראוי בחוק בכוחה להצדיק מעורבות שיפוטית.

215. עקרון ההשתתפות, על פי עניין קוונטינסקי, מחייב דיון רציני ומעמיק בסוגיה מושא החקיקה, שתאפשר לחבר הכנסת לממש את תפקידו הדמוקרטי ולהצביע כמצופה ממנו כנבחר ציבור, לאחר שבחן את הדברים כדבעי :

"עקרון ההשתתפות איננו מתמצה במתן אפשרות לחברי הכנסת לנכוח פיזית בדיוני מליאת הכנסת או הוועדה. עקרון ההשתתפות משמעו מתן אפשרות אמיתית, רצינית והוגנת לחברי הכנסת לעיין ולדון, להעיר ולהאיר, לשאול ולשקול – הכל על מנת שיהיה סיפק בידם לגבש עמדה מושכלת בסוגיה שעל הפרק". (עניין קוונטינסקי, בפסקה 52 לפסק דינו של השופט סולברג).

216. אם כן, מבלי שתינתן לחברי הכנסת הזדמנות אמיתית וכנה להתבטא לפני חבריהם בניסיון לשכנעם, ובלב הפתוח להשתכנע, אין לומר כי מומש עקרון ההשתתפות.

217. מצב בו הליך החקיקה מתנהל ללא דיון מספק וממצה בשינויי החקיקה, אינו מתממש תפקידם של חברי הכנסת כנבחר ציבור, באופן החותר תחת תשתיות הדמוקרטיה הייצוגית. יפות לעניין זה קביעותיו של כבוד השופט סולברג בפסק הדין בעניין קוונטינסקי :

"ללא אפשרות לקיים דיון – השתתפותם של חברי הכנסת בהליך החקיקה תרוקן מתוכן, ותצטמצם אך להכרה בסיסית ו'פסיבית' של הצעת החוק שלפניהם. במצב מעין זה ישנו חשש לא מבוטל כי הכנסת תהפוך ל'חותמת גומי' של יוזמי הצעות החוק – פעמים רבות, של הרשות המבצעת, אשר כאמור, נהנית מרוב בכנסת. עקרון הפרדת הרשויות מחייבנו אפוא לעמוד על המשמר, לבל תאפיל הממשלה על הכנסת". (שם, בפסקאות 62-63 לפסק הדין).

218. בכך הביע בית משפט נכבד זה את דעתו, כי הגם שאין לדרוש מהמחוקק דרישה מחמירה להוכחת קיומו של "הליך חקיקה נאות" ומלא, יש להבטיח כי ניתנה לכנסת ולחבריה אפשרות לקיים דיון פרלמנטרי בסיסי קודם לאישור החוק.

219. בעוד שלא ניתן לקבוע מסמרות בשאלה מהו הליך פרלמנטרי בסיסי, הדרוש לשם הבטחת עקרון ההשתתפות, נתן בית המשפט הנכבד תבחינים והצביע על מספר מדדים לקיומו של הליך ראוי, שהם בגדר רשימה פתוחה ובלתי ממצה. בית המשפט, בבואו לבחון את חוקיות הליך החקיקה, יתחשב בכלל נסיבות העניין, ובתוך כך ייתן דעתו בפרטים הבאים : משך הדיון ומידתיות משכו ביחס למורכבות הצעת החוק ולהיקף השלכותיה ; פרק הזמן שניתן לחברי הכנסת לעיין בהצעת החוק מעת שהועברה להם ועד למועד הדיון ; והשפעת הדיון בוועדה או במליאה על הצעת החוק, על נוסחה ועל תוכנה (עניין קוונטינסקי, בפס' 80 לפסק הדין).

220. עוד הציע כב' השופט סולברג בעניין קוונטינסקי להיעזר בקריטריונים אותם התווה המלומד Victor Goldfeld במאמרו : Legislative Due Process and Simple Interest Group Politics: Ensuring Minimal Deliberation Through Judicial Review of Congressional Processes, 79 N.Y.U L. REV. 367, 378 (2004). בתוך כך, על בית המשפט לשאול עצמו אם השלכותיה של החקיקה קיבלו די התייחסות על ידי המחוקק ; האם הוקמו ועדות או קוימו שימועים על מנת לדון באותן ההשלכות ; האם נבחנו די הצורך אמצעים חלופיים להשגת מטרות החקיקה ; והאם הצעת החוק עליה קובלים העותרים הוגשה כחלק מ"חבילת חקיקה" המאגדת נושאים שונים ובלתי קשורים.

221. זאת ועוד, במספר פסקי דין, בית המשפט הנכבד בחן גם חוקי יסוד או תיקונים לחוקי יסוד תחת שבת הביקורת של פגמים בהליך החקיקה אשר ירדו לשורשו (בג"ץ 3234/15 מפלגת יש

עתיד בראשות יאיר לפיד נ' יו"ר הכנסת (נב, 9.7.2015); בג"ץ הסבירות; וכן ראה את התייחסויות בעניין המרכז האקדמי, פס' 5 לפסק דינו של כב' הש' (כתוארו אז) הנדל; בג"ץ 8948/22 אילן שיינפלד נ' הכנסת, פס' 45 לפסק דינה של כב' הנשיאה חיות (נב, 18.01.2023).

222. בפסקי הדין הללו, בית המשפט הנכבד עמד על כך שנוכח מעמדם הרם של חוקי היסוד, על הרשות המכוננת לכבד את הנורמות שאותן היא יוצרת בכובעה זה, ולהבטיח כי שינויים בכללי המשחק שמתווה החוקה יבוצעו בהליך ראוי, תוך שקיפות ואחריותיות כלפי הציבור" (עניין המרכז האקדמי, שם). ובעניין שיינפלד צוין כי "מוטב היה לו תיקונים לחוקי היסוד לא יקודמו בהחלטות ובלוח זמנים מהיר" (שם).

223. זאת ועוד, בבג"ץ הסבירות, כבוד הנשיאה חיות הדגישה כי ישנה חשיבות יתרה בהקפדה על הליך חקיקה תקין בכינון חוקי יסוד:

"החשיבות בהבטחת הליך חקיקה תקין מקבלת משנה תוקף כאשר עניין לנו בחקיקת חוקי יסוד. כפי שציינתי לעיל, בולט במפעל החוקתי שלנו היעדרו של מנגנון נוקשה לכינון ולתיקון חוקי יסוד, וכיום אין למעשה הבדל של ממש בין הליך החקיקה של חוקי היסוד ובין הליך חקיקתם של חוקים "רגילים", המוסדרים בתקנון הכנסת (ראו פסקה 75 לעיל; עניין בר-און, בפסקה 20 לחוות דעתה של הנשיאה ביניש; עניין המרכז האקדמי, פסקה ל"ו לחוות דעתו של המשנה לנשיאה רובינשטיין). על כן, ונוכח היעדר חוק-יסוד: החקיקה, אני סבורה כי יש להקפיד הקפדה יתרה בקיום הוראות תקנון הכנסת בהליך חקיקת חוקי היסוד, המהווה כיום מנגנון מרכזי, ולמעשה בלעדי, המסדיר את הליך כינון ותיקון של הנורמות המצויות בפסגת הפירמידה הנורמטיבית בשיטתנו" (פס' 203 לפסק דינה).

ד.4.ב. הפגמים הקשים בהליך חקיקת חוק היסוד

224. ראשית, פגם חמור שנפל בהליך כינון חוק היסוד הוא עצם העברת הדיון בהצעת החוק מוועדת החוקה, חוק ומשפט לוועדת הכנסת.

225. סעיף 100(6) לתקנון הכנסת קובע כי תחומיה של ועדת החוקה הם "חוקת המדינה; חוקי-יסוד; חוקים וסדרי משפט". זאת ועוד, סעיף 101(א) לתקנון מבהיר כי "סמכויות הוועדות הקבועות במסגרת תחומי ענייניהן כאמור בסעיף 100 הן: דיון בהצעות חוק ובחקיקת משנה, פיקוח על הממשלה ועל רשויות ציבוריות, לרבות גופים המפורטים בסעיף 21(ב) לחוק-יסוד: הכנסת, ודיון ביישום חיקוקים שנדונו בוועדה, בעניינים שהועברו לוועדה ממליאת הכנסת או מנשיאות הכנסת, בנושאים שבסמכות הוועדה לפי חוק ובנושאים שיזמו יושב ראש הוועדה וחברי הכנסת". לצד זאת סעיף 101(ב) לתקנון קובע כי "ועדת הכנסת היא המוסמכת לפסוק בחילוקי דעות בעניין סמכויות הוועדות ולמנוע כפילות בעבודת הוועדות". ואולם בענייננו לא נפלו חילוקי דעות בעניין סמכויות הוועדות.

226. כך כפי שגם הסבירה היועצת המשפטית לכנסת, עו"ד שגית אפיק, לחברי ועדת הכנסת ביום 22.6.2026, וכן במכתבה מיום 25.6.2026 – "הוועדה המוסמכת לדון בהצעת החוק היא ועדת החוקה חוק ומשפט, כפי שנקבע מלכתחילה וכי העברה לוועדה אחרת בה כדי לייצר קשיים משמעותיים שיוסיפו להעיב גם על המשך הליך החקיקה. הבהרתי גם כי שיקולי עומס בוועדה המוסמכת אינם טעם להעברת הצעת החוק ודאי כך כשהכנסת מצויה לקראת סיום כהונתה ובפרט כשענייננו בחוק יסוד חדש".

227. כלומר – הליך כינון חוק היסוד נעשה בסטייה מתקנון הכנסת, ותוך מודעות ברורה לעניין.

228. זאת ועוד, על רקע קשיים משמעותיים אלה, קבעה עו"ד אפיק כי "לנוכח הקושי המקדמי בקיום הדיונים בהצעת החוק בוועדה לא מוסמכת, נדרש שהמשך הליך חקיקה יהיה ברף תקינות גבוה".

229. בהמשך לכך, וכפי שעוד קבעה עו"ד אפיק, בין הקשיים המשמעותיים האמורים ניצבת העובדה כי היעוץ המשפטי של ועדת החוקה, והעומד בראשו ד"ר גור בליי, הם בעלי המומחיות והבקיאות הנדרשת לשם קביעת חוק היסוד החדש. ואולם, מאחר וההצעה כי ד"ר בליי יעץ לוועדת הכנסת על חוק היסוד לא התממשה לנוכח הדיונים בוועדת החוקה במקביל, עו"ד אפיק הרחיבה והדגישה כי **בנסיבות אלה, על חברי ועדת הכנסת "להקפיד ביתר שאת על הליך חקיקה ברמת תקינות גבוהה במיוחד הן ביחס לשמיעת מוזמנים ונציגים חיצוניים, חברי כנסת ועמדות מגוונות והן לענין אופן קיום הישיבות ותדירותן"**.

230. ואולם – תיאור הליך החקיקה בוועדת הכנסת שתואר לעיל מראה כי בפועל לא התקיים "הליך חקיקה ברמת תקינות גבוהה במיוחד". כך, כי התקיימו רק 8 ישיבות במשך 8 ימים על הצעת החוק. ודוק – גם משך הישיבות לא היה מותאם לנסיבות העניין, ועל כן הישיבות נמשכו כפי שמתקיימות במצב עניינים רגיל, בין פחות לשעתיים לשלוש שעות (נטו) דיון על הצעת החוק.

231. כך גם נוסח הצעת החוק שונה ביום הדיונים המהותי האחרון – הוא יום הדיונים השמיני, ה-9.7.2026 – וזאת בשעות אחרי הצהריים. ואולם, לא נערך דיון ממצה כלל וכלל בשינוי המהותי שנעשה בנוסח – הורדת סעיף 2 והשאת סעיף 1 בלבד. על כך גם העירה המשנה ליועצת המשפטית לממשלה, עו"ד סומפולינסקי, לחברי הוועדה, וכך גם עלה מדברי חלק מחברי הכנסת שהשתתפו בדיון (כולם חברי האופוזיציה). לא רק זאת, גם חוות דעתה של עוד אפיק לשאלות חברי הוועדה בעניין, העלתה כי למעשה שינוי הנוסח לא פתר לחלוטין את המשמעויות האופרטיביות שעמדו בתכלית חוק היסוד, ושצפויות להיות בעקבותיו – קרי כי יעשה שינוי מהותי בדיון. **חרף כל זאת, באותו הערב של יום 9.7.2026**, נעשתה הצבעה על נוסח חוק היסוד לקריאה שנייה ושלישית. כך, מבלי שנעשו דיונים עם אנשי מקצוע, ובראשם היועצים המשפטיים למשרדי הממשלה השונים אשר הביעו את עמדתם ביחס לנוסח הקודם, על מנת לברר מהי עמדתם הקונקרטית של חוק היסוד בנוסחו העדכני.

232. עניין זה מהווה לא רק פגם חמור בתקינות הליך החקיקה, אלא פגם היורד לשורש עקרון ההשתתפות של חברי הכנסת.

233. על כן, הליך כינון חוק היסוד נעשה תוך סטייה ברורה ומודעת מתקנון הכנסת, בהליך בזק של שמונה ימי דיונים מהותיים בלבד, וכן כלל לא התבררו המשמעויות של נוסח הצעת החוק בנוסחה העדכני. מדובר אם כן בפגמים משמעותיים היורדים לשורש הליך החקיקה ועל כן גם מטעם זה מבקשת העותרת כי בית המשפט הנכבד יורה על ביטולו.

5. ד. לחלופין – מתבקש בית המשפט הנכבד להצהיר על חוק היסוד כדקלרטיבי

לחלוטין

234. כאמור בפתח העתירה, העותרת מבקשת כסעד חלופי בלבד, כי אם בית המשפט הנכבד לא יורה על ביטול חוק היסוד והוא יישאר על כנו, בית המשפט הנכבד יקבע כי אין ללמוד מחוק היסוד כל תכלית יישומית, אלא הוא דקלרטיבי בלבד, ולפיכך אין בו כדי לשנות את המצב

המשפטי שהיה קיים עובר לכינון חוק היסוד.

235. כאמור העותרת סבורה כי יש לבטל את חוק היסוד. ואולם, על מנת להבטיח כי כלל ההשלכות העקרוניות והמעשיות הקשות של חוק היסוד כפי שעמדה עליהן העותרת לאורך כל העתירה, העותרת תבקש כאמור לחילופין בלבד, כי בית המשפט הנכבד יקבע את המבוקש כאן לגבי חוק היסוד.

ה. סיכום

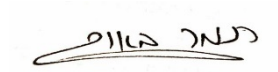
236. על שולחנו של בית המשפט הנכבד הונחה עתירה אשר מראה כי בכינון חוק יסוד: לימוד תורה, הכנסת עשתה שימוש לרעה בסמכותה המכוננת, בכינונה נורמה חוקתית כללית, יציבה ועל-זמנית, אלא הסדר פרטיקולרי שנועד לשרת צורך פוליטי קונקרטי ולשנות את המצב המשפטי החל על תלמידי הישיבות בכל הנוגע לחובת הגיוס ולאכיפתה. זאת ועוד חוק היסוד כונן תוך שימוש לרעה בסמכות המכוננת ובחריגה מגבולותיה, באופן הפוגע פגיעה אנושה בעקרון השוויון ובליבת זהותה הדמוקרטית של המדינה. לכך מצטרפים הפגמים החמורים שנפלו בהליך כינונו היורדים לשורשו. בנסיבות חריגות אלה, מתבקש בית המשפט הנכבד להורות על ביטול חוק היסוד; ולחלופין, לקבוע כי הוא בעל משמעות דקלרטיבית בלבד ואינו משנה את הדין שעמד בתוקפו ערב כינונו.

237. אשר על כן, ולאור כל האמור לעיל, תתכבד העותרת לבקש מבית המשפט הנכבד ליתן את הצו המפורט ברישא לעתירה זו, ולעשותו למוחלט, וכן ליתן צו ביניים כמפורט לעיל, וצו ארעי עד להכרעה בבקשה לצו ביניים. לחלופין לצו על תנאי תבקש העותרת כאמור סעד הצהרתי.

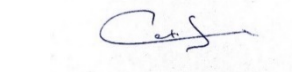
238. יתרה מכך, ולאור דחיפות הנושא וחשיבותו, תתכבד העותרת לבקש כי יקבע מועד דיון בהול בעתירה.

239. העתירה נתמכת בתצהיר של רו"ח חיים זילבר, מנהל אגף כספים וכוח אדם של העותרת.

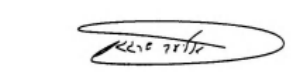
240. מן הדין ומן הצדק להיענות לעתירה זו.

תמר באום, עו"ד

תומר נאור, עו"ד

ד"ר אליעז שרגא, עו"ד

ב"כ העותרת

13 יולי 2026, כ"ח תמוז תשפ"ו, בירושלים

התנועה למען איכות השלטון בישראל ע"ר 580178697

ע"י ב"כ עוה"ד ד"ר אליעד שרגא ו/או תומר נאור ו/או רחל אל-שי רוזנפלד ו/או רותם בבלי דביר ו/או יניב גולדברג ו/או תמר באום ו/או סתיו לבנה להב ו/או טלילה דביר ו/או יעל בלוך ו/או לירז גנון ו/או ענת ברמן ו/או נעמי יקירביץ ו/או עדו שטיינברגר ו/או עידו אורנשטיין ו/או ז'קלין ברכה ו/או תמר קדם ו/או אופיר דיין

מרחוב יפו 208 ירושלים, ת.ד. 31348, 9131301
טלפון: 02-5000073; פקס: 02-5000076
דוא"ל: office@mqg.org.il

העותרת

- נ ג ד -

1. הכנסת

ע"י ב"כ עוה"ד מהלשכה המשפטית בכנסת
ממשכן הכנסת, ירושלים
טל': 02-6408636; פקס: 02-6753495
דוא"ל: hdept@kneset.gov.il

2. היועצת המשפטית לממשלה

באמצעות פרקליטות המדינה
שדרות וולפסון 2, קריית הממשלה ע"ש דוד בן-גוריון, ירושלים
טל': 02-6467011; פקס: 073-3925590
דוא"ל: hci-dep@justice.gov.il

המשיבים

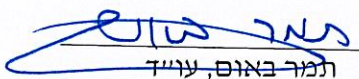
תצהיר מטעם העותרת

אני הח"מ רו"ח חיים זילבר, מס' זהות 054928742, ראש אגף כספים וכוח האדם של העותרת, מצהיר בזאת כי העובדות המפורטות בעתירה זו נכונות לפי מיטב ידיעתי ואמונותי.

חתימת המצהיר

אישור

אני עו"ד תמר באום, מ.ר. 80300 מאשרת בזאת כי ביום 13.7.26 חתם לפני רו"ח חיים זילבר, מס' זהות 054928742, על הצהרתו דלעיל, לאחר שהזהרתיו כי עליו להצהיר ולומר את האמת, וכי יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא יעשה כן, ולאחר שאישר את נכונות הצהרתו.

תמר באום, עו"ד

תמר באום, עו"ד
מ.ר. 80300

תוכן עניינים

מס'	שם הנספח	עמ'
1/ע	העמודים הרלוונטיים מההסכם הקואליציוני בין סיעת הליכוד לסיעת יהדות התורה	50
2/ע	העמוד הרלוונטי מההסכם הקואליציוני בין סיעת הליכוד לסיעת ש"ס	55
3/ע	העתק הכתבה מאתר YNET מיום 01.01.23	58
4/ע	העתק הכתבה מאתר YNET מיום 08.12.22	63
5/ע	העתק הכתבה מאתר YNET מיום 23.6.2026	67
6/ע	העתק הצעת חוק התפזרות הכנסת העשרים וחמש, התשפ"ו2026, שעברה בקריאה ראשונה	76
7/ע	העתק הודעת ועדת הכנסת מיום 1.7.2026	79
8/ע	העתק נוסח הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 28) (שילוב תלמידי ישיבות), התשפ"ב2022, בנוסח עדכני מיום 13.7.2026	83
9/ע	העתק "נוסח מוצע לדיון, לאחר הערות ועדת שרים לענייני חקיקה"	91
10/ע	העתק מכתבה של עו"ד אפיק לחברי ועדת הכנסת מיום 25.6.2026	93
11/ע	"העתק העמודים הרלוונטיים מפרוטוקול הדיון בוועדת הכנסת ביום 28.6.2026	96
12/ע	העתק עמודים רלבנטיים מפרוטוקול הדיון בוועדת הכנסת ביום 29.6.2026	173
13/ע	העתק הודעת דוברות ועדת הכנסת מיום 30.6.2026	245
14/ע	העתק הצעת חוק יסוד: לימוד התורה בקריאה ראשונה	248
15/ע	העתק הודעת דוברות ועדת הכנסת מיום 5.7.2026	251
16/ע	העתק עמודים רלבנטיים מפרוטוקול דיון ועדת הכנסת מיום 6.7.2026	268
17/ע	העתק הודעת דוברות ועדת הכנסת מיום 5.7.2026	271
18/ע	העתק הודעת דוברות מטעם ועדת הכנסת מיום 8.7.2026	337
19/ע	העתק הודעת דוברות מטעם ועדת הכנסת מיום 7.7.2026	340
20/ע	העתק הודעת דוברות מטעם ועדת הכנסת מיום 9.7.2026	343

מס'	שם הנספח	עמ'
ע/21	העתק נוסח הצעת חוק יסוד לקריאה שנייה ושלישית מצורף ומסומן כנספח ע/21	346
ע/22	העתק נייר עמדה מטעם העותרת מיום 2.7.2026	366
ע/23	העתק נייר עמדה מטעם העותרת מיום 12.7.2026	375

נספח ע/1

העמודים הרלוונטיים מההסכם
הקואליציוני בין סיעת הליכוד
לסיעת יהדות התורה

עמ' 50

הסכם קואליציוני לכינון הממשלה ה-37

שנערך ונחתם ביום ד' בטבת התשפ"ג

28 בחודש דצמבר 2022

בין: סיעת הליכוד בכנסת ה-25
(להלן: "הליכוד")

לבין: סיעת יהדות התורה והשבת אגודת ישראל- דגל התורה בכנסת ה-25
(להלן: "יהדות התורה")

הואיל ונשיא המדינה הטיל על ח"כ בנימין נתניהו להרכיב את הממשלה ה-37 וח"כ נתניהו הסכים לקבל על עצמו את הקמת הממשלה, הכל כהוראת סעיף 7 לחוק יסוד: הממשלה;
והואיל וחבר הכנסת בנימין נתניהו מבקש להרכיב ממשלה שתזכה לאמון הכנסת (להלן: "הממשלה");
והואיל וסיעת הליכוד מונה שלושים ושניים (32) חברי כנסת והיא מעוניינת להרכיב ממשלה;
והואיל וסיעות הקואליציה המיועדת מונות ששים וארבעה (64) חברי כנסת;
והואיל והצדדים חתמו על נספח הנועד להסדיר את חלוקת התפקידים בממשלה ה-37 ובכנסת ה-25;
והואיל והצדדים מעוניינים להקים את הממשלה ה-37 ולהסדיר בהסכם זה את הסכמות סיעות הקואליציה לכינון הממשלה ה-37, קווי היסוד, פעילות הקואליציה בכנסת, דרכי עבודתה וחלוקת התפקידים בה.

לפיכך הוסכם, הותנה והוצהר על ידי הצדדים, כדלהלן:

מבוא

- המבוא להסכם זה ונספחיו הינם חלק בלתי נפרד מתוכנו.
- להסכם זה יצורפו, כחלק בלתי נפרד הימנו המסמכים הבאים:
 - **נספח א'** - קווי היסוד של מדיניות הממשלה;
 - **נספח ב'** - דרכי עבודתה של הקואליציה בכנסת;
 - **נספח ג'** - נספח התפקידים;
- הסכם זה יפורסם לציבור בדרך הקבועה בחוק.
- הצדדים מסכימים, כי חוקי יסוד חדשים או שינוי בחוקי יסוד קיימים, יוגשו ויחוקקו אך ורק בהסכמת כל אחת מסיעות הקואליציה. היה והצעה תועלה להצבעה בניגוד לאמור, יצביעו סיעות הקואליציה נגדה. האמור בסעיף זה לא יחול ביחס לחוקי יסוד הנוגעים לרפורמות המשפטיות, לגביהן יחולו ההוראות להלן, ולא יחולו על חוקי יסוד שלגביהם הוסכמו שינויים בהסכם זה.
- הממשלה תפעל להגיע להסכמה רחבה בעם בנושאים השנויים במחלוקת.
- בסמוך להקמת הממשלה ולא יאוחר מהמועד הקובע בחוק, תבטיח הקואליציה העברה מסודרת של תקציב מדינה דו שנתי לשנים 2023-2024.
- הצדדים רשאים לשנות הסכם זה בהסכמה ביניהם.

o.k

M

נספח א'

נספח ב'

נספח ג'

נספח ד'

80. הממשלה תוביל רפורמה בחובת הפרסום.
81. כל רפורמה שתיערך במערכת התקשורת לבניית הקומה הכשרה לא תפגע בציבור הכללי במישרין או בעקיפין בצורה כלשהי, ובכלל זה לא תמנע התקדמות לפלאפונים מדור מתקדם יותר או ניווד מספרים, וכיוצא בזה.

אוצר, כלכלה ורווחה

82. כחלק מהמלחמה בעוני בישראל, הממשלה תתקצב בבסיס התקציב כל שנה את משרד הפנים במיליארד ₪ לפחות עבור חלוקת כרטיסים נטענים לצריכת מוצרי מזון ומוצרים חיוניים הנדרשים למחיה בכבוד. החלוקה תתבצע בהתאם לקריטריונים שנקבעו בעניין בתקופת הקורונה, באמצעות משרד, הפנים, הרשויות המקומיות והגופים שביצעו זאת בתקופת הקורונה.
83. הממשלה תרחיב את התמיכות בארגוני רווחה שלא למטרות רווח העוסקים בחלוקת סלי מזון, שוברים או כרטיסים מגנטיים לרכישת מזון בלבד בתקופות החגים, בתקציב שלא יעלה על 100 מיליון ₪, וזאת בהתאם לקריטריונים הקיימים ובכפוף לסעיף 3א לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה - 1985.
84. התעריף לתלמיד בפרויקט הסיוע לפנימיות שע"י המחלקה למוסדות ציבור במשרד הרווחה, יעמוד על סך של 1,200 ₪ לחודש ויוכנס לבסיס התקציב.
85. בכל תוכניות משרד הרווחה לנוער נושר ומנותק, יוקצו משאבים ותקציבים באופן שוויוני, לרבות למגזר החרדי (נוח"ס).
86. הממשלה תפעל להקמת כפר נוער לנעירות וכפר נוער לנערים בסיכון מהמגזר החרדי, בדומה למודל הקיים בחברה הכללית.
87. עם הקמת הממשלה, צו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין בעניין כלים חד פעמיים ושתיה מתוקה, יתוקן ויבוטל, והממשלה תבחן את נושא השבת מס ליבואנים ועסקים המחזיקים במלאי.
88. הממשלה תבחן את סוגיית הוזלת/סבסוד/השתתפות במזון לחולי צליאק (ללא גלוטן), שנאלצים לרכוש מזון יקר, ותשקול בין היתר את החלופות הבאות: פיקוח על מחירי מזון ללא גלוטן, סבסוד מזון ללא גלוטן, הכרה ברגישים לגלוטן לצורך קבלת קיצבת נכות, חלוקת תלושים לרכישת מזון ללא גלוטן ומתן תוספת לחולי צליאק בתלושי או כרטיסי מזון.
89. הממשלה תקדם רפורמה חדשה בתחום החקלאות, תוך שיימצא האיזון הנכון בין הפחתת המחירים וחיזוק החקלאים הישראליים. עד לגיבוש מתווה חדש כאמור, יוקפאו הרפורמות בחקלאות שגובשו ע"י הממשלה ה-36.

דת ומדינה

90. לאור החשיבות שהעם היהודי העניק ומעניק ללימוד תורה לאורך הדורות, תושלם חקיקת חוק יסוד: לימוד תורה הקובע שלימוד התורה הוא ערך יסודי במורשת העם היהודי, וזאת עד להעברת תקציב לשנת 2023. מוסכם שיש להמשיך במורשת זו במדינת ישראל.
- בד בבד, עד העברת התקציב לשנת 2023, יושלם תיקון לחוק שירות ביטחון להסדרת מעמדם של תלמידי הישיבות בהסכמת כל סיעות הקואליציה.
- סיעת יהדות התורה מודיעה, שעניין זה הנוגע בנפשה אמור היה להיות מוסדר מבחינתה כתנאי עוד קודם הקמת הממשלה. אך מתוך מודעות להליכים המתבקשים, נקבע כי חקיקת חוק יסוד: לימוד תורה והתיקון לחוק שירות ביטחון תושלם עד להעברת התקציב לשנת 2023.
91. יעוגן מעמדם הייחודי של גופי התיאום בין הישיבות לצה"ל ויעודכן תקציבם.
92. בתוך 30 יום מהקמת הממשלה, יוקם צוות במשרד האוצר הכולל נציגות מהחשכ"ל, ממשרד החינוך, ועדת הכספים ונציגי יהדות התורה ואיגוד הישיבות, לשם בחינת תיקון מבחני התמיכה ונוהל שר האוצר. הצוות יגיש המלצותיו בתוך 90 יום מיום הקמתו. מוסכם שתמיכה הניתנת "פר ראש" לא תחול עליה חובת שנתיים פעילות.
93. לאור השחיקה הגדולה בתקציב הישיבות, ערך הנקודה לא יפחת מ-653 ₪ (כך שישולם לבחור ערך נקודה ולאברך ישולם 1.8 ערך נקודה כאמור). תקציב הישיבות בכללותו יוכנס לבסיס התקציב וערך הנקודה יעודכן בהתאם למדד. התבחנים יתוקנו באופן שהחל משנת 2023 הניקוד לכל סוגי הבחורים לא יפחת מנקודה אחת ולכל סוגי האברכים לא יפחת מ-1.8 נקודות עבור יום שלם.

94. יישמר הסטטוס קוו בנושאי דת ומדינה כפי שהיה מקובל זה עשרות שנים בישראל, הממשלה תעשה לכבד את השבת ומועדי ישראל ששמרו על קיומנו כעם. לגבי כל שינוי הפוגע בסטטוס קוו (ובכלל זה שינויים שאירעו בעבר), הצדדים יפעלו לתיקון הפגיעה על מנת לשמר את הסטטוס קוו, כולל חקיקה על פי הצורך.
95. הממשלה תפעל למניעת הסתה וגזענות כנגד המגזר הדתי ו/או החרדי, לרבות בחקיקה על פי הצורך.
96. לא תקודם ולא תאושר חקיקה פרטית על ידי סיעות הקואליציה אשר יש בה משום שינוי בסטטוס-קוו בנושאי דת מלבד מה שיוסכם עליו במפורש על ידי סיעות הקואליציה. ככל שתוגש הצעת חוק בענייני דת בניגוד לאמור לעיל, יצביעו כל חברי סיעות הקואליציה נגדה ותופעל משמעת קואליציונית להסרתה מסדר היום, הן בוועדות הכנסת והן במליאת הכנסת. החלת רציפות על הצעות חוק בנושאי דת ומדינה, תעשה בהסכמת כל סיעות הקואליציה.
97. הממשלה תבחן את הטענות בדבר התרחבות היקף הפעילות המיסיונרית הבלתי חוקית בישראל ואת הצעדים הנדרשים לטיפול בכך במידת הצורך.
98. כל חקיקה בנושא בע"ח, שעלולה להשפיע על אורח חיים דתי תובא להתייעצות והסכמה עם סיעת יהדות התורה טרם קידומה.
99. הממשלה תפעל לכיבוד השבת ומועדי ישראל ולא תאפשר אפליית עובד לרעה בשל היותו שומר שבת וחג.
100. יהדות התורה מביעה חרדתה לאופייה היהודי של מדינת ישראל עקב הפרצות המתרחבות בפעילות מסחרית בשבת ובמועדי ישראל. הליכוד והעומד בראשו יבחנו טענות יהדות התורה בעניין זה, ואת דרישותיה לפעולה בנושא זה.
101. תימנע פגיעה באורחות החיים של הציבור החרדי והדתי באזורי מגורים חרדיים ודתיים מובהקים שבהם הציבור החרדי והדתי מהווה רוב גדול.
102. נציגי הרבנות הראשית, ישתתפו באופן קבוע בוועדה למתן היתרי עבודה בשבת, ובכל פרויקט לאומי ממשלתי בנוגע לקיום שמירת השבת וההלכה היהודית.
103. בהתאם לסטטוס קוו, טקס דתי ותפילה בכותל המערבי ובמקומות הקדושים ימשיך להיערך על פי מנהג המקום שהינו על פי דין תורה, כמשמעותו לפי חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג-1953, שהרבנות הראשית לישראל ורב הכותל והמקומות הקדושים נוהגים לפיהם וזאת בשתי עזרות נפרדות. היה וידרש לשם שמירת הסטטוס קוו, יחוקקו חוק ותקנות להבטחת ואכיפת האמור בסעיף זה.
104. הממשלה תיזום פעולות לחקר ההיסטוריה של ארץ ישראל ועם ישראל ובכלל זה חפירות ארכיאולוגיות. מתוך דאגה לכבוד המת ייקבע כי במקום שבו יתגלו קברים או עצמות אדם (כולל באזורי יו"ש ע"י הקמ"ט) - הרי חידוש העבודות באתר יהא על פי הסדר שהממשלה תקבע בכפוף לחוק (כמו כן לא יינתן אישור לחפירה, ללא התחייבות ופיקוח על הנושא הנ"ל). היה וידרש, תוקם ועדת שרים שתבחן את המצב המשפטי הקיים בסוגיה, תוך בחינת סוגיית כבוד המת בדת ישראל ובדתות שונות והיא תמליץ האם ואיך יש מקום לשינוי או שיפור בהסדר המשפטי הנוכחי. כמו כן, הממשלה תפעל שעצמות אדם יקברו לאלתר.
105. ימי פעילות המכון לרפואה משפטית יהיו כפי שהיה נהוג בשנת 2020. בנוסף, הממשלה תרחיב שעות העבודה במכון לרפואה משפטית בימי החול. כמו כן, תיפתח בצפון הארץ שלוחה של המכון לרפואה משפטית.
106. הממשלה תפעל לכך שכל אדם החפץ בכך, יוכל להיקבר בקבורת שדה. תוקם ועדת שרים לענייני קבורה. יו"ר הוועדה יהיה שר הבינוי והשיכון במשותף עם השר לשירותי דת. הוועדה תבחן את סוגיית קבורת השדה בישראל לשם מציאת פתרונות לקבורת שדה באמצעות שטחים להקצאה על ידי רשות מקרקעי ישראל באזורים פריפריאליים שסמוכים לערים בהן ישנה מצוקה של קברי שדה תוך מתן דגש להסרת חסמים במינהל התכנון.
- הוועדה תגבש המלצות ליישום ותגיש את המלצותיה לממשלה בתוך שלושה חודשים ממועד השבעת הממשלה. הוועדה תגיש בתוך 90 יום חלופת קרקעות זמינה למענה עבור צורכי הקבורה ולוחות זמנים ליישום. עד לתום שלושת החודשים האמורים או למועד מאוחר יותר לפי החלטת הוועדה (לפי המאוחר). התמ"א החדשה לא תקודם, ויוקפאו ההנחיות החדשות וכלל הפעילות בוועדות המחוזיות ומנהל התכנון לאישור בנייתם של בתי קברות חדשים.
- בין היתר, תיבחן הוועדה בערים בהן ישנה דרישה גבוהה לקבורת שדה, ואת הסמכת הוועדה המקומית של אותן הערים לבחון ולאשר עפ"י שיקול דעתה הפחתת הציפוף, בהתאם לביקוש ואופי האוכלוסייה. כן יבחן אישור תמ"א לקבורת שדה בלבד בערים בהן קיים עודף היצע של קבורה רוויה. כן תבחן הוועדה פטור מהיטלי מים, ביוב, תיעול, כבישים ותשתיות אחרות לבתי עלמין.
- אחד החברים בוועדה יהיה גם שר התחבורה ונציג משרד התחבורה יהיה סגן שר התחבורה.

107. כידוע, הר הזיתים נמצא תחת אחריותו של משרד הבינוי והשיכון, בשל התרבות של מקרי הוונדליזם בהר הזיתים, תגביר הממשלה, באמצעות משרד הבינוי והשיכון, את השמירה והאבטחה במקום בתכנית שתתקצב בהתאם.

108. על מנת לעגן את שהיה נהוג במשך עשרות שנים וכדי לתקן את העיוות בסטטוס קוו שנעשה לאחרונה, יתוקן חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, תשס"א-2000, כך שתעוגן האפשרות לקיום אירועי תרבות או לימודים של חרדים ודתיים המעוניינים בכך המיועדים לציבור כאמור או נושאים אופי דתי מובהק, תוך התחשבות באמונותיהם ובצרכיהם הדתיים, לרבות בהפרדה מגדרית. בתנאים אלה הפרדה לא תחשב לאפליה אסורה. כמו כן יתוקן החוק האמור באופן שיאפשר יצירת וקיום קהילות מגוריים על רקע דתי, וכן באופן שימנע פגיעה בבית עסק פרטי שנמנע מאספקת שירות או מוצר בשל אמונה דתית, ובתנאי שמדובר בשירות או מוצר שאינו יחודי ושניתן להשיג חלופה דומה בקרבה גיאוגרפית במחיר דומה.

109. הממשלה תשקוד על שמירת מעמדם וייחודם של בתי הדין הרבניים, ותפעל להשוואת תנאי בתי הדין הרבניים על כל מרכיביו אל מול מערכת בתי המשפט.

110. הממשלה תפעל לתיקון חוק הדיינים, תשט"ו-1955 כך שדייני בית הדין הרבני יהיו נתונים לשיפוט משמעותי של דין בדימוס שימונה בתור נציב תלונות דיינים במקום נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, כקבוע כיום בסעיף 1 לחוק הדיינים.

111. בתוך 60 יום, תחליט הממשלה שהקדשות שמונהלים על ידי בתי הדין הדתיים, יהיו זכאים להכרה בכל מערכות השלטון ומעמדם לא יופלה לרעה בשום היבט להקדשות שמונהלים על ידי רשם ההקדשות במשרד המשפטים (לרבות מינוי רשם הקדשות רבניים). כמו כן, חוק הנאמנות יתוקן וייקבע בפירוש שהקדשות שהוקדשו בתקופה העותומאנית (לפני 1922) יהיו בסמכות העניינית של בתי הדין הרבניים בענייני הקדשות דתיים יהודיים (בהתאם להמלצת השופט ש' לוי בד"מ 5257/94).

112. הממשלה תפעל לחקיקה המסמיכה את בתי הדין הרבניים לדון כבורר בהסכמת הצדדים בדיני ממונות, וייקבע כי לבתי הדין הרבניים תהיה סמכות בוררות בעניין אזרחי בהסכמת הצדדים.

113. בתוך 9 חודשים, ישווה מעמדן של תקנות סדר הדין האזרחי – התשע"ט – 2018 לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים, בדבר הצורך או אי הצורך באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת להתקנת התקנות.

114. רפורמת הכשרות (פרק י"ז לחוק ההתייעלות הכלכלית) – תבוטל והחוק יתוקן בהתאם לעמדת הרבנות הראשית ובהסכמת כל סיעות הקואליציה.

115. תקנות שירותי הדת היהודיים (בחירות רבני עיר), תשפ"ב-2022 יבוטלו.

116. הממשלה תחוקק חוק המסמך את מנהלי בתי החולים לאסור הכנסת חמץ לבתי החולים בחג הפסח.

117. הממשלה תפעל לשנות את אמות המידה ותשווה את השתתפותה בתקציב שירותי הדת, בדומה לנהוג בשירותי החינוך והרווחה (בהם הממשלה משתתפת בשיעור של 75% והרשות המקומית בשיעור של 25%).

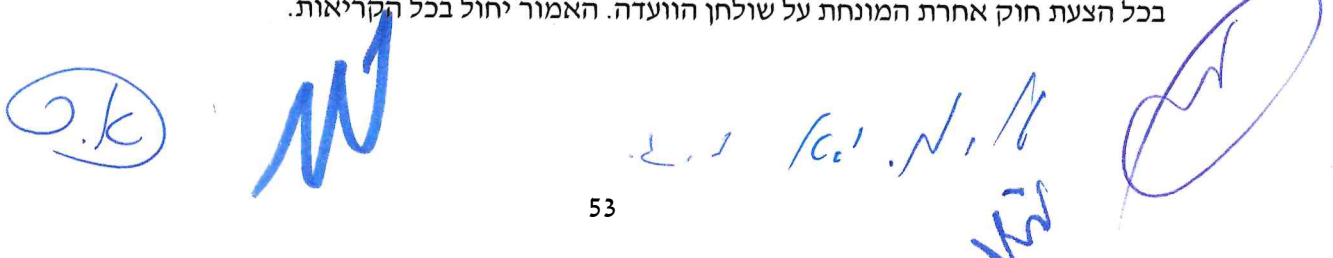
118. לשם שימור המצב הקיים של מעמד מתפללי בתי כנסת היסטוריים בבעלות ציבורית (עירונית, ממשלתית, או אחרת), הממשלה תבחן תמיכה בהצעת חוק הסדרת קניין ושימושים של בתי תפילה או לימוד היסטוריים.

119. מתוך רצון לחזק ולבסס את המורשת היהודית, הממשלה תמשיך לעודד מוסדות ציבור העוסקים בהקמה, הפעלה וליווי של בתים יהודיים.

משפט ומשילות

120. הממשלה תפעל לקידומה של רפורמה להבטחת המשילות וחיוזוק יכולת הממשלה לבצע את מדיניותה.

121. כל סיעות הקואליציה יתמכו בכל הצעות החוק, לרבות בחוקי יסוד ובתיקונים לחוקי יסוד, כפי שיוצעו על ידי שר המשפטים, ושיעסקו, בין היתר, בהסדרת מערכת היחסים שבין הרשויות ובסמכויותיהן, ובפרט במערכת היחסים שבין הכנסת והממשלה לבין מערכת המשפט ובית המשפט העליון ובשיטת בחירת השופטים. כל זאת לשם השבת האיזון הראוי בין הרשויות. החקיקה כאמור תכלול גם חקיקת חוק יסוד: החקיקה ופסקת התגברות. כל הצעות החוק שעניינן הנושאים הנזכרים בסעיף זה תקבלנה עדיפות מוחלטת ומלאה, בכל מקרה ונסיבות, על פני כל חקיקה אחרת, לרבות בכל הקשור לקדימות ראשונה בהעלאת הצעות למליאה מיד עם הנחתן בכנסת ובהשלמת הטיפול בהן בוועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת לפני כל דיון בכל הצעת חוק אחרת המונחת על שולחן הוועדה. האמור יחול בכל הקריאות.

נספח ע/2

העמוד הרלוונטי מההסכם
הקואליציוני בין סיעת הליכוד
לסיעת ש"ס

עמ' 55

הסכם קואליציוני לכינון ממשלה לאומית

שנערך ונחתם ביום ד' בטבת התשפ"ג

28 בחודש דצמבר 2022

בין: **סיעת הליכוד בכנסת ה-25**

(להלן: "הליכוד")

לבין: **סיעת התאחדות הספרדים העולמית שומרי התורה בכנסת ה-25**

(להלן: "ש"ס")

הואיל ונשיא המדינה הטיל על ח"כ בנימין נתניהו להרכיב את הממשלה ה-37 וח"כ נתניהו הסכים לקבל על עצמו את הקמת הממשלה, הכל כהוראת סעיף 7 לחוק יסוד: הממשלה;
והואיל וחבר הכנסת בנימין נתניהו מבקש להרכיב ממשלה שתזכה לאמון הכנסת (להלן: "הממשלה");
והואיל וסיעת הליכוד מונה שלושים ושניים (32) חברי כנסת והיא מעוניינת להרכיב ממשלה;
והואיל וסיעות הקואליציה המיועדת מונות ששים וארבעה (64) חברי כנסת;
והואיל והצדדים חתמו על נספח הנועד להסדיר את חלוקת התפקידים בממשלה ה-37 ובכנסת ה-25;
והואיל והצדדים מעוניינים להקים את הממשלה ה-37 ולהסדיר בהסכם זה את הסכמות סיעות הקואליציה לכינון הממשלה ה-37, קווי היסוד, פעילות הקואליציה בכנסת, דרכי עבודתה וחלוקת התפקידים בה.

לפיכך הוסכם, הותנה והוצהר על ידי הצדדים, כדלהלן:

מבוא

1. המבוא להסכם זה ונספחיו הינם חלק בלתי נפרד מתוכנו.
2. להסכם זה יצורפו, כחלק בלתי נפרד הימנו המסמכים הבאים:
 - **נספח א'** - קווי היסוד של מדיניות הממשלה;
 - **נספח ב'** - דרכי עבודתה של הקואליציה בכנסת;
 - **נספח ג'** - נספח התפקידים;
3. הסכם זה יפורסם לציבור בדרך הקבועה בחוק.
4. הצדדים מסכימים, כי חוקי יסוד חדשים או שינוי בחוקי יסוד קיימים, יוגשו ויחוקקו אך ורק בהסכמת כל אחת מסיעות הקואליציה. היה והצעה תועלה להצבעה בניגוד לאמור, יצביעו סיעות הקואליציה נגדה. האמור בסעיף זה לא יחול ביחס לחוקי יסוד הנוגעים לרפורמות המשפטיות, לגביהן יחולו ההוראות להלן, ולא יחולו על חוקי יסוד שלגביהם הוסכמו שינויים בהסכם זה.
5. הממשלה תפעל להגיע להסכמה רחבה בעם בנושאים השנויים במחלוקת.
6. בסמוך להקמת הממשלה ולא יאוחר מהמועד הקובע בחוק, תבטיח הקואליציה העברה מסודרת של תקציב מדינה דו שנתי לשנים 2023-2024.
7. הצדדים רשאים לשנות הסכם זה בהסכמה ביניהם.

וחיזוק החקלאות הישראלית. עד לגיבוש מתווה חדש כאמור, יוקפאו הרפורמות בחקלאות שגובשו ע"י הממשלה ה-36, ככל שהן לא נכנסו לתוקף באופן אוטומטי.

תקשורת

79. הממשלה תפעל להגברת התחרות בשוק התקשורת.
80. הממשלה תוביל רפורמה בחובת הפרסום בעיתונים יומיים תוך שכלול הליך הפרסום, באמצעים דיגיטליים, באמצעות אתר אינטרנט ייעודי וכדומה.
81. כל רפורמה שתיערך במערכת התקשורת לבניית הקומה הכשרה לא תפגע בציבור הכללי במישרין או בעקיפין בצורה כלשהי, ובכלל זה לא תמנע התקדמות לפלאפונים מדור מתקדם יותר או ניווד מספרים, וכיוצא בזה.

דת ומדינה

82. לאור החשיבות שהעם היהודי העניק ומעניק ללימוד תורה לאורך הדורות, תושלם חקיקת חוק יסוד: לימוד תורה הקובעת שלימוד התורה הוא ערך יסודי במורשת העם היהודי, וזאת עד להעברת תקציב לשנת 2023.
- בד בבד, עד העברת התקציב לשנת 2023, יושלם תיקון לחוק שירות הביטחון להסדרת מעמדם של תלמידי הישיבות בהסכמת כל סיעות הקואליציה.
- סיעת ש"ס מודיעה, שעניין זה הנוגע בנפשה אמור היה להיות מוסדר מבחינתה כתנאי עוד קודם הקמת הממשלה. אך מתוך מודעות להליכים המתבקשים, נקבע כי חקיקת חוק יסוד: לימוד תורה והתיקון לחוק שירות הביטחון תושלם עד להעברת התקציב לשנת 2023.
83. יישמר מעמדם הייחודי של גופי התיאום בין הישיבות לצה"ל.
84. הממשלה תפעל להגיע להסכמה רחבה בעם בנושאים השנויים במחלוקת.
85. הממשלה תפעל למניעת הסתה וגזענות כנגד המגזר הדתי ו/או החרדי, לרבות בחקיקה על-פי הצורך.
86. יישמר הסטטוס קוו בנושאי דת ומדינה כפי שהיה מקובל זה עשרות שנים בישראל, היה ותהיה פגיעה בנושא מנושאים אלה לרבות פסיקת בתי המשפט. הממשלה תפעל לתיקון הפגיעה כולל חקיקה במידת הצורך.
87. לא תקודם ולא תאושר חקיקה פרטית על ידי סיעות הקואליציה אשר יש בה משום שינוי בסטטוס-קוו בנושאי דת מלבד מה שהוסכם עליו במפורש בהסכמת סיעות הקואליציה. ככל שתוגש הצעת חוק בענייני דת בניגוד לאמור לעיל, יצביעו כל חברי סיעות הקואליציה נגדה ותופעל משמעת קואליציונית להסרתה מסדר היום, הן בוועדות הכנסת והן במליאתה. החלת רציפות על הצעות חוק בנושאי דת ומדינה, תעשה בהסכמת כל סיעות הקואליציה.
88. בהתאם לסטטוס קוו, טקס דתי ותפילה בכותל המערבי ובמקומות הקדושים ימשיך להיערך על פי מנהג המקום שהינו על פי דין תורה, כמשמעותו לפי חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג-1953, שהרבנות הראשית לישראל ורב הכותל והמקומות הקדושים נוהגים לפיהם וזאת בשתי עזרות נפרדות. היה ויידרש לשם שמירת הסטטוס קוו, יחוקקו חוק ותקנות להבטחת ואכיפת האמור בסעיף זה.
89. הממשלה תקדם רפורמה לקידום הגיוור באמצעות גוף גיוור ממלכתי, לצד התיקון החקיקתי הנדרש שיקבע כי גיוור שנערך בישראל יהיה מוכר על פי דין רק אם בוצע באמצעות מערך הגיוור הממלכתי, שיהיה כפוף לפסיקותיה של הרבנות הראשית לישראל. בכך יושב הסטטוס קוו שהיה בנושא גיוור ערב הקמת הממשלה ה-34.
90. לאור הצורך להגשים את תכליות חוק השבות ולהביא לעליית יהודים לארץ, לאור התפלגות ומאפייני העליה בשנים האחרונות, לאור הקשיים והפרצות שיוצר סעיף הנכד בחוק השבות והצורך למנוע התבוללות בישראל ולמנוע שימוש לרעה בזכויות שהמדינה נותנת לעולים על ידי עולים שחוזרים למדינת מוצאם זמן קצר לאחר עלייתם לישראל, יבוצעו עד להעברת תקציב המדינה לשנת 2023 תיקוני החקיקה הנדרשים לתמיכה במדיניות העליה הראויה. נוסחם של תיקוני החקיקה יסוכם בתוך 60 יום בוועדה שתוקם בהשתתפות נציגי כלל מפלגות הקואליציה.
91. על מנת לעגן את שהיה נהוג במשך עשרות שנים וכדי לתקן את העיוות בסטטוס קוו שנעשה לאחרונה, יתוקן חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, תשס"א-2000, כך שתעוגן האפשרות לקיום אירועי תרבות או לימודים של חרדים ודתיים המעוניינים בכך המיועדים לציבור כאמור או נושאים אופי דתי מובהק, תוך התחשבות באמונותיהם ובצרכיהם הדתיים, לרבות בהפרדה מגדרית. בתנאים אלה הפרדה לא תחשב לאפליה אסורה. כמו כן יתוקן החוק האמור

נספח ע/3

העתק הכתבה מאתר YNET מיום

01.01.23

עמ' 58

שינוי חוק ההתנתקות, חקיקת חוק יסוד לימוד תורה: צעדי הממשלה הראשונים

ההסכמים הקואליציוניים מפרטים את הסעיפים המרכזיים שהממשלה החדשה מתכוונת לבצע עוד לפני העברת התקציב: מתיקון חוק ההתנתקות בצפון השומרון, דרך תוכנית לפיתוח יו"ש ועד שינוי חוק השבות וחקיקת חוק יסוד הקובע: "לתורה - ערך יסוד במורשת העם היהודי". ומה כבר בוצע?

283 תגובות

מורן אזולאי | עודכן: 01.01.23 | 00:20

תגיות ממשלה בנימין נתניהו עוצמה יהודית אריה דרעי

הממשלה החדשה, בתמונה הקבוצתית בבית הנשיא (צילום: אבי אוחיון, לע"מ)

Promoted Links by Taboola

יש ל 2 מיליון ש"ח ומעלה? זה הזמן לגלות איך אפשר לקחת את התיק שלך לשלב הבא עם IBI

מידע נוסף

IBI ביי

איציק סעידיאן: "לראשונה יהיה בספר החוקים מושג שנקרא 'הלם קרב'. זה היסטורי"

יהוד מונוסון: הכירו את קבוצת הרכישה שמוכרת קליניקות ב7,900 ש"ח למטר

real-invest נדלן והשקעות

מאות סעיפים מופיעים ב**הסכמים הקואליציוניים** בין הליכוד לבין השותפות השונות, אבל לגבי כמה מהם אין בכוונת חברי הממשלה החדשה לחכות. ממשלת הימין-חרדים של בנימין נתניהו כבר החלה בביטול כמה תוכניות של קודמתה, ושינויים רבים אחרים נמצאים על הפרק. הנה כמה מהסעיפים המרכזיים שהשרים מעוניינים לבצע כבר בתקופה הקרובה – ואלו שכבר בוצעו.

אחד הנושאים הבעורים שהממשלה תידרש אליו כבר בימיה הראשונים לכהונתה הוא **סוגיית חומש**. דיון בבג"ץ בנוגע לכך יתקיים כבר מחר. בהסכם עם הציונות הדתית נכתב כי "לאור הדיון, תקודם חקיקה לתיקון חוק ההתנתקות בצפון השומרון. הממשלה תודיע לבג"ץ על כוונתה לתקן את החוק, ועל כוונתה להסדיר את המשך לימוד התורה במקום באמצעות אלוף הפיקוד בתיאום בין שר הביטחון לשר במשרד הביטחון".

בחודש שעבר הניחו חברי הקואליציה העתידית על שולחן הכנסת את "חוק חומש" שעיקרו חזרה להתיישבות בצפון השומרון. בהצעה נכתב כי התיקון לחוק "יאפשר את השהייה והתנועה החופשית של אזרחים ישראלים בשטח, ובהמשך יאפשר לתכנן ולבנות מחדש את היישובים שנעקרו".

בהסכמים הקואליציוניים מופיעים סעיפים שונים שנכתב כי יתבצעו עוד לפני תקציב 2023, כך שניתן להניח שהם מהחשובים יותר לליכוד ולשותפיו – וצפויים להתרחש בקרוב. בהסכמים נכתב כי "לאור הקשיים והפרצות שיוצר **סעיף הנכד** בחוק השבות והצורך למנוע התבוללות בישראל, יבוצעו עד להעברת תקציב המדינה לשנת 2023 תיקוני החקיקה הנדרשים לתמיכה במדיניות העלייה הראויה. נוסחם של תיקוני החקיקה יסוכם בתוך 60 יום בוועדה שתוקם בהשתתפות נציגי כלל מפלגות הקואליציה".

חקיקה נוספת שצפויה עוד לפני העברת תקציב המדינה היא השלמת חקיקת **חוק יסוד: לימוד תורה**. אותה חקיקה, שביהדות התורה ציינו שרצו להעבירה עוד לפני ההשבעה, קובעת שלימוד התורה "הוא ערך יסוד במורשת העם היהודי".

כבר ביום השבעת הממשלה חתם שר הדתות מיכאל מלכיאלי מש"ס צו שמבטל את הפעימה השנייה והמשמעותית של **רפורמת הכשרות**, שהייתה אמורה להיכנס היום לתוקף. מדובר בצו שדוחה את יישום החלק השני בחצי שנה, כשהצפי הוא שעד אז תבטל הכנסת את הרפורמה לחלוטין.

שר הדתות הנכנס חותם על ביטול רפורמת הכשרות

הפעמה הראשונה של הרפורמה אפשרה לרבני עיר להתחרות ביניהם כך שכל בית עסק יוכל לבקש כשרות מאיזה רב שהוא רוצה - בלי קשר למקום שבו הוא פועל. השלב השני והמשמעותי הוא שגם גופי כשרות פרטיים יוכלו להעניק שרותי השגחה ולהנפיק תעודות כשרות, ולא רק רבנים מקומיים מטעם המדינה. זה כבר לא יקרה.

מנהיג מפלגתו של מלכיאלי, יו"ר ש"ס אריה דרעי שבג"ץ ידון ביום חמישי [בחוקיות מינויו לשר](#), סימן צעדים מידיים למשרדים שבראשם הוא עומד - הפנים והבריאות. בפנים הוא מתמקד לפעול לקיצור התורים להוצאת דרכונים ברשות האוכלוסין וההגירה, וכן לקיים דיונים אינטנסיביים להקמת מגנוני התכנון לקידום פתרונות דיוור.

בבריאות הוא רוצה לקדם הקמת בתי חולים חדשים בבאר שבע ובקריית אתא והקצאת משאבים לבינוי בתי החולים, להוסיף כ-400 מיטות אשפוז כלליות ופסיכיאטריות במוסדות הרפואיים ולהוסיף 5.85 מיליארד שקל לתקציב המשרד. [הפעולה הראשונה של דרעי](#) הייתה כבר בסוף השבוע - ההחלטה לאפשר לאזרחים זרים לעלות על טיסה מסין בכפוף לבדיקת קורונה, בעקבות התחלואה הגוברת במדינה.

בן גביר במחנה יהודה. יתמקד בטרור הלאומני (צילום: AFP)

שר התפוצות והשוויון החברתי עמיחי שיקלי הודיע כי יבטל מכרז שהוציא קודמו בתפקיד נחמן שי של "העמותה ללימודי כלכלה וחברה" לטובת מיזם הסברתי בארצות הברית. במוצאי שבת הודיע שיקלי כי יבטל את המכרז כצעד ראשון במשרד לאחר שכינה אותו "מחטף".

איתמר בן גביר, השר לביטחון לאומי, מתכוון [להתמקד תחילה](#) בטרור הלאומני – בין היתר בהצעות, התפרעויות ופרוטקשן. כדי לעשות זאת הוא מתכוון לפעול לחוקק חוקים שיובילו לענישה יותר במקרי פרוטקשן ופשעה חקלאית (שלוש שנות מאסר מינימום) לצד הוספת תקציבים. עם נתניהו סיכם בן גביר על תוספת של 45 מיליארד שקלים בשבע שנים.

החלטה שכבר קיבל בן גביר, ביחד עם נתניהו ושר הביטחון יואב גלנט, היא שהעברת הסמכויות הביטחוניות על יישובי עוטף ירושלים מצה"ל למשטרה תידחה בלפחות 30 יום. העברת הסמכויות אמורה להיכנס לתוקף ביום ראשון הקרוב. מדובר בהחלטה שהתקבלה ב-2006, והממשלה היוצאת החליטה ליישמה ולהוציאה לפועל החל בשנת 2023. כעת החליטו השלושה לדחות זאת, "לטובת בחינת היערכות המשטרה".

פורסם לראשונה: 31.12.22, 22:46

נספח ע/4

העתק הכתבה מאתר YNET מיום

08.12.22

עמ' 63

גפני: "שחצי מהעם ילמד תורה - וחצי ישרת בצבא"

יו"ר ועדת הכספים המיועד מיהדות התורה אמר כי לא יכול להיות שבישראל לא יתקיים חיל "לומדי תורה" - והציע שתלמידי הישיבות ישרתו בקרבי בזמן שתלמידי התיכונים ילמדו תורה

389 תגובות

סיון חילאי | 08.12.22 | 16:04

תגיות יהדות התורה גפני חוק הגיוס

Promoted Links by Taboola

יש לך הון נזיל של 2 מיליון ש"ח ומעלה? זה הזמן לגלות איך אפשר לקחת את התיק שלך לשלב הבא עם IBI

מידע נוסף

IBI בית השקעות

קנה מכונית ברבע מיליון ש' - וביקש פטור ממזונות

כלכלה

יש לך הון נזיל של 750 אלף דולר ומעלה? זה הזמן לקחת את התיק שלך לשלב הבא, עם IBI

מידע נוסף

IBI בית השקעות

חבר הכנסת משה גפני מיהדות התורה התייחס הבוקר (יום חמישי) בוועידת השלטון המקומי לחוק הגיוס, ואמר כי "לא יכול להיות שלא יהיה חיל של לומדי תורה במדינה יהודית. אין מציאות כזאת".

לדברי גפני, "כשהיו מלחמות עקובות מדם בימי מלכות דוד, הנביא בא לדוד המלך ואמר לו - חצי מהעם לומד תורה וחצי מהעם משרת בצבא, ומתחלקים. אני מציע את זה גם היום: שחצי מהעם ילמד תורה וחצי ישרת בצבא, ויתחלפו. אני אומר - תלמידי ישיבת פוניבז' ילכו לצבא לקרבי, אבל תביאו את ילדי התיכונים שבאותו זמן ילמדו תורה. ככה סיכמנו".

משה גפני (צילום: מוטי קמחי)

גפני המשיך להקביל בין לימודי התורה לשירות צבאי וטען: "בן אדם לא יכול לשרת גם בחיל האוויר וגם בחיל הים באותו זמן". כשנשאל למה אדם לא יכול לשרת בחיל הים וללכת לאוניברסיטה, השיב גפני: "הוא לא יכול. העם שלנו שעבר שואות, אסונות, את האינקוויזיציה ואת מסעות הצלב חזר בסוף לארצו בגלל המציאות הזו - שתמיד היו בה לומדי תורה. אני רוצה שיהיה סטטוס קוו, לא נכנס לפרטים על חוק גיוס".

בקואליציה המיועדת עדיין לא מצליחים לגבש הסכמות אידיאולוגיות, גם סביב חוק הגיוס. החרדים דורשים [חוק יסוד לימוד תורה שיפטור את תלמידי הישיבה מגיוס לצה"ל](#), או חוק טל "משופר" ללא מכסות ויעדים - כזה שיאפשר לכל תלמיד ישיבה או אברך לקבל פטור אוטומטי.

אותו חוק יסוד לימוד תורה, לפי אברהם יוסטמן, חבר צוות המשא ומתן של יהדות התורה ימנע אפשרות של בג"ץ לפסול אותו. "גם כשמחוקקים משהו צריך לוודא שזה יעמוד במבחן בג"ץ, שכבר כמה שנים טובות עוסק בעניין. יכול מאוד להיות שהפתרון יהיה חוק יסוד: לימוד תורה או משהו דומה, שיכיר בערך לימוד התורה כערך עליון בלימוד התורה בישראל. אין עדיין נוסחאות מוסכמות אבל זו אחת ההצעות שהועלו", אמר אתמול בריאיון ל-ynet radio.

הוא הבהיר כי "זה לא סוד שיהדות התורה רוצה שהמצב הסטטי יימשך ומי שרוצה ויכול ללמוד תורה, ימשיך ללמוד תורה. איך זה יוצג בחוק בצורה שזה לא ייפסל על ידי בג"ץ זה כבר עניין לניסוחים וטיוטות - אבל המסגרת הכללית היא לאפשר לימוד תורה למי שמעוניין בכך".

נספח ע/5

העתק הכתבה מאתר YNET מיום

23.6.2026

עמ' 67

פרסום ראשון: הדיל עם החרדים - בתמורה לתמיכה בוועדת חקירה פוליטית

נתניהו, גפני ודרעי סיכמו על אישור חוק יסוד לימוד התורה, החוק למניעת מעצרי עריקים וחוק הכשרות. בתמורה, החרדים יתמכו בוועדת חקירה פוליטית ל-7/10 בקריאה ראשונה, בחוק לפיצול היועמ"ש שצפוי לעבור ובקיום הבחירות לקראת סוף אוקטובר. סערה אחרי הפרסום ב-ynet, משפחות שכולות: "ספסרות בדם"; בנט: "נתניהו מוכר את עתיד המדינה לעסקנים החרדים"; איזנקוט: "נתניהו, אתה לא ראוי למחירים הכבדים שהעם הזה שילם"

653 תגובות

מורן אזולאי | 23.06.26 | 18:00

תגיות ש"ס הסכם יהדות התורה ועדת חקירה משה גפני בנימין נתניהו חרדים דגל התורה אריה דרעי

ראש הממשלה בנימין נתניהו נפגש עם יו"ר ש"ס אריה דרעי ויו"ר דגל התורה משה גפני, ובסיום סיכמו השלושה על חבילת חוקים שתאושר לפני פיזור הכנסת.

החרדים ויתרו על העברת [חוק סבסוד המעונות](#) בכנסת הנוכחית, אך בתמורה יקבלו את העברת [חוק יסוד לימוד תורה](#) בשלוש קריאות - וגם את [החוק למניעת מעצרי עריקים](#), [וחוק הכשרות](#). הם, מצידם, יתמכו ב[חוק פיצול תפקיד היועמ"ש](#), שבעקבות זאת צפוי לעבור בקריאה שנייה ושלישית. בנוסף, החרדים יצביעו בקריאה ראשונה גם בעד [הצעת החוק להקמת ועדת חקירה פוליטית לטבח 7 באוקטובר](#).

גפני ודרעי: "רה"מ הבהיר כי הוא מחויב לאישור החוקים ויפעל לקידום המהיר" (צילום: ראובן קסטרו, עמית שאבי, דוברות הכנסת)

פרויקט לינק יהוד - מונוסון, 200 מטר מהקו הסגול, 15 דק' מת"א

מידע נוסף

Aura israel

תיעוד: כך השפיעה הפלישה הרוסית על התנהגותן של חיות הבר בצ'רנוביל

סביבה ומדע

משפצים את הבית? הטבת הקיץ של קליל תאפשר לכם התקנה מהירה בתנאים מיוחדים והטבות שוות

מידע נוסף

round-table עיצוב הבית

בעקבות ההסכמות, שיביאו לכך שהחרדים לא יתמכו בפיזור הכנסת, תאריך הבחירות המסתמן כעת, אם תהליכי החקיקה יתקדמו כשורה, הוא המועד המקורי - 27 באוקטובר - כפי שרצה נתניהו לאורך כל הדרך. תאריך אפשרי נוסף הוא 20 באוקטובר - זהו התאריך האפשרי האחרון לקיום בחירות לפני המעבר לשעון חורף (ב-25 באוקטובר). הכנסת, יש לציין, בכל מקרה תתפזר אוטומטית עד ל-17 ביולי, כך שנותרו 17 ימי כנסת ממחר, ולכן ניתן לקדם רק חוקים שנמצאים כבר בתהליך מתקדם. בפגישה בין נתניהו לגפני ודרעי עלה שלצורך מימוש ה"דיל" צריך למעשה לנצל כל יום שנותר בקדנציה, ואי-אפשר לבזבז ימים. אם אכן לא יובא להצבעה חוק לפיזור הכנסת, והיא תתפזר אוטומטית באמצע יולי, הבחירות יתקיימו בתאריך הקבוע בחוק - 27 באוקטובר.

בצל הפגישה של נתניהו עם דרעי וגפני, יו"ר הקואליציה אופיר כץ ניהל שיחות עם כל ראשי המפלגות במטרה לגבש את חבילת החוקים כך שתהיה מוסכמת על כל חלקי הקואליציה. גורמים בדגל התורה אמרו לאחר הסיכום כי "הבחירות יתקיימו בתאריך שנתניהו רוצה אם נקבל מה שסוכם. ייתנו יקבלו, לא ייתנו - לא יקבלו".

ההכחשה של דרעי וגפני - שמאשרת את ה"דיל"

דרעי וגפני פרסמו הודעה משותפת אחרי הפגישה, ומסרו: "קיימנו היום פגישה עם ראש הממשלה בנימין נתניהו והעברנו לו בשם גדולי ישראל, דרישה חד-משמעית לקדם באופן מיידי את חוק יסוד לימוד תורה ואת החוק לעצירת מעצרי לומדי התורה, באמצעות כינוס ועדת החוץ והביטחון וועדת הכנסת עוד השבוע. הבהרנו כי אם לא נראה פעולות מעשיות כפי שדרשנו, נתמוך בפיזור הכנסת כבר בשבוע הבא. ראש הממשלה הבהיר בפגישה כי הוא מחויב לאישור החוקים ויפעל לקידומם המהיר".

"ככל שהחוקים יקודמו באופן מעשי, נוכל להצביע על חקיקה קואליציונית". דרעי וגפני (צילום: עמית שאבי)

לאחר שהפרסום ב-ynet עורר סערה וביקורת חריפה על הקואליציה, ש"ס ודגל התורה טענו כי "אין שום דיל עם ראש הממשלה נתניהו". אלא שבפועל, הם הודו הלכה למעשה כי יש "דיל" כזה: "הדרישה שלנו לקידום חוק יסוד לימוד תורה והחוק למניעת מעצרי לומדי תורה עומדת בפני עצמה, אינה מותנית בשום דבר ולא ויתרנו על שום דרישה. ככל שניווכח שהחוקים הללו מקודמים באופן מעשי, נוכל לשוב ולהצביע על חקיקה קואליציונית, בהתאם להוראת גדולי ישראל". כלומר, הסכמתו של נתניהו להעביר את החוקים סללה את הדרך לקיום הבחירות לקראת סוף אוקטובר, ולקידום חוק פיצול היועמ"ש וגם ועדת החקירה הפוליטית לטבח 7/10.

"זה לא דיל פוליטי - זו ספסרות בדם"

תנועת "מועצת אוקטובר", שנלחמת עבור הקמת ועדת חקירה ממלכתית לטבח 7 באוקטובר, תקפה בחריפות את ה"דיל" בין נתניהו לחרדים. "זה לא דיל פוליטי - זו ספסרות בדם", מסרו. "בזמן ש-7 באוקטובר עדיין לא נחקר, בזמן שמשפחות שלמות חיות אלף ימים בלי תשובות, בזמן שהמדינה חייבת ועדת חקירה ממלכתית לאסון הגדול בתולדותיה, נתניהו והמפלגות החרדיות סוחרים באמת תמורת הישרדות פוליטית.

"במדינת ישראל דמם של למעלה מ-2,000 נופלים ונרצחים שווים פחות מחוק ההשתמטות, חוקי הכשרות, חוקי חסינות פוליטית ופירוק מערכת אכיפת החוק. מי שסוחר בחקירת 7 באוקטובר סוחר באמת. מי שסוחר באמת סוחר בדם. ומי שסוחר בדם לא ראוי להנהיג את מדינת ישראל אפילו דקה אחת נוספת."

במסגרת ה"דיל": עריקים חרדים לא ייעצרו (צילום: רויטרס)

במערכת הפוליטית תקפו את ההסכם ובאופוזיציה האשימו את נתניהו ב"מכירת המדינה". יו"ר "ישר!" **גדי איזנקוט** פנה לראש הממשלה: "נתניהו, זה נגמר. אתה לא ראוי למחירים הכבדים שהעם הזה שילם. נתניהו עורך מכירת חיסול של האינטרסים הלאומיים של מדינת ישראל: חוקי השתלטות ופירוק החברה הישראלית בתמורה לתאריך בחירות 'נוח' יותר, שמנסה לטשטש את המחדל הגדול מהזיכרון של העם. העם לא יסלח לך על החלשת צה"ל בשעת מלחמה כוללת".

ראש האופוזיציה **יאיר לפיד** מסר: "נתניהו במכירת חיסול של המדינה. נותן לחרדים את הכסף שלנו ונותן למשתמטים כסף במקום למצות איתם את הדין". יו"ר כחול לבן **בני גנץ** מסר גם הוא בתגובה להסכם: "בממשלה הציונית הרחבה שנקים אחרי הבחירות, אף אחד לא יחזיק את המדינה כבת ערובה".

גם ח"כ **דן אילוז** מהליכוד מתח ביקורת על ההסכם להעברת חבילת החוקים לפני פיזור הכנסת: "עוד כמה ימים בשלטון לפני בחירות לא שווים את היריקה בפרצוף של הציבור המשרת, שהוא לב ליבו של המחנה הלאומי, ולא את חילול השם שיש בחוק יסוד לימוד תורה". אפשר גם להגיד למפלגות החרדיות 'לא' ולהתעקש על דרכנו הלאומית, הליברלית והציונית". יו"ר הדמוקרטים **יאיר גולן** מסר כי "נתניהו מוכר את ישראל בשביל החרדים. הילדים שלנו, הביטחון שלנו, העתיד שלנו, הכול במכירת חיסול בשביל עוד כמה ימים על כיסא ראש הממשלה".

יו"ר "ביחד" **נפתלי בנט**, תקף גם הוא את ה"דיל", ומסר: "נתניהו מוכר את עתיד המדינה לעסקנים החרדים בזמן שהוא שולח את בנינו לתוך לבנון עם ידיים קשורות. זה דוקר את העין ושורף את הלב. נתניהו כבר לא מסוגל כלום. בקרוב נצא להסכם חדש בין המדינה לבין אזרחיה בו נתקן את המדינה מהיסוד".

מהם החוקים שעוברים?

חוק יסוד לימוד תורה, [שעבר בקריאה טרומית במליאת הכנסת](#) לפני שבועיים, קובע כי ערך לימוד תורה יעוגן כערך יסוד. מטרת המפלגות החרדיות היא לתת משקל נגד ל"חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו", אחרי שבעבר נפסל חוק הפטור מגיוס בשל

העובדה שהוא סותר את עקרון השוויון הנגזר ממנו. [השוואת מעמדם של לומדי התורה למשרתים בצה"ל הוסרה](#), וכעת כתוב בנוסח כי "מדינת ישראל כמדינה יהודית רואה חשיבות עליונה בעידוד לימוד התורה ולומדי התורה, ורואה במי שקיבלו על עצמם להתמסר לתלמוד תורה לתקופה ארוכה כמי שתורמים תרומה משמעותית למדינת ישראל ולעם היהודי".

החוק למניעת מעצרי עריקים הוא יוזמה מבית המנהיג הליטאי, הרב משה הלל הירש והאדמו"ר מבעלז, הרב יששכר דב רוקח, שמבקשת להפסיק בהוראת שעה את מעצרו של משתמטים חרדים שהצא נגדם צו מעצר. על פי המתווה שנידון אצל נתניהו ומזכיר הממשלה יוסי פוקס - תקודם חקיקת בזק שתקפיא את מעצרו של מי שלא התייצב לצווים הצבאיים במשך יותר מ-500 יום, ולכן עלול להיעצר בכל מפגש עם שוטר או בפעילות יזומה. לא ידוע בשלב זה עד מתי תימשך הוראת השעה אם אכן תיקבע.

ש"ס תקבל את ביטול רפורמת הכשרות שאושרה בממשלה הקודמת (צילום: אבי מועלם)

תפקיד היועמ"ש יפוצל לתובע כללי ויועץ משפטי (צילום: רפי קוץ)

חוק הכשרות שבו מעוניינת מפלגת ש"ס הוא חוק שמבטל את רפורמת הכשרות של השר לשירותי דת בממשלה הקודמת, מתן כהנא, שפתחה את הענף לתחרות. לפני הרפורמה, הרבנות הראשית לישראל הייתה הגוף היחיד במדינה שמוסמך לתת תעודת כשרות לעסקים כמו מסעדות, מפעלי מזון, חברות הסעדה וכדומה, והיא גם הגוף היחיד שמוסמך לשלול את הכשרות. הצעת החוק שאושרה בממשלה הקודמת ביקשה לערוך רפורמה שבמסגרתה הרבנות תהיה גוף רגולטורי שיכול לתת לגופים אחרים, כמו צהר או כל מי שירצה לגשת למכרז, רשות לחלק תעודות כשרות מטעמם, בתנאי שיציגו את אופן פעילותם ויעמדו בתבחינים של הרבנות. המתנגדים לחקיקה שמקדמים בש"ס, כמו הרב דוד סתיו, יו"ר ארגון רבני צהר, טוענים כי החוק מפקיד את האחריות להשגחה ולמשגיחים בידי עסקני המפלגות החרדיות השולטות במועצות הדתיות, וכי הוא מסדר "אלפי ג'ובים" למקורבים.

חוק פיצול תפקיד היועץ המשפטי לממשלה אושר בקריאה ראשונה בכנסת בתחילת החודש. הצעת החוק מפצלת את סמכויות היועץ המשפטי לשני תפקידים נפרדים: יועץ משפטי לממשלה ותובע כללי. לפי הצעת החוק, התובע הכללי יהיה בעל הסמכויות בתחום המשפט הפלילי ויעמוד בראש התביעה הכללית, והיועץ המשפטי לממשלה יהיה בעל יתר הסמכויות המשפטיות, יעמוד בראש מערך הייעוץ המשפטי לממשלה ופרקליטות המדינה שאינה עוסקת בתחום הפלילי. על פי ההצעה יש להסדיר את אופן מינויו, תנאי כשירותו ותקופת כהונתו של היועץ המשפטי לממשלה, ולקבוע כי הוא ימונה בידי הממשלה לפי המלצת ראש הממשלה ושר המשפטים, וכי כהונתו תהיה כתקופת כהונת הממשלה שמינתה אותו. עוד מוצע להסדיר את התנאים לתום כהונתו, את העילות להעברתו מכהונה ולהשעייתו, ואת מינוי המשנה שישמש כממלא מקום היועץ.

הצעת החוק להקמת ועדת חקירה פוליטית לטבח 7 באוקטובר אושרה לפני שבועיים בוועדת החוקה להצבעה בקריאה ראשונה במליאת הכנסת. הנוסח המעודכן קובע כי מבקר המדינה לא ימנה חברים חסרים בוועדה, ושהוועדה תוכל לפעול בהרכב חסר עם מינוי של שלושה חברים מתוך שישה. בשל העובדה שהאופוזיציה והקואליציה ימנו שלושה חברים מכל צד, המשמעות של הנוסח המעודכן היא שהוועדה תוכל לפעול גם ללא חברי אופוזיציה. נציג הייעוץ המשפטי אמר על כך בדיון: "בדיונים על הצעת החוק דובר על הסכמה רחבה שנדרשת בחברה מפולגת ומינוי חברים שישקפו את רוב העם, אך ההצעה

כרגע חותרת תחת העיקרון הזה. בנוסף, הצעת החוק נחקקת בנסיבות קונקרטיות מאוד - ייתכן מאוד שרק הקואליציה תמנה חברי ועדה".

השתתפו בהכנת הכתבה: שילה פריד, אמיר אטינגר ורועי רובינשטיין

נספח 6/ע

**העתק הצעת חוק התפזרות הכנסת
העשרים וחמש, התשפ"ו 2026,
שעברה בקריאה ראשונה**

עמ' 76

רשומות

הצעות חוק

הכנסת

1 ביוני 2026

1195

ט"ז בסיוון התשפ"ו

עמוד

242 הצעת חוק התפזרות הכנסת העשרים וחמש, התשפ"ו-2026

מתפרסמת בזה הצעת חוק של חברי הכנסת מטעם ועדת הכנסת:

הצעת חוק התפזרות הכנסת העשרים וחמש, התשפ"ו-2026*

1.	הכנסת העשרים וחמש תתפזר לפני גמר תקופת כהונתה.	התפזרות הכנסת העשרים וחמש
2.	הבחירות לכנסת העשרים ושש יתקיימו במועד שייקבע בחוק שיחול בין יום כ"ו באלול התשפ"ו (8 בספטמבר 2026) ליום ט' בחשוון התשפ"ז (20 באוקטובר 2026).	מועד הבחירות לכנסת העשרים ושש

ד ב ר י ה ס ב ר

באוקטובר 2026), כמועד שבו יתקיימו הבחירות, הקודם למועד הבחירות על פי חוק היסוד, קרי ט"ז בחשוון התשפ"ז (27 באוקטובר 2026).	על פי סעיף 34 לחוק-יסוד: הכנסת, מוגשת הצעת חוק להתפזרות הכנסת העשרים וחמש לפני תום תקופת כהונתה.
בעת הכנת הצעת החוק לקריאה השנייה ולקריאה השלישית תקבע ועדת הכנסת את מועד הבחירות.	בעת הכנת הצעת החוק לקריאה הראשונה החליטה ועדת הכנסת לציין את טווח המועדים שבין יום כ"ו באלול התשפ"ו (8 בספטמבר 2026) ליום ט' בחשוון התשפ"ז (20

יוזמים: חברי הכנסת אופיר כץ, אורי מקלב, ינון אזולאי, מישל בוסקילה, אוהד טל, צביקה פוגל

* הצעת חוק מס' 6704/25/פ (מספר פנימי: 2243179); הועברה לוועדה ביום ד' בסיוון התשפ"ו (20 במאי 2026).

נספח ע/7

העתק הודעת ועדת הכנסת מיום

1.7.2026

עמ' 79

הכנסת

- 🔍
- ▼ על הכנסת

▼ פעילות הכנסת

▼ חברי הכנסת

🏠

▼ חדשות

כנסת לילדים

עמוד הבית « חדשות » הודעות הכנסת « ועדת הכנסת אישרה לקריאה ראשונה את הצעת חוק מימון מפלגות

חדשות הכנסת

1 ביולי 2026, ט"ז בתמוז תשפ"ו, בשעה 11:10

ועדת הכנסת אישרה לקריאה ראשונה את הצעת חוק מימון מפלגות

fTwitterWhatsAppEmail📄

שתפו:

ועדת הכנסת בראשות חה"כ אופיר כץ אישרה הבוקר (רביעי) פה אחד לקריאה ראשונה את הצ"ח מימון מפלגות (הוראת שעה - מימון הבחירות לכנסת ה-26).

יו"ר הוועדה הציבורית, השופט בדימוס ד"ר שפירא: "לגישתנו, יש לעשות רביזיה בחוק מימון מפלגות שנחקק לפני שנים רבות. יש שינויים שנדרשים כמו התייחסות לשיטות פרסום והתמודדות עם איומי סייבר, ואנחנו סבורים שיש לעשות את מרביתם לאחר הבחירות. לאחר ששמענו את נציגי חלק מהמפלגות והרשימות המתמודדות בבחירות הקרובות, החליטה הוועדה הציבורית, שהחוק מפקיד בידיה את הסמכות לקבוע את סכום יחידת המימון, כי היא תעמוד על 1,835,000 ₪, לכל חבר כנסת, המשקפת עליה של 12%".

לצד זאת, אישרו חברי הוועדה את המלצות הוועדה הציבורית לעניין מפלגות במספר תיקוני חקיקה כהוראת שעה, בבחירות לכנסת ה-26 המחייבות את תיקון חוק מימון מפלגות. במסגרת זו מוצע הסדר "מתון" שיכלול, בין היתר, פריסה וקיצוץ הלוואות עבר של הסייעות ממועד אישור החוק ועד מועד הגשת רשימות המועמדים לכנסת ה-26, לצד הגדלת גובה ההלוואה שסיעה תוכל לקבל ושתעמוד על מחצית ממימון הוצאותיה השוטפות כפול 36 חודשים, בניכוי ההלוואה שנותרה.

כמו כן, יעמוד שיעור מקדמת מימון הבחירות על 80% מיחידת מימון לכל חבר כנסת במקום 70% כנהוג כיום. המלצה נוספת שאושרה מתייחסת לתיקון סעיף 3 לחוק כך שבבחירות לכנסת הקרובה, התוספת למימון הבחירות לסיעה תעמוד על 1.4 יחידות מימון במקום יחידה אחת כיום.

בנוסף, הוועדה הציבורית המליצה לקבוע שתי הוראות ייחודיות למפלגות ורשימות מועמדים חדשות שאינן מיוצגות בכנסת, שהודיעו לחשב הכנסת על כוונתן להתמודד בבחירות יוכלו לקבל מקדמה מוקדמת בשיעור של 2 יחידות מימון החל מהיום הקובע, וזאת בכפוף להפקדת ערבות. לאחר שלב הגשת רשימות המועמדים, מפלגות אלו יהיו זכאיות למקדמה מוגדלת בשיעור של 10 יחידות מימון כנגד ערבות, כאשר ממקדמה זו תקווז המקדמה המוקדמת אם התקבלה קודם לכן. בנימוקי הוועדה הציבורית נכתב כי "חוק מימון מפלגות נותן עדיפות משמעותית למפלגות המיוצגות בכנסת לעומת מפלגות "חדשות", וכדי לפתוח במידה מסוימת את דלתות בית המחוקקים גם בפני מפלגות חדשות, נכללו בחוקים אלה הוראות שתכליתן להיטיב במידה מסוימת עם מפלגות חדשות".

העלות הכוללת של השינויים האמורים מוערכת על ידי חשב הכנסת בכ-33 מיליון ש"ח, נוסף להטבות שעיקרן פריסת חובות ושינוי במועדי תשלום המימון. "הוועדה הציבורית רואה את הנושאים המפורטים במסמך זה כקשורים זה לזה, מאזנים בין מפלגות גדולות לקטנות ובין מפלגות ותיקות לחדשות, ומצמצמים ככל האפשר את אי-השוויון ואת החשש מחובות אבודים. ההמלצה היא כי תיקוני החקיקה יאומצו כמקשה אחת", נכתב בפניית הוועדה הציבורית לוועדת הכנסת.

היועצת המשפטית לכנסת, עו"ד שגית אפיק הציגה את עמדת הלשכה המשפטית ביחס לסיום כהונת הכנסת ומועד פיזור: "כבר בישיבת הנשיאות הראשונה בכנס זה אמרתי שבמידה והכנסת תמלא את ימיה והבחירות יהיו ב-27 באוקטובר, החוק נותן טווח פיזור של בין 90-150 ימים, אבל בנסיבות הייחודיות של הכנסת הזאת, בעיני התאריך הנכון לפיזור הכנסת הוא 17 ביולי, 101 ימים לפני מועד הבחירות. משתי סיבות: לייצר שקיפות חקיקתית ובנוסף מתן יציבות עבודת הלשכה המשפטית מול המשך מהליכי חקיקה הרגילים והשוטפים של הכנסת, תוך מניעת מחלוקות מיותרות סביב מגבלות של 'תקופת בחירות'".

[חדשה הבאה](#)

[חדשה קודמת](#)

משכן הכנסת
קריית בן-גוריון
ירושלים, 9195016

02-6753333

[נגישות בכנסת](#)

[היחידה לפניות הציבור](#)

[תלונה למבקר הכנסת](#)

[לצוות אתר הכנסת](#)

נספח ע/8

העתק נוסח הצעת חוק שירות
ביטחון (תיקון מס' 28) (שילוב
תלמידי ישיבות), התשפ"ב 2022,
בנוסח עדכני מיום 13.7.2026

עמ' 83

מספר פנימי : 2168881
מספר סימוכין : 2026-001078
נספח מס' מ-1502/א'

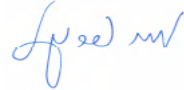
הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 28 – הוראת שעה), התשפ"ו-2026

הצעת חוק זו נדונה בכנסת ה-24 בקריאה הראשונה ביום כ"ט בשבט
התשפ"ב (31 בינואר 2022), והועברה לוועדת החוץ והביטחון.

ביום ד' בסיוון התשפ"ד (10 ביוני 2024) החליטה הכנסת ה-25 להחיל על
הצעת החוק דין רציפות, בהתאם לחוק רציפות הדיון בהצעות חוק, התשנ"ג-
1993.

הצעת החוק מוגשת – בצירוף הסתייגויות – לקריאה השנייה ולקריאה
השלישית ביום כ"ז בתמוז התשפ"ו (12 ביולי 2026).

להצעת החוק הוגשו בקשות רשות דיבור.

12/7/2026

הצעת חוק לקריאה השנייה ולקריאה השלישית

מספר פנימי : 2168881
מספר סימוכין : 2026-001078
נספח מס' מ-1502/א'

חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 28 – הוראת שעה), התשפ"ו-2026

חוק שירות ביטחון 1. בתקופה שמיום פרסומו של חוק זה ועד יום כ' בכסלו התשפ"ו (30 בנובמבר 2026), יקראו את חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986¹, כך :
(1) אחרי פרק ג' לחוק העיקרי יבוא :

"פרק ג'1: הקפאת הליכי מעצר, חקירה או אכיפה כלפי מיועד לשירות

ביטחון שהוא תלמיד ישיבה – הוראת שעה

סימן א': מטרה והגדרות

מטרה – פרק ג'1 26ב. מתוך הכרה בחשיבות לימוד התורה, נקבע בזה הסדר מיוחד, בהוראת שעה, להקפאת מעצרים של תלמידי ישיבות שתורתם אומנותם.

הגדרות – פרק ג'1 26ג. בפרק זה –

"ישיבה" – ישיבה או כולל שמתקיימים בהם לימודים תורניים והכלולים ברשימת הישיבות ;

"הוראת השעה" – חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 28 – הוראת שעה), התשפ"ו-2026² ;

"רשימת הישיבות" – הרשימה שגיבש שר הביטחון לפי סעיף 26.

סימן ב': הגדרת תלמיד ישיבה

תנאים להגדרת 26ד. תלמיד ישיבה הוא מי שמתקיימים בו כל אלה :
תלמיד ישיבה

¹ ס"ח התשמ"ו, עמ' 107 ; התשפ"ד, עמ' 1491.
² ס"ח התשפ"ו, עמ' ...

Free m

12/7/2026

(1) הוא לומד בישיבה לימודים תורניים, באופן סדיר, בהיקף שלא יפחת מ־45 שעות בשבוע, ובכולל – שלא יפחת מ־40 שעות בשבוע, למעט בתקופות חופשה המקובלות בישיבות שקבע שר הביטחון.

(2) הוא אינו עוסק בכל עיסוק נוסף על לימודיו בישיבה;

(3) הוא הצהיר, בתצהיר בכתב שניתן לפי סעיף 15 לפקודת הראיות, כי מתקיים בו התנאים שבפסקאות (1) ו־(2);

(4) ראש הישיבה שבה הוא לומד, הצהיר בתצהיר בכתב שניתן לפי סעיף 15 לפקודת הראיות, כי מתקיים במיועד לשירות ביטחון התנאי שבפסקה (1) (בפרק זה – תצהיר ראש הישיבה);

(5) ראש הישיבה שבה הוא לומד התחייב להודיע לפוקד עד 14 בכל חודש אם חדל להתקיים במיועד לשירות ביטחון, בחודש הקלנדרי הקודם, התנאי שבפסקה (1);

(6) תנאים נוספים שקבע שר הביטחון, באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

הוראות לעניין תצהיר בעל תפקיד בישיבה. 26ה. ראש הישיבה רשאי להסמיק רב אחד מצוות רבני הישיבה להצהיר כאמור בסעיף 26ד(4), כל עוד אותו רב ממלא תפקיד בישיבה.

רשימת הישיבות 126. (א) שר הביטחון יגבש את רשימת הישיבות לעניין פרק זה, בהתאם לאמות המידה שהיו בתוקף ביום י"א בתמוז התשפ"ו (30 ביוני 2023), ערב פקיעתו; החלטת שר הביטחון בדבר הכללת ישיבה ברשימת הישיבות תיעשה בהתחשב בהמלצת ועד הישיבות בארץ ישראל; אין בהוראות סעיף קטן זה כדי למנוע מישיבה לפנות לשר הביטחון בבקשה להיכלל ברשימה.

Free m

12/7/2026

(ב) ישיבה תיכלל ברשימת הישיבות אם מנהל הישיבה או מי שהוא הסמיך לכך הצהיר כי מתקיימים בה לימודים תורניים, באופן סדיר, בהיקף שלא יפחת מ־45 שעות בשבוע, ובכולל – שלא יפחת מ־40 שעות בשבוע.

(ג) רשימת הישיבות תפורסם באתר האינטרנט של אגף כוח אדם בצבא הגנה לישראל ותוצג לעיון הציבור בלשכות הגיוס האזוריות.

(ד) שר הביטחון יקבע את אמות המידה לתנאים להסרת ישיבה מרשימת הישיבות באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

(ה) שר הביטחון יקבע בתקנות, הוראות לעניין תלמידי ישיבה שהוסרה מרשימת הישיבות.

סימן ג': הקפאת הליכי מעצר, חקירה או אכיפה

הקפאת הליכי מעצר, חקירה או אכיפה
26. לא יינקטו הליכי מעצר, חקירה או אכיפה בעבירות לפי סעיף 46 או לפי סעיפים 92 או 94 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו–1955, כלפי כל אלה:

(1) מיועד לשירות ביטחון שמועד התייצבותו לשירות ביטחון חל בתקופה שבין י"ב בתמוז התשפ"ג (1 ביולי 2023) לבין היום שקדם ליום תחילתה של הוראת השעה, והצהיר כי מתקיים בו התנאי שבסעיף 26ד(1);

(2) מיועד לשירות ביטחון שמועד התייצבותו לשירות ביטחון חל מיום תחילתה של הוראת השעה, והצהיר כי מאותו מועד מתקיימים בו התנאים שבסעיף 26ד(1) ו־26ד(2).

הקמת ועדה לבחינת 26ח. (א) ראש המטה הכללי יקים ועדה לבחינת התקיימות התנאים במיועד לשירות ביטחון לשם הקפאת הליכי מעצר, חקירה או אכיפה (בפרק זה – הוועדה), ורשאי הוא להקים יותר מוועדה אחת.

Free m

12/7/2026

(ב) הוועדה תהיה בת שלושה חברים וזה
הרכבה:

(1) קצין בדרגת אלוף משנה לפחות
שימנה הפרקליט הצבאי הראשי והוא יהיה
היושב ראש;

(2) שני קצינים בדרגת סגן אלוף לפחות,
שימנה ראש אגף כוח אדם בצבא הגנה
לישראל.

(ג) לשם מילוי תפקידיה הוועדה רשאית לדרוש
מכל גורם ממשלתי הנוגע לבחינת הבקשות מידע,
לפי כל דין.

(ד) הפרקליט הצבאי הראשי יקבע את סדרי
עבודת הוועדה, לרבות אופן בדיקת הפניות שיוגשו
לוועדה ודרכי הפנייה לוועדה.

הגשת תצהירים 26ט. (א) מיועד לשירות ביטחון שהוא תלמיד ישיבה
ובקשות להקפאת
הליכים
רשאי להגיש לפוקד תצהיר לפי סעיף 26 ובקשה
לפי סעיף זה (בסעיף זה – בקשה), באופן מקוון,
בתוך 30 ימים מיום תחילתה של הוראת השעה.

(ב) מיועד לשירות ביטחון יצרף לבקשה את
תצהיר ראש הישיבה שבה הוא לומד.

(ג) הפוקד יעביר לוועדה בקשה שהוגשה לו,
לשם בחינה של התקיימות התנאים לפי סעיף 26
במיועד לשירות ביטחון.

(ד) מצאה הוועדה כי התקיימו במיועד לשירות
ביטחון התנאים לפי סעיף 26, לפי העניין, תודיע
על כך לפוקד והמיועד לשירות ביטחון לא ייעצר
בשל עבירה לפי סעיף 46 או לפי סעיפים 92 או 94
לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955, ואם הועמד
לדין – ייפסקו ההליכים נגדו.

Free m

12/7/2026

(ה) הגיש מיועד לשירות ביטחון בקשה ותצהיר לפוקד לפי סעיף זה, יחולו עליו הוראות סעיף 26ז, כל עוד מתבררת בקשתו בפני הוועדה ועד להחלטה סופית בה.

(ו) מצאה הוועדה כי לא התקיימו במיועד לשירות ביטחון התנאים לפי סעיף 26ד, לפי העניין, לא יחולו עליו, לאחר שניתנה לו ההזדמנות לטעון את טענותיו, הוראות סעיף 26ז, ויחולו הוראות סעיף 13.

26. לא יראו בקשה כבקשה למתן פטור משירות או לסדרת מעמד לדחיית שירות לפי כל דין ולא יראו בקביעת הוועדה לפי סעיף 26ט(ד) כטעמים למתן פטור משירות לדחיית שירות לפי כל דין או כהסדרת מעמד.

26א. (א) לשם פיקוח על ביצוע הוראות פרק זה, ייתן שר הביטחון הנחיות בנושא ויסמך בודקים, לפי הוראות סעיף 49ג, ורשאי הוא להסמך גם בודקים של משרד החינוך בעלי ניסיון בביקורות רישום נוכחות בשיבות כבודקים לפי חוק זה ולהסתייע במנגנון הביקורות של משרד החינוך.

(ב) בודק שהוסמך לפי סעיף 49ג, מוסמך להפעיל את סמכויותיו בכל אחת מהשיבות המנויות ברשימת הישיבות.

26ב. הסרת ישיבה מרשימת הישיבות בשל אימילוי חובת נוכחות ראה בודק כי יש בישיבה מסוימת אינוכחות חוזרת של 20% אחוזים או יותר מתלמידיה, ייתן לראש הישיבה התראה; ראה בודק כי באותה ישיבה נמשכת אינוכחות כאמור, תוסר הישיבה מרשימת הישיבות ותינתן לתלמידיה הזדמנות להירשם בישיבה אחרת; שר הביטחון רשאי לקבוע תקנות לביצוע סעיף זה."

(2) בסעיף 49ב(ד), בהגדרה "ישיבה" במקום האמור בה יבוא "כהגדרתה בפרק ג'1";

Free m

(3) בסעיף 49ג(ב), המילים "או של משרתים בשירות משולב כהגדרתו בסעיף 22א" – לא ייקראו ;

(4) בסעיף 49ה(א)(3), המילים "סעיף 22א או 22ב או" – לא ייקראו ;

(5) בסעיף 49ו(א), המילים "או משרתים בשירות משולב כהגדרתו בסעיף 22א" – לא ייקראו ;

(6) במקום סעיף 49ח יבוא :

"דיווח לכנסת 49ח. שר הביטחון ידווח לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת, אחת לחודשיים, על כל אלה :

(1) מספר הבודקים שהוסמכו לעניין פרק ג'1 ;

(2) מספר הביקורות שבוצעו ותוצאותיהן ;

(3) מספר ההתראות כאמור בסעיף 26יב שניתנו למנהל הישיבה או מי שהוא הסמיך לכך בשל היעדרות, ותוצאותיהן."

2. הוראת מעבר
ישיבה שהייתה כלולה, ערב תחילתו של חוק זה (בסעיף זה – יום התחילה), ברשימה שגיבש שר הביטחון לפי סעיף 26כד לחוק העיקרי, כנוסחו ערב פקיעתו, יראו אותה כישיבה הכלולה ברשימת הישיבות לפי סעיף 26 לחוק העיקרי כנוסחו בחוק זה ; ישיבה שלא הייתה כלולה ברשימה כאמור, רשאית להגיש בקשה להיכלל ברשימת הישיבות, בצירוף רשימת התלמידים בישיבה ; ושר הביטחון רשאי לאשר את הבקשה אם מצא שמתקיימים בישיבה התנאים לעניין זה בהתאם לאמות המידה שהיו בתוקף ביום י"א בתמוז התשפ"ו (30 ביוני 2023), ערב פקיעתו של פרק ג'1 לחוק העיקרי.

3. הקמת ועדה ראשונה וקביעת סדרי עבודתה
ראש המטה הכללי בצבא הגנה לישראל יקים ועדה לפי סעיף 26ח לחוק העיקרי, כנוסחו בחוק זה, והפרקליט הצבאי הראשי יקבע את סדרי עבודתה, והכול בתוך שבעה ימים מיום התחילה.

נספח ע/9

העתק "נוסח מוצע לדיון, לאחר
הערות ועדת שרים לענייני חקיקה"

עמ' 91

הכנסת העשרים וחמש

יוזמים: חברי הכנסת משה גפני
יעקב אשר
יצחק פינדרוס

1540/25/פ

הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה

1. לימוד תורה
2. עידוד הלימוד מטרת
החוק
הכרה בלימוד התורה כערך יסוד במדינת ישראל על מנת ליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה. מדינת ישראל כמדינה יהודית רואה חשיבות עליונה בעידוד לימוד התורה ולומדי התורה, ולעניין זכויותיהם וחובותיהם יראו במי שקיבלו על עצמם להתמסר לתלמוד תורה לתקופה ארוכה כמי שמשרתים שירות משמעותי את מדינת ישראל והעם היהודי.

דברי הסבר

כבר מערש הולדתו של העם היהודי היה לימוד התורה אבן היסוד לקיומה של האומה. "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם" (יומא, כ"ח, ב'). אפילו בעתות משבר וחורבן היה לימוד התורה מפלט ומקלט לאומה. עם חורבן הבית השני ביקש רבן יוחנן בן זכאי מהקיסר "תן לי יבנה וחכמיה" (גיטין, נ"ו, ב), שכן המשך לימוד התורה היה הערובה לקיומו של העם. לאחר חורבן יהדות אירופה ומוסדות התורה החשובים שבה בשואה, לקחה על עצמה מדינת ישראל לקומם מעפר את לימוד התורה. מאז ומעולם היו ברורים ערכם וחשיבותם של לימוד התורה ולומדי התורה. מוצע לעגן את לימוד התורה כערך יסוד מבחינה חוקתית וליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה. כראוי בחוק-יסוד את החשיבות הרבה והערך הגדול שרואה המדינה בלימוד תורה ואת רצונה לעודד לימוד תורה חוצה מגזרים.

כמו כן, מוצע כי חוק-היסוד יקבע כי מי שקיבלו על עצמם להתמסר ללימוד תורה לתקופה משמעותית ייחשבו כמי שמשרתים שירות משמעותי את מדינת ישראל והעם היהודי, וכי תהיה לך השלכה על זכויותיהם וחובותיהם.

מעבר לעובדה שערכים אלה היו ראויים לעיגון בכל מקרה, הבהרה זו נועדה גם לתת מענה לסוגיה שבית המשפט העליון ביקש מהכנסת להסדיר. בפסק הדין שניתן בבג"ץ 1877/14 **התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת** (פורסם ביום 12 בספטמבר 2017) הוחלט ברוב דעות לבטל את פרק ג' לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, תוך קביעה כי בטלותו תיכנס לתוקף בתוך שנה מיום מתן פסק הדין. בעקבות מערכות הבחירות האחרונות, הוארך מועד כניסת הבטלות לתוקף מספר פעמים, עד ליום 6.7.2021 ולבסוף פקע החוק ביום 30.6.2023 וביום 2.6.2024 ניתן פסק הדין בבג"ץ 6198/23. משכך, חוק-היסוד נועד גם כדי להבהיר את עמדתה של הכנסת, המעגנת בחוק-יסוד את מדיניותה של כל ממשלות ישראל, ולפיה לאור מרכזיותו של ערך לימוד התורה וחשיבותו כשירות לעם היהודי – מי שמבקש להקדיש עצמו ללימוד תורה לתקופה ממושכת יקבל הכרה בכך לעניין זכויותיו וחובותיו. הצעת חוק זוהי הונחה על שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חבר הכנסת משה גפני וקבוצת חברי הכנסת (183/24/פ).

הצעת החוק זוהי לפ/183/24 ולא לפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
כ"ג בטבת התשפ"ג (16.01.2023)

נספח ע/10

**העתק מכתבה של עו"ד אפיק לחברי
ועדת הכנסת מיום 25.6.2026**

עמ' 93

הכנסת

היועצת המשפטית לכנסת

(סימוכין: 112532-2026)
ירושלים, י' תמוז התשפ"ו
25 ביוני 2026

לכבוד
חברי ועדת הכנסת

שלום רב,

הנדון: הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה (פ/1540/25)
ישיבת ועדת הכנסת מיום 22.6.2026

בהמשך לעמדותי שהוצגה בישיבת ועדת הכנסת מיום 22.6.2026 אני מתכבדת לפנות אליך בנושא שבנדון:

1. ביום 22.6.26 קיימה ועדת הכנסת דיון בבקשת יושב ראש ועדת החוקה חוק ומשפט להעביר את החוק שבנדון לוועדה שתקבע ועדת הכנסת. בסיום הדיון החליטה ועדת הכנסת להציע לכנסת להציע את הצעת החוק לוועדת הכנסת. הכנסת אישרה את הצעת ועדת הכנסת באותו יום.
2. במהלך הדיון בוועדת הכנסת, הבהרתי כי לעמדותי הוועדה המוסמכת לדון בהצעת החוק היא ועדת החוקה חוק ומשפט, כפי שנקבע מלכתחילה וכי העברה לוועדה אחרת יהיה בה כדי לייצר קשיים משמעותיים שיוסיפו להעיב גם על המשך הליך החקיקה. הבהרתי גם כי שיקולי עומס בוועדה המוסמכת אינם טעם להעברת הצעת החוק ודאי כך כשהכנסת מצויה לקראת סיום כהונתה ובפרט כשענייננו בחוק יסוד חדש.
3. בתשובה לשאלות חברי הכנסת, ציינתי כי היעוץ המשפטי להצעת החוק בוועדת כנסת יינתן על ידי עו"ד ד"ר בליי, היועץ המשפטי של ועדת החוקה חוק ומשפט וזאת לנוכח המומחיות שנדרשת בקביעת חוק יסוד חדש ובקיאותו בתחום, ומכל מקום, הבהרתי שלנוכח הקושי המקדמי בקיום הדיונים בהצעת החוק בוועדה לא מוסמכת, נדרש שהמשך הליך חקיקה יהיה ברף תקינות גבוה.
4. לאחר שאושרה העברת הצעת חוק היסוד לוועדת הכנסת, התברר לי כי בכוונתך לקבוע את דיוני ועדת הכנסת להכנת הצעת חוק היסוד באופן מואץ ובדיונים תכופים. כידוע, בימים אלה מקיימת ועדת החוקה דיונים המצויים בעיצומם בהצעות חוק משמעותיות ומורכבות שעו"ד בליי מטפל בהן לאור היקפיהן ומורכבותן.
5. בנסיבות אלה, ובעצה אחת עם עו"ד בליי ועם עו"ד אסטרך, היועצת המשפטית לוועדת הכנסת, היא זו שתלווה את דיוני הצעת החוק בסיועה עו"ד מצוות היעוץ המשפטי לוועדת חוקה וגורמים נוספים בלשכה המשפטית. מובן עם זאת, לאור הנסיבות והדברים שאמרתי בוועדה, כי יהיה עליך להקפיד ביתר שאת על הליך חקיקה ברמת תקינות גבוהה במיוחד הן ביחס לשמיעת מוזמנים ונציגים חיצוניים, חברי כנסת ועמדות מגוונות והן לענין אופן קיום הישיבות ותדירותן. היעוץ המשפטי לוועדה ואנוכי נעשה כל השתדלות לסייע

ולהיערך מבעוד מועד למרות האצת הדיונים כאמור אך ודאי שלא יהיה בליווי משפטי זה כדי לרפא את הפגם והפגיעה בהליך החקיקה עליהם עמדתי בדיון בוועדת הכנסת ביום 22.6.26.

בכבוד רב,

שגית אפיק

העתקים :

חבר הכנסת אופיר כץ, יו"ר ועדת הכנסת
חברי ועדת החוקה, חוק ומשפט
חבר הכנסת משה גפני
חבר הכנסת יעקב אשר
עו"ד ארבל אסטרסון, היועצת המשפטית לוועדת הכנסת
עו"ד ד"ר גור בליי, היועץ המשפטי לוועדת החוקה, חוק ומשפט
גב' נועה בירן דדון, מנהלת ועדת הכנסת

נספח ע/11

**”העתק העמודים הרלוונטיים
מפרוטוקול הדיון בוועדת הכנסת
ביום 28.6.2026**

עמ' 96

הכנסת העשרים-וחמש מושב רביעי

פרוטוקול מס' 328
מישיבת ועדת הכנסת
יום ראשון, י"ג בתמוז התשפ"ו (28 ביוני 2026), שעה 10:00

סדר היום:

הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה (פ/1540/25), של ח"כ משה גפני וקבוצת חברי כנסת – הכנה לקריאה ראשונה

נכחו:

חברי הוועדה:

אופיר כץ – היו"ר
אביחי אברהם בוארון – מ"מ יו"ר הוועדה
ינון אזולאי
יצחק גולדקנופ
פנינה תמנו

חברי הכנסת:

אלעזר שטרן
שרון ניר
משה טור פז
מירב כהן
ולדימיר בליאק
משה גפני
עודד פורר
דן אילוז
אלון שוסטר
מיקי לוי

מוזמנים:

אביטל סומפולינסקי	–	עו"ד, המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט ציבורי-חוקתי), משרד המשפטים
אורי נרוב	–	עו"ד, מנהל המחלקה המשפטית, המרכז הרפורמי לדת ומדינה
ד"ר תהילה אליצור	–	שותפות לשרות – נשים דת"ל למען גיוס לצה"ל
ד"ר נעמה שלם	–	שותפות לשרות – נשים דת"ל למען גיוס לצה"ל
ארז בן עזרא	–	מילואימניק, מפלגת המילואימניקים
איילת השחר סיידוף	–	עו"ד, ראש ארגון אימהות בחזית
איריס שפירא	–	עו"ד, מובילת החזית הפרלמנטרית, אימהות בחזית
בתיא כהנא דרור	–	עו"ד, מכון הרטמן
עומר שטיינמץ הסקל	–	מנכ"לית בונות אלטרנטיבה
דניאל לוין	–	ראש תחום שטח וקהילות, שדולת המשרתים

ייעוץ משפטי:
ארבל אסטרון

מנהלת הוועדה:
נועה בירן-דדון

רישום פרלמנטרי:
דנה אנקר, איטייפ

רשימת הנוכחים על תואריהם מבוססת על המידע שהוזן במערכת המוזמנים הממוחשבת. ייתכנו אי-דיוקים והשמטות.

הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה, פ/1540/25**היו"ר אופיר כץ:**

בוקר טוב, שבוע טוב. אני פותח את ישיבת הוועדה. על סדר היום הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה של חה"כ משה גפני וקבוצת חברי כנסת. בקבוצה שלחנו את הנוסח שעבר את הקריאה הטרונית ונוסח מתוקן, שעבר את ועדת השרים. אנחנו מתייחסים לנוסח המתוקן, לאחר ההערות של ועדת השרים.

מגישי הצעת החוק ינמקו, לאחר מכן, חברי הכנסת, ארגונים, נאפשר לכולם לדבר. נציגות הממשלה וכל מי שרוצה להביע את עמדתו, מוזמן לוועדה ונשמח לשמוע.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אדוני יושב-הראש, אני קראתי את המכתב של היועצת המשפטית - - -

היו"ר אופיר כץ:

אתה נכנס עכשיו לחוק.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

לא לחוק.

היו"ר אופיר כץ:

בזכות הדיבור שלך, תגיד מה שאתה רוצה. אם יש לך משהו מעבר לחוק, אני אתן לך עוד דקה, שתיים, אין בעיה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

מעבר לחוק.

היו"ר אופיר כץ:

אני אתן לך תוספת, בזמן הדיבור שלך. בבקשה, חבר הכנסת גפני.

משה גפני (יהדות התורה):

בוקר טוב אדוני יושב-הראש, אני מודה לך. אני מתכבד להגיש לוועדה את הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה, שהגישו חברי הכנסת פינדרוס, אשר ואנוכי. הוא קובע דבר, שלדעתי, היה צריך לקבוע שנים קודם בהיותנו מדינה יהודית. החוק מדבר על העיקרון שלימוד תורה הוא ערך יסודי במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל.

יש פה שינויים שנעשו על-ידי ועדת השרים ואני קיבלתי את זה. העיקרון הוא אותו עיקרון, הכרה בלימוד התורה כערך יסודי במדינת ישראל, על-מנת ליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה. בכל ההיסטוריה של העם היהודי, לימוד התורה היה ערך מרכזי בחיים. גם בשעה שהמצב היה טוב, אבל גם כשהמצב היה רע. גם בתקופת השואה, גם באינקוויזיציה, גם במסעות הצלב ואנחנו חונכו על העניין הזה שילדים ונערים ומבוגרים, למדו תורה בתקופות הכי קשות. זה היה הערך שאיתו העם היהודי עבר את התקופות הקשות וגם שר.

העם שהיו לו הכי הרבה צרות, הכי הרבה קשיים, הכי הרבה מלחמות שנוהלו נגדה, התורה הייתה שאיתה המשיכו הלאה וגם חזרו לארץ ישראל, מה שבעמים אחרים זה לא קרה. אנחנו לא כמו כל מדינה אחרת. לימוד התורה הוא הנושא המרכזי, שאיתו, גם בשעה שלא הייתה מדינה וגם כשהיינו בגלות, כשהיינו על פני כל הגלובס, זה היה הערך שאיתו הלכנו כל הזמן.

אני מוצא לנכון שגם כאן, במדינת ישראל, יהיה ערך, שהערך הזה הוא לימוד התורה ולראות את זה כערך יסודי. זאת הבקשה. אני קיבלתי את ההערות של ועדת השרים. אני מבקש לאשר את החוק הזה בקריאה ראשונה.

היו"ר אופיר כץ:

תודה. אלעזר, בבקשה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

קראתי את חוות הדעת של היועצת המשפטית לכנסת. על פניו, יש כרגע שלושה נושאים שנדונים, שבשלושתם היה אמור להתקיים דיון בוועדת חוקה של הכנסת, חוק הפיצול, שאני מניח שכרגע דנים בו, החוק שאנחנו דנים פה והחוק בנושא הכשרות. בפעם הראשונה שלי בכנסת, ביקשתי להיות חבר בוועדת חוקה, בדיוק בגלל נושאים כאלה.

למרות מה שנאמר פה בדיון, בחוות הדעת נאמר שיש בעיה ומי שנכון שילווה את החוק הזה הוא היועץ המשפטי של ועדת החוקה, בגלל שהוא עוסק הכי הרבה בחוקי-יסוד. אנחנו חברי כנסת, שבאנו לכנסת בשביל לעשות את העבודה שלנו וביקשנו להתמקד בנושאים מסוימים וידענו שאי-אפשר להיות חברים בכל הוועדות. לפעמים יש דיונים שמתנהלים במקביל בוועדת חוץ וביטחון ובוועדת כספים והכול מעניין אותך. ככה בנויה הכנסת.

מה שנעשה כאן, זה לעשות פלסטר מהכנסת. יש ועדת חוקה, הייתה אמורה לדון גם בחוק הזה, ועדת הכנסת לא אמורה לדון בחוקים, למרות שיש חריגים בודדים לאורך השנים. מעבר לעניין החוקתי, יש בעיה של זלזול בחברי הכנסת, אתם פוגעים ביכולת שלנו למלא את התפקיד שלנו, במיוחד בנושאים חשובים כל כך. העניין הזה הוא מאוד בעייתי.

היו"ר אופיר כץ:

אצלנו בליכוד, כל חבר כנסת חבר בלפחות שלוש או ארבע ועדות.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

גם אני לא חבר רק בוועדה אחת.

משה טור פז (יש עתיד):

ההבדל הוא שהם לא מגיעים לכולם, אופיר.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

גם אני חבר בשתי ועדות, שיש בהן התנגשויות לפעמים, אבל כשממציאים עוד ועדות ועוד ועדות, זה לא מקובל, במיוחד לא כשדנים בחוקי יסוד. ממציאים ועדות, בשביל הנושאים הכי מהותיים שישנם שמונעים מאיתנו למלא את התפקיד שלנו.

היו"ר אופיר כץ:

זה לא דבר חדש שהמצאתם. גם חוק הכשרות, הקמתם ועדה בשביל לדון בחוק הכשרות.

משה טור פז (יש עתיד):

זו ועדה שהייתה לה הגדרה מראש. לא המצאנו והפלנו את זה עליה. מראש היא הוגדרה כוועדה לתשתיות לאומיות ורפורמה. זו הייתה ההגדרה שלה, זה לא אותו דבר.

היו"ר אופיר כץ:

לקחתם את זה מוועדה שאמורה לדון בחוק והמצאתם ועדה ששם שמתם את החוק.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

כשאתה לוקח שלושה חוקים כאלה ואתה מקים עוד ועוד דוחס את זה לשבועיים, או שלושה, בהגדרה אתה לא יכול למלא את התפקיד שלך. נעשה פה דבר שהוא פוגע במעמדה של הכנסת והוא פוגע ביכולת שלנו למלא את החובה שלנו.

אין חוק-יסוד: שירות בצה"ל. יכול להיות שבזמן האינקוויזיציה ובזמן השואה, לא היה צה"ל. אולי בגלל זה האירועים האלה קרו, כי התרכזנו בלימוד תורה ולא בצה"ל. מציעי החוק, השירות הצבאי חשוב להם פחות מאשר לימוד התורה. אני גם חושב שלימוד תורה זה חשוב, כשדנו בחוק ההשתמטות בוועדת חוץ וביטחון, הגיעו תלמידי חכמים, הורים שכולים, שתלמידים שלהם, שהילדים שלהם, שהם עצמם לפעמים, נפגעו באופן קשה, תוך כדי שהם מחשיבים את ערך לימוד התורה.

הורים שכולים הביאו לנו גווילי אש, במלחמת ששת הימים, בגווילי אש הכניסו אוגדן של מכתבים של נופלים, שהשאירו דברים כתובים. הגיעו הורים שכולים, דתיים, לוועדת חוץ וביטחון והביאו משניות וגמרות ותמונות או אמירות על מה נמצא בטנק שנשרף. איזו גמרא אנשים לקחו ללמוד אם יהיה להם רגע בתוך זה, תוך הכרה בחשיבות לימוד ערך התורה. אותם שלא יעזו ללמד מה זה חשיבות לימוד תורה. אלא אם כן, המציאו לנו פה תורה חדשה.

אלא אם כן, המציאו לנו פה תורה חדשה, שאולי כמו שגפני אומר, לא למדה שום דבר מהאינקוויזיציה ושום דבר מהשואה, למה צריך צבא.

משה גפני (יהדות התורה):

אל תגיד דברים בשמי.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אמרתי אולי אתה אומר. אל תפריע לי.

משה גפני (יהדות התורה):

אני אפריע לך. אל תמציא דברים שאתה מכניס אותם לפה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

את האינקוויזיציה והשואה אתה הכנסת, לא אני.

משה גפני (יהדות התורה):

ודאי שהכנסתי.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

יותר לי להשתמש במה שאתה הכנסת. דווקא כמי שחושב שלימוד תורה שומר על עם ישראל ואני חושב שגם לימוד תורה שומר על עם ישראל, היה צריך קודם כל לוודא בזכות מה מתקיים לימוד תורה במדינת ישראל. לימוד תורה במדינת ישראל, ברובו הגדול מתקיים בזכות מדינת ישראל. ומדינת ישראל מתקיימת, בעיקר, בזכות צה"ל.

לפני שעושים חוק-יסוד על לימוד תורה, במיוחד אם בתוך החוק יש השוואה של ערכי יסוד אחרים, שאני לא יודע מהם דרך אגב, תשימו חוק-יסוד: שירות בצבא ההגנה לישראל. שייקחו את החוק שקיים, שהוא חוק שירות ביטחון, תהפכו אותו לחוק-יסוד. לפחות שיהיה סוג של שוויון. הרי ברור שכל מה שהממשלה רצתה לעשות במעבר בין שני הנוסחים, זה לתת לסיעות החרדיות את מבוקשן.

בשורה התחתונה, אתה, חבריך בליכודי, במפלגת הציונות הדתית, שחלקכם מבין את החשיבות, חלקכם נושאים בנטל הזה, משלמים בדם כמונו על הדבר הזה, זה לא ענין של קואליציה ואופוזיציה, אם אין שיקולים קואליציוניים דחופים, תעשו חוק-יסוד: שירות בצבא ההגנה לישראל. תודה.

היו"ר אופיר כץ:

אני חושב שאין שום בעיה עם החוק הזה. אני לא חושב שצריך לזלזל במה שהיה לפני קום המדינה. אנחנו נשמרים פה בזכות צה"ל. מה שהיה לפני קום המדינה, התורה והדבק הזה של יהודים ממרוקו ויהודים מעיראק ומפולין, ששמרו על ערך התורה ולמדו תורה, אולי זה הדבר שהחזיק את הקיום של העם היהודי.

מרגע שהקמנו מדינה, מי שהחזיק את המדינה זה החיילים שלנו, הגיבורים שלנו וצבא הגנה לישראל.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

הפכתם את זה למשהו שעומד זה מול זה.

היו"ר אופיר כץ:

אתם הפכתם את זה.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

כאילו לשרת בצבא זה נגד התורה. אם אתה משרת בצבא, זה נגד התורה. לזה הפכתם את זה. אין חילול ה' יותר גדול ממה שאתם עושים.

היו"ר אופיר כץ:

שרון ניר, בבקשה.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

אדוני יושב-הראש, אני מסתכלת על החוק הזה, הכרה בלימוד תורה כערך יסודי במדינת ישראל, על מנת ליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה. על איזה מאזני צדק אתם מדברים? אין פה הגדרה של סט ערכים במדינת ישראל. יש פה משהו מאוד נכלולי, שהמטרה שלו לייצר מאזני צדק.

אני אומרת לכם, כאמא לקצין קרבי ביחידה מובחרת, ששוב נקרא לצו 8, שוב ל-120 ימים, שוב ללבנון ורק בינואר סיים את הצו האחרון שלו, 240 ימים בשנה קלדנרית מספטמבר עד ספטמבר, איזה מאזני צדק יש כלפיו וכלפי חברים שלו ועוד אלפי אנשים? חבר הכנסת גולדקנוף, אתה יכול להגיד לי על איזה מאזני צדק אתה מדבר? איזה צדק יש כלפיהם? איזה חוק-יסוד עשיתם עבורם?

אתם מדברים על ערכי יסוד? איפה אתם בשלוש השנים האלה? איפה ערך ערבות הדדית? איפה ערך הסולידריות? איפה ערך ואהבת לרעך כמוך? מאות ימים הם משרתים, איפה אתם? איך אתם לא מתביישים, חבר הכנסת גולדקנוף, לשבת ולחוקק חוק כזה למען השתמטות, לעגן מעמד למשתמטים, כשהם נלחמים בשבילכם? אתם חושבים שאנחנו לא נמצאים פה בחדר מראות? שהם לא רואים מה אתם עושים פה? שאתם עסוקים בהשתמטות בכל דרך ודרך?

86 דיונים בחוק השתמטות, לא הלך, חזרתם עם חוק-יסוד. על מה אתם מדברים? אתם חושבים שכולם מטומטמים? אנחנו בעד לימוד תורה. אפשר למצוא אלף מתכונות כדי שתשרתו. יש אוגדה מזרחית, 300 קילומטר, נקים שם ישיבות, בכל ה-300 קילומטר האלה. ילמדו ביום, ישמרו בלילה, מה קרה? איפה אתם? הרמטכ"ל הניף עשרה דגלים אדומים, הוא כל יום מודיע לנו שהצבא יקרוס לתוך עצמו. איזה מן דבר זה?

השבוע הוא נתן לכם שוב תזכורת בטקס סיום קורס קצינים, שהוא זקוק לכל לוחם ולוחמת ואנחנו יושבים היום ומחוקקים חוק-יסוד, לייצר מאזני צדק, על איזה צדק אתם מדברים? איזו אטימות לב. תודה.

היו"ר אופיר כץ:

טור פז, בבקשה.

משה טור פז (יש עתיד):

אדוני יושב-הראש, בוקר טוב. קמתי הבוקר וחילפתי את חוק-יסוד: צריך לנשום. לא מצאתי, אין חוק כזה. בשבילי לימוד תורה, הוא כמו אוויר לנשימה, לכן אני לא מבין למה צריך חוק-יסוד, בשביל משהו שהוא כל כך מובן מאליו. הקשבתי לדבריו של חבר הכנסת גפני והתקשיתי למצוא משהו לחלוק עליו לגבי מה שהוא אומר על לימוד תורה. זה מעליב אותי שאני קורא הכרה בלימוד התורה כערך יסודי במדינת ישראל, על מנת ליצור מאזני צדק ביחד לערכי יסוד אחרים במדינה. למה צריך לכתוב את זה, כשזה דבר כל כך בסיסי בחיים שלנו?

אדוני יושב-הראש, לא נולדנו היום ולא יעצרו אותנו על תמימות. הצעת החוק הזו היא שמחת עניים בתורה, שמחת עניים בעבודה ושמחת עניים בשירות. הניסיון ליצור מאזני צדק, הוא פשוט שקר. בכל בוקר אנחנו אומרים תלמוד תורה כנגד כולם, גם הבוקר אמרנו את זה. הבן שלי השבוע, ביחידה הקרבית שלו, ב-י"ז בתמוז, יהיה יום ישיבה לכל החיילים הדתיים ומי שרוצה ללמוד תורה. ב-י"ז בתמוז, אי-אפשר להתאמן, אז מי שצם, יישב ללמוד תורה וזה לא יפריע לו יום קודם ויום אחרי זה להתאמן ולהגן על המדינה.

אני אלמד תורה בלי פטור מגיוס. החוק הזה, שהוא עוד ניסיון קטן, נואל, גם חסר תוחלת לייצר מעקף לגיוס, הוא חוק לא ראוי. לכן, לצד החשיבות הגדולה, האדירה של תלמוד תורה כנגד כולם וכערך יסודי של עם ישראל, אני קורא לעזוב את החוק הזה ואת השטות החדשה שבאתם איתה היום בבוקר, עם הפסקת מעצרים רק לחרדים. אין בושה לשר ביטחון ומזכיר ממשלה לכתוב את זה, להעלות את זה על הכתב.

לא יעצרו בחורי ישיבות, אבל הבן שלי, שהוא לא בחור ישיבה, זה בסדר לעצור אותו. השכנה שלי, שהולכת להתגייס לצה"ל, זה בסדר לעצור אם היא לא תגיע. אבל לא נעצור רק בחורי ישיבה. כאילו לא חסרים חיילים לצה"ל, כאילו אנחנו לא במצב של מצוקה ויכולים לדבר על אלף תיאוריות פה, אבל שלוש רצועות ביטחון, זה עוד 30 גדודים שאין לנו. מי שממלאים אותם, זה אנשי המילואים, הכול נהדר. רק לבחורי ישיבות ניתן את הפטור.

עוד ניסיון, גועל נפש וזה בא בשם התורה, זה חוק-יסוד: חילול תורה. אין שם אחר. זה מה שזה עושה.

היו"ר אופיר כץ:

תודה. חבר הכנסת גולדקנופ.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

שמעתי כאן דברים נוקבים. אני בטוח שעל המשתמטים שאת מדברת, זה המשתמטים שגרים בתל-אביב.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

תתבייש לך. שטויות אתה מדבר.

מירב כהן (יש עתיד):

אנחנו לא נשכח.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

כל מי שמשתמט, שיעצרו אותו ושלא יוכל להצביע. בוא נסכם על זה? מתל-אביב, מבני ברק. כל מי שמשתמט.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

אלה שמקבלים אישור חוקי, מהבימה, או מכדורסל או מכדורגל, במונדיאל.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

גם הם משרתים. גם מי שספורטאי מצטיין משרת בצה"ל.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

אתה לא חי במדינה הזאת? אתה לא מבין על מה מדובר?

היו"ר אופיר כץ:

עודד, קריאה ראשונה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

שיהיו משתמטים במונדיאל.

היו"ר אופיר כץ:

הלוואי שנגיע למונדיאל.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

אני בטוח שבישיבות עוקבים גם מה קורה במונדיאל.

היו"ר אופיר כץ:

פורר, אתה תכף תדבר. גם אם לא אוהבים את מה ששומעים, אנחנו מאפשרים לדבר.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

אני לא הפרעתי לאף אחד. נתתי לכל אחד להביע את עמדתו, את הכאב. אנחנו באים בכלל מצד שני. אנחנו בהחלט מעריכים את כל מי שעומד בחזית ובחר בדרך הזאת, אבל אין ולא ייתכן שתהיה ארץ ישראל בלי תורת ישראל. אנחנו יודעים את זה כולנו ואיך שכל אחד רוצה לפרש את תורת ישראל אצו, איך אומרים קינלי, ב-17 בתמוז הם ילמדו.

יש גדולי ישראל, יש מדורי דורות הנחיות איך התורה בארץ ישראל צריכה להיות ואיך התורה בכל העולם. אנחנו חיים בעולם ששם יש כל כך הרבה מדינות, בולגריה, יוגוסלביה, בריטניה, אמריקה, בלגיה, איך שאתם רוצים, אני לא מכיר שעצרו שם מישהו שלמד תורה או שלא נתנו לו ללמוד תורה. אני כן הייתי בששת הימים, אני ראיתי את הניסים הגלויים שהיו בששת הימים לארץ ישראל. אי-אפשר להגיד שהכול היה מכוח האדם, הרבה היה מכוח עליון.

קריאה:

בששת הימים חרדים שירתו.

היו"ר אופיר כץ:

צא בבקשה החוצה.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

מישהו מכחיש שהיום חרדים משרתים?

שרון ניר (ישראל ביתנו):

60 אלף עריקים.

היו"ר אופיר כץ:

שרון.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

אני לא הפרעתי לכם.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

אני נותנת לו את הנתונים, שיתמודד איתם.

היו"ר אופיר כץ:

אמרת לו דברים והוא לא הגיב, תאפשרי לו.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

אמרת דברים מאוד קשים ולא הגבתי. תדעו את המציאות. אין לדבר על חרדים שלא משתתפים בחזית. יש את זה גם. אנחנו מדברים על לומדי תורה. יש קבוצה קטנה בארץ ישראל שתהיה להם את הזכות להמשיך ללמוד תורה.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

כמה קטנה?

היו"ר אופיר כץ:

פורר, מה יהיה?

עודד פורר (ישראל ביתנו):

למה הוא מתכוון כשהוא אומר קבוצה קטנה?

משה טור פז (יש עתיד):

חבר הכנסת גולדקנופ, זה רבע מהשנתון.

היו"ר אופיר כץ:

טור פז קריאה ראשונה, פורר קריאה ראשונה. בזמן שלך, תשאל אותו.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

בערב פסח, תשאל אותי את כל השאלות, אני אענה לך. מה שהיא אמרה נכון, יש אנשים שיצאו ועכשיו מביאים אותם עוד פעם, אף אחד לא מערב אותי, אני לא יודע מה השיקול של צה"ל ואני לא יכול להגיד שאז - - דבר אחד אנחנו צריכים להבין, אפשר להסדיר את מעמדם של לומדי תורה. לומדי תורה, מי שמוסר את נפשו לתורה מהבוקר עד ערב, שעל זה יש הסכם במגילת עצמאות.

החרדים לא הגיעו לישראל אחרי השואה או לפני השואה, הם חיו פה, הם למדו פה, הם הקימו תורה פה. לא ייתכן דבר כזה שהיום יבואו ויגידו שלומדי תורה זה גוף זר במדינת ישראל. זה הגוף שנמצא וחי בארץ ישראל ומסר את נפשו ללימוד תורה.

היום יש עוד קבוצה כזאת בארץ ישראל. כשמדברים על משתמטים, לא מתכוונים לחרדים, כי הם לא משתמטים. הם עושים עבודה בתורה. הם נותנים את הכוח שלהם. אני מחזק את ידיו של הרב גפני והרב יעקב אשר ופינדרוס שהגישו את החוק הזה. אני חושב שזה יום גדול לעם ישראל.

לא יהיה פה אחד שיתנגד. כולנו נהיה פה אחד ונגיד נעשה ונשמע, כמו שאמרו בקבלת התורה. אם הגענו לאיזושהי אפשרות שהיום במדינת ישראל יוכלו להכריז על חוק לימוד תורה, אין לנו חג יותר גדול מהחג הזה. זה דבר שלא היה מאז קום מדינת ישראל. אני מברך את היום הזה ואני מאחל לכולם שנהיה כאיש אחד, בלב אחד ונקיים ונתחזק ולא נצטרך הצבעות.

היו"ר אופיר כץ:

חברת הכנסת מירב כהן, בבקשה.

מירב כהן (יש עתיד):

חבר הכנסת גולדקנופ, אני מודה לך, כי אתה נתת לנו סטירה לתוך הפנים ועוררת אותנו, כך שאנחנו נפיק לקחים ומה שהיה לא יהיה יותר. אתה פשוט עוררת אותנו והבהרת לנו היטב שאתם לא בכיוון. גם שלוש שנים של מלחמה קשה, לא גרמו לכם לשנות את דעתכם ומה שאתה אומר, בדרך הבוטה שאתה אומר, זה בדיוק סטירת הלחי שהיינו צריכים לקבל כדי להתאפס על עצמנו ולהציל את המדינה. על זה אני רוצה להודות לך.

כשאתה אומר המשתמטים האמיתיים זה אלה מתל-אביב, זו סטירה.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

הם לא משתמטים, מי שנתן להם שם כזה - - -

מירב כהן (יש עתיד):

לדעתי, 90% גיוס. אתה לא מכיר בזה ומספר סיפורים על בן גוריון. בן גוריון דיבר על 400 עוקרי הרים, 100 אלף אנשים, לזה התכוון בן גוריון?

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

את יודעת חשבון, כמה אנשים היו אז?

מירב כהן (יש עתיד):

אתה תלוש ואנחנו מבינים שאין עם מי לעבוד בצד השני. אנחנו לא צריכים לחכות לא להסכמות, לא לפשרות, לא לכלום, פשוט להתקדם, כי אתם לא פרטנר.

אנחנו מכירים בערך של התורה ושל היהדות, אנחנו לא זקוקים לחוק בשביל להכיר בזה, זה בלב שלנו, זה במסורת שלנו, זה במשפחה שלנו. בשיטה של שמות מכובסים, אומרים הכרה בערך התורה כערך יסוד במדינת ישראל, נשמע טוב מאוד, כולם מסכימים עם זה ואז מוסיפים על מנת ליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה.

הכוונה של זה בשתי רמות, שתתאפשר השתמטות של צעירים חרדים ושהם יוכלו להמשיך לקבל כסף. השורה התחתונה היא אחת, שימשיכו להשתמט וימשיכו לקחת מיליארדים משלמים האנשים העובדים והמשרתים, לוקחים מאלה שבקרב ומעבירים את זה לציבור שלך, גולקנופ וזה לא יעשה.

למה מתכוונים במאזני צדק מול ערכי יסוד אחרים? מול שוויון, מול גיוס, מול חיים. אתם לא יכולים לעבוד עלינו. אתם כל שבוע מביאים נוסח אחר, עם אותה משמעות. קודם היה שללמוד תורה זה שירות משמעותי, אפשר להשתמט, אפשר לקבל כסף. לפני כן, היה נוסח תרומה משמעותית, אותו דבר, אפשר להשתמט, אפשר לקבל כסף.

מזכיר הממשלה אומר שלא יעצרו עריקים חרדים, חוק המעונות אותו דבר, חוץ וביטחון, אותו דבר. סגרו לכם את הדלת על חוק ההשתמטות, אתם מנסים להיכנס דרך החלון ישירות לכיס שלנו. כי לא מעניין אתכם תורה, מעניין אתכם כסף. מה המשמעות של הדבר הזה? תורה? המשמעות של זה, זה כסף. אתם משתמשים ביהדות כדי להפיק רווחים וזה חילול ה'.

אתם נגד התורה, אתם מרחיקים אנשים מהתורה, אתם עושים חילול ה' ואתם צריכים להתבייש בזה, כי זה לא יהודי, לא ציוני, לא ישראלי, לא כלום. לראות את האחים שלנו שלוש שנים בקרב ולא לבוא, זו יהדות? לא למדתם כלום. מה יצא מכל המיליארדים ששמו במוסדות שלכם? כלום.

האם היית בלוויות ובשבועות שהיו לנו בשבוע שעבר? האם באת ופגשת את האנשים, כדי שתשמע את הקשיים שמשפחות מתמודדות איתם? האם ראית את זה? האם אתה לא מרגיש חוסר נוחות, חוסר נעימות להביא חוק כזה כשאנחנו קוברים את היקירים שלנו? כשהרמטכ"ל מתחנן לעוד כוח אדם, 12 אלף חיילים שחסרים?

זה הולך וגדל, שנה הבאה זה יגיע ל-17 אלף. מה נעשה? שירות סדיר יוארך ל-4 שנים? כמה אתם רוצים לטחון אחרים? האם יש גבול שתגידו זהו, עכשיו אנחנו גם מתגייסים? משהו ישנה את דעתכם?

שמעתי שראש הממשלה אמר במסיבת העיתונאים שהחרדים רוצים להתגייס, אבל בגלל ששולחים להם צווי מעצר, הם מתחרטים. שלוש שנים מחכים שהם יבואו, בלי צווי מעצר, לא באתם. אם לא תבואו בנסיבות האלה, לא תבואו בחיים, את זה הבנו וזה יתוקן.

לגבי ההפגנות שאתה הובלת, גם אם הפגנות זה דבר לא נעים וזה יוצר פקקים, אנחנו חיים במדינה דמוקרטית.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

את חוזרת שנתיים אחורה?

מירב כהן (יש עתיד):

לא. שבוע שעבר אתה הובלת.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

על קפלן את מדברת?

מירב כהן (יש עתיד):

אתה הובלת הפגנה - - -

היו"ר אופיר כץ:

לא, קפלן זה הפגנות שמותר. עכשיו ההפגנות - - -

מירב כהן (יש עתיד):

אני לא אמרתי שאסור. אם הייתם מקשיבים. אני אומרת, ההפגנות שאתה הובלת - - -

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

זה לא היה הפגנות, זה היה מחאת כאב.

היו"ר אופיר כץ:

גולדקנופ, תן לה בבקשה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

משתמטים הם לא משתמטים, הפגנות הן לא הפגנות.

מירב כהן (יש עתיד):

ההפגנה שאתה הובלת, גם אם היו פקקים, אנחנו חיים במדינה דמוקרטית. בדיוק כפי שלי הייתה זכות להשתתף בהפגנות למען השבת החטופים, או למען עצירת ההפיכה המשטרית, גם לך יש זכות להפגין בעד השתמטות. אני ממליצה על דבר אחד, תשמרו כוחות, כי בקרוב באמת תצטרכו את ההפגנות האלה, כשאנחנו בעזרת ה' נגיע לשלטון, את כל מפעל ההשתמטות, המפעל הכלכלי שאתם בניתם לאורך השנים, שמעביר סכומי עתק למשתמטים, ראינו נתונים בוועדת החוץ והביטחון, שאברך מקבל עד גיל 40, 760 אלף שקל מהמדינה, אתם תקבלו אפס. כדאי לכם לשמור כוח להפגנות בהמשך, כי אתם תזדקקו לזה. זה כל המלצתי אליך.

תודה על זה שעוררת אותנו, תודה שאתה אומר את הדברים בצורה כל כך בוטה, כי אנחנו כנראה זקוקים לזה כדי להאמין כמה ערלות לב יש בצד השני. לפחות אתה אמיתי, זה אפשר להגיד עליך.

היו"ר אופיר כץ:

הפער שמצביע עליו הרמטכ"ל קיים, אם הייתם מצביעים בעד חוק הגיוס, נכון זה לא את כולם, אבל הפער היה מצמצם. זה שינוי היסטורי שיכולנו לעשות.

מירב כהן (יש עתיד):

דווקא בזכות היועמ"שית ובית המשפט, שהתחילו לגרוע להם הטבות, המספרים התחילו לגדול.

היו"ר אופיר כץ:

אנחנו נבחרי הציבור וזאת הייתה הזדמנות, בחוק הגיוס הזה לצמצם את הפער.

מירב כהן (יש עתיד):

אתה לא מתבייש?

שרון ניר (ישראל ביתנו):

אדוני יושב-הראש, אני ממליצה לך ללמוד את החוק.

מירב כהן (יש עתיד):

אתה ממפלגת הליכוד, אתה אמור להיות במפלגה לאומית וליברלית, נהיית משת"פ של משתמטים, בשביל לשמר את מקומך.

היו"ר אופיר כץ:

היה פה חוק לגייס.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

חרדי אחד הוא לא היה מגייס.

מירב כהן (יש עתיד):

היה פה חוק השתמטות על מלא. אתה לא היית בדיון אחד.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

למה לא העברתם אותו? יש לכם רוב.

היו"ר אופיר כץ:

רצינו להעביר אותו.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

אפילו לא פרסמתם אותו מהבושה.

מירב כהן (יש עתיד):

אופיר כץ לא היה אפילו בדיון אחד של ועדת חוץ וביטחון.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

86 דיונים למדנו איך הוא לא היה מגייס חרדים.

מירב כהן (יש עתיד):

היינו שם 80 דיונים ברצף, רק מנגנון השתמטות והעברת כספים לחרדים. זה כל מה שהיה.

היו"ר אופיר כץ:

ולדימיר, בבקשה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

אני מצטרף לדבריו של שטרן לגבי הפרוצדורה. הסתכלתי על הלוי"ז השבוע של הדיונים בחוק הזה, הבנתי שנגמרו הבעיות במדינה. שעות על גבי שעות נשב על חוק-יסוד: השתמטות. אין דרום, אין צפון, אין מילואימניקים, אין עסקים קטנים, ועדת הכספים מושבתת ולא בכדי. אין בעיות אחרות במדינה.

היה לי חשוב הבוקר לשמוע את יוזם החוק, חבר הכנסת גפני, כי אנחנו רואים את הנוסחים של החוק, אני מסתכל על הנוסח המעודכן ומנסה להבין למה הסכימו לשינוי הנוסח. אתם מנסים להחביא משהו? אתם מתביישים ממה? למה? מה זה מאזני צדק? כסף? תגידו כסף. אתם מנסים להטעות אותנו? אתם חושבים שאנחנו מטומטמים?

מה זה ערכי יסוד אחרים? שירה בציבור? ריצת בוקר? האם הנוסח החדש הוא ניסוח אחר של הנוסח הקודם, שמשווה את המשתמטים למילואימניקים בזכויות שלהם? אם כן, אז תגידו. אתם מתביישים? אתם מנסים להחביא? אנחנו מבינים את זה לגמרי. למה אתם לא אומרים את האמת? אתם הולכים בגאון, גולדקנופ לפחות לא מסתיר.

למה לא לחזוק לנסח הקודם? כדי שאלקין יוכל לטעון בראיונות שאין פה השוואה? יש פה השוואה. אם זה כסף, תגידו כסף. אם זו השוואה של משתמטים למילואימניקים, תגידו. אל תתביישו. לכו עד הסוף, יחד עם הליכוד.

יכול להיות שיש פה הזדמנות, בואו נדבר מה זה לימוד תורה, בואו נגדיר את זה, איזה היקף, מי התלמיד, מה מנגנון הפיקוח. אולי פעם ראשונה נסדיר את זה. מה דעתכם? לפחות נבין על מה אנחנו משלמים. אם כבר שמתם את החוק, בואו נדבר על זה. בואו נגדיר כל סעיף וסעיף. לפחות נבין מה השירות המשמעותי.

חוק הגיוס היה מגייס אולי כמה מאות או כמה עשרות, מכיוון שאני מכיר את הנוסח וישבתי בלא מעט דיונים. החוק הזה, ביום הראשון אחרי האישור שלו, מחזיר את רוב ההטבות המשמעותיות וזו הבעיה שלו, לכן התנגדנו. לא הצלחתם להעביר את חוק הגיוס שהיה מגייס 300 או 500, או 50 או 20, נכשלתם בהעברת חוק הגיוס, עכשיו מנסים להעביר חוקים שלא מגייסים כלום. רק נחזיר את הכסף, נבטל את המעצרים.

צרכי הצבא כבר לא מעניינים. מעבירים משהו שלא מגייס אף אחד. אני יכול להבין את האילוצים הקואליציוניים. אני לא בטוח שאתה וחברי הליכוד שייכנסו פה ויצביעו על החוק הזה בהמשך, רוצים להיות חתומים על חוק-יסוד: השתמטות. אני מציע לך לחשוב על זה. תודה.

היו"ר אופיר כץ:

תודה. פורר, בבקשה.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

יש כאן תקלה שיורדת לשורש ההליך. ראשית, הובטח לנו על-ידי היועצת המשפטית לכנסת, כשהחוק הועבר לוועדת הכנסת, במקום ועדת חוקה, שמי שילווה את ההליך הזה כיועץ משפטי, זה היועץ המשפטי של ועדת החוקה. אני לא רואה אותו כאן. אני לא יודע איזו מומחיות יש לעוה"ד ארבל בענייני חוקי-יסוד וחקיקת חוקי-יסוד. אני מכבד אותה כיועצת משפטית של ועדת הכנסת. היא לא יועצת משפטית של ועדת חוקה, היא לא יועצת משפטית שמלווה חקיקה של חוקי-יסוד. לכן, העובדה שלא נמצא כאן היועץ המשפטי של ועדת חוקה, זה כבר פגם ראשון בהליך הזה.

הדבר השני, האופן שבו קבעתם את הדיון הזה. לקבוע דיון ליום ראשון, ביום חמישי אחר הצהריים, בבהילות כזו, שאתה יודע היטב שלכולנו היה לו"ז. אני הייתי אמור להיות בעוטף עזה היום, זה בוטל כדי שאהיה כאן. קביעת הישיבות האלה מסביב לשעון, כאילו מדובר בחוק תקציב, פוגעת ביכולת שלנו לעבוד פה.

לגבי החוק עצמו, 92% מהציבור הכללי מתגייס, בציבור החרדי מדובר באחוזים בודדים של גיוס. לזיכרוני, בערך 13%. אתה דיברת על זה שהופכים את לומדי התורה לגוף זר, אתם הופכים אותם לגוף זר. כנראה שהאמונה שלכם בקדוש ברוך הוא כל כך חלשה, כל כך חסרת אחיזה, שאתם נזקקים לזה שכנסת ישראל תחוקק חוקי-יסוד: לימוד תורה. בלי זה, אי-אפשר ללמוד תורה. עד כמה חלשה האמונה שלכם בקדוש ברוך הוא?

עוד שבועיים נגיע לפרשת מטות, ויש שם את השאלה שאני שואל אתכם, "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"? זה נראה לכם המצב כרגע? אחרי 7 באוקטובר, רואים את חמאס בעזה, מסביר לנו שתכף הוא עושה לנו עוד 7 באוקטובר. אנחנו רואים את האיומים מיהודה ושומרון, מכיוון ירדן, מי החיילים שיגנו על היישובים האלה? הצבא פרוס אל מעבר לכל היכולת שלו לעמוד בכל המשימות האלה.

אופיר, ברור שזאת תכנית סדורה להשתמטות. החלק הזה הוא חלק משולב מחוק המעונות, מחוק הפטור ממעצרים למשתמטים, כדי להכין את כל הקרקע להשתמטות. בזה אתם עוסקים מסביב לשעון. לשם כך קבעתם דיון מיוחד היום. אתם מבזים גם את הציבור החרדי שלקח ולקח חלק במלחמות ישראל.

גם במלחמת העצמאות, גם במחתרות, הציבור החרדי היה חלק. אבא של אחד מחברי הכנסת שלכם באגודת ישראל היה לוחם בלח"י. הפכתם את זה כאילו זה או לימוד תורה או שירות צבאי. מה אתם אומרים לכל אלה שעושים גם וגם? שגם לומדים תורה וגם משרתים בצבא. אתם מביאים את הציבור הישראלי להתנגשות שקרובה למלחמת אחים.

השבוע ציינו את ההטבעה של אלטלנה לפני 78 שנה, ביוני 1948. אחרי שירו על אלטלנה, מנחם בגין, שהיה על האונייה שירו עליה, בבכי הורה ללוחמים שלו לא להשיב באש. היו אחר כך שצחקו על הדמעות שלו. הוא כותב בספר שלו "המרד" שיש עת שהדם יבוא במקום הדמעה וזאת הייתה העת של המלחמה במחתרות ויש עת שהדמעה יבוא במקום הדם. הוא בכה כדי שלא יישפך כאן דם של מלחמת אחים. אתם, בהשתמטות - - -

משה גפני (יהדות התורה):

בגין שחרר את בני הישיבות, נתן להם את כל הכסף.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

כשאתה שולח את הילדים שלנו, את האחים שלנו ואת החברים שלנו להילחם ואתה הופך את ההשתמטות לערך. אתה מוביל למלחמת האחים הזאת. כרגע שאתה יושב פה, יש תלמידים שנמצאים כרגע ושומרים על ישראל ואת אומר להם שהם לא תלמידי חכמים, שהם לא שומרי תורה ומצוות.

משה גפני (יהדות התורה):

ראש המפלגה שלך - - -

עודד פורר (ישראל ביתנו):

אני יודע שזה מרגיז אותך, כי אתה יודע שאתה עסוק בפירוד של העם הזה. אתה עסוק בזה שאתה אומר הקבוצה שלך, הילדים שלך, דמם אדום מהילדים שלנו. למה? הם יותר יהודים? יש לך בכיס סרגל דם למי יותר יהודי? אני אומר לך שמי ששופך את דמו למען עם ישראל וארץ ישראל, פי אלף יותר מקיים מצוות ממך. אתה תקפיד מאוד מה אתה מכניס לפה, אבל מה שאתם מוציאים מהפה אתם לא מקפידים.

הרב גולדקנופ, ראיתי אותך נוסע בכביש 1.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

ראית שאף אחד לא הפריע לך? אתה מדבר על התורה, דבר על התורה, זה בסדר גמור.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

ראית אותך נוסע בכביש 1 ועוד הרבה מאוד צעירים נוסעים, נוהגים יפה בסך הכול. ראיתי אתכם מארגנים מבצע של חסימת כבישים לעילא ולעילא.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

הרבה יותר עדין מקפלן.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

אני רואה את הצעירים משתטחים על הכביש, נלחמים בשוטרים עם הרבה מאוד כוח, יש להם מה לעשות בצבא. הם יכולים לתרום באגף המבצעים, הם יכולים לתרום במלחמה. 5,000 נהגים בחירום חסרים לצה"ל. כל אלה שנהגו בכביש 1, יכולים להצטרף. תצטרפו להגנה על ארץ ישראל ועם ישראל, אין מצווה יותר גדולה מזאת.

היו"ר אופיר כץ:

תודה פורר. דן אילוז, בבקשה.

דן אילוז (הליכוד):

סולומון היה לפניי.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אני אומר את הדברים באהבה ובתקיפות. אבל באמת באהבה. אתמול דיבר ראש הממשלה על החשיבות של אחדות בעם ועל החשיבות של יצירת מציאות שבה מקימים ממשלה הבאה, רחבה ככל האפשר, ציונית, בתחושה הפנימית שלי, החוקים שכרגע מביאים אותם, לא מייצרים את הכר לזה. מציאות שבה אנחנו כרגע עוסקים בחוקים שהם עוקפי חוק גיוס, פוגעים ביכולת שלנו ליצור מציאות יותר טובה לעם ישראל. בעיניי, חוקים שהם לא ציוניים, שפוגעים במרקם החיים של החברה הישראלית כולה, פוגעים יותר מאשר מועילים, גם לעולם התורה.

ללא לימוד התורה, אין קיום לאומה הישראלית, אני אומר את זה כל הזמן. ללא לימוד התורה, בעיניי אין באמת קיום ואני חושב שמה שהחזיק אותנו מימי אברהם אבינו, בואכה כל ההיסטוריה היהודית, זה העובדה שיש לעם ישראל תורה. העובדה שיש לעם ישראל משהו, שהוא מעל האומות כולם והדבר הזה חשוב מאין כמותו והיו ימים שלימוד התורה היה מוחלט בעם ישראל. היו גם ימים קשים מאוד שבכלל לא הייתה תורה בעם ישראל, בגלויות השונות, באתגרים השונים.

אין ספק שלימוד תורה הוא יסוד קיומי בעם ישראל. ברוך ה' אנחנו בארץ ישראל, ברוך ה' בשנים האחרונות תופסת מקום משמעותי, ברוך ה' בארץ ישראל התורה נלמדת בסדרי גודל שלא היו מעולם. כדי

שזה יהיה, לא צריך חוק. כבן אדם שמשדל, כמה שאני יכול, ללכת לפי התורה, חקיקת חוק על לימוד התורה, פוגע בלימוד התורה, פוגע בערך של לימוד התורה. פוגע ביכולת של כל עם ישראל, על כל המנעד שלו לכבד ולאהוב ולחבק את עולם התורה.

מחוקקים חוק כשמשו נפרץ. מחוקקים חוק, כשצריך אכיפה, כדי שהדבר הזה לא ייצא משליטה, שיש אנרכיה כלפיו. ברגע שאתה מחוקק חוק, אתה אומר יש משהו שמסכן אותנו ולכן, אני חייב חוק שנוכל לשמור על גבולות הגזרה. בעיניי, לא היה לימוד תורה יותר משמעותי ממה שיש היום. אני אומר את זה בכאב ובאהבה גדולה.

כמי שהגיע מהגלות, ולא הייתה בה כל התורה, הייתה מסורת אבות שהחזיקה אותנו, כשהגענו לכאן, גילינו שחלק מהתורה השתכחה בגלות והנה פה, אנחנו מחדשים את התורה, אנחנו מחדשים את הלימוד, אנחנו מחדשים את יחד שבטי ישראל ובעיניי, חוק רק פוגע בזה. למשל, אין חוק על שמירת יום כיפור, בגלל שיש לזה ערך מיוחד, כולם מכבדים וכולם יודעים שזה משהו ששומר על הזהות היהודית.

מדוע עדיפה המצווה הזאת שהיא חשובה, על הרבה מצוות אחרות? יש הרבה מצוות אחרות, למשל, כיבוד אם ואם, שצריך לחוקק אותן, לפי סדר העדיפויות הזה. יש עוד הרבה מצוות, ניקח כל מצווה בתרי"ג מצוות וחוקק חוק על זה.

אני התנגדתי לחוק הזה בקריאה הטרוםית, בכאב, אבל התנגדתי לו. לא בגלל שאני מתנגד לעולם התורה. הרב דרוקמן אמר את זה בצורה הכי ברורה, הוא אמר שאנחנו לומדים תורה בגלל חובתנו הלאומית ואנחנו הולכים לצבא בגלל חובתנו התורנית. כי התורה מצווה אותנו, בארץ ישראל ביתר שאת, להתגייס לצבא, לשמור על הארץ, לרשת אותה. ברגע שמשמשים בתורה עצמה כדי לא להגיע בשירות בצבא, אני פוגע במצוות התורה עצמן.

כשהתנגדתי, אמרו לי שיגיע נוסח אחר. יש שני סעיפים בחוק הראשוני, הסעיף הראשון הצהרתי, של ערך לימוד התורה, שגם זה אני לא חושב שצריך להגיד, אבל אני לא אתנגד לו. הסעיף השני, סעיף שמשווה בין לומדי תורה לבין משרתי צבא.

היו"ר אופיר כץ:

איפה זה כתוב?

משה סולומון (הציונות הדתית):

מסביר את הערך של לימוד התורה ואומר שלימוד התורה דומה לשירות משמעותי אחר במדינת ישראל.

היו"ר אופיר כץ:

איפה זה כתוב בחוק? אתה נאמת פה עשר דקות, על חוק בנוסח שלא קיים.

מירב כהן (יש עתיד):

טרמינולוגיה שונה, אותה משמעות.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

אתה יודע מה כתוב.

היו"ר אופיר כץ:

אני יודע מה כתוב, לא כתוב השוואה בין חייל צה"ל ללימוד תורה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

אתה יכול להסביר מה המשמעות.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אני אסביר. אני רוצה לדייק את הדברים. הסעיף השני, בנוסח המקורי של הצעת החוק.

היו"ר אופיר כץ:

אנחנו לא דנים בנוסח הזה.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

תסבירו לנו מה זה ערכי יסוד אחרים.

היו"ר אופיר כץ:

יש שני נוסחים, החוק שעבר בטרומית והחוק אחרי ועדת שרים, הנוסח שמונח לפניכם זה הנוסח לאחר ועדת שרים. מה שאתה נאמת עליו, לא מופיע בכלל.

משה סולומון (הציונות הדתית):

בסעיף השני כתוב "מדינת ישראל כמדינה יהודית רואה חשיבות עליונה בעידוד לימוד התורה ולומדי התורה, ולעניין זכויותיהם וחובותיהם יראו במי שקיבלו על עצמם להתמסר לתלמוד תורה" - - -

היו"ר אופיר כץ:

אתה קורא חוק לא נכון. אני אאפשר לך ללמוד את הנוסח החדש ואני אתן לך שוב. אתה נואם פה עשר דקות על נוסח שלא קיים בכלל? אתה ממשיך עם הקמפיין של השמאל שיש השוואה בין משרתים ללומדי תורה? זה מה שאתה עושה, משרת את הקמפיין של השמאל.

משה סולומון (הציונות הדתית):

ממש לא.

היו"ר אופיר כץ:

תסתכל על הנוסח הנכון. די להישאב לקמפיינים של השמאל.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

תסביר מה כתוב פה.

היו"ר אופיר כץ:

לא כתוב שיש השוואה בין לומד תורה לבין לוחם צה"ל.

מירב כהן (יש עתיד):

לשם שמיים הם רוצים את החוק הזה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

איזה ערכים?

שרון ניר (ישראל ביתנו):

תסביר לנו מה זה ערכים אחרים.

היו"ר אופיר כץ :

כתוב מה שהוא הקריא?

שרון ניר (ישראל ביתנו) :

"לייצר מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים", איזה ערכי יסוד אחרים?

מירב כהן (יש עתיד) :

לפחות תגידו את האמת. חוסר יושרה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד) :

אתם לא רוצים להגיד, אתם מחביאים את האמת.

היו"ר אופיר כץ :

משה, אני מבקש לסיים.

מירב כהן (יש עתיד) :

לפחות תגידו, למה כמו גנבים בלילה?

משה סולומון (הציונות הדתית) :

האמירה בסעיף השני אומרת שאם יש ערך יסוד של לימוד תורה, אי-אפשר לדרוש מאדם לקחת חלק בשירות צבאי, או כל דבר אחר. עצם העובדה שזה כתוב כך ולא הורידו אותו, כמו שאלקין אמר, הוא אומר את אותו דבר במילים אחרות.

שרון ניר (ישראל ביתנו) :

נכון. זה גם לא תואם את מה שנאמר במליאה.

היו"ר אופיר כץ :

אלקין אישר את הנוסח הזה.

שרון ניר (ישראל ביתנו) :

זו העורמה.

משה סולומון (הציונות הדתית) :

אני מחזיק כאן ספר, של הרב חיים נבון שנקרא "מעשה בצדיק ואלוהים", קראתי את חלקו, יש כאן אנשים שאחזו בתורה, ביניהם, יש כאלה שקיבלו הסמכה לרבנות. אריאל אליהו, בנימין מאיר הראלי, הרב נהרן אשחר, מלכי אגרוס, יהונתן גרינבלט, אמיתי צבי גרנות, איתי דישון, אחיעזר אסקל, סעדיה יעקב דרעי, אורי יצחק חדד, זיו חן, אופיר טסטה, אפרים רחמן, יקיר יעקב לוי, שלום מנחם, אלקנה נבון, שי פיזם, איתן פיש, אליהו משה שלמה, מרדכי קדמון, איתן דב רוזנצווייג, כל האנשים האלה זה אנשים שהיו בישיבה, הלכו לחזית, חלקם נפלו. חלקם נפלו כשספר בפאוז' שלהם.

הדבר הזה מעיד שאפשר ליצור ספרא וסייפא במדינת ישראל וחבל שזה לא קרה גם בעולם החרדי.

היו"ר אופיר כץ :

תודה. דן אילוז, בבקשה.

דן אילוז (הליכוד):

תודה רבה אדוני יושב-הראש. כמו חבר הכנסת סולומון, גם אני מדבר מכאב. אני מזמין כל בן אדם שרוצה, לפתוח את חוקת הליכוד, לקרוא את עשר המטרות של חוקת הליכוד, לקרוא את סעיף י' שקורא לגיוס לצה"ל של כל אזרחי מדינת ישראל, כאחת ממטרות התנועה. לצד כלכלה חופשית, לצד ערכים אחרים שאני מקדם יותר מכל אדם אחר בכנסת הזאת.

אני שומע את הדיבורים, גם ממך אופיר, בכל מיני ראיונות על כך שיש אנשים שהחליטו ללכת עם השמאל, כי זה מה שאנחנו עושים בליכוד. רק לא ללכת עם השמאל, יש לנו דרך, יש לנו ערכים, יש לנו מטרות ואלה הדברים שאנחנו צריכים לקדם ואני אמשיך לעשות את זה.

הקואליציה שאני חבר בה כרגע הולכת לעשות משהו שהוא לא רק יריקה בפרצוף לציבור שאנחנו אמורים לייצג בכנסת הזאת, אלא גם חילול ה' אמיתי. מה היעד של החוק הזה? אפשר לשחק משחקים, אבל לזכותו של גולדקנופ ייאמר שהוא אומר את האמת, מטרת החוק הזה היא לאפשר המשך מתן הטבות למי שאינו מתגייס, בטענה שהוא לומד תורה. מישו רוצה להתווכח עם העובדה הזאת?

זו ההגדרה הכמעט מילולית של להפוך את התורה לקרדום לחפור בו. ההגדרה הכמעט מילולית לחילול ה' ואנחנו מקדמים את זה. לציונות הדתית ולציבור החרדי יש ויכוח תיאולוגי מאוד ברור, האם יש סתירה בין לימוד התורה לשירות בצה"ל? בציונות הדתית, אנחנו מאמינים שמי שלומד תורה הוא הראשון שצריך להתגייס, הוא זה שיש לו את הרוח, את התורה, את המוטיבציה. חרדים חושבים הפוך. זה ויכוח תיאולוגי.

לכל אורך הדרך, גם בדיונים שנכחתי בוועדת החוץ והביטחון על חוק הגיוס, אמרתי שאני לא פה כדי להשתמש בכלים חקיקתיים, כדי להכריע בסוגייה הזאת. אני חושב שזה לא נכון. תמיד תמכתי בפשרות, בפתרונות שיביאו הסדר שלפחות מי שלא לומד יוכל להתגייס. עכשיו, מנסים להביא פה חוק שיכריע בצד השני. איך בן אדם ציוני-דתי יכול להצביע למען חוק כזה? אני לא מבין.

אין בן אדם דתי-ציוני יכול להצביע על חוק שאומר שהתורה שלו היא פחותה לתורה של ציבור אחר? יש לי חברים מילואימניקים, שהם סביבתי הקרובה, אני רואה כמה הם סובלים, לא רוצה להגיד לכם כמה מהחברים שלי מתגרשים בגלל מילואים, כמה מהחברים שלי לא רואים את הילדים שלהם, לא מכירים אותם. אני מכיר מילואימניקים שבשנים האחרונות, כמעט ולא ראו את הילדים שלהם.

הכאב הביטחוני והכאב של המילואימניקים היה התמרץ שלי, אבל הוספתם עכשיו עוד תמרץ, תמרץ תיאולוגי. אתם רוצים להכריע, נכריע. גם אני לא אקבל פשרות כבר. זה מה שאתם רוצים, לא נקבל פשרות.

מי שרוצה לקדם מדיניות ימין אמיתית, לא יוכל לעשות את זה עם מפלגות שכל המטרה שלהן הוא למנוע את השילוב של האוכלוסייה החרדית בתוך הכלכלה והביטחון. אי-אפשר לקדם מדיניות ימנית עם קואליציה כזאת. לכן, אחרי הבחירות, אני קורא שוב להקמת ממשלה ימנית, לאומית, ליברלית, זה מה שצריך להוביל אותנו. ההיסטוריה הוכיחה שוב ושוב שזו הדרך הנכונה. צריכה להיות קואליציה ציונית, שתדאג גם לשילובם של החרדים, לתוך הצבא ולתוך הכלכלה.

חוק הגיוס יכול היה לגייס, אם היו מכניסים בו שינויים הכרחיים, כדי להפוך אותו מפייק חוק לחוק אמיתי. כמו שהוא היה, הוא היה מלא בחורים. אני פניתי בכל דרך אפשרית, בבקשה להכניס שינויים הגיוניים, שכל בן אדם שבאמת התכוון להגיע ליעדים שהיו בחוק, היה מקבל אותם. לא הייתה שום הסכמה להכניס שינויים שהיו הופכים את החוק הזה לחוק אמיתי. למשל, הצעתי שייקבע יעד לחצי שנה, אם יעמדו ביעד יבטלו את הסנקציות, קודם תגייסו, אחר כך תורידו את הסנקציות.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

מה היעד?

דן אילוז (הליכוד):

זו שאלה אחרת. אני לא דיברתי על זה. אם היו מקבלים את השינויים שאני הצעתי, שכולם היו הגיוניים, החוק היה עובר והיום לא היו מעצרים של בני ישיבות. אם אתם רוצים לדעת מי אחראי על המעצרים של בני הישיבות, זה הסרבנות של ההנהגה החרדית להגיע לחוק גיוס אמיתי שהיה מגייס חלק מהציבור.

היו"ר אופיר כץ:

תודה. יוסי טייב, בבקשה.

יוסף טייב (ש"ס):

אני רוצה לקחת את זה למישור אחר, למישור של חלוקת תפקידים לאומית וקיומית. הציבור שאני מתיימר לייצג, יוצאי צרפת, אלגרב, מרוקו, תוניסיה, אלג'יריה, הסבים והסבתות שלנו גדלו על המשפט "תורת ה' תמימה משיבת נפש". הגמרא, במסכת יומה אומרת שרב חמא בר חנינא, אומר - - - "לא פסקה ישיבה". הכוונה שלימוד התורה והמסורת לא נעצרה בהיסטוריה של העם היהודי.

אדוני יושב-הראש, אני הייתי לוחם, יש לי ארבעה אחים שמשרתים בקרבי, אח אחד שהשתחרר לפני שלושה חודשים עם פוסט-טראומה ולא נרדם בלילות. אני יודע מה זה סולידריות ומה החשיבות של מי שמשרת בצה"ל. כשאני מביט בנוסח שמדבר על יצירת מאזני צדק, ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה, אני רוצה להסתכל בעיניים של מיליוני אזרחים מסורתיים, חילוניים, דתיים וחרדים כאחד ואני חושב שמה שאתם מנסים לעשות פה, לנסות לחלק את העם ולהראות כאילו הצעת החוק הזו באה ללול בחיילינו, אני חושב שרחוק מכך. הנוסח שמונח בפנינו הוא הפוך.

הנוסח לא בא לגרוע מתרומתו של אף אדם או להמעיט בערכם של אלו שמוסרים את נפשם, יומם ולילה, למען ביטחון המולדת והגנת העם. הם חביבים ויקרים עלינו לא פחות מהשאר ושלומו עומד בראש תפילתנו ביום-יום. קול התורה היא לא מותרות בימי שלום. קול התורה היא צו קיומי, דווקא בשעת מלחמה.

כשאנחנו מצליחים להבין שאסור שיידום קול התורה וקול בית המדרש ואם חס ושלום, יידום קול התורה וקול בית המדרש, אולי ננצח בקרב, אולי מדינת ישראל תמשיך להתקיים ברמה הפיזית, אבל נפסיד במערכה של הזהות שלנו. לכל אחד בעם הזה יש את המקום שלו ואת התפקיד שלו, ומי שלא יושב לומד, לא יושב לומד. לא על זה אנחנו מדברים. הצעת החוק הזו לא באה להתעסק בזה. בשביל זה יש את ועדת חוץ וביטחון שדנה בנושאים האלה, מעל 86 דיונים.

אם היינו לוקחים את זה מעבר לפוליטיקה קטנה, או לראות איך אני שורד ברמה פוליטית בצורה כזו או אחרת, הצעת החוק אולי הייתה עוברת. הצעת החוק הזאת לא מדברת על השתמטות או לא השתמטות, על שירות בצבא או לא שירות בצבא, אלא הצעת החוק הזו באה לומר דבר אחד, מכירים בערך הזה של לימוד תורה כמגן ברמה הרוחנית של העם היהודי. העם היהודי שרד אלפי שנים על ערך היסוד הזה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

מה נפקה מינה של זה?

יוסף טייב (ש"ס):

לא הפרעתי לך. אל תפריע לי.

משה סולומון (הציונות הדתית):

שאלתי שאלה.

יוסף טייב (ש"ס):

אני לא איתך בשיח.

משה סולומון (הציונות הדתית):

מה זה הדבר הזה?

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חבר הכנסת סולומון.

משה סולומון (הציונות הדתית) :

זו התורה שאתה מחזיק? מה זה הדבר הזה?

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חבר הכנסת סולומון, תן לו להשלים.

משה סולומון (הציונות הדתית) :

למה אתה מגיב בצורה כזאת? מה קורה לכם?

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חבר הכנסת טייב, בבקשה.

יוסף טייב (ש"ס) :

אני מעלה שאלה מהותית, בלי לבקש תשובה, כמי ששירת כלוחם וארבעה אחים שלי בצבא ואני חונכתי על ערך אחד, שערך לימוד התורה הוא ערך קיומי של המדינה הזאת, של העם כולו. כשאחים שלי הביולוגיים יוצאים לקרב, הם יוצאים לקרב לא רק בשביל לשמור על קיומה הפיזי של מדינת ישראל, אלא בעיקר בשביל המשכיות של המסורת שלנו, של הזהות היהודית של עם ישראל כולו ושל מדינת ישראל. עם שאינו מכיר בעברו, ההווה שלו דל והעתיד שלו לוט בערפל. תודה אדוני יושב-הראש.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חבר הכנסת שוסטר, בבקשה.

אלון שוסטר (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

דברי ההסבר של הנוסח המתוקן מבהירים בוודאות את הקשר בין החקיקה, במישור העקרוני, לבין עניין קונקרטי של חקיקה לנושא הגיוס, שמסעיר לא רק את בג"ץ, אלא את העם כולו בתקופת משבר. המהלך הזה הוא לא יותר מאשר תכסיס משפטי-פוליטי, כדי להצדיק את אי-השוויון הבוטה והבלתי סביר.

החוק הזה הוא רק מהלך כדי לקדם את החוק הבא, יש שקוראים לו חוק ההשתמטות, יש שקוראים לו בשמות אחרים, הוא לא יוכל להחזיק מעמד, אין לו קיימות, כי הוא חיוני והוא שנוי במחלוקת גדולה. זו הסיבה שהממשלה הבא תצטרך לבוא ממקום שבו היא תבטא חלקים גדולים של הציבור, ורק כך אפשר יהיה לצפות שכל חקיקה בתחום הזה תוכל להחזיק מעמד. החוק הזה הוא לא יותר מאשר דרך להחזיק מעמד כמה שבועות ולהחזיק את הברית הבלתי קדושה של הקואליציה הנוכחית.

הדיון הזה נוגע במקומות המהותיים ביותר של הקיום של העם, של המדינה, של הלאום הזה. ציפור הנפש של החברים החרדים טורפת את ציפור הנפש של ישראלים רבים אחרים. זה מהות העניין. אני לא מטיל ספק באוטנטיות, בלגיטימיות העקרונית, הערכית, האידאולוגית, התאולוגית של העמדה שסוברת שצריך לשחרר את כל תלמידי הישיבות מהשירות. אני מסוגל להבין אותה, רק לא יכול לקבל, לא בצד הרגשי ובוודא לא בצד הפרקטי.

כשמדובר במטי מעט, באותם קומץ, כמו אותם בודדים שיוצאים לספורט, לאמנות, אפשר להבין. כשמדובר בעשרות אלפים, לאור המצב בו אנחנו נמצאים, זה לא יכול להיות. החקיקה היחידה שתבטא איזון ראוי, היא תהיה אחת, בוודאי שיהיו תלמידי ישיבות בישראל, אבל, וזה יהיה הסעיף המשמעותי, מי שלא לומד, מתגייס. המעניין הוא שאנחנו לא מצליחים להגיע אפילו לאמירה הזו. לא יהיה חוק בר קיימא בישראל, אם הוא לא יאמר את הדבר הזה בצורה ברורה.

כולם חייבים להתגייס. מי שלומד, שצריכים להגדיר מי הוא ומה הוא ואיך, הוא המשוחרר. זה העניין ולא הפוך. ממשלה ציונית, רחבה, אילוז, לצערך היא לא תהיה ימין, לצערי, היא לא תהיה שמאל.

דן אילוז (הליכוד):

היא תהיה ימין, כי רוב העם הישראלי ימין.

אלון שוסטר (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

היא תעסוק בשירות הגון, היא תעסוק בחקירה יסודית, רצינית, בחוק-יסוד של חקיקה בהסכמה, בביטחון ומשילות בכל רחבי ארץ ישראל. אחרת, אנחנו נמשיך ללכת לבחירות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חבר הכנסת שוסטר, אני שומע ממך שאין לך התנגדות עקרונית לעגן את התורה כאדיאה בחוקי-היסוד של מדינת ישראל. לצד הדמוקרטיה של עיקרון השוויון, כבוד האדם וחירותו וחופש הקניין, יש עיקרון התורה, או לימוד התורה.

אלון שוסטר (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

כשאומרים יהודית ודמוקרטית, היהודית יש לה פנים שונות. לטעמי, לא רק בישיבות, אבל בוודאי בישיבות מתנהל היסוד הלאומי, התרבותי של העם היהודי. יש גם באקדמיה, יש גם בחיים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אז אתה מסכים.

אלון שוסטר (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

יש בעיה אחת לחוק עצמו וזה דברי ההסבר שלו. כי זו כוונת החוק בעת הזו, יכול להיות שבהינתן חקיקה אחרת, חוקי-יסוד, חוקה לישראל, צריך שיהיו רכיבים מהסוג הזה שיהיו חלק מהווקטורים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תרופות נמצאות אד-הוק למקרה נוסף, אבל בסוף הן משרתות את עולם הרפואה לדורות קדימה. יש לך מקרה מבחן והוא זה שקובע את ההלכה. מדובר בעיקרון שהוא יותר רחב מהצורך הקונקרטי, אם אנחנו מסכימים עם העיקרון, צריך לדבוק בו במנותק. לדברך, אם יתקנו את דברי ההסבר, אתה תתמוך בחוק.

אלון שוסטר (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

הדיון הוא דיון של שיקולים פוליטיים-רעיוניים, לא דרך חקיקה. החקיקה פה מכניסה ממד מאוד בעייתי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

כל עיקרון יסוד מחוקק בסוף בחוק-יסוד.

משה סולומון (הציונות הדתית):

למה צריך אותו?

דן אילוז (הליכוד):

אני הפסקתי להאמין בחוקי-יסוד, גם אם היית מביא את עשרת הדיברות כחוק-יסוד של ועדת חוקה, הייתי מצביע נגד. אני לא מאמין בזה.

ינו אזוראי (ש"ס):

אדוני יושב-הראש, בימים האחרונים אמרתי אולי באמת לא צריך להביא את חוק-היסוד הזה, כי אני מאמין שערך של לימוד תורה, הוא ערך עליון, לומדי התורה הם ערך עליון. יש לי את הדרך שלי שבה חונכתי, מאמין בערך לימוד התורה, כי הם חיינו. אני מגיע לוועדה ואני יושב פה משעה 10:00 ואנחנו כמעט שעתיים בדיון הזה. הדיון הזה חיזק אותי שהחוק הזה חייב להיות.

דיברו למה אין חוק-יסוד על המילואים, קודם כל יש חוק-יסוד: הצבא. יש הכול. אותם חברי כנסת שישבו כאן סביב השולחן אמרו שאנחנו את הגוש האמוני, את גוש הימין לא רוצים. אני לא מסכים עם אופיר שטען נגד האופוזיציה שהפילו את חוק הגיוס, התפקיד שלהם הוא להפיל חוקים. הטיעונים שלי הם נגד חברים מהקואליציה, אבל אני אנחנו לא דנים עכשיו בחוק הגיוס.

מדינה יהודית, שכל הנראה, אין ערך ללומדי התורה, אין ערך לתורה אפילו, אנחנו מיום ליום רואים עד כמה השנאה סביב השולחן הזה, במליאה, ברחובות, ללומדי התורה. במה מתבטאת המדינה היהודית? בפרהסיא הציבורית. אם אני במדינה שלי לא יכול להיות כיהודי, יש את ברוקלין, מה ההבדל? שם יש כאלה שמכבדים יותר. אני במדינה היהודית ולכן, מעצם היותי במדינה שקמה כיהודית ודמוקרטית, תפקידנו לחזק את מה שאחרים לא עושים, שאחרים מתנגדים לזה.

דיברו פה על זה שמטרת החוק היא להכשיר כסף, קצבאות, ממשלת השיסוי שהייתה לפנינו בתקופה הקצרה, היו מוכנים לשלם על כל הצבעה, על חברות בממשלה ואמרנו להם לא. כי הכסף זה לא הערך שלנו. מעולם הציבור החרדי לא יצא להפגנה על כסף. לא היה ולא נברא. על דבר אחד יוצאים להפגנות, כשרוצים לגעת בעולם התורה ולכן, החוק הזה הוא חוק חשוב, שאומר שיש חוק-יסוד, כשיסתכלו בחוקים אחרים, שיהיה לשופט גם שיקול דעת, שיהיה חייב להכניס את ערך התורה כחלק משיקול הדעת שלו.

אני לא מקשר אותו לחוק גיוס כזה או אחר, את הדעות שלי בנוגע לחוק הגיוס אמרתי בוועדת חוץ וביטחון. יש לי הערכה לצבא, לאנשי המילואים, יודעים מה אני עושה בשבילם. מה שאחרים שיושבים פה ורק צועקים לא עושים.

חוק-יסוד: לימוד תורה, חייב להיחקק. לעניין השאלה למה הדיון בוועדת הכנסת ולא בוועדת החוקה, אני חושב שכל יועץ משפטי שנמצא בכנסת, מתמצא פחות או יותר בהליכי חקיקה. היו מקרים בעבר, חוקים נדונו בוועדות אחרות. הוקמו ועדות שדנו ועברו החוקים האלה. הליך החקיקה הוא תקין. החוק הזה הוא חוק חשוב לנו כמדינה יהודית. תודה רבה אדוני יושב-הראש.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת שרון ניר, משפט אחד.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

אני מקשיבה לכולם, תודה על זכות הדיבור שניתנה לי בהתחלה שהבעתי את הכאב שלי. אין בדיון הזה הרמת מסך ויש בו מצג שווא. אין מנוס, הכול כתוב על הדף. בסוף, כשמסתכלים על ההצעה של חבר הכנסת גפני ואחרים, אנחנו מסתכלים על דברי ההסבר. מעבר לעובדה שמדובר בערך של לימוד תורה, שגם אנחנו רואים בו ערך. אני בעד לימוד תורה. אבל זה ברור שזה נועד לתת לסוגייה שבית המשפט העליון ביקש להסדיר. יש פה פקיעת חוק ב-30 ביוני 2023 וב-02 ביוני 2024 שנודע למעמדם של תלמידי ישיבות, שכאמור, רוצים להשתמט.

אם עכשיו קובעים את החוק הזה במנותק, כי מאוד חשוב לעגן מעמד לערך לימוד התורה, זה הרי הבל הבלים. ברור לחלוטין שמה שרוצים לעשות פה, זה לייצר מעמד עודף לכאלה שמשתמטים ולכן, אני לא מוכנה לתת את ידי לחוק הזה. אנחנו מבינים היטב את הכוונות שעומדות מאחורי החוק הזה.

אני לא מאמינה שיש סתירה בין לימוד תורה לבין שירות בצבא. אם הייתם מתייחסים לזה בכפיפה אחת ולא מייצרים תהלוכות שלמות בהובלת חבר הכנסת הנכבד שיושב כאן, גולדקנופ, של אנשים שאומרים 'נמות ולא נתגייס', ברור לי לחלוטין שיש כאן משמעות אחת, או שמתגייסים, או שלומדים תורה. מי שמוביל את הפיצול הזה, חבר הכנסת גולדקנופ זה אתם.

אני חוששת ממלחמת אחים, איך אתם לא מבינים שאתם מובילים אותנו לשם? במקום לקרב לבבות, אתם יוצרים דברים שנויים במחלוקת. תפסיקו כבר. אל תובילו אותנו לשם.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חברת הכנסת ניר, תודה רבה. חברת הכנסת תמנו שטה, ניהלנו פה דיון ענייני.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

שמעתי את כל הדיון, אל תדאג.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חבר הכנסת שטרן מבקש את זכות הדיבור פעם נוספת, נאפשר לו, דברים קצרים ונעבור אליך.

אלעזר שטרן (יש עתיד) :

כשבית המשפט העליון ביקש לתת מענה לסוגייה, הוא לא ביקש לתת מענה שפוטר. הוא ביקש לתת מענה לסוגייה של שירות בצבא. עכשיו אנחנו עושים ההיפך, אומרים נסדר את ההשתמטות מהצבא, כדי שלא יהיה מענה לשירות הצבאי. זה מה שיש בהצעת החוק הזו.

נאמרו פה דברים על מי יוצר שנאה, אי-אפשר להתעלם מזה. כשאנחנו נמצאים כמעט שלוש שנים אחרי 7 באוקטובר, הייתי מקריא כאן את מה שכתב חנוך דאום על חתנים וילדים שנמצאים בלבנון ובעזה, על תלמידי חכמים שנהרגו ונהרגים. ומי שחוסם כבישים בדרך לסיום קורס קצינים של הילדים, בדרך לחתונה, זה אלה שמשמטים. אלה שרוצים לאבטח, גם בחסות החוק הזה, את המשך ההשתמטות ואחרי זה, מלינים על שנאה.

אתם מדברים על שנאה? אתם יוצרי השנאה הכי גדולים שיש כאן במדינת ישראל ואני יכול לתת דוגמאות של ציטוטים ממש.

משה גפני (יהדות התורה) :

הם היחידים שחסמו כבישים?

אלעזר שטרן (יש עתיד) :

דיברתי על השנאה.

משה גפני (יהדות התורה) :

על השנאה אני מדבר. פעם ראשונה שאנחנו נתקלים במדינת ישראל בחסימת כבישים, תאמין לי, מכירים אותך.

אלעזר שטרן (יש עתיד) :

אני שמח שאתה מכיר. הבעיה שלך, שמכירים גם אותך. כשעוד למדת, הקשבת לפסקה שלמה, לא רק למילה ואמרתי שמה שיוצר את השנאה הכי גדולה, זה לא ההפגנה דרך אגב, לא אמרתי את זה. אני מבין שאתה מנסה להסיט את דעת הקהל. חבר כנסת אחד יכול להגיד שהוא דאג למילואימניקים לכסף ואתה תדאג להם לביטוח לאומי, רק תדאג לאיך אתם תשנו בלילה ואנחנו לא נישן בלילה. את זה אתה לא תבין.

כל מה שאתם מדברים פה על שנאה, אני מציע לכם לא לדבר על מי יוצר שנאה. במדינת ישראל, לצערי הרב, יש הרבה יותר שנאה, דרך אגב, גם כלפי חרדים, ממה שהייתה פה לפני ארבע שנים. תודה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חברת הכנסת תמנו-שטה בבקשה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

תודה כבוד יושב-הראש. אני רוצה לחזק את חברי הכנסת משה סלומון ודן אילוז, על היותכם מי שמייצגים את הקול השפוי, ההגיוני, הערכי של הקואליציה הזאת. האנשים במקום שאין אנשים, להיות מנהיגים במקום שאין מנהיגים, להיות נבחרים הציבור שבאים ואומרים שיש פה טרלול שלם, אובדן מנהיגות, אובדן עשתונות מוחלט.

שמעתי את הדברים ואני חייבת לומר, כולנו מבינים שהמחלוקת שמונחת כאן, היא לא מחלוקת לשם שמיים ומחלוקת שאינה לשם שמיים, נועדה להתבטל, לא להתגשם. אף אחד לא יכול לומר שהוא קרוב לעולם היהדות ולתורה יותר מאיתנו. התורה לא שייכת רק לצד אחד של המפה הפוליטית והיא לא שייכת רק למי ששם כיפה כזאת או אחרת, התורה היא של כל עם ישראל. תפסיקו לנכס לעצמכם את תורת ישראל. כאשר בתורת ישראל ראינו איזה מלחמות עקובות מדם, הוציא המלך דוד ואחרים, בזמן שהם לומדי תורה ואת זה אתם שוכחים.

אתם מנפנפים בכך שהוצאתם את הסעיף שמשווה את מעמדם לחיילים. ברור לנו שכל מה שמונח זה הרצון להשתמש משירות ולצד זה, הרצחת וגם ירשת, לקבל את מלוא ההטבות ויותר מאזרח ואזרחית רגילים.

דיבר כאן אילוז על קריסת משפחות המילואימניקים, במקום שנעסוק עכשיו באיך לעזור למשפחות האלה, לנשים, לילדים שנמצאים בהתפוררות. אין לאנשים שיושבים פה וכתבו את החוק מושג מה זה להיות משפחה של מילואימניק ואין לזה שום קשר לעולם התורה. שום קשר ללימוד תורה. יש פה רק פגיעה והתרחקות מהדברים הבסיסיים והעוגנים הבסיסיים שיש לנו בתוך התורה, ואהבת לערך כמוד, אל תעמוד על דם רעך. כשחיילים מתים, מחרפים את נפשם.

בדברי ההסבר, אין פה בכלל התכחשות, נכתב "משכך, חוק-היסוד נועד כדי להבהיר את עמדתה של הכנסת, המעגנת בחוק-יסוד את מדיניותן של כל ממשלות ישראל ולפיה, לאור מרכזיותו של ערך לימוד תורה", שעל זה אין לנו מחלוקת שלימוד התורה הוא ערך חשוב, מעל כל חוק "וחשיבותו כשירות לעם היהודי, מי שמבקש להקדיש עצמו ללימוד תורה, לתקופה ממושכת, יקבל הכרה בכך לעניין זכויותיו וחובותיו".

יוסף טייב (ש"ס):

אני לא רואה את זה בהצעת החוק.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

תסתכלו בדברי ההסבר.

ינון אזולאי (ש"ס):

את לא מחזיקה את החוק הנכון.

יוסף טייב (ש"ס):

פורסמה הצעת חוק חדשה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

זה לא הנוסח.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה הנוסח שהנחתם לנו, שהסרתם את ההשוואה. בכל מקרה, הרי כולנו יודעים שדברי ההסבר הראשונים ומה שעבר במליאה, זו מטרת האמת וכוונת המחוקק, גם אם נתווכח על זה. אם לעניין זכויות וחובות עסיקנו, בואו נחשוב אחרת. אני גם בעד לתת למי שהוא עילוי ללימוד תורה. מפלגת כחול לבן הציגה מתווה שירות של הרמטכ"ל לשעבר ושר הביטחון לשעבר, בני גנץ, מתווה שירות רציני, אמיתי, שמתחשב.

ינון אזולאי (ש"ס):

מה שגדי אייזנקוט הציע?

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אם הייתם מנהיגים חכמים, ולא חלילה שאני מזלזלת, יש הרבה חרדים שמתנדבים בבתי חולים וארגונים ועמותות, הם נמצאים שם. יכולתם להכניס את אותם אנשים לאותו מתווה שירות. לפני שבועיים, אני והשרה אורית סטרוק העברנו חוק הכרה בבנות שירות לאומי, שאין להן עורף משפחתי, לתת להם סיוע כמו חיילים בודדים. זה חוק משמעותי. אם אותן נשים צעירות, דתיות, מפנות מזמן שנה ושנתיים, כדי לתרום לעם ישראל, לארץ ישראל במאמץ הכביר לשמור על המדינה הקטנה שלנו.

אנחנו לא מבטלים תורה, אבל יש כאן השתמטות המונית שנוצרה. מ-400 תלמידים שדיבר עליהם בן גוריון, לאן הגענו? אדוני יושב-הראש, משהו מסתכל בכלל על נשות המילואים? משפחות קורסות, הרבה גירושים, יש ילדים שצריכים טיפולים נפשיים, בזה היינו צריכים לעסוק. כל תלמיד שלא נקבע שהוא עילוי, שישלם דמי ביטחון ואתה תראה שכולם מתגייסים.

בזמן שאנחנו יושבים פה, זה מעמיק את שנאת האחים, שהיא ברמות מוטרפות. כשאני אומרת תורת ישראל, אני רואה את סבא שלי זיכרונו לברכה, שהוא בוכה כשעלינו לארץ, כי הוא צריך להבריק ספר תורה דרך ארצות הברית, זה כל עולמו. כל הסיפורים שאנחנו שומעים זה איך שמרו על תורת ישראל, פיזית ורוחנית ואנחנו מביאים את זה למצב שממאסים את תורת ישראל, מחללים את שם ה' ומדברים על התורה במקום פוליטי, שלא צריך לדון בו?

שמעתי את דבריו של חבר הכנסת שוסטר.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

שמעת שהוא אמר שלומדי התורה יזכו לפטור?

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

הוא אומר יש הסדר רחב יותר, שצריך לבוא מתוך דיון לשם שמייים, לא מתוך מקום של הישרדות פוליטית. מה שקורה בשבועות האחרונים, זה עוד ניסיון הישרדות, בשביל מה? עוד שבוע? שבועיים? זה שווה את המחיר שאנחנו משלמים כעם, כחברה? הפירוק, הפירוד, השסע? במקום שנדון בהטבות שצריך להמשיך לתת לנשות המילואים, המעטפת שצריך להמשיך ולתת לילדים של המילואימניקים.

שבעה דיונים עשינו על נשות, אימהות, משפחות הפצועים. יש מאות ואלפי פצועים שעוד זקוקים לעזרה, שהחיים שלהם נהרסו. בוודאי ובוודאי על המשפחות השכולות, שצריך לתת כל מה שיש. כשמחקתם את המילים "לעניין זכויותיהם וחובותיהם" פחדתם שלא נראה שלא נראה מה הכוונה האמיתית של המחוקקים שיושבים כאן סביב השולחן.

אדוני יושב-הראש, אני מקווה שתעצרו את הדבר הזה, לא מאוחר מדי. אם נצטרך לדון דיון מהותי, איך בכל זאת מגייסים ושומרים על אלו שהם עילוי בלימוד תורה, אפשר לעשות את זה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תודה רבה. היועצת המשפטית של הוועדה. לאחר מכן, משרדי ממשלה. עו"ד אסטרן, בבקשה.

ארבל אסטרן:

חקיקת חוק-יסוד חדש, פרק חדש בחוקה הישראלית, לפי החלטת הררי, זה דבר שלא קרה מאז הכנסת ה-20. זה אמור להיות דבר משמעותי, שזוכה ככל האפשר להסכמה רחבה, אפילו אירוע חגיגי. אין לנו חוק-יסוד: חקיקה, שמסדיר איך מחוקקים חוק-יסוד, האם יש כללים מיוחדים לאירוע הזה, אפילו לא את הרוב הנדרש, אבל עדיין הוועדה צריכה להקפיד על כך שהחקיקה תיעשה בצורה ראויה. שהנוסח, ככל שיאושר, יתאים באופי שלו, בניסוח שלו לחוקה המתהווה ושאין שימוש לרעה בכותרת חוק-יסוד, כפי שבית המשפט הסביר את זה בשורה של פסקי דין.

עיון ראשוני בנוסח ההצעה, מעורר כמה שאלות, שחשוב להתייחס אליהן. מספר חברי כנסת ציינו שהמשמעות של ההצעה לא ברורה. המציעים לא דיברו על כך בכלל, מה מטרתו של חוק היסוד? למה הוא נועד? דברי ההסבר רק מציינים שהוא נועד לתת מענה לפסיקת בית המשפט העליון בעניין שירות תלמידי ישיבות. לא ברור איך המענה הזה צריך להינתן. צריך לדון ולדבר על הדבר הזה.

המילים לימוד תורה וערך יסוד, מופיעות גם בסעיף הראשון וגם בסעיף השני. בחוק כל כך קצרצר לא ברור אם צריך לחזור על המילים האלה. הסעיף השני הוא בכלל לא משפט. "הכרה בלימוד התורה כערך יסוד במדינת ישראל, על מנת ליצור", היו כאן חברי כנסת שאמרו מאזני צדק, אני חשבת שזה מאוזני צדק, מלשון מאזניים. צריך לקרוא ולהבין, זה לא מונח של חקיקה. צריך להבין מה זה אומר.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

צריך לנקד גם.

דן אילוז (הליכוד):

צריך להבין מה היעד של החוק ונוכל לנסח נכון. כשמסתירים את היעד, אי-אפשר לנסח נכון.

ארבל אסטרך:

בכל מקרה, זה לא משפט. "על מנת ליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה". את הניסוח נשאיר אחר כך. ברור שזה חלק מהשאלות שיתעוררו פה. צריך לשאול למה צריך לחוקק חוק-יסוד חדש ולא ניתן להכניס את הסעיף הזה לחוקי-היסוד הקיימים.

מישהו הזכיר את חוק-יסוד: הצבא, שמדבר על חובת שירות וגיוס. החובה לשרת בצבא והגיוס לצבא, יהיו כפי שנקבע בחוק ומכוחו. אם מדובר בחוק שכל עניינו גיוס לצבא - - -

יוסף טייב (ש"ס):

זה לא כל עניינו. בדברי ההסבר, לא נאמר שזה כל עניינו.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

כתוב. כתוב שזה רק בגלל העתירה של התנועה למען איכות השלטון.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת זה לא נכון.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

כתוב. "נועדה לתת מענה לסוגייה שבית המשפט העליון ביקש מהכנסת להסדיר".

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

קטענו את היועצת המשפטית, בואי ניתן לה לסיים.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

הפניה לפרק ג' 1 לחוק שירות ביטחון, שזה ענין גיוס תלמידי ישיבה ודחיית שירות.

ארבל אסטרך:

השאלה שמתעוררת באופן אינטואיטיבי כשרואים את הנוסח, למה הוא לא שייך לחוק הלאום? חוק-יסוד: ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

נכון. שם זה מתאים.

ארבל אסטרון:

הוא מדבר כמה פעמים על העם היהודי. "ארץ ישראל היא מולדתו ההיסטורית של העם היהודי, מימוש הזכות להגדרה עצמית במדינת ישראל ייחודי לעם היהודי". יש הוראת נוספת, הבטחת שלומם של בני העם היהודי הנתונים בצרה, מדובר שם על הלוח העברי, על שבת ומועדי ישראל, על התיישבות יהודית וכולי. זה נושא שאני רוצה להעלות פה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

שם זה הכי מתאים. באיזון בין דמוקרטיה ליהודית.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

זה כבר בחוק שירות ביטחון.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת תמנו.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

תמנו-שטה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תמנו-שטה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

תודה אדוני יושב-הראש.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

עו"ד אסטרון, בבקשה.

ארבל אסטרון:

בית המשפט העליון פעמים רבות, גם בהקשרים של הגיוס, גם בהקשרים אחרים, דיבר על הערך של לימוד תורה וקשר אותו למדינה, כמדינה יהודית ודמוקרטית. למשל, באותו פסק דין שנוזר בדברי ההסבר, שפסל את פרק ג' 1 לחוק שירות ביטחון, בג"ץ אמר - - -

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

בג"ץ 1877/14.

ארבל אסטרון:

השופט רובינשטיין אמר "איני סבור שיש צורך להכביר מילים כדי לבאר את היותו של לימוד תורה כאחד מערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית".

אלעזר שטרן (יש עתיד):

זאת אומרת, כבר לוקחים את זה בחשבון.

ארבל אסטרון:

"הן בעיניהם של חכמי התורה והן בעיניו של המשפט הישראלי", הוא אגב ציטט פה מדבריו בבג"ץ קודם, שביטל את חוק טל. "הן בעיניהם של חכמי התורה והן בעיניו של המשפט הישראלי, לא ייתכן חולק כי ללימוד תורה מקום ייחודי, כחלק מזהות ותרבות, לצד היותם חלק מחובה דתית של הפרט ושל הכלל בישראל".

אלעזר שטרן (יש עתיד):

איזה שופט?

ארבל אסטרון:

רובינשטיין. מאחר שהעירו על היעוץ המשפטי, מאחר שהצעת החוק לא עברה לוועדת החוק, שאנחנו ציינו שהיא הועדה המתאימה לדיון בחוק-יסוד.

ינון אזולאי (ש"ס):

עברה וחזרה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה לא רק מסלול עוקף חוקה, זה גם מסלול עוקף כנסת והכנסת הכנסת.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

כששני ראשי ועדות מסכמים ביניהם, אפשר להעביר לוועדה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אפשר הכול.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אולי תסכמו גם שמחר יהיה חוק-יסוד: חובת טבילה במקווה. יחליטו שני ראשי ועדה, איזו תשובה זאת? זו תשובה הזויה.

משה טור פז (יש עתיד):

כששני גנבים מסכמים ביניהם, זה טוב?

עודד פורר (ישראל ביתנו):

איפה נמצא את הסוגיות של הנחת תפילין, ברית מילה, אל מול הסוגייה של לימוד תורה?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

נדון בזה לאחר שהיועצת המשפטית תסיים.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אדוני יושב-הראש, הוועדה הכי פוליטית זו ועדת הכנסת. מה אתם מטרידים אותנו בעניינים ברומו של עולם?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

בוועדה הזאת מתנהל גם חוק השכר, יש עוד הרבה חוקים פה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה פוליטי. זה תנאים של חברי הכנסת.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

הפכתם את התורה לפוליטיקה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני מבקש שנאפשר ליועצת המשפטית של הוועדה להשלים את דבריה.

ארבל אסטרך:

זו לא פעם ראשונה שהצעת חוק לא עוברת לוועדה המתאימה לה, מבחינת התקנון והתקדימים, אבל יש בכנסת יועץ משפטי, שאני חושבת שאין מומחים חוקתיים גדולים ממנו וחבל שהכנסת לא מנצלת את כישוריו.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

כשהעבירו את החוק לדיון בוועדה הזאת, נאמר שזה היה אחד התנאים.

ינון אזולאי (ש"ס):

קודם כל, רוטמן מנצל 200% מהכישורים של גור בליי. הוא נמצא אצלו כל יום בוועדה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

הכשל הטכני הזה שהוא שם והוא לא פה - - -

עודד פורר (ישראל ביתנו):

הוא לא טכני. הוא מהותי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

הוא טכני, במובן הזה שהוא תפוס ב-200%.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

כשלא נוח להם, הוא תפוס. כשנוח להם, יש להם מסלול מרוץ.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

זה לא אומר שהוא לא מלווה את החוק הזה.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

איך הוא מלווה?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תודה עו"ד אסטרך. חבר הכנסת המציע, גפני, בבקשה.

משה גפני (יהדות התורה):

אדוני יושב-הראש, אני אתייחס לדברים של היועצת המשפטית. במליאת הכנסת, כשהצביעו על החוק הזה, אני סברתי שזה צריך להיות בוועדת הכנסת. זה אמנם חוק-יסוד, אבל יש לו נגישות - - -

אלעזר שטרן (יש עתיד):

לקואליציה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אולי הוא לא סומך על רוטמן. הוא לא סומך על שמחה רוטמן.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת תמנו-שטה, אנחנו ניהלנו עד עכשיו דיון רציני, יעיל ואדיב.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אתה אומר שאני לא רצינית?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

את רצינית, יעילה ואדיבה, ואני מבקש שתמשיכי ככה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני אשתוק ואחר כך, אני אבקש להתייחס להערות היועצת המשפטית.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

נשמע את חבר הכנסת גפני, המציע ואחרי זה נמשיך.

משה גפני (יהדות התורה):

סברתי שזה צריך להיות בוועדת הכנסת. אמרתי את זה גם במליאה וזה הגיע לכאן לדיון. עד שבאה היועצת המשפטית של הכנסת ואמרה שהיא סבורה שזה צריך להיות בוועדת החוקה ואני הסכמתי. לאחר שזה עבר לוועדת החוקה, עם תמיכה שלנו, יושב-ראש ועדת החוקה אמר שאין לו זמן, כי יש לו חוקים אחרים ולכן, זה צריך לעבור לוועדת הכנסת, בהסכמה בין שני יושבי-ראש הוועדות. אני הסכמתי גם לזה.

אי-אפשר לבוא ולהגיד שאנחנו דחפנו שזה יהיה במקום אחר. הצבענו בעד ועדת החוקה.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

בהצבעה שהייתה בוועדת הכנסת, הצבעתם בעד ועדת חוקה?

ינון אזולאי (ש"ס):

כן. בפעם הראשונה.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

מה זה בפעם הראשונה?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

כשהיה את הדיון פה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

כשרוטמן עוד לא הבין מה זה החוק הזה.

ינון אזולאי (ש"ס):

זה עלה פעם ראשונה לוועדת חוקה - - -

משה גפני (יהדות התורה):

אני מצטער שחבר הכנסת פורר לא מאמין לי.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

הוא צודק. רק רוטמן לא הבין מה המטרה של החוק.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

זה לא משנה. הלאה.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

הקואליציה החליטה שזה יעבור לפה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חבר הכנסת גפני, בבקשה.

משה גפני (יהדות התורה):

עוד לא הייתה התערבות קואליציונית בעניין הזה. מה שאמרה היועצת המשפטית לכנסת, שמחה רוטמן אמר שהוא לא יכול להעביר את החוק הזה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

העברת הדין לוועדה לכנסת, באישור הייעוץ המשפטי לכנסת - - -

עודד פורר (ישראל ביתנו):

זה לא היה באישור היועצת המשפטית לכנסת. היועצת המשפטית לכנסת הגיעה לכאן והתנגדה לזה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני שואל שאלה. אני רוצה להבין מה שהוא אומר.

משה גפני (יהדות התורה):

במליאת הכנסת, אמרתי שלדעתי זה צריך להיות בוועדת הכנסת.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

למה?

משה גפני (יהדות התורה):

הסברתי קודם.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

יש להם פה רוב 6-11 וזה עוד לפני הדיל עם אחמד טיבי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חבר הכנסת פורר, תגיד מה שאתה רוצה, כשיגיע תורך לדבר.

משה גפני (יהדות התורה) :

הוא דיבר כבר.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

עוד פעם שהוא ידבר.

אלעזר שטרן (יש עתיד) :

גם אתה דיברת.

עודד פורר (ישראל ביתנו) :

מותר לי לדבר עוד פעם.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

אפשר לדבר עוד פעם. בואו ניתן לו לסיים.

משה גפני (יהדות התורה) :

היועצת המשפטית של הכנסת אמרה שזה צריך לעבור לוועדת החוקה, הצבענו בעד העברה לוועדת החוקה. שמחה רוטמן, יושב-ראש ועדת החוקה, בא ואמר שאין אפשרות טכנית להעביר את זה והציע שזה יחזור לוועדת הכנסת. זה מה שאמרו שני ראשי-הוועדות.

מקובל בכנסת מאז ומתמיד, אני יכול להביא הרבה דוגמאות, שברגע ששני יושבי-ראש של ועדות מסכימים שזה יהיה באחת מהוועדות, מכבדים את ההחלטה הזאת. זה מה שהיה כאן. אז התחיל הדיון איזה יועץ משפטי ילווה את החוק והסכימו מה שהסכימו. לא הייתה התערבות קואליציונית.

יש מציאות שאנחנו חיים בה, את החוק הזה הגשתי לפני כמה כנסות, זה לא דבר חדש. אני שומע את הדיבורים על הנושא של התורה, על נושא של לומדי תורה וזה גולש לפעמים למצבים שבהם מדינת ישראל, כמדינה יהודית, עם כל ההיסטוריה של העם היהודי, צריך שזה יהיה אחד מחוקי-היסוד של המדינה, כדי להעמיד את זה במקום הזה. אילולא זה היה, לא היינו מגישים את זה.

חברת הכנסת תמנו, הסיעות החרדיות היו איתך במתן הטבות לנשות המילואים, לאנשי המילואים.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

חבר הכנסת גפני, לא בחסד, אלא בזכות. זה דבר אחד.

משה גפני (יהדות התורה) :

מקומם של לומדי התורה, שבזכותם אנחנו קיימים, אני מדבר על היסטוריה של אלפי השנים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

אין העולם מתקיים, אלא על הבל פיהם של תינוקות של בית רבן.

עודד פורר (ישראל ביתנו) :

איך היו תינוקות של בית רבן בלי חוק-יסוד : לימוד תורה עד עכשיו?

משה גפני (יהדות התורה):

חבר הכנסת פורר, אני מבקש.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

זה מבזה.

משה גפני (יהדות התורה):

אנחנו עם שונה מכל העמים. אני הייתי מעורב עם המפלגות בכנסת, בדברים שביקשו ממני שאני לא אלך עם נתניהו לקואליציה - - -

אלעזר שטרן (יש עתיד):

למה זה קשור לדיון?

משה גפני (יהדות התורה):

אתה רוצה שאני אדבר על דברים מחוץ לכנסת? יהיה יותר מעניין.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

למה זה קשור?

משה גפני (יהדות התורה):

בין יתר הדברים שאמרו לי, שלא לדבר על לומדי תורה ועל תקציבים וכל מיני דברים, רק אל תלכו עם ביבי. יושבים היום פה בוועדה ובוועדות אחרות ובתקשורת ומדברים דברים שלא היו ולא נבראו. אנחנו לא מגיבים על זה, בגלל שזה הכול נעשה, בגלל סיבה, כי החלטנו ללכת עם ביבי. זה הסיפור. היה פה שר ביטחון, שהיה מאותו גוש שמדברים נגדנו, הוא לא אמר שצריך לגייס לומדי תורה ולא לאפשר להם ללמוד. לבן גוריון זה היה עם 400, כשהיה פה בסך הכול כמה מאות אלפי אזרחים.

אני נמצא כל כך הרבה שנים בכנסת, אני לא זוכר שהגיע מישהו לשלטון ואמר שצריך להפוך את כל מעמדה של מדינת ישראל כמדינה יהודית.

קריאה:

אתה זוכר דבר כמו 7 באוקטובר?

אלעזר שטרן (יש עתיד):

הוא לא זוכר. איפה היית ב-7 באוקטובר גפני?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אלעזר שטרן, תודה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

הוא לא זוכר.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

קריאה ראשונה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אני שואל שאלה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חבר הכנסת סולומון, חברי הכנסת מדברים ללא הגבלת זמן, על פי הנחיית יושב-ראש הוועדה. אפשר לדבר גם פעם שניה, על פי הנחיית יושב-ראש הוועדה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אותי הגבילו בזמן.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אין הגבלה לדבר. אבל שיהיה סדר בדיבור. חברת הכנסת תמנו-שטה, את רוצה להפנות שאלות ליועצת המשפטית?

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

גם וגם לדבר בפעם השנייה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

שיהיה בקצרה, כי בשעה 14:00 אנחנו רוצים לצאת להפסקה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

בלוי"ז שפורסם היה כתוב 13:00.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לאן? כזה חוק שהוא חוק שבלעדיו כל עם ישראל קורס, איך אנחנו ממהרים? לאן אנחנו ממהרים?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

יש צרכים אישיים.

עודד פורר (ישראל ביתנו):

יש לנו גם ועדת בחירות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני מתקן את עצמי. בין 13:00 ל-14:00 תהיה הפסקה. אני רוצה להספיק עד שעה 13:00 לשמוע את משרדי הממשלה. חברת הכנסת תמנו-שטה, בבקשה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

"הכרה בלימוד התורה כערך יסוד במדינת ישראל", אין ויכוח. זה כל כך ברור מאליה והתורה מעל חוקים, מעל חוקי-יסוד, לא צריך לשרבב בדפים, "על מנת ליצור מאזני צדק", אני מנסה להבין איזה מאזני צדק? הצדק כל כך מופר בזה שאותם לוחמים שלנו ובעיקרם, המילואימניקים, על איזה מאזני צדק?

ערכים מהתורה שהזכרתי קודם מחייבים אותנו שדרך ארץ קדמה לתורה. מחייבים אותנו להיות שם בשביל האחים האחרים, שקורסים. זו לא סיסמה. שמחריפים נפשם, שנופלים בקרבות. זו שאלה ליועצת המשפטית לממשלה.

לחבר הכנסת גפני, עם פרוץ המלחמה, שנינו זוכרים שהיה דיון באולם נגב, במתווה הכלכלי כמעט נשכחו נשות המילואים, הגעתי עם נשות המילואים והתפרצנו לוועדה, ייאמר לזכותך, אפילו שזה היה דקה 90, עצרתם הכול והכנסתם את אובדן ההכנסה. עם זאת, צריך להעמיד דברים לדיוקם. זה לכשעצמו לא מוחק את העובדה שהרבה מאוד חוקים שהבאנו למליאה - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת תמנו-שטה, זאת שאלה ליועצת המשפטית?

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אמרת לי להתייחס לשניהם ביחד.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

התגובה לחבר הכנסת גפני, בבקשה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

הבאנו הרבה חוקים חשובים למליאה ופעם אחר פעם, הקואליציה זרקה את החוקים האלה לפח ואותנו מכל המדרגות.

יוסף טייב (ש"ס):

לא נכון. בוועדת החינוך, הצעת חוק של - - -

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה בתחילת הדרך, הכרה בסטודנטים. אני אגיד לך איזה חוק, כי אני זוכרת הכול. הכרה בסטודנטים, שלך ושל חבר הכנסת מיכאל ביטון. אבל מאז, אתה יודע כמה מים עברו? אתה יודע שהם עדיין מגויסים? אותם אנשים מתגייסים שוב ושוב.

יוסף טייב (ש"ס):

מאז, אני לא יו"ר ועדת חינוך.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

הם מדברים על הסטודנטים של אז. הם חשבו שאותם אנשים השתחררו ולא חשבו שצריך לעדכן את ההטבות, או את הסיוע. אתם מבינים שאותם אנשים, בגלל שהאחים החרדים לא מתגייסים - - -

יוסף טייב (ש"ס):

מבין. יש לי ארבעה אחים בצבא, פנינה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

למה אתה לא הולך בעקבות אחיך?

יוסף טייב (ש"ס):

ובכל זאת, אני תומך בחוק. כי אני לא לוקח את זה למקום פופוליסטי.

משה סולומון (הציונות הדתית):

הם לומדים תורה?

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זו הצביעות הגדולה. חברי הכנסת שיושבים פה מהמגזר החרדי, בשקט, בשקט הילדים שלהם מתגייסים והם מאמינים בגיוס ואין להם את האומץ להגיד שכולם צריכים להתגייס. זו האמת.

יוסף טייב (ש"ס):

הבן שלי יושב לומד, אם הוא לא היה יושב לומד, הוא היה בצבא, מה זה קשור?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת תמנו-שטה, דיברת יותר מרבע שעה בדיון הזה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני תמיד מדברת קצר. לא יכול להיות מצב שנבחר ציבור מהמגזר החרדי, שנמצאים פה ואמורים לייצג אותם, יש להם ילדים ואחים שמגויסים גם ליחידות קרביות וליחידות עילית. ראיתי איך גולדקנופ עצר את התנועה, הבדיחה על חשבון עם ישראל.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

הבדיחה התחילה בעצירת כבישים באילון. שהקפלינסטים התחילו לשרוף את הכבישים, שם הבדיחה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני מציעה, קודם כל, הלוואי וזה לא היה נולד. אבל אם כבר, יש את חוק-יסוד: הלאום, בואו ניקח את ערך התורה, ננסח את זה יחד, 'לימוד התורה הוא ערך יסוד במורשת העם היהודי ובעם ישראל'. להכניס את זה לשם וכדאי גם להכניס שם את ערך השוויון. אם אני לא טועה, אפילו לא מופיעות בחוק המילים יהודית ודמוקרטית. על זה אנחנו יכולים להסכים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

את מסכימה ואת אומרת בפה מלא, שצריך לתת מעמד של חוק-יסוד לערך התורה/ ערך לימוד התורה. את מציעה עכשיו הצעה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לקחתם את התורה, שהיא בעולם הרוחני והורדתם אותה לעולם הגשמי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

את מציעה לעגן בחוק-יסוד את ערך התורה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני מתעקשת לומר את דבריי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת תמנו-שטה, את מביאה פה הצעות.

ינון אזולאי (ש"ס):

יכול להיות שההצעה שלך טובה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

אני באמתי לדיון הזה בלב פתוח ובנפש חפצה. האם את מסכימה שצריך לעגן את ערך התורה במעמד של חוק-יסוד? כן או לא?

עודד פורר (ישראל ביתנו) :

מה זה ערך התורה?

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

אני אומרת לך, בוא נפתח את חוק-יסוד : הלאום.

עודד פורר (ישראל ביתנו) :

לימוד תורה, אתם מוותרים על קיום המצוות?

יוסף טייב (ש"ס) :

ללמוד על מנת לקיים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חברי הכנסת, חברתי, את לא חברת כנסת. חבר הכנסת פורר, אנחנו מנהלים פה דיון רציני וזה לא זילות הכנסת, זה רצינות הכנסת.

עודד פורר (ישראל ביתנו) :

לא. זה זילות התורה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

זה לא זילות התורה. אני לא מוכן לקיים את הדיון ככה. זכות הדיבור עכשיו לחברת הכנסת תמנו-שטה, לאחר מכן, חברי הכנסת האחרים.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

לקחתם את תורת ישראל, הורדתם אותה לעולמות הגשמיים, בצורה שהיא לא נכונה ולא טובה בעיניי. שמעתי בקשב רב את מה שאמרה היועצת המשפטית לוועדה, שגם אם היינו מוכנים להסכים, המסגרת היא לא המסגרת הנכונה. אנחנו בכחול לבן, אנשים של שלום, שרוצים אחדות בעם ישראל, נניח שאנחנו הולכים אתכם, נלך לחוק-יסוד : הלאום ושם נכניס סעיף אחד, זו תהיה פשרה. מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית. דבר ראשון. מה שסירבתם בקואליציה.

אחרי שהכנסנו את זה, סעיף נוסף, תורת ישראל היא יסוד קיומו של עם ישראל. נטרלת אינטרסים חומריים, כולנו מסכימים שהתורה היא מעל הכול, כעצם קיומו ואת כל השאר, תשאר לפוליטיקאים. אתה מוכן להסכים לזה?

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

אני שומע מה שאת אומרת.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

לא לימוד תורה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חבר הכנסת פורר, אנחנו עוד 17 דקות מסיימים את הדיון הזה. חבר הכנסת פורר, לאחר מכן, משרד המשפטים.

עודד פורר (ישראל ביתנו) :

אדוני יושב-הראש, אתה חבר כנסת בליכוד, לא בש"ס, לא ביהדות התורה, אני מנסה להבין את הבהילות שבה אתם מקדמים את החקיקה הזאת. לעומת חוק שאושר בקריאה טרומית באוקטובר 2025, להחלת הריבונות הישראלית ביהודה ושומרון, עד לרגע זה, אנחנו ביוני 2026, לא התקיים אפילו דיון עקרוני.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

לצערנו.

עודד פורר (ישראל ביתנו) :

מה זה לצערנו? אתם הקואליציה. יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, הוא מהמפלגה שלך. לא קיימתם אפילו דיון אחד על החלת הריבונות ביהודה ושומרון. זה מבחינתכם בצד. גפני בא עם חוק-היסוד הזה שכל המטרה שלו היא השתלטות, מיד מכנסים את כל הוועדות, את כל העניינים. זאת שאלה רצינית.

השאלה השנייה, גפני אמר שהוא תומך בחקיקה של מילואים, אני לא מצפה שתתמכו בחקיקה של מילואים וחיילים שאנחנו מביאים. חבר הכנסת משה סעדה הביא חוק, שעבר בקריאה טרומית, איפה קברתם את החוק הזה? החוק הזה קבור כבר למעלה משנה. אתם לא מקדמים את החיילים של המילואים והמילואימניקים, גם לא את החוק של החלת הריבונות, רק את חוקי ההשתלטות, כדי להרוויח עוד שבוע שלא ידחו את הבחירות. אני לא יודע להבין את ההיגיון.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

אני אענה לך בקצרה. זה שיש מצווה שצריך לעשות אותה, לא פוטר מעשיית מצווה אחרת. אנחנו צריכים להחיל ריבונות ביהודה ושומרון, אבל עכשיו אנחנו מעגנים את חוק-יסוד: התורה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

יש מצוות שאתם לא מגיעים אליהן, זה דאגה לאנשי המילואים, לחיילים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חברת הכנסת תמנו-שטה, את בקריאה ראשונה.

עודד פורר (ישראל ביתנו) :

ארבעה חודשים מחכה החלת הריבונות ביו"ש לדיון. מה עשיתם?

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חבר הכנסת סולומון, בבקשה.

משה סולומון (הציונות הדתית) :

חוק המעונות היה אמור להיות בדיון בוועדת העבודה והרווחה, והוא הועבר לוועדת הכספים, השאלה אם זה מאותן סיבות של הסכמות בין יושבי-ראש הוועדות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

איך זה קשור לדיון שלנו?

משה סולומון (הציונות הדתית):

כי היה פה הסבר מאוד מפורט של גפני.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

זה לא קשור לדיון שלנו.

משה סולומון (הציונות הדתית):

החוק הזה הונח ב-2023, החוק הראשוני והייתה מטרה בחוק, בדברי ההסבר. עכשיו הונח חוק מתוקן, מה ההבדל ביניהם? איזה הבדל יש בין מטרת החוק הראשון למטרת החוק המתוקן?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני חושב שדיברו על זה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אני רוצה להבין. שואל את היועצת המשפטית, היא התחילה להסביר קודם.

ארבל אסטרך:

ביקשתי מיוזם ההצעה שיסביר.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

זה הסבר שהרב גפני צריך לתת. בואו נשמע את המציע.

משה גפני (יהדות התורה):

אני הנחתי את הצעת החוק הזאת, מה שהיה מונח אצלי, כל הזמן, שהתורה זה ערך. מדינת ישראל כמדינה יהודית, התורה ולומדי התורה הם ערך, אחרי שיש שורה של חוקי-יסוד, חשבתי שגם זה צריך להיות. לאחר שביקשתי להביא את זה להצבעה, באו אליי ואמרו שוועדת שרים לחקיקה החליטה לשנות את זה. הסכמתי לשינויים. הנושא והמטרה היא שהתורה זה ערך. לימוד התורה זה ערך.

משה טור פז (יש עתיד):

מה מטרת החוק? היא ערך גם בלי חוק. מה אתה מנסה להשיג?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חבר הכנסת טור פז, לא להפריע.

משה טור פז (יש עתיד):

אני לא מפריע. אני שואל.

משה גפני (יהדות התורה):

אדוני יושב-הראש, אני ביקשתי שהתורה תהיה ערך. מה שהיה חשוב לי שכנסת ישראל מדברת על התורה ולומדי התורה כערך. אני יודע גם את הסיבות, אבל הן לא רלוונטיות לחקיקת החוק הזה.

יחד עם ינון, אנחנו חברי כנסת חרדים, חברים בוועדת הכספים ואם אתם רוצים שנביא רשימה של כל מה שתמכנו, נביא. אני רואה בזה קצת כפיות טובה, שאנחנו באים עם חוק-יסוד שהוא על ערך התורה, להגיד שלא תמכנו.

משה טור פז (יש עתיד):

מה תכלית החוק?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חבר הכנסת טור פז, קיבלת תשובה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

שום תשובה לא קיבלתי. גם לא קיבלתי תשובה על איזה צדק הם מדברים?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

לא קיבלתם תשובה, זה בסדר. בואו נמשיך הלאה. אנשי משרד המשפטים, למרות שאתם לא סביב שולחן הממשלה, ניתנת לכם לפנים משורת הדין זכות הדיבור, בבקשה.

אביטל סומפולינסקי:

תודה רבה. קיבלנו את הנוסח הזה של הצעת החוק ביום חמישי בצהריים. אנחנו עדיין לומדים את הצעת החוק.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

זה לא הרבה זמן ללמוד את השורה הזאת.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

יש השלכות רוחביות וקשות.

אביטל סומפולינסקי:

חלק מזה, זה גם לשמוע היום את הדיון. אני לא בטוחה שהבנתי עד הסוף מה המטרה של הצעת החוק. חבר הכנסת דיבר על סעיף 1. לא הבנתי עד הסוף מה המטרה של סעיף 2, שזה הביטוי היותר מעשי של הדבר הזה וזה משליך על השאלה, איך מנתחים את הדבר הזה מבחינה משפטית. אנחנו נביע עמדה בהמשך הדיונים בצורה משמעותית יותר. כרגע אנחנו בהקשבה ולמידה של הצעת החוק. תודה רבה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תודה רבה. ארגונים. אורי נרוב, מנהל המחלקה המשפטית במרכז הרפורמי לדת ומדינה. בבקשה.

אורי נרוב:

שלום רב לכל חברי וחברות הוועדה. הצעת החוק הזו - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

כל נציג ארגון ידבר שלוש דקות, בבקשה.

אורי נרוב:

הצעת החוק הזה דנה בחוק-יסוד. חוקי-יסוד הם בעלי מעמד נורמטיבי מיוחד. חוקים שיהיו את החוקה העתידית של מדינת ישראל, חוקים שעוסקים בעקרונות שיטת המשטר, בהגנה על זכויות אדם, בטח לא בחוקים שכל המטרה שלהם לתת מענה לדרישות קואליציוניות בנות חלוף. בוודאי שמדובר בחקיקת חוק-יסוד שמתבצעת בהליך מאוד מהיר של שבועות ספורים, שזה הזמן שנותן למושב הכנסת הזאת.

הדברים צריכים להיאמר כהווייתם, שכל מטרת החוק הזו, היא להניח תשתית חוקית לפטור גורף מגיוס לבני הישיבות ולהבטיח שעשרות אלפים מבני הציבור החרדי שמשתמטים משירות צבאי, ימשיכו לקבל הטבות מקופת המדינה. בדברי ההסבר להצעת החוק נאמר מפורשות מה הרקע להצעת החוק הזו ואסור להתעלם מהדברים האלה.

הקביעות של בית המשפט העליון בנושא שירות חרדים, הן מאוד ברורות והן באו במטרה לעצור את האפליה הקשה. הם כתבו "בין אלה שנדרשים לשרת, לבין אלה שלא ננקטים הליכים לשם גיוסם וליצור שוויון בנטל". אנחנו נמצאים במצב שבו אין שום היתכנות להעביר את חוק הגיוס בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת ויש פסיקות של בג"ץ שמחייבות באופן מאוד נחרץ לנקוט בפעולות וסנקציות, כדי לגייס את בני הישיבות החרדים.

הממשלה, במקום לנקוט בכל האמצעים שעומדים לרשותה לגייס תלמידי ישיבות ולחזק את צה"ל ולחזק את ביטחון המדינה ולחזק את האפליה של הציבור המשרת, ממשיכה לנסות ולהימנע באופן גורף מפעולה כזו וממשיכה לתת פטור גורף מגיוס לחרדים. היא עושה את זה בחוק-יסוד.

בתנועה הרפורמית, אנחנו מסכימים בצורה חד-משמעית, שלימוד תורה הוא ערך יסודי במדינה יהודית ומן הראוי שמדינת ישראל, היהודית והדמוקרטית, תעודד את לימוד התורה, אבל לא על חשבון שירות צבאי. מדינת ישראל היא גם המדינה של כל העם היהודי כולו, על כל הזרמים שלו, על כל הגוונים שלו. זו מדינה יהודית ודמוקרטית, שמחויבת גם לעקרונות השוויון וגם לעקרונות חופש הדת ולכן, ברור שכשהצעת החוק מדברת על ערך לימוד התורה, הפרשנות המתבקשת היא לא רק לימוד תורה של בני הציבור החרדי, אלא של כלל הזרמים ביהדות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אורי, איפה מצאת בחוק, התייחסות - - -

אורי נרוב:

בדברי ההסבר.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

שם זו הכוונה האמיתית של המחוקק.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אם דברי ההסבר היו מנוסחים אחרת, עמדתך הייתה שונה?

אורי נרוב:

עמדתי לא הייתה שונה. משום שיש נוסח ראשוני להצעת החוק הזו שמבהיר בצורה חד-משמעית מה עומד מאחוריה ודברי ההסבר שנותרו, מחזקים ביתר שאת את הכוונה האמיתית שעומדת מאחורי החוק הזה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני מחוקק פה ואני חלוק על דברי ההסבר פה. לעיקרון שאתה מסכים עליו, גם אני מסכים. לדברי ההסבר, אני לא מסכים. יכול להיות שיש נגזרת לחוק והיא תידון לאחר מכן באחת הוועדות. העיקרון של התורה וערך לימוד התורה במדינת ישראל, אני ואתה מסכימים. אני כמחוקק, אשנה את דברי ההסבר, ודאי שבקריאה שניה ושלישית, אין דברי הסבר בגוף הצעת החוק. האם אתה תסכים לזה?

אורי נרוב:

אי-אפשר לנתק את ההקשר של הדברים. זה אחד. אתה לוקח את הדברים ואתה אומר ניתקנו את ההקשר.

משה טור פז (יש עתיד):

דברי ההסבר מעידים הרבה מאוד.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

נמחק אותם.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

הכוונה לא נמחקת. זה שאתה תמחק מילה זו או אחרת, לא מוחק את הכוונה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אנחנו עכשיו במטבח, מסכימים על זה שערך - - -

משה טור פז (יש עתיד):

אבל אם מי שמבשל בא להרעיל?

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

הכוונה לא תימחק.

אורי נרוב:

אין בינינו שום מחלוקת. אמרתי את זה בצורה מפורשת. ערך יסוד לימוד התורה הוא חשוב, חברי הכנסת כולם מסכימים על הדבר הזה. אבל אי-אפשר לנתק את ההקשר של הדברים שנעשו כאן.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אפשר.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אי-אפשר.

אורי נרוב:

לא באופן הזה. ברגע שאתם מעלים את הצעת החוק הזו בהקשר הזה, יש לזה השלכות. שיהיה ברור בחוק-היסוד הזה שהפרשנות המתבקשת צריכה לחול על כולם. גם על כלל הזרמים ביהדות, לרבות זרמי היהדות הליברלית שדוגלים גם בשוויון מגדרי, גם בשירות בצבא, גם בשוויון לכל אדם באשר הוא, ברוח הכתוב "חביב אדם שנברא בצלם".

היהודית הרפורמית והקונסרבטיבית וגם ארגוני ההתחדשות היהודית מעפילים מסגרות רבות ללימודי תורה. גם נשים לומדות בהן וגם גברים לומדים בהם וברור שעל הכרה בערך לימוד התורה חייבת להיות השלכות גם על המוסדות האלה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אורי, תודה. אני מציע לחברים למשוך את הדיון עד השעה 15:13. נשמע את אנשי הארגונים. ד"ר תהילה אליצור, בבקשה.

תהילה אליצור:

תודה. אני ד"ר תהילה אליצור, מארגון שותפות לשירות. הגעתי לכאן אחרי שקיבלתי טלפון בבוקר מהאיש שלי, שבילה שבת בלבנון. הגדוד שלו הוקפץ בפתאומיות, אחרי 600 ימים, מיום שני ליום חמישי, בלי לדעת לכמה זמן. המצב הוא שכבר צריכים להסתיר ממעסיקים את המילואים.

כשיהודי מבקש עזרה מיהודי, זו לא שנאה. אנחנו לא שונאים אתכם, אנחנו שולחים את הילדים שלנו בכל רגע נתון, מסכנים את החיים שלנו בשבילכם. להאשים אותנו בשנאה - - -

משה גפני (יהדות התורה):

את שמעת אותי אומר דבר כזה?

תהילה אליצור:

שמעתי את החבר שלך מאשים אותנו בשנאה שלכם.

משה גפני (יהדות התורה):

שמעת אותי אומר דבר כזה?

תהילה אליצור:

לא אליך. לחבר שלך. אני אומרת לכולכם, הניסיון שלכם להציג חלוקת תפקידים, אתם משרתים בצבא ואנחנו לומדים תורה, לא יצלח. זה לא יעזור לנו שאתם מכבדים אותנו. חבר הכנסת גולדקנוף שדיבר פה על מה שהיה ביישוב הישן, גם אני ממשפחה שבאה מהיישוב הישן. סבא רבא שלי היה חבר בכנסת הראשונה, הרב אברהם חיים-שאג צובנר, הוא בא מהיישוב הישן, זה לא מנע מהבן שלו לשרת וליפול ב-לי"ה.

החלוקה הזאת לא מקובלת עלינו. יושב-ראש הוועדה, יש פה הסכמה גורפת מקיר לקיר, שאני לא יודעת אם הייתה הרבה שנים בישראל על ערך לימוד תורה, זה אירוע חשוב בפני עצמו. זה לא יספק אותנו, עד שלא ייאמר באופן מפורש, לימוד תורה לא פוטר משירות בצה"ל. בעיקר לא את הבחורים הצעירים. לומדים תורה מגיל צעיר, עד גיל מבוגר, אנחנו אחרי 7 באוקטובר, זה לא עובד יותר.

חבר הכנסת גפני, אני מודה לך על מה שעשית בזכויות כלכלית למען המילואים, אנחנו צריכים אתכם איתנו תחת האלונקה. אנחנו לא יכולים יותר. מה צריך לקרות פה? כשיהיו שני הרוגים מכל משפחה? תפסיקו להתחמק. אני פונה לא רק לחרדים, אני פונה בדמעות לחברי הקואליציה שלא נמצאים כאן, חוץ מחברי הכנסת אילוז וסולומון האמיצים שהיו כאן. אני פונה לחברי הציונות הדתית, איפה אתם?

הולכים להעביר פה חוק שהוא נגד כל מה שגדלנו עליו כציונים דתיים, גם מצד הציונות וגם מהצד היהדות. אנחנו פה, אני והחברות שלי, לא - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

למה את אומרת את זה? את אומרת שאת נגד חוק הגיוס, לא נגד חוק-יסוד: התורה.

תהילה אליצור:

אנחנו נמצאים בסדרה של ניסיונות לחוקק את אותו דבר מכיוונים שונים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני שואל אותך במנותק עכשיו מחוק הגיוס. אתם נגד חוק-יסוד: התורה?

תהילה אליצור:

כן. אנחנו נגד החוק הזה, כל עוד הוא לא אומר בצורה מפורשת שלימוד תורה לא פוטר משירות. לימוד תורה, מחייב שירות. חשוב לי שכל עם ישראל ישמע את זה, כדי שהסילוף הזה ייפסק. אני פונה לחברי הקואליציה, זה רגע האמת.

אנחנו לא בוחרים את השכנים שלנו, אנחנו לא בוחרים את האויבים שלנו. ראינו בשבועות האחרונים שאנחנו אפילו לא יכולים תמיד להשפיע על הידידים שלנו. אבל יש דברים שהם רק בידיים שלנו, לא קשורים לחיזבאללה ולא קשורים לטראמפ וזאת השאלה אם הכנסת הזאת הולכת לחוקק

חוקים ציוניים, שתואמים גם את התורה, או האם היא הולכת לעשות ההיפך? האם היא הולכת לקבל פעם ראשונה בתולדות ישראל את האתוס החרדי כחוק-יסוד.

אני בדרך כלל מאופקת, היום אני על סף שבירה, כי אנחנו לא יכולים יותר. חבר הכנסת גפני, הזכרת את בגין. אתה צודק. בגין, הוביל בלי כוונה לפטור גורף של תורתו אמונתו, אחרי שבן גוריון אפשר את זה בצורה מצומצמת. אנחנו מתמודדים עם התוצאות של זה עד היום. כמו שאנחנו יודעים מה בגין עשה, גם אם מכוונות טובות, אנחנו נדע מי הממשלה שהעבירה בחוק-יסוד את האפשרות להשתמש, את הלגיטימציה לזה.

בבקשה תעצרו את זה. זה לא מאוחר. ואתם, חברי הכנסת החרדים, מה עוד אפשר לעשות? כמה אפשר להתחנן לעזרה?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תודה רבה. ארז בן עזרא, מפלגת המילואימניקים.

ארז בן עזרא:

שלום. מפלגת המילואימניקים. אני ארז, קצין מילואים, אבא לשלושה חיילים, שניים במילואים ואחת בסדיר. מטרת החוק ברורה בעינינו, אנחנו יודעים למה היא נועדה. אני לא אחזור על זה. אני לא אחזור גם על מה המילואימניקים עוברים. אבל אני לא מודאג. החוק הזה יעבור, לא יעבור, זה לא משנה, בסוף יש את הקדוש ברוך הוא מעלינו ואני לא חושב שהאלוהים שאני מאמין בו, רואה במעמד לומדי התורה גבוה למעמד של מי שלומד תורה ומגן בגופו, או מי שמגנה בגופה על עם ישראל.

זה לא משנה מה תחוקקו, זה חוק גשמי, ארצי, שלא ישנה את המציאות, בטח לא בעיניי הקדוש ברוך הוא, הוא יודע. אני רוצה להגיד לחברי הכנסת המאמינים פה, יום אחד תצטרכו להיפגש איתו. תגיעו לשם ותצטרכו לתת את הדין על הנזק העצום שגרמתם לעם ישראל. תחוקקו, לא תחוקקו, זה לא משנה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

איזה נזק אתה מדבר?

ארז בן עזרא:

הנזק העצום, על הפילוג העצום שאתם גורמים לעם ישראל. על זה שהילדים שלי הולכים למילואים, שאני הולך למילואים ואתם לא. אתם מסתכלים עלינו מגבוה ואתם מתנשאים מעלינו והבושה הזאת לא תימחק. אמרתי לך שזה לא מעניין אותי, תדברו עם הקדוש ברוך הוא.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ארז, זה לא יפה שאתה ככה מטית. ביום חמישי האחרון, הבן שלי השתחרר מעוד סבב מילואים בשכם.

ארז בן עזרא:

שיהיה בריא.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

החתן שלי יצא - - -

ארז בן עזרא:

לא דיברתי אליך.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ללידה של הבן שלו, יומיים לפני הלידה מסוריה. אשתי כל יום חמישי עולה על מדים, היא מטפלת בזכויות פצועים. אני מציע לא להטיח אחד בשני ברמה האישית כל מיני דברים. אני מבין שאנשים מגיעים לפה עם המטען האישי שלהם, אבל בכל זאת אנחנו באים לנהל מדינה וצריך להסתכל במאקרו, בשיקולים רחבים. לא רק עם הסיפור האישי והנרטיב האישי של כל אחד, אלא בלראות איך אנחנו לוקחים את המקום הזה שנקרא מדינת ישראל למקום יותר מאוזן, יותר נכון, שכולנו נוכל להיות בו ושלא נגיע חס וחלילה למלחמת אחים. כי לשם אנחנו הולכים נכון לעכשיו. את הבעיה הזאת, בין היתר, אנחנו חייבים לפתור. כי אם לא, אנחנו נמצא את עצמנו תלויים אחד ליד השני.

משה טור פז (יש עתיד):

החוק הזה רק מרע את זה. גורם יותר שנאה ויותר חילול ה'. זו הבעיה.

ארז בן עזרא:

אמרתי, אני לא מודאג. כל אחד שיעמוד בפני הקדוש ברוך הוא וייתן את הדין על זה. תחוקקו את החוק, לא תחוקקו את החוק, זה משהו גשמי שישנה את המציאות.

מה שכן מפריע לי, איפה חברי הקואליציה האחרים? חברי הציונות הדתית, חברי ליכוד אחרים, איפה אתם? הימין המלא מלא שלכם, זה מלא משתמטים. אני לא מבקש טובות מאף אחד, לא מהחרדים ולא מחברי הכנסת מהליכוד, אנחנו פשוט באים להחליף אתכם. הבחירות מגיעות, מצביעי הימין על מלא, חלקם רואים את מה שאתם עושים, הילדים שלהם הולכים לצבא.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ארז, אתה הולך למקום פוליטי.

ארז בן עזרא:

אתם כולכם פוליטיקאים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ארז, תקשיב, אני לא נפנפתי בזה שאתה איש פוליטי.

ארז בן עזרא:

גם אתם פוליטיקה. אנחנו בכנסת.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אנחנו לא הולכים למקום הזה. תתייחס להצעת החוק, תסיים את דבריך ונמשיך הלאה. אני מצר על זה שחברי קואליציה, ימין על מלא, לא נמצאים פה וזה ברור למה. לגבי החוק עצמו, אמרתי, תחוקקו, לא תחוקקו, זה חוק גשמי. מי שלומד תורה, ימשיך ללמוד תורה, לא צריך את החוק הזה. ברור מה מטרתו. כולכם יודעים כמה הילדים שלנו סובלים, כמה גירושים, ליבכם פשוט גס בזה. מצביעי הימין צריכים לבוא עם האנשים שישנו את המציאות הזאת וזה לא אתם.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ארז, אתה יחד עם כולם סביב השולחן, גם חושב שערך לימוד התורה או ערך התורה הוא ערך יסוד במדינה יהודית ודמוקרטית?

ארז בן עזרא:

משום מה, רק לומדי התורה מרגישים צורך לעגן אותו. אין לי שום בעיה עם לומדי תורה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ברמה העקרונית.

ארז בן עזרא:

גם אני למדתי תורה בבית הספר הממלכתי שלי, אז גם אני לא אשרת?
היו"ר אביחי אברהם בוארון:

לא שאלתי על שירות, שאלתי על התורה עצמה.

ארז בן עזרא:

להיפך. אני משרת עם חובשי כיפות סרוגות, אני משרת עם חרדים, אני יושב איתם במניין. במלחמה האחרונה חגגנו פורים בתול החמ"לים, אני לי שום בעיה עם זה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תודה. עו"ד בתיה כהנא דרור. תודה רבה, בבקשה. את מי את מייצגת?

בתיה כהנא דרור:

מכון הרטמן. הרמטכ"ל אמר שהצבא קורס לתוך עצמו.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני מבקש שתתייחסי לחוק. את אשת מקצוע, תתייחסי לחוק.

בתיה כהנא דרור:

הרמטכ"ל אמר שהצבא קורס לתוך עצמו, הרמטכ"ל הרים דגלים אדומים ואתם עסוקים בלחוקק פיקציות משפטיות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

עו"ד בתיה כהנא דרור, לא נגעתי בזה שאת עכשיו באה בהקשר פוליטי, או קשורה לגוף פוליטי, שאת מועמדת במפלגה פוליטית.

משה טור פז (יש עתיד):

פוליטיקה זו לא מילה גסה, זה בסדר גמור.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

בעיניים שלי, פוליטיקה זה קדוש אפילו. האם את יכולה, כאשת מקצוע, להתייחס לחוק גופו?

בתיה כהנא דרור:

חוק-יסוד זו אמנה חברתית, זה החוזה החברתי הכי עמוק בין האזרח למדינתו. למה אנחנו מוכנים להפקיד את החופש שלנו בידי הריבון, כדי שהוא יחזיר לנו חופש, הוא יגן עלינו ויחזיר לנו חופש. הבוקר הסעתי את הבן שלי ל-100 ימי מילואים, אחרי שלפני חודשיים הוא עשה 75 ימי מילואים. איזה חופש המדינה מאפשרת לו?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

כולנו בקלחת הזאת.

בתיא כהנא דרור :

זו בדיוק הנקודה. הוא השתחרר רק לפני שנה, רוב השנה האחרונה הוא עשה מילואים. איך הוא יכול להקים את חייו? איך הוא יכול ללמוד? איך הוא יכול בכלל לצאת לחיים, כשיש לו צו 8 פתוח? כולנו לומדים תורה, אני שנים לומדת תורה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

את גם מסכימה לזה שתורה היא עיקרון יסוד במדינת ישראל?

בתיא כהנא דרור :

יש הרבה עקרונות. חירות האדם זה חשוב מאוד, השוויון בנטל. למה אתם לא יוזמים חוק שוויון בנטל?

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

זה עיקרון יסוד. עיקרון השוויון מעוגן בחוקי יסוד.
איילת שחר סיידוף :

לא מעוגן.

ינון אזולאי (ש"ס) :

מכונת הרעל לשתוק. סיידוף, את אמרת על עצמך שאת מכונת רעל.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

אני מבקש להוציא אותה החוצה.

ינון אזולאי (ש"ס) :

סיידוף מכונת רעל, את אמרת על עצמך. עדיף שתשתקי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

אני מבקש להוציא את הגברת עם החולצה הסגולה החוצה. עו"ד סיידוף.

איילת שחר סיידוף :

תסביר לי מה עשיתי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

אני לא צריך להסביר לך. אני מבקש ממך לצאת החוצה. תודה רבה.

איילת שחר סיידוף :

אתם עבריינים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

אני מבקש לצאת החוצה. אני מבקש מהמשמר להוציא אותה החוצה. תודה. שלום.

איילת שחר סיידוף :

מה עשיתי?

ינון אזולאי (ש"ס):

זאת הבעיה, שלא עשית כלום בחיים חוץ מאשר לעשות הסתה ושנאה. בגלל שאת לא עושה כלום בחיים שלך חוץ מהסתה ושנאה. כדאי שתצאי. מכונת רעל. תתביישי לך, את אמרת על עצמך. סוכנת כאוס.

יוסף טייב (ש"ס):

סוכנת הכאוס. תמצאי את הדרך החוצה, תתביישי לך.

ינון אזולאי (ש"ס):

את אמרת את זה. לא אני. אני רק אומר מה שאת אמרת.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

עו"ד כהנא דרור, בבקשה.

בתיא כהנא דרור:

אני מפנה שאלה לכבוד היו"ר, אנחנו מאותו הכפר. אתה צמחת בארובות הציונות הדתית, שזה ערך קדוש בשבילנו שירות בצבא, הציונות היא ערך קדוש בשבילנו. מה מטרת חוק-היסוד הזה? זה לא שימוש ציני בחוק-יסוד?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

את באמת שואלת אותי?

בתיא כהנא דרור:

בוא תהיה כן עם עצמך. למה זה נשלף עכשיו? החוק הזה מונח על שולחן הכנסת שלוש שנים. ברגע שלא הצליחו עם הסדרת מעמדם של בני הישיבות, החליטו לתת להם מתנה, להעביר את זה, כחוק-יסוד וזה יהפוך להיות חוק-יסוד שיהיה קשה להיפטר ממנו שייתן כיפת ברזל לנושא של הסדרת מעמדם של בני ישיבות.

למה אני לא ישנה כבר שלוש שנים והחתנים של גולדקנופ והבנות שלו והכלות שלו כן יכולות לישון בלילה? איזו אפליה זאת בין אזרחים ולמה? כי אנחנו לומדים תורה לא פחות. התורה חשובה לנו לא פחות. אני נלחמת על יהדות שלי, זה העבודה שלי ב-30 השנים האחרונות, מול בתי הדין הרבניים ושחרור עגונות.

למה מגיע לי פחות ממנו? למה הוא ישן בלילה ואני לא?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

סיימת?

בתיא כהנא דרור:

לא.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני מבקש שתסיימי.

בתיא כהנא דרור:

אחרי שתסביר לי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני לא חייב לענות. אני מבקש שתסיימי.

בתיא כהנא דרור:

איך אתה נותן יד לחוק-יסוד שכל העניין פה הוא השתמשות?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני מענה לך, אבל אני לא רוצה לעכב את האנשים. הבטחתי שנסיים את הדיון ב-15:13. אם את רוצה לסיים את דבריך, אני אשמח, אם יהיה זמן, אני גם מענה לך.

בתיא כהנא דרור:

סיימתי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

התורה מזמן הייתה צריכה להיות מעוגנת פה כיסוד מוסד במדינה יהודית ודמוקרטית. לא רק לימוד התורה. התורה בסגוליותה הייתה צריכה להיות מעוגנת כערך יסוד במדינת ישראל. גם לומדי התורה, אנחנו אומרים כל ישראלי. אנחנו 3,500 שנה קידשנו את לומדי התורה, את רבני ישראל, זה ערך בעם ישראל.

לצערי הרב, התורה לא עוגנה עד היום. 77 שנים, ערך יסוד במדינת ישראל לצד חופש האדם, לצד כבוד האדם, לצד ערך השוויון, לצד חופש העיסוק, לצד זכות הקניין. אנחנו חייבים, כמדינה, לעגן את יסוד התורה. אנחנו גם יהודית וגם דמוקרטית. אנחנו לא רק דמוקרטית. במסגרת היותה יהודית, אנחנו חייבים את זה לעצמנו, כפי שאמרו כמעט כל הנוכחים בחדר, לעגן את ערך התורה.

אני ארחיב בישיבה הבאה, הישיבה הזאת נעולה.

(הישיבה נפסקה בשעה 13:15 ונתחדשה בשעה 14:15.)

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

צוהריים טובים, אנחנו מחדשים את הדיון בהצעת חוק-יסוד: לימוד תורה, פ/1540/25. יש לנו עוד שתי נציגות מארגוני חברה אזרחית. עו"ד איריס שפירא, החזית הפרלמנטרית, בבקשה, שלוש דקות.

איריס שפירא:

עו"ד איריס שפירא, החזית הפרלמנטרית של אימהות בחזית. אנחנו מייצגים הרבה אימהות ללוחמים, הבן שלי לוחם כרגע בלבנון.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

הייתה נציגה אחרת מטעמכם שדיברה, נכון?

איריס שפירא:

אני מייצגת את החזית הפרלמנטרית, אנחנו מייצגים בוועדות הכנסת.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

הייתה פה.

איריס שפירא:

אבל היא לא דיברה. הוצאתם אותה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

מי זו?

איריס שפירא :

איילת השחר.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

בבקשה.

איריס שפירא :

אתם מביאים לפה לשולחן הוועדה הצעת חוק-יסוד, לכבד לומדי תורה, כשחוק-יסוד אמור להיות עוד פרק, עוד נדבך בחוקה למדינת ישראל. הוא אמור לקדם ערך, כאשר אין לנו חוק-יסוד: השוויון במדינת ישראל, שזה בסיס לכל דמוקרטיה. כל הדמוקרטיות בעולם - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

עיקרון השוויון הוא עיקרון חוקתי מוכר בדין הישראלי.

איריס שפירא :

חוק-יסוד ראשון במעלה שצריך לחוקק במדינת ישראל הוא חוק שוויון.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

עיקרון השוויון מוכר בפסיקה הישראלית, גם בחקיקה הוא מוכר. לא מעוגן כחוק-יסוד, אבל הוא נגזרת של חוק-יסוד אחרים.

איריס שפירא :

ממשלת ישראל הנוכחית, לא מכירה בפסיקה, אלא רק במה שמחוקק ולא מכירה בכלל, אם אפשר, בבית המשפט. אנחנו היום במהלך כולל שבא להדיר נשים, לפגוע במשרתים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

על מה את מדברת? איזו הדרת נשים?

איריס שפירא :

אני אסביר. כשיש חוק לומדי תורה, שאין נשים שמכהנות כרבניות, או לומדות תורה, מטעמכם, זה אומר ש-50% מהאוכלוסייה לא נכללת בחוק הזה. זה חוק שנועד להעדיף את החרדים והוא לא נועד לקדם, כמו מגילת העצמאות, מדינה יהודית ודמוקרטית. אין לחרדים מונופול על היהדות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

אני חייב לשאול שאלות, כי אני לא מבין. איפה את רואה בסעיפי החוק - - -

איריס שפירא :

מאזני צדק, חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, בא להגן על כבוד האדם באשר הוא, זה אומר אדם ואישה הוא, כולם בצלם אלוהים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

עיקרון שוויון כן נגזר.

איריס שפירא :

אין חוק-יסוד : שוויון.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

כבוד האדם וחירותו, ממנו נגזר עיקרון השוויון.

איריס שפירא :

היום אם תפתח, כמו שאתם יודעים לצטט בתורה, הרבנים כל הזמן מדירים נשים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

את לא מסכימה?

איריס שפירא :

אני לא מסכימה שיהיה חוק-יסוד על חשבון המשרתים. יש לנו - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

דיברת על הדרת נשים. אני שואל שאלות גברתי.

איריס שפירא :

גם הדרת נשים, גם הדרת משרתים. אתה לא מאפשר לי לדבר, אז אתה שואל שאלות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

כי אני לא מצליח להבין את התשובות שלך. עצם התורה היא זו שמדירה נשים ואת מתנגדת מכל וכל לעגן את התורה, לימוד התורה כערך יסוד במדינת ישראל?

איריס שפירא :

חוק-יסוד בא לקבוע פרקים בחוקה. ערכים צריכים להיות שוויון, כבוד האדם, חופש העיסוק, חופש הדת גם, אבל לכולם.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

זה מעוגן.

איריס שפירא :

לא מעוגן. השוויון לא מעוגן בחוק-יסוד.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

הפסיקה פירשה את חוק-יסוד : כבוד האדם וחירותו בפרשנות מרחיבה.

איריס שפירא :

אבל אתם לא מכבדים שום פרשנות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

ככלל, הפסיקה מכובדת בישראל. את אומרת דברים שאין להם שום אחיזה במציאות. הממשלה מכבדת פסיקה, שוב ושוב, גם כשהפסיקה. אמרת שיש עקרונות שמעוגנים בחקיקה או בפסיקה, כבוד האדם, חופש העיסוק, חופש הקניין וכולי. יש דמוקרטיה ויש יהודית, האם תחת הכותרת יהודית, את מתנגדת לעגן את ערך לימוד התורה, או את ערך התורה כעיקרון יסודי?

איריס שפירא :

כן. מדינת ישראל הוכרה כמדינת היהודים ואין לכם מנדט להגדיר מי הוא יהודי. גם אני יהודייה, יש עוד 10 מיליון יהודים ברחבי העולם.

יוסף טייב (ש"ס) :

במגילת העצמאות כתוב מדינה יהודית, לא מדינת היהודים.

איריס שפירא :

יהודית. כשהנח'בות נכנסו, הם לא בדקו מי לומד תורה.

יוסף טייב (ש"ס) :

שמעת אותי אומר שאת פחות יהודייה ממני? לא שמעת את זה ממני. את מנסה להפוך אותי לפחות יהודי ממך.

איריס שפירא :

לא. אתה מגדיר חוק-יסוד : לומדי תורה.

יוסף טייב (ש"ס) :

חוק-יסוד : לימוד התורה הוא לכולם. אנחנו לא קבענו למי.

איריס שפירא :

לא לכולם. אתה לא מאפשר לכולם ללמוד.

יוסף טייב (ש"ס) :

אני לא מאפשר לכולם ללמוד תורה?

איריס שפירא :

נכון. היו צריכים פסיקת בג"ץ, כדי שיאפשרו לנשים להיות רבניות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

מעכשיו עוד שתי דקות.

איריס שפירא :

חוק שירות ביטחון, מחייב את כל בני ה-18 להתגייס לצה"ל. יש חוק כזה ואין שום פטור בתוקף. יש פסיקת בג"ץ שחייבה את ממשלת ישראל, את שר הביטחון, את הפוקד ועוד הרבה אחרים לאכוף את הצווים. ממשלת ישראל לא ממלאה אחר הפסיקה.

בנוסף, מ-7 באוקטובר, גם אם הייתה קונספציה כלשהי שמספיק לנו צבא קטן וטכנולוגי, אנחנו יודעים היום שכמות כוח האדם של צה"ל לא עומד בכמות המשימות שיש. הרמטכ"ל הרים עשרה דגלים

אדומים. ראש אכ"א התריע, עוד מעט יהיה חסרים 17 אלף לוחמים ותומכי לחימה. במקום לאכוף 100 אלף צווים במגזר החרדי, אתם מקדמים השתמטות.

אתם יכולים לקרוא לזה חוק-יסוד: לימוד תורה, אבל זה נועד כדי אחר כך להגיד חוק-יסוד גובר על חוק שירות ביטחון ולכן, לא אוכפים את חוק שירות ביטחון. אולי חוק-יסוד גובר על תקנות הארנונה, אולי הוא בכלל גובר על חוק העונשין? אולי לומדי התורה הם בכלל מעל החוק, כי זה בחוק-יסוד.

הבן שלי היה אמור להשתחרר בראשון שעבר לרגילה, הוא לא יצא עוד עשרה ימים, מאז היו עוד שתי הלוויות. הם עברו אירועי תקיפה ורחפנים שנופלים עליהם ואין חילוף. אתם קורעים את כל החברה. מה שאתם עושים עכשיו זה לפלג את העם, זה להשניא את הדת על כל היהודים, זה להרגיז את כל הבוחרים שלכם ואת כל העם הזה שנלחם שלוש וחצי שנים על קיום המדינה הזאת.

אתם באים ואומרים, זה לא חל עלינו, אנחנו מורמים מעם ואין הבדל בין דם לדם. הבן שלי היה במלחמה בעזה ועבר לגינן ועכשיו הוא בלבנון. דקה לא היה לי שקט כבר שנתיים, אני לא ישנה בלילות. אין שום סיבה שבעולם שזה יהיה מנת חלקם של רק חלק מהאוכלוסייה. מדינת ישראל בסכנת קיום ביטחונית וכלכלית. אין היתכנות להחזיק את האירוע הזה גם כלכלית. כשחסר כוח אדם, מגייסים גם מילואים, אז המשק סובל. עסקים קורסים, אנשים מתגרשים, ילדים עוברים טיפול פסיכולוגי.

אתה יודעים כמה אנשים פצועים בגוף ובנפש יש לנו במלחמה הזאת? אתם יודעים כמה עוד יהיו? הצפי הוא ל-100 אלף. המספר שאתם שומעים מאכ"א הוא לא סופי. אם אתם תנצלו ותשחקו עד דק את הלוחמים הקיימים, בלי הפוגה, בלי התאוששות, בלי התרענות ובלי הערכה מינימלית למה שהם עושים, גם הם לא יוכלו להמשיך להילחם ולמדינה הזאת לא תהיה זכות קיום.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

עו"ד שפירא, תודה רבה. עו"ד עומר שטיינמץ הסקל מבונות אלטרנטיבה.

עומר שטיינמץ הסקל:

ממלא מקום יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת בוארון, חברי כנסת, אין פה חברות כנסת למרבה ההפתעה. שמי עומר שטיינמץ הסקל, אני מנכ"לית בונות אלטרנטיבה.

ינון אזולאי (ש"ס):

חייב למחות על כבודן של חברות הכנסת שהיו פה. גם פנינה תמנו-שטה וגם שרון ניר.

עומר שטיינמץ הסקל:

כן. חבל שהן לא כאן עכשיו.

ינון אזולאי (ש"ס):

הן בוועדות אחרות. גם מירב כהן.

עומר שטיינמץ הסקל:

אני יודעת ואני שמחה שאתה מגן עליהן.

ינון אזולאי (ש"ס):

כל חברי הכנסת עושים את עבודתם, כל אחד במה שהוא מאמין.

עומר שטיינמץ הסקל:

לא התלוננתי. שמי עומר שטיינמץ הסקל, מנכ"לית בונות אלטרנטיבה ואני מבקשת להתייחס להצעת החוק מנקודת המבט של הנשים בישראל. מאחורי כל חוק-יסוד יש בני אדם, יש מי שירוויחו ממנו ויש מי שישלמו את המחיר. הצעת החוק הזו, שאמורה להיכנס לחוקה, לספר הכללים והחוקים של מדינת

ישראל, מעבירה מסר מאוד ברור לנשים, אנחנו נמשיך לשרת, לעבוד, לשלם מיסים ולשאת בנטל, אבל אתם תעגנו בחוק-יסוד את ההטבות וההגנות שיינתנו לאחרים.

מוסדות לימוד התורה שהחוק מבקש להגן עליהם, מיועדים לגברים בלבד. נשים אינן יכולות ללמוד בהם, אינן זכאיות למלגות הקיום והן אינן נהנות - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

את מייצגת גם נשים חרדיות שיוצאות לעבודה, כדי שבעליהן ישבו ללמוד?

יוסף טייב (ש"ס):

לא. הנשים החרדיות והילדים החרדים, הם לא כלולים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ברמה האינטלקטואליות, בואי נהיה כנים, את מייצגת המון נשים שבחורות, מתוך בחירה חופשית, לעבוד ובלבד שבעליהן ימשיכו לשקוד על תלמודם 24/7. את מייצגת אותן.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

יש כאלה שלא נותנים להם לצאת לעבודה, כי לא נותנים להם את המעונות.

עומר שטיינמץ הסקל:

השאלה היא לא אם אני מייצגת או לא, אלא האם ניתנת זכות הבחירה - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אל תציגי את עצמך כארגון שמייצג את כלל נשות ישראל. תגידי שאת מייצגת נשים מסוימות.

עומר שטיינמץ הסקל:

אני יושבת כאן, כקולן של הרבה מאוד נשים ישראליות, שבמקרים מאוד מסוימים גם לא יכולות להשמיע את קולן.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אז את לוקחת בחשבון, זה היה רמז מאוד - - -

עומר שטיינמץ הסקל:

אני לא יודעת מאיפה אתה מביא את הידיעה הברורה - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני מכיר אותן.

עומר שטיינמץ הסקל:

אתה מכיר את כל הנשים החרדיות? אתה מכיר את כל הנשים הישראליות? לא נראה לי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

על רקע זה שאת יושבת ואומרת שאת מבטאת את קולן של הנשים בישראל, אני שואל כשאלה רטורית, כי אני יודע מה התשובה.

עומר שטיינמץ הסקל:

לא זכור לי שאמרתי שאני מייצגת את קולן של כלל הנשים בישראל.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

את מי את מייצגת?

עומר שטיינמץ הסקל:

אני מייצגת נשים ונתתי עובדה, נשים לא יכולות ליהנות מההטבות שייתן להם חוק-יסוד: לימוד תורה, כי הוא - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

את לא מייצג את כל הנשים בישראל, בסדר גמור.

עומר שטיינמץ הסקל:

חד-משמעית. אתה מייצג את כל הגברים בישראל?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

לא.

עומר שטיינמץ הסקל:

לי כאישה מותר להביע את קולי ולכן, אני יושבת כאן.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני עדיין מייצג את הרוב בישראל.

עומר שטיינמץ הסקל:

אתה לא מייצג את הרוב בישראל, כי הרוב בישראל הוא 51.3% שהן נשים. אז אתה לא מייצג את הרוב.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

נכון להיום, אני חלק מהרוב בישראל, כנראה שזה גם ימשך כך.

עומר שטיינמץ הסקל:

הרוב לא קובע. זה לא העיקרון של הדמוקרטיה. דמוקרטיה לא אומרת הרוב קובע.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

הדמוקרטיה המהותית שלכם, הרוב לא קובע?

עומר שטיינמץ הסקל:

דמוקרטיה אומרת שהכוח ניתן לכם, על-ידי הציבור. אתם לא יכולים לעשות שום שימוש לרעה בכוח שניתן לכם.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני יושב-ראש הוועדה, מכוח הציבור ואת אורחת בוועדה. אני אתן לך את רשות הדיבור, ככל שתדברי לעניין. אני אדייק את דבריך, כדי שהציבור ישמע וילמד. את לא מייצגת את הנשים בישראל, את מייצגת פלח מאוד מצומצם. אני עדיין מייצג את הרוב בישראל ואני אמשיך לייצג אותו גם בשנים הבאות.

נכון לעכשיו, אני מייצג את הרוב בישראל. את רוצה לייצג חלק קטן ביותר, זעום בחברה הישראלית, נשים בחברה הישראלית, תעשי זאת. אני מכבד אותך. יש לך שלוש דקות.

עומר שטיינמץ הסקל:

זה מגובה במספרים?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

השעון מגובה במספרים.

עומר שטיינמץ הסקל:

החוק הזה לא עוסק בלימוד תורה. הוא עוסק בשאלה איך תיראה מדינת ישראל ביום שאחרי. מדינה שבה כולנו שווים ושווים בנטל, למעט אנשים מאוד ספציפיים שאתה מתיימר לדעת שזה מה שהם רוצים, או זה מה שהן רוצות. נדמה שכל פעם שהממשלה מבקשת פטור לגברים, ספציפית כאן לפלח מאוד מצומצם וזעום מהאוכלוסייה, אתם מגישים את החשבון לנשים.

הפעם, לא רק שאתם עושים את זה, אתם הולכים לעגן את זה בחוק-יסוד שמראה בדיוק איזו מדינה קיימת כאן, לאן אנחנו הולכות והולכים ומה יהיה כאן ביום שאתם כבר לא תשבו פה.

איריס שפירא:

חוק-יסוד צריך להיות מחוקק ברוב גדול, בשום שכל, בתשומת לב, מתוך כבוד להליך של הרשות המכוננת והוא לא נעשה אחרי שהייתה הצעת חוק לפיזור הכנסת, כשיודעים שאין רוב לכנסת. הוא גם לא נעשה בתור דיל פוליטי של תן לי ואתן לך של עסקה קואליציונית. זה לא מעיד על התייחסות וכובד ראש לחוק עצמו.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

כלל האנשים שישבו פה מסביב לשולחן, הסכימו ככלל שערך התורה וערך לימוד התורה, טוב שיעוגנו בחוק יסוד. חבר הכנסת מיקי לוי, תרצה להתייחס? ד"ר נעמה שלם.

נעמה שלם:

נעמה שלם, גרה באור עקיבא, חברה בשותפות לשירות, אמא לשלושה לוחמים, שידועים שהחיים שלהם לא נראים. בדרך לכאן, ראיתי תמונות של חברים של הילדים שלי על סטיקרים. השימוש בתורה כדי לגזור גזירות על הציבור, שהן סכנה, הם פשוט הכנה מעולה ל-17 בתמוז. אתם לוקחים את התורה ובשמה אתם שורפים אותה.

אתם רוצים לעשות חוק-יסוד לימוד תורה, זה צריך להיות חוק-יסוד: לימוד תורה וקיום תורה ולא ביטול תורה ולא הפיכת התורה לקרדום לחפור בה. כשאסתר נכנסת למלך, היא אומרת לו "ואילו לעבדים ולשפחות נמכרתי והחרשתי כי אין הצר שווה בנזק המלך". אם זו הייתה רק בעיה כלכלית מה שאתם עושים, מילא. אתם מסכנים את גורלה של המדינה. ב-17 בתמוז גם נשרפה התורה וגם נחרשה העיר. זה מה שאתם עושים כאן.

הבושה של לקחת את התורה בשביל לעשות את הדבר שהוא הכי מסוכן למדינה והכי פוגע בחייל, חייל, בלוחם, לוחם ובמקום, מקום. במלחמה הבאה אין כוחות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

גברתי, אני מבקש ממך לא לדבר בשם כלל הציבור. יש הרבה מאוד לוחמים, בניי ביניהם, גם אחיו של חבר כנסת טייב ביניהם, שתומכים בחוק-יסוד: לימוד תורה.

נעמה שלם:

כי הם לא מבינים מה - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

עכשיו את מחליטה שהם לא מבינים את החוק. את בצורה פטרונית מחליטה עבורם מי חכם ומי טיפש.

נעמה שלם:

לא. מי למד את החוק ומי לא למד את החוק.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אנחנו למדנו את החוק ואני מציע לא לדבר בפטרונות. אני מכבד מאוד את זה שבני משפחתך וילדיך בצבא, נושאים בעול הקשה של נטל המילואים. אני אומר לך שיש הרבה מאוד אנשים שנושאים בנטל הזה מאות ימים, הרבה סבבי מילואים וחושבים שהעיקרון של אלה שלומדים ישבו וילמדו ואלה שלא לומדים ילכו להתגייס, הוא עיקרון מאוזן ונכון.

נעמה שלם:

שרק הם ישרתו ושאלך אחד לא ישרת. מה זה הדבר הזה? הבן שלי לא מצליח להתחיל לימודים אקדמיים. בן אחר שהתחיל ללמוד במקום שהוא כל הזמן נזרק מהלימודים לצבא.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

הבן שלי חזר ביום חמישי מ-100 ימי מילואים ישר לבחינות סוף הסמסטר, בשנה שניה באריאל.

נעמה שלם:

שישרת לנצח. מי שרוצה - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אנחנו מכירים את העולם.

נעמה שלם:

אתם כרגע גוזרים על הילדים של כולנו ועל המדינה של כולנו ואתם גוזרים עלינו סכנה שהיא לא פחות גדולה מ-7 באוקטובר שכבר נפלתם בה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חבר הכנסת מיקי לוי, בבקשה.

מיקי לוי (יש עתיד):

תודה אדוני יושב-הראש. החוק שמונח לפנינו הוא מחטף, דקה ורבע לפני שהכנסת, דקה רבע של תן לי ואשמור לך. עכשיו, שבועיים וחצי לפני שהכנסת מתפזרת, לעשות מחטף לחוק-יסוד? מי יכול להצדיק את זה בכלל? זה מחטף. יש חשש גדול בליבי, מהותי, שזה חוק שנותן פתח לחוק השתמטות מהשירות הצבאי. אני נוהר, אבל אני חייב להגיד את זה.

למרות שהשורה הנוגעת להשוואת לומדי התורה למשרתים בצה"ל, שזו הייתה חוצפה ממדרגה ראשונה, נמחקה, בכל זאת, החשש הזה קיים. זה לא נעלם מעיני אף אחד, כולנו יודעים את זה.

יש לי כבוד גדול לתורה. אני בא מבית דתי. אנחנו שומרים בבית על הכללים. יש לי שני בנים שהם מאוד מקפידים. אפילו כשהם באים אליי, יש כירים חשמליים ולא מדליקים טלוויזיה ותמיד יש הפרדה בין בשר לחלב. יש במדינת ישראל הכרה ללומדי התורה. בשביל מה צריך את זה? יש בבתי הספר, יש בשיבות, יש במכינות, יש בהסדרים החדשים של צה"ל, של אלה שבאים, במספרים קטנים לצערי להתגייס.

שמעתם את הרמטכ"ל אומר שחסרים לו 15 אלף לוחמים. יש לי כבוד רב לאלה שעסקו גם בנשק וגם בתורה. השימוש בתורה אדוני, לנושאים האלה, אתם מביישים את התורה. התורה מסמיקה מבושה. לעשות שימוש בתורה לנושאים חילוניים? מה לכם? אתם הייתם צריכים להגן על זה, אתם מביאים את זה? איזו בושה.

זה יהווה פתח לחוק השתמטות רחב יותר ואני מבקש התייחסות מטעם הייעוץ המשפטי או המציגים עצמם, מה פירוש המשפט "מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה"? תסבירו לי איזה ערכי יסוד אחרים משתווים לערך התורה. אתם מזלזלים בתורה. תסבירו לי את המשפט הזה בבקשה.

אני מוטרד מאוד מהחוק הזה. החוק הזה לא מכבד את התורה, הוא מבייש אותה. הוא מכניס אותה לתוך משבצות אקסל חילוניות, אין מילה אחרת.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תודה רבה חבר הכנסת מיקי לוי. חבר הכנסת משה טור פז, בבקשה.

משה טור פז (יש עתיד):

שאלנו גם קודם את המציע הראשי חבר הכנסת גפני, להסביר את מטרת החוק באופן כללי ובפרט את המילים "מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה". אם מדובר בחוק הצהרתי, וירטואלי, אני בעד לימוד תורה ואני בעד חוקים שמצהירים גם את המובן מאליו.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

כולנו מסכימים על כבוד האדם וחירותו, עשינו על זה חוק.

משה טור פז (יש עתיד):

החוק הזה הוא לא חוק הצהרתי, מתוך כבוד האדם וחירותו נגזרו הרבה משמעויות. ערך התורה הוא ערך יסודי בחיי, בחיינו ואני עדיין לא רואה למה צריך לחוקק את החוק הזה. אם אכן כוונתו לאפשר השתמטות, זה לא לימוד תורה, זה חילול תורה.

איש מילואים כתב לי היום בתחילת היום, "480 ימי מילואים עשיתי מתחילת המלחמה", אני מצטט. אני עשיתי רק 86.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אתה רוצה שאני אצטט עוד הרבה אחרים?

משה טור פז (יש עתיד):

בחרתי לצטט. "480 ימי מילואים עשיתי מתחילת המלחמה. לא פספסתי דף יומי באף אחד מהם. בשם רבי ומורי הרב אמיטל היה נהוג לומר שהתורה ניתנה בהר סיני ואילו הדת ניתנה בשושן הבירה". אתה יודע מה ההבדל? התורה היא בין הדברים שאין להם שיעור, לכן היא ניתנה בהר סיני. לעומת זאת, לבוא ולקבוע חוקים וכללים, זה טוב לשושן. זה לא טוב לעם ישראל, לתורה שלנו.

יש פה בעיה קשה, אדוני יושב-הראש, אני פונה אליך כאיש הציונות הדתית, יש כל כך הרבה חקיקות שאנחנו צריכים להספיק לפני סוף הכנסת הזאת. דוגמה אחת, מרכז חוסן ארצי למשרתי מילואים ובני משפחותיהם, אין כזה דבר ואנשי המילואים פונים אלינו ומבקשים להשקיע את הזמן. רגע לפני

שהכנסת מתפזרת ואין עם מי לדבר חצי שנה, תקימו מרכז חוסן ארצי, עם כל המשמעויות הכלכליות וההצהרתיות. אבל אתה בוחר לא לעסוק בזה.

אתה בוחר לקחת את חוק-יסוד: לימוד תורה, שלדעתי הוא חוק-יסוד: חילול תורה ולעסוק בזה, שבועיים וחצי לפני תום הכנסת. זו בחירה. יש לנו בחירה בחיים. סדר העדיפויות הנבחר מעידה בעיניי, באופן עצוב על מה נהיה מתנועת הליכוד המפוארת.

אם תכלית החוק היא באמת - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

יש לא מעט חברי כנסת שעוסקים בחוסן של לוחמים שחזרו משדה הקרב, פגועי נפש וגם הכנסת וגם הממשלה עוסקת בזה יומי.

משה טור פז (יש עתיד):

לא מספיק בעיניי ועובדה, רואים את סדרי העדיפויות כפי שאמרת. אנחנו נמדדים בסדרי העדיפויות בין הערכים. אני טוען שמאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים זה עיוות. אני אגיד לך עוד דבר, קראתי את דברי ההסבר, שבחר המציע להציג והוא מביא דוגמה שמזעזעת אותי, "תן לי יבנה וחכמיה". שלטון הליכוד הוא רומא ועכשיו באים החרדים ואומרים לרומא "תן לי יבנה וחכמיה" - - - זה מבייש לכתוב את זה בדברי ההסבר.

כביכול גפני הוא רבן יוחנן בן זכאי ואתה, נציגו של הקיסר והוא מבקש ממך "תן לי יבנה וחכמיה".

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חבר הכנסת טור פז, תראה - - -

משה טור פז (יש עתיד):

אני אומר בדיוק מה שאני קורא ומרגיש פה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני בטוח שאם הייתי שואל את חבר הכנסת גפני אם הוא רבן יוחנן בן זכאי, הוא היה אומר לך הלוואי יגיעו מעשי למעשיו. תאמין לי שהוא לא חושב ששלטון הליכוד הוא שלטון רומא. מה שהוא כן אומר - - -

משה טור פז (יש עתיד):

הדוגמאות פה הן יותר חמורות. חורבן יהדות אירופה, מוסדות התורה החשובים בשואה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

הוא אומר שערך לימוד התורה תמיד היה - - -

משה טור פז (יש עתיד):

זה לא מה שהוא אומר. הוא אומר, אני רוצה עכשיו בשם ערך לימוד תורה לפטור את המצביעים שלי משירות בצבא. זה מה שהוא אומר.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

הוא בא לחדד את ערך לימוד התורה. לא צריך לעשות מניפולציות כאלה.

משה טור פז (יש עתיד):

לא צריך לחדד את ערך לימוד התורה. 78 שנים הסתדרה בלי חוק-יסוד לימוד תורה. אתה יודע שזו התקופה הטובה בתולדות עם ישראל ללימוד תורה. מעולם לא היו בעם ישראל כל כך הרבה לומדי תורה וברוך ה' שגם מדינת ישראל מימנה אותם. אבל כשהמימון הזה הופך להיות כיסוי להשתמטות משירות בצבא, זה הופך להיות מצווה הבאה בעבירה. לא ככה זה צריך להיות.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

כבר כמה שנים לא מממנת.

משה טור פז (יש עתיד):

מממנת. גולדקנופ, מתוך 1.8 מיליארד, יותר ממיליארד שקלים השנה, 2026 עוברים ללומדי תורה. אני בעד לממן לימודי תורה, אני בעד שהשיבות יפרחו, אני נגד השתמטות מצה"ל. חברי הרב מיכאל אדרעי, ראש ישיבת כפר מימון מצליח להעמיד תלמידי חכמים ושירת בגולני ועושה עשרות שנים שירות במילואים וכמוהו ראשי ישיבות מפוארים אחרים ואין סתירה. כל מי שיאמר שיש סתירה, אני לא מקבל את זה, כי יש ראייה שאין סתירה ועשרות אלפי תלמידי חכמים ציונים דתיים יראו את זה. ולכן, זה להשתמש בחוק הזה ככסות להשתמש, זו מצווה הבאה בעבירה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

דניאל לוין. שלוש דקות, בבקשה.

דניאל לוין:

קודם כל, תודה. אני דניאל משדולת המשרתים. אנחנו מייצגות ומייצגים לוחמים, משפחות משרתים, כל מי שקשור לשירות המדינה והמשפחות שנושאות על גבן את ביטחון המדינה ואת העול הכלכלי. במיוחד עכשיו, בעיצומה של מלחמה ממושכת, במשך שלוש שנים.

הצעת החוק הזו לא באה להוקיר את לומדי התורה, היא באה להשתמש בספר החוקים של מדינת ישראל כדי לעגן פטור מסביב, ליצור מעמדות בעם ולפטור מגזר שלם מחובת הגנה על המולדת. אין חוסר חוקתי, המדינה כבר מוקירה את התורה. הטענה שצריך חוק-יסוד כדי להכיר בתורה היא שגויה. הזהות היהודית מעוגנת במגילת העצמאות ועד חוק הלאום.

ברמה המעשית, המדינה כבר הלכה רחוק מדי. ב-2016, שר הפנים אריה דרעי השווה לימודים תורניים לתארים אקדמיים לצרכי גמול השתלמות. המערכת רוויה בהסדרים. חוק-היסוד הזה לא בא להוקיר, הוא בא לפטור מחובת ההגנה. החוק הזה מוזיל את התורה ומצמצם את ההגדרה שלה לשיבות החרדיות בלבד. הוא מייצר מונופול מגזרי ומדיר לחלוטין את תורתם של אלו המשלבים ספרא וסייפא, לימוד תורה יחד עם שירות ומילואים.

מי שהכי צריכים להתנגד לחוק הזה, הם חברי הכנסת של הציונות הדתית. החלופה הלאומית, חוק-יסוד: מעמד המשרת. אם הכנסת רוצה לתקן חסר חוקתי אמיתי, היא צריכה לעגן את עיקרון השותפות והחובה להגנת המולדת. אנחנו קוראים לחוקק את חוק-יסוד: הגנת המשרת, קריטריון אוניברסלי שקובע שכל אזרח שנוטל חלק בנטל הביטחוני והלאומי יזכה להכרה, תיעדוף והוקרה מהמדינה. הבכורה מגיעה למי שמגן בגופו על הבית.

אני באופן אישי כבר שנתיים עולה לוועדות בכנסת מטעם עצמי, אף אחד לא עומד מאחורינו כלכלית ומוסדית. התאגדנו לכדי ארגונים, כדי שמישהו ייצג אותנו. אנחנו לא יכולים יותר לשאת את זה. זה לא הגיוני שנמשיך לצעוק ולהרים דגלים שכבר הצטרפו אלינו אנשים כמו הרמטכ"ל. יש צורך בשינוי אמיתי ולעזור לנו לעזור לכולנו. אנחנו לא עושים את זה כדי שיהיה לי יותר קל בבית שלי, כדי שלילדים שלי יהיה יותר כיף, אנחנו עושים את זה כדי שהביטחון הלאומי של כולנו במדינה הזאת יהיה גבוה יותר. תודה שהקשבתם לי ותודה על הזמן.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תודה רבה דניאל. חבר הכנסת ינון אזולאי, בבקשה.

ינון אזולאי (ש"ס):

עלתה שאלה מה מהותו של החוק. החוק הזה נולד מכיוון שלא אחר מבית המשפט ושופטי בית המשפט העליון דחפו אותנו לעשות אותו. למשל, חוק טל, הציע אותו השופט טל, מי שפסל את החוק הזה, הוא בית המשפט באומרו שהוא לא שוויוני. מה שעשה השופט אהרון ברק, בהפיכה המשפטית שלו, בכבוד האדם וחירותו, הוא אמר שכל הנושא של השוויון, שזה נגזרת של כבוד האדם וחירותו. הוא מכניס בדבריו שהשוויון הוא חלק מחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

הכנסת אמרה שזה לא חוק-יסוד השוויון, אבל השופט ברק החליט להכניס את ערך השוויון לחוק-היסוד, בניגוד למה שחברי הכנסת קבעו. אנחנו באים ואומרים היום, מכיוון שיש לנו פה בית משפט שלא פעם דחה חוקים שחברי הכנסת קבעו, אנחנו אומרים שיהיה פה חוק-יסוד: לימוד תורה, שנותנים כלים לבית המשפט העליון, שערך לימוד התורה הוא ערך יסוד. זה המהות של החוק הזה.

החוק הזה נותן כלים, לאו דווקא לגיוס, נותן כלי של ערך לימוד התורה. היום בית המשפט יכול לדון כמעט על כל דבר, לצערי. הוא לא רואה את החוקים שלנו כחוק, אלא כהמלצה בלבד והוא דן בהם. שיהיה לו את הכלי על מנת לעשות איזון, זה מאזני הצדק שעליהם מדברים. זה כלי מאזן. זו התכלית של החוק הזה.

החוק הזה לא בא לבטל חוקים אחרים, לא בא לעשות שום דבר אחר. חוק הלאום הוא הצהרתי. החוק הזה נמצא תחת ביקורת. אני לא רוצה להיות במקום שהתורה תהיה חלק מחוק הלאום, בכל פעם שמדברים עליו. אני רוצה חוק-יסוד של לימוד תורה במדינה היהודית. חוק-היסוד הזה ייתן את האיזונים לשופט לאזן בין מה שהוא דן בו לבין ערך של לימוד תורה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חבר הכנסת טייב.

יוסף טייב (ש"ס):

לאור ההודעה שקרא חבר הכנסת קינלי ואני מכבד, אני רוצה להקריא הודעה אחרת שקיבלתי מחיילים בשדה הקרב. "שלוש לך חבר הכנסת טייב, לקראת הדיון היום המכריע בחוק-יסוד לימוד תורה, אנחנו כותבים לך את המילים הללו, לא מתוך מגדל השן, אלא מתוך שירות פעיל וקרבי בצה"ל, מתוך אהבה עמוקה למדינה ומתוך נכונות למסור את הנפש על הגנתה בכל רגע ורגע.

דווקא מתוך המקום הזה, כלוחמים שחווים את שדה הקרב הפיזי, אנו מבקשים להביע תמיכה חד-משמעית בחקיקת היסוד הזאת, במיוחד בנוסח המעודכן שלה. גדלנו בבתים שבהם המסורת, המכובדות והרוח היהודית הם עמוד התווך. למדנו מההורים ומהסבים והסבתות שלנו שקיומו של העם היהודי מעולם לא נשען רק על כוח החרב והברזל, הניצחון והקיום שלנו תלויים בראש ובראשונה בנשמה של העם והנשמה הזו היא התורה.

כפי - - - הנוסח החדש של החוק, המטרה היא ליצור מאזני צדק חוקתיים, אין כאן חלילה פגיעה או זלזול בנו, הלוחמים, אלא להיפך, יש הכרה רשמית ממלכתית בכך שלצד המגן הפיזי, שאנו זוכים להעניק לעם ישראל, המדינה היהודית חייבת להוקיר ולעגן את המגן הרוחני שלה. בזמן מלחמה ובשעות משבר, קול התורה חייב להמשיך להדהד בעורף בעוצמה. לומדי התורה שיושבים באוהלה של תורה, שמוותרים על חיי החומר, למען חיי הרוח מחזקים עבורנו את עמוד השדרה המוסרי והזהות שבשבילה אנו נלחמים בחזית.

אני קוראים לכם להתעלות מעל המחלוקות הפוליטיות הצרות ולהביט עלינו הלוחמים שתומכים ברוח האומה ולאשר את הצעת החוק הזו החשובה, מתוך כבוד למורשת הדורות, בברכה ובהערכה".

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תודה רבה.

קריאה:

אני לא יכולה להקריא מכתבים מחיילים, כי אין קשר עם לבנון כבר 20 יום.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

גברתי, אני אאלץ להוציא אותך.

משה טור פז (יש עתיד) :

מה עם מאזני הצדק?

יוסף טייב (ש"ס) :

מתוך הלוחמים, יש דעות לכאן ולכאן.

משה טור פז (יש עתיד) :

יש דעות לכאן ולכאן, אבל לוחמים אין.

מיקי לוי (יש עתיד) :

זה פתח להשתמטות יוסי.

משה טור פז (יש עתיד) :

אין לוחמים בעזה, אין לוחמים בלבנון, אין לוחמים בסוריה, צוותים עולים ב-30% נוכחות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

חבר הכנסת סלומון, בבקשה.

משה סלומון (הציונות הדתית) :

ינון דיבר על כך שהמטרה של החוק הזה, היא לתת כלים לבג"ץ או לשופטי בתי המשפט לתת מענה. אני רוצה להבין, החוק הזה הוא מ-2023, בנוסח השני שלו ועכשיו זה תיקון שמגיע.

ינון אזולאי (ש"ס) :

אמרתי שהחוק הזה לא היה צריך להיות. אבל מי שדחף אותנו לעשות אותו זה בית המשפט העליון.

משה סלומון (הציונות הדתית) :

במה?

ינון אזולאי (ש"ס) :

ברגע שהוא פוסל חוק, פעם אחת שזה חוק של ועדת טל ואמר שהוא פוסל אותו בגלל השוויון. גזר את השוויון מחוק-יסוד : כבוד האדם וחירותו. אנחנו כמחוקקים, לא קבענו את השוויון כחוק-יסוד ובית המשפט הכניס אותו כחלק מחוק-יסוד. במקרים של הפרדה למשל, מי אמר שצריך שיהיה שוויוני? כשבית המשפט העליון צריך לדון אם משהו הוא שוויוני או לא, גם אני נותן לו כלים יש פה ערך של לימוד תורה, ציבור שמאמין בזה, יהיה לך כלי לשים אותו כנגד ולשקול אותו במאזני הצדק שלך.

קריאה :

כדי להשתמט.

היו"ר אביחי אברהם בוארון :

גברתי, את לא חלק מהדיון בין חברי הכנסת.

משה סולומון (הציונות הדתית):

מה שאתה אומר היסטורית, לא מסתדר. לפני 7 באוקטובר, מישהו הניח את החוק הזה, בגלל מה שהיה עם חוק טל. אני יכול להבין. לבוא ולהגיד שעכשיו נותנים כלי לבג"ץ, כדי שיפטור את לומדי התורה מגיוס - - -

ינון אזולאי (ש"ס):

לא אמרתי את זה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

לא.

ינון אזולאי (ש"ס):

זו המחלוקת ביני לבינך. אני לא אומר שזה יפטור את לומדי התורה מגיוס.

משה סולומון (הציונות הדתית):

יעמדו בפניו שני דברים. זכות כזאת וזכות כזאת.

ינון אזולאי (ש"ס):

לדוגמה, רוצים לעשות הופעה בהפרדה, אומרים שזה לא שוויוני. כי אתה מדיר אוכלוסייה מסוימת, אני רוצה לתת לשופט כלי כחוק-יסוד שווה ערך לאותו חוק-יסוד של השוויון, אחד מול השני. זה הערך שלי. לא פעם פסלו את זה גם בגלל השוויון, כי זה לא שוויוני. מה זה לימוד תורה? קריאה:

לימוד תורה זו הפרדה מגדרית?

ינון אזולאי (ש"ס):

לימוד תורה זה כל המרקם של לומדי התורה. מה שמאמינים בו. יש פה ערך ללומדי התורה, כל דבר שבית המשפט בא לדון בו, יש אדם שהערך העליון שלו זה לימוד תורה, תדון ותסתכל עליו בצורה אחרת ממה שמסתכלים עליו היום.

קריאה:

אזרח מועדף?

ינון אזולאי (ש"ס):

זה לא אזרח מועדף. על הנושא של אפליה נגזר מזה שהרוב יכול לתת למיעוט, זו אפליה מתקנת.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חבר הכנסת סולומון תסיים את דבריך.

מיקי לוי (יש עתיד):

בתפיסה הזו, אני רוצה חוק לימוד סוציולוגיה, פסיכולוגיה, עורכי דין. את כולם.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אני יכול להבין את הבסיס. אבל איך זה מתכתב עם החוק? מה שיעשה החוק הזה, ייקחו חוק-יסוד מול חוק-יסוד אחר - - -

ינון אזולאי (ש"ס):

הוא נותן כלי. זה מה שאני רוצה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

מה שיקרה בהקשר הזה, מצד העולם החרדי, שלא רוצה להתגייס, זה נותן לו כלי כדי לברוח מהחובה המוסרית להתגייס לצבא. האזרח יכול להגיד אתה שולל ממני חוק-יסוד ולכן, אתה לא יכול לחייב אותי או להפעיל עליי סנקציות או להפעיל עליי כפייה, כדי להתגייס. חוק-היסוד הזה פוגע ביכולת של בית משפט, או כל גורם צבא או מי שלא יהיה, לכפות על העולם החרדי שלא לומד תורה - - -

ינון אזולאי (ש"ס):

לא פוגע בו, כי זה רק ללומדי התורה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

זה לא המצב.

יוסף טייב (ש"ס):

אם הוא לא לומד תורה, הוא לא רלוונטי. מי שלא לומד תורה, לא לומד.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אני רואה ערך עצום בשירות הצבאי, אני רואה ערך עצום בלימוד התורה, אני לא חושב שזה סותר זה את זה. האם אפשר להשתמש בסעיף 2 כסעיף שמונע מהפוקד לגייס חרדים לומדי תורה?

ארבל אסטרך:

סעיף 2 בעיניי הוא לא ברור. היחיד שניסה להסביר אותו זה חבר הכנסת אזולאי. אני מבינה שהכוונה היא להכניס - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני מוכן להתייחס.

ינון אזולאי (ש"ס):

אני רוצה לתת כלי לבית המשפט. כשבית המשפט יעשה את האיזונים שלו, הוא יוכל לשקול את ערך לימוד התורה מול ערכים אחרים ויחליט אם הוא יכול לתת יותר או פחות או שווה.

מיקי לוי (יש עתיד):

אם הבנת, תסביר לנו משפטית בבקשה. אני לא הבנתי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני אנסה להסביר. יושב-ראש הוועדה מבקש להודיע כי ייתכנו ישיבות נוספות בוועדת הכנסת במהלך השבוע הקרוב, לרבות אם יידרש, בשעות שלאחר המליאה. זאת ביחס לבקשות של ועדות הכנסת בעניין טענות לנושא חדש ונושאים נוספים. סדר היום יישלח מוקדם ככל הניתן.

הצעת החוק הייתה צריכה להיות חוק-יסוד: התורה וסעיף 1 היה צריך להיות התורה ולימוד התורה בכללה הם ערכי יסוד במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל. וסעיף 2 כמובן "הכרה בלימוד התורה כערך יסוד במדינת ישראל על מנת ליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה".

הוספתי את התורה, לא רק לימוד תורה.

אביטל סומפולינסקי:

זה כן נקרא לשנות. מה ההבדל?

משה סולומון (הציונות הדתית):

הוא מוסיף את המילה תורה, התורה כתורה.

קריאה:

לא תעמוד על דם רעך, זה מהתורה?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ערך לימוד התורה הוא ערך יסודי בעם ישראל מזה אלפי שנים. מעבר לזה שזה שמר על עם ישראל בגולה הארוכה, הערך הזה הוא הערך שמורה לנו את הלאן, את הלמה וגם את האידך. הדבר הזה לא מעוגן בערכי היסוד של מדינת ישראל. בוודאי כשבאים לעצב מדינה שהיא יהודית ודמוקרטית, לצד ערכי יסוד אחרים, כמו חופש העיסוק, כבוד האדם וחירותו, חופש הקניין, צריך גם את הערך היהודי הבסיס הזה לעגן ברמה של חוק-יסוד.

לדבר הזה יש נגזרות. זה לא רק יהודי פרטי, זה גם יהודי כללי. אנחנו באנו לכונן פה את מדינת ישראל כמדינת העם היהודי והיא מיוסדת על חזון הנביאים, על ערכי עם ישראל לדורותיו והערך הזה לא מעוגן בספר החוקים של מדינת ישראל. מאזני צדק, על בסיס הפסוק "מאזני צדק, איפת צדק והן צדק יהיה לכם". מאזני הכוונה איזונים. לכן, זה לא משנה ההגייה, המטרה היא אותה מטרה, ליצור איזונים.

בוועדת חוץ וביטחון דיברנו על חוק הגיוס וכשדנו בתכלית החוק, דובר על ערך השוויון לגייס את אלה שאינם לומדים והיה רצון לפטור את אלה שלומדים. זה העיקרון שהיו שותפים לו גם חברים באופוזיציה. כשאני אמרתי שסעיף התכלית בא לשרת שני ערכים ואנחנו כמחוקקים קובעים את הנורמות, את הערכים הנורמטיביים שעליהם יושבת חוק הגיוס, נאמר לי על-ידי הייעוץ המשפטי שערך השוויון מעוגן בדין הישראלי, אבל ערך לימוד התורה לא מעוגן בדין הישראלי. כשאתה רוצה מקור נורמטיבי להסתמך עליו, בבואך לפטור את לומדי התורה - - - אני מבין שאתה לא מסכים חבר הכנסת לוי.

מיקי לוי (יש עתיד):

ממש לא.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

כשאתה מבקש לינוק מערך נורמטיבי את הנגזרת המעשית של פטור ללומדי התורה ואתה רוצה לפטור את לומדי התורה ולגייס את אלה שאינם לומדים, זו המטרה שאליה המחוקק, רוב המחוקקים רוצים להגיע - - -

משה סולומון (הציונות הדתית):

אתה לא רוצה להגיע לזה.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

לפי ההסדר שהיה עד היום.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

כשרוצים להגיע להסדר שיפטור את לומדי התורה ויגייס את מי שאינם לומדים, שזו המטרה שביקשו להגיע אליה, בהיעדר מקור נורמטיבי אתה לא יכול לעגן פטור ללומדים, למי שתורתם אמונתם. כדי לעגן את הפטור הזה - - -

מיקי לוי (יש עתיד):

בדיוק מה שאמרתי. אתה צריך את זה, כדי לאפשר לאלה שכאילו לומדים לא ללכת לשרת. אני לא מבין למה אתה והוא וכולנו יכולנו לעצור את החיים שלנו.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני אסביר לך למה.

מיקי לוי (יש עתיד):

כדי לפטור אותם משירות צבאי, אתה עושה את חוק לומדי התורה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

שמנו את הדבר הזה על שולחן ועדת חוץ וביטחון, בצורה הכי מפורשת שיכולה להיות. זאת הנקודה שרצינו להגיע אליה. לטמון את הראש בחול ולומר כולם, לשם מביאים אותנו סוכני הכאוס, שרוצים להוביל אותנו למלחמת אחים. לצד בני משפחתי, אני רוצה שישרתו כל אלה שלא לומדים.

מיקי לוי (יש עתיד):

חסרים 15 אלף לוחמים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

זאת אבן הדרך שאליה אנחנו רוצים להגיע. אתם מקעקעים את הדרך הזאת והדרך להגיע לציון הדרך הזה, היא דרך הוועדה הזאת ודרך הוועדה שם. יש ערך שעומד בפני עצמו והוא ערך לימוד, זה היה צריך לקרות מזמן, מהיום שבו נוסדה מדינת ישראל היה צריך לעגן את ערך התורה בספר החוקים של מדינת ישראל. כל יהודי שאומר קדיש, אומר "על ישראל ועל רבן ועל תלמידיהו ועל כל תלמידי תלמידיהו". דעסקינן באוריתיה קדשתא.

מיקי לוי (יש עתיד):

אז גם הילדים שלי ושלך לא יתגייסו? כי זה מה שאתה אומר.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

לא זה מה שאמרנו.

מיקי לוי (יש עתיד):

אני רוצה שהערך הזה יחול על תלמידי תיכון שהולכים לאוניברסיטה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני רוצה להסתייג מכמה שורות בדברי ההסבר, תוך ציון כוכבית גדולה. בקריאה השנייה והשלישית, יישמטו דברי ההסבר, נצטרך לנסח דברי הסבר חדשים לקריאה הראשונה. בקריאה השנייה והשלישית אין דברי הסבר, אני מציע לנסח דברי הסבר. אני בטוח שחבריי לא יסכימו לשורה שאומרת "לאחר חורבן יהדות אירופה ומוסדות התורה החשובים שבה בשואה, לקחה על עצמה מדינת ישראל לקומם מעפר את לימוד התורה".

ברוך ה', לימוד התורה הייתה מאור הגולה, בכל מקום, גם במזרח וגם בצפון אפריקה, שבהם ישבו ושקדו על לימוד התורה ולכנס את זה לגלות כזו או אחרת זה לא נכון. אני בטוח שזה לא נעשה בכוונת מכון, אלא בחוסר תשומת לב, גם את זה צריך לסדר.

שר הביטחון בני גנץ, הציע הצעת חוק שדיברה על הגעה תוך 25 שנים.

מיקי לוי (יש עתיד):

אבל זה היה לפני 7 באוקטובר.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

התקדמנו באופן שתוך שלוש-ארבע שנים מגיעים ל-50% מהלומדים, תלמדו את חוק הגיוס. שוסטר אמר שהוא חושב שמי שלומד יכול להמשיך וללמוד. הוא לא דיבר על מכסות.

משה סולומון (הציונות הדתית):

הוא כן. הוא התכוון לזה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני חושב שאני מבטא קול גדול בישראל, התופעות שאנחנו רואים, האלימות שאנחנו רואים, שאותה צריך לגנות מכל וכל, שאותה אנחנו רואים ברחובות ישראל, היא לא מה שאנחנו רוצים שתהיה נחלתנו. נכון לעכשיו, האלימות הזאת שמבטאת כאב, שמבטאת צער, שמבטאת הרבה דברים, אין לה מקום וכשם שאין לה מקום, אנחנו צריכים להיות המבוגרים האחראים ולמנוע אותה.

צריך להיות חכמים ולא רק צודקים ולאט להוציא את העגלה מהבז.

מיקי לוי (יש עתיד):

ערך ההגנה על מדינת ישראל, הוא לא פחות מערך לימוד התורה, במקרים מסוימים אף גובר עליה. כי חס וחלילה, אנחנו נאבד את המדינה הזו ואנחנו פתוחים מול שש חזיתות. זה לא מה שהיה ביום הכיפורים, וזה לא מה שהיה במלחמת ששת הימים או בלבנון הראשונה. המערכות שמדינת ישראל פתוחה להם, מהווים סכנה ממשית לעצם קיומה ולכן, קיום ושמירת מדינת ישראל, גובר לעיתים ולא סותר. כל מה שמבקשים מבוגר תיכון, בוגר ישיבה, זה לעצור את החיים לשלוש שנים. זה כל מה שמבקשים ממנו.

אתם יודעים יותר טוב ממני, הערך של שמירת הארץ הזו, כמקום מפלט לעם היהודי, אין לו תחליף.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני תמים דעים איתך בסכנות הרובצות לפתחנו ובמי שצריך לצאת לשדה המערכה. האויב מבית והקרע שנוצר בין אחים במדינה הוא לא פחות חמור, לא פחות חריף ולא פחות מאיים על עצם קיומנו. אנחנו צריכים להיות לא רק צודקים, אלא גם חכמים.

להוציא צווי מעצר ל-70 אלף אנשים, כששר הביטחון נכנס לתפקידו, אחרי שלושה ימים אומרים לו להוציא צווי גיוס ל-70 אלף אנשים, על מה ולמה? לאן זה לוקח אותנו?

מיקי לוי (יש עתיד):

למה לא? 20 אלף פצועים. 2,000 הרוגים, על מה לא?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ללכת עכשיו לעצור עשרות אלפי אנשים, מה אנחנו משיגים בזה? חוץ ממלחמת אחים. זה צודק? זה חכם? זה חורבן הבית. אתם מבינים אותנו לחורבן הבית.

מיקי לוי (יש עתיד):

חורבן הבית זה אי-גיוס. אין לנו חיילים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ככה לא יהיו לנו חיילים.

מיקי לוי (יש עתיד):

אתם תגמרו את המדינה הזאת.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ללכת לעצור חרדים בישיבות הסדר - - -

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה שקר וצביעות ועוצרים את הילדים שלנו. לא נכון. זה שקר. אם עוצרים את הילדים שלנו, אין דבר כזה אפליה בין דם לדם.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת תמנו-שטה, את בקריאה שניה. חבר הכנסת לוי, בבקשה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

יושב-הראש, למה שלא יעצרו אותם? למה שיעצרו את הילדים שלנו?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת תמנו-שטה, את בקריאה שניה.

מיקי לוי (יש עתיד):

אני אומר חד וחלק, אין שום סכנה למלחמת אחים. לא נכנסו אגב לישיבות, למרות שראש הממשלה שיקר.

ינון אזולאי (ש"ס):

מיקי, אני מכיר מקרה, בכניסה לישיבה בהרצליה, הצבא הגיע, לקח משם בחור.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אולי הוא גר שם.

מיקי לוי (יש עתיד):

אחיין שלי לא רצה להתגייס, אני הבאתי אותו לצבא, לא חיכיתי למשטרה צבאית. אין דבר כזה לא להתגייס. אין לנו אפשרות להתקיים. החזיתות הפתוחות בפנינו, התחוננים של הרמטכ"ל ל-15-20 אלף לוחמים, גזרות הלחימה הפתוחות, כל אלו סכנה ממשית לקיומו של העם היהודי בארצו. אי-אפשר לעשות - - -

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

נביאי זעם. יהיה לנו טוב פה, נלמד תורה.

מיקי לוי (יש עתיד):

אם יקרה חס וחלילה משהו כמו שקרה בשואה, לא תהיה מדינה לברוך אליה.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

יש לנו השגחה מהקדוש ברוך הוא.

מיקי לוי (יש עתיד):

הקדוש ברוך הוא לא עוזר לך, אם אתה לא עוזר לעצמך. תראה מה קרה בשואה, 6 מיליון מתו כי לא הייתה לנו הגנה.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

והנה, עם ישראל חי וקיים, למה?

מיקי לוי (יש עתיד):

לא בגללכם.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

רק בגלל מה?

מיקי לוי (יש עתיד):

בגללנו. בגלל ששמנו את הדם באדמה של המדינה הזאת. הגזרות הפתוחות מהוות סכנה ממשית למדינת ישראל. הדעת אינה תופסת מדוע בחור בגיל 18 אינו יכול לעשות הפסקה בחייו, ללכת לצבא, לשרת את עמו ומולדתו, ולחזור ללימודיו, כמו שעושה כל אזרח במדינת ישראל. אתם ממשיכים לתת ידכם לחוק ההשתמטות. בושה וחרפה.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

תודה רבה, חבר הכנסת סולומון, משפט אחרון.

משה סולומון (הציונות הדתית):

שאלתי את הצבא האם יש דבר כזה שלוקחים אדם משיבה ועוצרים אותו, לא היה דבר כזה. אם היה דבר כזה, אסור שזה יקרה. לא מתוך הישיבה. במקומות אחרים, כן. צריך לאכוף את זה.

ינון אזולאי (ש"ס):

בחור ישיבה שלומר 100% ילכו לבית שלו ויעצרו אותו.

משה סולומון (הציונות הדתית):

כן. כל זמן שלא הוסדר.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

זה גרם בישיבת ההסדר, זה גרם גם לאלה שצריכים להתגייס, לבטל את הגיוס שלהם.

ינון אזולאי (ש"ס):

גם מי שלומד 100% צריך לעצור אותו לפי מה שהוא אומר.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אני רוצה שלא יהיו מעצרים, אלא שנסדיר את הדבר הזה בצורה הטובה ביותר. זה הדבר הראוי והנכון. כשלבן שלי הייתה בעיה בדחיית שירות, דאגתי להסדיר את זה. אחרת, הוא היה מתגייס. הוא ילמד בישיבה שנתיים ואחר כך יתגייס לשלוש שנים.

תכלית החוק הזה לא ברורה לי. גם היועצת המשפטית אמרה שהתכלית לא ברורה וגם לפי הדברים שנאמרו פה, לא ייתכן שמחוקקים חוק-יסוד, כדי לאפשר לשופט לשחרר או לתת עוד כלים כדי לעמוד.

ינוו אזולאי (ש"ס):

אתה מעוות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

בית המשפט מורה למחוקק להשלים, לתקן, לעשות דבר חקיקה. זו לא המצאה שהומצאה עכשיו.

משה סולומון (הציונות הדתית):

יושב-הראש, שנינו גדלנו באותה ערוגה, אנחנו מבינים שגיוס לצה"ל הוא לא בדיעבד, הוא לכתחילה, בארץ ישראל. אני רוצה שלומד התורה יתגייס, אני מוכן להגיע להסכמה שבעולם החרדי, לומדי התורה לא יתגייסו, אני מבין. אבל אני חושב שמימוש של לימוד התורה, הוא בעצם הגיוס לצה"ל.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני מסכים איתך ברמה המהותית. אתה מוכן להגיע להסכמה? זו הדרך להגיע להסכם.

משה סולומון (הציונות הדתית):

לא החוק הזה. הדרך להגיע להסכמה היא בחוק הגיוס. הגענו ליעדים, עצרנו בנקודות שבהן אנחנו אומרים שכל אדם שלא לומד תורה צריך להתגייס וזה צריך להיות כתוב.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת תמנו-שטה, בקצרה בבקשה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

כיבוד אב ואם, זה תורה?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ודאי. גם כבוד האדם זה תורה, "חביב אדם שנברא בצלם".

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

חד-משמעית. כיבוד אב ואם, אחת המצוות שיודעים את השכר בעולם הזה. אתם מתלוננים על מעצר של עריקים, מי פה ביקר בכלא צבאי? אני הייתי כמה פעמים. גם אנשים צעירים, שאני אישית מלווה, שבאים מרקע סוציו-אקונומי לא טוב וצריכים לעזור להורים, משטרה צבאית מגיעה ועוצרת אותם ותשמעו את הסיפורים למכביר. עכשיו, כשמדובר בלומדי תורה אתם זועקים. זה לא תורה לעזור להורים?

גם אני מסבירה לאותם צעירים שהם צריכים להתייצב בבקו"ם. איך אתם קוראים להפר את החוק, בחסות ראש הממשלה? ראיתי את המכתב של מזכיר הממשלה, אני בשוק שאתם מגנים על צעירים שעוברים על החוק. למה זה בסדר לעצור צעירים אחרים, לא מהמגזר החרדי, כי הם משתמטים ועריקים ולתת חסינות מפני מעצר לחרדים? מה זה מעניין אם עצרו אותם בשדה תעופה או במקום אחר?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

בסדר גמור.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אתה מזלזל בדברים שלי.

מיקי לוי (יש עתיד):

אדוני יושב-הראש, סיימו 478 קצינים, זה המחזור הכי גדול בבה"ד 1.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

בשנת 2026 צפויים להתגייס 3,500 צעירים חרדים.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

מתוך כמה?

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

מתוך היהודים.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

נשמע את חבר הכנסת גולדקנופ.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

מיקי, כשעם ישראל הגיע לכאן, אחרי השואה, המשפחה שלנו 400 נפשות, אבא שלי נשאר אחד, בנס. 400 נפשות הלכו לאשוויץ, לטרבלינקה, אתה אומר לי צה"ל היה שם?

מיקי לוי (יש עתיד):

לא. לא הייתה מדינה, צה"ל לא היה שם. עכשיו יש מדינה.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

אתה אמרת. הם הלכו בגוף ובנפש.

מיקי לוי (יש עתיד):

לא אמרתי. אמרתי הרגו אותנו בשואה כי לא היה לנו צבא.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

מה שיש לנו היום, זה מאלה שנלחמו להישאר יהודים במדינת ישראל.

מיקי לוי (יש עתיד):

ערך עליון זה גיוס ולתת את הנפש לטובת המדינה. זה הערך.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

עו"ד סומפולינסקי, בבקשה.

אביטל סומפולינסקי:

אני מבקשת להבין את השינוי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

זה ברמת המחשבה. יש חוק-יסוד: לאום, מדובר במשהו הצהרתי, סמלי, לא יודע אם יש לו רגליים בפסיקה, באופן אקטיבי. לא יודע אם בית המשפט יוצק את חוק-יסוד: הלאום לתוך פסיקותיו ויש חוקי-יסוד שיש להם רגליים בהלכה. כמו חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוקי-יסוד אחרים. החוק הזה,

חוק-יסוד: לימוד התורה, מוצע לא כנספח לחוק-יסוד אחר, אלא כחוק-יסוד העומד בפני עצמו ויש לו משמעויות בפני עצמו ובית המשפט יידרש לצקת אותו אקטיבית בפסיקותיו, להתייחס אליו אקטיבית בפסיקותיו. הוא חוק מעשי ולא סמלי, יש לו השלכות אופרטיביות.

כשאני מדבר על חוק-יסוד: התורה, אני חושב שצריך לתת מעמד לתורת ישראל ולו ברמה הסמלית, כחלק ממכלול הערכים, אם לא אחד הערכים המקיפים ביותר.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לתורת ישראל?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

כן.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

בוא נשנה משפט ואני מוכנה ללכת איתך. במקום לימוד תורה, חוק-יסוד: תורת ישראל.

משה סולומון (הציונות הדתית):

מורשת ישראל.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אמרתי שלצד הצדדים האופרטיביים שבחוק-היסוד הזה, שצריך לעמוד בפני עצמו, צריך לתת לפחות ערך סמלי או הצהרתי - - -

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אדוני יושב-הראש, אתה אומר החוק הוא אופרטיבי. משתמשים בתורה לצורך השתמטות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

זה לא מה שאני אומר. יש פה רובד הצהרתי או סמלי ויש פה רובד מעשי, אופרטיבי. בית המשפט יידרש לדון בחוק הזה, בבואו לשבת על המדוכה בפרשנויות של חוקים כאלו ואחרים. בהקשר של חוק הגיוס, ודאי יידרש לשבת. זה מקור נורמטיבי שיש לו השלכות מעשיות. לצידו, צריך לסלול את הדרך לעגן בספר החוקים של מדינת ישראל גם את ערך התורה במשקלה הסגולי.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

תודה על הכנות. אתה אומר זה לא רק הצהרתי, אלא גם אופרטיבי.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

ברור שזה אופרטיבי.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה שימוש בתורת ישראל, להכשיר השתמטות. אתם משתמשים בתורת ישראל כדי להשתמט. אני מוכנה ללכת איתך לחוק-יסוד: תורת ישראל.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

גדול שימושה מלימודה, זה מה שאנחנו מקיימים.

משה סולומון (הציונות הדתית):

ולכן, לא צריך להצהיר על זה.

אביטל סומפולינסקי:

סעיף 2 שהוא המישור המעשי של חוק-היסוד לא יחול על התורה? לא יהיה לתורה מאזני צדק ביחס להלכות שכתובות בתורה? אני שואלת.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני רואה את החשש בעיניך.

אביטל סומפולינסקי:

נכון. בתורה יש איסור משכב זכר, הכוונה היא שאנחנו צריכים - - -

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

את שואלת האם אנחנו הופכים את מדינת ישראל למדינת הלכה?

אביטל סומפולינסקי:

כן.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

התשובה היא לא.

אביטל סומפולינסקי:

איך? איך לא? אם אנחנו מעגנים את התורה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זו שאלה משפטית טובה. אולי זה לא חוק השתמטות, אולי זו מדינת הלכה ומחר נצטרך להסתובב עם חיג'אב.

יוסף טייב (ש"ס):

פנינה, את כבר לא מסכימה להצעה?

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לא.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

חברת הכנסת תמנו-שטה, אני מבין את החשש, אני רוצה להפריך אותו.

אביטל סומפולינסקי:

אני לא שואלת בשביל להתריס. אני רוצה להבין. כשחבר הכנסת אזולאי דיבר על המשמעות המעשית של הצעת החוק, שבכלל מדברת על לימוד תורה ודברי ההסבר כיוונו לגיוס, הוא דיבר למשל, על שימוש בהצעת החוק לעשות איזונים אחרים בהפרדה המגדרית במרחב הציבורי. זה מביא אותנו לעולמות אחרים שלא קשורים בכלל ללימוד תורה ולא קשורים ללומדי התורה. זה קשור לאורח חיים דתי.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אנחנו באירוע אחר.

אביטל סומפולינסקי:

זה אירוע אחר וצריך להתייחס אליו משפטית אחרת.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

עו"ד סומפולינסקי, אין כוונה להפוך את מדינת ישראל למדינת הלכה, חס וחלילה. בעולמות אחרים, אני אגיד לך שהכול בידי שמייס, חוץ מיראת שמייס, הכול בבחירה והתורה מאמינה בבחירה של האדם את דרכו שלו. אף אחד לא הולך להיכנס לצלחת של אף אחד ואף אחד לא רוצה להיכנס לסדינו.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה משפט חשוב, הכול בידי שמייס חוץ מיראת שמייס. איפה יראת השמיים שלכם כשחיילים הולכים להילחם לבד וחסרים לנו 15 אלף לוחמים? זה לא בידי שמייס, הקדוש ברוך הוא אומר תעזרו לעצמכם ונעזור לכם.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אין שום כוונה אופרטיבית כזאת. גם כשדיברתי על מתן ביטוי לתורה כערך, לא דיברתי אלא במישור ההצהרתי. כן דיברתי במישור המעשי, בכל מה שקשור ללימוד תורה, כמקור נורמטיבי להסדיר את אלו שתורתם אמונתם לפי חוק הגיוס. שם יש חסר מסוים והחוק הזה בא למלא את החסר הזה, לפי מציעיו.

אביטל סומפולינסקי:

אני לא מבינה משפטית את האירוע שבו אנחנו מכריזים על התורה כערך היסוד ואומרים שאין לדבר הזה משמעות אופרטיבית. נראה את הנוסח ונתייחס אליו. דווקא בגלל מה שחבר הכנסת ינון אזולאי אמר, שהוא בהחלט כיוון למשהו שהוא יותר רחב מהגיוס.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אנחנו לא מתואמים ולא דיברתי איתו על הדבר הזה. גם לא דיברתי עם המציעים.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

גם אתה אמרת שיש לזה משמעות אופרטיבית, למה הייתה הכוונה?

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני אמרתי משמעות אופרטיבית ללימוד התורה.

מיקי לוי (יש עתיד):

מלחמת אחים לא תגיע, אבל היא עלולה חס וחלילה להגיע ביום אחד באופן מובהק, אם ימשיכו לתעדף מגזר אחד. שים לב מי לא יוצא להפגנות, אנשי המילואים והמשפחות שלהם שמשלמות.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

כי אין להם זמן לצאת להפגנות.

היו"ר אביחי אברהם בוארון:

אני נועל את הישיבה.

הישיבה ננעלה בשעה 15:50.

נספח ע/12

**העתק עמודים רלבנטיים מפרוטוקול
הדיון בוועדת הכנסת ביום**

29.6.2026

עמ' 173

**הכנסת העשרים-וחמש
מושב רביעי**

**פרוטוקול מס' 329
מישיבת ועדת הכנסת
יום שני, י"ד בתמוז התשפ"ו (29 ביוני 2026), שעה 9:00**

סדר היום:

הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה (פ/1540/25), של ח"כ משה גפני וקבוצת חברי כנסת – הכנה לקריאה ראשונה

נכחו:

חברי הוועדה:

אופיר כץ – היו"ר
ינון אזולאי – מ"מ היו"ר
מירב בן ארי
יצחק גולדקנופ
מיקי לוי
עודד פורר

חברי הכנסת:

יעקב אשר
דבי ביטון
ולדימיר בליאק
רם בן ברק
משה גפני
משה טור פז
חילי טרופר
מאיר כהן
יוליה מלינובסקי
אורי מקלב
שרון ניר
משה סולומון
יצחק פינדרוס
אורית פרקש הכהן
גלעד קריב
אלעזר שטרן
נאור שירי

מוזמנים:

אביטל סומפולינסקי	–	המשנה ליועצת המשפטית לממשלה, משרד המשפטים
ענבר תלמוד	–	משפט ציבורי-חוקתי, משרד המשפטים
אורי נרוב	–	מנהל המחלקה המשפטית, המרכז הרפורמי לדת ומדינה
יורי נחושטין	–	אחים לנשק
מלי שטריגלר	–	חברת הצוות המוביל, שותפות לשירות – נשם דת"ל למען גיוס לצה"ל

—	איילת עירון	—	מקדמת מדיניות, פורום נשות המילואים
—	איריס שפירא	—	מובילת החזית הפרלמנטרית, אימהות בחזית
—	עדי אשכנזי	—	מילואימניק
—	שי יוסף הראש	—	חבר שכול

ייעוץ משפטי:
ארבל אסטרון

מנהלת הוועדה:
נועה בירן-דדון

רישום פרלמנטרי:
הדס ליפמן

רשימת הנוכחים על תואריהם מבוססת על המידע שהוזן במערכת המוזמנים הממוחשבת. ייתכנו אי-דיוקים והשמטות.

הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה, פ/1540/25היו"ר אופיר כץ:

שלום רב, אני פותח את ישיבת הוועדה. ממשיכים בהצעת חוק יסוד: לימוד תורה, של חבר הכנסת גפני וקבוצת חברי הכנסת. אני רואה שכל מי שנרשם כבר דיבר אתמול – לא מדבר על הח"כים. אתם רוצים גם? בבקשה, אלעזר, תתחיל ואחרי זה טור פז. חברי כנסת שהיו פה כל הדיון, אני אשמח לתת לכם לדבר שוב.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

דרך אגב, את חטאיי אני מזכיר היום, לא הייתי פה כל הדיון, למרות שאתה נותן לי קרדיט, בגלל שלא יכולתי להיות.

היו"ר אופיר כץ:

אני הייתי רק בחלק הראשון גם.

משה סולומון (הציונות הדתית):

צעק עליי והלך.

היו"ר אופיר כץ:

אני לא צעקתי עליך, אמרתי לך לקרוא מהחוק הנכון.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אמרת: אתה שמאל.

היו"ר אופיר כץ:

אמרתי לך, אל תישאב לקמפיינים של השמאל. זה מה שאמרתי לך. לא אמרתי שמאלן.

משה סולומון (הציונות הדתית):

כל מי שחולק הופכים אותו לשמאל, זו הבעיה.

היו"ר אופיר כץ:

אבל לא אמרתי לך שמאלן, אתה עוד פעם טועה בעובדות. סולומון, מה יהיה? אמרתי, אל תישאב לקמפיין של השמאל. בבקשה, אלעזר.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

קודם כול, אני צריך להצהיר און דה רקורד, יש לי הרבה כבוד לאנשי השמאל, אבל אני לא איש שמאל, אפרופו מה שאמרתי. אני לא איש שמאל ואף פעם גם לא הייתי שמאל. זה חלק ממערכת ההסתה, סליחה, האחדות של ראש הממשלה, במה שהוא מטפח.

אני חושב שמה שהתחדש מאתמול להיום זה שני דברים: אחד, התבשרנו שמחרתיים החוק הזה יעלה לקריאה טרומית - זה פרטי. אני חושב שאם אני לוקח בחשבון את כל מה שקורה פה בעניין וגם את האמירה של היועצת המשפטית של הכנסת, שלא אוהבת, נגיד במילים עדינות, את האירוע הזה, אבל התעקשה שיעשה תהליך מקיף, שומע והכול, למרות שזה שתי שורות החוק הזה, שגם זה לא נסתר מנגד עינייה, אני חושב שלקבוע אתמול שביום רביעי כבר תהיה הצבעה בקריאה ראשונה, זה לא הולך יחד עם תהליך שנכון היה שכותרת של חוק יסוד תהיה עליו.

ככלל אני חושב, כמו שנאמר, שהחוק הזה הוא לא ראוי להיות חוק יסוד בהתחשב בזה שהוא סותר חזיתית את ערכיה הכי בסיסיים של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ובטח לא כאשר עוד לפני שהוא בא אפילו לקריאה טרומית כבר היה ברור שהוא חוק שהוא רחוק מאוד מאוד מלהיות קונצנזוס, והוא אפילו רחוק מלשקף מחצית מהעם. יש בו אלמנטים קואליציוניים, זה נכון, שמשרתים את קיומה של הקואליציה כנראה בעוד שבוע, או אולי את קיומה של הקואליציה אם יקרה לנו האסון הזה, הבאה - אני מאמין שלא נצטרך את הדבר הזה לשם, ולכן אני חושב שעוד פעם, התהליך הזה הוא בעיניי מאוד בעייתי.

הדבר השני, שהתרחש בין אתמול לבין היום, ושבהיותי גם חבר ועדת חוץ וביטחון זכיתי לקבל עותק של החוק החדש, הוראת שעה, אני לא יודע איך נקרא לזה, לקבע את ההשתמטות למשך לפחות ארבעה חודשים, ולהעלות אותה על ראש שמחתנו, וכמעט הדבר היחיד שלא היה שם בחוק זה שלא מקבלים צל"ש - הצעירים, העריקים, המשתמטים, הם לא מקבלים צל"ש בגלל שהממשלה הזאת מסוגלת גם להחליט שכמו שחברי הכנסת החרדים שמבקרים אותם בכלא מחליטים, שאלה מקדשי שם שמיים, ולכן צריך אולי לעשות להם אפילו מי שבירך כל שבת.

מה שאני רוצה לומר זה כנראה שהא בהא תליה, זאת אומרת שמי שרוצה להעביר את חוק יסוד: לימוד תורה, רוצה שהדבר ישרת אותו בהעלאת קרנם של העריקים, והינה אנחנו עכשיו מחליטים שלומדי התורה יש להם חוק יסוד, שכמו שכבר אמרתי, אין אותו למשרתי צה"ל, למחפרי הנפש. אני לא רוצה להגיד שמות של חללים גם מהשבוע האחרון, בגלל שאני לא אוהב לעשות את זה - לא רוצה לתלות מה שעלול להיראות כפוליטיקה בתוך רשימות של קדושים באמת - לא קדושים כמו העריקים, אלא קדושים באמת, כאלה שחירפו את נפשם, אבל מה שאני אומר, שכשאתה מביא חוק כזה, שאתה קורא לו חוק יסוד, אתה מזכה בו את המשתמטים העריקים, אלה שרשומים בישיבות, ומהצד השני, בחדר אחר כאן, יתחיל מחר, רק כיוון שלא יכול להתחיל היום בגלל ה-48 שעות של ההנחה קודם, יתחיל קיבוע מעמדם של העריקים כמורמים מעם, וסליחה, עריקים חרדים, בגלל שהחוק הוא עוסק רק בעריקים חרדים; הוא לא עוסק בעריקים בכלל - סליחה, גם לא בעריקים חרדים, בעריקים שרשומים בישיבות, שחלקם אפילו לא חרדים, כמו שראינו, וחלקם כמובן גם לא לומד בישיבות. בכוונה אמרתי רשום בישיבות.

אני חושב שאני פונה אליך. אני יודע שאתה כן מצחצח שיניים, ואמרו לי שגם בשירותים שלך יש מראה. זאת אומרת שלפני שאתה הולך לישון אתה רואה את עצמך במראה, אופיר, מסתכל כמו שאני מסתכל, ורואה - אולי כן מרוצה ממה שתראה שמה, בגלל שעכשיו לדעתי יש לך חיים קשים, תודה.

היו"ר אופיר כץ:

תודה. טור פז, בבקשה.

משה טור פז (יש עתיד):

אדוני יושב-הראש, אני בין אתמול להיום קראתי שוב את החוק. והאמת היא שכבר אתמול הזדעזעתי מהרפרנסים של דברי ההסבר שמביא כאן לכל מיני תקופות חשוכות בתולדות העם היהודי. בין השאר דברי ההסבר מדברים על כך שבחורבן בית שני רבן יוחנן בן זכאי ביקש מהקיסר: תן לי יבנה וחכמיה.

לימוד תורה הוא ערך יסוד בחיים שלי, בחיים שלנו. בין זה לבין החוק הזה אין שום דבר. זה חוק יסוד חילול תורה, אבל כדי שלא יהיה יום של דברים בטלים, אז אני רוצה להביא כאן דברי תורה מהיום. הגמרא במסכת חולין דף ס' מלאה באגדות, אחת מהן מספרת על קיסר. זה כנראה לא אותו קיסר שרבן יוחנן בן זכאי ביקש בתן יבנה וחכמיה - זה יכול להיות. זה אצל רבן יוחנן בן זכאי, אחד מתלמידיו המובהקים נקרא רבי יהושע בן חנניה. מסופר ככה בגמרא, דף היומי של היום, דף ס': אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניה - אני אתרגם ישר לעברית - רוצה אני לערוך לחם, סעודה לאלוהיכם. ככה אומר הקיסר. אמר לו רבי יהושע: אתה לא יכול. הוא אומר לו למה? הוא אומר: כי יש לו חילות גדולים מדי. הוא אומר לו: באמת? אני עדיין יכול. אמר לו: טוב, לך תעשה סעודה על הים, כי יש שם הרבה מקום. הקיסר הולך ועושה סעודה 6 חודשים, כך מספר את הגמרא, עד שבאה רוח ומטאטאת הכול לים. מגיע החורף, הוא אומר: טוב, לא עבד לי בקיץ, אני אעשה בחורף. שוב עורך סעודה, שוב הגשם מטאטא את הכל הים. אומר לו הקיסר לרבי יהושע: למה זה קורה? אומר לו: כל אלה זה המטאטאים ושוטפי הרצפה של הקדוש ברוך הוא. מבין הקיסר שהוא מנסה לצאת פה כנגד התורה וכנגד הקדוש ברוך ולא יכול לעשות.

מה שקורה פה בוועדה הזו מזכיר לי לגמרי את המעשים של הקיסר, כי מה שעושים פה זה מנסים לעבוד בניגוד לטבע. מכחישים את המציאות. החושך זה אור, הלילה זה יום, ההכחשה היא המציאות. זה

פשוט מדהים. אתה קובע חוק יסוד, קורא לו לימוד תורה, כל מה שמדינת ישראל מדברת עליו זה חילול תורה. כל מה שהוא עושה זה גורם לאנשים לשנוא עוד יותר.

כולם גם יודעים שהחוק הזה הוא ניסיון לשנות את המציאות ולקבע את ההשתמטות, כאשר השתמטות ולימוד תורה הם לא אותו דבר. אצלי הם הפוך, אבל גם למי שחושב שלימוד התורה שלו פוטר אותו, זה בוודאי יוצר השתמטות. זה בוודאי ובוודאי לא עומד בסתירה, ולכן הצעת החוק הזו, אדוני יושב-הראש, היא פשוט אבסורד על גבי אבסורד, בדיוק כמו אותו קיסר שמנסה להתנגד לטבע. הכחשת המציאות של הטענה כביכול לימוד תורה סותר שירות בצבא, הצעת חוק יסוד: לימוד תורה שמייצרת חילול השם וחילול תורה, ובסופו של דבר היא גם לא תצליח, אז למה?

בפרפורי גסיסתה של הקואליציה הזו שמסיימת עוד מעט ארבע שנים, לבוא ולהרוס אותה עם זה, ואז מחר חוק עריקים, ואז מחרתיים נצביע על החוק הזה, ועוד אנשים ישנאו את התורה, ועוד אנשים יגידו: אין לי חלק בתורה הזו ואני לא רוצה להיות חלק ממנה, אם זה מה שהיא מייצגת. שום דבר טוב לא יצא מכאן, ועל זה אנחנו צועקים. תודה.

היו"ר אופיר כץ:

תודה. רק לפני שאני אמשך אני אתייחס לדברים שאמרתי מבחינת ההליך, אז כפי שאתם רואים, אני כן מתייחס ברצינות לדברים שכתבה היועצת המשפטית לכנסת שגית על ההליך שאנחנו צריכים באמת להיות מדויקים ולאפשר עד כמה שאפשר את הדיון, ואלעזר, אתה יודע, אתמול היה דיון והיום יש דיון ולא היה שום שינוי בנוסח או משהו אפילו קרוב לזה, ועדיין, כמה אתה מכיר בוועדות על חוקים שנושאים יום אחרי יום לחברי כנסת, לדבר שוב פעם שלא היה שום שינוי? אני כן רוצה להקפיד על דיון פתוח, לאפשר לח"כים לדבר גם בפעם השנייה, ואם יהיה צורך אפילו בפעם השלישית כדי שנקיים פה דיון ראוי, וגם אני קורא לארגונים שוב פעם לבוא ולהביע את עמדתם. חשוב לנו לשמוע אותם. אתן לך אחרי זה – עכשיו מאיר כהן.

מאיר כהן (יש עתיד):

אדוני היושב-ראש, בוקר טוב לכולם, באולם ממול יש עכשיו שדולה גדולה מאוד שמדברת על הפרוטקשן, ואמר איש משרד האוצר, שהאומדן הוא בערך הפסדים של 20 מיליארד שקל לכלכלה הישראלית. ואתמול אנחנו שמענו את הרמטכ"ל אומר שהוא צריך הרבה מאוד חיילים, ואני אומר את זה כי יש כל כך הרבה נושאים שאנחנו צריכים להתעסק בזה, והציניות והפוליטיקה בגרוש מובילה אותנו לחדר הזה.

כשאתה עושה את תפקידך - לא יודע, יש לי תחושה שאתה לא מאמין בחוק הזה, אבל אתה יושב-ראש הקואליציה, אז כל פעם שרוצים להכניס איזה משהו מטורף, קוראים לבחור המוכשר שקוראים לו אופיר, ומפילים על הגב שלו. אני רוצה שכולנו נדע, כולנו נדע, שהחוק הזה, וגם אתה יודע, זה הלבנה של עריקות. זה הלבנה של עריקות בחסות החוק. אין לזה אח ורע מאז הקמתה של המדינה הזאת. אין לזה אח ורע. נשברים פה שיאים של ציניות. אי אפשר להפקיר את המשרתים, אי אפשר להפקיר את הילדים שלנו פעם אחר פעם. כל החוקים הטובים, אופיר, שהעברת, ואני אומר לך את זה ואני מסתכל לך בעיניים, החוקים הטובים שהעברת לטובת המילואימניקים, ואני עד לזה - ראיתי מה שעשית, יזכיר לך את זה. לא את החוקים שעשית. ועשית, ואני אומר את זה כאיש אופוזיציה, אבל אתה מוצא את עצמך, הלוואי והיית נמנע מזה, מנהל את אחד הדברים שמעיפים במחי יד את כל מה שעשית ועשינו.

יורקים ללוחמים בעיניים. אתמול נפגשתי עם אימא שסיפרה לי ששני הבנים שלה עשו כבר 480 יום. אתה מכיר אותם, אלעזר. 480 יום. הם הורים. והחוק הזה יורק להם בפרצוף. זה כל כך מקומם שמשווים לימודי תורה לשירות ולמארב בבופור עכשיו. אין לי דבר וחצי דבר כנגד לימודי תורה. אני תמיד ארצה להיות בתוך העולם הזה. על אף שאיני חובש כיפה, אבל באתי מבית של לומדי תורה, אני בעצמי יודע ללמוד דף גמרא – תתפלא, אזולאי, אני אלמד איתך, ואני אוהב את הדבר הזה, אבל להפוך את זה למשוואה צינית, מה בין זה לבין זה? זכויות בלי חובות, למה? למה לעשות קומבינות על גב החיילים? למה לעשות קומבינות על גב ההורים? למה לעשות את זה? בכדי לקבל הבטחה שיצביעו על חוק כזה או אחר?

אני פוגש את הליכודניקים. פה בחוץ הם אומרים לי: מאיר, אין לנו ברירה. יחייבו אותנו, אבל זה חוק מטורף. יש כמה יוצאי דופן. יש כמה יוצא דופן, ברוך השם. אבל ליכודניקים שהילדים שלהם משרתים, נותנים את נשמתם פוגשים אותנו ואומרים לנו: החוק הזה הוא נורא, אבל אין לנו ברירה, אנחנו חייבים.

אני אסיים רק בדבר כזה. החוק הזה עובר, והוא יעבור כי יש לכם רוב. אני על הרוב הזה ואני על ההחלטות שלו. אבל כשאנחנו יושבים בוועדת חוץ וביטחון, ואתה יושב שם, ינון, ואתה שומע את הזעקה של צה"ל שחסרים חיילים, ואם מישהו חושב שההסכמים שנחתמים הם הסכמים שנותנים לנו שקט, אתם טועים גם טועים. אני לא מאמין לא בהסכם בין טראמפ לבין איראן ולא באיש שיושב בסוריה, ולא בחיזבאללה, ולא בחמאס שהולך ומתעצם. ולפחות בשביל האמירה הלאומית הזאת שהאתגרים הם אתגרים שלפנינו, החוק הזה לא היה צריך להגיע לכאן. אסור לו שיעבור. נעשה את הכל שהוא לא יעבור, תודה, אדוני.

היו"ר אופיר כץ:

תודה, סולומון, בבקשה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

בוקר טוב, תראו, אני כנראה לא אצביע על החוק הזה, בוועדה הזאת, אני לא חבר הוועדה. אני גם לא חבר בשום ועדה, אז אני לא אצביע על זה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

בגלל שיש לו עמוד שדרה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אבל אני אצטרך להצביע במליאה, ובאמת באמת באמת אני שואל, ואמרתי אתמול שערך לימוד תורה הוא חשוב מאין כמותו ואמרתי את זה פעם אחר פעם, אבל כדי שאדע מה להצביע, אני חייב להבין מה החוק הזה אומר. אתמול דיברנו קצת על כל מיני מושגים, מה זה מאזני צדק, כלי לשימוש שופטי עליון, אבן יסוד בעם היהודי, זכות יסוד במדינת ישראל. מה ההשלכות של החוק הזה? שאלתי אתמול גם את היועצת המשפטית, מה ניתן לאשר בזכות החוק, מה ניתן למנוע בשל החוק. כל הדברים האלה אנחנו, וזה באמת זה חוק שלכאורה הוא קצר, הוא מאוד מאוד תכליתי וקצר ושני סעיפים בלבד, אבל עדיין פתוחות בו הרבה מאוד שאלות. אני אשמח שהתשובות לשאלות האלה יינתנו כדי גם כדי לדייק אותו, אם צריך לדייק אותו, וגם כדי להבין לאן החוק הזה לוקח אותנו, ואני מבקש ומציע, באמת לטובת אלה שרוצים להבין את זה ולא רק פועלים בכיוון אחד ברור מלכתחילה, אני רוצה להבין באמת מה החוק הזה אומר. ברגע שהוא עובר מה מותר, מה אסור, מה כן אפשרי, מה כן לא אפשרי, גם ביחס ללומדי התורה בכלל, גם ביחס בין לומדי התורה לעולם של שירות הצבאי, כי זה נקודת המוצא הראשונית שלנו, כדי שבאמת מתוך הדבר הזה נוכל - גם הציבור יבין, גם אנחנו נבין לאן החוק הזה לוקח אותנו.

היו"ר אופיר כץ:

למה, לא הבנת מה החוק אומר?

משה טור פז (יש עתיד):

מה המשמעות. גפני לא יודע להגיד.

משה סולומון (הציונות הדתית):

כשאנחנו דיברנו על החוק הזה במתכון תואר כפי שהוא הוגש, היה ברור לנו לחלוטין שיש פה סעיף אחד דקלרטיבי, סעיף שני שמייצר איזושהי השוואה בין דבר משמעותי לדבר משמעותי אחר, נגיד את זה ככה, בין לימודי התורה לבין דברים משמעותיים אחרים במדינת ישראל, והדבר הזה הבנו שאנחנו מתנגדים. הממשלה באה ואמרה: הסעיף השני יהיה שונה. נכנסו עכשיו כל מיני מילים, מאזני צדק, כל מיני מילים בתוך הסעיף השני. אני מבין את המילים. אני רוצה להבין מה ההשלכות של הדבר הזה ביחס לנושאים שאנחנו מדברים עליהם. גם ביחס בכלל, מה הכלים או מה ההטבות או מה הכלים שיש ללומדי תורה, מה ביחס לגיוס, מה ביחס לחובה של אזרח במדינת ישראל. רוצה להבין את זה. המילים האלה כרגע לא אומרות לי הרבה מבחינה משפטית.

היו"ר אופיר כץ:

אז איך קבעת שאתה מתנגד אם לא הבנת?

משה סולומון (הציונות הדתית):

הסברתי, ואתה שוב שוב חוזר לאותו עניין. מה שהוגש -

היו"ר אופיר כץ:

זה התנגדת, בסדר. הנוסח הזה אתה אומר שאתה לא מבין אותו עד הסוף.

משה סולומון (הציונות הדתית):

לא, אני אומר מה ההשלכות של הדבר הזה. מה שאני מבין זה שההשלכות שלו יוצרות מצב לא טוב בכלל, במעמד לומדי התורה בעיניי, בכלל, וגם ביחס לדברים שאנחנו רוצים לדרוש מכל אזרחי מדינת ישראל, לקחת חלק בחובות של מדינת ישראל כדי לקיים אותה לאורך שנים טובות ונעימות. בתוך הדבר הזה יש כאן מילים שאני רוצה להבין אותן, מה זה אומר. אתמול דיברנו קצת ואמרו שהכוונה היא אחרת, רק לתת כלים לשופטי בית משפט העליון, כדי שהדבר הזה יאפשר איזה שהם זכויות. בוא נבין מה זה אומר. כדי שנבין את זה, כדי שנראה לאן זה לוקח. כרגע, על פי מה שמסתמן ומובן לי, אין הבדל בין זה לבין מה שהיה קודם לכן.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

היושב-ראש, כשאני מנסה ככה להיזכר שנייה, איפה יש בחוקים ערכים, אני אגיד שני דברים. כשכתבנו את רוח צה"ל, לא זאת של אסא כשר, זה שעכשיו, אז ידענו שרוח צה"ל זה לא עניין שיכול להיות קיים בבית משפט. אפילו לא רצינו שהוא יהיה קיים בבית משפט. במידה מסוימת, זה כאילו מנמיך אותו. זאת אומרת, זה לא עשה ואל תעשה בהיבט החוק.

כשאני מסתכל איפה כן יש ערכים בתוך החוק הישראלי, אז אם אני לא טועה, המשפט האחרון בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, מדבר על - ארבל, תקני אותי אם אני טועה - וכיבוד ערכיה כמדינה יהודית ודמוקרטית. כשאני שם כיבוד ערכיה כמדינה יהודית ודמוקרטית, אז אתה יודע שזה זורק אותך לתוך מגילת העצמאות, לפחות עד שאין חוקה. עכשיו, כשאני חוזר לחוק הזה כאן, ואתה מדבר בחוק על מה שהיועצת המשפטית של הוועדה כבר העירה אתמול ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה, אני שואל את עצמי, מה הם ערכי היסוד האחרים? כבר אמרתי, ואני אומר גם עכשיו, על פניו, להבדיל ממה שחברי טען פה, שאולי זה יוצר שוויון, זה לא יוצר שוויון. בעיניי, זה יוצר עליונות ללימוד תורה על פני שירות בצה"ל, בגלל ששירות בצה"ל הוא לא מוגדר כחוק יסוד, ועכשיו נגדיר את לימוד תורה כחוק יסוד, ואז כשנבוא לדיון ונשאל מאזני צדק, מאזני צדק כערכי יסוד, אז שם לך את לימוד התורה מעל שירות צבאי.

מאיר כהן (יש עתיד):

אתמול אמר את זה ינון, אמר, אני נותן כלי.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

רוצה להגיד לך משהו בקשר לתקינות התהליך שפנית אליי, ואמרת לי, הנה, גם אני ער לזה. תראה, אם אתה מכיר עוד חוק יסוד שהיה בו דיון יום אחרי יום אחרי יום.

היו"ר אופיר כץ:

זה לא מה שאמרתי, גם לא בערך. אמרתי שגם כשזה שתי שורות, ולא היה שום שינוי בנוסח - ממשיכים אותו דבר, ויום אחרי יום חברי כנסת שכבר היו ודיברו, אני מאפשר לפתוח את הדיון מחדש, זה מה שאמרתי.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

נגיד. הלוואי ועל זה היה נשאר לנו להתווכח. תלך לפרוטוקול. אני בשלב שאני עוד זוכר גם מה שהיה לפני רגע, לא רק מה שהיה אצל פרנץ יוזף.

היו"ר אופיר כץ:

פעם שעברה שעשו לך מבחן כזה ראיתי באחת הוועדות, אתה הפסדת.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

לא, לא הפסדתי. אל תדאג. מכיר את התרגילים שלכם. אל תדאג, לא הפסדתי, בגלל שכשקהלת עובד אצלכם -

היו"ר אופיר כץ:

מה קשור קהלת?

אלעזר שטרן (יש עתיד):

תראה, מי שאמר את זה, זה קהלת. אז הלכתי לבדוק כי המשפט גם כלל חוץ לארץ. ובחוץ לארץ, מי שאתה מדבר עליו - הוא לא פה בחדר - מקום ראשון ב-2025, זאת אומרת, לא רק שהביא עלינו חורבן, גם נסע הכי הרבה לחוץ לארץ, וזה היה חלק מהמשפט שינון מגל כנראה, אני יודע ששם אתה מסתכל, זה הגורו שלכם, לא ציטט את זה, אז הנה תודה שנתת לי הזדמנות להעמיד דברים על דיוקם.

עכשיו אנחנו חוזרים לתוך העניין של הדיון, שלא משנה אם אתה צדקת בדיוקי המילים או אני צדקתי, ציטטתי אותך לפני רבע שעה, ולהבדיל משם יש פה פרוטוקול - גם שם בעצם יש.

היו"ר אופיר כץ:

נסתכל על זה? אפשר להוציא?

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אני אברך על זה. חוזרים למה שאני רוצה להגיד לך. זה שיש דיון, יום אחרי יום אחרי יום - דרך אגב, חלק מהאנשים שרצו להיות פה לא יכולים לבוא, בגלל שיש להם דיונים אחרים - זה לא עדות לנקיות התהליך, כשבמקביל עושים דיונים על חוק המעצרים, על חוק לימוד תורה ועל חוק הכשרות. זה מה שקורה פה בימים האלה, בתוך זה. גם גופים שאומרים - אחרים - התייאשו. אומרים, אם הוא כבר קבע תאריך לקריאה ראשונה ביום רביעי, בגלל צורכי הקואליציה, למה נבוא? מה יצא בזה?

היו"ר אופיר כץ:

מה הקשר? לא רוצים להביא את עמדתם?

אלעזר שטרן (יש עתיד):

בתוך עמנו אנחנו חיים.

היו"ר אופיר כץ:

אני רוצה להתקדם.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אבל זה לא להתקדם, זה ללכת אחורה.

משה טור פז (יש עתיד):

אתמול כשלא הייתה ארבל העלתה פה כמה שאלות, ואנחנו גם שאלנו את גפני, בנוגע לתכלית החוק ומשמעותו. ניתנו תשובות לזה?

היו"ר אופיר כץ:

אם יש עוד שאלה נוספת כשגפני יבוא תשאל אותו.

משה טור פז (יש עתיד):

לא שאלה נוספת. אותה שאלה. שאלתי את מציע החוק, הוא לא נתן תשובה. שאלה היועצת המשפטית, גם לא ניתנה תשובה. זה נושא מהותי לדיון, מה משמעותו - רק אני חוזר על השאלה של חוק יסוד לימוד תורה, מה כוונת המציע להשיג בחוק הזה מעבר לדקלרציה.

היו"ר אופיר כץ:

ינון אמר. יש לו גם חוק כזה.

משה טור פז (יש עתיד):

הוא לא מציע החוק הזה. לאמירה שלו יש אותו משקל כמו לאמירה שלי. בעיניי זה חוק יסוד חילול תורה, אבל אמרה פה גם היועצת המשפטית, גם היא לא מבינה. בבקשה בוא תגיד, מה התכלית פה.

היו"ר אופיר כץ:

בסדר. אביטל, בבקשה.

אביטל סומפולינסקי:

כתבנו את הדברים, כדי שהדברים יהיו ככה בנייתו מסודר. אחר כך אם יהיו שאלות, אז בשמחה. הצעת החוק הנדונה כאן היום מבקשת לכוון פרק חדש בחוקה המתהווה, חוק יסוד חדש, ולכן נבקש לפתוח בהתייחסות קצרה ותמציתית למשמעות של כינון חוקה במדינת ישראל.

כידוע, עם הקמת מדינת ישראל הייתה כוונה שמצאה את ביטויה גם במגילת העצמאות, שלמדינה תהיה חוקה. בשנת 1950 התקבלה החלטת הררי המפורסמת -

ינון אזולאי (ש"ס):

היא אומרת שיש חוקה, השאלה אם יש חוקה במדינת ישראל בכלל.

משה טור פז (יש עתיד):

בית המשפט אמר בתשובה לשאלתך שחוקי היסוד הם חלק מתהליך יצירת החוקה.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לכל הפחות זה חוק יסוד, אז מתייחסת לחוק יסוד.

אביטל סומפולינסקי:

מה שאמרתי זה שעם הקמת מדינת ישראל הייתה כוונה שמצאה את ביטויה גם במגילת העצמאות, זה ממש כתוב במפורש במגילת העצמאות, שלמדינת ישראל תהיה חוקה. בשנת 1950 התקבלה החלטת הררי המפורסמת שקבעה כי מאחר שלא הצליחו לכוון חוקה בכנסת הראשונה, היא תיכתב בפרקים. הכנסת תחוקק חוקי יסוד, וכל חוק יסוד למעשה מהווה פרק נפרד בחוקה המתגבשת. משמעות ההחלטה היא שהכנסת חובשת שני כובעים: בידה הכוח לחוקק חוקים רגילים כמו כל פרלמנט בעולם, ולצד זה לחוקק חוקי יסוד שהם כאמור פרקים בחוקה. מדובר בהסדר חריג ביותר. בדרך כלל כינון חוקה או תיקונה מחייב אספה מכוננת או הסדרים מיוחדים, שני בתי פרלמנט, כנהוג ברוב המדינות

הדמוקרטיה, רוב מיוחס והליכים ממושכים. במדינת ישראל כידוע לא נחקק חוק יסוד החקיקה, ולכן תהליך חקיקתם של חוקי היסוד פורמלי אינו שונה מתהליך חקיקתם של חוקים רגילים.

עם זאת, לחוקי היסוד מעמד מיוחד. אנחנו בהליך חקיקה ייחודי ולא שגרתי, וזה משליך גם על המהות של ההסדר המתבקש וגם על הליך החקיקה. כפי שאפרט בדבריי להלן, הקושי בחוק היסוד המוצע נובע בראש ובראשונה מהפער שעלה פה אכן יותר בחלק השני של הדיון אתמול בין הנוסח שלו לבין התכלית המוצהרת שהוא מבקש להשיג. ניתן היה לחשוב שהעמימות של הנוסח מייתרת את ההתמודדות עם השאלות כבדות המשקל של מה חוק היסוד מבקש להשיג ומה תכליתו, אך למעשה ההפך הוא הנכון. העמימות דווקא מחדדת את השאלות הללו. הקשיים המהותיים בהסדר משתלבים גם עם הקשיים התהליכיים. אתייחס בהמשך גם להיבטים אלה.

כאמור, כאשר אנחנו מחוקקים חוק יסוד חדש, השאלה הראשונה שצריך לבחון היא אילו סוגי הסדרים מתאימים להיכלל בחוקה. בהקשר זה צריך להבחין בין השאלה מה הם הסדרים, ערכים או עקרונות שנתפסים כחשובים או בעלי ערך בחברה הישראלית לבין הדיון אילו ערכים ועקרונות יסוד מתאים וראוי לעגן במישור הנורמטיבי החוקתי משטרי. לכן בהמשך לדבריו של חבר הכנסת בוארון, גם אם מסביב לשולחן יש הסכמה שלימוד תורה הוא ערך חשוב, עדיין כשאנחנו מגיעים להכנסה לחוק היסוד אנחנו בעולם אחר.

נתחיל במובן מאליו. התורה ולימוד התורה הם חלק מהמורשת של העם היהודי לדורותיו. כבר בהכרזת העצמאות צוין כי המדינה תהיה מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל, ובכך נקבע מראשית דרכה של המדינה הקשר העמוק בין הקמתה לבין המורשת הרוחנית והערכית שהעם היהודי נושא עמו מדורי דורות. לימוד תורה הוא חלק בלתי נפרד מהמורשת של העם היהודי, הוא ביטוי של זיכרון קולקטיבי, של שפה משותפת ושל זהות שהתגלמה במשך אלפי שנים בספר ובלימוד.

ואולם לא די באמירה שלימוד תורה הוא ערך ציבורי חשוב במדינת ישראל כדי לייצר פרק בחוקה יש מאין. מלאכת כינון החוקה היא מלאכה מורכבת שאינה קורית בין יום וגם לא תוך שבוע. כתיבת פרק בחוקה מחייבת לתרגם ולפרוט את אותו עיקרון יסוד או ערך שלדעתכם מהווה מרכיב כל כך יסודי בזהות של המדינה עד שצריך להיכלל בחוקה. מלאכה זו כוללת את ההגדרה של ערך היסוד לימוד תורה ויציקת תוכן למונח הזה, הגדרת מי הם לומדי התורה שמבקשים לעגן את מעמדם במישור האופרטיבי, וכמובן איזה מעמד מבקשים לתת להם.

עיון בחוק היסוד העומד בפנינו מלמד שהעיקר חסר מהספר. השאלה מהו ערך היסוד שמבקשים לעגן נותרה עמומה גם במישור העקרוני וגם בביטוי מעשי. לא סתם הדיון גלש אתמול בין החשיבות של לימוד תורה במדינה יהודית לבין חשיבות עיגון מעמד הסדר תורתו ואומנותו לבני המגזר החרדי ועד להצעה לעיגון התורה עצמה כערך יסוד. חוק היסוד עמום ביותר בנוסח שלו, ויש קושי לצקת לתוכו משמעות. כל אחד מהערכים האלה מכוון להסדר חוקתי אחר. יש הבדל עצום בין חוק יסוד אשר קובע במישור הכללי שלימוד תורה במדינת ישראל, שהיא מדינה יהודית ודמוקרטית, זה דבר חשוב, לבין קביעה שמי שתורתו אומנותו יהיה בעל מעמד מיוחד. חוק היסוד אינו מדבר על עולם הישיבות או על המגזר החרדי באופן ספציפי, ובניסוחו הנוכחי אינו מכוון כלל להסדר תורתו ואומנותו, כלומר מי שלומד תורה בישיבה באופן מתמשך כדרך חיים. ההתייחסות הזו למעשה הוסרה מחוק היסוד. נותרה רק התייחסות עמומה וכללית ללימוד תורה כערך חשוב אשר יש לאזן מול ערכי יסוד אחרים שגם אותם איננו יודעים מה הם.

לולי דברי ההסבר והדיון אתמול הייתי אומרת שעל פי פשט הכתובים בהמשך לשאלתו של חבר הכנסת סולומון, לחוק היסוד בניסוחו הנוכחי אין שום משמעות אופרטיבית. הוא אינו משנה את האיזונים הקיימים בהינתן שכבר היום הפסיקה הכירה בלימוד תורה כערך במדינה יהודית ודמוקרטית, וכמו כל ערך וזכות הוא אינו מוחלט וצריך להתאזן אל מול ערכים וזכויות מתנגשים או מה שמכונה עתה מאזני צדק. במובן הזה אין כל חידוש בחוק היסוד, וממילא אין בו כדי לשנות מהמצב הקיים או להועיל או לשנות את הדיון הציבורי הנוקב בשאלת הגיוס לצבא של בחורי הישיבות.

ואולם אי אפשר להתעלם מההקשר הכללי שבו חוק היסוד מחוקק. גם מבחינת העיתוי חוק היסוד מקודם לאחר שהכנסת נכשלה בניסיון להגיע להסכמות ביחס להסדר הגיוס של בני הציבור החרדי ועל רקע פסיקת בית המשפט העליון בעניין השוויון בנטל אשר חייבה את הממשלה לגבש תוכנית אפקטיבית לגיוס בני הישיבות. שילוב הנסיבות הללו לצד דברי ההסבר והתכלית המוצהרת של יוזמי הצעת החוק, כפי שנפרסה בפנינו אתמול, מלמדת על כך שחוק היסוד לא נועד לעגן את הערך הכללי של לימוד התורה ולא זו המשמעות המעשית שיש לצקת לו לשיטת מציעיו. בדיון אתמול התחדד כי מטרתו של חוק היסוד הוא למעשה לאפשר את התשתית הנורמטיבית החוקתית להסדר תורתו ואומנותו כבסיס לחקיקה לפטור גורף מגיוס ללומדי תורה בניגוד לפסיקה. הסדר שכזה מעורר קשיים חוקתיים מהותיים

וכבדי משקל, פוגע באופן קשה ביותר בעיקרון השוויון, בפרט בימים אלה, שבהם אי השוויון בנטל התגבר באופן משמעותי וצורכי הביטחון אינם מאפשרים לפטור ציבור שלם מגיוס לצבא.

השאלה במצב שכזה אינה האם מעמדם של לומדי התורה שווה ערך למשרתים בצבא אלא האם מעמדם כעת אינו למעשה רם יותר בהתחשב בכך שמעמדם של המשרתים אינו מעוגן בחוקי היסוד.

היו"ר אופיר כץ:

סליחה, אם את אומרת שזה לא אומר כלום אז איך מעמדם נהיה רם יותר?

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני מסבירה מה היה התכלית של ההסדר ומה התוצאה האפשרית -

היו"ר אופיר כץ:

מצד אחד את אומרת, החוק הזה בעצם אני מבינה שהוא לא אומר כלום, ומצד שני החוק מביא את מעמדם של לומדי התורה שיהיה רם יותר.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה הקונטקסט. אילולי הקונטקסט -

היו"ר אופיר כץ:

אני יודע שבלשכת הייעוץ המשפטי יש משהו על אוטומט שקשור לגיוס, יש כזה פורמט קבוע -

אלעזר שטרן (יש עתיד):

מה אתה מקבל אוטומט?

מירב בן ארי (יש עתיד):

כל מה שאתה מקבל, אתה אוטומטי.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

מה אתה מקבל אוטומט?

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה רואה חרדים אתה מצביע בעד. חרדים, יום ראשון 10 בבוקר. רוצים חרדים, יום שלישי אחרי המליאה.

ינון אזולאי (ש"ס):

מירב, להזכיר לך כמה התחננתם לחרדים?

מיקי לוי (יש עתיד):

אף פעם לא התחננו. אנחנו הממשלה הראשונה בלי חרדים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אני לא התחננתי אליך בחיים שלי.

ינון אזולאי (ש"ס):

כיו"ר הכנסת אתה יודע את זה טוב מאוד.

מיקי לוי (יש עתיד):

ממש לא.

ינון אזולאי (ש"ס):

אתם יצאתם בחינוך -

מיקי לוי (יש עתיד):

מי שהוציא אתכם זה אנחנו. ב-2013 ב"ה ממשלה בלי חרדים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

די כבר.

מיקי לוי (יש עתיד):

מנסור עבאס היה אצל ביבי ארבע פעמים. קיבל טלפון שנייה לפני שהוא חתם.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אז הוא יביא את אחמד טיבי אם הוא צריך.

מיקי לוי (יש עתיד):

מורשע הטרור היחיד בכנסת זה איתמר בן גביר.

מירב בן ארי (יש עתיד):

די כבר, אנחנו היחידים שהקמנו ממשלה בלעדיתכם.

היו"ר אופיר כץ:

זהו, מירב, זהו.

מירב בן ארי (יש עתיד):

חיסלתם את הכנסת.

מיקי לוי (יש עתיד):

הפכתם את המדינה למושחתת.

אביטל סומפולינסקי:

אינני מוצאת מקום להרחיב על הקשיים בעניין הזה, המובנים מאליהם ועל המשמעות של חקיקת חוק יסוד שכזה, משום, בהמשך להערתו של יו"ר הוועדה, שהנוסח אינו תואם את התכלית המוצהרת של מציעיו. חוק היסוד אינו מסדיר דווקא את לימוד התורה של עולם הישיבות החרדיות, אינו מכוון ללימוד תורה שבגדר בהכרח תורה אומנותו, וממילא גם לא ניתן יהיה לגזור ממנו את מעמדם של בחורי הישיבות לעניין הגיוס או לכל עניין אחר.

הנוסח הרחב והעמום שבו חוק היסוד מנוסח כרגע מכוון למשהו אחר לגמרי, לחשיבות הכללית של לימוד תורה במדינה יהודית ודמוקרטית. תחת כותרת של לימוד תורה מתקיימים בישראל דגמים

שונים ומגוונים מאוד זה מזה, מן הלימוד בישיבות ובמדרשות של גברים ונשים, דרך לימוד תורה כחלק מתוכנית לימודים פורמלית במערכת החינוך הממלכתית והממלכתית דתית ועד לעיון אישי, לימוד מסורתי בבית הכנסת או חיבור ערכי תרבותי שאינו נושא אופי הלכתי דתי מובהק. לימוד תורה זה רק אורתודוקסי או שזה גם כולל לימוד מקרא ותלמוד אקדמיים, רפורמים? מה המעמד החוקתי שחוק היסוד מבקש להעניק לזרמים אחרים -

ינון אזולאי (ש"ס):

רק שתדעי שיש תורה אחת.

משה טור פז (יש עתיד):

יש תורה אחת ודברים אחדים. יש תורה אחת ודברים אחדים. יש תורה אחת, אתה מפרש אותה להשתמטות, אני מפרש אותה לשירות. רפורמי שמשרת עדיף עליך שמשתמט, חד משמעית, חד משמעית, חד משמעית. הוא לא עומד על דם רעו.

ינון אזולאי (ש"ס):

לא, לא.

משה טור פז (יש עתיד):

ראשי ישיבות ההסדר החרדים –

מירב בן ארי (יש עתיד):

די, לפחות הוא משרת. הילדים שלו משרתים. מה אתה עושה?

משה טור פז (יש עתיד):

ראש הממשלה זורק אותם לכלבים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

הוא משרת ואתה לא.

ינון אזולאי (ש"ס):

תפסיק לבלבל.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אין תורה אחת. התורה שלי היא לא התורה של המשתמטים. יש לי תורה אחרת.

היו"ר אופיר כץ:

תמיד הייתה תורה אחת ותהיה תמיד תורה אחת.

משה טור פז (יש עתיד):

תורה אחת ודברים אחדים. אתה משבש את התורה, משתמש בה בקרדוס לחפור בה ועומד על דם רעך. אין דבר יותר חמור מזה בתורה. אין דבר יותר חמור מדמים. אל תיתן לי מוסר.

ינון אזולאי (ש"ס):

אני ועוד איך אתן לך מוסר.

משה טור פז (יש עתיד):

אחר כך תבכה דמעות – כשיש חיילי צה"ל אתה לא רואה בעיניים. אתה מגן על משתמטים, כשמדינת ישראל קורסת. אתה תדבר על תמרון בעזה ואין חיילים בעזה. אתה מדבר על רצועות ביטחון ואין חיילים -

מירב בן ארי (יש עתיד):

הבוס שלך שולח חיילים להילחם.

היו"ר אופיר כץ:

מירב, קריאה ראשונה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אין בושה אצלך.

היו"ר אופיר כץ:

אבל אם זה כל כך מפריע לך מה שאתה אומר עכשיו, אז איך ישבתם בממשלה עם מנסור עבאס שאף אחד מהחבריה לא עשה?

מירב בן ארי (יש עתיד):

די, תהיה בשקט.

מיקי לוי (יש עתיד):

אתה חוזר על השקר הזה כל הזמן. מנסור היה אצל ביבי בבלפור ארבע פעמים. ביבי התחנן אליו, נישק למנסור עבאס את הרגליים.

משה טור פז (יש עתיד):

מנסור עבאס לא היה אצלי בבית, אבל אצל ביבי בבית, הוא היה ארבע פעמים. עמית הלוי סידר לו פגישה כפולה עם הרב -

מירב בן ארי (יש עתיד):

אם לא בצלאל כבר היית יושב עם מנסור.

משה טור פז (יש עתיד):

אני לא הכרתי את מנסור עבאס כשעמית הלוי סידר שהוא ייסע לבית של הרב חיים דרוקמן, וישב בבית -

היו"ר אופיר כץ:

אתם אומרים, אתם משתמטים ולכן לא צריכים לקבל?

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה תומך במשתמטים.

היו"ר אופיר כץ:

העברתם להם מיליארד.

מירב בן ארי (יש עתיד):

די עם השקרים האלה.

משה טור פז (יש עתיד):

אתה נותן לו יותר כסף - -

היו"ר אופיר כץ:

הוא לא היה מוכן להרים את האצבע שלו עבור חיילי צה"ל.

מירב בן ארי (יש עתיד):

זה שולח את החיילים להילחם, להילחם. מי הם בכלל?

מיקי לוי (יש עתיד):

חבורה של משתמטים. זה מה שאתם. החוק הזה יביא להשתמטות המונית.

משה טור פז (יש עתיד):

דרעי שגאה בשלושת הנכדים המשתמטים שלו.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אנשים כל יום מתים, מתים, ולא מעניין אתכם.

ינון אזולאי (ש"ס):

מעבירים לטרוריסטים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה הבושה הכי גדולה. ראש המפלגה שלך שולח חיילים להילחם.

מיקי לוי (יש עתיד):

אתם משתמטים, זה הכול. אתם השחתם את המדינה. מדינת ישראל מושחתת בגללכם.

ינון אזולאי (ש"ס):

זה הפרצוף שלכם.

מירב בן ארי (יש עתיד):

הייתי עכשיו אצל משפחה שכולה. הבן שלהם לפני שנהרג אמר: אין מי שיחליף אותי. אין מי שיחליף אותי. חבורה של בושה.

ינון אזולאי (ש"ס):

יום אחרי הבחירות אתם על ארבע תזחלו לחרדים ואנחנו נבעט בכם, לא נסתכל עליכם.

מיקי לוי (יש עתיד):

חבורה של משתמטים. אתם מושחתים. אנחנו לא נקים ממשלה עם משתמטים. אתם חבורה של משתמטים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

העיקר ממשלת אחדות לאומית.

היו"ר אופיר כץ:

זהו, מירב, את בקריאה ראשונה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

כיוון שהוזכר פה -

משה טור פז (יש עתיד):

מעשות משפט ואהבת חסד.

היו"ר אופיר כץ:

קריאה ראשונה.

משה טור פז (יש עתיד):

והצנע לכת עם אלוהיך. הפטרה.

היו"ר אופיר כץ:

אתה בקריאה שנייה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

חיילים שלנו מתים והם יושבים בישיבות.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

משפט אחד יהיה לכם ולגר הגר עמכם.

היו"ר אופיר כץ:

כשישבו במועצת השורא -

מירב בן ארי (יש עתיד):

די עם זה. כל יום אנשים מתים פה.

קריאות:

--

מירב בן ארי (יש עתיד):

ממשלה של דמים. של דמים. ממשלה של דם. רק דם יש ברחובות. כל יום אנשים מתים ולא אכפת לכם מזה. חיילים נהרגים. אתם לא הולכים לשבעות אפילו.

משה טור פז (יש עתיד):

אתם עושים איתם דילים עכשיו להעביר חוק לימוד תורה. לא מתבייש?

אלעזר שטרן (יש עתיד):

מנסור עבאס לא שלח חיילים -

מירב בן ארי (יש עתיד):

מגיע חבר כנסת מהקואליציה לשבעה, לא מתאם. אמרנו עשר פעמים – תתאמו עם המשפחות. מי אתם בכלל שתיכנסו לבית של משפחה שכולה בלי לתאם?

ינון אזולאי (ש"ס):

תפסיקי להשתמש במשפחות שכולות.

היו"ר אופיר כץ:

תתביישו לכם.

מירב בן ארי (יש עתיד):

משתמט.

ינון אזולאי (ש"ס):

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתם לא הולכים.

היו"ר אופיר כץ:

תפסיקי לעשות פוליטיקה מהדבר הקדוש הזה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אני לא דופקת לך חשבון. אתה נציג המשתמטים. לך תתגייס כבר.

משה טור פז (יש עתיד):

אתה סוגר איתם דילים עם הערבים ודילים עם החרדים. אין לכם בושה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אימא מספרת לי ששלוש שנים – מי אתה בכלל? שלוש שנים היא ישנה עם בגדים.

קריאות:

--

מירב בן ארי (יש עתיד):

די עם המיליונים, זה שקר.

מיקי לוי (יש עתיד):

אופיר, אתה משקר ולא דובר אמת. גם אתה לא רוצה אותו בקוקפיט של 16F.

היו"ר אופיר כץ:

עוד לא ענית לי על מנסור. למה זה לא הפריע? לא אמרת לי. תן לי תשובה רצינית. לא הסכים להצביע בעד חילי צה"ל והעברת לו מיליארדים. למה זה לא הפריע לך?

מיקי לוי (יש עתיד):

אמרתי לך שאתה משקר, לא דובר אמת.

מירב בן ארי (יש עתיד):

רק השבעה בתים של ביבי, שבעה בתים יש לראש הממשלה. אני בקושי הצלחתי לקנות בית במחיר למשתכן. אבל מנסור עבאס זה האירוע.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

מנסור עבאס לא שלח חיילים להיהרג בעזה כשיש לו שלושה נכדים עריקים.

היו"ר אופיר כץ:

זהו.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

מנסור עבאס לא שלח חיילים להיהרג בעזה ובלבנון כשיש לו שלושה נכדים עריקים.

ינון אזולאי (ש"ס):

אתם ביקשתם שדרעי יהיה בקבינט.

מירב בן ארי (יש עתיד):

די כבר, לא רוצים אותו. תלכו כבר. לא יכולים לראות אתכם.

מיקי לוי (יש עתיד):

ממשלת שבעה באוקטובר. מושחתים שלא מתגייסים.

ינון אזולאי (ש"ס):

תפסיקו לבלבל במוח.

היו"ר אופיר כץ:

מדינה דמוקרטית, הציבור קובע.

מירב בן ארי (יש עתיד):

יאללה בוא נלך.

מירב בן ארי (יש עתיד):

נלחמים בכיסא.

מיקי לוי (יש עתיד):

עוד חוק מושחת ועוד חוק מושחת.

היו"ר אופיר כץ:

אוטוטו הולכים. ככל שעובר הזמן הייתם רוצים להתרחק מהבחירות. יש תאריך בחוק.

מירב בן ארי (יש עתיד):

עד הרגע האחרון, תמכור את המדינה, תמכור לחרדים, רק לא לשחרר את הכנסת.

משה טור פז (יש עתיד):

תראה מה אתה עושה כדי להאריך את הכנסת בשבוע.

היו"ר אופיר כץ:

אני לא מאריך, יש תאריך בחוק.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אני לפחות לא שולחת חיילים להילחם וגאה בנכדים העריקים המשתמטים שלי. שולח אנשים להילחם. סתום תיפה שלך.

ינון אזולאי (ש"ס):

הוא עשה קצת יותר ממך למען עם ישראל.

מירב בן ארי (יש עתיד):

מה הוא עשה? הלך לכלא. מי הוא בכלל? הוא עברין גנב. מה הוא עשה? אני נתתי -

ינון אזולאי (ש"ס):

מה יאיר לפיד עשה חוץ מללכת למחנה? מה הוא עשה למען מדינת ישראל?

מירב בן ארי (יש עתיד):

העברין המושחת הזה גנב.

היו"ר אופיר כץ:

מירב, שנייה. ינון, קריאה ראשונה. אתה בשנייה.

משה טור פז (יש עתיד):

שלושה נכדים עריקים.

קריאה:

חייבת לציין בתור אזרחית שקשה לראות את זה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

הוא יוציא אותך.

היו"ר אופיר כץ:

משה, צא בבקשה.

משה טור פז (יש עתיד):

שיא הצביעות, זה מה שזה. שולשה נכדים עריקים, ינון אזולאי.

ינון אזולאי (ש"ס):

שלושה נכדים שיושבים ולומדים, זה מה שיש לו.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אבל הוא גנב מהמדינה כסף לתת להם.

היו"ר אופיר כץ:

אלעזר, קריאה שנייה.

משה טור פז (יש עתיד):

בושה.

היו"ר אופיר כץ:

שלישית. צא מהוועדה.

(חבר הכנסת משה טור פז יוצא מאולם הוועדה)

אלעזר שטרן (יש עתיד):

כתוב, תורה אחת תהיה לכם ולגר הגר אתכם. תורה אחת. על זה יש תורה אחת. דברי תורה נטו.

היו"ר אופיר כץ:

אלעזר, קריאה שלישית. נא לצאת.

(חבר הכנסת אלעזר שטרן יוצא מאולם הוועדה)

היו"ר אופיר כץ:

משתתפים שהם לא חברי כנסת – מי שיתפרץ ייצא החוצה. תודה. בבקשה, אביטל.

מיקי לוי (יש עתיד):

מתי הוא יוכל להיכנס בבקשה?

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה.

קריאה:

הבית הזה שלנו לא פחות משלכם.

היו"ר אופיר כץ:

צא החוצה בבקשה. תוציאו אותו.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

הוא חייל מילואים.

היו"ר אופיר כץ:

שנייה לפני כן אמרתי.

קריאה:

מי אתה שתגיד לי לא לדבר? תתביישו.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה.

אביטל סומפולינסקי:

גם סעיף 2 שכולל את המונח מאזני צדק אל מול לימוד התורה, אין בו כדי להביא לפטור גורף להסדר תורתו ואמונתו. מעבר לכך שהמונח מאזני צדק הוא מונח סתום ולא מוכר - חוק היסוד אינו מגלה לנו מהם אותם ערכי יסוד מתנגשים, באיזה אופן יש לאזן אותם אל מול לימוד התורה, ובוודאי לא ניתן לגזור ממנו מתן פטור גורף מהצבא לבחורי הישיבות. אם אפשר בכלל לצקת תוכן למונח מאזני צדק הרי שיש בו דווקא כדי להצביע על הצורך לעשות איזונים בין הערכים המתנגשים, וממילא הסדר של פטור גורף אינו עונה על איזון זה, שכן יש בו כדי להעמיד את ערך לימוד התורה כערך מוחלט ביחס לערכים המתנגשים.

הפער המשמעותי בין דברי ההסבר וההצהרות שנאמרו פה אתמול ביחס לתכלית הצעת החוק מעורר קושי כשלעצמו, שכן כתיבת פרק בחוקה חייבת בראש ובראשונה להלוו את התכלית שביסודה. בכל מקרה פער זה גם לא מאפשר לגבש עמדה סדורה ביחס להסדר המתווה. זה חלק מהבעייתיות של קביעת הסדר בלוחות זמנים מואצים בסוף כהונת כנסת מהיום להיום. אנחנו פה בהסדר רגיש ומורכב שלא מאפשר לחוקק את התורה על רגל אחת. זה מחייב דיון מעמיק בהגדרה של לימוד תורה, בערכים -

ינון אזולאי (ש"ס):

לחוקק את התורה? איזו תורה?

אביטל סומפולינסקי:

לחוקק את חוק היסוד. המונח תורה על רגל אחת הוא מונח - אפשר גם לכתוב מה ששנוא עליך, אל תעשה לחברך ואז אנחנו נחוקק את התורה על רגל אחת.

כרגע הנוסח של חוק היסוד לא נראה כפרק בחוקה, ולא רק שלא משתלב עם הפרקים האחרים, הוא מעורר יותר סימני שאלה מסימני קריאה. לכן בהבנה שלנו כרגע עומדות שתי חלופות לניתוח של ההסדר: האחת, שחוק היסוד משנה את האיזונים הקיימים, מטרתו להעמיד תשתית נורמטיבית חוקתית למתן פטור גורף להסדר תורתו ואמונתו, בניגוד לפסיקה שקבעה כי הסדר כזה אינו שוויוני ותוך פגיעה קשה בשוויון בנטל ובצורכי הביטחון. ככל שכך, הסדר שכזה מעורר קשיים חוקתיים כבדי משקל, ופוגע קשות במעמד המשרתים, כך ששינוי הנוסח בין הטרומית לראשונה לא שינה את המהות. השנייה, שחוק היסוד אינו משנה את המצב הקיים אלא מעמיד את ערך לימוד התורה ככזה שיש לאזנו אל מול ערכים אחרים מתנגשים. אם כך, אין בחוק היסוד כל חידוש, ולא יהיה בו כדי לשנות בניתוח של אמות המידה החוקתיות של הסדר הגיוס.

הדיון הציבורי בשאלה מהי נקודת האיזון המתאימה ביחס לגיוס חרדים ייוותר בעינו. בהקשר זה תעלה שאלה אחרת, והיא מה המשמעות המעשית של הכרה בלימוד תורה כערך יסוד כללי במדינת ישראל שלא בהקשר של הסדר תורתו ואמונתו. כפי שצינתי, דווקא המינוחים העמומים של לימוד התורה ומאזני צדק עלולים להביא לפרשנות מרחיבה את זהות לומדי התורה שיקבלו עכשיו מעמד חוקתי. כך או כך, לא ניתן לקדם לעמדתנו את הדיון בהצעת החוק מבלי שתהיה הלימה בין התכליות המוצהרות של ההסדר לבין הנוסח שלו. זה אבן יסוד של דיון משטרי חוקתי.

לסיום אבקש להתייחס גם להיבטים התהליכיים. חוקה נועדה לעהגן את ערכי היסוד של המדינה. היא נועדה לשקף הסכמה ציבורית רחבה על זמנית שאינה משתנה מכנסת לכנסת כלאחר יד. בהליך שלפנינו מתעורר חשש כי חוק היסוד המוצע מבקש לעשות את ההפך. לא לשקף הסכמה שהושגה, אלא לייתר את הצורך להגיע אליה, להשתיק את המחלוקת הציבורית הנוקבת בשאלת גיוס בני הישיבות באמצעות עיגונה כפרק בחוקה שמטבעו אמור להיות חסין משינוי. חקיקת פרק בחוקה אינו עניין של מה בכך. הוא אירוע לא שגרתי המחייב מטבעו בחינה מעמיקה וזהירה. לפיכך מעבר להליך הזהיר והמדוד שצריך לאפיין כל מהלך חוקתי, יש עוד יותר קושי בעיצוב פרק חדש בחוקה בהליך בזק לאחר שהכנסת כשלה בהגעה להסכמות ביחס להסדר הגיוס עצמו שבועות ספורים לפני היציאה לפגרה וסמוך לסיום כהונתה הצפויה של הכנסת. לכך יש להוסיף כי ההצעה מקודמת בוועדת הכנסת, לא בוועדת החוקה, שהיא הגוף המקצועי המומחה לעניין לעניינים מסוג זה. גם היועצת המשפטית לכנסת התייחסה לכך במכתבה.

שילוב הנסיבות הללו מעורר קושי הליכי של ממש, והוביל גם לכך לעמדתנו, שההסדר מנוסח בצורה שאינה מאפיינת שפה חוקתית, ואינה משתלבת במארג החוקתי בכללותו. דווקא על רקע הדיון הציבורי הנוקב בשאלת הסמכות של בית המשפט להתערב בחוקי יסוד מתעורר קושי בקידום חוקי יסוד בהליכים שכאלה ובאופן המדלג מעל השלבים החיוניים בגיבוש הסדר חוקתי. האיפוק והריסון שבה הכנסת דורשת מבית המשפט, כמתחייב מסמכותה הייחודית כרשות מכוננת, מחייב כי הכנסת מצידה תיתן להפעלת הסמכות המכוננת את המשקל הראוי והמתחייב מכך על מנת שלא להביא לזילות של חוקי היסוד ולשחיקה במעמדם. תודה רבה.

מיקי לוי (יש עתיד):

כיוון שזה היה מהר ואני גם פספסתי חלק, אנחנו יכולים לקבל את זה ולצלם עבור חברי הכנסת בבקשה?

אביטל סומפולינסקי:

כן.

מירב בן ארי (יש עתיד):

למה לא שלחתם?

אביטל סומפולינסקי:

לא היה לנו מספיק זמן.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

חקיקת בזק של חוק יסוד, איך תספיק?

היו"ר אופיר כץ:

זה לא קשור, היא אמרה את הדברים -

שרון ניר (ישראל ביתנו):

היא אמרה שהמשרתים יהיו מתחת למשתמטים.

היו"ר אופיר כץ:

בוא נראה לרגע לשנייה עניינים. היא רצתה לשמוע את דברי הח"כים, והדברים התבססו על מה שנאמר אתמול.

בכל מקרה אחרי מה שהיא אמרה, אני חושבת שפשוט צריך לסכם את הדיון.

היו"ר אופיר כץ :

אביטל, אני רוצה את הסיכום של הדברים שלך, דיברת על החשיבות של חוקי היסוד ועל הזילות בחוקי היסוד. כשאתם הולכים לבג"ץ ואומרים לו לבטל חוקי יסוד ולעקם אותם איך שאתם רוצים, אז איפה החשיבות של חוקי היסוד? איפה שומרים על חוקי היסוד?

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

אני יכולה לענות לך. תעשה חוקי יסוד באמת ברוב של 80 ח"כים, לא ברוב של 60.

היו"ר אופיר כץ :

פעם אחר פעם. הרבה פעמים גם בג"ץ לא מקבל את העמדה שלכם. לפעמים הוא קיבל, לפעמים הוא שינה.

רם בן ברק (יש עתיד) :

מה זה חוק יסוד? יש לך חוק יסוד, יש לך חוק יסוד החקיקה? אתה יודע להגדיר מה זה חוק יסוד?

היו"ר אופיר כץ :

יש חוק אחד שהם שינו אותו. הכנסת החליטה. אתה נבחר ציבור, לא הם.

מירב בן ארי (יש עתיד) :

מי אתה? היום אתה חבר כנסת, מחר אתה עובד בבית הפנקייק – מי ישמע. כל עבודה מכבדת את בעליה.

היו"ר אופיר כץ :

אז למה אמרת את זה בהגחכה? את לא יכולה להגחך ואז לומר: כל עבודה.

רם בן ברק (יש עתיד) :

לא גיחכתי. רק הראש שלך.

היו"ר אופיר כץ :

כל מי שמסביבך צחק אז למה להגחך?

מירב בן ארי (יש עתיד) :

אתה מדבר אליי? אין עבודה שמביישת את בעלה. מאוד גאה בעבודה שלי במוכרת גלידה, כמלצרית. הכול בסדר. אין עבודה שמביישת את בעליה. אתם מביישים את הכנסת הזאת. זה אירוע.

אביטל סומפולינסקי :

אני חושבת שבדברים האלה בדיוק כיוונתי לשאלה שלך. אני מבינה שהדברים לא היו מספיק ברורים. אני אומרת, בעיניי קשה להחזיק את החבל בשתי קצותיו, גם לבוא ולהגיד, בית המשפט העליון לגלות איפוק וריסון ולא להתערב בחוקי יסוד, הוא לא אמור להתערב בחוקים, גם ביחס לחקיקה רגילה, אנחנו -

היו"ר אופיר כץ :

אני מדבר על היועמ"שית שהיא דחפה לביטול חוקי יסוד.

אביטל סומפולינסקי:

מהצד השני, חוקק חוק יסוד תוך יומיים -

שרון ניר (ישראל ביתנו):

היא פעלה נגד הפיכה משטרית שאתם הבאתם. אתם יצרתם הפיכה משטרית, ועכשיו אתם עושים סיפא של השתמטות.

אביטל סומפולינסקי:

העובדה שהתייחסת בדברים שלך לחבר הכנסת טור פז על כך שהנוסח לא השתנה, אני לא מכירה דבר כזה בחוק יסוד שהוא מגיע לשולחן הוועדה והוא פשוט נשאר כמו שהוא, בלי שאנחנו מבינים מה המשמעות שלו, מה התכלית שלו. זה לא חקיקה רגילה. אשאל רגע מעולם התורה, אנחנו בהליך שאמור, כמו שאמרה היועצת המשפטית של הוועדה, יש לו איזה נופך של קדושה בפרק בחוקה.

היו"ר אופיר כץ:

איזה קדושה? ביקשתם לבטל פעם אחר פעם חוקי יסוד שאנחנו חוקקנו, איזה קדושה?

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

הם היו אכסניה לעברייניות. הם לא היו קדושים.

היו"ר אופיר כץ:

אי אפשר לאחוז את החבל משני קצותיו.

ינון אזולאי (ש"ס):

רק לידיעה, זה הגיע בנוסח אחד, ותוך כדי שונה הנוסח, אז כן היה שינוי, אז גם לפי דבריך, אז היה שינוי בין הנוסח שעבר במליאה לנוסח שהגיע פה, שינוי דרמטי מאוד.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לא דרמטי מבחינה משפטית.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

המהות לא השתנתה.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

פשוט מסתירים מהציבור. קוסמטיקה, לא שיניתם שום דבר במהות, רק התחכמתם מול הציבור.

היו"ר אופיר כץ:

סיימת, אביטל?

אביטל סומפולינסקי:

כן.

היו"ר אופיר כץ:

מירב בן ארי, בבקשה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

הייתה לי אתמול התלבטות אם להגיע לדיון הזה ולחוק היסוד הזה, אבל העדפתי לא לשבת כאן. לשמחתי יש כאן מספיק חברי כנסת שיכלו לבוא, והלכתי לנחם בפקיעין את משפחתו של באסל סויד. לוחם בן 32 מדהים, שמ-8 באוקטובר עד שהוא נהרג השבוע, הוא עשה מאות ימי מילואים, שילב אותם עם עבודתו ברמב"ם. לא עצר גם כשהיה האסון במגיד אל שמש, הוא דאג להורים של הילדים הפצועים וכמובן כשהיה את האירועים בסוידה, גם שם הוא התגייס לעזור. לצערנו באסל נהרג בתאונה מבצעית בלבנון, והמשפחה באמת מדהימה, אבל שבורת לב, ולכן לא הייתי כאן אתמול וקבעתי איתם ביום חמישי כבר שאני אגיע, ברגע שידעתי על ההלוויה, וכמובן אתם קבעתם ביום חמישי בערב דיון ליום ראשון בבוקר, אפס התחשבות בחברי הכנסת. כפי שאתם רואים פה, חוץ מינון, כולם פה חברי אופוזיציה. אנחנו לא מעניינים אתכם. לא מעניין אתכם הזמנים שלנו, לא מעניין אתכם אפילו חברי -

ינון אזולאי (ש"ס):

אופיר לא.

ינון אזולאי (ש"ס):

הוא תומך משתמטים. אתה מייצג משתמטים. כל אחד יש לו את התפקיד שלו. מה לעשות, זו האמת, היא קשה, היא כואבת, היא מורכבת, אבל אתם כולכם מקדמים השתמטות.

עכשיו למה אני מדברת, ובזה אני מסיימת, כי אני פוגשת משפחות שכולות כל הזמן, והמשפחות השכולות, משפחה שהייתי אצלה בשבוע שעבר, הבן שלה שנהרג, אמר לאימא שלו כשהיא אמרה לו: מתי תצא? אז הוא אמר לה: אימא, אין מי שיחליף אותי, אין מי שיחליף אותי, ובסוף הוא נהרג.

אפשר לשבת ולהגיד כל היום: חיילינו הגיבורים. בדרך על איילון ראיתי תמונה ענקית, לא צופים בערוץ 12, מגנים על חיילי צה"ל. תבינו לאן הם הביאו את זה. זה מסע הסתה מכוער על התקשורת, על כל העולם, בגלל מה? בגלל מה?

היו"ר אופיר כץ:

מה עם ההסתה שעשו לכוח 100?

מירב בן ארי (יש עתיד):

בוא נדבר אחת ולתמיד על האירוע הזה, שאתם כל היום מתעסקים איתו. אני ראש המשלחת של הכנסת למועצת אירופה. אני כבר לא נוסעת הרבה זמן, כי אני כלואה פה בכלא הזה, שבעזרת השם ב-15.7 לא נעים לי להגיד את המילה, יתפייד.

היו"ר אופיר כץ:

לפי מה שרואים בסקרים בקרוב הולך להיות אחרת.

מירב בן ארי (יש עתיד):

תניח לי. כל חברי הכנסת שיושבים פה, כולם, משרון ניר, לדעתי, כולם פה, פרקש, כולנו פגשנו חברי פרלמנט. אף אחד, אחד לא דיבר על כוח 100. הדבר היחיד שהם מדברים כל הזמן זה בן גביר וסמוטריץ'. אז נכון, האמת היא לא נעימה, כי כוח 100. ישבנו מול אקוניס בניו יורק, דיברנו על הנזק העצום שבצלאל עושה. הוא מתחיל לבבל לי כוח 100. אמרתי, אין חבר קונגרס, חבר סנאט אחד שפגשנו ואמר - הוא אמר הנזק הכי גדול שאתם עושים לממשלה הזאתי זה בצלאל סמוטריץ'.

היו"ר אופיר כץ:

תגידי, את מאמינה למה שאת אומרת עכשיו?

מירב בן ארי (יש עתיד):

יש לי הוכחות.

היו"ר אופיר כץ:

ההוכחות של הנזק העצום שזה עשה למדינת ישראל וחיילי צה"ל.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה מפריע לי. שרון ניר, האם יש חבר פרלמנט אחד שדיבר איתך על כוח 100 או על בצלאל ובן גביר?

היו"ר אופיר כץ:

הנזק הכי גדול שיכול היה לקרות לחיילי צה"ל.

מירב בן ארי (יש עתיד):

הנזק הכי גדול הוא אתם, והאירוע הזה עכשיו, אני גם לא אדבר, כי אתה יודע, אתם נזק עצום למדיניות החוץ. אני נגיד את הנושא, סתם, בגלל שפתחת את זה, אני מכניסה סוגריים, הנושא של שואת ארמניה מלווה שנים. עולה כל יום שלישי במליאה, מ-2015 מדברת על - הייתה שואה לאזרחי ארמניה. זה פעם אחרי פעם, גדעון סער היה שר פנים, ישב מולי במליאה, ביום מיוחד שיזמנו. אמר לי: לא, זה לא מתאים, זה פוגע לנו ביחסי החוץ, כי יש שם הרי את אזרבייג'אן. הוא הגבול של איראן, יש שם אירוע עם הארמנים. פעם אחרי פעם. פתאום אתמול הוא נזכר להכיר בשואת, למה? כדי לעשות אצבע בעין לארדואן. ופה אני סוגרת את יחסי חוץ. אני לא אכנס לזה. אם תרצה לשמוע את דעתי על שואת יהודי ארמניה, תבוא למליאה היום, אני אספר לך מה עברתי פה 10 שנים בתור אחת שביקרה בארמניה, מכירה מצוין -

היו"ר אופיר כץ:

אז כשלא העברנו, זה לא טוב, ועכשיו כשהעברנו - לא טוב.

מירב בן ארי (יש עתיד):

כל דבר עושים אצבע בעין. סגרתי, בדיוק כמו בצלאל, בדיוק כמו בן גביר שהולך ומרביץ לאנשים שם במשט, משחק לי אותה אבו עלי, ואז כל העולם מתהפך עלינו. די, לא מעניין אותי מדיניות חוץ לדיון בוועדת הביטחון, אבל גם שם עוסקים רק במשתמטים. סגרתי.

עכשיו אני רוצה להגיד משהו אחד על המקפצה. אמרו: מיכל פעילין, איך היא מעיזה להגיד שמשתינים, אבל מה לעשות, אתם משתינים על אזרחי ישראל מהקפצה. אחד, נתחיל בגולדקנוף. מה אתה נוסע עם סירנה? באיזה עולם מדומיין חבר כנסת יש לו צ'קלקה? באיזה עולם מדומיין?

דבי ביטון (יש עתיד):

עם צעיף לואי ויטון.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אני יושבת לעצמי, מתקשר אליי אחד הכתבים: ואמר לי, מירב, יש לחבר כנסת? אמרתי לו: תגיד לי, אתה שומע את השאלה המטומטמת שלך? למה שיהיה לי צ'קלקה? למה מי אני? עומדת בפקק, ואם אני נוסעת, אז אני נוהגת, ושומרת על כל הכללים, והוא יושב לו בצ'קלקה, האבו עלי הזה -

שרון ניר (ישראל ביתנו):

ומאחוריו אלפי שלטים של נמות ולא נתגייס.

מירב בן ארי (יש עתיד):

רוצה להגיד לך משהו. כן, מקפלן. תראו לי ח"א אחד מהאופוזיציה שנסע עם צ'קלקה בהפגנה על ההפיכה המשטרית. עזבו, בחטופים, שאחינו ישבו שם ברעב, ושככל שוחררו על ידי בצלאל סמוטריץ', לא לשכוח את זה, הוא שחרר את החטופים - נכון, נכון, זה העולם המדומיין של בצלאל, עם העולם המדומיין

של גולדקנופף - הוא יושב בצ'קלקה שלו, וחוסם נתיב תחבורה מרכזי במדינה, ואחרי זה כשמיכל פעילון, איך מיכל פעילון מעיזה. שנמשיך, על כל אלה שמשתנים.

הלאה, דרעי. משווה אותי. אני במשך שנים חינכתי נערים במדינת ישראל שפשע זה לא החיים. שיש חיים אחרי השכונה המורכבת, המשפחה המורכבת. חינכתי אותם, והוצאתי מאות נערים ממעגל הפשע, וברוך השם, היום במקום אחר, ואני גדלתי בנתניה בשנות ה-80, שבהם עבריינים, זה היה כל הסביבה שלי, ולמרות זאת, אני מעולם לא ראיתי בעבריינים דמות לחיקוי, וזה מה שהוא מדבר איתי. עזוב את הליכוד, זה מה שהוא מדבר איתי על דרעי. עכשיו דרעי הזה, שהוא עבריין, שילם את חובו, בסדר, אין בעיה, אני חושבת שעבריינים לא צריכים להיות בכנסת, נדבר על זה בהזדמנות אחרת, משווה ללפיד, נשים בצד, הכל, כל מה שהוא אמר לי, את רוצה להיות דרעי, אין על לפיד, העובדה שהבן אדם הזה יושב, מה הוא עושה בקבינט, אף אחד לא יודע, הוא לא שר, הוא ח"כ, הוא לא ממש מתפקד. יושב בקבינט אבל בדיונים כי הוא המתון, מביאים אותו בתור המתון.

ינון אזולאי (ש"ס):

כי הוא חכם.

מירב בן ארי (יש עתיד):

חכם, אין דוגמה כזאת.

ינון אזולאי (ש"ס):

יושב לידך רם בן ברק. תשאל אותי אם דרעי אדם מחושבן.

מירב בן ארי (יש עתיד):

איפה הוא ואיפה -

נאור שירי (יש עתיד):

עם כל הכבוד לדרעי, הוא לא סמוטריץ'.

מירב בן ארי (יש עתיד):

פעם לא ראיתי בכלא, בפשע, בגניבת כסף מהציבור מודל לחיקוי.

אני רוצה להפנות את כל היושבים כאן, כולל היושב-ראש, בגלל זה רציתי תשומת לבך, לטור שכתב חנוך דאום בשבעה ימים ביום שישי האחרון. תקראו את חנוך דאום. אני ממש ממש מתחננת לכם שתקראו אותו. אגב, גם נראה לי שהוא לא הצביע לנו אגב. זה ממש לא אכפת לי. תקראו את הטור, ומי שלא יקרא אני אקרא לכם אותו במליאה אם צריך, כי חנוך דאום מפנה את הטור שלו, אתם יודעים למי? חנוך דאום מפנה את הטור שלו לאריה דרעי, והוא מבקש מאריה דרעי בקשה מאוד פשוטה: לך לשיקום, לך לשיבא. לך תבקר את נפגעי הנפש, את הפוסט טראומטים. לך תסתכל עליהם בעיניים ותסביר איך, בלי חשומה, כמו שאומרים אצלנו. מהמקפצה אתה גאה בנכדים העריקים שלך. למה מי אתה בכלל? מי אתה? מילא הנכדים שלך עריקים. סתום את הפה שלך, סתום את הפה שלך. תהיה בשקט.

ינון אזולאי (ש"ס):

תבדקי – תפסיקי לבלבל במוח.

מירב בן ארי (יש עתיד):

תהיה בשקט, תהיה בשקט. מה זה משנה אם אתם ממשיכים להכניס אנשים לבתי חולים, מה זה משנה? למה אתה לא נושא בנטל? למה אתה מתחמק משירות צבאי? למה? למה אתם לא מסוגלים?

ינון אזולאי (ש"ס):

מחר יש ועדת חוץ וביטחון, תוציאי את כל מה שיש לך שם בעניין הזה. תפסיקי.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אין צבוע כמוך. אתה עולה במליאה, ואומר, אני בעד הפוסט טראומטיים -

ינון אזולאי (ש"ס):

עם הישרות שלי.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה מייצג ציבור - הנה נציג המשתמשים השני.

היו"ר אופיר כץ:

אני רק רוצה להזכיר לך, זה לא נאום במליאה עכשיו. יש עוד ח"כים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אני גם לא סיימתי, יהיה לי עוד הרבה דברים לומר בהמשך. הדבר שהכי מדינת ישראל עכשיו צריכה עכשיו, הכי צריכה, מביקור בשיבא, דרך ביקור אצל משפחות שכולות, דרך ביקור עם חיילים, דרך לשבת ביום שישי עם אחיין שלי שמשרת בצבא, זה משהו שקורה במשפחות רגילות - מה שמדינת ישראל צריכה עכשיו זה הרבה חיילים. היא צריכה חיילים, כי אמר גם הרמטכ"ל, הצבא קורס לתוך עצמו. הוא אמר בטקס בבה"ד 1. זה מה שהם צריכים. מה עושה הקואליציה הזאת - אחד, עושה בדיוק הפוך, זאת אומרת, בזמן הכי דרמטי למדינת ישראל. במקום שתשב כאן עם מיטב המוחות שלכם, באמת אני אומרת, לא בזלזול, ותחשבו איך מכניסים עוד חיילים לצבא, איך מאפשרים ללוחם בטנק לבוא לאימא שלו ולהגיד: יש מי שיחליף אותי - במקום זה, מה אתם עושים? הפוך. עושים אצבע בעין. 70 ומשהו שנה המדינה קיימת, מה זה משנה לימוד התורה? עכשיו נעשה. עכשיו האצבע בעין, עכשיו, כשהצבא קורס לתוך עצמו. ומה עוד אתם עושים?

מיקי לוי (יש עתיד):

שבועיים לפני הסוף.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אני דיברתי על זה בשבוע שעבר. הצבא, איך אמר הרמטכ"ל השבוע בבה"ד 1 - זקוק לכל חייל וחיילת. מה אתם עושים? לא רק שאתם לא עוזרים להביא חיילים - גם את השירות המשותף, אתם נלחמים בו. יושב באמת התסביך נפוליאון הזה בצלאל סמוטריץ', זה רק תסמונת של נפוליאון, אי אפשר להסביר תופעה אחרת, ומדבר ששירות של נשים הוא לא מקצועי. אחד, מאיפה אתה יודע מה זה שירות נשים? פגשת פעם חיילת, קצינה? לא שירת בצבא בעצמך, אתה משתמט בעצמך.

אתם גם נלחמים בשירות המשותף. אתם יודעים שאין חבר כנסת אחד מהקואליציה - עזבו חברות, חברות זה בזבוז זמן - אחד שבא ואמר: אני בעד השירות המשותף? אחד, אחד, שאמר: בואנה איזה אלופות הלוחמות בטנקים. אין אחד. קחו את השם שלי על זה, אני חותמת לכם. 4 שנים, מילה אחת לא אמרו על השירות המשותף. אוי ואבוי, זה יפגע בבייס, אבל הצבא צריך חיילות, הצבא צריך לוחמות. לא לא, הם לא ידברו. עזבו על שרה, חברת כנסת אחת, שתדבר על שירות המשותף, שתחזק - שבוע שעבר מכתב 258 קצינות, מילה. תבינו, אז גם נלחמים בשירות המשותף ואומרים לכל הנשים הצעירות האלה: נשים מסתכלות עלינו - את שומעת, עדיף תעשי שירות לאומי. לא, תלכי, תהיי לוחמת, 92% מהמקצועות בצבא פתוחים, לי היה מש"קית חינוך, מש"קית ת"ש, פקידה פלוגתית, היום זה במקום אחר, והדבר השני, במקום לבוא ולחשוב איך אני מגייס כמה שיותר חיילים, עושים הכל, גם כדי לעשות אצבע בעין ללוחמים, ובמקביל לעשות כל מה שאפשר כדי לא לגייס משתמטים. אבל תמשיכו, תרגיעו ל-15 מנדטים בעזרת השם, והציבור יראה לכם איך אתם תומכי השתמטות. במקום לבוא ולחשוב מה אפשר לעזור לחיילי צה"ל, זה מה שהם עושים, אבל לכו תמשיכו בקמפיין, חיילינו הגיבורים, ואני מזכירה לכולם לקרוא את הטור של חנוך דאום ביום שישי בשבעה ימים שמדבר לדרעי. הוא פונה לדרעי, לגדול המשתמטים. מעולם לא היה במדינת ישראל תומך השתמטות כמו אריה דרעי ששולח חיילים להילחם, ומצד שני מקדש השתמטות. בוש.

ינון אזולאי (ש"ס):

תוציאי את יאיר לפיד מה הוא עשה, בוא נראה מה הוא עשה. תפסיקי לבלבל במוח. מה הוא עשה, כתב במחנה? זה מה שהוא עשה?

מיקי לוי (יש עתיד):

שירת. לפחות לא משתמט. אתם משתמטים.

ינון אזולאי (ש"ס):

מה הוא עשה בחיים שלו? מה הוא עשה בחיים שלו?

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה עברין.

מיקי לוי (יש עתיד):

השתמטום וישב בכלא. עברין.

מירב בן ארי (יש עתיד):

עברין.

היו"ר אופיר כץ:

מיקי, קריאה שנייה. בבקשה, אורית.

מירב בן ארי (יש עתיד):

למה?

היו"ר אופיר כץ:

את בשנייה. ואני מבליג.

מירב בן ארי (יש עתיד):

עזוב, אין לי מה לומר.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

קודם כל לפני שאני אתחיל אפשר אולי להחזיר את המילואימניק הזה שהוצאנו החוצה?

היו"ר אופיר כץ:

לא.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

למה?

היו"ר אופיר כץ:

ככה.

דבי ביטון (יש עתיד):

כי הם לא יכולים לשמוע אמת.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני רוצה עכשיו לדבר, ואתה יודע אופיר, אני לא הפרעתי, אז אני רוצה כמה זמן להגיד את הדברים שלי, כולל להתייחס לכל הצעקות שלך על התערבות בחוק יסוד. זה חשוב לי לנסות להגיד לך איך אני רואה את הדברים, אבל נתחיל עם החוק הזה באמת.

קודם כל, אני רוצה להתחיל וגם להזכיר את סרן דוד חזות ז"ל, בן 21 מאשקלון, מפקד מחלקה בגולני שנפל בדרום לבנון. הוא איבד את אבא שלו בגיל 16 והיה בן יחיד. השאיר את אימא שלו לבד, ואני כן רוצה לכבד אותו לפני שאני מדברת, כי אני חושבת שמה שאני הולכת להגיד בשם הרבה מאוד בעם הזה, ואני חושבת בשם כולנו, הוא נוגע לחוק הזה ישירות.

בסוף בוא נדבר רגע על העובדות, לא על ההצגות. כל הכנסת הזאת הפכה לתיאטרון, למחזה. כולנו יודעים מה החוק הזה. בוא נדבר על התכלית לפי הקונטקסט של העובדות. צה"ל צריך 10,000 חיילים, אמר הרמטכ"ל. לא אגיד שהוא אמר כמה פעמים שהצבא אם זה ימשיך בקצב הזה יקרוס לתוך עצמו. אנחנו נשארים עכשיו בקווים בלבנון, יש לנו את כל הזירות שיש לנו עם הסכם מאוד בעייתי באיראן. זה לא שהמצב הולך ומשתפר. במשך 3 שנים ויותר, מאז 7 באוקטובר, הממשלה הזו לא מטפלת בחוק שירות ביטחון, כלומר לא מייצרת איזשהו מסלול שמדבר על שוויון בנטל, שותפות בנטל. כלום, נאדה. במקום זה עושים תיאטרון, הצגה לציבור. במקום לעמוד מולו ולהגיד: אנחנו רוצים לפטור אוכלוסייה שלמה באמצע כזו מלחמה.

שלוש, הממשלה הזו פיטרה שר ביטחון שהתריע בנושא הגיוס. הממשלה הזו פיטרה יו"ר ועדת חוץ וביטחון שרצה לפעול לגיוס בוועדה שלו. הממשלה הזו מקדמת חוק סבסוד מעונות שנועד לבטל סנקציות בעצם, או נועד להחזיר הטבות לעריקים שלא דחו את השירות שלהם כחוק על חשבון המשרתים והמילואימניקים. בממשלה הזאת אנחנו חווים כל היום הפגנות נמות ולא נתגייס מצד שרים בממשלה. מחר בוועדת חוץ וביטחון יהיה דיון על אי מעצר עריקים.

למה אני אומרת את כל זה? כי אנחנו בדיון משפטי, והדיון המשפטי בחוק יסוד לימוד תורה, הוא קוראה לא בחלל ריק, הוא קורה על רקע כל העובדות שאמרתי וזה הקונטקסט, ואי אפשר לעצום את העיניים שלנו. ומה אני רוצה לומר - א', שזה לא באמת חוק יסוד. זה חוק יסוד מהמשפחה שלמדנו להכיר בוועדה מיוחדת שהייתי בה בתחילת הקדנציה. יש שמכנים אותו, עשינו שם חוק יסוד דרעי, חוק יסוד בן גביר אפשר לקרוא לו אם יותר נוח לכם, שרצה להחזיר שרים עם הרשעה פלילית לשולחן הממשלה. עשינו שם כל מיני חוקי יסוד, שבינם לבין חוקי יסוד לא היה דבר וחצי דבר. מה שהיה שם זה אכסניות לכל מיני דילים פוליטיים או לשחיתות, אז קודם כל אנחנו עושים פה חוק מאותה משפחה. אין פה שום דבר של יסוד. לא באים לקדם את ערך לימוד התורה - אנחנו באים לקדם פה פשוט השתמטות. פשוט לא נעים לנו מהציבור, לא נעים לכם, אני מנסה לייפות את זה, לעמוד מול הציבור, להסתכל לו בעיניים ולהגיד - אני לא אשתמש במילים שהשתמשו, מה אתם עושים לציבור הלוחמים, אז לא נעים, אז במקום זה אתם אומרים: אנחנו עושים כאן איזה חוק שמבחינה משפטית הבנו שהוא יאפשר לנו אחרי זה שלא יפסלו לנו את חוק המעונות, וזה יאפשר לנו לאפשר עוד סעיף קטן ששכחתי לספר עליו שאתם רוצים להכניס שעכשיו עד הבחירות בעצם לא יעצרו אף אחד.

אחרי שאמרתי את כל זה, שזה לא באמת חוק יסוד, אלא חוק יסוד בתחפושת, אני רוצה לדבר אישית אליך אופיר, ואני רוצה לדבר אישית אליך ינון. אופיר, אתה בקדנציה הזו קידמת לא מעט חוקים חשובים בשביל מילואימניקים, בתמיכה של כולנו. אתה דאגת להטבות כלכליות, אתה עשית הרבה דברים בשבילם, ואני יודעת איפה הלב שלך נמצא. אבל באמת ובכנות, תפסיקו לצרוח על מנסור עבאס ואת כל השטויות. מי כמוך יודע שהחיילים האלה צריכים חילוף. הם צריכים עזרה בימי מילואים. יש לי חבר, עוד דקה בן 50, יוצא בפעם, אני לא יודעת איזה, אני לא יודעת איזה בשנה הזאת. הוא עורך דין, יש לו משרד משלו. הוא היום מתחיל עוד סיבוב. באמת. ואתה יודע שזו האמת, אז זו נקודה אחת שאני רוצה להגיד לך, ובוא לא נצרח אחד על השני כי אתה יודע את האמת.

ואני רוצה לדבר אליך, ינון. אתה יודע שאני חושבת שאתה מחברי הכנסת החרוצים ביותר שיש פה בכנסת ועושה הרבה דברים חשובים, ואתה יודע את זה, אז בוא, כולנו יודעים שאתה קצת יותר מוכשר מלשבת פה ולהגיד שכל החוק הזה כל כולו עוסק בלקדש את ערך לימוד התורה. you know better than that, שנינו יודעים פה במה מדובר.

ומשפט אחרון לח"כים הכי פחדנים בכנסת הזו, הציונות הדתית. שמחה רוטמן, איפה הוא? יו"ר ועדת חוקה, הוא פתאום לך מכתב שהוא נורא עסוק לקדם את חוק יסוד: לימוד תורה.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

מתחבא, מתחבא.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

למה? כי הציונות הדתית, באמת גדולת מפקירי לוחמי הציונות הדתית במלחמה הזאת, אז הוא עסוק, יש לו עומס. גם אף אחד מהם לא פה, גם הדיחו את סולומון שהעז להצביע נגד חוק יסוד: לימוד תורה בטרומית, וכתב לך מכתב שהוא נורא עסוק, אז במצעד הפחדנים האלה לפחות מה שאני מבקשת, אופיר, תסתכלו לציבור בעיניים ותגידו להם את האמת: אנחנו פחדנים. אנחנו מתביישים לעשות חוק שאומר: אנחנו מסיבות פוליטיות רוצים להמשיך לפטור את כל החרדים, אז אנחנו קוראים לזה חוק יסוד: לימוד תורה.

אני סיימתי להתייחס לחוק. הוא לא באמת חוק יסוד. הוא חוק יסוד בתחושת מהמשפחה של הרבה חוקים מושחתים, ופשוט אני חושבת שחבל מאוד שאתם מפחדים לעמוד לציבור וללוחמים בעיניים, מוציאים מפה מילואימניקים במקום להגיד להם: זה חוק שנועד בלי להגיד את האמת, להחזיר את ההשתמטות בדלת הראשית מול חיילינו.

לי חשוב להגיד לך מילה. אתה תקפת את אביטל. באמת זה חשוב לי להסביר.

היו"ר אופיר כץ:

אני לא תוקף אותה אישית.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לא משנה, תקפת עקרונית.

ינון אזולאי (ש"ס):

אבל לא את אביטל.

היו"ר אופיר כץ:

את המדיניות העקבית של המוסד הזה.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

נגד ההשתמטות, לא נגד הממשלה. טוב מאוד שהם נגד השתמטות.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה דבר שמאוד חשוב לי להסביר אותו. אתה תקפת את בית משפט, אני לא יודעת את מי. אמרת: את אומרת שחוק יסוד זה דבר כזה קדוש וכולי וכולי, ועובדה שכל הזמן אתם מתערבים וכל הזמן אתם מפילים, אז פה חשוב לי להגיד לך מילה. זה לא חוק יסוד כמו שאמרתי קודם. זה חוק יסוד ממשפחת חוקי היסוד בתחושת שהם משמשים אכסניה. ראינו את זה בחוק יסוד דרעי, בחוק יסוד לא יודעת מה. כל מיני חוקי יסוד שתוקעים כותרת. מה אני מנסה להגיד לך - בכל מדינה בעולם חוק יסוד זה חוקים יסודיים ערכיים של ערכי יסוד של שיטה שאתה אופיר כיו"ר קואליציה, לא היית יכול להעביר אותם באף מדינה, אלא ברוב של 80 ח"כים, בשני בתים, ברוב מיוחס, בשני שליש.

היו"ר אופיר כץ:

בחוק רגיל אתה צריך רק רוב.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני רוצה לשכנע אותך ואת מי שמצביע. אפילו אורבן הנוכל בהונגריה היה חייב בנוכחות לשנות את אזורי החלוקה, לזכות בשני שלישי כדי שהוא יוכל לשנות את החוקה ההונגרית ולפגוע בדמוקרטיה. אבל מה אתם עושים, אופיר? השיטה הדמוקרטית שלנו חולה. אין לנו חוק יסוד: חקיקה. בעולם אמיתי לא יכולתם לעשות את מה שאתם עושים עכשיו. לא חוק יסוד: חקיקה, לא חוקים רבים אחרים, חוק ייעוץ פיצול היועמ"שית ופגיעה בשלטון החוק, לא את חוק הוועדה לבחירת שופטים, לא הייתם יכולים לעשות את הדברים האלה אלא בהליך של 4 קריאות, 80 ח"כים, לא יודעת מה, 75 ח"כים, כי ככה מחוקקים חוקי יסוד באמת. אז אתה בא וצועק על אביטל ואומר לה: השופטים, אתם כל 5 דקות מתערבים בחוק יסוד. הרי באמת באמת כשהיינו בבית הנשיא, אם אתה באמת רוצה לתקן את השיטה, היית אומר: חוק שיש לו כותרת של חוק יסוד, מעבירים אותו ב-80 ח"כים, מעבירים אותו ב-75 ח"כים. אחרי שמעבירים אותו בכזה רוב, משנים את הכלל ואומרים לשופטי בג"ץ: אתם לא יכולים לגעת בחוקי יסוד, אבל אי אפשר גם וגם. אתם חוגגים. אתם בעצם מנצלים את זה שבישראל אין חוקי יסוד אמיתיים שחייבים להעביר אותם ברוב שהוא חייב להיות הסכמה רחבה כי הוא נוגע ביסודות של הדמוקרטיה. אין לי בעיה, תביאו 90 ח"כים, תשנו את השיטה, אבל אין לכם אז אתם עושים חוק של קואליציה רגילה, ואז אתם צורחים על בג"ץ שהוא המכשול היחיד שאומר: רגע, יש פה פגיעה בעקרונות חוקתיים. תהיו מה שנקרא אמיתיים, תתקנו את השיטה, תגידו: משנים רק ב-80. חוק יסוד זה לא סתם פח אשפה לכל גחמה או כשאנחנו מפחדים להסתכל לציבור בעיניים. אנחנו נעשה את זה ב-80 ואחרי שנעשה את זה ב-80 תהיה לגיטימיות להגיד לשופטים: אל תתערבו בזה. אז זה מה שרציתי להגיד לך, ולכן אני מקווה שחידשתי לך משהו בנושא הזה, אז בזה אני מסיימת.

לעניין החוק הזה, אני באמת מצפה ממך ליותר וממך ינון ליותר. לפחות תהיו הגונים ותסתכלו לציבור בעיניים ותפסיקו לערבב אותו. זה לא חוק שבא לקדם ערך של לימוד תורה. זה חוק של כסף. כל כולו של כסף ושל להכשיר עריקות בימים שהחילים שלנו באמת מוסרים את נפשם. תודה.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה, רם.

רם בן ברק (יש עתיד):

תודה רבה, אדוני היושב-ראש, אני לא רוצה להגיד כמה החוק הזה הוא מושחת, כי הוא מושחת, ואני כבר לא רוצה להגיד איך זה יכול להיות, ינון, שאנשים שיושבים בוועדת חוץ וביטחון ומכירים את המצב לאשורו עדיין תומכים ועושים חוקים ופוליטיקאים של חוקים שימנעו גיוס וישאירו את המצב כמו שהוא. הרמטכ"ל אמר את זה בצורה מפורשת, הצבא קורס לתוך עצמו. יותר אזהרה מזאת אי אפשר לקבל. עומד ראש הצבא שלנו, הרמטכ"ל, ואומר לנו, חברי הכנסת: רבותיי, הצבא קורס לתוך עצמו. אם לא יהיה שינוי במספר המתגייסים ובמספר הלוחמים, הצבא יקרוס. אתם מבינים את המשמעות של מה שהוא אמר? הצבא יקרוס, זה אומר שאנחנו נהיה מושמדים על ידי האויבים שלנו. זה המשמעות של מה שהוא אמר, וכאן מתנהלים כאילו שהדבר הזה בכלל לא נוגע לנו, וזה מזכיר לנו קצת את הימים שלפני 7 באוקטובר, שגם אז היו אזהרות, וגם אז לא שמעו להם, וקרה מה שקרה.

אני אומר לך את זה עוד יותר חמור, כי אני נמצא כאן ואני יודע, שאופיר קיבל הנחיה מראש הממשלה, והוא ייתן לעסק הזה כאן - כולם ידברו. לא נשנה כלום, שינו בהתחלה איזשהו משהו קטן, והחוק הזה יגיע להצבעה. איך אני יודע את זה? אני יודע גם מה קורה בוועדת חוץ וביטחון. אין היום -

שרון ניר (ישראל ביתנו):

איפה השלטים של נמות ולא נתגייס?

רם בן ברק (יש עתיד):

חבר הכנסת גולדקנופף, אתה יודע שאני הייתי יושב-ראש ועדת חוץ וביטחון שנה וחצי. היה לי מאבטחים וצ'קלקה לחצי שנה. אחרי חצי שנה הצלחתי להוריד אותם ממני. אבל את הצ'קלקה השאירו לי. אתה יודע ששנה וחצי לא הפעלתי אותה מעולם פעם אחת? מעולם לא נסעתי בשוליים, תמיד יצאתי בזמן כדי לא לאחר, ואתם כל אחד כאן, כל שר, חוץ מאופיר, כל שר לענייני כלום ושום דבר, עובר אותי בעלייה לירושלים על השוליים, כאילו זה הדבר הכי חשוב בעולם.

ינוו אזולאי (ש"ס):

אפילו אין לי נהג, אני נוסע בנתיב -

רם בן ברק (יש עתיד):

לא מדבר עליך - מדבר על האחרים. ולכן כל השימוש האלה בצ'קלקות, זה בכלל משהו של הממשלה הזאת.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

למי שיש מגפונים וסירנות ביד וחצוצרות וכל מיני דברים - -

נאור שירי (יש עתיד):

אתה בקונסרבטוריון? לא הבנתי את האירוע הזה. מה אתה מאט את התנועה? למה יש לך צ'קלקה? משמר הכנסת צריך להחרים לך את הרכב.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

שנתיים למדנו אצלכם לעשות את המקצוע הזה.

נאור שירי (יש עתיד):

ראית פעם מישהו מפעיל צ'קלקה? מי אתה? מה אתה, מפכ"ל המשטרה? מה זה הדבר הזה? אתה דנובה, עושה מה שאתה רוצה? חוסם תנועות של כלי שיט? נשלח אותך להורמוז.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

אתם לא נותנים לאמבולנסים לנסוע בקפלן. אראה לך את הסרטים.

נאור שירי (יש עתיד):

נהיה חובל.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

איזה סרטים? תראה לי את הסרטים שאתה רואה.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

קח את כל החבר'ה, תעלה אותם ללבנון. תלביש אותם.

נאור שירי (יש עתיד):

אתה לא תחסום לנו תנועות כלי שיט, אדוני.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

גפרור אחד הדליק אותם.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

את כל מי שהיה מאחוריך נלביש מדי זית ונכניס עכשיו ללבנון. אם יש להם כאלה יכולות שייכנסו עכשיו ללבנון.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

גם אנחנו חיים במדינת ישראל.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

שירות צבאי. אני אחראית להלביש אותם מדי זית.

היו"ר אופיר כץ:

שרון, קריאה ראשונה.

דבי ביטון (יש עתיד):

נכון, גולדקנופ?

היו"ר אופיר כץ:

דבי.

רם בן ברק (יש עתיד):

אני רוצה להמשיך. אני רוצה להגיד שלא משנה מה נגיד כאן, ולא משנה איזה טיעונים נעלה פה. אנחנו כולנו יודעים שהכנסת לא קיימת במדינת ישראל. לא רק שהיא לא קיימת, אפילו ועדת חוץ וביטחון כבר אינה קיימת. יושב-ראש ועדת חוץ וביטחון מקבל הנחיות מראש הממשלה ומבצע אותן. אתה יודע שאנחנו ממודרים מדברים שלא היינו ממודרים בעבר. ועדת חוץ וביטחון ממודרת. אין היום ראש ועדה שיושב בתפקידו, לא מקבל את ההנחיות מלמעלה, ואין לו שום שיקול דעת בכלל על מה שיקרה. אמר לו: תעביר את החוק הזה ככה וככה זה יעבור. אין כנסת. הכנסת נרמסה לחלוטין. היא לא קיימת. אנחנו כאן נמצאים באיזושהי הצגה שהיא בכלל הצגה לבית המשפט. להראות כאילו היה כאן דיון, כאילו משכנו את הזמן ובסופו של דבר ההחלטה תתקבל, ואגב, ואני מניח שחלק גדול מההחלטות האלה גם ייפסלו בבית משפט וזה מה שאתם רוצים כדי להגיד עוד פעם: הנה בית המשפט מעלינו והוא מתעמר בנו והוא חושב שהוא נבחר.

הסיפור הזה של החוק הזה, שהחרדים הביאו באיזושהו דיל עם נתניהו בדקה התשעים, בדיוק כמו החוק של האי מעצר של עריקים שיתחילו לדון בו מחר בוועדת חוץ וביטחון, ואני ביקשתי אגב שגם יגידו שאולי יעשו גם אי שירות מילואים לשלושה חודשים, גם יקפאו את המילואים כי גם זה יוצר מתחים בתוך החברה ובתוך המשפחה, וגם שם רואים שאח אחד משרת ואח אחד לא משרת וגם זה יוצר מתחים, ולכן אני אומר, אופיר, לסיכום - אתם פשוט איבדתם כל רסן. איבדתם את הבושה לחלוטין. רמסתם את הכנסת לחלוטין. אין כנסת, אבל אני מכאן רוצה להגיד לכולם: אל תדאגו. עוד שבועיים שלושה אנחנו יוצאים לפגרת בחירות, ואחרי זה יהיה בחירות, והממשלה המחורבנת הזאת, תסלחו לי המילה, תיעלם לנו מהעולם, ואנחנו חוקק את חוק יסוד: החקיקה, כדי שחוק יסוד יהיה לו איזושהי משמעות אמיתית ולא 61 חברי כנסת, ואנחנו נגביל קדנציות, ומי שמואשם בפלילים לא יוכל לכהן במקום הזה, ואנחנו נחזיר את המדינה הזאת למסלול סוף סוף. תודה רבה.

ינון אזולאי (ש"ס):

כוכבית: אם תיבחרו.

דבי ביטון (יש עתיד):

אנחנו ניבחר. תהיה פה ממשלה אחרת ואנחנו נהיה גאים בה. לא מושחתת.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת להתחיל קודם כל, להדהד את האזהרה האסטרטגית של הרמטכ"ל שנאמרת לנו מעל כל במה, וגם בדיונים סגורים, אזהרה אסטרטגית, שמצביעה על כך שחסרים בצה"ל 12,000 איש. אזהרה שנאמרה בדיונים סגורים ופורסמה בקבינט, שהרמטכ"ל מניף עשרה דגלים אדומים - לא הסתפק בדגל אחד, כי הצבא עלול לקרוס לתוך עצמו, ואזהרה שנאמרה גם בטקס סיום

קורס קצינים בבה"ד 1, שחסרים חיילים לצה"ל, וצה"ל זקוק לכל לוחם ולוחמת, למי שהתלבט לגבי הלוחמות. כל חייל, כל צעיר וטוב לנשק. זה נאמר לנו באופן אסטרטגי לאורך זמן, וזה פה לא מתורגם במשמרת שלכם לתפיסת עולם ולתוכנית עבודה.

מה שאתם עושים למעשה בכנסת, סדר-היום של הכנסת הוא הפוך ב-180° ממה שהרמטכ"ל מבקש. אם הרמטכ"ל מבקש כוח אדם, אתם פועלים בכל הוועדות למעשה השתמטות. זאת האג'נדה שלכם. השתמטות בוועדת חוץ וביטחון, השתמטות כאן בוועדת הכנסת, השתמטות בחוק מעוונות שעולה וצץ, וזה אחרי 86 דיונים של חוק השתמטות שלא צלחו, כי באמת הבנתם שאי אפשר לחוקק השתמטות כי צריך חיילים בצה"ל.

אז אני רוצה לומר לכם, שאין דבר יותר בזוי מלקדם השתמטות, כשלוחמי צה"ל נאנקים תחת העומס והשחיקה, סבבים על גבי סבבים, סבבים על גבי סבבים, 600 ו-700 ימים כל איש מילואים, מאות ימים בשנה, מאות ימים בשנה, ואתם פשוט - אטימות מוחלטת. כאילו יש ניתוק של בית העם מהעם. התנתקות מהעם. אתם פשוט לא מבינים מה קורה.

את דבריי אני רוצה להמשיך בשאלות הטובות שהעלו לנו כאן בייעוץ המשפטי לממשלה. עורכת הדין אביטל טומפולומסקי, לגבי השאלה לגבי התכלית, התכלית של החוק הזה.

היו"ר אופיר כץ:

אני לא מנסה מה שעשית. בגלל זה טעית. שימי לב שאני לא מנסה אף פעם.

מיקי לוי (יש עתיד):

גם אני מכיר אותה שנים רבות.

היו"ר אופיר כץ:

מעולם לא העזתי לנסות להגיד את שם המשפחה שלה.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

אבל ניסיתי.

אביטל סומפולנסקי:

זה רק החצי של שם המשפחה, סומפולנסקי.

נאור שירי (יש עתיד):

אני מבקש שחונך דאום יגיע לוועדה להקריא את הטור.

שרון ניר (ישראל ביתנו):

מתנצלת אביטל. אני רוצה רגע להמשיך את דבריי. תראו, הייעוץ המשפטי הניח פה הרבה מאוד שאלות, ואחד הדברים המרכזיים שהוא העלה זה מה התכלית. מה התכלית של חקיקת חוק יסוד כזה? איך התכלית של חקיקת חוק יסוד מהסוג הזה מנותקת מההקשר של הסיטואציה שבה מדינת ישראל נלחמת בכל החזיתות, והן עדיין פתוחות אחרי כמעט שלוש שנים, איך יכול להיות שיש חוק יסוד שיציב אולי את לומדי תורה מעל המשרתים, שאלתם את עצמכם את זה? אתם מבינים שזה מה שהתכלית של החוק הזה תגרום לכך, שלומדי התורה יהיו מעל המשרתים? התכוונתם לכך? אם כן תגידו את זה בבקשה לפרוטוקול. תגידו לפרוטוקול של לומדי תורה שעכשיו אתם מעגנים את מעמדם יהיו מעל המשרתים. תגידו את זה שיצרתם תשתית והסדר למעמד תורתו ואומנותו, שהוא יהיה מעל המשרתים, ותפסיקו לספר לנו סיפורים על החוק הזה, כי כולם רואים לכם, כולל הלוחמים שנמצאים עכשיו בשטח. תודה, אדוני.

היו"ר אופיר כץ:

תודה. רק לא הבנתי, אם אין תכלית ולא הובן מה אומר החוק, אז איך קובעים מי יהיה מעל מי, אם לא הובן מה קובע?

מירב בן ארי (יש עתיד):

למה אתה מביא את החוק עכשיו, מה הלחץ?

שרון ניר (ישראל ביתנו):

אם אין תכלית אז אנחנו אמרנו, כולנו מכירים בערך לימוד תורה. תמחוק את הצחוק הזה. התורה שמרו עליה 3,000 שנה. אבות אבותינו, סבינו וסבתות רבא שלנו.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

גם היו"ר ביקשת תיקון, אז תכתוב: אין בחוק זה כדי לגרוע מחוק שירות הביטחון.

מירב בן ארי (יש עתיד):

חוק לימוד מתמטיקה. כולנו מכירים בחשיבות לימודי המתמטיקה, ואזרחות והיסטוריה.

דבי ביטון (יש עתיד):

דווקא בגלל שחבר הכנסת כאן ינון שאני מאוד מאוד מעריכה, אני רוצה לשאול מה אתם עושים. באמת, מה אתם עושים? שבועיים לפיזור הכנסת. ההתנהלות שלכם זה כמו דוכן פלאפל אכול כפי יכולתך כדי לרצות, כדי למשוך ממשלה הישרדותית לעוד שבוע. מחר אתם כבר תחוקקו את חוק החיג'אב וחוק - תגידו, צריך ללמד את אזרחי מדינת ישראל, מה זה לומדי תורה? ואני רוצה לשאול אתכם, כל אלה שאני רואה בצמתים, אלה לומדי תורה? מתי הם לומדים? אם כל היום הם עסוקים בהפגנות, כל היום הם חובטים באנשים, איפה כתוב בתורה שמתנהגים כמו שהם מתנהגים? וחבל שגולדקנופף הלך. הייתי מאוד רוצה לראות אותו לומד תורה. שילך ללמוד. שישלח את הצעירים לכנסת. הם גם לא מכירים בציונות שלנו, הם לא מכירים במדינה שלנו, בסוף הם מאותתים לעצמם איזה חוק, ואני רוצה לשאול את ש"ס, ממתי ש"ס התעסקה בסוגיה של השתמטות? אני מכירה את ש"ס המון המון שנים. יש לי חבר שלמד איתי בתיכון, בממלכתי, בתיכון, והפך להיות רב אזור ואפילו הוביל את ש"ס, והבן שלו קצין, והילדים שלו מתגייסים, ואתמול קפץ לי פוסט של סגן עיריית שדרות קלימי, שהבן שלו קיבל עכשיו דרגה, קצין בכיר סופר לומד תודה. מה נסגר איתכם? מה אתם צריכים את כל הגועל הזה שזה שרוצה אחדות מפלג וקורא, מה אתם עושים עכשיו? אתה יודע איזה כיף זה לגייס את המדים של הבת שלי? זה כמו גלימה של הרבי.

אני רוצה להגיד לך, אופיר וינון, יש לי שלוש בנות. שתי בנות היו פטורות. הלכו לשרת. השלישית לא פטורה.

מיקי לוי (יש עתיד):

תגידי למה.

דבי ביטון (יש עתיד):

עיוורות מלידה. אחת הלכה לשרת בבסיס חצרים, וכשאני באתי ואמרתי לה: אולי תוותר, אמרה לי: אמא, חובות אנחנו עושים, לא רק זכויות. והשנייה הייתה בבית הנשיא, והשלישית שאין לה פטור היא קצינה ומ"מית על 30 תותחנים, חיילים חדשים. אתמול התקשרה, היא אמרה לי, אימא, איזה מתוקים. עם איזה רעל הם הגיעו לכאן, ולמה אתם חושבים שהיא לא יכולה להוביל אותם? זו שהייתה כמעט שנה בחאן יונס, באזורים הכי מסוכנים שאני לא ישנתי כמו כל אימא ואבא של חייל וחיילת, אז גם להפריד בין הסוגיה של הפרדה. יש לנו את מלח הארץ. שירות זה בדיוק כמו עבודה. אנחנו מחנכים אותם לזה, ואני באמת פונה אליכם בכל לשון של בקשה, אל תבזו את התורה ואל תבזו את המדינה ואת האזרחים. תסתירו את הדבר הזה, ובאמת תשלחו אותם ללמוד, ואני אומרת, מי שלומד שייגש ללמוד.

ועוד דבר, אני רוצה להתנצל בפני עריקים. אני נגד עריקים, אבל אני רוצה להתנצל בפני עריקים שלנו, כי אם תעבור בבתי הכלא בעריקים שלנו, חלקם עריקים כי הם צריכים לפרנס את אבא שלהם, וחלקם כאלה, מי שצריך. אני לא מעודדת עריקות, אבל אני חשה בושה שיש עריק סוג א', ועריק סוג ז', סליחה על הביטוי.

היו"ר אופיר כץ:

נאור, בבקשה.

נאור שירי (יש עתיד):

אין צורך להגיד סליחה כי זה -

דבי ביטון (יש עתיד):

אני לא מעודדת עריקות אבל תסתכל מה קורה. בושה.

נאור שירי (יש עתיד):

קודם כל אני הבטחתי היום שבכל פעם שאני פותח בדברים אני רוצה להודות לסמוטריץ', כי זה חשוב מאוד. אני חושב שאם אני עד אתמול חשבתי ששלושה דברים עומד העולם - על תורה, עבודה וגמילות חסדים, אז אני גיליתי אתמול, שהעולם עומד על שלושה דברים: על בצלאל, על סמוטריץ' ועל הטבות מס בקדומים. אני רוצה לומר לו תודה, ואני חושב שאגב חברי חברי הכנסת, ראוי שכולנו נאמץ את זה, אז תודה סמוטריץ'.

קודם היה פה גולדקנופף.

מירב בן ארי (יש עתיד):

זהב.

נאור שירי (יש עתיד):

הרב יצחק, שהוא עושה חלטורות בכביש 1, השוטר מבברלי הילס.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

יש לו רשתות חינוך עצמאיות.

נאור שירי (יש עתיד):

יש לו מעונות. הוא מקדם את חוק המעונות בעודו יושב על אימפריות מעונות, אבל זה כבר מה שנקרא, איך סמוטריץ' אוהב לומר, וואטר אנדר דה דנובה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה חושב כשהוא שם את הצ'קלקה, הוא כרך את הצעיף הרמס בצ'קלקה שלו? בחיים לא נכנסתי לחנות הזאת – תמיד אהבתי לצפות בה.

נאור שירי (יש עתיד):

הוא עכשיו בקטע של לואי ויטון, אבל כשהוא התהלך לו והלך לו, נסע לו, באמת, כאילו עכשיו באמת שט על הדנובה עם צ'קלקות וזה, ואנחנו מנרמלים את זה, כי תגידי, הוא קיבל דוח תנועה? התקשר אליו קצין הכנסת, שאגב זה תפקידו, ולהגיד לו: אדוני, תגידי, מה אתה חושב, שאתה ליצן ביום הולדת? מה זה הצ'קלקות האלה? מה זו המדינה הזו? מה זה הדבר הזה? מה זה? וא כמו שבן גביר אוהב לומר, מי שאחראי על משטרת התנועה, this is not, בסדר. אתה לא יכול לשים צ'קלקות, לחשוב שאתה עכשיו השוטר מבברלי הילס, ולעצור את התנועה, אני לא מבין, זה לא חוקי.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתם לא אומרים את זה כלום, זה מטורף בעיניי. מה היה קורה אם גלעד קריב היה עושה את זה? שערי הגיהנום.

נאור שירי (יש עתיד):

איזה אישור יש לו, בגין מה יש לו אישור? בגין זה שהוא היה בדנובה ושאל איפה אנחנו? בגין מה מקבלים אישור לצ'לקות? זו השאלה הראשונה שלי. אבל אני חשבת שגניבת הסנדוויצ'ים פה של סון הר מלך וואטורי, זה יהיה הטופ. גנבו סנדוויצ'ים, ינון, אתה לא יודע? היה כנס שהוא לא מצא חן בעיניו, לקח לו מגש סנדוויצ'ים וחילק לאנשים.

הדאגה הנוספת שלי, באמת, ואני פונה מפה לאברהם אבינו. עשית הרבה דברים גדולים למען העם היהודי, יש שיגידו, עוד בשבתך באור כשדים. איך הרשתית לעצמך ואיך משמייס לא הגיע מהר סיני, לא הגיע אלינו חוק היסוד הזה? איך יכול להיות שהעם היהודי ישב, למד, עשה כל כך הרבה דברים - בלי ציניות עכשיו, למען העולם כולו, ובלי חוק יסוד: לימוד תורה? איך זה הגיוני? השם ישמרנו טעטע, או כמו שגולדקנופף אוהב לומר, this is not law, די, זה כבר לא.

מי חושב על החוקים אצלכם? אני חשבת פעם שיש יצירתיות בגוש אחד. אני חושב שאתם, באמת עם ההברקות, יש עכשיו קטע כאילו הם משחקים מונופול. יש לך Get out of גייל קארד. מכירה את זה? מה שנקרא אתה עובר בבית כלא. מבצע ביוחננוב, שלושה חודשים כרטיס יציאה מהכלא. כל הכבוד. כל הכבוד. מדהים. מי חשב על זה, ינון? תן לי אותו. אני רוצה באמת להעניק לו את העיטור הגבוה ביותר של כנסת ישראל. על סט החקיקה הזה. אין כזה דבר. על סט החקיקה שיש לנו, המדהים הזה, משהו צריך לקבל פה פרס. משהו צריך לקבל פה פרס. זה לא יכול להיות שאנחנו נשאיר את זה ככה.

שאלה מה שנקרא רצינית, כי אתמול היה את הדיון -

היו"ר אופיר כץ:

לסיום. אתה נותן פה מופע כבר 10 דקות.

נאור שירי (יש עתיד):

3:40.

היו"ר אופיר כץ:

מצלמים.

נאור שירי (יש עתיד):

ינון, יש להם עיתונים, לכם יש ערוצים, לנו יש כולה אייפון עם מצלמה.

היו"ר אופיר כץ:

לנו יש ערוצים?

נאור שירי (יש עתיד):

ערוצים שלמים. מה זה ערוץ 14, זה ערוץ שלי? אני רוצה לראות משהו שיוצא, אגב רוטמן, חס וחלילה יצא נגד הליכוד, לקח אותו בועז גולן, קרצף אותו את כל מדרגות הכנסת. עשה דברים, אני ראיתי את הראיון -

היו"ר אופיר כץ:

אמרו עלינו הרבה דברים. להגיד שיש לנו ערוצים, זה חדש. איזה מהם?

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחתה הממלכתית):

14.

מיקי לוי (יש עתיד):

14, 24.

נאור שירי (יש עתיד):

תבחר מישהו פה מהקהל, ותשאל אותו, לא אני, מה שאתה רוצה, איפה שאתה רוצה, האם ערוץ 14 הוא לא ערוץ תעמולה של הליכוד. לשאלתך לגבי 11, 12, 13 שאתה טוען שזה ערוצים שלי, יש לנו את הייצוג הנמוך ביותר מכל חברי הכנסת.

היו"ר אופיר כץ:

אתם לא צריכים ייצוג. הם כל היום על הראש שלנו, הם עושים לכם את העבודה.

מיקי לוי (יש עתיד):

מה לעשות, כולם עבריינים, אתם עושים עבירות. יהיו על הראש שלכם.

היו"ר אופיר כץ:

אתה יודע, אומרים שכאילו הם מבקרים את השלטון. אני זוכר שכשהייתם בשלטון, הם עשו לכם בערוץ 12 כשהיה לכם שנה - עוגת יום הולדת, מרוב שהם היו מאושרים שהחזקתם שנה. עכשיו תאר לך את ערוץ 12 עושה עוגת יום הולדת, שסיימנו 4 שנים.

נאור שירי (יש עתיד):

ערוץ 14 יושבים, ינון מגל, ריקלין וסגל, ג'ינגל הליכוד מחוץ לבית כלא, ורוקדים. זה אין לתאר. מאחורי מהדורת החדשות של ערוץ 14 – אושר שקלים אגב. מאושר לאושר עד אושר שקלים.

היו"ר אופיר כץ:

הייתה להם כתבה כשהייתם בממשלה לערוץ 12: שרים שאוהבים את מקום עבודתם, ומלווים אותם, איך הם נהנים, איזה דברים חמודים הם עושים. עכשיו תאר לך שערוץ 12 עכשיו עושה את זה עליי, על דודי אמסלם, על מירי רגב, שרים שאוהבים את מקום עבודתם.

נאור שירי (יש עתיד):

מירי רגב אוהבת את מקום עבודתה? אין מישהי ששונאת יותר את משרד התחבורה. הלכה להיות השרה הממונה על הטקסים.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אבל לא בפקקים. קרעי אוהב את מקום עבודתו? קיש אוהב את מקום עבודתו?

נאור שירי (יש עתיד):

זה לא אמיתי.

היו"ר אופיר כץ:

שלא נדבר על החגיגות שהעברתם תקציב מה קרה באולפן שם, איזה חגיגה.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה היה אחרי 3 שנים, 3 שנים שלא העברתם תקציב. מה יש לך?

מיקי לוי (יש עתיד):

3 שנים הייתם בלי תקציב, 1/12. שכחת. אופיר, אתה כל הזמן לא מדייק. זה היה אחרי 3 שנים שביבי בכוונה פיזר את הכנסת, ולא היה תקציב.

נאור שירי (יש עתיד):

אבל הוא אמר בלי טריקים ובלי שטיקים לבני גנץ.

היו"ר אופיר כץ:

אני אסיים בנימה רצינית. אחת, יש לי שאלה לאביטל סומפולינסקי. ביום ראשון, הדבר שהכי בעיניי מעיד על הידרדרות החברה, זה שפעם היה הותר לפרסום, וכשהיה הותר לפרסום עוד מה שנקרא בימים ימימה שלא התרגלנו, מה שנקרא ונרמלנו את 1,200 נרצחים ביום, אז כשפעם היה הותר לפרסום, הכל היה יורד פה, גם בכנסת. היה שנייה הלהבות יורדות, היו מבטלים דיונים, יש כאלה שאפילו היו מזיזים נושאים במחלוקת. כי היה הותר לפרסום. אבל פה כשהיה הותר לפרסום ביום שישי שעבר על ארבעה שנפלו ואתמול על עוד הותר לפרסום, אין כלום, זה לא מזיז. אנשים הלכו לחגוג עם קונפטי מחוץ לכלא 10. עשו קונפטי ומסיבת שחרור כאילו שחררו את מי, את מי? זה הנרמול. זה הדבר הכי נורא שגרמתי לנו. אתם הפכתם, אתה כל פעם תקוע בממשלה הקודמת על שלל הישגיה או כישלונותיה.

הנרמול הזה של הותר לפרסום, ואז אתם מביאים את כל החקיקה הכי במחלוקת שיש – אחד יושב, נותן פטור מכלא, השני מעונות, חוק יסוד: לימוד התורה שבאמת אברהם אבינו התגלה וכולנו ואמר לנו. אין כלום. הכי מצחיק אותי אלה שעדיין מצפים.

אספר לך סיפור מהאופוזיציה. יש חלקים באופוזיציה שחושב שיש לכם אחריות מסוימת. אני אוהב את אלה שאומרים: אין מצב שהם יביאו את זה. כאילו, אני אומר את זה וצוחק. כשאמרו לי את זה לפני חודש בערך, על כאילו מה יהיה, חרדים, וזה, אמרתי להם: תקשיבו טוב, מה יהיה. אחת, כל חוק שגפני וזה יבקשו, הם יקבלו. אחד אחד הם יקבלו. הם ימציאו כל מה שאפשר להמציא כדי לשמר את איך אמר נתניהו - מאוחדת לעד. החקיקה הזו היא לא למושב הזה, החקיקה הזו היא לשימור הגוש, זה האירוע. אם אנחנו רוצים לשמור על נתניהו מאוחדת, אנא לתת פטור מתור, פטור מכלא, פטור מתשלום מיסים, פטור מעונות, ופטור מגיוס.

היו"ר אופיר כץ:

תודה. מיקי לוי, בבקשה.

מיקי לוי (יש עתיד):

תודה רבה, אדוני היושב בראש. תחילה ניחומים למשפחת חזות על נפילת הבן, גיבור ישראל, סרן דוד חזות. איזה אסון. בן יחיד לאימו. אתה יודע מה, אדוני? חבל שגולדקנופף וגפני יצאו. פשוט חבל, הם לא מבינים את זה. הם לא מבינים מה זה שאוטו מגיע עם אורות לרחוב בשעה 3-4 לפנות בוקר כשעדיין יש חשיכה, ממתנינים לאור ראשון, וזו הדפיקה הנוראית בדלת שמקבלים משפחות שכולות. הם לא מבינים את זה, זה לא שייך להם. זה שייך לציבור אחר. זה שייך לציבור עובד, לומד, משרת.

חוק לומדי התורה, אדוני, אינו חוק יסוד. הוא חוק השתמטות. זה חוק מושחת. הוא יעמיד את לומדי התורה מעל לחיילי צה"ל. הרי אין חוק למשרתי צה"ל. אין חוק למילואימניקים. יש חובה לשרת. אז איך מבדילים אותם מעל? מה המעמד הזה שהקנייתם להם? זה התשלום? אין לכם בושח לסחור בתורת ישראל ובחיילי צה"ל?

זה חוק שלא יביא לגיוס. זה בדיוק פותח את הפתח הענק להשתמטות. הוא חוק שלא יאפשר הטלת סנקציות למשתמטים. זה דיל של גפני, דרעי וגולדקנופף עם ראש הממשלה. איך אמר נאור, ההשקעה היא לא עכשיו, אלא השקעה לסיבוב הבא או שלאחר מכן כדי לשמר את הבייס. על חשבון חיילי צה"ל. על חשבון זכרם לברכה, אלה ששילמו בחייהם למען הגנת העם והמולדת.

אין חיילים, אתם מבינים שאין חיילים? אין חיילים, חסרים 15,000 חיילים. עמד הרמטכ"ל ואמר: הצבא לא מסוגל לעמוד במשימות שלו. נדמה לי שהוא אמר שחסרים לו במידי 6 גדודים. אתם בכלל לא מבינים את המשמעות של זה. אתם לא מבינים את המשמעות של מה המספר של גדוד חי"ר או של גדוד שריון, ומה החוסרים, ועוד באים ופותחים את הפה על שירות של בנות? לוחמות יותר טוב מאלה

שיושבות בישיבות בכלל, אין לי ספק. לוחמות מצוינות, חלקן מוסרות את נפשן. באות לשרת את המדינה מתוך ציונות, הגנת העם והמולדת. אתם עוד פותחים - סמוטריץ', גיל 28 ישב, למד משפטים, ישב, אמר: אני כרגע בבחירות, בגיל 28, 14 או 16 חודש, לא יודע לדייק, בקריה בתל אביב, ועוד אומר: אני מבין יותר מהמח"ט הממוצע בצה"ל. איזה בושה.

נאור שירי (יש עתיד):

איזה שחצן הוא, באמת.

מיקי לוי (יש עתיד):

למה? כי הוא היה עוזר סמל של איזה מישהו שם והיה בכמה קבוצת פקודות.

גלעד קריב (העבודה):

בזכותו חזרו כל החטופים.

נאור שירי (יש עתיד):

אגב, סמוטריץ' היה גם העוזר של משה רבנו שירד מהר סיני, רק שתדע.

מיקי לוי (יש עתיד):

כבן לציונות הדתית אני מתפלל - בזכותי חזרו כל החטופים? אתה התנגדת לאיזשהו הסכם לחזרת החטופים. להשמיד, להרוס, לעשות. עברו שנתיים וחצי, לא עמדתם במשימה בכלל. אין חיילים.

אני יכול לתת רק דוגמה מהבית, אני בא מהוועדה לביקורת המדינה לטיפול בנפגעי נפש, יש לי את זה בבית. ובכל זאת, הוא עם צו ביד, צו 8 אחרי 400 יום, הוא והצוות שלו.

יש תופעה חדשה שהולכים לטפל בה עכשיו בוועדה לביקורת המדינה, שתדעו מה אתם עושים. פגועי נפש לא עוזבים את הצבא למרות שהם משוחררים, ומגיעים עם הצוותים ועם הפלוגות שלהם. מה אומר הצבא, תביאו לי אישור מפסיכיאטר, וכשמביאים אישור, הוא מוריד להם את אחוז הנכות. שמעתם את זה? שמעתם את זה? אין בושה, אבל המשתמטים שיושבים בישיבות, הכל בסדר, אין בעיה. נפגעי נפש הולכים לצבא, אוחזים בנשק, והצבא מאיים עליהם: אני אוריד לכם את אחוזי הנכות שלכם.

ממשלה של פחדנים, אין לי מילה אחרת. חוק יסוד שמגיע כהצעת חוק פרטית. הם לא מתביישים? חוק יסוד, חלק מחוקה עתידית מגיע כהצעת חוק פרטית? אין בושה. לאן הגיע הבית הזה? לא זאת ועוד, הוא מובא לוועדה, ועדה שאין זה מעניינה לטפל בחוקי יסוד, ושבועיים לפני פיזור הכנסת מביאים את החוק הזה כדי לבצע מחטף.

המילואימניקים מביטים בכם, נפגעי הנפש מביטים בכם. צר לי עליכם המשפחות השכולות, אבל גם אתם מביטים עליהם. כואב אני עליכם. זה חוק השתמטות ברמה הנמוכה ביותר. השרים שיושבים בקבינט שולחים את הבעלים ואת הילדים שלנו לחזית, כאשר הם לא משרתים. כאשר הם אומרים: אני גאה ששלושת נכדי לא הלכו לצבא והם משתמטים. אתם לא מבינים מה זה אורות ברחוב בשעה 3:00 לפנות בוקר. אלה המבשרים שממתינים לאור ראשון כדי לדפוק בדלת.

מכיוון שמעמד המשרתים איננו מוסדר כפי שאמרה עורכת הדין אביטל, הרי מעמדם של לומדי התורה גבוה יותר. איך זה יכול להיות? איך זה יכול להיות במדינה מתוקנת? כי למשרתים אין חוק משלהם. יש חוק חובה לשרת. חובות, לא זכויות.

אני מתוך כאב מדבר. התורה מסמיקה מבושה. התורה אינה שייכת לגפני, גולדקנופף ודרעי. התורה שייכת לכל עם ישראל. אני אומר את זה כמי שבא מבית דתי. אין לכם אלא להתבייש הממשלה הזו בעצם הבאת החוק הזה לשולחן הוועדה.

היו"ר אופיר כץ:

יוליה, בבקשה.

יוליה מלינובסקי (ישראל ביתנו):

תודה רבה, אדוני היושב-ראש. יש לי כמה נקודות. קודם כל, אני מוכר על פרוצדורה. כשהחוק עבר מוועדת חוקה לוועדת הכנסת, היה פה דיון ואני הערתי לך ודיברנו על זה שהמקום הטבעי והנכון לחוק הזה זה ועדת חוקה של הכנסת בליווי משפטי של ייעוץ משפטי של ועדת הכנסת, ונאמר על ידי שגית אפיק שמי שילווה את החוק הזה זה גור, ייעוץ משפטי של ועדת חוקה.

אני חלילה לא רוצה לפגוע במקצוענות של ארבל, אנחנו מכירות הרבה מאוד שנים והיא מלווה את ועדת הכנסת שנים רבות, אבל חוק יסוד זה משהו אחר. כרגע לא מדברת על מהות, אופיר, אבל אם אתה רוצה שלא יהיו טענות, שלא יהיו טענות על הפגם בהליך, מאוד רצוי שמי שתשב פה וילווה את החוק הזה, מבחינה מקצועית זה אותו גור שהוא ייעוץ משפטי של ועדת חוקה, כי אני רואה בזה פגם כבר עכשיו וזה גם כאן בניגוד להסכמות - לא הסכמות, מה שנאמר פה בוועדה עצמה.

דבר שני, ועכשיו אני באמת שמה על השולחן. מי זה לומד תורה? מי זה? מה זה? האם הוא לומד תורה בבוקר, קם בבוקר ב-4:00, לומד תורה והולך לעבודה? איך זה מסתדר? הוא נחשב או לא נחשב? אם הוא הלך, רחמנא לצלן, לשירות צבאי או ברשויות הביטחון, מסתיר את זה מהרבנים שלו וגם לומד תורה בערב, זה נחשב? איך אנחנו נתייחס לזה למעמד? או רק מי שיושב שמונה שעות בכלל וגם לא עושה כלום, אבל יושב שם, הוא לומד תורה?

אני רוצה לספר לך, אופיר, אמיתי. יש לי מישוהו, בן אדם שמתקשר אליי מדי פעם. הוא חרדי חרדי, שחור לבן. הוא מסתתר מהרבנים ומהקהילה. הסוד שלו שאמור בתוך הבית והמשפחה. אשתו בסוד העניינים. הוא התגייס, הוא עבד ברשויות הביטחון, למד, חלילה. הוא מסתיר את זה, כי הקהילה והרבנים לא מעודדים. הוא אומר: הם להפך, הם רוצים שאנחנו נהיה ככה. הוא חי את החיים הכפולים, כי היום לא הציבור, הקודקודים, רוצים שהם יהיו תחת שליטתם, והוא אומר: יוליה, את חושבת שאני יחיד כזה? לא, יש הרבה, הרבה, יש תופעה כזאת, אבל הם מפחדים.

אני מקבלת שיחה מאישה מבני ברק ואומרת לי: תמשיכי להילחם עבורנו. אמרתי: למה את לא יכולה? מספרת לי שהיא באופן אישי לוקחת שיעורים פרטיים באנגלית ובמתמטיקה לילדים שלה, בניגוד לדעת הרבנים. היא מסתירה את זה, כי אז יהיה בעיה בבית כנסת לבעלה ובגני ילדים ובמוסדות וכולי וכולי. והיא מבקשת שאני, אנחנו נילחם עבורה. ומה עוד היא מספרת? שכל אותם עסקני דת, אותם רבנים הגדולים, הם כולם מחזיקים מורים פרטיים לילדים שלהם. כל המשפחות הגדולות במגזר החרדי, כולם דואגים להשכלה לילדים שלהם. זה לא סוד. הקהילות יודעות את זה. אנשים יודעים את זה. אני גם כן מכירה כמה שעובדים במשרות מאוד בכירות של חלק מהח"כים שיושבים פה בשירות הציבורי, מכירים במדינה הזאת אחלה.

אז אם אנחנו כבר צוללים לשורש העניין, מעצרים. אני רואה את כל הגוועלד הזה על המעצרים. אני אמרתי, אני לא אוהבת את זה, אבל כשאני רואה גוועלד על מעצרים, ואחר כך אותו בחור הישיבה שחלילה ישב שם - ישיבה, זהו, תכף נגיע לישיבה, אם הוא בכלל היה בישיבה, אם הוא בכלל למד תורה, או סתם עריק, למרות שלימוד תורה לא פוסל את השירות בצה"ל, אין סתירה בין הדברים. מעלים אותם על נס, עושים להם חגיגות. אחר כך אני רואה תמונה שם בכלל בתאילנד, עם בנות. איזה עריק, איזה מטרה, איזה סיפורים? בוא, על מה כל הבלגן הזה? מישוהו פעם בדק, ואני מחר מתכוונת לשאול את זה, על כמה מעצרים בכלל מדובר? אני ראיתי את זה, אני יכולה, אתה יודע מה, אם יש פה מעוניינים, אני יכולה להציג את התמונות. עשו לבחור הזה חגיגות, שחררו אותה ממעצר, מידיים של אויב. אחר כך יופי, מסתובב יפה מאוד, גייסו לו תרומות. על כמה באמת מדובר וכמה מהם הם באמת האדוקים, אלו שיושבים ולומדים 24/7? לא חושבת שהמספר שם אחר לגמרי.

אני חותרת לסוף. אני חלילה לא רוצה להפריע לשיח פורה בינך ובין חבר הכנסת גפני. אני ראיתי כתבה שאמא חרדית זועקת על זה שהיא באמת עכשיו לא ישנה טוב בלילה, כי היא חוששת ממעצר של בן שלה, כי הוא עריק, הוא לא משרת בצה"ל, אז אני רוצה לשתף אותך, הילדים שלך עוד קטנים, אופיר, אבל זה יקרה. הם עוד לא שם, אבל אני לפני כמה ימים חטפתי תסביך בלילה, כי הבן שלי בקרבי, לא יודעת איפה הוא, לא שומעת ממנו, אין לי שום בקרה. חטפתי תסביך. פתאום באמת לא יכולתי לישון בקטע שמה קרה לו, פתאום תחושות לא טובות, ומה שמיקי תיאר פה על דפיקות לדלת, לא יודעת, הייתה לי תחושה מאוד מאוד קשה. אז זה מה שקורה, אז האימא החרדית פתאום גם לא ישנה בלילה, היא חוששת שיעצרו את הבן שלה עריק ליומיים בכלא 10? אז לא חברים. זה בסדר, זה כלא, לא נעים, אבל זה בישראל ואין סכנה לחיים.

יש פה אנשים ומשפחות שבאמת חוטפים תסביכים וחיים - זה לא הבן שלי כרגע משרת, זה כל המשפחה שלנו משרתת. וגם אני שמעתי, שהסיפור הזה של הגיוס נורא קשה והעריקות, והמסכן, הבחור לא יוכל לנסוע לחו"ל לעשות שידוך. יאללה, שיתגדר פה בארץ, בסדר? אם זה המחיר.

היו"ר אופיר כץ:

גלעד, בבקשה.

גלעד קריב (העבודה):

אדוני היושב-ראש, צהריים טובים. ראשית אני שמח שלחדר נכנס חברי הרב ריק גייקובס, שהוא נשיא איחוד הקהילות הרפורמיות בצפון אמריקה. ברוך הבא ריק לכנסת.

אופיר, אני אומר הערות קצרות. אני גם אחרי זה ניגש לדיון בוועדת חוקה על חוק הבחירות, אז אני אומר הערות קצרות שינועו בין הצד האידיאולוגי רעיוני לבין הצד המשפטי. בכל זאת אנחנו עסוקים כאן בחקיקת חוק יסוד.

אני אתחיל באמירה שאולי תפתיע אותך. אני קצת שמח על הדיון הזה, כמו שאני שמח גם על הדיון ששמחה רוטמן ניהל הבוקר על החוק לחיסול מעמד הייעוץ המשפטי. אני שמח על החוק שביסמוט מתכנן לדון בו מחר על החוק לחסינות למשתמטים ולעריקים. למה אני שמח? כי במוצאי שבת ראש הממשלה נתניהו הציג את הקמפיין שלו, את קמפיין ההונאה שלו לחודשים הקרובים. עכשיו מה שמעניין אותו זה אחדות ופיוס לאומי. אז טוב שהציבור הישראלי רואה איך נראית אחדות לשיטת נתניהו, איך נראה פיוס לאומי. ריצת אמוק מטורפת בכל החוקים הכי שנויים במחלוקת, אז יידע הציבור איך נראית אחדות לשיטת נתניהו, מה שקורה פה, מה שקורה בוועדת חוקה, מה שיקרה מחר בחוץ וביטחון ובכל יתר הוועדות.

הצעת החוק הזו תביא לחידוש משפטי גדול, כי פסק הדין שיינתן בבית המשפט העליון בעניינה, ייתן קריטריונים בפעם הראשונה לאיך נראה חוק יסוד. כי מה שאתם עשיתם פה, זה פשוט כזאת, תסלח לי על הביטוי, הזניה של המושג של חקיקת יסוד. בכל שלוש וחצי השנים של ההפיכה המשטרית שהיו במהלכה ניסיונות לשחק עם הסיפור שנקרא חוקי יסוד, לא הגענו לשפל הזה, וזה בסדר גמור. אתם תייללו כמובן שבג"ץ חורג מסמכותו, אבל אתם עושים כאן מעשה שחותר תחת הסמכויות של הכנסת כרשות מכוננת, והתוצאה תהיה שסוף כל סוף אנחנו נקבל פסיקה שעושה בעניין חוקי היסוד את מה שעשו בעניין חוק מיסוי דירה שלישית, וסוף כל סוף תהיה אמירה ברורה, שאי אפשר לקחת את צמד המילים חוק יסוד, ולעשות איתו מה שאתם רוצים.

כדרך אגב, אני מבקש מהיועצת המשפטית, שאני מאוד מכבד אותה, יכול היה לשבת פה עורך הדין גור בליי. החוק מנוסח בצורה רשלנית לחלוטין. הביטוי ערך יסוד, זה מטבע לא חוקתי. נכון? יש זכות יסוד. ערך יסוד נזכר רק בעניין של התיישבות בחוק הלאום. אין כזה ביטוי, כי דרך אגב מבחינת הקונסטרוקציה החוקתית, אם הולכים על המבנה הזה, כל מה שאתם עושים זה אתם אומרים שבשלב של בחינת חוקתיות חוק שצריך לבדוק את ההלימה שלו לערכי מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, אז מכניסים גם לימוד תורה לאומי. אני לא מצליח להבין מצליח להבין את המילים שכתובות פה בהקשר של לשון חוקתית, ולכן אני מבקש, גברתי היועצת המשפטית, לא רק התייחסות. אני מבקש חוות דעת מסודרת, כי בכנסת הזו, כל פעם שניסו לחוקק חוק יסוד, ואת מוזמנת לבדוק, הונח על שולחן חברי הכנסת מסמך כתוב מפורט. אז אני מבקש מסמך כתוב ומפורט שמנתח את המילים של החוק הזה, כי אני לא מבין מה זה ערך יסוד. אני לא מצליח להבין את כל המבנה החוקתי של החוק הזה, לא מבין איך הוא מתיישב עם המודלים החוקתיים. אין בו פסקת הגבלה, לא מבין מה הוא עושה. אני מבקש מסמך כתוב. עד שאין מסמך כתוב, כפי שתמיד היה בבית הזה בנושאים חוקתיים, אני מבקש שהחוק הזה לא יתקדם לעבר מיצוי הדיון. אני מבקש לנהל את הדיון הזה, אחרי שקראתי חוות דעת חוקתית של הייעוץ המשפטי של הכנסת, לא רק התייחסות. זה חוק יסוד, בכל זאת. אז הייעוץ המשפטי של הכנסת, שיראה בזה לא כחקיקה רגילה. תנו לנו את הכלים לנתח חוקתית את החוק.

וההערה האחרונה, תראה, אדוני, יש שתי אפשרויות לגבי החוק הזה: אפשרות אחת היא שהמפלגות החרדיות במצוקה גדולה, אחרי מה שעשיתם להן ב-3.5 השנים האחרונות, שפעם אחרי פעם זרקתם אותן מתחת לגלגלים. אז הם צריכים איזשהו הישג קמפייני. גם אתם וגם הם יודעים שהחוק הזה לא שווה את הנייר שהוא כתוב עליו, אבל במצוקתם למול הרבנים, למול הציבור, מציעי החוק צריכים להראות צטלע. הנה, עשינו משהו. זה קצת מאכזב, כי זה אומר שגם אתם וגם נציגי הציבור החרדי חושבים שהציבור החרדי, לא יודע, לא חכם דיו בשביל להבין שזו אחיזת עיניים, זו אפשרות אחת. ואם זאת האפשרות, אז צר לי על כבודה של התורה. הופכים את התורה ואת לימוד התורה להיות כלי כדי

לקושש כמה קולות בקלפי ולהסתיר את ערוות חוסר הישגיהם של חברי הכנסת החרדים? את זה הפכנו, לימוד תורה הפך להיות לא ערך יסוד במורשת העם היהודי, אלא תשדיר בחירות של דגל התורה, של יהדות התורה? כי אין מהחוק הזה דבר וחצי דבר? זו אפשרות אחת. אבל לא עולה על דעתי שחבר הכנסת גפני הופך לימוד תורה לתשדיר בחירות, לסרטון טיק טוק של דגל התורה. לא יעלה על דעתי שאדם שאכפת לו מלימוד תורה משפיל ככה את תורת ישראל ואת לומדיה, שהוא עושה מהם סרטון טיק טוק.

נאור שירי (יש עתיד):

אין לו טיק טוק.

גלעד קריב (העבודה):

לא טיק טוק, אז ירוץ וישימו מודעה ביתד נאמן, הנה העברנו חוק שכולם יודעים שהוא משול למטוס נייר שמעיפים אותו.

היו"ר אופיר כץ:

אם הוא משול למטוס נייר, למה אתם כל כך מתנגדים?

גלעד קריב (העבודה):

בוא אני אסביר לך למה. אנחנו לא רוצים לעשות מלימוד התורה קמפיין בחירות, זה דבר אחד. דבר שני -

משה גפני (יהדות התורה):

שלא ידבר על זה.

גלעד קריב (העבודה):

אני אדבר על מה שאני רוצה, נגמרו הימים שאתה אומר לי על מה לדבר. זה היה לפני 5 שנים. אל תדאג, עד לפני 5 שנים יכולת לומר לי לדבר או לא לדבר. אני אדבר מה שאני רוצה, ואני אומר גם לציבור החרדי וגם לציבור הכללי, לא די שעושים עליכם סיבוב ואחיזת עיניים. הופכים את לימוד התורה לקמפיין בחירות. למשהו שאמור לכסות על ערוות המפלגות החרדיות. גפני, תתבייש לך מה עשית מתורת ישראל.

היו"ר אופיר כץ:

תודה, יוצאים להפסקה.

(הישיבה נפסקה בשעה 12:00 ונתחדשה בשעה 12:30).

היו"ר אופיר כץ:

אני מחדש את הישיבה.

יורי נחושטין:

חבר הכנסת כץ, אני אשמח לדבר.

נאור שירי (יש עתיד):

בחוק יסוד אתה חייב לתת להם לדבר.

היו"ר אופיר כץ:

אני נותן להם בלי שום קשר. גם לעמותות פוליטיות אני נותן לדבר.

יורי נחושתן:

חבר הכנסת כץ, אשמח לדבר, אפילו שדיברתי אתמול. בעקבות הדיון שהיה אתמול, בבקשה.

היו"ר אופיר כץ:

אני אשקול את זה. בבקשה, ארבל.

ארבל אסטרון:

בהמשך לדברים שאמרתי אתמול וגם בהמשך לדברים שנשאלו כאן גם על ידי חבר הכנסת סולומון שנמצא פה עכשיו, לא ניתן שום הסבר. מי שניהל את הישיבה אתמול, חבר הכנסת בוארון, אמר כמה פעמים שלהצעת החוק יש השלכות אופרטיביות שהיא לא הצהרה הצהרתית, אב אני חייבת להודות שלא ברורות ההשלכות של ההצעה. לא נאמר כאן מול אילו ערכים אמור לעמוד הערך החדש של לימוד התורה.

צריך גם לומר, אני אומרת ערך חדש, אבל למעשה כבר היום הוא נזכר בחוק שירות ביטחון, גם בפרק ג'1 שבוטל וגם בהוראה אחרת. כתוב לנו, למשל בפרק ג'1: הוראות פרק זה יחולו נוכח ההכרה בחשיבות לימוד התורה. אז מה אמור להיות עכשיו השינוי בהצעת החוק הזאת? היוזמים של ההצעה לא נכחו בישיבה אתמול. רק חבר הכנסת גפני נכח לחלק מהזמן ולא התייחס בכלל לשאלות האלה. היחיד שניסה לענות על זה היה חבר הכנסת אזולאי, אבל גם כן, אני חושבת שלא ניתן מענה לדברים האלה. רוב חברי הכנסת דיברו רק על סוגיית הגיוס שלא נזכרת בחוק; נזכרת בדברי ההסבר, אבל האם יש להצעת החוק השלכות אחרות? האם זה יכול עכשיו להגיד שלחייב לימוד תורה כתנאי לקבלת כל מיני הטבות מהמדינה, מימון של אולי מוסדות של לימוד תורה, האם זה יכול להחיל חובות על המדינה, על רשויות מקומיות, לתת יחס שונה למוסדות כאלה, להפלות מוסדות אחרים, סוגים שונים של לומדי תורה? זה דברים שצריך לדבר עליהם והם בכלל לא עלו כאן.

משרד הביטחון וצה"ל לא שלחו נציג לשיבות למרות שהם התבקשו, אבל זה יכול להיות אולי גם רלוונטי למשרדים נוספים. אולי צריך לפנות למשרדי הממשלה ולהגיד להם: תראו, יש כאן חוק יסוד, איך זה יכול להשפיע על החקיקה שבטיפול המשרדים שלכם?

מעבר לדברים האלה יש גם הערות לנוסח. אמנם זה נוסח קצרצר, אבל הוא באמת לא כתוב בצורה חוקתית בכלל, ולא הייתה שום התייחסות לזה על ידי היוזמים או על ידי ח"כים אחרים. הסעיף השני הוא בכלל לא משפט. צריך לחשוב איך לכתוב אותו, הוא לא ברור בכלל. הסעיף הראשון והשני למעשה, חצי מהם חוזר אחד על השני. יכול להיות שצריך לאחד אותם למשפט אחד.

מאזני צדק, ביטוי שהיה ויכוח של אתמול איך לומר אותו, אני אמרתי אתמול שזה ביטוי שלא מופיע בחקיקה ואז אני בדקתי שוב ומצאתי שיש חוק אחד שיש בו את הביטוי מאזני צדק. מדובר בפקודת המכס משנת 57, שאומרת שמי שיש לו רשיון למחסן לאכסן טובין צריך לספק מאזני צדק לשימוש של פקיד המכס.

קריאה:

זה מאזניים.

ארבל אסטרון:

בוודאי שלא מדובר במאזני צדק במובן שכאן שהוא לא כל כך ברור. זה לא כל כך מינוח משפטי. בסוף רוצים להוציא נוסח שהוא יהיה ברור ככל האפשר.

גם לא ברור מה זה ערך יסוד. הזכיר פה אחד מחברי הכנסת שבחוק הלאום מדובר בסעיף 7 על כך שפיתוח התיישבות יהודית זה ערך לאומי. אני לא יודעת לומר מה זה ערך יסוד, לא ראיתי שהוא מופיע בחוקי יסוד אחרים. וגם הנושא של היחס בין הצעת החוק הזאת לחוקי היסוד, כלומר נשאלה השאלה האם זה לא נושא שמתאים להכניס אותו בתוך חוק הלאום, חוק יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי, שמדובר על כך שלימוד התורה הוא ערך במורשת העם היהודי, וגם איך הוא עומד ביחס למשל לחוק יסוד: הצבא? חוק יסוד: הצבא מדבר בסעיף 4, כותרתו על חובת שירות וגיוס, אבל הוא אומר: החובה לשרת בצבא והגיוס לצבא יהיו כפי שנקבע בחוק או מכוחו, כלומר לא מדובר פה על ערך, ודאי לא

על ערך יסוד, אז עכשיו הנושא של לימוד תורה הוא בעצם הופך להיות ערך חוקתי גבוה יותר מהחובה לשרת? אני חושבת שכל הדברים האלה זה דברים שצריך לתת להם איזשהו מענה -

נאור שירי (יש עתיד):

ארבל, מי עונה לכל השאלות? אני לא מבין.

ארבל אסטרך:

בדרך כלל יוזמי החוק.

נאור שירי (יש עתיד):

הם יענו לנו על כל השאלות האלה?

ארבל אסטרך:

לפחות יסבירו למה הם התכוונו ואפשר יהיה לעשות פה איזשהו דיון על זה.

היו"ר אופיר כץ:

הבנתי שינון כן ענה.

ארבל אסטרך:

אולי התייחס לחלק מהנושאים האלה, נכון.

אורי מקלב (יהדות התורה):

זאת פרשנות.

ארבל אסטרך:

אז מה כן? אז מה אומרת הצעת החוק הזאת?

אורי מקלב (יהדות התורה):

היא מדברת -

נאור שירי (יש עתיד):

היא מייצרת חוק יסוד.

היו"ר אופיר כץ:

ביקשת, הנה הוא בא לענות.

נאור שירי (יש עתיד):

הוא לא מגיש הצעת החוק. אין לי בעיה שיענה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

אולי אתה יודע, מה זה אמור לאהזן, מול איזה ערך אחר?

אורי מקלב (יהדות התורה):

מה זה מדינה יהודית? כל היהדות מבוססת על דבר אחד – לומדי תורה.

נאור שירי (יש עתיד):

חשבתי על הכסף ומעונות היום.

אורי מקלב (יהדות התורה):

זה הבסיס לכל הקיום.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אבל זה הסעיף הראשון. הסעיף הראשון הצהרתי, על ערך לימוד תורה, אנחנו מבינים. אנחנו מדברים כרגע על הסעיף של הפרקטיקה של זה. האם הדבר הזה ישפיע למשל, סתם, חוק המעונות. בחוק המעונות אנחנו דורשים תעסוקה, לימודים או צבא. השאלה אם זה יהיה במקום זה?

נאור שירי (יש עתיד):

לא הבנתי, עד היום איזה מדינה היינו?

אורי מקלב (יהדות התורה):

לא צריך להגיע לדבר הזה של חוק יסוד: לימוד תורה, כי מי שלומד באוניברסיטה זה כן מקובל עליו.

נאור שירי (יש עתיד):

איזו מדינה היינו עד היום, לא יהודית?

אורי מקלב (יהדות התורה):

ללמוד באוניברסיטה זה מקנה לך - אם האשה עובדת, והבעל לומד באוניברסיטה, זה יקנה לך -

משה סולומון (הציונות הדתית):

הוא צודק, הסעיפים שמדברים על זה של חוק המעונות, זה לימודים - הלימודים האלה לא מובילים לתעסוקה.

אביטל סומפולינסקי:

לפי חוק המעונות היום גם מי שלומד תורה, והוא הסדיר את מעמדו מול הצבא - יקבל. הבעיה היא לא לימוד התורה.

נאור שירי (יש עתיד):

חבר הכנסת בליאק שאל אותך אם זה ייתן הנחה במעונות היום, ואתה אמרת כן.

אורי מקלב (יהדות התורה):

מה ששאל חבר הכנסת בליאק, האם מי שלומד באוניברסיטה זכאי להנחה בארנונה כששאתו עובדת. אמרתי כן, ונמצאת פה יועצת משפטית, סגנית היועצת המשפטית, אביטל סומפולינסקי.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

החוק הוא האם הגבר עובד או לא עובד. על זה החוק. למה אתה מטעה? החוק הוא לא על זה. החוק הוא על מי עובד מי לא עובד.

נאור שירי (יש עתיד):

הוא לא עונה לי.

אורי מקלב (יהדות התורה):

על מעונות לא צריך להגיע לנושא של חוק יסוד: לימוד תורה, בגלל שזה לימודים. זה הפוך, זה אבסורד שגם לימודים לא נחשבים כחלק - ואני רוצה להגיד לך שאני שמעתי מהבית הזה כבר דברים. אני ניסיתי בזמנו לחוקק חוק -

משה סולומון (הציונות הדתית):

כל העניין הזה של לימוד תורה שהוא מחליף לימודים אקדמיים או צבא, הרי זה היה לפני - עוד בחוק טל, לכן קיבלו גם סבסוד המעונות. זה ירד. השאלה שנשאלה כאן זה האם העובדה שזה יוכר כחוק יסוד הוא מחליף את העניין הזה או לא מחליף את העניין הזה של לימודים.

אורי מקלב (יהדות התורה):

אחרי זה נבחן את זה, זה לא בכלל לא קשור אחד לשני, לכן כל מה שדיבר כאן, אני לא הייתי כאן בכל הישיבה, אבל ברוב הישיבה, אדוני היושב-ראש, שהייתי פה, דיברו על נושאים אחרים ואף אחד לא התייחס, לא התייחס לנושא הזה של חוק יסוד: לימוד תורה, איפה הבעיה. איפה הנקודה שמפריעה. כל הדברים הפריעו חוץ מהנושא הזה שאף אחד לא אמר איפה יש לו בעיה בעניין הזה, אז שמעתי את סגנית היועצת המשפטית, עו"ד הגברת אביטל סומפולינסקי, והיא באה ואומרת שחוק יסוד זה דבר קדוש, וצריך לראות האם לימוד תורה זה משתלב בדבר הקדוש הזה, האם זה משתלב. אז שמתי את זה כשאלה. אמרתי, צריך לחשוב הרבה לפני שאנחנו מחוקקים חוק יסוד. אצלי הייתה תשובה, הדברים שאמרה עורך דין סומפולינסקי, זה הייתה התשובה כבר. אם אנחנו באים ואומרים שחוק יסוד, זה דבר ערכי מאוד, אז אין משהו שיותר מתאים להכניס בתוך ערך כזה את לימוד התורה. אני אמרתי לחבר הכנסת גפני, שאני לא חתמתי, אני חושב שהייתי חתום על זה, אבל כשעברתי לממשלה, אז השם שלי יצא מהעניין הזה, אבל שאלתי אותם: לימוד התורה הוא לא דבר שנמצא באוויר. מדינה יהודית ודמוקרטית, במה היא מדינה יהודית? מה הפירוש של מדינה יהודית? איפה זה נחשב?

נאור שירי (יש עתיד):

מה היינו עד היום? 78 שנים. אני שואל אותך.

אורי מקלב (יהדות התורה):

- - כל האשמה שלהם זה לא כאלה שהבריחו נשק -

נאור שירי (יש עתיד):

אתה לא עונה לי.

אורי מקלב (יהדות התורה):

אני בזכות דיבור, אני לא חייב לענות לך.

נאור שירי (יש עתיד):

אתה לא בזכות דיבור. אמרת שאתה לא שאתה עונה לי.

היו"ר אופיר כץ:

השיב לשאלה ועכשיו הוא בזכות דיבור.

אורי מקלב (יהדות התורה):

לא עניתי לך מכיוון שגם לא שמעתי את השאלות שלך, אז איך אני יכול לענות?

נאור שירי (יש עתיד):

כי אני מזרחי, אתה לא סופר אותי. אני רגיל לזה מכם. תקבל אותי גם למוסדות הלימוד? כי אפליה זה גם בחוק יסוד. זה סבבה שיש אפליה במוסדות.

היו"ר אופיר כץ:

לא שאלתי ולא חקרתי, אבל יש מישהו שהוא עצמו בא ואומר שאני מופלה מכיוון שאני -

נאור שירי (יש עתיד):

אתם מפלים בסמינרים שלכם בנות מזרחיות, נערות מזרחיות לא נכנסות.

אורי מקלב (יהדות התורה):

ואתם מפלים רבנים שלא מקבלים אשכנזים. אפליה אני יכול לקחת אותה לכל מקום.

היום הנושא שצריך לחדד את זה, זה בגלל שהיום מי שיושב בכלא עכשיו, על מה הוא יושב בכלא? שהוא לא -

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

מפר חוק.

נאור שירי (יש עתיד):

זה דיון בחוק יסוד, חשוב שחבר הכנסת מקלב יבין למה -

היו"ר אופיר כץ:

אני שמח על הדיון הזה, אני שמח שיש פה סוף סוף - לא באים וצועקים, באמת מדברים ושואלים. גם אני רוצה חלק מהדברים להבין. בבקשה. ולדימיר, בבקשה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

ממש בקצרה כי אני צריך לחזור. קודם כל, אני חושב שמה שאמרת, ארבל, זה מדבר בעד עצמו. יש פה הזניה מוחלטת של הליך חקיקת חוק יסוד. דיברו על זה בדיון הקודם, דיברו על זה היום. אגב, מה שחבר הכנסת מקלב אמר, אני מקבל את זה לגמרי. יש פה ערך יסוד שצריך לדבר עליו. אני לא חושב שצריך חוק, אבל מילא. אתה מדבר על סעיף 2, מה עם סעיף 2? באמת, אני מאתמול מנסה להבין ושאלתי, ויוזמי החוק לא עונים לשאלה הזאת, מה זה מאזני צדק, למה הכוונה? ומול איזה ערכים? איזה ערכים? אתם תגידו, אתם כתבתם את זה, לא אני, אז תגידו מה זה אומר. אתם מתביישים? לא רוצים להגיד למה, אבל איך אתם מחוקקים אם אתם לא אומרים את זה? מה זה מאזני צדק? אם זה כסף, אז תגידו כסף. ואם זה ערך יסוד אחר, שזה השירות בצה"ל, אז תגידו את זה. אנחנו מבינים את זה, אבל הגיע הזמן שתגידו את זה.

אבל אני רוצה דווקא להגיד משהו אחר, וחבר הכנסת גפני מכיר אותי כמה, 5 שנים בערך? תקופה קטנה, קצרה שהייתי בקואליציה, ואז 4 שנים כמעט באופוזיציה. יש לנו הרבה ויכוחים, ויש לנו הרבה פערים, אבל אני חושב שאתה יודע, חבר הכנסת גפני, הרב גפני, שאני בן אדם כן, מדבר מהלב, ואני אומר את מה שאני חושב, ומה שאני מרגיש עכשיו, כל התקופה הזאת, וביתר שאת בשבועות האחרונים, אתם משתיינים עלינו, משתיינים עלינו. בחוק המעונות ובחוק הזה ובחוק המעצרים ובכל המהלכים שלכם, אתם רומסים אותנו ודורסים אותנו, לא סופרים אותנו בכלל, יורקים לנו בפנים. משתיינים עלינו, זאת התחושה שלי. אני מדבר מהלב. זה מה שאתם עושים. זה מה שאתם עושים. אם זאת המטרה, אז השגתם את המטרה הזאת. זה מה שאנחנו מרגישים. מילא אני ומילא אנחנו כאן בכנסת. הציבור שלנו מרגיש את זה, אתם משתיינים עלינו. זאת הבחירה שלכם, והתוצאה של זה תהיה התגובה שלנו, והתגובה שלנו תהיה מאוד ברורה, ואם הייתה לי התלבטות אז אין לי התלבטות יותר. אני יודע מה אני צריך לעשות, ואם תהיה לי הזדמנות, אני יודע מה אני צריך לעשות. אתם תשלמו על זה. תשלמו על זה משפטית ופרלמנטרית. תהיה פה תגובה, ואם אתה רוצה להגיע לזה, אתה תגיע לזה. ומי שלא עובד, ומי שלא משרת ומי שלא משלם

מיסים, לא יקבל שקל מהמדינה, אני מבטיח לך. אם זה תלוי בי, זה מה שיקרה. זאת התוצאה של מה שאתם עושים עכשיו, ואל תתלוננו אחר כך, ואל תבכו לנו פה. זה מה שיהיה. אם בחרתם להשתין עלינו, אתם תישאו בתוצאות, תודה.

היו"ר אופיר כץ:

אין לכם גיבורי תרבות אחרים מלבד מיכל פעילן שאתם מצטטים אותה?

מירב בן ארי (יש עתיד):

מה הבעיה שלך עם מיכל פעילן, מה הבעיה שלך? מה שהיא עשתה למען עוקץ קשישים במדינה הזאת אף אחד מהח"כים שלך לא עשה. אתה יש לך ערוץ בית, ערוץ שלם. אתה רוצה לבוא איתי לבן כספית ועמית סגל? בוא נראה אותך בא, בוא.

אתה יודע מה עברתי ביום שבת בערב אצל בן כספית? מה אתה מדבר? מהרגע שהגעתי, אני רק חייבת להגיד לך, ראית את זה כל הפאנל נגדי, כל הפאנל. יושבת מולי עוד אחת מומחית לחיבורים, אורלי לוי, שהתחברה עם העבודה ומרץ, מגלגלת עיניי -

היו"ר אופיר כץ:

הם עושים לכם את העבודה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה בא לערוץ 14, באים לערוץ 14, שואלים אותך: אופיר, איך עבר עליך היום? היה לך יום קשה היום? בוא לעמית סגל. למה אתה משקר?

היו"ר אופיר כץ:

אני משקר? את לא רואה מה שקורה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

בוא לעמית סגל. בוא לערוץ 12. תגיד לי, אתה יודע מה אני עוברת? על מה אתה מדבר? על מה אתה מדבר?

היו"ר אופיר כץ:

את רואה מה אנחנו עוברים? אולפן שישי, מה עובר נתניהו?

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה הולך לערוץ הבית שלך, כי הערוצים האחרים אומרים את האמת. תקשיב, העובדה, אתה בא לערוץ 14, אין מילת ביקורת אחת על הממשלה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

רק משפט, משפט. יש לי הרבה מאוד גיבורי תרבות, אף אחד מהם הוא לא עבריין.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה, נאור שירי, שתי שאלות וגפני ישיב.

נאור שירי (יש עתיד):

קודם כל שאלה כללית גם לארבל וגם ליועצת המשפטית לממשלה - שאלה, אני מניח שנשאלה אתמול, אבל אני מתנצל שלא הייתי. איפה זה פוגש אותי בקצה, החקיקה הזו? כאילו זה פוגש אותי בסופר, זה פוגש אותי בגיוס, זה פוגש אותי במעונות היום? איפה בסוף באזרח שנגיע, אני מניח שאתם רוצים לתת

לבית המשפט את היכולת לפשר בין שוויון לבין לימוד תורה, נניח, או שירות אל מול לימוד תורה, לא משנה, כל מיני סיטואציות. מה התכלית שזה פוגש אותי בקצה? זו שאלה אחת.

השאלה השנייה שלי, נניח במוסדות שיש אפליה מובנית של מזרחים אל מול אשכנזים, סליחה שאני לוחץ על הנקודה שלא נוחה לכם, האם החוק הזה בעצם מאפשר את קיום האפליה? כי ערך לימוד התורה הוא ערך עליון, ואם החליטו שלומדים תורה בנוסח איקס, אז עכשיו המזרחים הם לא יוכלו להיכנס, ותהיה לזה הצדקה חוקית.

היו"ר אופיר כץ:

אני מחפש את סימן השאלה. מה השאלה? אתה רק נואם.

משה גפני (יהדות התורה):

חוק יסוד: לימוד תורה מאפשר את האפליה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

השאלה השנייה זה מה זה מאזני צדק, תרשום לך.

נאור שירי (יש עתיד):

דיבר קודם כל חבר הכנסת מקלב, חבל שהוא לא פה, הוא אמר: איפה יושב במדינת ישראל הערכים של היהדות, המדינה היהודית? הוא פתח ואמר את זה. במועצת העם השלישית, הכרזה על הקמת מדינת ישראל, שנכחו חברי מועצת העם, נציגי הסוכנות, טה טה טה, הרב זאב גולד, זיכרוננו לברכה, הרבנים הראשיים פישמן ולוין. לפי מועצת העם בארץ ישראל קם העם היהודי בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית, המדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלל אנושיים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי. זה המסד שבגינו קם העם היהודי בארצו.

מירב בן ארי (יש עתיד):

הוא לא היה פה שדיברתי, אז אני רוצה לשאול אותו שתי שאלות.

היו"ר אופיר כץ:

הוא לא יזכור את כל השאלות. הוא יענה, אם לא קיבלת מענה תשאל שוב, בבקשה.

משה גפני (יהדות התורה):

קודם כל נתחיל מהסוף. יש איזו מין תקשורת כזאת, שמה שאתה אומר זה נכון, נאור. הנכדה שלי לומדת בבית ספר בבני ברק, בשכונה שאני גר. 60% הם בנות עדות המזרח, זאת אומרת אני אף פעם לא עשיתי את החשבון הזה בכלל.

נאור שירי (יש עתיד):

אבל בירושלים זה לא ככה, אתה יודע.

משה גפני (יהדות התורה):

אין ירושלים זה לא ככה. אתה רוצה שנעשה סיור ביחד, נעשה סיור ביחד.

נאור שירי (יש עתיד):

בכיף.

משה גפני (יהדות התורה):

כי אין מציאות כזאת, אין דבר כזה.

נאור שירי (יש עתיד):

יש. אני מתנצל, גפני, אבל אתה יודע שיש.

משה גפני (יהדות התורה):

והמציאות הזאת היא מציאות, אין דבר כזה שהתורה תאפשר, לא לימוד תורה ולא התורה עצמה שתאפשר אפליה על רקע עדתי. אין מציאות כזאת. מי שעושה את זה עובר על מצוות התורה. אין מציאות כזאת. אני רק מספר את העובדות. העובדות הן כאלה. אני לא כל כך מבין למה באמת, הרי כשאז פתחו בתי ספר לבני עדות המזרח, עם המנהגים של עדות המזרח, למה הם לא שולחים את הילדים שלהם לשם, אבל בסדר, גם את זה אני לא שואל. אני אומר את זה רק פה בחדר סגור. תשאל את הנכדה שלי, שהיא תספר לך מי לומד איתה בכיתה.

נאור שירי (יש עתיד):

אבל גפני, אתה יודע כמה הורים באו לפה עם הסמינרים בעיריית ירושלים?

היו"ר אופיר כץ:

נאור, תן לו.

משה גפני (יהדות התורה):

יכול להיות שהם רצו סמינרים מיוחדים, ששם לומדים גם הבנים של חברי הכנסת מש"ס. יכול להיות, אין לי מושג. אני אומר לך רק את העובדה.

התבגרותי, אבל הייתי בא בתחילת שנת הלימודים, הייתי בא לבתי הספר שהנכדים שלי לומדים ומביא איתי טופי, והייתי מחלק לילדות, לילדים.

נאור שירי (יש עתיד):

את זה שוחד בחירות אגב היום.

משה גפני (יהדות התורה):

זה לא שוחד, בגלל שזה טופי שאין לו - על כל פנים, כל האמירה הזאת שיש אפליה, זה נגד התורה. אין בכלל דיון על העניין הזה.

אני רוצה להגיד לכם, אני הכנתי את החוק הזה, קבעתי עם חברים. אני רוצה להגיד לכם מה המשמעות של ליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים. כשקמה המדינה, לא היה דיון מהסוג הזה שעמד על סדר-היום.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אז למה אתה צריך את זה עכשיו?

היו"ר אופיר כץ:

אני מאוד מאוד רוצה לשמוע אותו.

מירב בן ארי (יש עתיד):

למה הוא צריך את החוק הזה?

היו"ר אופיר כץ:

אבל הוא בא לענות, ואת שואלת שאלה לפני שהוא עונה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אבל לא הספקתי לשאול, זה העניין.

היו"ר אופיר כץ:

הוא לא הספיק לענות. בבקשה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

הוא מבין אותי. למה אתה צריך את זה?

משה גפני (יהדות התורה):

הייתה אמירה שנמצאת במגילת העצמאות, כפי שקראת אותה.

נאור שירי (יש עתיד):

זה ממועצת העם, זה אחרי מגילת העצמאות.

משה גפני (יהדות התורה):

אבל יש את זה גם ב - והמציאות הייתה מציאות כזאת שעכשיו אפשר לעשות עליה ספקולציות, אבל אני לא הייתי קיים אז, נולדתי מאוחר יותר. אני מדבר על עובדות. העובדות הן שהיה סיכום עם בן גוריון על כמה דברים שהם סטטוס קוו של הנושאים שעומדים על סדר-יומה הציבורי של מדינת ישראל, שיש בה את הנגישות בין הציבור החרדי בעיקר לבין הציבור שאיננו דתי. הוא קבע את הסטטוס הזה, שאנחנו קיבלנו אותו. אני לא הייתי אז. יכול להיות שאם הייתי, לא הייתי מקבל. והמציאות הייתה והמציאות הייתה מציאות שבה בין יתר הדברים קבע בן גוריון, מספר האוכלוסייה שהייתה אוכלוסייה קטנה באותה תקופה בארץ ישראל, הוא קבע שמי שלומד תורה, ותורתו אומנותו, מקבל דחיית שחרור. זה היה חלק מבניית המציאות שיש מערכת יחסים במדינה קטנה, מוקפת אויבים, שבתוכה יש חרדים, ויש דתיים לאומיים ויש חילוניים. או לא חילוניים, עדיף לא להגיד את זה ככה, אלא כאלה שאינם בדיוק - זה לא נכון, הרבה פעמים מעירים לי את זה, חבריי החילוניים.

נאור שירי (יש עתיד):

אבל אמרת לא להגיד חילוניים.

משה גפני (יהדות התורה):

זאת מציאות שנקבעה אז. וברבות הימים חיינו עם הדבר הזה באיזושהי צורה, לא היה איזה משהו דרמטי, עד שהגיעו כמה דברים שהעיבו על חיינו. אני מדבר על זה כאדם חרדי. אחד מהדברים שהגיעו זה היה בג"ץ, שמעולם, מעולם הוא לא נתן סעד לנושא חרדי, הוא תמיד הלך נגד. אין מאז קום המדינה. יש, אתה יכול להביא מקרה.

נאור שירי (יש עתיד):

יכול להביא לך 5-6 פסיקות עכשיו.

משה גפני (יהדות התורה):

אני לא מכיר אותם.

נאור שירי (יש עתיד):

פסל לנו את הסבסוד של המעונות בממשלה הקודמת.

נאור שירי (יש עתיד):

הוא לא פסל את זה.

יעקב אשר (יהדות התורה):

דחה את זה, שבמקום באמצע השנה, בפרעות ובצורה שלא קיימת בשום מקום עבודה, הוא דחה את זה לסוף -

משה גפני (יהדות התורה):

יעקב, אין בעיה. נאור מכיר אותי, והוא יודע שהוא יבלבל אותי ככה. עזוב את העובדות, לא חשוב. אני אומר לך את מה שאני יודע. אני יודע שאנחנו מעולם, מעולם, מעולם לא קיבלנו לאורח החיים שלנו איזשהו סעד מבית המשפט העליון. אף פעם. והמציאות הזאת מציאות ששינתה את מערך היחסים שלנו כאנשים שכל אחד יש לו אורח חיים שונה.

קרה עוד דבר. מהדבר הזה אי אפשר להתעלם ממנו.

נאור שירי (יש עתיד):

דחה את חוק נהרי, הפרדה מגדרית באקדמיה הוא אישר, מניעת קיצוץ - רצית דוגמאות, אני יכול לתת לך עוד. אישור הסדרי תחבורה ציבורית למהדרין, הגנה על זכויות עובדים חרדים -

(היו"ר ינון אזולאי, 13:00)

היו"ר ינון אזולאי:

נאור.

נאור שירי (יש עתיד):

למה אני מרגיש ציבור נרדף? אתה מנהל את הישיבה, גפני עונה לי, יעקב אשר שיצחק וימחה כפיים פה, רק חסר שיביאו את הלוחם האמץ שמרסס חברי כנסת.

מירב בן ארי (יש עתיד):

פינדרוס הציע לירות לנעמה לזימי ברגליים.

משה גפני (יהדות התורה):

מה שקרה במהלך התקופה הזאת, הלכנו עם נתניהו.

נאור שירי (יש עתיד):

טעות מספר 1.

משה גפני (יהדות התורה):

אני עכשיו לא נכנס לפרשנות, אני אומר את העובדה. עובדה, בחרנו דרך שהדרך הזאת במשטר דמוקרטי הוא דבר שאפשר להבין אותו. אתה יכול את זה, ואתה יכול אחרי זה לבוא ולהגיד לי: עשית טעות. אתה יכול להגיד לי את זה, זה גם כן חלק מהעניין, אבל זה קרה. וכשזה קרה, מה שקרה לציבור החרדי במהלך הקדנציה הזאת, זה פשוט לא ייאמן בכל נושא. למשל, הנושא של מעון. מעון נוגע לילד תינוק או לילד קטן ולאיימא שיוצאת לעבוד. על זה מדובר. לא מדברים על אישה של לבדוק בדיוק מי בעלה, מי בן זוגה. על זה מדובר. ועל המדובר הזה, כשאנחנו באים ואנחנו אומרים: תראו, אתם ממררים את חיינו, האישה לא תצא לעבוד. היא תפגע בכלכלה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אז למה ויתרת על החוק?

משה גפני (יהדות התורה):

לא ויתרתי. תפגע בכלכלה, ואז החיים שלנו הפכו להיות חיים מאוד קשים, אבל אני יכול לעבור סעיף אחרי סעיף, אחרי סעיף, אחרי סעיף, ומגיע ולדימיר, וזה מה שיהיו הכותרות בעיתונים החילוניים, מגיע ולדימיר והוא אומר: אתם, מה שאתם עושים לנו, אנחנו מוכים על כל צעד ושעל. אין סעיף בחיים שלנו שהיועצת המשפטית תגיד נגדנו, נקודה. אין דבר כזה. ואנחנו החיים שלנו בזבל, מבחינת העניין הזה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

החיים שלך בזבל? על מה?

יעקב אשר (יהדות התורה):

אל תפריעי לו. תני לו לדבר. קצת כבוד.

מירב בן ארי (יש עתיד):

למה החיים שלך בזבל?

משה גפני (יהדות התורה):

מה אנחנו עושים לציבור במה שאנחנו עושים. הרי זה לא יאומן. אני אביא רשימה איך שמשפחה חרדית לא יכולה, לא יכולה לחיות כאן.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אז שיצאו לעבוד. למה בארצות הברית הוא הולך ללמוד?

משה גפני (יהדות התורה):

את יודעת מה? את רוצה לדבר על ארצות הברית? נעשה על זה דיון נפרד, אבל אני באמצע.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אז למה הוא לא עובד?

משה גפני (יהדות התורה):

ככה, בגלל שעכשיו אני באמצע. ואני רוצה להגיד לך עוד דבר. אני לא הבנתי, זו סתם הערה, זה תסבירו לי אחרי הישיבה, אנחנו נשלם לכם, נעשה לכם -

מירב בן ארי (יש עתיד):

למי אתה משלם?

משה גפני (יהדות התורה):

זה מה שוולדימיר אמר. אנחנו נשלם לכם, אתם תשלמו על זה. זה מה שהוא אמר. יש לי הערת אגב. אני רוצה לדעת - זה אל תגידו לי עכשיו, זה תגידו לי אחר כך. מה יקרה אם יהיו בחירות, ויהיו כנראה בחירות, ביום זה או ביום אחר, יהיו בחירות, ונניח אתם תוכלו להרכיב ממשלה, אבל כדי להרכיב ממשלה, אתם תצטרכו אותנו. אז לא תדברו איתנו?

היו"ר ינון אזולאי:

אמר את זה מיקי לוי, לא יהיה בממשלה שלנו חרדים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

קודם כול, כבר הייתה לנו ממשלה בלי חרדים. הטכנולוגיה קיימת.

היו"ר ינון אזולאי:

מירב בן ארי אומרת – הממשלה הבאה תהיה עם מנסור עבאס.

מירב בן ארי (יש עתיד):

למה?

היו"ר ינון אזולאי:

כי אני היושב-ראש כרגע, אז אני יכול. יש לי את הפריבילגיה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה מצטט אותי ואומר שאני מפריעה?

יעקב אשר (יהדות התורה):

קצת כבוד.

היו"ר ינון אזולאי:

אמרתי לך שיהיה מנסור עבאס. את אמרת את זה – המצאת את הטכנולוגיה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

מאיפה אתה יודע? אולי אקבל 61? למה, אתה חשבת שתקבל 64?

היו"ר ינון אזולאי:

אז מנסור עבאס. את רוצה גם את טיבי? בסדר.

מירב בן ארי (יש עתיד):

מה יש לך?

היו"ר ינון אזולאי:

היא אמרה שכבר אימצו את הטכנולוגיה הזאת לשבת בלי חרדים. מה יקרה בפנים הבאה?

מירב בן ארי (יש עתיד):

בינתיים הבנתי שהליכוד יישב תחת גדי אייזנקוט, אפשר לדבר על זה. יואב קיש אמר היום שאם צריך, הליכוד יישבו תחת גדי אייזנקוט, כל הכבוד לו.

משה גפני (יהדות התורה):

אני רוצה לסיים. אתם יכולים להגיע, וככה גם יהיה כתוב בעיתונים החילוניים -

נאור שירי (יש עתיד):

אתה אמרת, אתה לא רוצה להשתמש בחילוני.

משה גפני (יהדות התורה):

אני פשוט רציתי להוריד את הדברים, מה שוולדימיר אמר, זה פשוט בדיוק הפוך, שייצא וישמע את הציבור החרדי, מה הוא מדבר. אז שלא תהיה השוואה של הדברים האלה, ואני חייב להגיד לכם, בדרך אגב, אני לא יודע אפילו אם אני רוצה שזה יהיה בפרוטוקול, אבל אני נפגש עם אנשים אצלכם בגוש.

מירב בן ארי (יש עתיד):

עם מי אתה נפגש בגוש?

משה גפני (יהדות התורה):

לא חשוב. והם מחולקים לשני שני סוגים. אחד אומר: חבל להתאמץ, הם לא ילכו איתנו. יש כאלה שאומרים אצלכם. ויש כאלה שמדברים ומסבירים לי, מה הולך לקרות אם אנחנו נצטרף לקואליציה איתכם. הסוג הראשון אומר זה לא יעזור שום דבר, הם הלכו מאז ומתמיד עם הימין.

משה גפני (יהדות התורה):

מה הקשר ביןך לבין הימין? אתה שמאל כלכלי, אתה שמאל חברתי, אתה היית גם ביטחוני.

(היו"ר אופיר כץ, 10:13)

היו"ר אופיר כץ:

אבל הוא לא ילך עם מי שיומיים מדברים – יומיים אתם מטנפים על החוק הזה, יומיים אתם מטנפים על לימוד תורה. על חוק לימוד תורה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

סליחה, די כבר עם הבלבול מול הזה. להפך, אמרנו כל כך הרבה שנים מדינת ישראל החזיקה בלי החוק הזה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

על לימוד תורה לא מטנפים ואומרים שהחוק הזה לא במקומו.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אני רציתי הצעת חוק יסוד: לימוד מתמטיקה, לימוד אנגלית, לימוד אזרחות.

משה גפני (יהדות התורה):

תפסיקו לבלבל במוח. מי שמתנגד לחוק הזה מתנגד ללימוד תורה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

לא, זה שקר, זה שקר. אני למדתי תושב"ע 5 יחידות, אתה יודע? למה אתה לא עונה לשאלות?

היו"ר אופיר כץ:

הוא עונה כבר חצי שעה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

הוא ממש לא עונה לכלום, הוא סיפר לנו עכשיו היסטוריה.

היו"ר אופיר כץ:

את לא אוהבת את התשובות אבל הוא עונה.

משה גפני (יהדות התורה):

לגבי מאזני צדק, במהלך השנים התברר שלימוד התורה הפך להיות בכלל מילה גסה. שמדברים כל הזמן, כשאנשים לומדים תורה, מדברים על זה באופן שאי אפשר לתאר את זה מבחינת העניין הזה, ואז אני מצאתי לנכון להגיד, שיהיה לזה ערך. לימוד התורה יהיה במדינת ישראל ערך שאחרי זה נעשה את החשבון על מה שאנחנו מדברים, אבל שלימוד תורה היום נחשב לאסקופה נדרסת. מה שכותבים על זה בעיתונים, ומה שמדברים על זה חלק מחברי הכנסת, לא כולם, מה שמדברים על לימוד תורה, אני מוצא לנכון, ואני שמח שיש רבים שתומכים בזה, שלימוד תורה יש לו ערך. ערך בסיסי, שיש לו חוק יסוד. אחרת זה נהיה פה נורא ואיום וקטרוג גדול על עם ישראל, שככה מתייחסים ללימוד תורה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה לא ענית לי על השאלה. אחת, שאלתי אותך למה זה חשוב עכשיו? למה החוק הזה חשוב ומה זה מאזני צדק? תרשום. למה צריך עכשיו להעביר את חוק לימוד תורה? מה המשמעות?

משה גפני (יהדות התורה):

שהיום זה מתקבל כאילו זה דבר ריק מכל תוכן. מי שלומד תורה בכלל נחשב לשום דבר.

מירב בן ארי (יש עתיד):

למה אתה אומר דבר כזה?

משה גפני (יהדות התורה):

בתוך עמי אני יושב, שומע את חלק מחברי הכנסת ואני שומע את העיתונים.

למה עכשיו - עכשיו, מכיוון שמה שהיה בזמן בן גוריון ומה שקרה היום, היה מהפך של ההתייחסות ל - בזמן בן גוריון לימוד התורה היה ערך.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה יודע כמה לומדי תורה היו בזמן בן גוריון?

היו"ר אופיר כץ:

תודה, מירב.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אני לא סיימתי, סליחה. אני ישבתי פה והוא לא היה ואתה המציע. אני רוצה להבין, כתבת פה הכרה בלימוד תורה כערך יסוד במדינת ישראל על מנת ליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה. אז אני שואלת אותך, אני שואלת אותך בנחת, יש יסוד במדינת ישראל שהוא שירות בצבא. האם אתה חושב שלפי החוק הזה בעצם לימוד תורה הוא גובר על שירות בצבא?

משה גפני (יהדות התורה):

זה לא כתוב בחוק, אין מציאות כזאת.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אבל זה מה שכתוב. הוא יענה לי. זאת אומרת שלימוד תורה גובר על שירות בצבא?

משה גפני (יהדות התורה):

ממש לא אמרתי.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אז השירות בצבא גובר על לימוד תורה?

משה גפני (יהדות התורה):

לא רוצה לענות לך.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה לא עונה, אבל זה המהות של החוק. זה המהות של החוק.

יעקב אשר (יהדות התורה):

גברתי גמרה לחקור את העד? לא להנחות את העד. מה זה?

היו"ר אופיר כץ:

מירב, סיימת.

מירב בן ארי (יש עתיד):

הוא לא ענה.

היו"ר אופיר כץ:

הוא ענה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

חוק נורא.

יעקב אשר (יהדות התורה):

מירב.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אל תגיד לי מירב, יעקב.

היו"ר אופיר כץ:

אז אל תגידי לו יעקב.

מירב בן ארי (יש עתיד):

לימוד תורה, האם הוא ערך יסוד גדול יותר משירות בצבא?

יעקב אשר (יהדות התורה):

מי כתב לך את השאלה הזאת?

מירב בן ארי (יש עתיד):

וואלה, תראה, אף אחד לא כתב את זה. הינה הדף.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה.

נאור שירי (יש עתיד):

אני חייב להגיד לך גפני שאני מאוד מחבב אותך, באמת. אין מה לעשות. קודם כל אני רוצה להבהיר, מירב אמרה את זה, אבל כאילו כשמישהו יקרא אי פעם את הפרוטוקול בחקיקת חוק היסוד המדהים הזה, אז אף אחד לא רואה פסול בללמוד תורה, בסדר? אף אחד לא חושב שבמדינת ישראל, בכלל בעולם, לא משנה, אנחנו לא רודפים אנשים בגלל שהם לומדים תורה, בסדר? חשוב לציין את זה. אתה יכול להגיד פלוס מינוס לפה ולשם.

דיברת על פסיקות בגץ. הזכרתי לך באמצע, אני חושב שנכון גם שאני אגיד לך את זה בנחת. דחו את העתירות נגד פסיקת בג"ץ, דחו את העתירות נגד חוק נהרי, הגנו על הפרדה מגדרית באקדמיה בבג"ץ, מנעו קיצוץ פתאומי בתקציבי הישיבות, נתנו הסדר תחבורה ציבורית בקווי מהדרין - אני מצטט, אם אתה רוצה, אני אתן לך גם את המספר בבג"ץ - הגנו על זכויות עובדים בחופש דת ותעסוקה. אני יכול לתת לך עוד, אבל אני לא חושב שזה - משום מה אני מקבל את הרושם שזה לא ישכנע אותך, אבל עברנו את זה.

היו"ר אופיר כץ:

יש לך כאלה מארבע השנים האחרונות?

נאור שירי (יש עתיד):

התקיעה של מעוונות היום, רגע של אשר שהוא מחא כפיים, זה זה, בסדר? זה מארבע השנים האחרונות.

יעקב אשר (יהדות התורה):

מחאתי כפיים על הטיפשות שלך, בגלל שאם בג"ץ -

נאור שירי (יש עתיד):

אל תגיד לי טיפש בחיים שלך, חתיכת חצוף.

יעקב אשר (יהדות התורה):

לא אמרתי שאתה טיפש, אמרתי על הטיפשות. אדם חכם שעושה מעשה טיפשות.

נאור שירי (יש עתיד):

תלמד אותי דרך ארץ ותורה וכל הקשקוש של העגלה הריקה שלכם, זה בדיוק איך שאתם נראים, כי כשלוחצים לכם על הכפתור אז פתאום לא דרך ארץ.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אגב מה שגפני שאל אם אנחנו באותה מדינה, גפני, אנחנו לא באותה מדינה.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה, נאור.

נאור שירי (יש עתיד):

אני שאלתי בכל מקרה, שאלה דווקא לייעוץ המשפטי, כי מחבר הכנסת גפני מגיש ומציע הצעת החוק, לא קיבלתי תשובה. האפליה במוסדות בעיניי - לא רק בעיניי, היא קיימת. תרצה, אתן דוגמאות מבני ברק. אני כתבתי לא מכתב אחד וגם היו פה דיונים גם בוועדה לביקורת המדינה בנוגע להפרות. זה לא נאור אמר, זה לא יש עתיד אמרה. זה עובדה מוגמרת. אפשר להתעלם ממנה. היא קיימת, היא קיימת במוסדות, בסמינרים, היא קיימת ומתקצבת על ידי מדינת ישראל. זה שאתם מקבלים את זה בסבבה בסטטוס קוו שלכם, בסדר גמור.

השאלה שלי לייעוץ המשפטי היא בהנחה, ובעיניי ההנחה אמיתית, אבל בהנחה של גפני שהיא לא קורית, אבל בהנחה ויש פגיעה בשוויון בקבלה על רקע עדתי במדינת ישראל, במוסדות שילמדו תורה, האם לפי החוק הזה, האם הוא משנה את המציאות? זו שאלה אחרת.

השאלה השנייה שלי -

משה גפני (יהדות התורה):

אמרתי שזה נוגד את התורה.

נאור שירי (יש עתיד):

אתה אמרת שזה נוגד את התורה. גם לגנוב נוגד את חוקי התורה, נכון?

משה גפני (יהדות התורה):

מי שגנב שיקבל את העונש.

נאור שירי (יש עתיד):

אתה רוצה שנדבר על ההוא שאתה הולך איתו כבר הרבה מאוד זמן והביא אותך למצב שהביא אותך? אני לא אציין את שמו כי אתה תתעצבן, נכון? הכל בסדר.

משה גפני (יהדות התורה):

אני אומר לך, אין איך אתה ממציא?

נאור שירי (יש עתיד):

יש אפליה, יש.

משה גפני (יהדות התורה):

אם יש, אז החוק לא חל עליהם.

נאור שירי (יש עתיד):

לפה רציתי שתגיע. כשאתה מייצר עכשיו חקיקה שפוטרת אוכלוסייה מאוד מאוד מסוימת מלהיכנס לכלא -

קריאה:

בבקשה, צו גיוס. למה הוא יכול לשלוח צו גיוס לילדים שלי?

היו"ר אופיר כץ:

להוציא אותה בבקשה, להוציא אותה בבקשה, להוציא את הפופולריות מהוועדה.

יעקב אשר (יהדות התורה):

יש לה אחד בשביל מנסור עבאס גם כן?

מירב בן ארי (יש עתיד):

מה לעשות שהיום שירות צבאי הוא לא למוסלמים אלא ליהודים? זה האמת, ליהודים. אתה רוצה לעשות שירות צבאי למוסלמים, תעשה. בחוק היום יהודים צריכים להתגייס. מה לעשות, אתה יהודי סוג א' ואני סוג ב'.

יעקב אשר (יהדות התורה):

איפה זה כתוב בחוק?

היו"ר אופיר כץ:

תודה. נאור, בבקשה.

נאור שירי (יש עתיד):

האפליה קיימת ולכן אני מבקש מיעוץ המשפטי - לא ממגיש החוק, אלא מה הסטטוס המשפטי של אירוע כזה, ואני גם ביקשתי בהתחלה איפה זה פוגש את האזרחים ולתת דוגמאות למשל להתנגשות שיגיעו לבתי משפט ואז יהיה נתון לפרשנות ואז אנחנו ניצור לעצמנו קונסטרקציות משפטיות ופסיקה שונה לחלוטין.

הדבר הנוסף לחבר הכנסת גפני. אני חושב שאתם צריכים לעשות בדק בית, עכשיו מה שנקרא מלב אל לב. אתם הבאתם למצב שהיום האוכלוסייה החרדית במדינת ישראל, אתם הצלחתם לייצר קואליציה וכמעט קונצנזוס מלא בכנסת ישראל נגד האירוע הזה, נגד הגיוס. זה חוצה מפלגות, זה לא רק אופוזיציה, זה בתוך הקואליציה, זה סיעות שלמות שנגדכם, ורק בגלל מרות ואיומים ספציפיים מראש ממשלה ומראשי הקואליציה, הם לא מצביעים בלב שלם על המון מהחוקים שלכם. אתם הבאתם היום את לומדי התורה ואת המצב הזה, את המצב החוקי שאין יותר פטור. זה אתם, זה עליכם, אז אם אתה - אין לי שום בעיה, מה שנקרא לקחת אחריות על הדברים שלי. אני לא מסכים איתכם בכלום, אבל אתם הבאתם את המצב הזה. אתם שלא יצרתם, ידעתם שפג לפני שנתיים חוק פטור מגיוס, לא יצרתם חוק גיוס, וזו המציאות שאתם אחראים, אתם המפלגות החרדיות והשותפים הטבעיים שלכם, פיתמר בן גביר, העולה להר הבית, אבל לא ניכנס לזה, אתם הבאתם את עצמכם.

עכשיו הדבר האחרון שאמרת, החיים שלכם בזבל.

משה גפני (יהדות התורה):

זה ביטוי לא טוב.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אז אולי תחזור בך כי החיים שלך לא בזבל. החיים של משפחות שכולות, של פצועים, של פוסט טראומטיים. מה לעשות, אלה אנשים שהחיים שלהם ממש קשים.

היו"ר אופיר כץ:

למה אתם ממשיכים?

משה גפני (יהדות התורה):

עניתי לכם על שאלות.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה אמיתי? לא ענית על כלום.

נאור שירי (יש עתיד):

זה לא עניין המשפט, כי אני חושב שזה הגיע מהתחושה האמיתית שלו, באמת, אני לא מזלזל בזה. אני חושב שאתה מרגיש נרדף, אני חושב שאתה מרגיש שכאילו עושים לכם דווקא.

מירב בן ארי (יש עתיד):

מי רודף אחריו?

נאור שירי (יש עתיד):

שני משפטים אחרונים, כי אני באמת מבין מה אתה אומר. אתם נרדפים, אתה מרגיש שכולם עליכם, כל מהדורת החדשות, איך הפכת את זה כבר שיש לי עיתונים, זה גם. אני מגלה, אחד נותן לי ערוצי טלוויזיה, השני נותן לי את העיתונים. אתם צריכים גם פה לעשות בדק בית ולהבין כשאתה אומר שאתם נרדפים והחיים בזבל - איך סמוטריץ' אומר 'figure of speech', לא כי המילה הזו היא לא נכונה, אלא אתה צריך להבין את החיים שלנו, את הצד השני שאתם לא מכירים. אתם לא מכירים את המשפחות.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אתה לא, מה לעשות?

נאור שירי (יש עתיד):

אתם לא מכירים את המשפחות, אתה לא מכיר מה זה לא לישון, אתה לא מכיר מה זה שירות צבאי, אתם לא מכירים מה זה לעשות קבע, אתם לא מכירים מה זה שבתות, חגים, משפחות, ילדים, מעונות. אתם לא מכירים. אם אתה רוצה לעשות בדק בית ולעשות לי ממשלת אחדות וכל השותפים ואתה כבר מרכיב קואליציות הבאות, אז תתחיל מזה, תתחיל מזה.

היו"ר אופיר כץ:

נאור, תודה. יעקב אשר, בבקשה.

נאור שירי (יש עתיד):

אתה רוצה לפתוח בהתנצלות?

יעקב אשר (יהדות התורה):

הפוך, מה שאני אמרתי, שאדם חכם שאומר דבר של טיפשות, צריך לבדוק למה הוא אמר את זה, זה הכל.

תודה רבה, אדוני היושב-ראש, אני אבקש מחברי הכנסת, אם אפשר לא להפריע לי, אני בטוח שזה יגיע לאוזניים. אני רוצה להתייחס לחוות הדעת של המשנה ליועצת המשפטית לממשלה, עורכת הדין אביטל סומפולינסקי, ובאמת לראות את הדברים שעולים בדבר. אני רק יודע דבר אחד, כל הפתיחה שמדברת על הדרך של חקיקה וחוקי יסוד וחוקה וכולי וכולי, ומצביעה על הרבה מאוד פגמים של עמימות, של אי אפשר לדעת למה זה מתכוון ולמה זה הולך לחול, על מה זה הולך לחול וכולי.

אני רוצה רק להזכיר לכולם, ובמיוחד לפרוטוקול, כי הוא ודאי מקשיב. בזמנו היו חקיקות, הרב גפני, אתה היית כאן אז? אני לא זוכר - חוק כבוד האדם וחירותו, וחופש העיסוק, ושם הייתה חקיקה. אני מנסה לראות את ההבדלים בעמימות. על מה זה מדובר, על מה זה חל. לא היה אז לא פירוט, לא היה פרטי פירוט. הפוך - חלק מהדברים, חלק מהדברים היו עמומים דווקא בניסיון להגיע לאיזה שהם הסכמות שלא הגיעו אליהם גם, כי בסופו של דבר החוקים האלה עברו ב-34 בעד, 24 נגד, הם היו בסוף מושב, לא אמנם

בסוף קדנציה, אבל בסוף מושב במרץ ככה ממש ברגע האחרון, וזה היה חלק מהשיטה אז, כדי להעביר אותם ודווקא להשאיר אותם ככה עמומים, ואמרו: זה ערכים, זה לא משהו, זה ערכים, זה בסדר.

כשאני קורא את חוות הדעת המלומדת שלך -

נאור שירי (יש עתיד):

בלשון סגיי נהור.

יעקב אשר (יהדות התורה):

לא אמרתי כלום, כל אחד יחליט. אז את כותבת ככה: כפי שאפרט, הקושי בחוק היסוד נובע מהפער בין הנוסח שלו לבין התכלית המוצהרת שהוא מבקש להשיג, זה דבר אחד. אחר כך את אומרת: לא, אבל ההפך הוא הנכון, כי קיימת פה עמימות גדולה, ואני לא יודעת בעצם - עמימות מחדדת את השאלות.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אבל זה לא ההפך.

היו"ר אופיר כץ:

אלעזר, קריאה ראשונה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

הוא סותר את עצמו.

יעקב אשר (יהדות התורה):

אני מדלג הלאה, לאורך כל הדרך אני תכף אחזור לזה, אבל אני אגיד לכם ממה אני הכי התרשמתי. התרשמתי מאוד ואפילו התרגשתי מהעניין הזה של להתחיל במובן מאליו. כי אני חושב שהיית צריכה להתחיל במשהו שכתבת בסוף, שהוא המובן מאליו. אני אקריא גם אותו תכף. אבל הדבר הזה לבוא ולהגיד לנו - להתחיל במובן מאליו, התורה ולימוד התורה הם חלק ממורשת של העם היהודי, ואת כמובן נתלית פה על הכרזת העצמאות, שגם היא הייתה איזשהו מונח של פשרה כזו שזה ילך לפי חזונם של נביאי ישראל.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

מה הבעיה?

היו"ר אופיר כץ:

אלעזר, קריאה שנייה.

היו"ר אופיר כץ:

למה להפריע?

מירב בן ארי (יש עתיד):

למה?

היו"ר אופיר כץ:

אלעזר דיבר 10 דקות, לא נתתי לאף אחד להפריע לו.

יעקב אשר (יהדות התורה) :

אני אתחיל עוד פעם. אומרת המשנה, אתחיל במובן מאליו וכאן באמת ותהיה מושתתת - ואז בעצם לימוד התורה הוא חלק בלתי נפרד מהמורשת של עם ישראל, של העם היהודי, הוא ביטוי של זיכרון קולקטיבי לאור חזונם וכולי וכולי וכולי.

אני אומר דבר אחד. את הארץ הזאת אנחנו ירשנו לא על זיכרון קולקטיבי ולא על חזונם של נביאי ישראל; את הארץ הזאת אנחנו ירשנו בגלל פסוקים מפורשים בתורה שהקדוש ברוך הוא הבטיח לאברהם אבינו את הארץ הזאת, ויש לזה גם בספר היצרון הזה שנקרא תורה, יש גם כמה הוראות יצרן - -

אלעזר שטרן (יש עתיד) :

תילחמו.

היו"ר אופיר כץ :

עוד פעם אני אוציא אותך.

אלעזר שטרן (יש עתיד) :

לא יכול להתאפק.

היו"ר אופיר כץ :

קריאה שלישית, הוא חיפש את זה. קריאה שלישית.

אלעזר שטרן (יש עתיד) :

כאילו לא ירשת בזכות מלחמת העצמאות וצה"ל. בזכות כל אלה שהחליטו להישאר באירופה ולא לבוא לפה, בזכותם ירשנו את הארץ.

משה גפני (יהדות התורה) :

יאללה, מספיק כבר עם השטויות שלך. לא מפסיק.

(חבר הכנסת אלעזר שטרן יוצא מאולם הוועדה)

מירב בן ארי (יש עתיד) :

מה אתה מתעצבן?

יעקב אשר (יהדות התורה) :

אני לא מתעצבן, אבל בהכירי אותך, אני מרחם עליך. אני מרחם עליך. פיצול אישיות שעוד לא נראה במסדרונות הכנסת.

מירב בן ארי (יש עתיד) :

מה זה? איך אתה מדבר אליו?

יעקב אשר (יהדות התורה) :

אני פסיכולוג במקצועי.

מירב בן ארי (יש עתיד) :

יש לך בגרות בכלל? סליחה, הלכתי רחוק מדי.

יעקב אשר (יהדות התורה):

יש לי אותה בגרות שיש ליאיר לפיד. אפילו באגרוף אני אנצח אותו.

מירב בן ארי (יש עתיד):

תענה – יש לך בגרות?

היו"ר אופיר כץ:

מירב, השעה 13:33. ב-14:00 אנחנו צריכים לסגור. יש פה ארגונים שלא דיברו אתמול, מחכים פה מהבוקר להביע את עמדתם. כרגע את מונעת מהם לדבר.

מירב בן ארי (יש עתיד):

לא, אל תפיל את זה עליי.

יעקב אשר (יהדות התורה):

אני אחזור עוד פעם. הזכות שלנו כאן בארץ הזאת, היא לא זכות של זיכרון קולקטיבי והיא לא זכות של איזשהו פולקלור מפעם שאנחנו צריכים לשמר. היא זכות של התורה, של לימוד התורה, היום, כל יום, כיום. זה מה שמחזיק אותנו כאן בארץ הזאת, זה מה שהחזיק את העם היהודי גם באירופה וגם בכל הרדיפות האחרות, ולכן אני אומר, אני נורא מתרגש מהפתיח הזה, אבל הייתי יכולה להיות יותר, הייתם יכולים אולי להיות יותר גוונים, וללכת ישר לסעיף שהוא מודגש ושומר שההסדר הזה הוא מעורר קשיים, למה, ואת מדברת ישר על מה שאתם חושבים שאסור לעשות, ואתם פשוט בניתם את זה יפה, בנית את זה יפה. זה ריגש, לא אותי, לא אותי.

אני אמשיך הלאה, אני רק אלקט דברים. עוד פעם את חוזרת על המילה, עיון בחוק היסוד העומד בפנינו, מלמד שהעיקר חסר מהספר. מה ההבדל מחוקי היסוד האחרים שהיו אז? מה ההבדל? הרי הם באו, הרי אחת הטענות שלנו, שהדברים שקרו בגלל הדבר הזה, שבית המשפט הכניס פרשנות לאותם חוקים אמורפיים, אמורפיים. ופה את ממשיכה הלאה ואני מצטט, והשאלה מהו הערך שמבקשים לעגן, זה נותר עמום. יש קושי לצקת לתוכו משמעות. זה באמת זה, ואחר כך, עוד פעם: נותרה התייחסות עמומה וכללית, כערך חשוב, אבל צריך לאזן את זה מול ערכי יסוד אחרים, שאיננו יודעים מה הם. האם כשקבעו את חוק יסוד: האדם וחירותו ידעו לקבוע מהם הדברים שעלולים אולי להתנגש או לסתור או להיות? גם לא ידעו. ערך, בונים ערכים. אם זה ערך שמקובל על רוב הפרלמנט, ולא 34 אצבעות - על רוב של הפרלמנט שאומר: אלה הדברים, אחד הדברים שיש לו ערך, זה ערך של לימוד התורה, איך הוא ישתלב אחר כך בתנועה, זה לא בעיה עכשיו שאת צריכה לפתור אותה מראש, כמו שהשופט אהרון ברק לא עשה את זה אז. הפוך, הוא העביר את זה בעמימות. זה היה התרגיל שלו שהוא עשה אז. הייתי אז צעיר, לא הייתי כאן.

משה גפני (יהדות התורה):

לא ידעו אז. זה היה בדיונים. הייתה עמימות ולכן אני הצבעתי נגד.

יעקב אשר (יהדות התורה):

אבל היו 34 שהצביעו בעד כי אמרו להם: לא, זה רק יסוד, זה רק יסוד, ואולם את כותבת, אי אפשר להתעלם מההקשר הכללי, ופה את באה עם טיעון, כי את אומרת שהכנסת, ואני מצטט, את אומרת שחוק היסוד הזה מקודם, לאחר שהכנסת נכשלה בניסיון להגיע להסכמות ביחד להסדר הגיוס. בואו תהיו גוונים, אתם הכשלתם את זה. מהדיון הראשון בוועדת חוץ וביטחון, את ועורך דין גיל לימון, וכמובן עומדת על גביכם היועצת המשפטית. הייתם נגד החקיקה הזאת מכל מיני סיבות, מכל מיני דברים. בניתם בזה אלף אלפי תילים, אז את באה ואומרת - אני אומר עוד פעם, אתם נכשלתם, אז לבוא ולהגיד, זה נכשל, וזה נכשל. אתם הייתם נגד, אתם היום נגד, וגם עכשיו, כשבאים לדון על חוק יסוד, כמו שדנו על עוד חוקי יסוד אחרים בתקופות אחרות, כמו שצינתי מקודם -

מירב בן ארי (יש עתיד):

איזה?

יעקב אשר (יהדות התורה) :

מה שאתם אומרים, כל זה הכנה בעצם להגיד את מה שאמרת, והיית מספיק הגונה להדגיש את זה בבולד מודגש. הסדר שכזה מעורר קשיים חוקתיים מהותיים וכבדי משקל, פוגע באופן קשה ביותר בעיקרון השוויון, בפרט בימים אלה שבהם חוסר השוויון בנטל התגבר באופן משמעותי וצרכי הביטחון מאפשרים - הכל את צודקת, אבל הייתם צריכים להיות הגונים. שימי את זה בהתחלה, ותכתבי למטה: בכבוד רב, המשנה ליועצת המשפטית. לא את כל ההצגה הזאת. התורה היא באמת ערך. היא ערך ויזואלי, היא ערך זה. על מי אתם עושים את ההצגה הזאת, רוממות קל בגרונם, וחרב פיפיות בידם. על זה אומר הפסוק. על מי אתם עובדים? אנחנו חרדים, אנחנו לא אהבלים. מה זה הדבר הזה? באים, עמימות, איפה העמימות שהיה במקומות אחרים בחוקי יסוד? כלום לא. אין זה. אם הייתם הגונים, היית כותבת את זה וכותבת: מאחר ואנחנו מתנגדים בכלל לכל הדבר הזה, לא מעניין אותנו, לא חוקי יסוד ולא ערך לימוד התורה, ולא מעניין אותנו כלום, כי אותנו מעניין דבר אחד, רק דבר אחד, כתבת את זה עוד פעם בבולד.

כך או כך, לא משנה מה כתבתי, מה לא כתבתי, אם הערך של התורה הוא חשוב או לא, ואם הוא כן חשוב, איך הוא צריך לבוא לידי ביטוי, ואיך הנוער הזה יידע שיש לו תורה, ואיך הנוער הזה יידע שיש לו תנ"ך, אבל כך או כך, זה מה שאתם כותבים. לא ניתן לקדם את הדיון בצד החוק בלי שתהיה הלימה בתכליתיות. זה אבן יסוד של דיון משטרי, חוקתי. זה צביעות, זה מסמך של צביעות משפטית, חד וחלק, ואת יודעת טוב מאוד, שאני יודע לכבד יועצים משפטיים. בכל הוועדות שהייתי, לא רק אני - הרב גפני ידוע בעניין הזה. אנחנו מכבדים עד שאתם יורקים בפרצוף, ועוד אומרים לנו: חבר'ה, זה גשם, זה לא יריקה. זה מסמך של צביעות. זה לא מסמך משפטי. היית צריכה להסתפק רק בלהגיד: כפי שלא נתנו לכם להעביר את חוק הגיוס בוועדת חוץ וביטחון, כך לא ניתן לכם להעביר את זה, וכך לא ניתן לכם להעביר חוקים אחרים, ואל תספרי לי פתאום על הערך של התורה, על הערך הפולקלורי של התורה. תודה רבה, אדוני.

מירב בן ארי (יש עתיד) :

כמעט האמנו לך. אני מזכירה שמי שהתנגד לחוק ההשתמטות זה הציבור הישראלי, המשרת, בניגוד אליכם. זה מי שהתנגד - לא אביטל סומפולינסקי. אבל זה קצת אירוע לא נעים. קצת מוגזם. מה זה? היא עובדת ציבור.

יעקב אשר (יהדות התורה) :

את לא מכבדת אותה 10% ממה שאני כיבדתי.

מירב בן ארי (יש עתיד) :

מה אתה מבלבל את המוח? אני תמיד מכבדת גם אותך וגם אותה, אבל מי שהתנגד לחוק הגיוס זה הציבור הישראלי.

היו"ר אופיר כץ :

בבקשה, ארגונים.

יורי נחושטן :

קודם כל, תודה רבה ליושב-ראש שנתן לנו זכות נתן לי זכות דיבור. אני יורי נחושטן, עורך דין במקצועי. אני בן להורים שהם לוחמי אצ"ל וממקימי תנועת החירות. אבא שלי זיכרונו לברכה היה חבר כנסת בליכוד לפני 55 שנה, וישב במסדרונות האלה בוועדת חוקה, חוק ומשפט. אני גם אבא לחייל מילואים שהשתחרר באפריל משירות סדיר, 3 שנים של מלחמה, וחודש וחצי אחרי זה קיבל צו 8 ונמצא עכשיו בלבנון, בזמן שאנחנו כאן, ואני גם פעיל בשנה שנתיים האחרונות בעמותת אחים ואחיות לנשק למען הדמוקרטיה. ואני אומר לכם, אני איש מהציבור. אני לא חי את כל העולמות האלה של דיונים בכנסת. הציבור לא עיוור ולא חירש.

היו"ר אופיר כץ :

אל תדבר בשם הציבור. אתה מאחים לנשק, תדבר מאחים לנשק.

מירב בן ארי (יש עתיד):

לא, זה ארגון אחר. תפסיק כבר, ותקשיב. הייתי אצלם, זה משהו אחר לגמרי. תפסיק כבר.

יורי נחושטן:

אדוני היושב-ראש, אני מדבר בשם עצמי. אני אומר לכם, בתור אחד שלא נמצא בכנסת, אני נמצא בחוץ, יש לו בן לוחם במילואים בצו שמונה, ולבן שלו יש חברים, והם רואים את הדברים ושומעים את הקולות, והם מדברים על חוק יסוד: לימוד התורה ועל מעצר עריקים, והנושא הזה מעסיק אותם, והם עושים מילואים, והם עושים צבא מאוד קשה והם נשחקים, והדיון פה הוא לא מנותק מכל מה שקורה במדינה. אי אפשר לנתק את הדברים. זה לא חוק שעומד בזכות עצמו; זה חלק ממהלך כולל שרואים אותו בכנסת, כולל החוק שקראתי אותו, שאמור להידון מחר בוועדת החוץ וביטחון. אני אומר לכם בתור עורך דין 35 שנה, זה חוק מביש, החוק של איסור מעצר עריקים, רק עריקים חרדים. זה מהלך משלים למהלך הזה, אז אפשר לשבת פה ולהתפלפל על הוראות החוק, ואני תכף אתן לכם גם ייעוץ משפטי חכם, כי דברי ההסבר של החוק -

נאור שירי (יש עתיד):

זה יש לנו כל הזמן ייעוץ משפטי חכם.

יורי נחושטן:

אז אני אתן לכם את זה עוד יותר בחינם. דברי ההסבר של הצעת החוק לא משאירים הרבה מקום לספק, ודברי ההסבר זה כלי פרשני מוכר בבתי המשפט. אני 35 שנה עורך דין. כשכתוב כאן שהחוק הזה נועד לתת מענה לבג"ץ שעסק בחוק הגיוס, הבג"ץ שעסק בחוק הגיוס אמר שיש פגיעה בערך השוויון, ולכן הוא מורה לגייס.

ינון אזולאי (ש"ס):

ערך השוויון חוקק בכנסת כחוק יסוד?

יורי נחושטן:

ערך השוויון הוא ערך יסוד במדינת ישראל, לא רק כחוק יסוד, לא רק בחוקי יסוד.

ינון אזולאי (ש"ס):

הרי הוא לא חוקק כחוק יסוד, מה קרה? מה ההיסטוריה של זה? בא אהרון ברק, ואמר שחוק השוויון זה נגזרת לחוק היסוד של אדם וחירותו.

יורי נחושטן:

גם חופש הביטוי הוא לא חוק במדינת ישראל. חופש הביטוי שהוא זכות יסוד כאן, הוא לא נמצא באף חוק במדינת ישראל, אבל הוא זכות יסוד. יש ערכי יסוד שהם לא נמצאים בחקיקה, וכאשר רוצים לחוקק את החוק הזה, רוצים שיהיה ערך שיעמוד מול ערך השוויון, כי ערך השוויון הוא ערך שגרם לבג"ץ להחליט שצריך לגייס בני ישיבות, ועכשיו אומרים: בוא נשים ערך שיהיה קונטרה לדבר הזה, וזה חוק יסוד. זה פלטפורמה לחוקים אחרים, שיוכלו לחוקק אותם, וישימו משקל אחר מול ערך השוויון, וככה ינסו למצוא את הדרך לפטור בחורי ישיבות מגיוס. שלא יספרו סיפורים, זה לא בגלל שמישהו נגד או בעד לימוד תורה. רוצים לבסס מצב משפטי שגיוס בני ישיבות או גיוס חרדים, אי גיוס שלהם, יהיה חוקי. היום זה לא חוקי, והחיילים שומעים את זה. ואני כאן יכול לדבר בשם חיילים, כי אני מגדל חייל כזה בבית, ויש לו חברים, ואני מדבר איתם, ואני מדבר עם חיילים אחרים שאני מכיר מהמשרד שאני עובד בו, שמתגייסים למילואים פעם חמישית ושישית מאז 7 באוקטובר, והם רואים את הדברים האלה. אף אחד לא יכול לעבוד עליהם שמדובר פה משהו שקשור ללימוד תורה.

ינון אזולאי (ש"ס):

יש גם חיילים מהצד השני, גם חרדים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

האמת שאין הרבה. אז אולי שיתגייסו יותר, ואז יעזרו לצבא. אין מספיק חיילים, אתה יושב פה ורואה חרדי עם נשק - לא, אין מספיק.

היו"ר אופיר כץ:

אני רק אומר שיש גם מילואימניקים שבעד החוק הזה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

מילואימניקים אחלה. אין מספיק חיילים. עושים על זה אירוע.

יורי נחשת:

משפט אחרון, אני אומר לכם מי, שמחוקק את החוק הזה ומנסה לבטל גיוס של חרדים ולהקשות ולשחוק עוד את הצבא, הוא ממש כורת גט כריתות עם הציבור הפטריוט במדינת ישראל. תסתכלו על הציבור ולא רק על אחד על השני ועל הקואליציה והאופוזיציה. תודה רבה לכם.

היו"ר אופיר כץ:

תודה רבה. בבקשה.

שי יוסף הראש:

שמי שי הראש. אני חבר שכול. שבעה חברים שלי נפלו בלחימה בשנתיים וחצי, 3 שנים האחרונות, והייתי רוצה להגיד כמה מילים.

קשה להאמין, אבל השתחררתי מהשירות הסדיר שלי רק לפני שנתיים, והאמת, היו לי את כל הסיבות שבעולם לא להתגייס לשירות צבאי. אם זו פציעה שעברתי במהלך שנת המכינה שנמשכה לאורך השירות, ואם זו העובדה שאני אדם על הרצף. כבר שתי העובדות האלה הורידו לי את הפרופיל לפרופיל 45, ואני מקווה להעלות אותו.

ובכל זאת אני שירתי, נתתי מעצמי את המיטב, כי שירות צבאי לא תחנה בחיים. זה אקט מובהק של ערבות הדדית, של שותפות, וזה הערך הכי נעלה של ואהבת לרעך כמוך ושל עימו אנוכי בצרה, ובמהלך השירות שלי, כמו שאמרתי, איבדתי חברים רבים. לוחמים ללא חת שנשארו עבורי סמל לאהבת הארץ, למסירות נפש, ואת מורי ורבי, הרב אבי גולדברג, רב שלימד אותי תורה, ובאותה מידה לימד אותי איך להיות מפקד בעל מוסר לחימה יהודי במאה ה-21.

במקביל לשירות דאגתי להישאר מחובר לעולם הרוחני שממנו אני בא, קריאת פרק יומי בתנ"ך, שלוש תפילות ביום, ולדקדק בין מצוות של בן אדם למקום, ולא פחות מכך על מצוות של בן אדם לחברו. כך עשיתי בשירות הסדיר שלי, וכך אעשה בעתיד בשירות המילואים.

כשאני שומע על החוק הנוכחי, הבטן שלי מתכווצת. העיניים שלי דומעות. מי כמוני יודע, שאיבד שבעה חברים, יודע עד כמה הביטוי הציני הזה: נמות ולא נתגייס, הוא ביטוי ציני, גס רוח, מכוער, מנוכר, שדוקר בלבבות של משפחותיהם של חבריי, ומשפחות שכולות רבות. ואני פונה מכאן אליכם, מקבלי ההחלטות, בין אם יש לי תמיכה בחוק ובין אם לאו, אל תאשרו את החוק הזה. אל תעשו את זה. שירות צבאי זה לא רק תחנה בחיים; זה אקט של שותפות, ומי שחושב שככה, שהוא יכול להתפתל ולהפוך את התורה הקדושה שלנו לקרדום לחפור בה, שכח שכנראה כתר תורה מונח בקרן זוית. כל אחד יכול לבוא - בכל זמן ובכל מקום.

דווקא בפרשת השבוע, פרשת פינחס, שאנחנו קוראים השבוע, התורה מצווה לעשות מפקד חדש לעם לקראת הכניסה לארץ. וגם עכשיו, אחרי 7 באוקטובר, אנחנו צריכים רגע חשיבה מחודשת. מה שהיה הוא לא מה שיהיה, ובהמשך הפרשה גם בנות צלופחד, הן אינן מבקשות להשתחרר מהשותפות. להפך, הן דורשות להיות חלק ממנה. דורשות שייכות, אחריות. זה המסר העמוק לדורות.

אחד הרגעים המשפיליים ביותר בתולדות עמנו היה כאשר - אנחנו נציין ביום חמישי הקרוב את י"ז בתמוז, אחד מצומות החורבן. האויב ביקש לחרות על הקרניים של השור או על הכניסה לבית של כל אדם,

אין לכם חלק באלוקי ישראל, ומה שאני רואה כאן היום זה חוק שעושה חלוקה, ועושה את אותו דבר רטרואקטיבית. אני חושש מפגיעה בשותפות.

המסר יכול להיות דומה. יש מי ששייך יותר ומי ששייך פחות. אם החוק הזה, חס וחלילה, יעבור, הוא לא רק יפגע בצה"ל; הוא יפגע בכל מי שלבש מדים. של כל משפחה שקיבלה דפיקה בדלת, של כל אחד שנשלח לשדה הקרב. יש כאן מסר אכזרי. יש מי שחייב מחייבים אותו להגן על המדינה, ויש מי שהמדינה החליטה שלא. זה לא ערבות הדדית. זה הפקרה, הפקרה של הערבות ההדדית. וגרוע מכך, זה מעבר גס, חצוף, בוטה של האיסור המקודש ביותר: לא תעמוד על דם רעך.

חבריי ושאר גיבורי וגיבורות ישראל לא נפלו כדי שנחלק את עם ישראל למי שנושא בנטל ולמי שפטור ממנו. אנא, הסירו מהשולחן הזה את החוק המבייש הזה, ואם כבר הזכרתם מאזני צדק, הפסוק אומר: מאזני צדק, הין צדק, אבני צדק, משפט אחד – אחד - יהיה לכם. תודה על ההקשבה.

מיקי לוי (יש עתיד):

כל הכבוד, שי.

היו"ר אופיר כץ:

מי את?

מלי מטריגלר:

מהשותפות לשירות.

היו"ר אופיר כץ:

אתמול לא דיברת?

מלי מטריגלר:

לא.

היו"ר אופיר כץ:

מישהי אחרת מהארגון שלכם דיברה?

מלי מטריגלר:

יכול להיות. אני אדבר בקיצור.

היו"ר אופיר כץ:

מי שדיבר, דיבר, מספיק.

נאור שירי (יש עתיד):

זה חוק יסוד.

מלי מטריגלר:

תן לי 3 דקות, 3 דקות אני מסיימת. תחתוך אותי ב-3, בסדר?

היו"ר אופיר כץ:

רגע, ארבל, לשיטתך, אז עכשיו אם ישלחו 10 נציגים, אני צריך לתת לכל נציג? אם ישלחו 100? מי שדיבר – לא. סגרתי את הישיבה.

הישיבה ננעלה בשעה 14:00.

נספח ע/13

העתק הודעת דוברות ועדת הכנסת

מיום 30.6.2026

עמ' 245

ועדת הכנסת

בראשות חבר הכנסת אופיר כץ
מנהלת הוועדה: נועה בירן-דדון

לכל הוועדות

טלפון: 02-6408073 | דוא"ל: vadatk@knesset.gov.il | פנייה דרך האתר

צוות מקצועי ויצירת קשר

תחומי עיסוק

הרכב הוועדה

לכל חדשות הוועדה

30 ביוני 2026, ט"ו בתמוז תשפ"ו, בשעה 15:00

ועדת הכנסת אישרה לקריאה ראשונה את הצעת חוק יסוד לימוד תורה

ועדת הכנסת אישרה היום (שלישי) ועל רקע מחלוקות סביב מטרת החוק והשלכותיו החוקתיות, את הצ"ח יסוד: לימוד תורה לקריאה ראשונה. 9 חברי כנסת תמכו בהצעה, ו-6 התנגדו

נוסח הצעת החוק, לאחר הערות ועדת שרים לענייני חקיקה, מבקש לקבוע כי לימוד התורה הוא ערך יסוד במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל. במוקד הדיון עמדה השאלה האם ההצעה אכן מגדירה ערך יסוד חוקתי ברור ומה השלכותיה האפשריות.

המשנה ליועמ"שית לממשלה, עו"ד אביטל סומפולינסקי: אי אפשר להתקדם לקריאה ראשונה לפני שנענה על השאלה מה מטרת החוק. לפי מה שמציעי החוק אמרו בדיונים כאן החוק הגיע מתוך תפיסה שהמקום של החרדים בחברה הישראלית אינו מאוזן, ואז אנחנו במקום אחר ודורש דיון נוסף על נושאים כמו חובות וזכויות. השאלות שעלו על השולחן על מיהו אדם חרדי הן שאלות ראויות וכבדות משקל, אך החוק כפי שהוא מנוסח לא עונה עליהן.

חה"כ יוסי טייב: ההיגיון החוקתי מוגדר היטב ואין בו עמימות. יש בו מעמד ערכי שנועד להגדיר תעודת זהות לעם הזה. ויש מעמד דקלרטיבי, להעניק לשופטים מטריה חוקתית בין ערך לימוד התורה לערכי יסוד אחרים.

חה"כ מירב מיכאלי: כשמוזילים חוק יסוד והופכים אותו לאדנן פוליטי במחטף בשלושה ימים, מה אתם מצפים מבית המשפט העליון? התורה הייתה קיימת לפני קום המדינה ולא זקוקה לחוק הזה. מדובר בחוק לגברים לומדי תורה בלבד וישים אותם מעל חוקים אחרים.

חה"כ יצחק גולדקנופף הדגיש את הרקע להצעה: מטרת החוק להכיר בתורת ישראל שניתנה בהר סיני וכולנו מאמינים בה. איך יתכן שכאן בישראל, אחרי כל הצרות שעם ישראל עבר, יהודים עוצרים יהודים על לימוד תורה. למה אנחנו מבקשים את החוק הזה? כי קרה משהו במדינה. אנחנו לא רוצים להיות בצד השני, שללומד תורה יתנו עונש כאילו הוא גנב. הגענו למצב שלומדי התורה הם בתחתית קבלת העונשים.

בדיון עלו גם שאלות באשר להשלכות המעשיות של החוק. *חה"כ ולדימיר בליאק* אמר: על הסעיף הראשון כולנו מסכימים. אבל סעיף 2 הוא יישומי, מהם מאזני צדק ובאיזה ערכים מדובר? האם יש משמעות תקציבית לחוק? אני לא מקבל מענה לשאלה הזאת וכנראה יש סיבה. על כך השיב, *חה"כ משה גפני*: על חוק יסוד אדם וחירותו ועל חוק יסוד חופש העיסוק מעולם לא שאלו האם יש השלכה תקציבית. השאלות האלה מכוונות למקום מסוים. החוק הזה לא יפגע

בשום זכות והטבה לחיילים ולחיילי מילואים. החוק עוסק בערך לימוד התורה בלבד.

קישור לתמונות מהדיון (נועם מושקוביץ, דוברות הכנסת):

<https://photos.app.goo.gl/UcP7o2ZHM4HJeVfq8>

מאיר מישאל, דובר הוועדה

להודעה הבאה

להודעה הקודמת

ועדת הכנסת

משכן הכנסת, הקריה ירושלים

חדר הוועדה: אגף קדמה, קומה 3, חדר 3720

- ◀ אופן הכניסה לכנסת, קוד לבוש ונגישות
- ◀ חניה והגעה בתחבורה ציבורית
- ◀ שדלנים ועמותה/חברה הנתמכת על-ידי ישות מדינית זרה
- ◀ השתתפות קטינים בישיבות הוועדה

נספח ע/14

העתק הצעת חוק-יסוד : לימוד התורה בקריאה ראשונה

עמ' 248

רשומות

הצעות חוק

הכנסת

1 ביולי 2026

1206

ט"ז בתמוז התשפ"ו

עמוד

הצעת חוק יסוד: לימוד תורה 292

מתפרסמת בזה הצעת חוק של חברי הכנסת מטעם ועדת הכנסת:

הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה*

1.	לימוד תורה	לימוד התורה הוא ערך יסודי במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל.
2.	מטרה	מטרתו של חוק-יסוד זה הכרה בלימוד התורה כערך יסודי במדינת ישראל כדי ליצור מאזני צדק אל מול ערכי יסוד אחרים במדינה.

ד ב ר י ה ס ב ר

ואח' (פורסם בנבו 25.6.2024), אשר עסק בהשלכות פסק הדין האמור לעניין גיוס תלמידי ישיבות והעברת כספי תמיכות למוסדות לימוד בעבור תלמידים שלא קיבלו פטור או ששירותם הצבאי לא נדחה.

בעת הכנת הצעת חוק היסוד לקריאה השנייה ולקריאה השלישית תבחן ועדת הכנסת אם יש לחקיקה המוצעת השלכות כלשהן על התנהלות רשויות השלטון לאורה.

להערכת אגף התקציבים במשרד האוצר, בשלב זה לא ניתן להעריך את העלות התקציבית של החקיקה, שכן לא ברור אילו פעולות נגזרות מהנוסח המוצע.

בהצעת חוק היסוד המתפרסמת בזה מוצע לעגן בחוק-יסוד את ערך לימוד התורה כערך יסודי במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל, כדי לקבוע הכרה בו כערך יסודי וליצור מאזני צדק אל מול ערכי יסוד אחרים במדינה.

הצעת חוק היסוד נועדה גם לתת מענה על סוגיות שנדונו בבג"ץ 1877/14 התנועה למען איכות השלטון בישראל ואח' נ' הכנסת ואח' (פורסם בנבו, 12.9.2017), אשר ביטל את פרק ג'1 לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, שעניינו "שילוב בוגרי ישיבות ומוסדות חינוך חרדיים", ונוסף לחוק בשנת 2014, ובבג"ץ 6198/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל ואח' נ' שר הביטחון

יוזמים: חברי הכנסת משה גפני, יעקב אשר

* הצעת חוק מס' פ/1540/25 (מספר פנימי: 2198907); הועברה לוועדה ביום כ"ה בסיוון התשפ"ו (10 ביוני 2026).

נספח ע/15

העתק הודעת דוברות ועדת הכנסת

מיום 5.7.2026

עמ' 251

מדינת ישראל

משרד האוצר

היועץ המשפטי

כ' תמוז תשפ"ו

5 יולי 2026

לכבוד:

עו"ד ארבל אסטרן

היועצת המשפטית לוועדת הכנסת

הצעת חוק יסוד: לימוד תורה

בהמשך לבקשתכם לקבלת עמדת היועצים המשפטיים למשרדי הממשלה לעניין ההשלכות האפשריות הנובעות מהצעת חוק יסוד: לימוד תורה (להלן – **ההצעה** או **הצעת חוק היסוד**), תוצג להלן עמדתנו המשפטית ועמדת גורמי המקצוע הרלוונטיים במשרד האוצר באשר להיבטים המשפטיים והכלכליים של הצעת החוק לקראת הכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

ראשית נציין, כפי שגם מוזכר בדברי ההסבר להצעה, להערכת אגף התקציבים, לא ניתן בשלב זה להעריך את העלות התקציבית של ההצעה. עמדה זאת מבוססת על כך, שבשלב זה התוכן שמציעי הצעת חוק היסוד מבקשים לצקת אליו ומשמעותיו האופרטיביות, אינם ברורים, וזאת בפרט מאחר שכבר כיום הכירה הפסיקה בערך תלמוד התורה כערך בעל משקל שיש לאזנו, ככל ערך אחר, על מול ערכים וזכויות מתנגשות אחרות. על כן, כאמור בדברי ההסבר, "**לא ברור אילו פעולות נגזרות מהנוסח המוצע**".

לצד האמור, מדברי ההסבר, וכן מעמדות שהוצגו על ידי חברי כנסת במהלך הדיונים, ניתן להבין שקיימת כוונה לכך שלחוק היסוד המוצע תהיה משמעות מעשית. בהקשר זה נאמר בדברי ההסבר כי: "**הצעת חוק היסוד נועדה גם לתת מענה על סוגיות שנדונו בבג"ץ 1877/14 התנועה למען איכות השלטון בישראל ואח' נ' הכנסת ואח'... אשר ביטל את פרק ג' 1' לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986 שעניינו "שילוב בוגרי ישיבות ומוסדות חינוך חרדיים", ונוסף לחוק בשנת 2014, ובבג"ץ 6198/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל ואח' נ' שר הביטחון ואח'... אשר עסק בהשלכות פסק הדין האמור לעניין גיוס תלמידי ישיבות והעברת כספי תמיכות למוסדות לימוד בעבור תלמידים שלא קיבלו פטור או ששירותם הצבאי לא נדחה**".

בהקשר זה נציין כי מנוסח סעיף 2 להצעה נמחקו המילים "**ולעניין זכויותיהם וחובותיהם יראו במי שקיבלו על עצמם להתמסר לתלמוד תורה לתקופה ארוכה כמי שמשרתים שירות משמעותי את מדינת ישראל והעם היהודי**" כפי שאושר בקריאה הטרונית. אך עם זאת, דברי ההסבר לא השתנו בהתאמה, ואף נוספה כאמור לדברי ההסבר התייחסות לפסק הדין בבג"ץ 6198/23 לעניין השלכות פסק הדין בעניין בג"ץ 1877/14 שלא נכללה בהצעת החוק כפי שאושרה בקריאה הטרונית, וממילא לא הובהר במהלך הדיונים כי הצעת החוק אינה מהווה מענה לעניין חובת הגיוס והשלכותיה.

בהמשך לאמור, אנו סבורים כפי שיפורט להלן, כי פרשנות מסוימת של הצעת החוק עשויה לשנות באופן יסודי את המסגרת הנורמטיבית שעל בסיסה ייבחנו סוגיות מדיניות שונות, לרבות הקצאת משאבים תקציביים בהיקפים נרחבים. כך למשל, בעת בחינת סוגיות מדיניות בשים לב להצעה, ניתן יהיה להצדיק

צעדי מדיניות שעלולים לפגוע באופן מהותי בעקרון השוויון, בסדרי העדיפות של הממשלה בהקצאת התקציב וביעדי הממשלה בתחום התעסוקה, כל זאת הן במישור החוקתי והן במישור המינהלי.

גם בהיבט הכלכלי, קיים חשש כי אישור החוק יצדיק קידום של צעדי מדיניות אשר סותרים את האינטרס המשקי הרחב, ובפרט יחתרו תחת המאמצים להתמודד עם שניים מהאתגרים הכלכליים המרכזיים של המשק הישראלי: שילובה של אוכלוסיית הגברים החרדים בשירות החובה בצה"ל וכן שילובה בשוק העבודה. כך, קיים חשש ממשי כי ההצעה תפגע במאמצים להגדלת היקף המתגייסים לצה"ל מקרב אוכלוסיית הגברים החרדים, וכך גם בצורך לצמצום היקף ימי המילואים במשק והפחתת הנטל על המשרתים שעה שהנטל הכלכלי הנובע משירות המילואים הולך ומחריף.

לצד זאת, שינוי המסגרת הנורמטיבית במסגרתה נבחנת הקצאת משאבים תקציביים, ככל ותתממש, עלולה להעצים את מערך התמריצים המונע את השתלבותם של אוכלוסיית הגברים החרדים בשוק העבודה, ובכך להביא לפגיעה ממשית במאמצים להגדיל את שיעור התעסוקה בקרב אוכלוסייה זו. שינוי המסגרת כאמור עלול לתרום להעמקת המגמות הכלכליות השליליות הנובעות משיעורי ההשתתפות הנמוכים בשוק העבודה כבר כיום. נוכח השינויים הדמוגרפיים בפניהן עומד המשק הישראלי, המשך מגמות אלה צפוי להביא לפגיעה ברמת החיים של כלל האזרחים – כפועל יוצא מירידה בצמיחה הכלכלית, שחיקת הכנסות המדינה ממסים ובפגיעה ביכולת לספק שירותים ציבוריים ברמה נאותה.

כפי שצוין, הצעת החוק מנוסחת בתצורה כללית ובאופן שמקשה על בירור תכליתה של הצעת חוק היסוד ואת משמעותה המעשית, ולכן בהיעדר משמעויות יישומיות קיים קושי לגבש הערכת עלות תקציבית או כלכלית, שכן לא ברור אלו פעולות או חביונות נגזרות מעצם אישורו של חוק היסוד. כך, בשלב זה לא ברור כיצד יפורש סעיף 2 להצעת חוק היסוד, שלפיו "מטרתו של חוק-יסוד זה הכרה בלימוד התורה כערך יסודי במדינת ישראל כדי ליצור מאזני צדק אל מול ערכי יסוד אחרים במדינה". ככל שפרשנות חוק היסוד תהיה שהזכות ללימוד תורה גוברת על זכות השוויון או זכויות חוקתיות אחרות, כפי שכאמור ייתכן להסיק מדבר ההסבר, הדבר עלול להביא להשלכות תקציביות וכלכליות משמעותיות ביותר.

כאמור, במסגרת דברי ההסבר להצעת החוק מצוין כי הצעת החוק נועדה לתת מענה על סוגיות שנדונו בבג"ץ 1877/14 התנועה למען איכות השלטון נ' הכנסת (להלן – בג"ץ 1877/14) ובג"ץ 6198/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל ואח' נ' שר הביטחון (להלן – בג"ץ 6198/23), אשר עסק בהשלכות פסק הדין האמור לעניין גיוס תלמידי ישיבות והעברת כספי תמיכות למוסדות לימוד בעבור תלמידים שלא קיבלו פטור או ששירותם הצבאי לא נדחה.

יצוין כי בניגוד לאמור בדברי ההסבר להצעה בית המשפט בפסק דינו במסגרת בג"ץ 1877/14 לא ביטל את פרק ג' 1' לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשנ"ו-1986 (להלן בהתאמה – פרק ג' 1' ו- חוק שירות ביטחון), אלא קבע שפרק ג' 1' לחוק שירות ביטחון, אשר הקנה אפשרות לתלמידי הישיבה לקבל דחיית שירות עד לקבלת פטור מלא משירות, אינו חוקתי נוכח הפגיעה הקשה והעוצמתית בזכות לשוויון ביחס לחובה לשרת בצבא. פסק הדין מעולם לא הפך לאופרטיבי זאת, נוכח בקשות חוזרות ונשנות מבית המשפט לאפשר לכנסת השלמת חקיקה חלופית, כשלבסוף פרק ג' 1' פקע מעצמו ביום 30 ביוני 2023 מבלי שנחקק הסדר חוקי אחר.

כמה ימים עובר לפקיעת פרק ג' 1', ביום 25 ביוני 2023 התקבלה החלטת ממשלה מס' 682 שעניינה השירות בצבא הגנה לישראל והוקרת המשרתים, במסגרתה הנחתה הממשלה את רשויות הצבא שלא

לאכוף את הוראות החוק על תלמידי הישיבות אף לאחר פקיעת פרק ג'1, וזאת עד ליום 31 במרץ 2024. ביום 1 באפריל 2024 פקעה החלטת הממשלה, מבלי שהתקבלה החלטה אחרת בעניין.

במסגרת פסק הדין בבג"ץ 6198/23 קבע בית המשפט העליון:

"אין בעת הזו בסיס חוקי להימנעות מגיוסם של תלמידי הישיבות; כי על המדינה לפעול לאכיפת חוק שירות ביטחון על תלמידי הישיבות; כי אין סמכות חוקית להמשיך בהעברת התמיכות בגין תלמידים אלה".

לעניין התמיכה במוסדות התורניים עבור חייבי הגיוס שלא הסדירו את מעמדת מול רשויות הצבא, במסגרת פסק הדין קבע בית המשפט העליון באותו עניין כי:

"דחיית השירות הצבאי נועדה לאפשר למיועדים לגיוס לעסוק בלימודים תורניים. דחיית השירות והלימודים התורניים הם שני הצדדים של אותו המטבע: בהעדר בסיס חוקי לדחיית השירות, נשמט הבסיס החוקי לעידוד ולתמיכת המדינה בפעילותם של אלה שנמנעים מגיוס".

לסיכום קבע בית המשפט העליון לעניין גיוס תלמידי הישיבות שהמסקנה המתחייבת היא כי התנהלות המדינה ממועד פקיעתו של פרק ג'1 הייתה בניגוד לדין וכי הקושי שבמצב דברים זה מתחדד נוכח המלחמה המתמשכת בה מצויה מדינת ישראל, שמשליכה על צרכי הצבא בכוח האדם אשר נדרש על מנת לעמוד במשימותיו החיוניות. בית המשפט ציין לעניין זה שבעוד שבשנת 1949 מספרם של תלמידי הישיבות שלא התגייסו היה מצומצם ועמד על כ-400 תלמידי ישיבה בלבד כיום, מספרם של תלמידי הישיבות עומד על סדרי גודל אחרים וכי בהתאם לנתונים שהציגה המדינה, בסוף יוני 2023 המספר עמד על כ-63,000 תלמידים.

כפועל יוצא לפסיקה זו קבע בית המשפט שהמדינה אינה מוסמכת להעביר כספי תמיכות למוסדות תורניים בגין תלמידי ישיבה שלא קיבלו פטור או ששירותם הצבאי לא נדחה כדין.

בהמשך לפסק הדין, ובהתאם להנחיית היועצת המשפטית לממשלה, נקבע שגם לא ניתן להמשיך ולתמוך בסבסוד שכר הלימוד במעונות היום לפי תבחין של לימודים תורניים לילדיהם של חייבי גיוס וכן נקבעו מגבלות דומות עבור מימון ישיבות נוער חרדי מנותק, וכן עבור מתן הנחה בתשלום דמי הביטוח הלאומי למי שלומד בישיבה ולא הסדיר את מעמדו מול שלטונות הצבא.

משהממשלה לא פעלה לקיום פסק הדין בעניין גיוס בחורי הישיבות הוגשו עתירות נוספות, בין היתר, במסגרת בג"ץ 5819/24 התנועה למען איכות השלטון נ' שר הביטחון, עתירות אלו נגעו לאכיפת חובת הגיוס בהמשך ליישום פסק הדין שניתן בבג"ץ 6198/23.

במסגרת פסק הדין שניתן ביום 19 בנובמבר 2025 קבע בית המשפט כי על הממשלה לנקוט בצעדי אכיפה משלימים וכי על הממשלה לבחון אילו צעדים מתאימים לתכלית זו תוך שהוא מורה שעל הצעדים להיות אפקטיביים, להיות מוחלים על כלל חייבי הגיוס ולא לפגוע בזכויות יסוד. כמו כן קבע בית המשפט ש"אין לאפשר המשך מתן הטבות שניתנות בקשר ישיר, או עקיף, להשתמטות מחובת הגיוס, למשל כאלה המוענקות לתלמיד ישיבה בתור שכזה, כאשר הימצאותו בישיבה משמעה השתמטות מחובת הגיוס".

לבסוף קבע בית המשפט באשר לצעדים המשלימים, בדגש על המישור הכלכלי-אזרחי, שעל הממשלה לגבש, בתוך 45 ימים, מדיניות אפקטיבית, בהתאם לעקרונות שפורטו בפסק הדין.

על רקע האמור, ומשלא הוצגו צעדים קונקרטיים שיש בהם כדי ללמד על כוונה לפעול לאכיפת חובת הגיוס, ולקיום הוראות פסק הדין, שנבעו מהוראות חוק ברורות וחד-משמעיות, קבע בית המשפט בהחלטה מיום 26 באפריל 2026 שאין מנוס מלהורות על צעדים אופרטיביים ליישום פסק הדין.

במסגרת זו פירט בית המשפט שורה של הטבות במישור האזרחי- כלכלי שעל הממשלה לשקול שלילת מחייבי הגיוס תוך שהוא מציין שאף אם סוגיית הגיוס של בני הציבור החרדי, על נגזרותיה, אינה כלולה בתכלית הישירה שלשמה ניתנת הטבה מסוימת, אין מניעה, מבחינת כללי המשפט המינהלי, להביאה במכלול השיקולים, ולהתנות את הענקתה בהסדרת מעמד של חייבי גיוס אל מול רשויות הצבא.

במסגרת החלטתו הורה בין היתר, בית המשפט לממשלה לבחון שלילת הטבות ממי שלא הסדיר מעמדו מול רשויות הצבא בתחום הדיור ("מחיר מטרות"), התחבורה הציבורית, מעונות היום, צהרונים ועוד.

בהתייחס לכך, ולאור ההשלכות הכבדות העשויות לנבוע משינוי מערך התמריצים לגיוס גברים חרדים לצה"ל, קל וחומר ממתן פטור משירות צבאי עבור אוכלוסיית זו, ככל ואלה יתממשו כתוצאה מחוק היסוד המוצע אם משמעותו תהיה כי הזכות ללמוד תורה גוברת, בין היתר, על הזכות לשוויון, נבקש להתייחס להלן למשמעות הדברים בהרחבה, בהתאם לעמדת גורמי המקצוע הרלוונטיים במשרד האוצר.

לאור השינוי במצב הביטחוני החל מפרוץ המלחמה, על פי נציגי צה"ל ישנו צורך מידי בהרחבת היקף משרתי החובה בכ-12,000 חיילים נוספים כדי לאפשר לצבא לעמוד במשימותיו השונות. מ-7 באוקטובר ועד היום, צרכים אלה מקבלים מענה באמצעות גיוס נרחב של משרתי מילואים המביא להיעדרותם משוק העבודה בהיקף נרחב, באופן שמייצר השפעות מאקרו-כלכליות שליליות משמעותיות. משרתי המילואים מתאפיינים בשיעורי תעסוקה ובשכר מהגבוהים במשק, והשתתפותם בשוק העבודה מהווה עמוד תווך מרכזי בפעילות הכלכלית.

נוכח מאפיינים אלה, העלות הכלכלית למשק עבור חודש של שירות מילואים בעד משרת בודד עומדת בממוצע על כ-50 אלף ש"ח¹, כך שבמהלך השנים 2023-2026 העלות הכלכלית המצטברת בעד שירות המילואים צפויה לעמוד על כ-170 מיליארד ש"ח. לכן, ככל ומשרתי מילואים רבים ימשיכו לשרת מספר חודשים בשנה, העלות המשקית השנתית צפויה לעמוד על עשרות מיליארדי ש"ח. בנוסף, לגיוס המילואים משמעותיות תקציביות כבדות, כך שמתחילת המלחמה ועד לסוף שנת 2026 צפויות הוצאות הממשלה בעד שירות מילואים לעמוד על כ-115 מיליארד ש"ח. יודגש, כי עלות משרת מילואים גבוהה באופן ניכר ביחס לחלופות, באופן שמגדיל את ההוצאה הביטחונית על חשבון הוצאות אזרחיות ואת היקף המיסים הנדרש, ובכך מכביד כלכלית על כלל האזרחים במדינה.

נוכח עלויות אלה, ולצד סוגיות נוספות, אשר עלו במסגרת דיוני ועדת החוץ והביטחון של הכנסת ודיוני הממשלה בנושא, הובהר כי ישנה הסכמה גורפת לכך שהתבססות על שירות מילואים לאורך תקופה ממושכת בהיקפים הנ"ל אינה בת-קיימא לאורך זמן, ולכן ככל ואין כוונה להפחית את הסד"כ בפעילויות צה"ל השונות, ישנו הכרח, בין השאר, בהרחבת מצבת משרתי החובה בכדי לצמצם את היקף שירות המילואים במשק.

¹ תמחור האלטרנטיבות להגדלת כוח האדם בצה"ל, אגף הכלכלן הראשי במשרד האוצר, 2024.

על פי גורמי המקצוע בצה"ל, גדוד לוחם בודד של משרתי חובה, שקול למעל ל- 6-9 גדודי מילואים לוחמים. בהמשך לכך, בחינת נתוני הגיוס מלמדת כי עבור גברים מקרב החברה היהודית שאינה חרדית שיעורי ההתייצבות עומדים על כ-85% ונמצאים במיצוי כמעט מלא, כך שאינם מאפשרים הגדלת היקפים משמעותית. לכן, פוטנציאל גבוה להגדלת היקפי המשרתים בשירות החובה בכלל, ובמערך הלוחם בפרט, טמון בהגדלת שיעורי המשרתים מקרב אוכלוסיית הגברים החרדים, המהווים מלאי משרתים הממומש כיום בהיקף זניח בלבד. בחינת היקף חייבי הגיוס מהחברה החרדית מחזקת הנחה זו, שכן על פי צה"ל, בחודשים הקרובים היקף חייבי הגיוס שהוכרזו כמשתמטים צפוי לעמוד על כ-90 אלף, כאשר מרביתם המוחלט משתייך לציבור החרדי.²

כמפורט לעיל, בעקבות פסקי הדין בנושא והנחיית היועצת המשפטית לממשלה הוטלו מספר סנקציות על חייבי הגיוס הלומדים בישיבות לרבות שלילת הזכאות לסבסוד מעונות היום, ההנחה בדמי הביטוח הלאומי ושלילת ההשתתפות ב- "מחיר מטר". לעומת גורמי המקצוע קיימת אפשרות שנתוני הגיוס הנוכחיים של בני המגזר החרדי, אשר גדלו באופן יחסי, משקפים כבר כעת את השפעת שלילת הטבות אלה. בחינת היקפי המתגייסים מהאוכלוסייה החרדית בחציון הראשון של שנת 2025 מלמדת על קצב גיוס שנתי המוערך בכ-3,500 מתגייסים, המהווה גידול של כ-50% ביחס לשנת 2024, ומעל ל-100% ביחס לטרם המלחמה. על כן, וכפי שהודגש גם על ידי גורמי המקצוע בצה"ל, הגם שנתונים אלה רחוקים מלהלום את צרכי הביטחון של המדינה ואת הצורך הדחוף בהגדלת הצבא הסדיר, מדובר בעלייה מתמדת המלמדת על האפקטיביות של הצעדים המכוונים למניעת הטבות כלכליות ממשתמטים, לצד צעדים נוספים.³

על רקע זה, ונוכח ההשפעות האקוטיות של היקף שירות המילואים על שוק העבודה, יש להדגיש כי קיימת סתירה מהותית בין הצורך הדחוף בהרחבת היקף חיילי החובה ובין ביטול התמריצים הכלכליים שתורמו למגמות הגידול בהיקף המתגייסים מקרב אוכלוסיית הגברים החרדים, וודאי למתן פטור משירות צבאי, ככל ופרשנות חוק היסוד תאפשר מתן פטור כזה או את החזרת ההטבות שנשללו לחייבי הגיוס. זאת, שעה שהיקפי המתגייסים מהאוכלוסייה החרדית נמוכים לאין שיעור מיעד הגיוס שהוצב על ידי צה"ל. יתרה מכך, בהינתן פרשנות זו, ההשפעה הוודאית המיידית הצפויה מהעברת החוק הינה הכבדת נטל השירות על משרתי המילואים והסדיר גם לשנים הבאות, באופן שיביא לפגיעה משמעותית בכלכלה הישראלית ולחשש כבד לעניין יכולתו של צה"ל לעמוד במשימותיו השונות גם בשנים הבאות.

בהמשך לכך, ולצד הצורך הדחוף והמידי בהגדלת מספרם של חיילי החובה, אחד האתגרים המרכזיים של המשק הישראלי עוד טרם המלחמה נבע מהפגיעה הכלכלית הצפויה עקב הגידול בחלקן באוכלוסייה של קבוצות בעלות שיעור השתתפות נמוך בשוק העבודה, ובראשן הגברים החרדים, אשר שיעור התעסוקה שלהם עומד על כ-50%, ללא שיפור בעשור האחרון. לצד זאת, שכרם עומד על מתחת ל-50% ביחס ליהודים שאינם חרדים, כאשר גם במקרה זה נצפית מגמה שלילית, העשויה לנבוע גם ממגמות שליליות מקבילות בחלקם של בעלי השכלה מתוך קבוצה זו. כל זאת, תוך השקעת מיליארדי שקלים לאורך העשור האחרון בצעדים שונים שקודמו על ידי הממשלה לטובת שילוב הגברים החרדים בשוק העבודה.⁴ מלבד ההשלכות המקרו כלכליות שיפורטו בהמשך, למאפיינים אלה קשר ישיר לתחולת העוני

² יישום פסקי הדין בנושא גיוס בני ישיבות, סיכום דיון, לשכת היועצת המשפטית לממשלה, 31.5.2026.

³ יישום פסקי הדין בנושא גיוס בני ישיבות, סיכום דיון, לשכת היועצת המשפטית לממשלה, 31.5.2026.

⁴ לדוגמה: תכנית לאומית להגדלת שיעורי ההשתתפות של החברה החרדית באקדמיה; נוהל תמיכה מרחיב עבור לימודים במערכת ההשכלה הטכנולוגית (מה"ט); מסלולים תעסוקתיים במסגרת שירות לאומי-אזרחי; רשת מרכזי הכוון תעסוקתי בפריסה ארצית המופעלים על ידי משרד העבודה; נוהל תמיכה ייעודי במסגרת הכשרות בשיתוף מעסיקים; מסלולי שירות מותאמים בצה"ל המשלבים הכשרה תעסוקתית, ועוד.

בקרב האוכלוסייה החרדית, כאשר הנתונים מלמדים כי במשקי בית בהם ישנם שני מועסקים, שיעורי העוני יורדים באופן משמעותי (להרחבה ראו [נספח א'](#)).

מאפיינים אלה מקבלים משנה תוקף נוכח המגמות הדמוגרפיות, המצביעות על כך שבשנת 2065 החברה החרדית צפויה להיות כשליש מהאוכלוסייה. לכן, לדפוס התעסוקה של הגברים החרדים צפויות להיות השלכות מאקרו כלכליות משמעותיות.⁵ ראשית, בשל הירידה הכללית בשיעור המועסקים ובשכרם, אשר בעשורים האחרונים היווה קטר הצמיחה של המשק הישראלי, צפויה פגיעה בתוצר שתעמוד על כ-10% ל-15%, המשקפת ירידה מקבילה ברמת החיים של כלל הציבור.⁶ זאת ועוד, הסבסוד הצולב בין אזרחי המדינה המשתתפים בשוק העבודה ואלה שאינם משתתפים אינו בר-קיימא לאורך זמן.⁷ כפועל יוצא מכך בהעדר הגדלת שיעור התעסוקה של גברים חרדיים, בשנת 2065 יהיה צורך בהעלאת המיסים הישירים על אזרחי המדינה ב-16% על מנת לשמור על אותה רמת שירותים שהמדינה מספקת כיום ללא הגדלת שיעור הגירעון המותר בתקציב המדינה.⁸

יודגש, כי היעדר השילוב בשוק העבודה של הגברים החרדים נובע ממספר גורמים, אך במידה רבה הוא תוצאה של מערך תמריצים כלכליים המעודד היעדר השתלבות בשוק העבודה, באמצעות מתן סיוע כלכלי ממשלתי שאינו מותנה בהשתלבות בתעסוקה ואף פוחת או בטל בעת השתלבות בחלק מהמקרים (להרחבה ראו [נספח ב'](#)). יודגש כי השווי הכלכלי של ההטבות הניתנות למי שאינו עובד נאמד באלפי ש"ח בחודש עבור כל משק בית, המצטברים לעשרות אלפי שקלים בשנה, ומהווים הכנסה אלטרנטיבית להשתלבות בשוק העבודה המהווה אחד החסמים המרכזיים להגדלת היקפי התעסוקה בקרב קבוצה זו.⁹

על רקע זה, ובמקרה בו פרשנות חוק היסוד תאפשר מתן עדיפות להקצאת תקציבים ללומדי התורה על בסיס "מאזני צדק אל מול ערכי יסוד אחרים במדינה" כאמור בסעיף 2 להצעת חוק היסוד, בניגוד לאינטרס הכלכלי המשקי, צפויה פגיעה בדפוס הגיוס והתעסוקה של אוכלוסיית הגברים החרדים. פגיעה זו, צפויה להוביל כאמור לעלויות תקציביות ומשקיות בהיקפים נרחבים ולהשלכות מאקרו כלכליות שליליות כבר בטווח הזמן הנראה לעין.

חשש זה, שכאמור תלוי בהשלכות היישומיות של הצעת חוק היסוד, נובע מן האפשרות כי מכוחה יורחב היקף התקצוב וההטבות הכלכליות לפעילויות התומכות בלימוד התורה, אך פוגעות בהשתלבות בצה"ל ובשוק העבודה. כך, למשל, בשל עיקרון "איזון הזכויות" עשויה להתאפשר השוואת סל ההטבות הכלכליות הניתן ללומדי תורה לזה הניתן למשרתי שירות סדיר ומילואים בצה"ל; השוואת תקציבי הישיבות והכוללים לתקציבי המוסדות להשכלה גבוהה; הגדלת תקצוב מוסדות חינוך שמלמדים לימודי תורה ואינם מלמדים לימודי ליבה; מתן עדיפות בהקצאת הטבות בעלות היצע מוגבל ללומדי התורה, כדוגמת תוכנית "מחיר מטרה", הקצאת קרקעות לצרכי ציבור, סיוע בשכר דירה וכיו"ב; הגדלת השתתפות המדינה במימון שירותים חברתיים שונים, ובהם סבסוד שכר הלימוד במעונות יום ללומדי התורה, ועוד. עוד יצוין כי לעניין מתן הטבות בתחום השיכון למשל, משמדובר במלאי קרקעות נתון שאינו ניתן להגדלה, השלכה אפשרית של הצעת החוק היא הסטת העדיפות בהקצאת הקרקעות מחיילי המילואים כפי שנקבעה על ידי מועצת מקרקעי ישראל, לציבור לומדי התורה.

⁵ תחזית אוכלוסיית ישראל 2015-2065, חלופה בינונית, הלמ"ס.

⁶ מיקוד שבועי 19 בנובמבר 2019, אגף הכלכלנית הראשית במשרד האוצר.

⁷ עיבודי שלדור לנתוני סקר הוצאות של הלמ"ס, 2024; "על המיסים ועל הנפלאות: התפלגות הכנסות והוצאות המדינה בקרב משקי בית בישראל", אריאל קרלינסקי, תום שדה, ערן יוגב, מיכאל שראל, הרבעון לכלכלה, 2024.

⁸ הרצאת פרופסור אמיר ירון, נגיד בנק ישראל, 31.12.19.

⁹ חשיבות התמריצים הכספיים להעלאת תעסוקת הגברים החרדים, כפיר בן וזאב קריל, אגף הכלכלנית הראשית, 2019.

צעדים אלה, לצד מגוון רחב של הסדרים נוספים העשויים להתבסס על העיקרון המוצע בהצעת החוק, עלולים לפגוע באופן מהותי במערך התמריצים להשתלבות בשירות הצבאי ובשוק העבודה. בכך, הם צפויים להחריף את האתגרים הביטחוניים והכלכליים שעומדים במשק כבר כיום, ולהעמיק מגמות שליליות להן השלכות פיסקליות ומשקיות בטווח המידי והארוך.

עוד נציין כי ככל שיתברר כי להצעת חוק היסוד קיימות השלכות תקציביות כאמור, עשויה להיות לכך השלכה גם לעניין הוראות סעיף 3 לחוק יסוד: משק המדינה לעניין ההסדרים החלים ביחס ל- "הצעת חוק תקציבית" כהגדרתה בסעיף האמור, וכן לעניין הוראות סעיף 40א(ד) ו-ו(ו) לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985 ("הנומרטור") לעניין ביצוע "פעולה מאזנת" כתנאי לתמיכת הממשלה בהצעת חוק שיש בה כדי להפחית את הכנסות המדינה או להגדיל את ההוצאה הממשלתית באחת או יותר מהשנים הנכללות בתכנית התלת שנתית, והכל כמפורט בסעיף האמור.

לסיכום, היעדרותם של משרתי המילואים משוק העבודה החל מ-7 באוקטובר 2023 מביאה להשפעות מאקרו-כלכליות שליליות בהיקפים משמעותיים, ומחדדת את החשיבות הכלכלית יוצאת הדופן שיש להשתלבות אוכלוסיית הגברים החרדים בשירות החובה בצה"ל. על רקע זה, הפרשנות שיכולה להינתן לחוק היסוד עשויה לפגוע במערך התמריצים הקיים עבור גברים חרדים לגיוס צה"ל, וכך גם ביכולת לספק מענה לצרכי כוח האדם האקוטיים של הצבא במקביל להחרפת הנטל המושת על משרתי המילואים. לצד זאת, בהינתן אותה פרשנות, ההצעה עלולה גם להגדיל את מערך התמריצים השליליים להשתלבות בשוק העבודה, ובכך להביא לפגיעה ממשית במאמצים להגדיל את שיעור התעסוקה בקרב אוכלוסיית הגברים החרדים. יתרה מכך, לאור האתגר המשמעותי שמציבים המאפיינים הכלכליים של אוכלוסיית הגברים החרדים למשק, קיים חשש כי ההצעה עלולה לתרום להעמקת המגמות הכלכליות השליליות הנובעות משיעורי התעסוקה הנמוכים באוכלוסייה זו, לרבות ירידה בצמיחה הכלכלית, שחיקת הכנסות המדינה ממסים ובפגיעה ביכולת לספק לאזרחיה שירותים ציבוריים ברמה נאותה.

בכבוד רב,

דודי קופל, עו"ד

היועץ המשפטי, משרד האוצר

העתק:

מר ישראל מלאכי, מנכ"ל משרד האוצר

מר מהרן פרוזנפר, הממונה על התקציבים, משרד האוצר

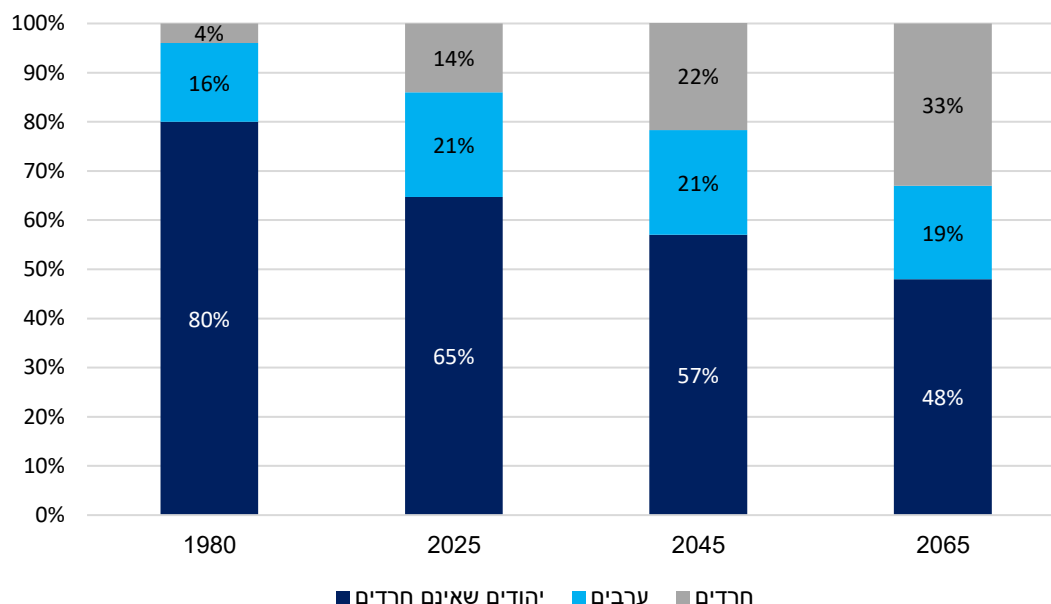
עו"ד אביטל סומפולניסקי, המשנה היועצת המשפטית לממשלה (משפט ציבורי-חוקתי)

עו"ד ינון גוטגליק – סגן בכיר ליועץ המשפטי, משרד האוצר

נספח א' – מאפייני תעסוקת גברים חרדים

1. המגמות הדמוגרפיות מצביעות על כך שבעשורים הקרובים צפוי חלקה של החברה החרדית באוכלוסייה לגדול בהיקפים משמעותיים, עד לכשליש מכלל האוכלוסייה בשנת 2065. לפיכך, לדפוסי התעסוקה של הגברים החרדים צפויות להיות השלכות מאקרו כלכליות נרחבות, הצפויות להשפיע באופן מהותי על הצמיחה הכלכלית ארוכת הטווח של המשק.

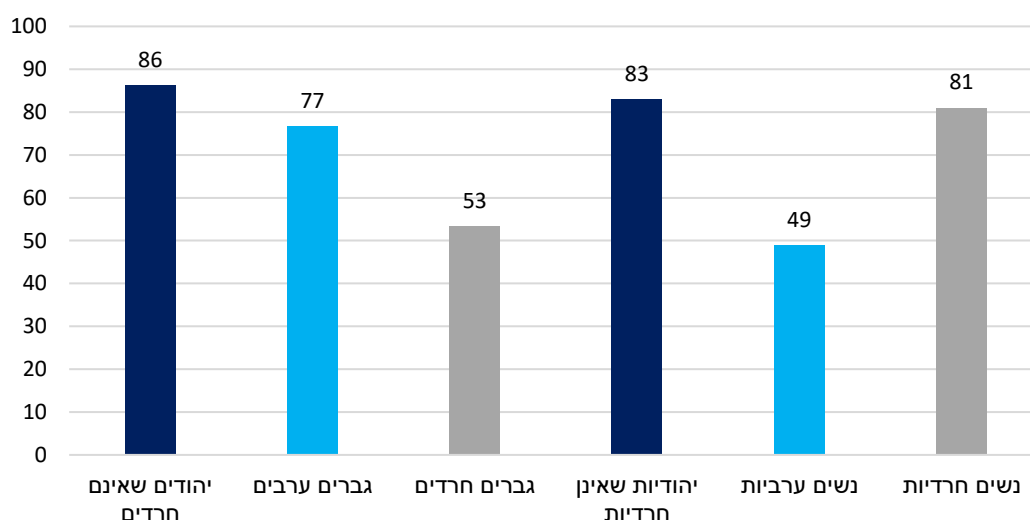
תרשים 1: התפלגות האוכלוסייה בישראל, תחזית בינונית, 1980-2065

מקור: תחזיות דמוגרפיות, הלמ"ס.

2. נכון לסוף שנת 2025, שיעור התעסוקה של גברים חרדים עמד על כ-53%, והיה נמוך משמעותית משאר קבוצות ההשוואה (כ-86% אצל יהודים שאינם חרדים, ו-77% אצל גברים ערבים). פער זה, משקף כמות של כ-90 אלף גברים חרדים שאינם מועסקים בגילי 25-66.

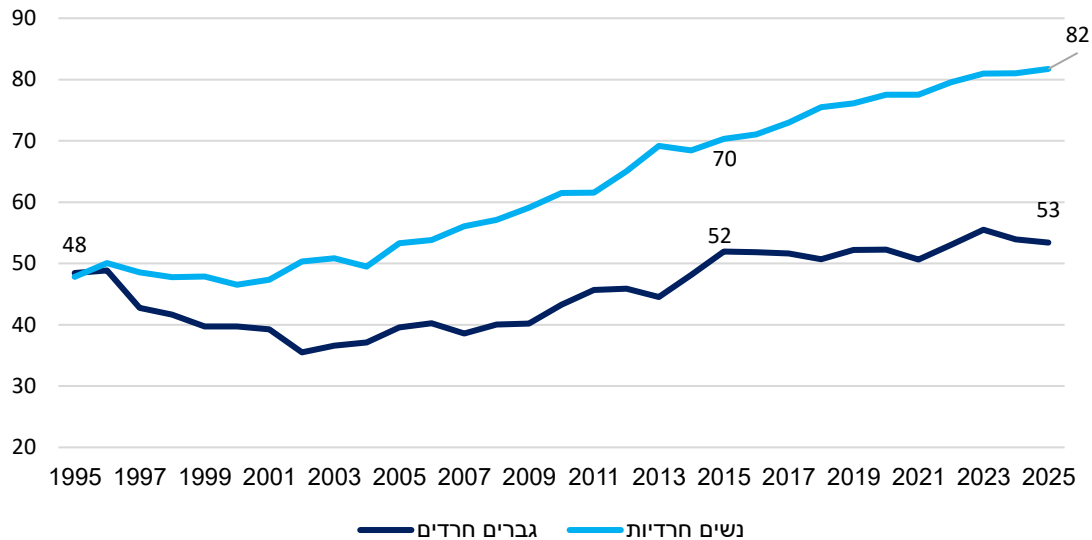
תרשים 2: שיעורי תעסוקה לפי מגדר ואוכלוסייה, גילי 25-66, 2025

מקור: מעקב אחרי יעדי תעסוקה ממשלתיים, הלמ"ס.

3. בחינת מגמות התעסוקה לאורך זמן, מלמדות על עומק הפער להשתלבות בשוק העבודה, שכן בעשור האחרון לא נצפה שיפור משמעותי בשיעורי התעסוקה בקרב גברים חרדים. בקרב הנשים החרדיות, עלה שיעור התעסוקה ב-30 השנים האחרונות באופן משמעותי, כך שכיום הן דומות בשיעור המועסקות ליהודיות שאינן חרדיות.

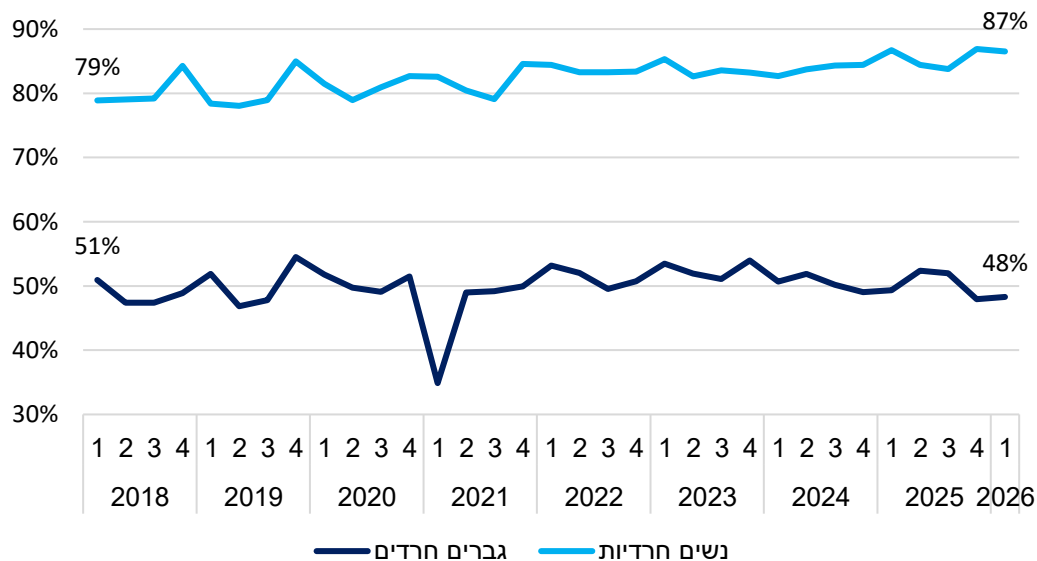
תרשים 3: שיעורי תעסוקה לפי מגדר ואוכלוסייה, גילי 25-66, 1995-2025

מקור: מעקב אחרי יעדי תעסוקה ממשלתיים, הלמ"ס.

4. בחינת מגמות התעסוקה בגילים הצעירים מחדדת את המגמות בכל אחת מהקבוצות: אצל הנשים שיעור התעסוקה אף גבוה מזה של כלל גילי העבודה, ודומה לזה של גברים יהודים שאינם חרדים. אצל הגברים, נצפה שימור של מגמת הסטגנציה.

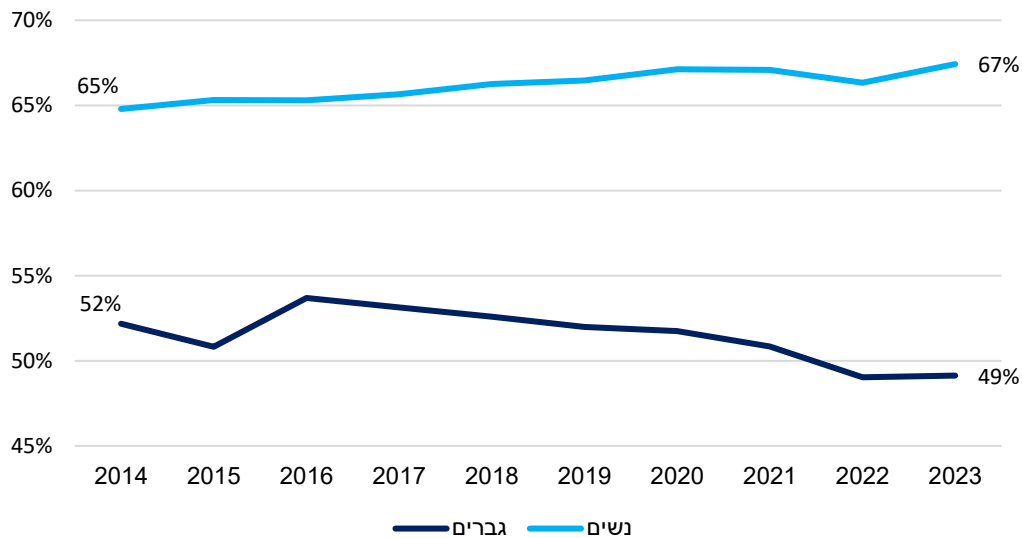
תרשים 4: שיעורי תעסוקת צעירים חרדים לפי מגדר, גילי 25-44, רבעוני, 2018-2026

מקור: נתוני סקר כוח אדם, הלמ"ס.

5. דפוסי התעסוקה באים לידי ביטוי גם בפערי שכר משמעותיים, כאשר מגמות השכר מצביעות על פער הלך וגדל ביחס לאוכלוסייה הכללית. בממוצע, הכנסתו של הגבר החרדי המועסק הינה פחות ממחצית ממשכורתו של הגבר היהודי לא-חרדי. אצל הנשים החרדיות הפער מנשים יהודיות שאינן חרדיות עומד על כשליש.

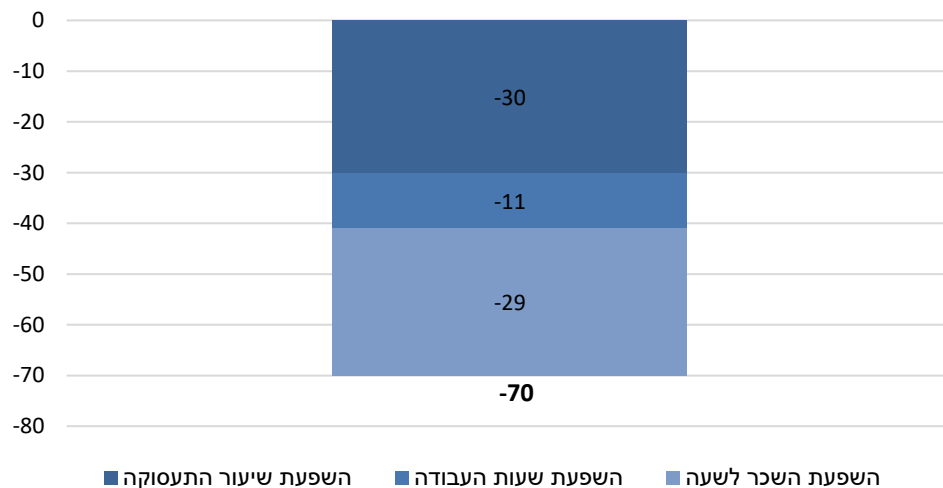
תרשים 5: הכנסה ממוצעת מעבודה, חרדי ביחס ליהודי שאינו חרדי, לפי ומגדר, 2023

מקור: הלמ"ס.

6. פער ההכנסה לנפש בין גבר יהודי לא-חרדי לגבר חרדי, המשקלל את סך הנפשות (גם את אלה שאינם מועסקים, בשונה מפערי שכר), עומד על כ-70%, מהם כשני שליש מוסברים על ידי פער בהיקפי תעסוקה, והיתר בשל פער באיכות התעסוקה, כפי שבאה לידי ביטוי בשכר השעתי.

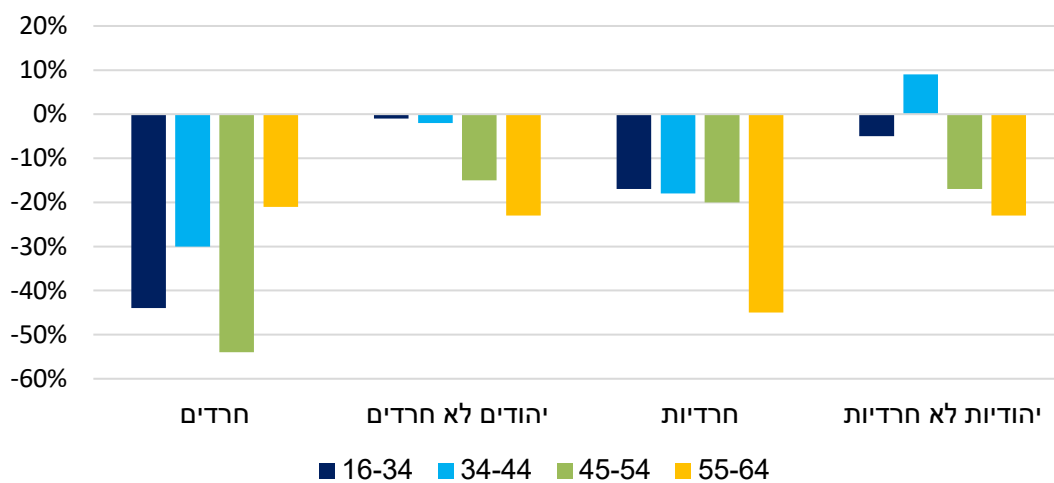
תרשים 6: פער ההכנסה משכר עבודה על פי מקורות הפער, גברים חרדים בהשוואה ליהודים לא חרדים, 2022

מקור: עיבודי בנק ישראל לנתונים מנהליים לשנת 2022, מתוך דו"ח המכון לאסטרטגיה ומדיניות חרדית.

7. מרבית מוסדות החינוך המשותפים לזרם החינוך החרדי במשרד החינוך אינם מלמדים לימודי ליבה, כך שבוגרי מערכות חינוך אלה מגיעים לחייהם הבוגרים עם פערי מיומנויות וידע בהיקפים משמעותיים. כך, בשונה מקבוצות אחרות, בקרב גברים חרדים פערי המיומנויות אצל הצעירים גדולים מאשר אצל המבוגרים, באופן שעשוי לרמוז על קשיים מוגברים להשתלבות עתידית בשוק העבודה.

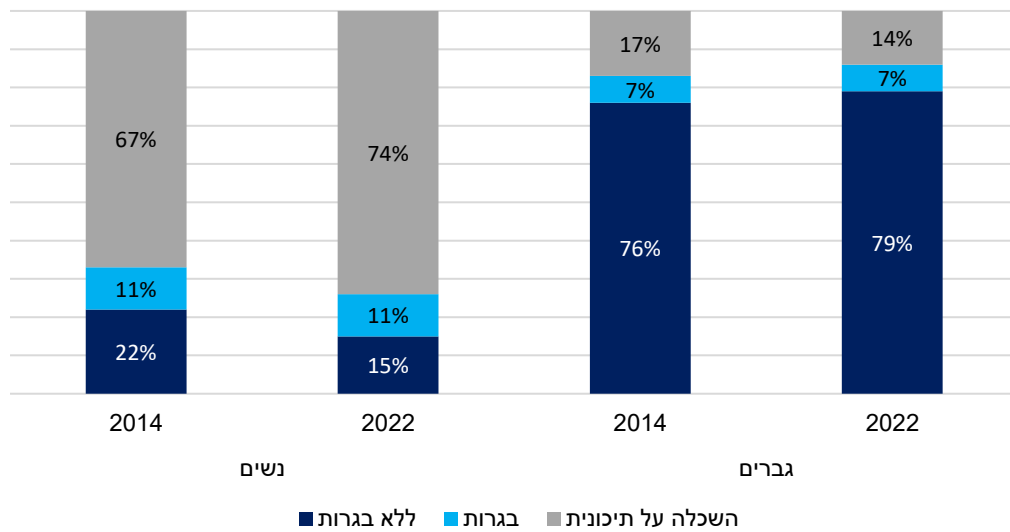
תרשים 7: הפער במיומנויות בהשוואה לממוצע ה-OECD, לפי מגדר, גיל, וקבוצות אוכלוסייה, מונחי סטיית תקן, PIAAC 2023

מקור: עיבודי בנק ישראל לנתוני פיאא"ק, הגל השני והלמ"ס.

8. פערי מיומנויות אלה, נובעים גם מפערים ברכישת השכלה על תכונות, כאשר בחינת מגמות לאורך זמן מלמדת כי שיעור הגברים החרדים הצעירים שהינם משכילים פוחת לאורך השנים. אצל הנשים, קיימת מגמה הפוכה, כך שנצפה גידול בשיעור המשכילות.

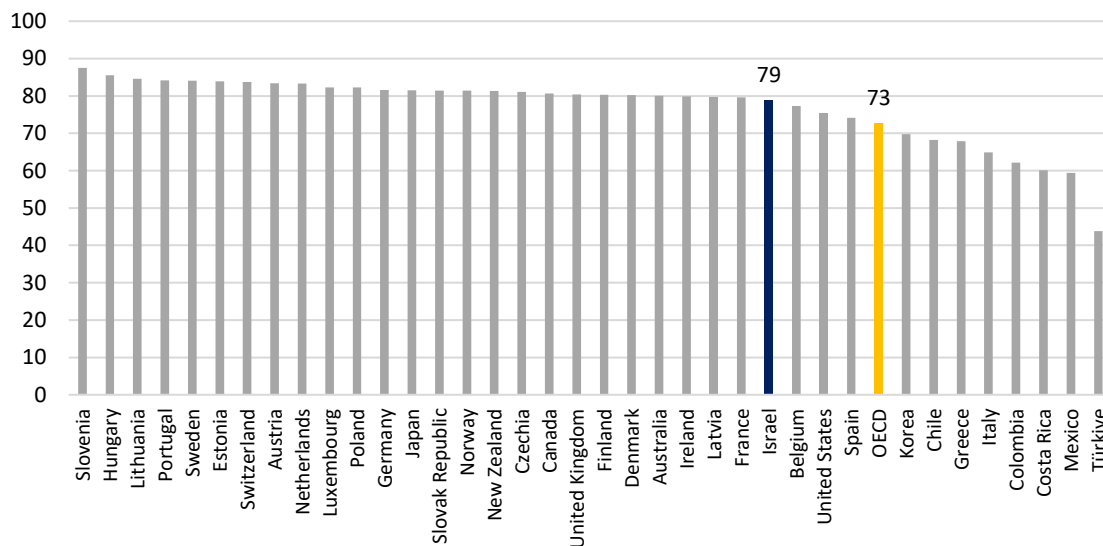
תרשים 8: שינויים ברמות ההשכלה באוכלוסייה החרדית, גילי 25-34

מקור: אגף הכלכלן הראשי, "על רמות ההשכלה של צעירים והשלכותיהן על צמצום הפערים בשוק העבודה" 2023.

9. שיעור התעסוקה של נשים בישראל גבוה ביחס לממוצע ה-OECD, זאת גם בהתחשב בשיעור התעסוקה הנמוך של נשים ערביות.

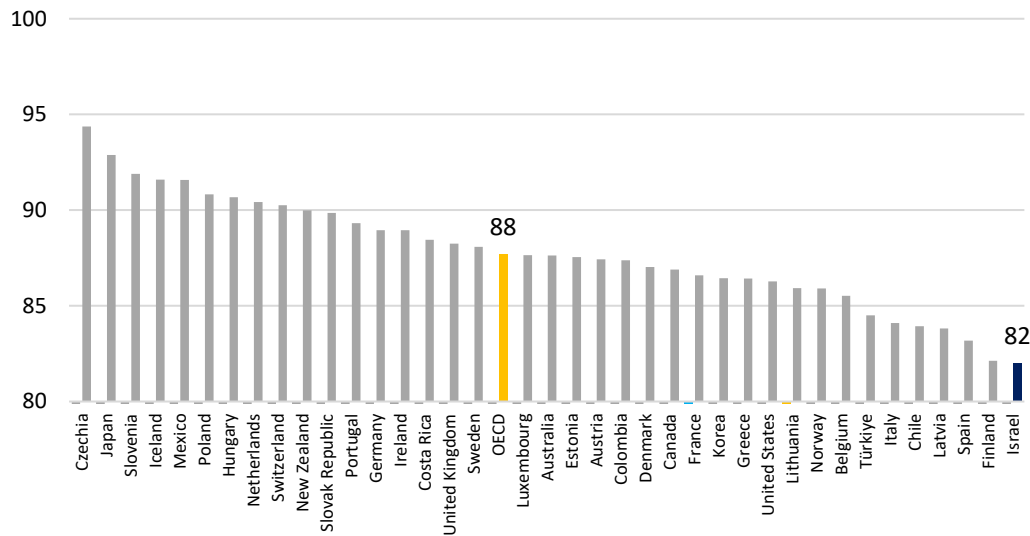
תרשים 9: תעסוקת נשים בגילי 25-54, השוואה בין"ל, 2024

מקור: נתוני ה-OECD.

10. בשונה מכך, שיעור התעסוקה של גברים בישראל הוא הנמוך ביותר מבין מדינות ה-OECD בגילי העבודה העיקריים, באופן המחדד את החשיבות הגבוהה של יצירת תמריץ לשילוב בשוק העבודה דווקא עבור קבוצה זו.

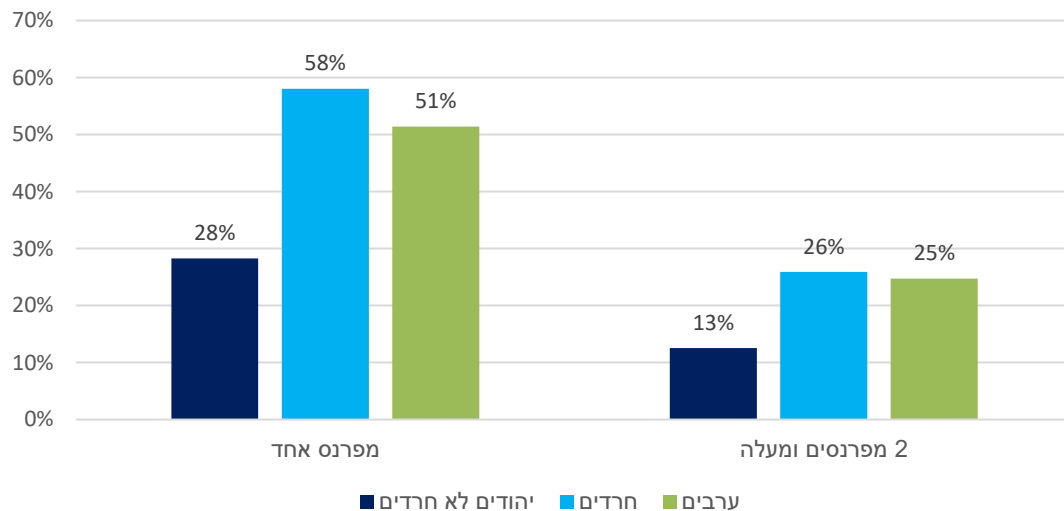
תרשים 10 : תעסוקת גברים בגילי 25-54, השוואה בינ"ל, 2024

מקור : נתוני ה-OECD.

11. הנתונים מלמדים כי תחולת העוני בקרב משפחות בהן שני מועסקים קטנה ממשפחות בהן מועסק אחד בלבד עבור כלל האוכלוסיות, כאשר תעסוקת שני מפרנסים מפחיתה את תחולת העוני במעל למחצית. על כן, לשם הפחתת תחולת העוני בקרב משקי הבית, נדרש לעודד את תעסוקת האב והאם כאחד.

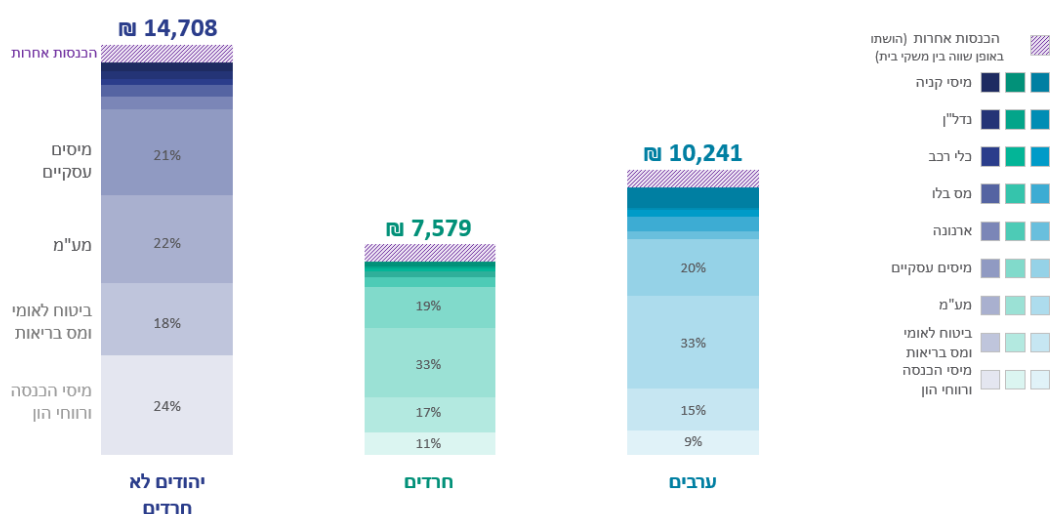
תרשים 11 : תחולת העוני במשקי הבית לפי מפרנסים וקבוצת אוכלוסייה, 2023

מקור : עיבודי משרד האוצר לסקר הוצאות משק בית.

12. משקי בית חרדיים מתאפיינים בהכנסה נמוכה ובמספר נפשות גבוה למשק בית, ולכן מסתמכים על סיוע כלכלי ממשלתי ועל שירותים ממשלתיים בהיקף נרחב. ניתוח ההשפעה של מאפיינים אלה על הקצאת המשאבים הממשלתית מלמדת כי בממוצע, תרומתם של משקי בית חרדיים להכנסות המדינה עומדת על כמחצית מזו של משקי בית יהודיים שאינם חרדים.

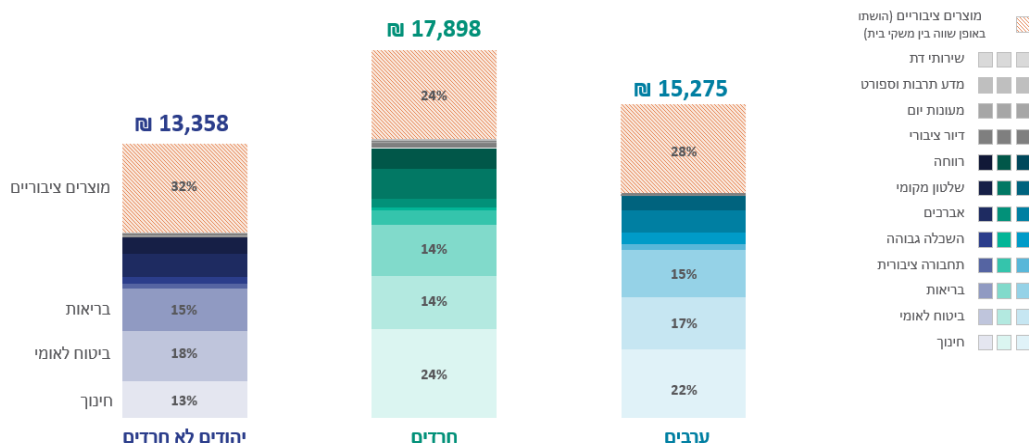
תרשים 12 : תרומה חודשית ממוצעת של משק בית להכנסות המדינה, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2019

מקור: עיבודי שלדור לסקר הוצאות של הלמ"ס.

13. לצד זאת, ההוצאה הממשלתית על משק בית חרדי גבוהה בכ-35% מההוצאה על משק בית יהודי שאינו חרדי.

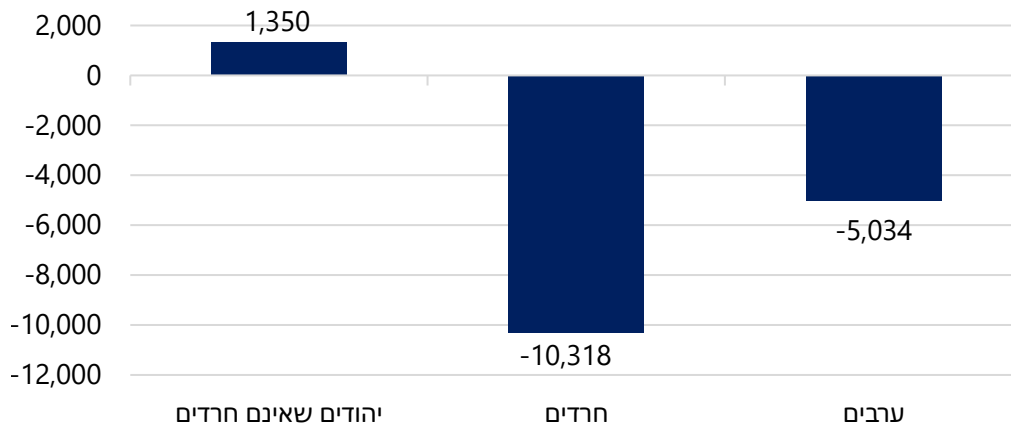
תרשים 13 : הוצאה חודשית ממוצעת עבור משק בית לפי קבוצת אוכלוסייה, כולל מוצרים ציבוריים, 2019

מקור: עיבודי שלדור לסקר הוצאות של הלמ"ס.

14. כך, סכימת ההשפעה על הכנסות והוצאות המדינה יחדיו מלמדת כי בממוצע, משק בית חרדי מייצר אפקט גרעוני בתקציב המדינה בהיקף של כ-10.5 אלף ש"ח בחודש, שמומן על ידי עודף שמקורו במשקי הבית היהודים שאינם חרדים.

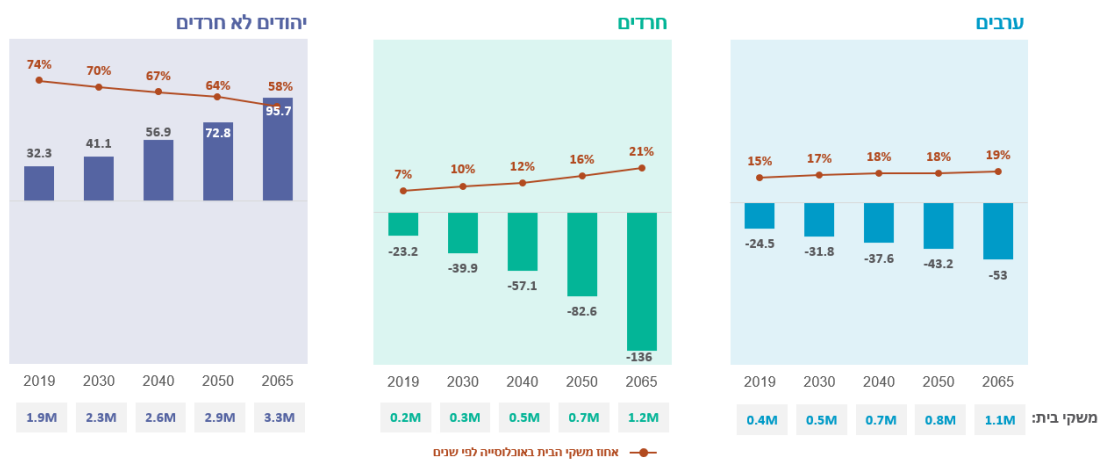
תרשים 14 : העברות חודשיות נטו למשק בית (תרומה להכנסות המדינה פחות הוצאות על משק הבית), לפי קבוצת אוכלוסייה, 2019

מקור: עיבודי שלדור לסקר הוצאות של הלמ"ס.

15. בחינת ההשפעה העתידית של המאפיינים הכלכליים של משקי הבית בראי המגמות הדמוגרפיות מלמדת כי בטווח הארוך נראה שהסבסוד הצולב בין קבוצות האוכלוסייה אינו בר קיימא: בשנת 2019 הגירעון הפיסקלי שמקורו במשקי הבית החרדיים (-23.2) קטן מהעודף שמקורו במשקי בית יהודיים שאינם חרדיים (32.3), אך בשנת 2065 המאזן מתהפך, והגירעון שמקורו במשקי בית חרדיים (-136) גבוה באופן משמעותי מהעודף הפיסקלי שמקורו במשקי הבית היהודיים שאינם חרדיים (95.7), כך שיידרשו מקורות תקציביים נוספים בהיקף נרחב לכיסוי הגירעון הצפוי.

תרשים 15: תחזית מאזן פיסקלי נטו לפי נתוני שנת 2019, לפי קבוצת אוכלוסייה, מאזן שנתי במיליארדי ש"ח, 2019-2065

*מוצרים ציבוריים ותמיכות בתעשיות הושטו מחדש בכל נקודת זמן בהנחה שסה"כ הוצאות אלו גדלות ב-1% בשנה (ולא ביחס ישיר לגידול במשקי הבית).
מקור: עיבודי שלדור לסקר הוצאות של הלמ"ס.

נספח ב' – הטבות ממשלתיות שאינן מעודדות השתלבות בשוק העבודה

הזכאות למגוון הטבות ממשלתיות אינה מותנית בהשתתפות או בניסיון להשתתפות בשוק העבודה, ובמקרים רבים מוקנית למשקי בית על פי מבחן הכנסה בלבד ובהתחשב במספר הנפשות במשק הבית. כתוצאה מכך, במקרים רבים מבחנים אלה מייצרים מנגנונים המפחיתים את הסיוע הכלכלי הממשלתי דווקא עם הגברת ההשתלבות בתעסוקה:

1. מבחן התמיכה למוסדות תורניים, אשר מקנה סיוע כלכלי המועבר במקרים רבים מהמוסדות לתלמידי המוסד, ומותנה באי-השתלבות בשוק העבודה.¹⁰
2. סבסוד שכר הלימוד במעונות היום, שתכליתו עידוד תעסוקת הורים לפעוטות בגילי לידה עד 11.3.
3. הנחה בתשלומי הארנונה למגורים, שאינה מותנית במבחן תעסוקה, וגדלה ככל שלמשק הבית הכנסה נמוכה יותר ומספר נפשות גבוה יותר.¹²
4. התוכנית הממשלתית להנגשת רכישת דירה ראשונה למחוסרי דיור, "מחיר מטר", המקנה זכאות בהתאם לקריטריונים שאינם תלויים בסטטוס התעסוקתי.¹³
5. סבסוד משכנתאות לזכאים בתנאים עדיפים על תנאי השוק שניתן על ידי משרד השיכון לפי שיטת ניקוד, המגדירה תבחינים שונים לרבות גיל, מצב משפחתי ועוד.¹⁴
6. הנחה בדמי הביטוח הלאומי, שהוקנתה למתנדבים במסגרות שונות, לרבות שירות לאומי, שירות אזרחי או התנדבות קהילתית, מוקנית גם עבור תלמידים במוסדות תורניים.¹⁵
7. סבסוד שכר דירה המועבר על ידי משרד השיכון מותנה במבחן תעסוקה עבור מפרנס אחד במשק הבית בלבד.¹⁶
8. סבסוד משרד החינוך לתשלומי הורים למסגרות חינוך משלימות אינו מותנה במבחן תעסוקה, כך שגובה השתתפות משק הבית נקבע לפי האשכול החברתי-כלכלי של הרשות המקומית.¹⁷
9. הנחה לנסיעות בתחבורה ציבורית, המוקנית בהתאם לאשכול החברתי-כלכלי של האזור סטטיסטי בו מתגורר הפרט.¹⁸

¹⁰ מבחן התמיכה לחלוקת כספים לצורך תמיכה של משרד החינוך במוסדות תורניים-לימוד ופעולות, משרד החינוך.

¹¹ מבחני תמיכה להשתתפות המדינה בעלות שכר לימוד במעון או משפחתון, משרד העבודה.

¹² תקנות הסדרים במשק המדינה (הנחה מארנונה), תשנ"ג 1993.

¹³ תנאי הזכאות ל-"דירה בהנחה", משרד הבינוי והשיכון.

¹⁴ נוהל זכאות לסיוע של חסרי דירה, הוראה מס' 08\01, משרד הבינוי והשיכון.

¹⁵ חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995.

¹⁶ נוהל זכאות לסיוע בשכר דירה, הוראה מס' 08\04, משרד הבינוי והשיכון.

¹⁷ ניצנים - תוכנית הצהרונים הלאומית לגנים ולכיתות א-ב ו'ניצנים בחופשות' (בית הספר של החדים) לגנים ולכיתות א-ג החינוך האגיל ובחינוך המיוחד, משרד החינוך.

¹⁸ צו פיקוח על מחירי מצרכים ושירותים (מחירי נסיעה בקווי שירות באוטובוסים ומחירי נסיעה ברכבת מקומית), תשפ"ב-2022.

נספח ע/16

**העתק עמודים רלבנטיים מפרוטוקול
דיון ועדת הכנסת מיום 6.7.2026**

עמ' 268

ועדת הכנסת

בראשות חבר הכנסת אופיר כץ
מנהלת הוועדה: נועה בירן-דדון

לכל הוועדות

טלפון: 02-6408073 | דוא"ל: vadatk@knesset.gov.il | פנייה דרך האתר

צוות מקצועי ויצירת קשר

תחומי עיסוק

הרכב הוועדה

לכל חדשות הוועדה

5 ביולי 2026, כ' בתמוז תשפ"ו, בשעה 13:30

ועדת הכנסת החלה להכין לקריאה שניה ושלשית את הצעת חוק יסוד לימוד תורה *היועצת המשפטית לכנסת: בקריאה הראשונה לא הובהר אם מדובר בחוק הצהרתי או בעל משמעות מעשית; *היעוץ המשפטי של משרד האוצר הזהיר מהשלכות על שירות חובה ושוק העבודה במגזר החרדי

ועדת הכנסת החלה היום (ראשון) להכין לקריאה שניה ושלשית את הצ"ח יסוד: לימוד תורה.

נוסח הצעת החוק, לאחר הערות ועדת שרים לענייני חקיקה, מבקש לקבוע כי לימוד התורה הוא ערך יסוד במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל, כדי לקבוע הכרה בלימודי התורה כערך יסוד וליצור מאזני צדק אל מול ערכי יסוד אחרים במדינה. *היועצת המשפטית של הכנסת, עו"ד שגית אפיק: במהלך הדיונים לקריאה ראשונה נשאלו יוזמי החוק האם להצעה יש משמעויות מעשיות או הצהרתיות בלבד, ולא קיבלנו תשובות חד משמעיות. אנחנו עוסקים בחוק יסוד ויכולה להיות להצעה השפעה מעבר למישור ההצהרתי, ולכן פנינו למשרדי הממשלה השונים איך הם רואים את הדברים. עכשיו, אתם בהכנה לקריאה שנייה ושלשית, והעמדות שחברי הוועדה יגבשו בדיונים, הם אלה שמבחינתי יהוו את כוונת המחוקק באשר להמשך הדרך של ההצעה. ואם חברי הוועדה סבורים שאין מקום שהחוק יקבל משמעות מעשיות שעלולות לייצר איזושהי פגיעה, זה צריך להיאמר כאן בצורה ברורה.

המשנה ליועמ"ש לממשלה, עו"ד אביטל סומפלוניסקי אם כוונת המחוקקים בחוק דקלרטיבי יש לנסח את החוק בצורה אחרת.

דודי קופל, היועץ המשפטי של משרד האוצר: המשמעות של הצעת החוק לא לגמרי ברורה, מה כוונת המציעים ומה תהיה הנפקות המעשית של הצעת החוק. אם תתקבל פרשנות לפיה לחוק היסוד המוצע יש משמעות אופרטיבית, שערך לימוד התורה גובר על ערך השוויון, זה עלול להשפיע בשלושה מישורים: ערך חובת הגיוס, המשמעות הכלכלית והתקציבית שנגזרת מחייבי גיוס והשלכות נוספות של הרחבה אפשרית כלפי לומדי התורה.

רום בראב, מאגף התקציבים במשרד האוצר קיים חשש שאישור החוק יצדיק קידומם של צעדי מדיניות הסותרים את אינטרס המשקי הרחב, ובפרט תחת המאמצים להתמודד עם שניים מהאתגרים הכלכליים המרכזיים של המשק הישראלי: שילוב גברים חרדיים בשירות חובה, והשתלבותם בשוק העבודה. בראב העריך שעלות הכלכלית למשק עבור חודש של שירות מילואים בעד משרת בודד עומדת בממוצע על כ-50 אלף ש"ח, כך שמאז תחילת המלחמה העלות הכלכלית המצטברת בעד שירות מילואים עומדת על 170 מיליארד שקלים, ועוד 115 מיליארד שקלים הוצאות ממשלה בעד שירות מילואים. וככל ופרשנות חוק היסוד תאפשר מתן פטור או את החזרת ההטבות שנשללו לחייבי גיוס, ההשפעה המיידית הצפויה תהיה הכבדת נטל השירות על משרתי המילואים והסדיר בשנים הבאות, באופן שיביא לפגיעה בכלכלה.

חה"כ גלעד קריב החוק עושה שימוש במושג שלא קיים 'ערך יסוד בחקיקה'. מבקש חוות דעת משפטית מה אומר 'ערך יסוד' כדי שנבין מהם ההשלכות. המציעים אומרים שהחוק הוא רק הצהרתי בלבד, יש דבר כזה חוק שהוא רק דקלרטיבי? גם *חה"כ נאור שירי* אמר שהוא אינו מכיר הצעת חוק דקלרטיבי נוסף. ואם החוק הוא הצהרתי בלבד, מציע להוסיף את ערך השירות לתוך החוק.

חה"כ מיקי לוי לצד הצעת החוק הזאת הצעתי הנחתי הצעת חוק יסוד דומה לשירות בצה"ל, אותם מילים רק שיניתי את צמד המילים 'לימוד תורה' ל'שירות בצה"ל' ואני מקווה שהממשלה תעביר את החוק הזה.

לשאלת *חה"כ ינון אזולאי* האם באמצעות החוק יהיה ניתן לפטור את החרדים באמצעות פטור מגיוס השיבה היועצת המשפטית לכנסת עו"ד אפיק שלא. *חה"כ אזולאי* אמר שמטרת החוק להעניק סוג של משקולת, שכשיבוא שופט ויצטרך להחליט האם יש שוויון או אין, יהיה לו עוד שיקול דעת. וכפי ששאלתי וקיבלתי תשובה מהיועמ"שית לכנסת ביום חקיקת החוק, אף אחד לא יקבל פטור מגיוס.

חה"כ יצחק פינדרוס לחוק יש משמעות. יש ערכי יסוד שמובנים מאליהם. רוצים להציב לשופטים תמרון, זה לא פטור משירות צבאי. אם הוא יהיה בחקיקה תהיה לו משמעות כערך יסוד מול ערכים אחרים.

איציק סעידיאן, הלום קרב אני מאמין בלב שלם שהערכים לימוד תורה ושירות צבאי משלימים אחד את השני, וצריך לחבר את שניהם באותו חוק. התיקון שבאמת צריך לעשות הוא לתת ערך עליון ללוחמים והלוחמות, למי שיצא לקרב שהיה מוכן להקריב את חייו והיה מוכן למות. להעניק להם טיפול ראוי, יחס והוכרה שמגיעה להם.

חה"כ משה אבוטבול: במידה אחרת אנחנו אומרים שצריך שיהיה שבט בעם ישראל שילמד תורה נטו. תורה שמביאה לידי מעשה, שמכשירה קאדר של דיינים, ראשי קהילות, כל אחד והתפקיד שלו. יש את הספרא ואת הסייפא ושניהם ירדו כרוכים מהשמיים.

הרב תמיר גרנות, ראש ישיבת ההסדר אורות ואביו של סרן אמיתי גרנות ז"ל: אני רוצה להציע הצעה שתסיים את הקרב, התורה יכולה להיות העיקרון המאחד של עם ישראל ואם החוק יעבור כפי שהוא הוא יהפוך לעיקרון מפריד, ולכן אני מציע להוסיף את המילים "הכרה בלימוד תורה המביא לידי מעשה", נוסח שמוסכם על כולם. זה גם שלום וגם אמת פשוטה שאי אפשר להתווכח איתה.

קישור לתמונות מהדיון (נועם מושקוביץ, דוברות הכנסת):

<https://photos.app.goo.gl/VLzoCCEiuWX431o58>

מאיר מישאל, דובר הוועדה

להודעה הקודמת

להודעה הבאה

ועדת הכנסת

משכן הכנסת, הקריה ירושלים

חדר הוועדה: אגף קדמה, קומה 3, חדר 3720

- ◀ אופן הכניסה לכנסת, קוד לבוש ונגישות
- ◀ חניה והגעה בתחבורה ציבורית
- ◀ שדלנים ועמותה/חברה הנתמכת על-ידי ישות מדינית זרה
- ◀ השתתפות קטינים בישיבות הוועדה

נספח ע/17

העתק הודעת דוברות ועדת הכנסת

מיום 5.7.2026

עמ' 271

**הכנסת העשרים-וחמש
מושב רביעי**

**פרוטוקול מס' 333
מישיבת ועדת הכנסת
יום שני, כ"א בתמוז התשפ"ו (06 ביולי 2026), שעה 9:00**

סדר היום:

1. פניית יושבת ראש ועדת התקשורת בדבר טענות נושא חדש בעת הדיון בהצעת חוק התקשורת (שידורים), התשפ"ו-2025 (מ/1898)
2. הקמת ועדה משותפת לוועדת החינוך, התרבות והספורט ולוועדת הפנים והגנת הסביבה, לפי סעיף 3 לחוק בית הספר החקלאי מקווה ישראל, התשל"ו-1976
3. חילופי אישים בוועדות משותפות
4. הוספת ממלאי מקום קבועים בוועדות הכנסת
5. הצעת חוק יסוד: לימוד תורה (פ/1540/25)(כ/1206), של חה"כ משה גפני וקבוצת חברי כנסת – הכנה לקריאה שנייה ושלישית
6. הקדמת הדיון בהצ"ח הבחירות לכנסת

נכחו:

חברי הוועדה:

אופיר כץ – היו"ר
ינון אזולאי – מ"מ היו"ר
מישל בוסקילה
מירב בן ארי
יצחק גולדקנופ
עמית הלוי
צביקה פוגל
משה אבוטבול
ניסים ואטורי
אחמד טיבי
מיקי לוי
משה סעדה
עודד פורר
שמחה רוטמן
פנינה תמנו

חברי הכנסת:

ואליד אלהואשלה
ולדימיר בליאק
ששון ששי גואטה
איתן גינזבורג
משה גפני
סימון דוידסון
אלי דלל
מיכל מרים וולדיגר
אכרם חסון
שלי טל מירון
שרון ניר
יבגני סובה
משה סולומון
יסמין פרידמן
אורית פרקש הכהן

יצחק קרויזר
גלעד קריב
אפרת רייטן מרום
אלעזר שטרן
נאור שירי

מוזמנים:

משרד הבינוי והשיכון	–	אפרת פרוקצ'יה
המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט ציבורי - חוקתי), משרד המשפטים	–	אביטל
		סומפולינסקי
אזרחית, אחים לנשק	–	עינב אשכול
עמית בכיר והדיקאן הנכנס של הפקולטה למשפטים בעברית, המכון הישראלי לדמוקרטיה	–	בנימין פורת
המכון הישראלי לדמוקרטיה	–	עילאי גבאי
תלמידת תיכון	–	איילת אליעז
ראש המכינה	–	מיכל נגן
מנכ"ל, המועצה לחינוך ממלכתי-עברי	–	אריאל לוי
ארגון העיתונאים והעיתונאיות	–	עמית קלדרון
ארגון העיתונאים והעיתונאיות	–	חיים הר זהב
פורום נשות המילואימניקים	–	אילת עירון
	–	מיכה כ"ץ
	–	עומר אמסלם
	–	ראובן דה מאי
		נתי שקד
		חגי לובר
		צביקה גרינגליק

ייעוץ משפטי:

שגית אפיק
ארבל אסטרסון

מנהלת הוועדה:

נועה בירן-דדון

רישום פרלמנטרי:

הדס ליפמן

רשימת הנוכחים על תואריהם מבוססת על המידע שהוזן במערכת המוזמנים הממוחשבת. ייתכנו אי-דיוקים והשמטות.

1. טענת נושא חדש בעת הדיון בהצעת חוק התקשורת (שידורים), התשפ"ו-2025 (מ/1898)**היו"ר אופיר כץ:**

פניית יושב-ראש ועדת התקשורת בטענת נושא חדש. הוועדה החלה ביום 30.6.2026 להצביע על סעיפי הצעת החוק שבנדון לקראת העברת ההצעה להנחה במליאה לקריאה השנייה ולקריאה השלישית. במהלך הדיון, חברי הכנסת איתן גינזבורג ואפרת רייטן טענו ביחס לסעיפים בנוסח הצעת החוק כי הם בגדר נושא חדש, בהתאם לקבוע בסעיף 85(ב) לתקנון הכנסת, כמפורט להלן. סעיף 5א – תפקידי הרשות וסמכויותיה – הטענה הועלתה על ידי חבר הכנסת גינזבורג. בבקשה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

תודה רבה, אדוני היושב-ראש, בוקר טוב. סעיף 5א(ב), שעוסק בתפקידי הרשות החדשה לתקשורת, אני רוצה לדבר לגבי עניין חומר התועבה. בתפקידי הרשות וסמכויותיה נקבע בין השאר שבמילוי תפקידה להסדרת פיקוח על אספקת תוכני צפייה ושמע כאמור בסעיף קטן (א) תפעל הרשות לשם, אני יורד לסעיף 4, למניעת אספקת תכנים שהם חומר תועבה כמשמעותו בחוק העונשין והגנה על הקטינים מפני אספקת תכנים מיניים ותכנים אלימים.

אדוני, מליאת הכנסת החליטה ביום 2 ביוני לפצל מהחוק את הנושא הזה, את הפרק הזה מהחוק, ומהרגע שבו הנושא הזה פוצל מהחוק, אי אפשר להכניס אותו לחוק בדלת אחורית בסעיף אחר. אם החליטה מליאת הכנסת שהנושא הזה יוצא מהחוק, אז אי אפשר לדון בו. זה התקנון של הכנסת, ככה אנחנו נוהגים, ולאורך כל החוק אנחנו רואים איך באופן שיטתי יושבת-ראש הוועדה ושר התקשורת מנסים להכניס נושאים וסעיפים, שהמליאה החליטה לפצלם מהחוק. זה דבר שלא היה כדוגמתו בכנסת, אי אפשר להכניס נושאים שיצאו מהחוק בדלת האחורית של החוק, ולכן אנחנו עומדים פה על טענת נושא חדש. זה יבוא אחר כך בעוד סעיפים אחרים שהעלינו במהלך הדיונים.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה, מי רוצה להשיב לטענה?

שגית אפיק:

אני אתייחס. אתה יכול לעשות בבקשה את 5א עם סעיף 98א ו-98 ב, איסור אספקת חומר תועבה והגנה על קטינים? אני אענה פשוט על שלושתם.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

סעיף 98א לחוק עוסק באיסור אספקת חומר תועבה. ספק תכנים רשום לא יספק לציבור תכנים שהם חומר תועבה כמשמעותו בחוק העונשין, לרבות תכנים שאינם אחד מאלה: הצגת יחסי מין שיש בהם אלימות, התעללות, ביזוי, השפלה או ניצול, הצגת יחסי מין קטין או אדם הנחזה לקטין והצגת אדם או אבר מאבריו כחפץ זמין לשימוש מיני, והכל כשהתכנים המנויים בפסקאות (1) עד (3) אינם באופן מובהק בעלי ערך אומנותי, מדעי, חדשותי, חינוכי או הסברתי, המצדיק בנסיבות העניין את הפצתם.

סעיף 70 בנוסח הממשלתי הכחול בשידורים אסורים של חומר תועבה פוצל גם הוא ביום 2.6.2026 במליאת הכנסת, ובנוסח החדש של יושבת-ראש הוועדה, הוחזר כסעיף 98א לחוק תוך כדי שמסירים את סעיף ההסתה לגזענות, כלומר, אותו סעיף שהמליאה החליטה לפצל כסעיף 70 החזירו אותו כסעיף 98א לחוק. זה לא חוקי, זה לא תקין, זה פרופר נושא חדש, ולכן הגם שהיינו רוצים שהדבר הזה יהיה, אי אפשר לפעול פה בניגוד לתקנון, וצריך פה לטעון על הנושא הזה ולהשאיר אותו כנושא חדש. גם ביחס ל-98ב, אולי שלי תרצה להרחיב אותו, ביחס להגנה על קטינים.

שלי טל מירון (יש עתיד):

אני מסכימה עם כל הדברים שאיתן אמר. אני רוצה הבוקר הזה לברך את הרב דרעי, כי אני מבינה שלאור ההסתייגויות של אבי מעוז שנפלו בנושא חילול שבת ותכני תועבה, אני מבינה שאחרי ארבע שנים בקדנציה הזאת של עבודה מאוד קשה של האופוזיציה, אריה דרעי החליט להיפתח לעולם הליברלי, והוא עכשיו איתנו, והוא מאמין שצריך להעלות ליישומון הממשלתי בשבת את כל התכנים בחינם - לא בטלויזיה, ביישומון, שיהיה בכיס, בטלפון של החרדים, וכמובן גם חומרי תועבה וגם הישרדות וגם האח הגדול וכל מה שמשודר או בשבת או בכלל, עם התכנים שיש בתוך הדבר הזה, ואני רוצה לברך אותו על כך שהוא החליט, בניגוד לרבנים של מועצת חכמי התורה, בהקלטות, שאמרו שהם נגד זה, שהוא הולך איתם. אז אנחנו שמחים שהוא יצטרף למחנה הליברלי ומברכים את הקהל החרדי על הצטרפתם אלינו.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני רק אגיד את 1998 כי לא ניתן. גם סעיף 92 בנוסח הממשלתי פוצל מהחוק ב-2 ביוני 2026 והוחזר אליו כסעיף 198 לחוק שנמצא בפנינו, ומכיוון שסעיפים אלו פוצלו מהצעת החוק המקורית, ואחרי זה חזרו אליה, זה נושא חדש גם ביחס להגנה על קטינים.

שגית אפיק:

יש פה עשר טענות של נושא חדש ביחס לעשרה סעיפים, אז אני רוצה לתת הקדמה. אני אחלק את ההתייחסות המשפטית שלי ביחס לנושאים החדשים האלה לשלושה חלקים, שלוש התייחסויות.

החלק הראשון הוא טענות נושא חדש ביחס לסעיפים שנכללו בהצעת החוק שבכחול, והוועדה מצאה לנכון לאחר דיון בהם לשנות את ההסדר באופן כזה או אחר. ביחס לסעיפים האלה, אני כבר מקדימה ואומרת, בעינינו הם לא נושא חדש. זה חלק מעבודתה של הוועדה. סעיף שנכלל בהצעת החוק שבכחול נשאר עד תום הדרך, והמנגנון שלו או דבר מה מסוים בו תוקן בהמשך לטענות חברי הוועדה, זה לא נושא חדש.

החלק השני של דבריי יתייחס לטענות נושא חדש ביחס לסעיפים שהיו בכחול. בשלב מסוים החליטה הוועדה, לבקשת שר התקשורת ובהתנגדות גם של הייעוץ המשפטי של הכנסת, גם שלי - הופעת בעצמי בפני הוועדה - לפצל את הצעת החוק, כשהנימוק המרכזי לפיצול היה קוצר זמן" ובהחלטת הפיצול הוזכרו שלוש סיבות: האחת, מורכבותם של חלק מההסדרים המוצעים, השנייה שהחליטו להשאיר בשל קוצר הזמן רק את הפרקים ההכרחיים, והשלישית, שחלק מההסדרים נותרו במחלוקת פנים ממשלתית, ולכן לא נמצא לנכון להוסיף ולקדם. אני רק אפתח סוגריים ואומר שהפגמים בהליך הפנים ממשלתי, כמובן מכיוון שהוועדה לא הצליחה לברר אותם עד תומם, הם המשיכו להשפיע לאורך כל ההליך, ולכן הוועדה ביקשה להותיר חלק מהם לפחות עם המחלוקת הפנים ממשלתית ועם הפגמים שהיו בהם, מחוץ לחוברת הכחולה.

ביחס לסעיפים אלה, שיצאו בפיצול, מכיוון שהם לא היו הכרחיים לפי החלטת הפיצול של הוועדה עצמה, החזרתם בדלת האחורית, תוך כדי דיוני הוועדה, היא בהחלט נושא חדש. היא נושא חדש בשני מובנים: מובן אחד, מכיוון שהוועדה הוציאה אותם, אני גם אומר שטרם הפיצול הייעוץ המשפטי לוועדה, ביחס לשני הסעיפים שזה אתה נדון, 198א, איסור אספקת חומר תועבה והגנה על קטינים, הייעוץ המשפטי לוועדה הבהיר, שמרגע שהסעיפים האלה יפוצלו, לא ניתן יהיה להוסיף ביחס אליהם מנגנון.

אנחנו בייעוץ המשפטי של הכנסת ובייעוץ המשפטי של הוועדה, חשבנו שמדובר בשני סעיפים מאוד חשובים, שהם חלק מהסמכויות שצריכות להיות בהחלט לרשות, ושהם חלק מהצרכים שלשם נועד החוק הזה. אף על פי כן בעת הפיצול השר הודיע שבכוונתו לפצל את הסעיפים האלה. הם לא הכרחיים, לא ניתן היה לדון בהם לפי השיטה של הפיצול שנעשתה בשל קוצר זמן, ולכן מבחינתי הסעיפים האלה הם סעיפים של נושא חדש.

החלק השלישי של נושא חדש - אמרתי שיהיו לעמדה שלי שלושה חלקים - לא נושא חדש, נושא חדש בשל פיצול פלוס הנמקה מתוך הפיצול, ובפרט ביחס לשני הסעיפים האלה. אני אומרת, אנחנו הצבנו תמרוך אדום בזמן אמת על זה שככל שמוציאים את הסעיפים האלה לא ניתן יהיה אחר כך בדלת האחורית להכליל איזשהו תיקון אחר ביחס אליהם והם בעצם, שניהם הוחזרו. אנחנו חושבים שאלה סעיפים מאוד חשובים, ושלא היה מקום להוציא אותם. אנחנו הצבענו על זה שטרם הפיצול, אבל הם בהחלט עונים על ההגדרה של נושא חדש.

החלק השלישי של הדברים שלי יתייחס בהמשך לנושא חדש, שהוא בעיניי מעבר לנושא חדש. הוא נושא חדש שהוא כבר סוג של פגם בהליך. לא הגענו אליו, רק בגלל שנתתי הקדמה. סעיף 98א, איסור אספקת חומר תועבה, סעיף 98ב, הגנה על קטינים, שניהם נושא חדש. סעיף 5א, אתם טענתם לגביו נושא חדש. הוא לא כולו נושא חדש בעיניי, רק הפסקה שעוסקת באיסור אספקת חומרי תועבה ובהגנה על קטינים, משום שכל הנושא הזה למעשה פוצל בהיותו לא הכרחי להסדרה, ולכן החזרתו בדלת האחורית היא דבר שאיננו מקובל בהליך חקיקה, וזה בהחלט נושא חדש.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

רק רוצה להבהיר, שהדברים יהיו ברורים גם ליושב-ראש וגם לחברי הוועדה. אדוני היושב-ראש, הטענה שלי לנושא חדש, גברתי היועצת המשפטית, הייתה ספציפית לסעיף 5א(ב), בניגוד למכתבה של יושבת-ראש הוועדה שכתבה כל 5א -

שגית אפיק:

רק 5א(ב), יחד עם 98א ו-98ב הם נושא חדש. אני רואה אותם כמכלול, כי בעצם אחד מפנה לשני. הצבעה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

התייעצות סיעתית.

היו"ר אופיר כץ:

חמש דקות.

(הישיבה נפסקה בשעה 09:15 ונתחדשה בשעה 09:20).

היו"ר אופיר כץ:

הצבעה. מי בעד? מי נגד? מי נמנע?

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

היועצת המשפטית אמרה שזה נושא חדש.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

איך?

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

יש פה שלושה יושבי-ראש ועדה. אומרת היועצת המשפטית שזה נושא חדש, מיכל וולדיגר, צביקה פוגל נגד היועצת המשפטית?

אפרת רייטן מרום (העבודה):

נגד התקנון שכתבו חברי כנסת. עוד פגם מהותי פה לכל הליך החקיקה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אתם פועלים נגד היועצת המשפטית של הכנסת.

הצבעה

היו"ר אופיר כץ:

4 בעד. טענת נושא חדש לא עבר.

סעיף 76א – חובת העברה ללא תמורה של תכני ספק בעל חשיבות מסחרית – הטענה הועלתה על ידי חבר הכנסת גינזבורג. בבקשה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אדוני, גם הנושא הזה, א', אני באמת תמה על חברי הכנסת שיושבים סביב השולחן. יש פה שלושה יושבי-ראש ועדה. באה היועצת המשפטית של הכנסת ואומרת: הנושאים שעלו כאן הם בהחלט נושא חדש על פי התקנון באופן מובהק, אחרי שמליאת הכנסת החליטה על פיצול סעיפים מהחוק. אי אפשר להחזיר אותם לחוק המקורי. מה אתם עושים? מה אתם עושים?

שלי טל מירון (יש עתיד):

מה אכפת להם?

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אתם רומסים פה כל דבר, גם נגד הייעוץ המשפטי של הכנסת? תחשבו קצת. לא הכל קואליציה או אופוזיציה. סעיף 76א3, סימון מזהה, מה שבניגוד למה שכתוב במכתב של יושבת-ראש הוועדה, מנהלת הוועדה, נועה וגם היועצת המשפטית.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

גם זה שהיא לא נמצאת פה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

נכון. היא כתבה 76א. אני טענתי על 76א(ד3), שמדבר על חיוב של קיומו של סימן מזהה שלא נראה על המסך. בנוסח הקריאה הראשונה בהצעת החוק המקורית הממשלתית, סעיף 76 עניינו חובת הצעת תכנים באופן נפרד, כלומר זה עולם הפריקות, והחובה להציע בנפרד את תוכני הספק בעל החשיבות המסחרית שאין בו ואין בנוסח הכחול כולו שום חובה לסימון מזהה. חובת הסימון המזהה היא חובה טכנית תוכנית חדשה שלא נכללה בנוסח שאושר בקריאה ראשונה, ולפיכך אנחנו טוענים שמדובר בנושא חדש.

במכתב השר, שהובא לנו שנייה, רגע אחרי הפיצול ולילה לפני הגשת הסתייגויות, לא מכתב השר, אלא מחטף השר, ממש במחטף, הדבר הזה הוכנס, למרות שהוא לא הופיע בנוסח הכחול, ולכן אנחנו טוענים שהסעיף הזה הוא במסגרת טענת נושא חדש.

אני שמעתי את עמדת היועצת המשפטית שאומרת שבסמכות הוועדה לתקן את סעיפי החוק תוך כדי תנועה. מכיוון שהנושא הזה לא היה במקור, והוא באמת לא נדון בכלל, פשוט לא נדון, לא דנו בו בוועדה, אנחנו חושבים שכן מדובר בנושא חדש לפי העמדה העקרונית שהציגה היועצת המשפטית.

היו"ר אופיר כץ:

תודה. בבקשה, היועצת המשפטית.

שגית אפיק:

אז אני אתחיל מהסוף. אנחנו לא חושבים שזה נושא חדש. זה כן חלק מסמכויות הוועדה לעשות שינוי. לצד זאת, אני כן אגיד שזה הגיע ברגע האחרון זה בהחלט לא מסוג הדברים שנכון לעשות בהליך חקיקה תקין.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה פגום.

שגית אפיק :

הצעת החוק הזו יש לה פגמים חריפים מאלה. בסופו של דבר הנושא הזה הוא כן חלק מסמכות הוועדה לתקן. זה לא נושא מאוד דרמטי או משמעותי. היה מקום כמובן להביא אותו לתיקון בשלב מוקדם יותר, אבל זה שזה לא נעשה, זה לא הופך אותו בעיניי לנושא חדש.

היו"ר אופיר כץ :

אני עובר להצבעה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

התייעצות.

היו"ר אופיר כץ :

9: 42.

(הישיבה נפסקה בשעה 09:37 ונתחדשה בשעה 09:42).היו"ר אופיר כץ :

טוב אני עובר להצבעה. מי בעד טענת נושא חדש? מי נגד? מי נמנע?

הצבעההיו"ר אופיר כץ :

בעד – 2. נגד – 6.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

לאור עמדת הייעוץ המשפטי, שזה לא נושא חדש, אנחנו נמנעים, כי יש פה גם בהליך חקיקה.

היו"ר אופיר כץ :

8 נגד, 3 נמנעים.

סעיף 102 – אספקת תוכני צפייה ושמע של ספק תכנים פתוחים באמצעות היישומון – הטענה הועלתה על ידי חברת הכנסת רייטן. בבקשה.

אפרת רייטן מרום (העבודה) :

צינו שני סעיפים מתוך מחטף השר שהגיע באישון לילה, שני סעיפים חדשים שהוכנסו אל החוק, ואנחנו טענו שמדובר כאן לא רק בפגמים מהותיים לא רק במחטפים, אלא במקרה הזה בנושא חדש. צריך להבין שהפריזמה של ההרחבה האסורה, הצעת החוק המקורית, עוסקת בהסדר של אפליקציה ממשלתית להנגשת שידורים פתוחים לציבור, והשר הרחיב את הסעיף הטכני הזה לכדי הסדר חוקי, אולי חוקתי, וסטטוס קו חדש ויצירת מנגנון השבתה מבוסס שעון דתי.

אנחנו טוענים שמדובר כאן בחריגה מגדר הנושא המקורי של ה הטכנולוגי הזה. סעיף 102 מגדיר את חובת הרשות להפעיל יישומון טכנולוגי להעברת שידורים פתוחים בזמן אמת לרווחת האזרחים. הסעיף הזה עכשיו הופך - הפיכת הסעיף הטכנולוגי הזה לבמה להסדרת יחסי דת ומדינה בכלל, וקביעת איסור שידורים ותחזוקה בשבת היא מאוד חריגה והיא מובהקת מגדר הנושא. זה נושא חדש לחלוטין שלא זכה לשום התייחסות, רמז או דיון בקריאה הראשונה וגם בנוסח המקורי.

צריך עוד לומר מילה אחת על ההרחבה האסורה של הגדרת שירותי תחזוקה לכדי הגבלת סמכויות בחירום. בנוסח המקורי אין זכר למגבלות על תחזוקת רשתות המדיה הלאומיות של היישומון. השר הוסיף הסדר חדש, שאוסר על תחזוקה שוטפת, ומתנה פתרונות טכנולוגיים בחירום באישור אישי של השר. דמיינו את 7 באוקטובר עם היישומון הזה חס וחלילה היה עובד וצריך את אישור השר. זו הרחבה מבנית המשנה את מאזן הכוחות בין הרשות המקצועית לדרג הפוליטי בזמני חירום, וזה נושא שחורג לחלוטין מהמסגרת שאושרה בקריאה הראשונה, וגם לא התקיים על זה דיון מהותי מאף אגב גורם ביטחוני אמיתי.

צריך גם לבוא ולהוסיף את הסדרת שידורי הספורט בשבת, גם כנושא פוליטי חברתי חדש. הנוסח המקורי התייחס לספורט בהקשר הצרכני הצר שלו, והרחבת הסעיף היישומון כדי לייצר הסדר ספציפי שאוסר על הנגשת תכני ספורט דווקא ביום המנוחה משנה לחלוטין את התכלית הצרכנית של החוק.

העניין הזה הוא מבחינתנו מהותית וגם מבחינת הפרוצדורה שלו ואיך שהביא את זה השר, הוא נושא חדש, ולכן אנחנו מבקשים לשמוע את חוות דעת היועמ"שית.

שגית אפיק:

בשונה ממה שנאמר כאן, סעיף 102 נכלל בכחול, והיו לגביו דיונים לגבי איסור שידורים ביישומון בשבת. הסעיף שנכנס לבסוף הוא תיקון יחסית מינורי בעניין איסור שידורי ספורט בלבד בשבת. זה שונה מאוד מההסתייגות לצורך העניין של חברי כנסת מסוימים כגון חבר הכנסת אבי מעוז, שביקש לאסור שידורים בשבת באופן כולל יותר, ולהפחית את חילולי השבת שהצעת החוק הזאת בסופו של דבר עלולה לייצר. החלק הקטן הזה של סייג על איסור שידורים ביישומון בשבת רק בנושא הספורט ותחזוקת היישומון, להבדיל מהנושא הרחב, שלא נכנס בסופו של דבר לכאן, והוא בהסתייגות, אנחנו לא רואים בו נושא חדש מובהק, כי בכל זאת הוא חלק מאותו סעיף 102. שונה תהיה אולי עמדתנו, אבל זה לא רלוונטי, ביחס לנושא השבת בכללותו שנכון לעכשיו מצוי רק בהסתייגות שתובא בפני המליאה מכיוון שהיא נפלה בוועדה.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

שזו סוגיה בפני עצמה להביא הסתייגות למליאה.

שגית אפיק:

אמרת, סוגיה בפני עצמה להביא הסתייגות למליאה, ואולי כדאי גם את זה לחדד כאן, ואנחנו אמרנו את זה בדיונים. כשרוצים להביא הסתייגות שהעניין שלה הוא מהותי, שהוא עושה שינוי משמעותי בהצעת החוק, הוועדה מחויבת לקיים עליו דיון. אנחנו אמרנו את זה מספר פעמים. הייעוץ המשפטי לוועדה חזר על זה מספר פעמים. יש הבדל בין הסתייגות שיש לה מובנים טכניים, מספריים, שהיא לא מיושמת באופן מיידי ברגע שהיא נכנסת לחקיקה לבין הסתייגות שמייצרת איזשהו הסדר אחר ממה שהיה. הדבר הזה מחויב בדיון בוועדה.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

חברי כנסת בוועדה התחייבו, כולל יושבת-ראש" התחייבה לא להצביע במליאה בחלק מההסתייגויות שהוגשו ונפלו. השאלה אם יש מנגנון, האם יש משהו שאם חבר כנסת חוזר בו מהאמירה בוועדה שנאמרת לפרוטוקול, האם יש כלים גם לייעוץ המשפטי להתריע, אולי לחדד את זה לפני הצבעה במליאה?

שגית אפיק:

כשהסתייגות עוברת במליאה, יש הוראה שמאפשרת ברוב של חברי הכנסת להחזיר אותה לוועדה. כאשר מתקבלת הסתייגות שהיא הסתייגות שלדעתנו דורשת דיון, אנחנו מציפים את זה שיש צורך בהחזרה לוועדה, ואחרת זה שוב גם נושא שמסתכן בשאלה של פגם, מכיוון שלא התקיים עליו דיון אמיתי ביחד עם נציגים שיכולים להתייחס לנושא.

היו"ר אופיר כץ:

הצבעה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

התייעצות סיעתית.

היו"ר אופיר כץ:

09: 54.

(הישיבה נפסקה בשעה 09:49 ונתחדשה בשעה 09:54).

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד? מי נגד? מי נמנע?

הצבעה

היו"ר אופיר כץ:

5 נמנעים. טענת הנושא החדש נפלה. סעיף 145 – ביטול חוק שידורי טלוויזיה – הטענה הועלתה על ידי חבר הכנסת גינזבורג. בבקשה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

תודה רבה, אדוני היושב-ראש. סעיף 145 עוסק בחוק שוויון זכויות אנשים מוגבלות, כתוביות ושפת סימנים. הסעיף מבצע התאמה בחוק שידורי טלוויזיה, כתוביות ושפת סימנים, בעקבות חוק השידורים החדש. הוא בעצם מעדכן הגדרות של סמכויות ופיקוח. בנוסף, נקבע שם כי חובת הנגישות בשידורים יוסדרו בתקנות, כולל כתוביות, תרגום לשפת סימנים, שפה פשוטה, תיאור קולי והנגשת הודעות חירום.

אדוני, כל הסעיף הזה היה בחוק המקורי של השר בסעיף 151 אבל נחש מה, אדוני היושב-ראש? ב-2 ביוני 2026 החליטה מליאת הכנסת, לבקשת שר התקשורת, יושבת-ראש הוועדה, לפצל את הסעיף הזה מהחוק. מהרגע שמליאת הכנסת אישרה את פיצול הסעיף הזה מהחוק, אי אפשר להכניס את זה לחוק שלא פוצל. הוא פוצל. הוועדה לא יכולה לעשות אומר רולינג על מליאת הכנסת, ומהרגע שהסעיף הזה פוצל, אי אפשר להכניס בדלת האחורית או בדלת הראשית את הסעיף הזה שפוצל. אז הגם שזה סעיף חשוב, מהרגע ששר התקשורת אמר לפי הנימוקים שלו בדבר הפיצול שמדובר בנושא שצריך לצאת מהחוק - זה חשוב גברתי, אבל צריך לפעול על פי החוק. את רוצה להיות עבריינית? לא הבנתי. אנחנו צריכים לפעול לפי החוק.

מיכל מרים וולדיגר (הציונות הדתית):

תבוא לוועדה שלי, תראה איך גם משרד הרווחה וגם הבריאות לפעמים יודעים לעשות גמישות כשצריך. זה עניין מהותי.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אין פה עניין של מהות. אם הסעיף הזה פוצל מהחוק, אין אפשרות להחזיר אותו בחוק ראשי, ולכן הוא נושא חדש.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה, שגית, כן.

שגית אפיק:

מדובר בתיקון שהוא לא מורכב, שכן הייתה עליו הסכמה במהלך הדיונים שנכון וחשוב להכניס אותו. יחד עם זאת, זה אכן סעיף שפוצל במעלה הדרך מההנמקות שעמדתי עליהן קודם, בין היתר, שלא הכרחי לדון בו בעת הזאת, ולכן מרגע שפוצל, וחברת הכנסת וולדיגר, כאשר הצעת חוק מגיעה עם מספר רב מאוד של סעיפים, מפצלים 60% ממנה, משאירים על שולחן הוועדה את ה-40% הנותר, לא ניתן לעמדתי, להכניס בדלת האחורית סעיפים שפוצלו ב-60%, גם אם התקיים עליהם דיון במקור, מהסיבה -

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

מה קשור הסכמה?

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

רצינו להשאיר את הסעיף הזה. שר התקשורת הוציא את זה מהחוק, אל תבואי אליי בטענות.

שלי טל מירון (יש עתיד):

נבין מה קרה בוועדה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

התייעצות סיעתית.

היו"ר אופיר כץ:

10:03, תודה.

(הישיבה נפסקה בשעה 09:58 ונתחדשה בשעה 10:03).היו"ר אופיר כץ:

מי בעד? מי נגד? מי נמנע?

הצבעההיו"ר אופיר כץ:

7 נגד. טענת נושא חדש לא התקבלה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

מצטרף לרוויזיה.

היו"ר אופיר כץ:

תיקון חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו – הטענה הועלתה על ידי חבר הכנסת גינזבורג. בבקשה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

תודה, אדוני. גם סעיף 146, בדיוק כמו סעיף 145 גברתי, חברת הכנסת וולדיגר, שעוסק בחוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, הסעיף הזה משנה בחוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, שאנחנו היום עדים שהממשלה חושבת שבכלל לא צריך לקיים את פסיקת בג"ץ בהקשר של חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, אז הסעיף משנה את ההגדרה של בעל רשיון זעיר, זה מפריע לי, באופן כזה שתקרת ההכנסה הרלוונטית מועלית מ-80 מיליון שקלים מיליון שקלים שנדרש היום, שזה בא לתת הגנה לערוץ

14, ומכיוון שערוץ 14 כנראה עברו את ה-80 מיליון, אז מעלים עכשיו את הגדרת רישיון זעיר, אדוני היושב-ראש, נחש לכמה? עד עכשיו זה היה 80 מיליון שקלים כדי לאפשר לערוץ 14 וכולי, לא לעמוד בגולציה. 80 מיליון. עכשיו מגדילים, לכמה מגדילים כדי שייקרא ערוץ זעיר, אתה יודע?

אפרת רייטן מרום (העבודה):

לא מעניין אותו.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אדוני היושב-ראש, ערוץ זעיר מעכשיו הוא רק מי שהכנסותיו הם מעל 2 מיליארד שקלים. מ-80 ל-2 מיליארד, כלומר כל החובות שחלות היום על רשת ועל קשת, כמו חברת החדשות, כמו הפרדה מבנית, כמו שיהיה עיתונאים בחברת החדשות, כמו אתיקה, או שהשידורים יהיו מירושלים, כל זה מבוטל מעכשיו, כי הם מתחת ל-2 מיליארד.

השינוי הזה כמובן, אדוני היושב-ראש, לא מופיע בקריאה הראשונה. מדובר בשינוי סף דרמטי שמרחיב באופן משמעותי מאוד את קבוצת הגורמים שנכללים בהגדרה והכל כדי לתת הטבות לערוץ 14 שלא יצטרכו לשדר מירושלים, שלא יידרשו לאתיקה של עיתונאים, שלא יצטרך להיות חברת חדשות. הכל כדי לפנק ולפנק ולפנק את הערוץ הזה, וכל ההשלכות הרגולטוריות שנובעות מכך, הדברים האלה כל כך מהותיים, אנחנו מאמינים שהדבר הזה הוא נושא חדש, מכיוון שהוא גם פוצל מהחוק המקורי וגם הוכנסו בו שינויים מאוד מאוד מהותיים שהם לא עולים בקנה אחד עם מידת הסבירות. תודה רבה.

שלי טל מירון (יש עתיד):

אל תשכח, איתן, שאת אלה שלא מפנקים את השלטון מוחצים אותם כמו ג'וקים. אני צריכה עוד פעם להדגים איך השר עשה?

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

רק על זה צריך לפסול את החוק הזה.

שגית אפיק:

בהקדמה שלי אמרתי שאני אחלק את דבריי לשלושה. מבין שלוש העמדות שלי ביחס לנושא חדש, אנחנו עכשיו למעשה בסעיף שהוא גם נושא חדש וגם פגם מהסיבות שאני אעמוד עליהן עכשיו.

ראשית, הנושא הזה באמת פוצל. כל נושא החדשות פוצל, והפיצול של נושא החדשות נעשה מתוך כל שלושת הטעמים לפיצול. אחד, בשל הפגמים בהליך הפנים ממשלתי וחוסר דיון, בשל מורכבות מאוד גבוהה של הנושא הזה, זה אולי הנושא הכי מורכב שהיה בהצעת החוק הזאת, ומפאת קוצר זמן על הנושא הזה, בשל קוצר הזמן לא התקיים דיון. כפי שאמר חבר הכנסת גינזבורג, מדובר בנושא מאוד דרמטי, משמעותי. הוא מייצר שוני עצום בתחום החדשות. לאחר הפיצול הוא הפך לנושא חדש. אי קיום הדיון לגביו והכנסתו בדלת האחורית מהווה ממש בעיני חריגה מהסמכויות של הוועדה, שלמעשה הכניסה את כל נושא החדשות, שגם לפי המתווה הדיוני המקורי שלי היה צריך להישאר מחוץ לדיונים, ולסוף לצורך הגעה להסכמות פנים ממשלתיות. השינוי בתיקון שנעשה הוא גם, וזה הדבר השלישי, הוא דרמטי אפילו ביחס לכחול שאומנם פוצל, זאת אומרת שבסופו של דבר מדובר פה גם בנושא חדש, שהוא הרבה מעבר לטענת נושא חדש רגילה. יש טענת נושא חדש ויש טענה של נושא חדש, שהיא כבר הופכת להיות פגם בהליך. היא לא סתם נושא חדש שזה לא היה בכחול. זה נושא חדש שעונה על כל הבעיות האלה. זה עניין מאוד דרמטי. לא התקיים עליו גם דיון בוועדה, שזה פגם בפני עצמו, להכניס דבר כל כך משמעותי, וזה שונה מאוד גם מהכחול, וממילא כל ההסדר שהיה בכחול פוצל, ולכן לא ברור בכלל איך לוועדה יש סמכות להחזיר אותו בדרך הזאת.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

דברים חשובים ומהותיים שכל חברי ועדת הכנסת צריכים לשמוע את הדבר הזה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני חייב את הקשב של יושב-ראש הוועדה. יש פה אירוע, אדוני היושב-ראש -

אפרת רייטן מרום (העבודה):

הוא חריג.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני רוצה שנייה להתעכב על זה אדוני, כי עכשיו זה לא נושא חדש, לא בכחול וזה. אמרה פה היועצת המשפטית משהו דרמטי. היא אמרה: זה לא רק שזה נושא חדש בגלל שזה פוצל על ידי המליאה ואי אפשר להכניס את זה לחוק; גם יש פה פגם אמיתי בהליך חקיקה. אם תאשרו את זה כנושא חדש, זה פוגע בכל החוק הזה שהסעיף הזה בכלל הייתה איתו בעיה מלכתחילה והיא אמרה לא לדון בו. שר התקשורת מביא בדלת האחורית. עכשיו אתה באוטומט רוצה לבוא ולהצביע מי בעד, מי נגד, מי נמנע אחרי התייעצות סיעתית. אני אומר לך אדוני, שאם אתה לא מקיים על זה דיון נורמלי, אתה תהיה שותף לפגם שבכל ההליך הזה, כי אנחנו עכשיו דנים כחלק מהליך החקיקה של חוק התקשורת. זה נושא שצריך שנייה להתעכב עליו. אמרה פה היועצת המשפטית -

אפרת רייטן מרום (העבודה):

אפשר לרפא אותו.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

בבית משפט, שלא יהיה לך ספק.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

יש פה פגם אדיר, מכל שלושה טעמים זה נושא חדש, ואי אפשר לעבור את זה כאילו סתם ככה. תקשיבו מה שהיא אומרת, אתם מכשילים, זה לא משהו טכני.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

אתם יכולים לעשות היום באמת, לקחת החלטה -

היו"ר אופיר כץ:

אנחנו נותנים זה לוועדת התקשורת.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

זה בדיוק העניין. הוועדה לא רוצה לדון בזה. הוא משתלט על הוועדה ולא רוצה לקיים על זה דיון. אופיר, זה מה שאמרה היועצת המשפטית. הוא לא רוצה לקיים על זה דיון. זו הבעיה, אתה לקחת חוק יסוד: לימוד תורה לפה לוועדה בשביל לדון. הוא לא רוצה לדון בסעיף הזה. זו הבעיה המהותית של הדבר הזה. אם הוא היה דן בסוגיה הזאת, אין בעיה. כשאתה רוצה לקחת חקיקה לפה אתה דן, אבל הוא לא רוצה לדון בזה. הוא אומר: לא, אני מכניס את זה בדלת האחורית ולא דן בזה, לא ממצה את הדיון בסוגיה הכי קריטית בחוק הזה.

שלי טל מירון (יש עתיד):

אתם רוצים להכשיל את החוק.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה. משפט אחרון.

שגית אפיק:

גם בהקשר של הדברים שאמר חבר הכנסת יבגני. לאחרונה אני שומעת הרבה טענות, איך לא עצרתם את הדיונים בהצעת החוק. אז רק שיהיה ברור, ההלכה הפסוקה ביחס להליך חקיקה תקין היא

שהבחינה של תקינותו של הליך החקיקה נעשית רק בסופו. בעניין הצעת החוק הזאת, גם ניתנו שלוש החלטות של בית המשפט העליון שחזר על ההלכה הפסוקה הזאת שהבחינה תהיה רק בסופו. עובדה שגם הפגמים בהליך הפנים ממשלתי לא הביאו את הייעוץ המשפטי לממשלה למנוע את הנחת החוברת הכחולה לקריאה הראשונה במליאה, וגם הדיונים בוועדת התקשורת יכולים אולי לרפא את הפגמים האלה ככל שהם דיונים שנעשים באופן תקין, ולכן מה שאמר חבר הכנסת יבגני סובה הוא נכון. ככל שהוועדה תחליט שהיא רוצה לקיים דיון בסעיפים האלה, דיון מהותי ולגבש איזה שהם הסדרים כאלה ואחרים, ייתכן שזה ירפא את אותם פגמים. כרגע אנחנו לא נמצאים שם. הבחינה תיעשה בסיום הליך החקיקה בדיוק כמו שנעשה בחוק האחד והיחיד שעליו יש תקדים של פסילת חקיקה, ואני אגיד, ביום שישי אמילי בינתי חגגה יום הולדת 10. בשנת 2016 היא הייתה כאן בדיון על הליך חקיקה לא תקין, ויצרה את התקדים האחד והיחיד ביחס להליך חקיקה לא תקין. גם שם הצעת החוק הונחה במליאה, הדיונים בבית המשפט התקיימו כמובן לאחר שהחוק נחקק. נבחן ההליך בכללותו.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

אדוני היושב-ראש, משפט אחד. אתה יכול עכשיו לקבוע שהנושא הזה אכן נושא חדש. זה יעבור לוועדת התקשורת ואתה לא תהיה שותף למהלך הזה. כפי שאמרה היועצת המשפטית, אתה יכול לבוא להגיד, אתה לא מקבל. אני רק רוצה שוועדת הכנסת תהיה אכן ועדת הכנסת, לא סתם עוד ועדה, כמו חותמת גומי של שר התקשורת.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אדוני היושב-ראש, זה חלק מהרגעים שבו - עזוב קואליציה האופוזיציה - גם חברי הוועדה מהקואליציה, ופונה אליכם, צביקה ומיכל, אנשים הגונים וישרים, יש פה אירוע דרמטי שאומרת היועצת המשפטית: זה לא אירוע של אופוזיציה קואליציה. זה עניין תקנוני משפטי. הסעיף הזה לא יקרה כלום, כלום לא יקרה לחוק הזה, אם הוא יצא מהחוק. אני מציע לכם להוציא את הסעיף הזה מהחוק, אדוני היושב-ראש, ותקבעו שהוא נושא חדש ובכך תוציאו אותו מהחוק, וזהו, לא יקרה שום דבר. החוק הזה ימשיך להתקדם, אבל אל תהיו חלק מהפגם העמוק הזה בלי חקיקה. אל תיתנו להם להיות יד בפגם של קרעי וגלית, בגלל חוק מופרע שהם רוצים להעביר, ולהיות שותפים לפגם בהליך חקיקה.

שלי טל מירון (יש עתיד):

זאת הבעיה, הם רוצים אותו, הם רוצים שזה ייפסל בבג"ץ.

היו"ר אופיר כץ:

התייעצות סיעתית. 19: 10.

(הישיבה נפסקה בשעה 10:14 ונתחדשה בשעה 10:19).

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד טענת נושא חדש? מי נגד? מי נמנע?

הצבעה

היו"ר אופיר כץ:

טענת נושא חדש זו גם היא לא עברה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

מה זאת אומרת? אבל זה פגום, היועצת המשפטית.

היו"ר אופיר כץ:

סעיף 149 – תיקון חוק שידורי ערוץ הכנסת – הטענה הועלתה על ידי חבר הכנסת גינזבורג. בבקשה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אדוני, מה שהיה פה עכשיו זה שערורייה, באמת. כאילו לצפצף, זה אומר שיש שומרי סף. מה שאמר פה היועצת המשפטית על זה שזה גם נושא חדש, זה גם פגם בהליך חקיקה, וזה גם השר ביקש להוציא את זה החוצה ואתם מצביעים בעד? באמת, אני לא יודע כבר מה עוד נותר לומר על הדברים האלה. אתם במו ידיכם קוברים בקבורת חמור את החוק הבזוי הזה, כי ברור שאם היועצת המשפטית אומרת שיש פה פגם כל כך עמוק בהליך חקיקה ואתם מצפצפים וממשיכים כאילו לא קרה כלום, ברור שהדבר הזה יבוא ויאותר במקום אחר, חבל.

סעיף 149 בחוק שמונח בפנינו עוסק בחוק ערוץ הכנסת. הסעיף הזה עוסק בחוק שידורי ערוץ הכנסת כפי שקובע היום בחוק, אבל שר התקשורת שלח לנו למליאת הכנסת הודעה, שהוא מפצל את הסעיף הזה כי הוא לא הכרחי בשלב הזה, ולכן הוא פוצל. ב-2 ביוני 2026 מילאת הכנסת החליטה לפצל את הסעיף הזה מהחוק לנוסח מצומצם יותר, לנוסח המקורי, הוא פוצל ולמרות זאת הוכנס עם שינויים מהותיים בו, ולכן מהרגע שפוצל החוק הזה, אנחנו חושבים שאי אפשר להכניס אותו לחוק המקורי, כי הוא פוצל. אי אפשר שוועדה מיוחדת לתקשורת תעשה אובר רולינג על המליאה. זה כמו שהמליאה תגיד שהיא לא קיבלה הצעת חוק פרטית במליאה, אבל היא תדון בו בוועדה. אין דבר כזה. אם החליטו לא לקבל הצעת חוק פרטית, אי אפשר לדון בוועדה, נכון? תגידי לי את, יושבת-ראש ועדת העבודה ורווחה, אם היו מעלים הצעת חוק שהיה נופל במליאה בהצעה הפרטית, היית מקיימת עליו דיון בוועדה שלך? ברור שלא. פה גם, המליאה החליטה שהסעיף הזה לא יהיה בחוק, איך דנים בו בחוק?

מיכל מרים וולדיגר (הציונות הדתית):

דיון הייתי מקיימת.

נאור שירי (יש עתיד):

המליאה היא זו שעושה אוברולינג לוועדה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אז היית מקיימת דיון, לא היית מצביעה עליו, אבל עכשיו מצביעים עליו.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה.

שגית אפיק:

- - מדובר בנושא חדש מכיוון שהוא צל בהיותו נושא לא הכרחי, ומפאת קוצר הזמן הוועדה החליטה שלא לדון בו והחלטתה אושרה במליאה. יחד עם זאת אני כן אומר, בשונה מנושאים אחרים שעלו כאן, זה נושא שכולל תיקונים טכניים בעיקרם.

היו"ר אופיר כץ:

נאור.

נאור שירי (יש עתיד):

אני תוהה, גברתי היועצת המשפטית, מה הנפקות או מה הפשט, איך שאת רוצה להתייחס לזה, לחוות הדעת שאת נותנת לפני הנושא החדש הקודם והנושא החדש הזה, שפעם אחת את אומרת ומצביעה על פגמים מאוד מאוד מהותיים, ופעם שנייה את אומרת: אוקיי, זה טכני, ובשני המקרים בסופו של דבר יש הצבעה, אז כאילו - בא לי לחסוך לך את העבודה ואת הזמן.

שגית אפיק:

אני פתחתי בדבריי ואמרתי שיש פה שלושה סוגים של התייחסויות שאני אתן: דבר שאיננו נושא חדש, דבר שהוא נושא חדש משום שהוא פוצל או מסיבות אחרות, אבל אולי הוא באמת עונה על הנוסח של התקנון. צריך לזכור שתקנון הכנסת בהתייחסו לנושא חדש, הוא מתייחס להצעה לתיקון שחורגת מגדר ההצעה, כשאנחנו תמיד חוזרים לכחול, לחוברת הכחולה שעברה בקריאה הראשונה, ובוחנים האם זה היה שם, האם זה לא היה שם. חלק מהנושאים החדשים שהיו כאן, אני אמרתי, הם לא נושא חדש כי היה משהו דומה בכחול, בוודאי שהוועדה יכלה לפתח אותו ולעשות ממנו משהו אחר.

הנושא החדש שעכשיו עמדתי עליו הוא אכן עונה על ההגדרה בתקנון. עם זאת, כמו שאמרתי, זה לא דבר שהוא דרמטי. הנושא החדש שעליהם אמרתי שהם גם בהליך החקיקה זה הרבה מעבר לנושא חדש; זה בעצם שהוועדה הביאה הסדר חדש, שלוקה במספר פגמים. הפגמים נובעים גם מזה שלא התקיים דיון מהותי על הנושא, שזה פגם שהוא גם בפני עצמו מעבר לזה שזה נושא חדש, ונושא חדש מהסוג הזה בסופו של דבר, כשייבחן הליך החקיקה בכללותו -

נאור שירי (יש עתיד):

בבג"ץ.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

לצערנו. אנחנו לא רוצים, בגלל זה אנחנו מנסים לרפא כל הזמן את הפגמים.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

בסוף - -

אפרת רייטן מרום (העבודה):

היה מתווה של הייעוץ המשפטי בהתחלה, מתווה לתיקון הפגמים, ממש, מתווה לתיקון.

שגית אפיק:

מתווה לתיקון פעמיים. פעם אחת, ביחס להליך החקיקה בכללותו לפי שאלת המבחנים הקיימים לבחינת הליך חקיקה שגם עליהם עמדתי במעלה הדרך בחוות דעת שונות, והבחינה השנייה תהיה גם ביחס לסעיפים ספציפיים. סעיפים ספציפיים שהפגם בהם הוא חמור מאוד, גם אם יוחלט כך או אחרת ביחס להליך החקיקה, ייתכן שהבחינה לגביהם תהיה בחינה ספציפית אחרת.

נאור שירי (יש עתיד):

רק בעברית, בלי עברית משפטית או אמת משפטית. מה שאני הבנתי שהכנסת בבואה אני מניח לבג"ץ, כי אין מה לעשות, זה כנראה ילך לשם כי אתם עושים עבודה כל כך טובה, הקואליציה, אז הכנסת באופן חד משמעי תצביע על פגם מהותי, פגמים מהותיים גם בפרוצדורה, גם בדיונים וגם לדברים האלה. פגם מהותי בחקיקה, רק שאלה.

שגית אפיק:

ההבחנה היא בין פגם היורד לשורש הליך החקיקה לבין פגמים שאינם יורדים לשורש הליך החקיקה. שורת הפגמים שאני עצמי עמדתי עליהם בעל פה ובכתב היא רבה. אנחנו נחזור ונציף את כלל הפגמים האלה. בית המשפט יבחן את עוצמת הפגמים. ככל שהוועדה לא תמצא לנכון לרפא את הפגמים האלה כפי שהצענו לה לאורך הדרך -

נאור שירי (יש עתיד):

מה עושה הייעוץ המשפטי כשהמשלה אומרת לא מעניין אותי?

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

פה אומרת היועצת המשפטית שמציעה לוועדה לתקן את הפגמים האלה, ואתם נמנעים מהתיקון.

ניסים ואטורי (הליכוד) :

אדוני יושב-ראש, אני לא מבין למה אנחנו עושים פה דיון? הולכים ישר לבג"ץ. מייתרים את הכנסת.

היו"ר אופיר כץ :

מי בעד? מי נגד? מי נמנע?

הצבעההיו"ר אופיר כץ :

לא התקבל.

יבגני סובה (ישראל ביתנו) :

רוויזיה גם על הסעיף הזה.

היו"ר אופיר כץ :

סעיף 188 – הוראות תחילה – הטענה הועלתה על ידי חבר הכנסת גינזבורג. בבקשה. באופן מפתיע.

יבגני סובה (ישראל ביתנו) :

זה לא באופן מפתיע. באופן מסודר.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

חוץ מאחד שלא היה, הכל נושא חדש. לא הטרלתי את המערכת. סעיף 188, גם פה אני מבקש, גברתי מנהלת הוועדה והיועצת המשפטית, לתקן את הסעיף מהמכתב. הסעיף שאני טענתי לגביו נושא חדש הוא סעיף 2188ב, ספציפית לסעיף הזה, וזה הכנסת תחום החדשות שפוצל.

אמרה פה היועצת המשפטית שכל תחום החדשות פוצל מהחוק, והוא גם פגום מהיסוד עוד מהעבודה של העבודה הממשלתית על התחום הזה. זה גם עלה במכתב שכתבה אותו היועצת המשפטית ליושבת-ראש ועדת התקשורת ולשר על כך שאי אפשר לדון בנושא הזה כי הוא נמצא כרגע במחלוקת, והדרך לפתור אותו ולרפא אותו היא בדרך מסוימת, מתווה שהשר ויושבת-ראש של הוועדה דחו ולא קיימו, ואחרי שפרק החדשות פוצל מהחוק ב-2 ביוני 2026, ואני מפנה אתכם לדברי ההסבר שנשלח מהוועדה ועל ידי המשרד שנאמר ככה: הוחלט לפצל ממנה מכיוון שדעת המשרד אינם הכרחיים בשלב זה, וגם בגלל שזה חלק מההסדרים המוצעים שנותרו במחלוקת פנים ממשלתיים משמעותיים ואי הסכמות ביחס לפרק שמסדיר את תחום שידורי החדשות, זה בדיוק מה שאני מדבר עכשיו, עדיין בא שר התקשורת ויושבת-ראש הוועדה והחליטו להכניס ברגע האחרון בדלת האחורית את ביטול ההפרדה המבנית בחברות הכבלים כשהכניסו את פרק החדשות בדלת האחורית כדי לאפשר הטבה נוספת לערוץ. לאיזה ערוץ, אדוני היושב-ראש, רוצים לתת הטבה? לאיזה ערוץ נותנים הטבה בתחום החדשות שפוצל? ערוץ 24I ניוז, אבל זה לא ככה בדלת האחורית. זה כתוב בדברי ההסבר של מכתב השר. הוא לא התבייש לכתוב שאני כותב את הסעיף הזה, לתת הטבה ל-24I. איפה ראיתם ששר תקשורת מכניס סעיף לחברה מסחרית פרטיקולרית? דבר כזה עוד לא היה.

היו"ר אופיר כץ :

זה שהנציגים של 12 ישבו בשולחן הוועדה - -

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

מה קשור? זה פגיעה בחוק.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אחד לא יכול לאיים עליי, אף אחד לא יכול להכתיב לי. אני עושה את מה שאני מאמין בו.

שלי טל מירון (יש עתיד):

זה שטויות.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

יש פה סעיף פרסונלי לערוץ אחד שמיטיב עם השלטון.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

איפה אתם?

אפרת רייטן מרום (העבודה):

סחיטה באיומים.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

על זה אופיר כף לא אומר מילה, שינון מגל קורא לכם בטוויטר. תעשה לי טובה.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

אתה יודע שהחוק הזה פסול, אתה יודע את זה. הניסיונות האלה לא עובדים.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

אפילו לא הצליחו לקרוא את ההסתייגויות שלהם.

היו"ר אופיר כץ:

אני רק אמרתי את המספר 12, מה זאת ההתנפלות הזאת?

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אנחנו אמרנו 14 וקפצת. מה אתה מתנגד? תשוו את התנאים של 14 ל-12.

שלי טל מירון (יש עתיד):

קרעי וגלית ישבו עם כל הערוצים.

היו"ר אופיר כץ:

לא משנה לוביסט של מי ומאיזה ערוץ. זה שהם יושבים בשולחן חברי הכנסת -

שלי טל מירון (יש עתיד):

אתם רוצים לסגור אותם.

היו"ר אופיר כץ:

זה לא תקין.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

כשהחוק נוגע לעתידה של התקשורת -

קריאות:

שלי טל מירון (יש עתיד):

גלית הזמינה אותם.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

כל הצדדים ישבו לשולחן, כולל 14, כולל 24I. כולם ישבו סביב השולחן. ישבו הוט, יס. לא ראית.

קריאות:

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

יש יתרון גדול בלומר דברים כשלא היית בחדר. היה סמנכ"ל של ערוץ 12, היה נציגי הרגולטור שלו.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

תחזור בדך כי הסטת נגד ערוץ מסוים שגם ככה נדרס פה בחוק הזה על ידי השר.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

דורס אותנו.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

כששר התקשורת פותח את דיוני הוועדה, כל כך חשובה וכל כך חוק חשוב, ותוקף את ערוץ 12 ו-13 בדיון הראשון, ואומר שהמטרה שלו זה לנטרל את ההשפעה של ערוצי תבהלה, ואחרי זה כל הדיונים סביב העניין הזה, כשאתה מסתכל על כל נציגי הארגונים ועיתונאים ופלטפורמות וערוצים, ישבו סביב השולחן. מה הקשר לישיבה? זה לא קשור.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

כל החוק דן בעסקים שלהם. ששר התקשורת אומר שהוא יעשה ככה לערוץ 12, מה הכוונות מאחורי זה?

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

אני יכול להגיד לך מה להגיד?

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לא היה פה ערוץ אחד שלא היה לו לוביסט.

שלי טל מירון (יש עתיד):

בחוק הרדיו יושבים עכשיו כל הנציגים של תחנות הרדיו.

היו"ר אופיר כץ:

אני לא מדבר על נציגים. תעשי הפרדה. אין לי עם מי להתווכח.

קריאות:

היו"ר אופיר כץ:

אני לא מדבר על נציגים.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

גם הלוביסטים.

עמית הלוי (הליכוד):

אני רק רוצה לומר, אדוני היושב-ראש, שהם למדו מאחרים. היה בזמנו מינוי, אם אתה זוכר, שיצחק עמית, השופט יצחק עמית מינה את עצמו, והוא ישב בחדר בדיון הזה.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

זה שקר. לא ניתן לשמוע פה שקרים.

עמית הלוי (הליכוד):

הוא ישב בחדר. הוא ישב בחדר.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

תפסיקו לשקר.

קריאות:

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

הוא מונה על פי החוק. די כבר.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

עמית, אני ישבתי בוועדה לבחירת שופטים ואתה משקר. אסור לשקר. מספיק. הוא לא ישב בחדר כשמצביעים עליו. זה לא נכון.

עמית הלוי (הליכוד):

ישב בחדר בגלוי ואף נימק את זה. הדיון היה על ישיבה בחדר ועל יצירת לחץ. הדיון היה על זה שהיושב-ראש אמר שישב בחדר של גורמים מסוימים מפעילה לחצים שהיא בעיניו מחוץ לגבולות הראוי, ועל זה אמרתי שיצחק עמית ישב, אפרת רייטן לא צריכה להגן עליו כי הוא עצמו הגן על עצמו ואמר שזה היה בחלק של הדיון העקרוני. אם אתה היית שם את בטח יודעת.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

עקרוני. אז בהצבעה הוא יושב בחדר או לא? כי אמרת שהוא מינה את עצמו וישב בחדר. זה נכון או לא? זה שקר.

עמית הלוי (הליכוד):

עקרונות היסוד של השיטה זה היה, בדיון העקרוני של עקרונות היסוד. זה היה בדיון על המינוי הפסול והלא חוקי שלו. הוא יושב בחדר, ואני אומר בסך הכל חבר אופיר כץ, היה להם ממי ללמוד. נזכרתי, שיתפתי.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

לשקר בצורה הכי מעוותת שיכולה להיות.

היו"ר אופיר כץ:

תודה, בבקשה שגית.

שגית אפיק:

לגבי שדלן, צריך להבחין בין שני סוגים. הסוג האחד הוא שדלן מהסוג שהזכיר יושב-ראש הוועדה, שנועד לסייע ולקדם נושא, וגם אולי לסייע בעניין ההצבעות לגביו. הסוג הזה גם נושא סרט כתום וגם אמור באמת לשבת בספסלים האחוריים. הסוג השני הוא נציג מטעם גוף מסוים. הוא יכול להיות בעל תפקיד, והוא יכול לייצג את הגוף הזה. כל נושא תפקיד בהתאם לחוק, לתקנון, גם הוא אמור לשאת סרט כתום כדי שחברי הוועדה ידעו לקחת את דבריו בעירבון מוגבל.

נאור שירי (יש עתיד):

למה השר קרעי היה בלי סרט כתום?

שלי טל מירון (יש עתיד):

הוא לא לוביסט.

היו"ר אופיר כץ:

קריאה ראשונה.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

אני רוצה להגיד לפרוטוקול בנוסף למה ששגית אמרה. כל אמירה של כל בעל תפקיד בוועדה היה מלווה בהצגת התפקיד. זה חשוב מאוד. גם יושבת-ראש הוועדה ביקשה -

שלי טל מירון (יש עתיד):

אתה מכפיש.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

אתה לא יושבת בחצי שנה הזאת. הייתה יכולה להחליט דברים אחרים. הייתה יו"ר - יכלה להחליט אחרת.

שלי טל מירון (יש עתיד):

--

היו"ר אופיר כץ:

שלי, קריאה ראשונה. בבקשה.

שגית אפיק:

לגבי הסוג השני שהם בעלי תפקיד, שיכולים וצריכים להציג גם עמדה בפני הוועדה, הסיבה שהם נושאים סרט כתום היא כדי שחברי הוועדה יבינו שהם בעלי אינטרס מסוים, וייקחו את הדברים שלהם בעירבון מוגבל מתוך הבנה, שהם גם מדבררים את האינטרס של הגוף שבו הם עובדים ושאותו הם מייצגים. אבל הם רשאים לשבת אל השולחן ובעצם להציג את העמדות. לגבי הסוג הראשון, כמו שאמרתי, שאתה ציינת לגביו, אלה לוביסטים, שדלנים שצריכים לשבת בספסלים האחוריים.

עמית הלוי (הליכוד):

אתה יכול גם להציל את חברי האופוזיציה מהאשמה בסיקור עד, למשל, שלא יאשימו אותם אחר כך בכתב אישום על סיקור עד או משהו.

שגית אפיק:

וכדי לא לגזול עוד זמן דיבור אז אני אומר, ביחס לנושא החדש שהציג חבר הכנסת גינזבורג, אז אותה פסקה בלבד, ולא כל הסעיף, כי כל הסעיף בעינינו הוא לא נושא חדש, זה סעיף תחילה, אבל אותה פסקה שמפנה לסעיף לעניין חדשות שממילא בעינינו הוא גם נושא חדש וגם בעל פגם, גם זה נושא חדש כי זה קשור. זה התחילה של אותו פרק שלא היה אמור להיכנס לכתחילה.

היו"ר אופיר כץ:

חמש דקות.

(הישיבה נפסקה בשעה 10:46 ונתחדשה בשעה 10:51).היו"ר אופיר כץ:

אם כך, מי בעד נושא חדש? מי נגד? מי נמנע?

הצבעההיו"ר אופיר כץ:

אם כן טענת נושא חדש זו גם לא התקבלה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

חבל מאוד.

היו"ר אופיר כץ:

סעיף 201 – בחינת הוראות קיימות והתאמתן להוראות הצעת החוק – הטענה הועלתה על ידי חברת הכנסת רייטן. בבקשה.

אפרת רייטן מרום (העבודה):

אנחנו טוענים, שהשר הוסיף כאן סעיף חדש לחלוטין, שזה אמנם נכון שאפשר להוסיף סעיפים חדשים במהלך הליך החקיקה, אבל כאן שוב אני מזכירה, שזה הגיע באישון לילה במחטף השר, סעיף חדש לחלוטין שמנחה את גופי הרגולציה הקיימים והדרג הפוליטי לבצע עד ינואר '27 בחינה וביטול של המגבלות הקיימות בתחומי הליבה של עולם התקשורת, בעלויות צולבות וכו'. הצעת החוק המקורית

עוסקת בעיצוב ההסדרה העתידית ובסמכויות הגוף החדש שקם מכוח החוק וקרעי מה שהוא עשה כאן, זה הוא החדיר סעיף חדש שמעניק מנדט רחב, עמום וחסר תקדים לשינוי וביטוי הכללים, תקנות ורישיונות שקיימים בשוק עוד לפני כניסת החוק המלא לתוקף.

אנחנו טוענים שמדובר כאן בנושא חדש שלא דנו בו באופן כמו שצריך, לא התקיים דיון מהותי. למרות שזה נראה לכאורה קוסמטי או טכני, עדיין אנחנו מדברים על חריגה מוחלטת במסגרת הצעת החוק המקורית שעברה כאן בקריאה ראשונה בלי שהיה כאן דיון מהותי וענייני שהגיע אחרי מחטף של השר.

היו"ר אופיר כץ:

כן, שגית, בבקשה.

שגית אפיק:

לדעתנו זה לא נושא חדש. אמנם הוכנס ברגע האחרון, אבל הוא כולל הוראה טכנית בעיקרה, וגם התקיים עליה במסגרת הדיון הכללי, התקיים עליה גם דיון.

יבגני סובה (ישראל ביתנו):

התייעצות.

היו"ר אופיר כץ:

11:00.

(הישיבה נפסקה בשעה 10:55 ונתחדשה בשעה 11:00).

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד – ירים את ידו. מי נגד? מי נמנע?

הצבעה

אפרת רייטן מרום (העבודה):

אנחנו נמנעים.

היו"ר אופיר כץ:

אם כך טענת נושא חדש, לא התקבלה. רוויזיה על הכול, נתחיל את הרוויזיות ב-11:30. נעשה עכשיו הפסקה 5 דקות ונעבור לדיון הבא.

(הישיבה נפסקה בשעה 11:02 ונתחדשה בשעה 11:07).

הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה, פ/1540/25 כ/1206**היו"ר אופיר כץ:**

מחדשים את הדיון, ממשיכים בהצעת חוק יסוד: לימוד תורה. בבקשה.

נאור שירי (יש עתיד):

אפשר רק משפט לפני שאתה נותן לנציגים? אני אשתף את ולדי. אתמול בדרך חזור היו קצת פקקים, אז אני עשיתי משהו שלא עשיתי אף פעם, וצפיתי בדיון. זה היה מרתק, בחלקו, אבל כתוצאה מזה, וגם ראיתי כמה פרסומים אחרי זה בתקשורת בחדשות 8. אני רוצה רק לומר משפט שאני חושב שאולי חשוב להבהיר אותו, תסכים איתי או לא. אני לא רואה מצב, שיוצא מה שנקרא, יוצא תחת ידינו חוק שמשווה בין בחור ישיבה לבין לוחם במילואים או לוחם בסדיר. בדברים שאני אמרתי. זה ממש לא הכוונה של הנוסח הקיים. אז אני רק מבהיר, כי פינדרוס אמר לי: אתה תצביע בעד? אמרתי כן, אבל אני חושב שחשוב להבהיר את זה ככה, גם כדי שנצא מיושרים. לוחמים הם לא שווים ערך ואני לא הייתי מייצר שום קורולציה בין לוחם לבין לימוד תורה, בטח ובטח גם מי שדיברה האחרונה, שהיא לא פה היום, והיא אמרה דווקא משהו ששינה את המחשבה שלי וציינה את המאזניים, שהיא אמרה שלא נכון לשים לימוד תורה אל מול שום ערך אחר ולא לוחמים, אז מה שנקרא, to the record.

היו"ר אופיר כץ:

הבהרתך נרשמה. פרופסור בני פורת, האוניברסיטה העברית, בבקשה, אדוני.

בנימין פורת:

תודה רבה, צהריים טובים. שמי בני פורת, פרופסור למשפטים באוניברסיטה העברית ועמית בכיר במכון הישראלי לדמוקרטיה, ואני כאן בפניכם בשני כובעים, כפרופסור למשפטים ובעיקר כחוקר המשפט העברי בישראל.

אין ספק כי ערך לימוד תורה חשוב ומרכזי מאין כמוהו לעם היהודי בכלל, וכך ראוי שגם יהיה לחברה הישראלית בפרט, אך הצעת חוק היסוד שלפנינו חותרת תחת ערך לימוד תורה בישראל ומקעקעת אותו. האם חוק יסוד זה יתרום להפיכת החברה הישראלית לאוהבת לימוד תורה או למנוכרת אליו עוד יותר? חוששני שהתשובה תהיה כאפשרות האחרונה.

מאליו ברור, כי מטרת החוק אינה אבסטרקטית, אלא יש לה שתי מטרות פרקטיות. אמנם נוסח החוק רוכך והמטרות הפרקטיות הוצנעו, אך ניכרות גם מתוך ההיסטוריה של נוסח החוק, מתוך דברי ההסבר המצורפים, מתוך הלוגיקה הפנימית שלו, והמופיע בסעיף 2 כי מטרתו של חוק יסוד זה ליצור מאזני צדק בין ערך לימוד תורה אל מול ערכים אחרים, מלמדת על ההשלכות הפרקטיות המצופות. כך למשל, ייטען כי ערך לימוד תורה שקול ערך השירות הצבאי ועל כן פטור בני הישיבות אינו פוגע בערך השוויון, שהרי בני הישיבות מיישמים ערך לא פחות חשוב מהשירות הצבאי. כן ייטען כי ערך לימוד תורה שקול ללימוד מדעים, ועל כן אין מניעה לתקצב מוסדות לימוד תורה בלבד ללא לימודי ליבה, כי גם הם עוסקים בתקצוב של ערך יסוד. כל זאת ייעשה בחסות חוק יסוד שלכאורה יהיה חסין מפני ביקורת שיפוטית.

אז דבר ראשון צריך לומר, שעצם הציפייה שהעטיפה של חוק יסוד תחסן את ביקורת בג"ץ, נאיבית כמובן וחסרת קשר למציאות. בג"ץ כבר קבע כי הוא מוסמך לבקר חוקי יסוד הנוגדים את הגדרת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, וכזה גם יהיה גורלו של חוק יסוד זה בשל הפגיעה החמורה שעלול להסב לערך השוויון, וכנראה הדבר היחיד שיצא מחוק היסוד אם יתקבל, זאת התנגשות נוספת בין המחוקק לבין בג"ץ, התנגשות שאולי יש מי שמייחלים לה.

אבל לגופו של עניין, לתוכנו של החוק, נפתח בדברים פשוטים ואחר כך דברים קצת יותר מחדשים. אז הדברים הפשוטים הם שהחברה הישראלית כבר מבינה כי מדינת ישראל תתקשה לשרוד גם מבחינה כלכלית וגם מבחינה צבאית, כל עוד הציבור החרדי יישאר מחוץ לשוק העבודה ומחוץ לנטל הביטחון. אנחנו כבר מבינים גם אחרי 7 באוקטובר, והמצב הזה לא רק שהוא לא בר קיימא, הוא גם לא צודק, ואלה דברים פשוטים, לא על כך רציתי להרחיב.

אני רוצה להאיר זווית אחרת, והיא הזווית היהודית התורנית הפנימית על חוק יסוד: לימוד תורה, ואני רוצה לחדד בקצרה את שלוש הנקודות הבאות. הנקודה הראשונה היא לגבי מאזני הצדק. הצעת החוק מבקשת לייצר איזון שהם מאזני צדק בין ערך לימוד תורה לבין ערכים אחרים, כנראה ערך שירות הצבאי. אז מבחינה הלכתית פוסקי ההלכה הדגישו כי במלחמת מצווה הכל חייבים לצאת ולהילחם, לרבות תלמידי החכמים. הנה קצת אולי נלמד טיפה, אז כמו שלמשל כותב בעל קרן אורה במאה ה-19: אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, ומשמע הכא דבמלחמת מצווה הכל יוצאין, ואפילו תלמידי חכמים צריכין ליבטל מלימודן. ובמאה ה-20 כותב הרב מבריסק, ר' יצחק זאב סולובייצ'יק מבריסק כותב: מה שכתב הרמב"ם דשבט לוי לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, אין הכוונה שהם מופקעים כלל מיציאה למלחמה, דנראה דהיכא שצריכין להם בשעת המלחמה גם הם היו יוצאים.

משה גפני (יהדות התורה):

מה קשור לחוק הזה?

מיקי לוי (יש עתיד):

נא לא להפריע לו. אנחנו יודעים מה מסתתר מאחורי החוק הזה. אנחנו יודעים, חבורה של משתמטים. אל תפריע לו, הוא אורח. תפריע לחבר כנסת.

היו"ר אופיר כץ:

מיקי, אתה לא יו"ר הוועדה. אז אני יכול לאפשר או לא לאפשר קריאת ביניים. תודה.

מיקי לוי (יש עתיד):

אתה צודק, אבל מותר לי קריאת ביניים.

היו"ר אופיר כץ:

אתה יודע כמה קריאות ביניים היה לכם במהלך הימים האלה? מאות. בבקשה.

בנימין פורת:

אז כותב הרב מבריסק, דנראה דהיכא שצריכין להם בשעת המלחמה גם הם היו יוצאים.

אני רוצה להסביר את הקשר לחוק היסוד, כי מונחים חוקתיים, המקורות שאותם קראתי, הם בעצם כותבים שבשעת מלחמה ערך היסוד של לימוד תורה, חשוב ככל שיהיה, נסוג זמנית בפני ערך הערבות הדדית והשותפות במאמץ המלחמתי, וזאת בניגוד גמור לניסיון של מנסחי חוק היסוד לייצר איזון שוויון גם בשעת מלחמה בין ערך לימוד תורה כמי שפוטר את לומדי התורה משאר חובותיהם לחברה הישראלית, זאת נקודה אחת.

נקודה שנייה יהודית פנימית היא על הבלבדיות או הבלעדיות של ערך לימוד תורה. העולם היהודי האורתודוקסי התחבט בעת החדשה במהלך המאה העשרים לגבי היחס המדויק בין ערך לימוד תורה לבין ערכים רוחניים חשובים אחרים. הרש"ר הירש למשל גרס תורה ודרך ארץ, בקיבוץ הדתי טענו תורה ועבודה, באקדמיה הדתית בבר אילן טענו תורה ומדע. הראי"ה קוק הציע את משולש ערכי היסוד של הקודש, האומה והאדם, התורה, הלאומיות וההומניזם. ולעומת כל אלה, טענה הגרסה החרדית במאה העשרים, רק תורה. כאן באופן עמוק חוק היסוד שלפנינו מציע בעצם לאמץ את הפרדיגמה החרדית, ולהפוך את ערך היסוד היחידי שמוכר בחקיקה הישראלית, ואין לו דרכי יסוד בחקיקה הישראלית, זה ערך היסוד היחידי שהוא תורה. אין בחוק זה ולא בחקיקה הישראלית כולה כל ערך אחר שמוגדר כערכי יסוד.

משה גפני (יהדות התורה):

איזה שטויות.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

למה אתה כועס?

משה סולומון (הציונות הדתית):

כי הוא מגלה את האמת.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

אבל אתה לא מסביר. אנחנו שואלים אותך, מה המשמעות היישומית, אתה שותק. אתה מתחמק, אתה מתחמק.

היו"ר אופיר כץ:

אני לא צריך עזרה, תודה. נא לסיים.

בנימין פורת:

המשמעות העמוקה היא שבעצם ערך היסוד הזה מאמץ את הפרשנות החרדית של רק תורה והופך אותו להיות ערך היסוד של החברה הישראלית. אם החוק היה מבקש כראוי להגדיר תמונת עולם מורכבת של ערכי היסוד של החברה הישראלית, ראוי היה להגדיר את מכלול ערכי היסוד שהחברה הישראלית מתחייבים לה ולהתכתב עם הגדרות מורכבות יותר כמו יהודית ודמוקרטית או ערכים נוספים ולא להעמיד ערך אחד בראש.

אולי נקודה אחרונה שלישית, והיא המפתיעה מכול. צריך לזכור שחברת הלומדים החרדית שהתפתחה החל משנות ה-60 וה-70 של המאה הקודמת, פגעה משמעותית באיכות לימוד התורה והלמדנות, וזה לא אינטואיטיבי, זה אני חושב זה קצת מפתיע. כמות הלומדים באה על חשבון איכות הלמדנות. עולם ישיבות פורה, מעמיק ומקורי, זקוק להיות קטן, סלקטיבי ותחרותי, כפי שאכן היה בישיבות מזרח אירופה בתחילת המאה ה-20. תור הזהב של עולם הישיבות שהשאיר את מדף הספרים התורני ביצירות פאר לומדניות, וזאת מכוח הדגש שניתן על האיכות של הלומדים, על בני העלייה ולא על הכמות.

המבנה הזה נשבר לחלוטין במדינת ישראל שבה ציבור שלם הפך להיות לומדי תורה, ללא סננים וללא מגבלות זמן. הסטנדרט הבינוני השתלט והגדלות בתורה נפגעה. מעולם לא היה פער כה גדול בין הכמות העצומה של לומדי תורה לבין היבול התורני הדל של העמדות.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

מי כותב את זה?

בנימין פורת:

זה אני כתבתי, אבל אם אינכם מאמינים לי, הנה אצטט דברים שכותב הרב שטיינמן זיכרונו לברכה, ממנהיגי הציבור הליטאי. באמת שגם בזמננו יש ילדים המוגדרים ילדי פלא עילויים, אלא שדא עקא, כשגדלים לא ניכר עליהם שהם מיוחדים ממש והסיבה לכך היא מפני שהמסגרת הישיבתית בעיקרה מיועדת לבינוניים ומעלה, ואילו העילויים היו צריכים ללמוד בפני עצמם, אלא שמכיוון שקשה הדבר ללמוד בלי רב, עליהם ללמוד בישיבות ועל כן על פי רוב נאבדים עילויים אלו. חברת הלומדים החרדית בסופו של דבר מייצרת בינוניות תורנית ופוגעת בערך לימוד תורה. זה כותב הרב שטיינמן.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

איפה כותב?

בנימין פורת:

יכול להביא אחר כך את מראה המקום המדויק.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

אה, אין עכשיו.

בנימין פורת:

שינוי המצב של חברת הלומדים החרדית חיוני איפה, לא רק עבור ביטחון ישראל ועבור המשק הישראלי, אלא בראש ובראשונה עבור פריחתו ושגשוגו של עולם התורה עצמו. חוק יסוד: לימוד תורה עושה בדיוק ההפך. מנציח את הבינוניות, משמר את חברת הלומדים ופוגע בלימוד תורה עצמו, ומנקודת מבט יהודית תורנית פנימית, יש להצטרע על חוק יסוד זה.

היו"ר אופיר כץ:

תודה. משרד השיכון, בבקשה.

אפרת פרוקצ'יה:

התבקשתי להגיע כדי לדבר בעצם על מה הן ההשלכות של הצעת החוק על פעילות משרד הבינוי והשיכון. יש נוסח שהועבר אלינו בכל אופן. מהנוסח הזה יש איזושהי אי בהירות לגבי מה החוק הזה בעצם בא להגיד. יש גרסה אחת שאומרת, מדובר בעניין הצהרתי, הוקרה לציבור מסוים בלי משמעויות. יש חלקים אחרים שאומרים, יש משמעויות ועוד איך.

בתור מי שיצטרך אחר כך לבוא ולפרש בשלב ראשון את החוק הזה ולראות רגע איך הוא משפיע על פעילות המשרד, אנחנו מנסים לשאול את השאלות ולהבין גם בתוך הוועדה מה באמת הרצון, והיו לנו גם הצעות איך אולי לנסח את זה בהתאם לרצונות שכן עולים פה אחרי שהוועדה תיסגר על מה הרצון שעומד מאחורי החוק, אבל אני אסביר רגע שנייה מה ההשלכות שעשויות להיות, לפי פרשנויות מסוימות.

עקרונית, נכון להיום, המשרד נותן מגוון הטבות - נתחיל עם בנייה חדשה, נעבור אחר כך לסיוע בדיוור. בבנייה חדשה אחת ההטבות המרכזיות שהמשרד נותן, מדובר בהגרלות מחיר מטרחה. הגיע השר גולדקנוף לפני מספר שנים, ביקש לתת למשרתי מילואים העדפה בהגרלות. הסיבה שניתן היה לתת העדפה למשרתי מילואים, היא הסיבה שיש לנו את חוק שירות מילואים. בחוק שירות מילואים יש לנו את סעיף 20, שהוא לא חוק יסוד אפילו. חוק רגיל. הוא אומר, שניתן לתת העדפה לחייל מילואים על ידי הרשות המבצעת, וההעדפה כאמור, לא תיחשב כאפליה פסולה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

כולנו זוכרים את זה, כולנו זוכרים, מיד אחרי המלחמה. זה לא ממרק שום דבר מהחוק הזה.

נאור שירי (יש עתיד):

גם זוכר אותו בוועדת השיכון, איך הוא התגאה.

היו"ר אופיר כץ:

בסדר, בסדר, הוא רק רצה לחדד.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

רוצה פה למרק את המצפון של מישהו.

היו"ר אופיר כץ:

רגע, חבריי באופוזיציה, לא ייתכן שכל משפט של מישהו מהקואליציה, 4 מתנפלים עליו, זה כבר כמה ימים ככה. מיקי, אבל אי אפשר לנהל דיון ככה.

מיקי לוי (יש עתיד):

צודק, אבל אני מודה שהחוק הזה מוציא אותנו מדעתנו.

משה גפני (יהדות התורה):

השאלה שלי, האם השר גולדקנוף ביקש לתת העדפה למשרתי מילואים? האם זה מה שאמרת?

אפרת פרוקצ'יה:

הרב גולדקנוף כאן, והוא יודע, והוא מכיר.

יצחק גולדקנוף (יהדות התורה):

זה היה כחוקרה.

אפרת פרוקצ'יה:

חברים, הסיבה שניתן היה לתת את ההעדפה הזאת, יש לנו חוק -

יצחק גולדקנוף (יהדות התורה):

אל תסתכלי על זה כדבר חריג.

נאור שירי (יש עתיד):

אנחנו נעבור אחרי זה על מה עשית בבית שמש, איזה דירות למילואים נתת.

יצחק גולדקנוף (יהדות התורה):

זה לא בסדר.

היו"ר אופיר כץ:

קריאה ראשונה.

אפרת פרוקצ'יה:

הסיבה שזה התאפשר, כי היה לנו את חוק המילואים, שאפשר מתן העדפה לקבוצה הזו.

היום דנים בחוק יסוד, שנותן ערך יסוד ללומדי תורה. היום אנחנו נמצאים במצב שבו בעגלות מחיר מטרה 50% מההקצאות ניתנות למשרתי מילואים, יש לנו הקצאות מסוימות לבני מקום והשארית לציבור הכללי. אם תגיע בקשה אחרי חוק יסוד זה ליעוץ המשפטי לקדם הצעת החלטה שאומרת שההעדפה תינתן לא רק למשרתי מילואים, אלא גם ללומדי תורה, לאור הנוסח שקיים היום, נראה שיהיה קושי להגיד שלא ניתן לתת העדפה כזאת.

צריך להבין שבגלל שמדובר נכון להיום, בהקצאה של שיעור של 50% למשרתי מילואים, בגלל שאנחנו חייבים להותיר חלק מההקצאות האלה גם לציבור הכללי, בהכרח מתן העדיפות ללומדי תורה יבוא למשרתי המילואים. את זה צריך להכיר.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

יכולה לחזור?

אפרת פרוקצ'יה:

חייבים להותיר איזשהו חלק לציבור הכללי, בסוף זה שיווקים של קרקע שהיא משאב מוגבל. הציבור הכללי צריך לקבל איזשהו נתח. יש גם ערך של בני מקום שהוכר וגם להם אנחנו מקצים. ככל שתעלה בקשה אחרי חוק היסוד הזה, אלא אם כן ייכתב במפורש אחרת, אבל ככל שתעלה בקשה לאור חוק היסוד הזה, לתת העדפה גם ללומדי תורה, וככל שאנחנו נצטרך להכיר בלומדי התורה כערך יסוד, לא מן הנמנע שההכרה הזאת תבוא על חשבון.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אבל היושב-ראש אמר שהחוק הזה דקלרטיבי בלבד.

אפרת פרוקצ'יה:

הכנסת הזאת צריכה לתת את דעתה לעניין ולהגיד כיצד היא חושבת שנוכח.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אפשר לשאול את המציעים, האם זה דקלרטיבי בלבד או שיש לזה משמעויות?

אפרת פרוקצ'יה:

זה רק ההתחלה, אם אפשר. אותו הדבר לגבי הגרלות, שכירות ארוכת טווח. גם שם ניתנות העדפות, בהתאם להעדפות במחיר מטר. ככל שיהיה שינוי, מן הסתם, אנחנו מדברים על זכאים, שיווק קרקעות ליזמים, בהנחה, אבל גם שם נעשית הגרלה. מדברת על השכרה ארוכת טווח ליחידים.

מעבר לשניים הראשונים, יש לנו את ההגרלות של קרקע במגזר הכפרי, הרשמה והגרלה. בהתאם להחלטות מועצת מקרקעי ישראל האחרונות, בהעדפה למשרתי מילואים מגיעה בנסיבות מסוימות ל-100 אחוז. יש שאלות לגבי השיעור, האם ניתן לתת למגזר מסוים 100% העדפה. אני שם את זה רגע שנייה בצד, אבל מאחר שהנושא הזה טרם הוכרע, ככל שלומדי תורה ייחשבו גם הם כערך יסודי, ניתן יהיה לבקש לתת לאוכלוסייה הזאת גם העדפה, וההעדפה הזאת בהכרח תגיע גם על חשבון משרתי המילואים.

הנחות בקרקע. בהתאם להחלטות מועצת מקרקעי ישראל, על יסוד הסעיף שדיברנו, הסעיף של חוק שירות מילואים, ניתנות הנחות בקרקע בעשרות אחוזים, מאות אלפי שקלים ליחידים, על מנת שיבנו את ביתם באזורי עדיפות ובאזורים שונים בארץ. שוב, ככל שניתן לראות בלימוד תורה כערך יסודי, יכול שצריך לתת את ההנחות האלה בעצם גם ללומדי התורה.

מימון מוסדות ציבור. במסגרת החלטות מועצת מקרקעי ישראל, במקרה שחוקמים על הסכם גג, יש סכום שהממשלה מעבירה - הפחתה מהכנסות, זה לא משנה, תקציב מדינה.

נאור שירי (יש עתיד):

מממנת את מוסדות הציבור בגין היחידות דיור.

אפרת פרוקצ'יה:

יש סכום נוסף שעובר לרשויות המקומיות. הסעיף הזה הוא הגיוני, לציבור, שישרתו את יחידות הדיור החדשות.

נאור שירי (יש עתיד):

כדי לתמרץ בנייה.

אפרת פרוקצ'יה:

לא רק. על צרכים שונים כתוצאה מהבנייה החדשה. בהחלטות האלה למשל, יש סעיף שאומר שניתן לתת יותר, במקומות שבהם מספר הילדים הוא גדול יותר, ממוצע מספר הילדים הוא גדול יותר, וגם לזה יש היגיון. כי ככל שיש יותר ילדים, כנראה שצריך יותר מוסדות ציבור, ונותנים סכום גבוה יותר. בהנחה שיאמרו שבאזורים מסוימים ערך תורה הוא ערך יסודי, לימוד תורה, ויש צורך באזורים מסוימים, בערים מסוימות לממן תוספת של כוללים, מבני דת, כנראה שיהיה צורך בעצם לעדכן את הסכומים האלה ולשלם סכומים גבוהים יותר בהסכמי גג בריכוזים מסוימים.

תכנון אני אגיד שגם עשויות להיות השפעות, אני לא יודעת לאמוד אותן כרגע. יכול להיות שיהיה שינויים בכל דרכי התכנון, בריכוזי אוכלוסייה החרדית לאור העובדה שלימוד תורה הופך להיות ערך יסודי, יש צורך בכוללים. יכול להיות שזה גם משתנה בין עדה ובין ציבור כזה או אחר. מבחינת השלכות אני שמה את זה כנקודה. קשה לי לשים את האצבע בדיוק על השלכות שעשויות להיות.

סיוע בשכר דירה. המשרד בחלק השיכוני נותן סיוע בשכר דירה. נכון להיום, קיימים מבחני השתכרות לגבי אחד מבני הזוג, כלומר, סיוע לא יינתן במקרה שבו אחד מבני הזוג לא עובד. תעלה השאלה,

אם רואים לימוד תורה כערך יסודי, האם ניתן לראות את זה כאילו האדם עצמו לומד התורה בעצם עובד ולהתחשב בעניין הזה כאילו עומד במבחן ולכן לתת לו את הסיוע. זו נקודה נוספת.

דיוור ציבורי. נכון להיום ניתן על בסיס מבחני הכנסה או קצבת -- כושר - - השאלה אם גם כאן הדבר הזה יגרור או יהיו בקשות שיגעו בניסיון להסיט את המבחנים למבחנים אחרים על מנת לאפשר למי שלומד ולא יכול לעבוד כתוצאה מהלימוד בעצם דיוור ציבורי לפי קריטריונים אחרים.

הלוואות בדיוור. משרד הבינוי והשיכון נותן הלוואות לאזרחים חסרי דירה בהתאם לאיזשהו ניקוד אישי. הניקוד נכון להיום ניתן בהתאם למספר רב של תבחינים, מספר אחים, שנות נישואים, שירות בצבא. נכון להיום המשרד הקים ועדה כדי רגע לחשוב לגבי, יש שאלות שעלו לגבי הקריטריונים האלה, אבל אם החוק הזה יעבור, אחד הקריטריונים שיכול להיות לגיטימיים, זה נושא של לימוד תורה, ככל שמדובר בערך - -

עמית הלוי (הליכוד):

התייעצת עם הייעוץ המשפטי לממשלה?

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

מה לא הגיוני במה שהיא אומרת?

היו"ר אופיר כץ:

חברים, בסוף.

נאור שירי (יש עתיד):

זו הצעה דקלרטיבית.

עמית הלוי (הליכוד):

נורא משעשע על מה שקורה פה. הייעוץ המשפטי שהתייחס בבוז לכל חוק יסוד שהכנסת עשתה כאן בשנים האחרונות - -

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לאיזה חוק יסוד? לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו התייחסו בבוז?

עמית הלוי (הליכוד):

היה אז מנדלבליט. לחוק יסוד: השפיטה התייחסו בבוז.

היו"ר אופיר כץ:

עמית, אורית, תודה. בבקשה תמשיכי.

אפרת פרוקצ'יה:

מפת עדיפות לאומית. משרד הבינוי והשיכון בעצם משתתף בהוצאות פיתוח, כמו נותן עד 50% מעלויות הפיתוח, בהתאם למפת עדיפות לאומית שהמשרד בעצם ייצר, בדרך כלל לאזורי פריפריה. המדינה נותנת 50% מעלויות הפיתוח כדי לעודד בנייה באזורים האלה. גם בבנייה צמודת קרקע, גם בבנייה רוויה.

תעלה השאלה, האם אחרי שהחוק הזה עובר ריכוזי אוכלוסייה שבה יש לומדי תורה רבים, האם גם הם אמורים להיכנס לתוכנית עדיפות לאומית, שהמדינה בעצם תכיר בהם כערך עליון? האם גם הם יכולים להיחשב כאזור עדיפות לאומית על מנת להיות זכאים להטבה האמורה? שאלה, ואנחנו אומרים את כל הדברים האלה כדי להבין, קודם כל לשקף בפני הוועדה את ספקטרום הזכויות שיכולים להיות

במדוכה. בהינתן המידע הזה, אני מניחה שהוועדה תוכל לגבש יותר טוב מה ההשלכות שהיא חושבת לנכון שאמורים להיות לחוק היסוד, ולנסח את החוק בהתאם להם.

היו"ר אופיר כץ:

אנחנו נעבור לרוויזיות, אני רק אומר שאמרנו פה, חברי הוועדה, שזה לא יבוא על חשבון המשרתים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

מה זה אמרנו? משה, מה עם החוק שלך?

קריאות:

--

היו"ר אופיר כץ:

קריאה שנייה.

מיקי לוי (יש עתיד):

--

היו"ר אופיר כץ:

מיקי, קריאה ראשונה. איתן, תנמק את הרוויזיה הראשונה שהיא הסעיף הראשון. 1, 3 ו-4 ביחד. אחרי זה נמשיך.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני מנמק את הרוויזיה בחוק התקשורת המהולל של שר התקשורת שלמה קרעי ושותפתו גלית דיסטל. אנחנו מזכירים לחברי הכנסת, גם החרדים, אלה שברחו עכשיו, את כל סוגיית חומר התועבה וההגנה לקטינים, שהכנסת החליטה ביום 2 ביוני 2026, לפצל מהחוק, כי שר התקשורת ביקש לפצל את הסעיפים האלה מהחוק, כי הוא אמר שהם לא הכרחיים בשלב זה, שיהיו חלק מהחוק המקורי, ולכן ביקשו לפצל אותו. הכנסת אישרה את בקשת הפיצול ורגע וזה יצא מהחוק, ועכשיו שר התקשורת בדלת האחורית מכניס את הסיפור הזה בניגוד לכנסת, בניגוד לחוק. היועצת המשפטית אמרה שמדובר בנושאים חדשים. הוועדה לא קיבלה את זה ולכן ביקשנו רוויזיה, שהוועדה תשקול שוב, האם מדובר בנושא חדש כמו שאמרה היועצת המשפטית.

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד הרוויזיה? מי נגד? מי נמנע?

הצבעה

היו"ר אופיר כץ:

בעד – 5. הרוויזיה לא התקבלה. סעיף 2.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אנחנו מצביעים רוויזיה, סעיף 76א(3ד), סימן מזהה, שמחייב סימון מזהה שאינו נראה על המסך, חובת הצעת תכנים באופן נפרד מבחינת הפריקות. זה הייתה בנוסח לקריאה הראשונה. הדבר הזה פוצל ועבר במחטף השר, במכתב באישון לילה שלא היה על זה דיון, ולכן טענו לגביו נושא חדש, גם על זה אמרה היועצת המשפטית שזה נושא חדש, טכני אמנם אבל נושא חדש. אני מבקש מהוועדה לאשר את הנושא החדש.

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד הרוויזיה? מי נגד? מי נמנע?

הצבעההיו"ר אופיר כץ:

הרוויזיה הזו גם לא התקבלה. 5, סעיף 102. אפרת, בבקשה.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אני אנמק – זה חברי ועדת התקשורת. הגשנו יחד. אז אנחנו מנמקים גם ביחס לרוויזיה שהגישה חברת הכנסת רייטן. אנחנו מבקשים מחברי הכנסת גם פה בנושא חדש הזה להכיר בסעיף הזה כנושא חדש, הטבות רגולטוריות שניתנים פה לגופי תקשורת עצמאיים שהם מפנקי השלטון, מבקשים להוציא את זה מהחוק, ומבקשים להציע את זה כנושא חדש.

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד הרוויזיה? מי נגד? מי נמנע?

הצבעההיו"ר אופיר כץ:

בעד – 4. נגד – 7. גם הרוויזיה הזו לא התקבלה. 6, סעיף 145.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

סעיף 145, חוק שוויון זכויות לאנשים מוגבלות, שר התקשורת ביקש להוציא את זה מהחוק, והוא הוציא את זה מהחוק. הוא אמר שהדבר הזה לא הכרחי לחוק מטעמי קוצר זמן שנובעים מלוחות זמנים של הכנסת הנוכחית. הוא מבקש להסיר את הסעיף הזה מהחוק, והמליאה לצערנו הרב, החליטה להוציא את זה מהחוק. מהרגע שהמליאה החליטה להוציא את זה מהחוק, אין אפשרות לוועדה לעשות אובר רולינג על מה שקבעה המליאה. ברגע שיצא מהחוק, יצא מהחוק לצערנו הרב, ולכן כמו שקבעה היועצת המשפטית, אם המליאה החליטה על פיצול נושא מחוק, הוועדה לא יכולה לבוא ולהכניס אותו בדלת אחורית, ולכן נושא זה נושא חדש כמו שטענה היועצת המשפטית.

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד הרוויזיה? מי נגד? מי נמנע?

הצבעההיו"ר אופיר כץ:

גם הרוויזיה הזו לא התקבלה. סעיף 146.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אדוני היושב-ראש, על זה עמדה ארוכות היועצת המשפטית, ואמרה לא רק שזה נושא חדש, זה גם פגם בהליך חקיקה, כי על מה מדובר הסעיף הזה? מדובר על סעיף שמשנה בחוק הרשות השנייה את הגדרת בעל רישיון זעיר, בסוגריים, ערוץ 9 וערוץ 14, שהיום זה ערוצים שלא מגיעים לרף של 80 מיליון שקל. הם מוגדרים כערוצים זעירים ויש להם הטבות רגולטוריות. לא משדרים מירושלים, לא צריכים עיתונאים שיהיו בחברת החדשות שלהם, בכלל לא צריכים חברת חדשות נפרדת. יש שם הרבה הטבות אבל מי שעובר את רף ה-80 מיליון, הוא כבר ערוץ בעל חשיבות מסחרית, והוא לא ערוץ זעיר. מה עשה שר התקשורת כדי לפטור את הערוצים האלה מההטבות הרגולטוריות? הוא העלה את הרף, הוא אמר שעכשיו ערוץ זעיר זה מי שהכנסות שלו הן מתחת ל-2 מיליארד שקלים, אז ערוץ קשת היא עכשיו ערוץ זעיר. ערוץ רשת, היא ערוץ זעיר. זה אירוע הזוי ובזוי ומופרד, וערוץ 14 בגלל זה לא חשף את ההכנסות שלו, ועכשיו כל החברות

יכולות לסגור את ערוצי החדשות שלהם, לעשות שם הפרדה בין מסחרי ללא מסחריות, ובעצם יש פה הטבה רגולטורית ספציפית של שר התקשורת לערוץ 14, על חשבון המדינה.

מיקי לוי (יש עתיד):

על חשבון אזרחי מדינת ישראל.

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד הרוויזיה? מי נגד? מי נמנע?

הצבעה

היו"ר אופיר כץ:

הרוויזיה לא התקבלה.

מיקי לוי (יש עתיד):

כל חלקה טובה הרסתם. לא נשאר מקום שלא הרסתם.

היו"ר אופיר כץ:

10, סעיף 200.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

של חברת רייטן. סעיף 200, וגם, אתם לא תאמינו, בא שר התקשורת וכותב בדברי ההסבר שהוא החליט להוסיף עוד סעיף שהוא רוצה לתת הטבה מיוחדת לערוץ 24I ניוז. האם פעם ראיתם שר או משרד תקשורת שבא לתת בחוק הטבה פרטיקולרית לחברה מסחרית, חברת חדשות שהוא נותן הטבה?

מיקי לוי (יש עתיד):

הוא לוביסט שלהם.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לא היה כדבר הזה. במקום שחוק יחוקק מעבר למסך הבערות, לא. הוא כותב בדברי הסבר, זה לאפשר ל-24I ניוז לשדר. לא היה דבר כזה, זו שחיתות מהמקפצה בצורה ערומה שכולם רואים. זה פשוט בלתי נתפס שאתם כחברי כנסת נותנים לדבר הזה יד. כשאומר שר התקשורת שהוא נותן להם הטבה פרטית, אישית ועוד כותב את זה, לא מתבייש להגיד את זה בעל פה, כותב את זה, שזה יהיה מתועד, דבר כזה עוד לא היה, לכן אנחנו טוענים שזה נושא חדש ומבקשים מחבר הכנסת להציע בעד הרוויזיה.

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד הרוויזיה? מי נגד? מי נמנע?

הצבעה

היו"ר אופיר כץ:

גם הרוויזיה הזו לא התקבלה. 149.

מיקי לוי (יש עתיד):

במצרפי אתם יודעים כמה כסף המדינה מפסידה?

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

המון כסף. סעיף 149, חוק ערוץ הכנסת. הסעיף הזה עוסק בתיקון חוק ערוץ הכנסת. גם הסעיף הזה פוצל מהצעת החוק של השר. השר אמר, שהסעיף הזה לא הכרחי לקידומו של החוק, ולכן הוא מביא אותו לפיצול המליאה. המליאה הקשיבה לשר ומאוד השתכנעה. איך אמרה, אתם יודעים איך אמרה יושבת-ראש הוועדה? שלוימליה, בוא, אנחנו מעבירים את הפיצול. הנה, פיצלה את הסעיף הזה. פיצלה את סעיף ערוץ הכנסת מהחוק. שלמה קרעי – קראה לו מעל המליאה. הם באו, פיצלו את הסעיף הזה מהחוק, ואז בא באישון לילה השר, אחרי שפיצלנו, אחרי שהמליאה החליטה לפצל, אמר: לא, נכניס את זה בכל זאת. זה לא חוקי. אי אפשר לפצל חוק שהמליאה החליטה להוציא אותו מהחוק. אז איך מעבירים אותו? גם על זה היועצת המשפטית לכנסת אמרה באופן מפורש שמדובר בנושא חדש. ועדת הכנסת לא קיבלה את עמדתה. אני מציע לוועדת הכנסת להצביע על נושא חדש בעד.

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד הרוויזיה? מי נגד? מי נמנע?

הצבעההיו"ר אופיר כץ:

בעד – 5. הרוויזיה לא התקבלה.

מיקי לוי (יש עתיד):

כל כך הרבה שחיתויות בחוק אחד. חוק מושחת.

מירב בן ארי (יש עתיד):

צריך להיות בפח האשפה של ההיסטוריה.

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה, איתן.

איתן גינזבורג (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

סעיף 2188, זה מכניס את תחום החדשות שפוצל במליאה. ישבה פה - מרכזת האופוזיציה, לא תופתעי לשמוע, שישבה פה היועצת המשפטית לכנסת ואמרה שכל סיפור ההפרדה המבנית בחברות הכבלים והכנסת החדשות בדלת אחורית היא פגם שיורד לשורשו של הליך חקיקה. היא הודיעה וגם השר אמר שכל תחום החדשות יוצא מהחוק. יותר מזה, אני אקריא לכם מה כתב השר. השר כתב שהחלק הזה לא הכרחי בשלב הזה לחוק, והוא גם קובע שהסדר המוצע הוא נותר במחלוקת פנים ממשלתית משמעותית של אי הסכמות בפרק שמסדיר את תחום שידורי החדשות. הוא כתב את זה למליאה. הוא אמר למליאה, תחום החדשות יוצא החוצה, אי אפשר לדון בו, לא דנו בו מספיק בוועדה ולכן הוא מוציא אותו בחוק. זה אומר שאין הפרדה מבנית בין חברות החדשות החברות ל- כל הדברים האלו יצאו. לכן צריך להצביע בעד הרוויזיה.

היו"ר אופיר כץ:

מי בעד הרוויזיה? מי נגד? מי נמנע?

הצבעההיו"ר אופיר כץ:

גם הרוויזיה האחרונה נדחתה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

יש לי נשיאות עכשיו.

היו"ר אופיר כץ:

לא תרד לך דקה. אני תכף מצטרף אליך.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אני לא יוצאת עד שהוא יוצא.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

יש פה הורים שכולים מהבוקר, שמחכים. מקובל בוודאי בוועדות שקשורות.

היו"ר אופיר כץ:

נמתין עם השאלות, וחגי, בבקשה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אני רוצה לשמוע אותם.

היו"ר אופיר כץ:

אז אנחנו חוזרים רבע שעה, אתם בינתיים תשאלו את השאלות את נציגת משרד השיכון, בבקשה.

(היו"ר ינון אזולאי, 12:00)

נאור שירי (יש עתיד):

קודם כל, אני מבין שהממשלה קצת בדיסוננס כי היא באמת לא מבינה את מהות הצעת החוק ואת היישום הפרקטי, וגם אתמול שמענו שזו בכלל הצעה דקלרטיבית, אז אני שמח, חבר הכנסת הרב יצחק, כי את השם המשפחה אני מסתבך, אז כל פעם מתקנים אותי, אז במחילה כמובן, אז אני שמח לבשר, שההצעה היא לא דקלרטיבית, היא לא הצהרתית, היא לא לשם שמיים.

משה סולומון (הציונות הדתית):

הוא כבר אמר את זה לפני כן. הוא כבר הודיע את זה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

הוא יודע, רק שהם לא אומרים.

נאור שירי (יש עתיד):

אני מיישר קו, כי נאמר לנו שאין יישום פרקטי להצעה, ואז ביקשנו את נציגות משרדי הממשלה כדי שנבין איך הם רואים את הדברים. אני רק רוצה להבין כי את סקרת למעשה את שלל הנקודות שבהן משרד השיכון רואה ממשק עם הצעת החוק היחסית לא ברורה הזו שהיא שמה לראשונה מקום מדינת ישראל את ערך יסוד ולא חוק יסוד, לימוד התורה ואת באופן, איך שאני הבנתי כמובן שזה אופן שלא משתמע לשתי פנים, רואה שיהיה פה תיעדוף חד משמעי כי זה ערך יסוד.

אפרת פרוקצ'יה:

זאת אומרת שבסוף זה יועבר אלינו לפרשנות. יהיה קשה להתעלם מחוק היסוד הזה כאשר נותנים הטבות -

נאור שירי (יש עתיד):

אז אני רק סוקר את זה. במחיר מטרחה מה שדיברנו, יש היום 50%. פעם שמתקבל החוק 50% העדפה למשרתי מילואים, שמשרתי מילואים זה מעל 60 ימים, נכון? 60 ימים בשנה, מקנה אותך, אתה נכנס לברכה של - כי פעם היו 10 ימים, היום זה 60 ימים.

אפרת פרוקצ'יה:

כמה שנים שזה לא 10.

נאור שירי (יש עתיד):

אז 50% היום בעצם ממשרתי המילואים, זאת אומרת אם החוק הזה נכנס והפרשנות היא לכיוון מה שאמרת, כהנחת יסוד אני אשאל את זה כחוט השני לשאלות שלי, זאת אומרת שהיום נגיד היום 50% מסך מכרז מסוים במחיר המטרחה הולך למשרתי מילואים, בהגדרה כל 50% ילכו ללומד תורה.

אפרת פרוקצ'יה:

לא.

נאור שירי (יש עתיד):

אני רק אסביר, כי אם זה משחק סכום אפס -

אפרת פרוקצ'יה:

אם אי אפשר לקחת את כל ההוגה ולחלק אותה רק לקבוצות מועדפות, אפשר רק חלק ממנה, כי זה משאב מוגבל, אז זה יבוא חשבון.

נאור שירי (יש עתיד):

אני אחדד. זה באמת שאלה אמיתית. אם היום 50% ממכרז מוגדר, הוא מוגדר למשרתי המילואים. כשייכנס החוק הזה לתוקף בפרשנותו המחמירה ננית, לכיוון שאני מניח שזה החוק, הנחה, אזי ה-50% לא יוכלו להיות משרתי המילואים, למה? כי יש קבוצה שהמחוקק הישראלי בכנסת, שאנחנו מכבדים את הריבונות שלה, תיעדף לך, לרשות השופטת, לא משנה -

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

כי יש קבוצה שנמצאת בקומה למעלה.

נאור שירי (יש עתיד):

היא היחידה שמתועדפת היום. לא בני המקום, לא שום דבר, רק ערך.

אפרת פרוקצ'יה:

נכון היום יש את חוק משרתי מילואים. בהתאם לחוק משרתי מילואים, ניתן לתת העדפה למשרתי מילואים, אבל זה שנותנים העדפה למשרתי מילואים, זה לא אומר שהייעוץ המשפטי יחשוב ש-100%, ניתן לתת 100% מהשיווקים לאוכלוסייה - - אותו הדבר גם יהיה עם חוק יסוד: לימוד תורה, לכן אמרתי, למה זה דווקא בהכרח יבוא על חשבון המשרתים - בגלל שאנחנו כמדינה, נדרשים לתת מענה גם לאוכלוסייה הכללית, לא ייתכן שבשיווק - אנחנו כמדינה משווקים קרקע מדינה. אנחנו צריכים לתת אותה גם לכלל הציבור. לא ייתכן שכל קרקע המדינה תשווק לדי מעט שהם בעלי ערך עליון.

נכון להיום יש למשרתי המילואים, 50% מההקצאות ניתנות למשרתי מילואים במחיר למטרחה. במחיר מטרחה. יש קבוצה נוספת שגם היא הוכרה של בני מקום, שגם לגבי הם נותנים בין 20% ל-30% העדפה, והייעוץ המשפטי עמד על זה שהאוכלוסייה הכללית צריכה לקבל גם הקצאה. אם ייכנס לתוקפו החוק הזה, צריך איכשהו לחלק את ה-50 הראשונים בין משרתי המילואים לבין לומדי התורה.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

ול-50% יהיה יותר קטן.

אפרת פרוקצ'יה:

אי אפשר להדיר את האוכלוסייה הכללית לחלוטין ממכרזי מטר. אנחנו מדברים בזהירות כי אנחנו לא בנוסח הסופי, אבל כנראה שאם זה יבוא על חשבון, זה יבוא על חשבון -

היו"ר ינון אזולאי:

אבל את לא בטוחה גם שזה יבוא על החשבון, כי אף אחד לא בא ואומר לך.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

היא אמרה שכן.

היו"ר ינון אזולאי:

אני הייתי בהתחלה בתחילת הדיון שלה, וגם אף אחד לא בא ואומר שזה יבוא וייתן העדפה מסוימת במיוחד.

אפרת פרוקצ'יה:

מה שמלא מקום היושב-ראש אומר והוא מדייק, בסוף צריך שר שיבוא ויגיד: רוצה אני. העדפות לא נוצרות יש מאין. גם לגבי משרתי מילואים, לא סתם פתחתי ואמרתי, הגיע שר ואמר: אני רוצה לתת העדפה לציבור הזה. עד שהוא לא ביקש את ההעדפה, לא הייתה העדפה.

היו"ר ינון אזולאי:

אין משהו שמחייב אותו, זה מה שהיא אומרת. אין משהו שמחייב אותו, זה רק יכול להועיל לו, לפי דעתה של היועצת המשפטית, זה רק אומר שאם הוא יבוא וייצר מדיניות -

נאור שירי (יש עתיד):

יהיה לו בסיס חוקתי.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

לגמרי יישומי, נקודה.

נאור שירי (יש עתיד):

אתה נותן את הצידוק המשפטי.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

זו תשתית יישומית.

נאור שירי (יש עתיד):

נכון, אתה צודק, זה לא הצהרתי. אתה נותן גם לבית המשפט וגם ליועצים המשפטיים וגם לשרים את הבסיס החוקי לתעדף לומדי תורה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

ינון, אתה מסכים עם ההנחה הזאת?

היו"ר ינון אזולאי:

שאלו אותי מה זה נותן, אמרתי זה נותן סך הכל לשופט עוד כלי שיוכל להסתכל.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

זו תשתית יישומית.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

שיכריח אותו – אתה באמת חושב שכשגולדקנופף ייכנס לאיזה משרד, הוא לא יגיד מכוח חוק יסוד: לימוד תורה, עכשיו תעשו פורמלית את מה שאני עשיתי בקריצת עין במכרזים שלי? מה, אנחנו מטומטמים? די כבר להתנהג אלינו ככה.

נאור שירי (יש עתיד):

זה לא רק לבית משפט, זה ליועצים המשפטיים.

אביטל סומפולינסקי:

גם לומד התורה בעצמו יוכל לבוא ולטעון.

היו"ר ינון אזולאי:

תודה, נאור.

נאור שירי (יש עתיד):

אותו כנ"ל לגבי כל מה שאמרת, שכירות ארוכת טווח, קרקע במגזר הכפרי, תחום הקרקעות, מימון מוסדות ציבור. בהכרח אגב זה יטה את הכף לאיפה שיש ריכוזי לומדי תורה גדולים, בהכרח.

אפרת פרוקצ'יה:

בעצם תעלה הטענה שצריך לתת העדפה באזורים האלה ולתת תקציבים. בחלק מהמקומות זה בא על חשבון.

נאור שירי (יש עתיד):

כוללים, סיוע בשכר דירה, דיור ציבורי, הלוואות בדיור, מפת עדיפות לאומית. זה כאילו מטורף.

היו"ר ינון אזולאי:

ממש לא. זה שיש לך ספק, או לא משנה, גם ליועץ המשפטי שיש ספק, אז אתה לא יכול לקחת את זה למקרה הקיצון.

נאור שירי (יש עתיד):

זה לא קיצון, אני אסביר לך למה. זה לא קיצון. קיצון יגיד ב-100%, זה לא 100%. מה שאמרה היועצת המשפטית של משרד השיכון, הגברת אפרת, היא אמרה שהיא סקרה את שלל הפעילויות או שלל התחומים שבהם ניתנת הנחה, נניח למשרת המילואים היום, מתיעדוף ששם השר. איזה שר שאתה רוצה, אריאל אטיאס גם, הנה אני איתך עד שר השיכון לשעבר, שתהנו. היא באה ואומרת, היום, אם אתה נותן לה, ליועץ המשפטי, לא רק לשופטים, את היועץ המשפטי, את החוק הזה, זו הפרשנות. אתם יכולים להגיד, טוב, זה לא יהיה ב-100%.

עכשיו השאלה האחרונה, משהבנו וביססנו את הטענה שדקלרציה זה לא, יש לה יישום בפועל, זה חד משמעי יפלה, יפלה ויוריד מההטבות שמדינת ישראל נותנת היום למשרתים בצבא, למשרתים ומשרתות בצבא, לא רק במילואים, חד משמעי זה פוגע ומשנה את המצב החוקתי. זה פעם אחת.

פעם שנייה, נניח ועכשיו עשית מכרז בבית שמש, במקרה לגמרי, בבית שמש. בערד. ואני כעותר לומד תורה, אני כעותר רואה שנתת, משרד השיכון נתן 50% הנחה למשרתי מילואים. כמו שינון אמר, לא לקחתי את הקיצון. לקחתי כאילו לא שונה שום דבר, כאילו זה רק הייתה דקלרציה, כל השעות המבוזבזות שלנו פה, ואני אעתור לבית המשפט, כנגדך, ואני אגיד לך, שימי לב משרד השיכון, למרות מה שאמרת בוועדה, ואני אצטט את מה שהיא אמרה בוועדה, אני לפי מה שאת אמרת בוועדה, היית אמורה לתת לא 50%, 10% ללומדי התורה, בסדר? שתהיו מבסוטים. לא 100%, לא מעל משרתי המילואים, ואני אעתור לבית המשפט, אתם תפסידו, כי אתם לא יישמתם את החוק ששם את לומדי התורה מעל כולם.

אפרת פרוקצ'יה:

- - טענה של אנשים פרטיים שיגידו שלאור העובדה שחוק היסוד הזה משנה מושכלות יסוד בעצם בדין הישראלי, - - לו להיות איזו השפעה ולא ייתכן שהשר מקבל החלטה לתת העדפה -

נאור שירי (יש עתיד):

הבנת? לא קיצון. חד משמעי.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

אי אפשר להתווכח על העובדה שמדובר בחוק יישומי.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

לא הבנת.

היו"ר ינון אזולאי:

אורית פרקש.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחתה הממלכתית):

קודם כל אני רוצה להעיר הערה לפני שאשאל את שתי השאלות שלי את אפרת. בסוף הכל קשור בהכל אדוני היושב-ראש, וכמה חדרים מכאן מתנהל דיון בהצעת החוק לריסוק היועצת המשפטית לממשלה והייעוץ המשפטי לממשלה, ואני רוצה לשתף אתכם, שאחרי שהחוק הזה יעבור למשל, אנחנו כחברי כנסת או בתי משפט שידונו בסוגיות שאנחנו דנים עכשיו למשמעות של חוק יסוד לימוד תורה על מילואימניקים, על ישראלים עובדים, התקשו לקבל עמדה מקצועית עצמאית של הייעוץ המשפטי, כי פשוט הממשלה תחליט שהיא לא מאמצת את העמדה המשפטית שנאמרת כאן, שיש כאן פגיעה במשרתים או אני לא יודעת במה, ובין היתר היא מקבלת גם את הסמכות להשתיק את היועץ המשפטי לממשלה כאשר היא לא מסכימה איתו ולשלוח עורך דין מטעמה, וקודם כל זו נקודה שחשוב לי להגיד כי העובדה אפילו שאנחנו מנהלים כאן דיון פתוח ושקוף בסוגיה הזאת כרגע מול גורמים מקצועיים, חשוב לי להגיד שאפרת, שהיא כרגע היועצת משפטית במשרד הזה, כבר לא תוכל לבוא ולהגיד את כל הדברים האלה שאנחנו עכשיו מנהלים שלפחות הציבור ידע מה קורה כאן.

עכשיו בהמשך למה שאת אמרת על המשמעויות המשפטיות הקונקרטיות שיש לחוק יסוד: לימוד תורה על המשאבים שמשרד השיכון נותן לציבור הרחב. את הסברת בעצם שורה רחבה של דברים - מחיר מטרה, סיוע בשכר דירה, הנחות בקרקעות, אזורי עדיפות לאומית, שבכולם בעצם גם אם יש איזושהי מכסה שמיועדת לכל מיני אוכלוסיות - מילואימניקים, אוכלוסיות סתם חלשות, אוכלוסיות שהן בני המקום, הכל מתכווץ, כי לתוך ה-100% הזה את תהיי חייבת גם להכניס על חשבון המילואימניקים, למשל, מכסה של לומדי תורה או לשקלל גם את לומדי התורה, ועכשיו יש לי שאלה. בגזרת העולם שלך, בחלקת האלוהים שלכם במשרד השיכון, תרתי משמע, בכמה כסף את חושבת שההטבות הללו תסתכמנה? ואני שואלת, כי בסוף אנחנו פה שלישיה מוועדת כספים, אנחנו רגילים כל דבר לכמת, ובסוף זה חוק של כסף. זה לא באמת חוק של עיקרון על שמלווה את עם היהודים כל כך הרבה, אלפי שנים. אנחנו לא זקוקים לחוק הזה כדי לקבל, זה חוק של כסף. אז קודם כל כמה כסף זה, כמה כסף בעצם מדובר, אפילו אם את לא יכולה לגזור, אבל בכמה כסף בעצם המדינה מסבסדת בגדול כמשרד שיכון את כל הדבר הזה? מחיר מטרה, קרקעות, הנחות, סיוע בשכר דירה וכולי?

שאלה שנייה, מדברים פה כל הזמן היושב-ראש, הוא אומר: מה הבעיה? אנחנו האם בזה שאנחנו נעגן את המעמד החוקתי של המילואימניקים גם, בזה תימנע פגיעה בצורה מוחלטת בהטבות מהמילואימניקים? ואני מבקשת את התשובה שלך לשאלה הזו.

נאור שירי (יש עתיד):

אין אביוז כמו שעושים לערך לימוד התורה כמו בחוק הזה, אין כזה דבר.

אפרת פרוקצ'יה:

לגבי השאלה לגבי עלות תקציבית, לא עשיתי עלות תקציבית זה לא תפקידי.

היו"ר ינון אזולאי:

גם לא יכול לדעת לעולם, זה לא המספרים שהוא זרק אתמול.

נאור שירי (יש עתיד):

170 מיליארד.

היו"ר ינון אזולאי:

הוא לא יכול לדעת.

אפרת פרוקצ'יה:

מדובר במקרקעין, מן הסתם מדובר בהטבות בסכומים מאוד גבוהים. אני לא הולכת לשים מספר.

נאור שירי (יש עתיד):

זה לא תפקידה.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחתה הממלכתית):

עכשיו לגבי השאלה ששאלתי, שאלה מאוד ממוקדת. האם זה נכון שאם נעגן את המעמד החוקתי למשל של המשרתים, אז הפגיעה שתיגרם כתוצאה מהחוק הזה תיעלם?

אפרת פרוקצ'יה:

והתשובה היא לא, כך פתחתי. הרי אמרתי שנכון להיום, הרי לא צריך חוק יסוד כדי להקנות את הזכויות העודפת. נכון להיום בחוק שירות מילואים, סעיף 20, אומר בצורה מפורשת, שניתן לתת הטבות למשרתי מילואים והטבה כאמור לא תהווה טענה לאפליה. על בסיס זה נתנו את ההטבות עד היום. אני לא צריכה שום חוק יסוד שיאפשר לי היום לתת את ההטבות למשרתי מילואים.

כמו שצינו, בגלל שמדובר במשאב מוגבל, בגלל שמדובר בעצם בקרקעות מדינה שהמדינה כרגע נותנת בהגרלה לאנשים, ואנחנו צריכים, מאחר שכאקסיומה אנחנו חייבים להותיר איזשהו חלק לציבור הכללי, בהכרח הטבה לאחד, תבוא על חשבון הטבה לאחר.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחתה הממלכתית):

כלומר בהכרח הנתח שיישאר למילואימניקים, למיעוטי היכולת יצטמצם. ה-50%. חשוב.

היו"ר ינון אזולאי:

אם זה מצטמצם על חשבון הערבים זה בסדר מבחינתך, נכון? את יודעת שאם הוא מחבל ישראלי יושב בכלא, זה בסדר שהוא מצטמצם. כשנתת למשפחה של מחבל בהעדפה, אפשרות, נתת. עצם זה שהוצאתם אוכלוסייה שלמה, עשרות אלפים הוצאתם היום, היועצת המשפטית לממשלה הוציאה עשרות

אלפים שהם לומדי תורה, מה זה קרה? כמו שאמרתי מקודם, בעצם הגדיל את הסיכויים של האחרים, שבתוכם יש משפחות של מחבלים שזכאים לקבל, בוודאי. אם הוא תושב ישראלי -

נאור שירי (יש עתיד):

עכשיו אנחנו תומכים במחבלים? לא הבנתי. איך הגעת לזה שאני תומך במחבלים? השם ישמור.

היו"ר ינון אזולאי:

זו המציאות. אין מה לעשות.

נאור שירי (יש עתיד):

מה הבעיה בטיעון הדמגוגי שלך? אנחנו מדברים על טיעונים רציונליים, ואתה אומר תומכים במחבלים.

היו"ר ינון אזולאי:

אמרתי לך כבר הגדלת.

נאור שירי (יש עתיד):

אתם אמרתם שהחוק הזה כלום חוץ מדקלרציה. אמר אלקין: מה הבעיה? זה רק הצהרתי.

היו"ר ינון אזולאי:

נתתי לך נתון פשוט. ברגע שתדעו עשרות אלפים שהם זכאים, אוטומטית הוגדלו הסיכויים של מי, בתוכם גם הערבים שיכול להיות שיושב מחבל שהוא בכלל ואשתו זכאית.

נאור שירי (יש עתיד):

תטפל בזה, אדוני המחוקק והממשלה, הרשות המבצעת, לא עושים כלום. אמרתם שזה דקלרציה, והנה מראים לכם, איך לא.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

ינון, אתה יודע שאתה מהחכמים שיש בכנסת, ולכן הבנת היטב מה היא אומרת. אפילו לבוא ולהגיד, נשאר את ההטבה למילואימניקים החוק הזה בעצם דורס חלק, כי כשמשווקים חמש דירות בהנחה, אז אם צריך לתת חלק עכשיו בשם העיקרון הזה של לימוד התורה, נשאר פחות לאחרים, ואז מראש אתה מעדיף פחות את המילואימניקים, ולכן זו האמת, ואתה מבין את זה וזהו, לפחות תסתכלו לאמת בפנים.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

תודה רבה. קודם כל אני נמצא פה, אני חושב שכמעט בכל הדיונים בחוק הזה משתי סיבות ינון. קודם כל הסיבה הראשונה שהשבתם את ועדת הכספים. והסיבה השנייה, היה לי פה בעצם וואן ג'יוב, להוכיח שמדובר בחוק יישומי, ושאלתי מלכתחילה, שאלתי את חבר הכנסת גפני, יוזם החוק, מה המשמעות של סעיף 2, והוא התחמק, לא הסביר, אז ככל שאנחנו מתקדמים עם הדיונים, אני חושב שקודם כל הוויכוח הזה נגמר.

מדובר בחוק יישומי. הוא יישומי מבחינת התקציבים וגם מבחינת הדברים האחרים, אבל אני רוצה לשאול על סוגיה מסוימת. את אמרת בצדק, שהקרקעות זה משאב מוגבל, וגם הכסף הוא משאב מוגבל, ואנחנו יודעים את זה. בהקשר לסיוע בשכר דירה, שהמשרד מעניק לאוכלוסיות שונות, כולל לאוכלוסייה של עולים חדשים, אוכלוסייה אולי הכי חלשה, שמקבלת את הסיוע, האם אחרי שהחוק הזה עובר, ונכנסת אוכלוסייה מועדפת נוספת, האם גם עולים חדשים שמקבלים היום סיוע בשכר דירה, עולים להיפגע?

אפרת פרוקצ'יה:

לגבי הסיוע בשכר דירה, אמרתי. המשרד משלם משהו כמו 2.5 מיליארד בשנה סיוע בשכר דירה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

אבל זה מתחלק על פני -

אפרת פרוקצ'יה:

זה מתחלק על פני כלל הזכאים. ייתכן שתעלה טענה שמבחינה השתכרות, למשל, אמורים להיות שונים, כי אם אנחנו רואים בערך לימוד תורה כערך עליון שהוא שווה ערך לעבודה בעצם, ונכון להיום, במבחנים שלנו, כדי שאדם יהיה זכאי לסיוע, אחד מבני הזוג צריך לעבוד, תעלה שאלה, אני שמה סימני שאלה כאן, האם אדם שלומד -

אלעזר שטרן (יש עתיד):

למה שזה לא יהיה מעל?

יסמין פרידמן (יש עתיד):

אבל סיוע בשכר דירה ציבורי, גם אם יש לך חד הורית או משהו -

אפרת פרוקצ'יה:

יש סיוע בשכר דירה. ככלל כשיש שני בני זוג, יש מבחן השתכרות, שלפחות אחד מהם צריך לעבוד. אם תעלה השאלה, ואחרי חוק היסוד, האם ניתן להכיר במי שלומד תורה כמי שהוא בעצם משתכר, צריך לשקול את זה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

זה מה ששאלתי, למה לא מעל משתכר.

נאור שירי (יש עתיד):

זה לא השפעה, זה העדפה. תפסיקו להשוות. זה לא כמו משתכר, זה יותר. זה לא כמו משרת מילואים, זה יותר ממשרת מילואים.

היו"ר ינון אזולאי:

זה לא פגע עד עכשיו בעולים החדשים וזה לא ימשיך לפגוע.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

תסביר לי למה לא.

היו"ר ינון אזולאי:

כי גם הוא בן אדם, וגם לו מגיע זכויות, לא רק לעולה חדש שעכשיו הגיע למדינה, וטוב שהוא הגיע למדינה, ואנחנו מברכים אותו, אבל גם ללומד תורה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

אז ייפגע או לא ייפגע?

קריאות:

--

משה גפני (יהדות התורה):

אתם מבינים הכול.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

אנחנו שואלים אותך, אתה לא עונה, אתה לא עונה. אז תסביר לי, מה זה? תפסיקו לעבוד עלינו, אנחנו לא מטומטמים.

נאור שירי (יש עתיד):

שם את לומדי התורה מעל כולם.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

התורה היא מעל הכול. התורה היא מעל הכול.

היו"ר ינון אזולאי:

אורית, בבקשה.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

יש לי שאלה בעצם ששכחתי לשאול שמחברת את הקצוות. מה עושה חוק היסוד הזה בעצם לעובדה שבעצם לפי חוק שירות ביטחון, מכוח החוק הזה, אנחנו היינו צריכים להפסיק את ההטבות הללו למגזר שהוא חייב גיוס מאברכים והוא לא משרת, ועכשיו בעצם בא חוק היסוד הזה ודורס בעצם את חוק שירות הביטחון, אז מה תהיה המשמעות? אם את יכולה לספר איך התנהל משרד השיכון עד כה ומה השאלה שאת -

משה גפני (יהדות התורה):

אבל לא כתוב כלום בחוק.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זו שאלה משפטית הרב גפני. אני מבינה שהשאלה קשה. כשאתה מתחיל לצעוק אני יודעת שהשאלה היא טובה, אז בואי אפרת.

משה גפני (יהדות התורה):

זה שטויות. לא כתוב בחוק.

אפרת פרוקצ'יה:

לגבי הסנקציות אנחנו בעצם פועלים מכוח פסיגת בג"ץ, בהחלטת ביזיון. אני מניחה שכאשר יהיה חוק יסוד חדש, בג"ץ צריך לשקול מחדש את האיזונים בין החוק -

היו"ר ינון אזולאי:

מה זה לשקול מחדש? הרי ברגע שעובר החוק זה לא אוטומטית מופסקים הסנקציות ודברים כאלה.

אביטל סומפולינסקי:

סנקציות במישור המנהלי.

היו"ר ינון אזולאי :

הם לא יופסקו במייד.

אביטל סומפולינסקי :

יעלו שאלות, האם הסנקציות -

היו"ר ינון אזולאי :

בכל דבר יעלו שאלות וילכו עוד פעם לבית המשפט, והוא יחליט, אבל אני לא חושב -

היו"ר ינון אזולאי :

זה עדיין לא מביא את זה לוודאות וזה עדיין לא מביא את זה לכל ההוצאות האסטרונומיות.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי) :

למה? חוק יסוד הוא חוק יסוד, וחוק רגיל הוא חוק רגיל, ואז תבוא בעצם היועצת המשפטית של משרד השיכון ותגיד: אני לא יכולה להמשיך לבטל את ההטבות למשתמטים, כי עכשיו יש לי ערך עליון יסוד, חוקה.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה) :

מה זה משתמטים? בתל אביב?

נאור שירי (יש עתיד) :

עוד פעם אתה עם תל אביב?

יסמין פרידמן (יש עתיד) :

הוא לא למד לימודי ליבה. הוא לא יודע.

קריאות :

--

היו"ר ינון אזולאי :

לצאת בבקשה החוצה. מי שמתפרץ שייצא החוצה.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה) :

לומדי תורה הם לומדי תורה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד) :

אתה צריך להתבייש.

קריאות :

--

היו"ר ינון אזולאי :

החוצה.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

לומדי תורה הם לא משתמטים.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

מי שמפר חוק, הוא עברייך.

היו"ר ינון אזולאי:

בבקשה.

נאור שירי (יש עתיד):

אביטל, אתם כל פעם, גם בהתייחסות של אפרת, אתם אומרים שזה ערך שווה. אני חייב לומר, בעברית המאוד מצומצמת שאני למדתי, יחסית בסדר גם בחלק המילולי בפסיכומטרי, זה לא שווה. זה מעל. זה בהכרח שם למעלה.

נתי שקד:

הרב גולדקנופ, אל תלך. אני רוצה להגיד לך, שב, אני לא נגדך. אפשר? תודה. קשה לי, גם הרב גפני, ואמרתי את זה גם אתמול, שחוק שעוסק בלימוד תורה, שלא מדברים בו בדברי תורה. אני ציפיתי שהחוק הזה, שבדיונים פה, 80% נדבר בדברי תורה. קודם כל. כדי לקדש את שם השם בעולם.

אני יכול להגיד לך, שגדלתי סמוך על שולחנו של גדול בתורה. אמנם לא נהייתי רבי גדול אבל אבי ייבדל לחיים ארוכים, למד בשיבת פונוביץ' הוותיקה, אחד מיני יחידים שהיה הפרנקים שם, והוא סיפר לי שיום אחד לקח אותה ראש ישיבה לחזרות של יום העצמאות. נשבע לך.

משה גפני (יהדות התורה):

אל תישבע.

נתי שקד:

אתה צודק, אני רק רציתי להגיד כמה זה חשוב. ובנוסף, סיפרתי בדיון בוועדת חוץ וביטחון, כשחזרתי מלבנון לפני המון שנים, אבי הלך לפגישה עם הרב אלישיב על משהו שקשור במילה, והוא ביקש ממני לקחת אותו. והייתי על מדים, אמרתי לו, איך אני אבוא? אני הרגע חזרתי. הוא אומר לי: לא, לא, אני רוצה שיברך אותך. והגעתי אליו, אני חייב לספר לכם, שהוא שאל אותי מאיפה אתה בא, אמרתי לו מלבנון, הוא בירך והיד שלו רעדה, מתוך הכרת הטוב אני חושב.

עכשיו מה שאני בא להגיד זה שאני חושב שאנחנו יכולים, אמרתי אתמול, חבל שהרב גפני לא פה, כי אני הבאתי את הסיפור אתמול של רבי שמעון בר יוחאי, שבסוף הוא הלך בדרך וראה אדם פשוט לפניו, הולך עם שתי זוגות הדסים. הוא שאל אותו: יהודי, לאן אתה הולך? הוא אומר לו: אני רץ הביתה. לכבוד שבת אני מביא לאשתי את הפרחים של ארץ ישראלים. אבל הוא אומר לו: אז למה אתה לא מחזיק ביד אחת, כדי להחזיק את הדברים שלך ביד השנייה? אז אמר לו: מה זאת אומרת, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור.

ואני מבקש מכם, בשביל זה ביקשתי מאדוני שיישב רגע, שתזכו לעשות גם זכור וגם שמור. נכון, אנחנו זוכרים את לימוד התורה. אנחנו מצווים על הזיכרון. בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. זה הבסיס של היהדות, הזיכרון. ביום הזיכרון הזה, אומרים בראש השנה. ביום הזיכרון הזה. אמרתי אתמול, אנחנו אומרים קדיש בארמית, כדי לזכור. אנחנו זוכרים את לימוד התורה. אנחנו מעלים אותה על נס, ואני לא אכנס פה לזיכרונות. זה לא ענייני. אבל אני מבקש, שתפנו לרבנים ותגידו להם, בוא נעשה קידוש השם. בוא נעשה גם זכור וגם שמור, והשמור זו הכרת הטוב, של בני התורה ללוחמי צה"ל, לתומכי הלחימה בחוד, לאותם אימהות שהרב שך, שבאו אליו ואמרו לו: למה אתה לא יוצא על אימהות של לוחמים, מה הוא ענה, זוכר? הוא אמר: אני לא יכול לדבר על מישהי שלקחה את הילד שלה לרופא, שרצה איתו לכל דבר, ועכשיו היא שולחת אותו למות? אני לא יכול. נכון, אני חלוק על הדרך של המדינה הזאת. אנחנו חלוקים, סבבה.

אני אגיד גם יותר מזה, אחד הדברים היפים זה שכולם אומרים, וואי, אנחנו חלוקים, חלוקים. זה לא נכון. גם בזמן מרדכי היהודי, הרב גולדקנופף, איך נגמרה המגילה? וגדול ליהודים, ורצוי לרוב אחיו. זאת אומרת גם אחרי שהוא הציל אותם משואה.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

דורש טוב לעמו.

נתי שקד:

נכון, אבל גם אחרי שהוא הציל אותם משואה, היו אנשים שהתנגדו לו. ולכן אני אומר לכם, אני פונה אליכם שוב, אני הבנתי שיש רצון לעשות הכרת הטוב. אני לא חושב שזה פוגע בחוק לימוד תורה. נמצא את הדרך דרך היועצת המשפטית, למצוא את הדרך שזה לא, זה יופיע בחוק ביטחון. אני לא משפטן, אבל אני מניח שנמצא את הדרך. בואו נעשה גם זכור וגם שמור. בואו נשמור ונכיר תודה, אתה יודע מה, כמו שאתה אמרת, לאותם 20% מחיילי צה"ל, אותם 20%. הרגע אמרת משהו שאני לא אחזור עליו. אותם 20% שהולכים להיות לוחמים, אותם 20% שקפצו למים בקריאת ים סוף, דבר את בני ישראל וייסעו. אותם 20% שלחו עם הרמטכ"ל הראשון, כמו שאמרתי אתמול, יהושע בן נון, שמצד אחד דיבר על לימוד תורה, נכון? אבל גם מה הוא דיבר? אז אני לא נכנס פה לוויכוח. בואו נקדש את שם השם בעולם. בואו נעשה את זה. אני חושב שזה אפשרי, ואני חושב, אני אגיד לך גם את האמת, שזה גם ייתן לחברה הישראלית קצת שקט, כי ברגע שיראו שיש גם ללומדי התורה הכרת הטוב, להעלות על נס את אלה, כי הרי אין, אתה יודע, אין מדינה בלי תורה. גם דוד בן גוריון הבין את זה, בגלל זה הוא הלך עם התנ"ך ודיבר ככה, אבל גם אין תורה בלי אותם חברים שמוכנים למות פה על קידוש השם. אני מבקש מכם, תמצאו את הדרך, תדברו על לב הרבנים. תקדשו את שם השם בעולם, תודה רבה.

מיכה כ"ץ:

אני גם רק רוצה לבקש משהו ממש קטן. במשפחה שלי יש לי שני אחים שלומדים תורה, לומדים תורה. מאז הרגע שאנחנו עלינו ארצה, לומדים תורה ולא מפסיקים ללמוד תורה. אני ואח שלי מוכנים ללכת לצבא כל יום, כל יום. אני כבר 25 שנה הולך לצבא כדי להגן על היכולת של האחים שלי ללמוד תורה, ואני מוכן להקריב את החיים שלי עוד פעם היום ללכת לחזור לשירות בשביל שהם ימשיכו ללמוד, אבל האחים שלי, אם הם היו פה עומדים פה עכשיו, הם היו אומרים אותו דבר, אותו דבר בשבילי. אותו דבר בדיוק, ואנחנו סך הכל מבקשים מכם, תעשו אחדות בעם. תביאו אחדות, ותמצאו את הפתרון הזה להראות את מה שאנחנו חיים ביום יום. אנחנו רוצים כולנו לחיות ביחד באחדות. אל תביאו לפילוג תביאו לאחדות. תעזרו לנו שהדבר הזה ימנף את כולם.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

אני אגיד לך בשתי מילים, לא ארוך, קצר. הציבור החרדי לא הביא פילוג. הוא לא יביא פילוג, והוא עושה כל מה שהוא יכול בעולם כדי - איך אמרה מקודם היועצת המשפטית של משרד השיכון?

עומר אמסלם:

זה על הדם שלנו.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

אני סיימתי.

עומר אמסלם:

החיילים שלנו קודש קודשים לא פחות מהרבנים.

יצחק גולדקנופ (יהדות התורה):

רק תבין מי מפלג.

עומר אמסלם:

החיילים שלנו קודש קודשים. למה אתה בורח?

היו"ר ינון אזולאי:

בבקשה.

חגי לובר:

שלום לכולם, לי קוראים חגי לובר. הבן של יהונתן נהרג לפני שנתיים וחצי בחאן יונס. אני רוצה להכיר לכם, חברי כנסת, נבחר ציבור, 4 אימהות. שתיים מהם הם הבנות שלי, שתיים מהם הם הכלות שלי.

כשהודיעו לנו שיהונתן נהרג, שתי הבנות שלי היו בהיריון. אני לא אשתף אתכם כרגע בגלל הזמן, איזה סיט זה להודיע לאישה שאתה בטוח שהבשורה הזאת יכולה לגרום לה לנזק גדול בהיריון שלה, ושתי הנשים האחרות הן הכלות שלי. כמה חודשים אחרי שיהונתן נהרג הם ילדו. חודש אחרי שהם ילדו, הבעלים שלהם היו שוב בלחימה בעזה, כי אין חיילים. אתם שומעים, מחוקקים? אין חיילים. יש לי כלה שנשואה לבן שלי, מ"פ בשריון. עכשיו הוא בלבנון, עכשיו, כשאתם יושבים פה ודנים. הוא בלבנון. היא אם חד הורית, אתם מבינים? 3 שנים כמעט הוא לא בבית.

לפני 3 חודשים האימא הרביעית, כלה שלי, ילדה תאומות. חודש אחרי, חודש אחרי, הבן שלי היה בחאן יונס במקום שבו נהרג אחיו, כי אין חיילים. זה 4 אימהות קדושות, קדושות, שמוכנות שבעלים שלהם ילכו כי אין חיילים.

עכשיו תגידו לי, אתם יושבים פה ודנים, אני שעתיים וחצי שומע אתכם. איזה אופק אתם נותנים לאימהות האלה? איזו תקווה? איזו תקווה שהם יוכלו לגדל את הילדים שלהם יחד עם בן הזוג שלהם, כמו שעושים כל כך הרבה אנשים אחרים? איזה תקווה אתם נותנים להם? כי במקום לפתור את המציאות הזאת, אתם עכשיו מחוקקים חוק שכל עם ישראל, חוץ מההיתממות בחדר הזה, כל עם ישראל יודע שמטרתו לפטור אנשים משירות בצבא, כך או אחרת, כיסוד, כטיעון משפטי.

שמעתי פה דיונים על האם זה חוק יישומי. זה חוק שנותן רוח גבית לאלה שלא משרתים, ולא להם של מתכוננים, ולא להם שמנהיגי הציבור שלהם מעודדים אותם, מעודדים אותם ומשתתפים בהפגנות: אל תשרתו, אל תשרתו, הם אומרים להם, על גבם של ארבע האימהות האלה. אל תיתממו, אנחנו יודעים את זה. כל עם ישראל יודע. כל כך הרבה שנים בכנסת, התעוררתם עכשיו לחוק לימוד תורה. לא היה עד עכשיו צורך. עכשיו יש צורך, כי המטרה היא לפטור המוני אנשים כדי שהילדים שלי, הבעלים שלהם יעשו שוב ושוב ושוב בקוצר נשימה מוחלט, ואז אנחנו שואלים אתכם, אתם אומרים לנו, הם אומרים בתקשורת, זה חוק לימוד תורה, זה החשיבות של לימוד תורה. אלפיים שנה לימוד תורה החזיק אותנו. לי אתם תספרו ותסבירו מה זה חשיבות של לימוד תורה? הבן של יהונתן, תסתכלו אחר כך, תראו את התמונה שלו, הבן של יהונתן, סיפר לי עכשיו בחור שפגשתי, בתפילת שחרית, ש-4 שעות אחר כך הבן שלי כבר היה מת, תפילת שחרית, ואחרי זה ארוחת בוקר, ובארוחת בוקר מישהו רצה למזוג לו קפה, אבל הוא היה כל כך שקוע בלימוד תורה, שהוא אמר: אני לא רוצה להפריע לו.

והרבה אנשים טועים, גם בוועדה הזאת, טועים וחושבים שהבן שלי בבוקר למד תורה ואחר כך הוא הלך להילחם, וזו טעות. הבן שלי, שלמד תורה, מתוך התורה הוא הלך להילחם. מתורה שאומרת: לא תעמוד על דם רעך. מתורה שמשנה רבנו צועק: האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה? זאת התורה שהבן שלי למד. לא היה צריך חוק. תורה שכל כולה נתינה, כי אני השם עושה צדק ומשפט וצדקה בארץ, כי באלה חפצתי נאום השם.

ואני רוצה לסיים ולומר לכם את נקודת הייאוש של הכלות שלי, והייתי מאוד שמח אם יהיה לי קשב בלי טלפונים. נקודת הייאוש שלהם, ואני אומר את זה גם לחברי האופוזיציה, שנדיר שיש מישהו בעם שמאמין לקואליציה ולאופוזיציה, ואנחנו יודעים בוודאות, גם מדיבורים שלכם, גם מנציגים שלכם, גם ממתמודדים שלכם, אנחנו כל כך יודעים שאם המצב היה הפוך, והייתם צריכים את קולות אלה שקוראים להשתמט, הייתם נוהגים אותו דבר בדיוק. אין בנו טיפת אמון, אפילו טיפת אמון, בזה שממשלת חצי עם, גם שלכם אופוזיציה, גם שלכם קואליציה, ממשלת חצי עם, לעולם, לעולם לא תוכל לגרום לגיוס, לעולם. תמיד ימציאו חוקים וחוקי חוקים וכאלה שאפשר להיתמם ולהגיד: זה רק חוק לימוד תורה, תמיד ימציאו, ואתם, אין לי טיפת אמון שאם אתם תהיו ממשלת חצי עם, אתם לא תחוקקו את אותם חוקים, יכול להיות שאפילו יותר גרועים, ולכן אני אומר לכם, ואני מתחנן בפניכם, הלוואי, הלוואי, ואנחנו גם

נעבוד, זה לא רק הלוואי, שהממשלה הבאה תהיה ממשלת שיתוף פעולה, שיהיו חברים בה חברי הגושים, שני הגושים. יהיו בה גם כאלה מהגוש שהיום נחשב גוש השינוי, ויהיו גם כאלה מהגוש של על מלא והם יוכלו לקדם אותנו לא רק בחוק הגיוס; גם באיזון בין הרשויות, וכולנו ראינו מה קרה אתמול. לא משנה מה דעתכם, כולנו ראינו שאתם פשוט לא מנהלים את המדינה. אתם עסוקים בריב בין גושים. האופן שבו אתם מתבטאים על חוקים זה מפוזיציה כל כך שקופה לנו האזרחים, כל כך שקופה לנו, ואתם חייבים לתת תקווה לארבע אמהות, ואני מסיים בבקשה על חוק לימוד תורה. לימוד תורה זה דבר חשוב. אל תחוקקו אותו במחטף בדקות האחרונות שהממשלה הזאת נמצאת. אני יודע שאתם תגידו שכך גם עשה השמאל, והוא עשה, אבל לא צריך ללכת בעקבותיו או בעקבות תקדימים גרועים באופן כללי. צריך להגיד את האמת: לא מחוקקים חוקים דקה לפני שהכנסת מתפזרת. חוקים משמעותיים, אני מתכוון, בוודאי לא חוקי יסוד. אם יש בכם עוד רצון לשרת אותנו האזרחים, ולעשות טוב לעם הזה, ולגרום לאחדות במקום שקשה, קשה לנו, קשה לנו כאזרחים, קשה לנו כהורים שכולים, קשה לנו כהורים ששולחים את בניהם לצבא. לפחות תגלו בארבע שנים האלה שכל כך הרבה אנשים לא ידעו להיתלות לגודל שהשעה הזאת אומרת. לפחות עכשיו בדקות האחרונות שלכם, חלק מכם לא יחזרו לכנסת, לפחות עכשיו תדחו את החוק הזה עד לבחירות הבאות, ותנו לעם ישראל לומר את דברו. תודה רבה לכם.

היו"ר ינון אזולאי:

תודה. צבי, בבקשה.

צביקה גרינגליק:

אני צביקה גרינגליק, אבא של שאולי, זיכרוננו לברכה, שאולי שבטח כולם מכירים כזמר, שהחליט לוותר על החלום ולצאת להילחם.

כשמחוקקים חוק, כנראה שבאים לתקן מצב קיים. ואני רוצה לספר לכם על שאולי. אין לי מילים גבוהות, יש לי רק סיפורים. שאולי שבועיים לפני שהוא נהרג, יצא לחופשה של שלושה ימים. הוא היה, פעמיים הוא הלך לבקר בפצועים, פעם הלך ללוויה של חבר מרעננה, והלך ללמוד בכולל אל ארץ חמדה עם הרב שלו. הלך ללמוד בקצה הרחוב, יש שם בית כנסת, הלך ללמוד תורה, שם ראו אותו אנשים פעם אחרונה, ושאלתי את עצמי איך בן אדם שיוצא ממלחמה לשלושה ימים מוצא את הזמן ללכת ללמוד תורה עם רב. ואז נזכרתי ביום שהוא סיים קורס קצינים, במסיבה שהוא בחר לעשות סיום קורס קצינים. זה היה בדיוק כשאני סיימתי סבב של הדף היומי, 7 שנים. למדתי גמרא כל יום, ועשינו מסיבה משותפת - אני אלוף משנה במילואים, הבן שלי סגן שסיים קורס קצינים, ועשינו מסיבה משותפת שסיימתי את הש"ס והוא סיים קורס קצינים בחוות צאן קידר ליד מעלה אדומים. ואמרתי לעצמי, ברגע שאתה מחבר את לימוד התורה עם מעשה, אז כנראה הדברים האלה מחלחים.

וזה לימוד תורה, קיים לפני החוק. לא היה חוק, והלכנו ללמוד תורה, וגם הלכנו לצבא. ואני רוצה לספר לכם שבקורס מפקדי טנקים ובקורס קצינים, היה לנו טנק בקמ"ט, שהיינו שם הרב רא"ם הכהן, הרב יובל שרלו, אני ועוד בחור, ארי קלין, היינו טנק אחד, היה לנו בחור, גם כן המפקד שלנו, זיכרוננו לברכה, פנחס ניסטנפובר. ואני רוצה לספר לכם מה זה לימוד תורה אחרי אימון, עם פנס בטנק או בחדר, כשאתה מגיע ואתה מת לישון, ופותרים דף גמרא ולומדים. והרב רא"ם הכהן היה אחרי זה סי' מ"פ שלי כשהייתי מ"פ במילואים, וראיתי מה זה לימוד תורה. אין לכם מושג איך זה נראה. סי' מ"פ שמנהל פלוגה, ומגיע בכל דקה פנויה ופותח את הגמרא ולומד. ואני לא רואה שום דבר על זה בחוק. אני רואה שלימוד תורה כלימוד תורה הופך להיות לאיזשהו ערך, כי מה? כי עד עכשיו הוא לא היה? ואיפה אלה שלומדים תורה בתנאים שאני דיברתי עליהם? הם לא מופיעים בחוק, אין בהם כלום.

ואנחנו יודעים מה, כמו שאמר חגי, אנחנו יודעים מה עומד מאחורי החוק הזה. אתם לא מסובבים אותנו, אנחנו לא מטומטמים. הכסף מדבר. וכשמחוקקים חוק עבור כסף, אז מביאים בחשבון, בסיכומו של דבר, גם העם יעשה את החשבון עם אלה שעושים מהתורה החשבון. ותהיה לי בעיה ללמוד גמרא, אני אגיד לכם את האמת. אני אוהב גמרא. אני לומד גמרא, אני לומד גם תנ"ך, כל שבת יש אצלי שיעור. שנים היה אצלי שיעור גמרא של בחור חרדי בבית. דאגתי שהילדים שלי יראו מה זה לימוד תורה, כל יום רביעי לימוד, אבל בעיון, כמו שצריך. ועכשיו מה אני אעשה? אני אדע שיש לומדי תורה, שכשהם לומדים את התורה, את הגמרא, יש אצלם מחשבה אחרת. המחשבה שלהם תהיה, אז כמה הרווחתי היום? אז איזה מגרש אני אצליח להגריל? והדברים פה ברורים. אני יכול ללמוד את הגמרא הזאת, שיש בה מחשבה שהיא לא קשורה בכלל ללימוד תורה, שיש לה ערך, אבל ערך כספי? איך אני אגע בגמרא הזאת?

ואני לא יכול שלא להתייחס למה קורה, כשלומדים תורה לא נכון. כשלומדים תורה לא נכון, מדברים על הרמטכ"ל. כמו ששמענו, רב אחד מדבר ורב שני מעודד אותו ולהגיד על הרמטכ"ל יימח שמו וזכרו, ואני לא יודע, אני לא ראיתי שהספרינקלרים פה קפצו מרוב צעקות. מה שהיה צריך לקרות פה

בכנסת הזאת, מהצעות על מה שנאמר, הספרינקלרים היו צריכים לעבוד. חד משמעית. זה הבן אדם, אייל זמיר, רכב ישראל ופרשיו. ואנחנו עושים קל וחומר, אם הרמטכ"ל יימח שמו, אז איפה החיילים? מה קורה עם החיילים? איפה הם בעניין הזה?

אתם יודעים, אני לא אדבר אתכם על פרשת השבוע הבאה, כי אולי לא הספקתם, אבל נדבר על פרשת השבוע שעבר, שכולם למדו, כולל רש"י, ויש שם משהו שהוא קריאה לעם ישראל לקראת הבחירות, ואני חושב שגם לציבור החרדי כדאי לקרוא את הפסוק הזה. משה רבנו אומר, לקדוש ברוך הוא, כשהוא יודע שהוא מפסיק להיות המנהיג, הוא אומר לו: יפקוד השם אלוהי הרוחות לכל בשר, איש על העדה, אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו ואשר יוציאם ואשר יביאם. מה אומר רש"י? לאן הוא מוציא אותם? מוציא אותם למלחמה. והוא אומר ככה: לא כדרך מלכי האומות שיושבים בבתיים ומשלחים את חילותיהם למלחמה, או יושבים ולומדים, זה אני מוסיף, אלא כמו שעשיתי אני שנלחמתי בסיחון ועוג. משה רבנו. והרש"י אומר, וכן ביהושע וכן בדוד. מי יכול ללמוד תורה ולא לצאת למלחמה? משה רבנו יצא, יהושע, פרשת שבוע הזאת, יפקוד השם אלוהי הרוחות, איש על העדה. אנחנו מחפשים את האיש.

דיברת פה על הרבנים. הרבנים צריכים להבין, אנחנו מחכים למישהו שיגיד: אנחנו חלק, אנחנו יודעים שאפשר גם ללמוד וגם לצאת למלחמה.

קרעתם אותנו בקריאה הראשונה, קרעתם אותנו. אל תקרעו אותנו שוב. ביום שהחוק הזה יעבור נצטרך לעשות קריעה. זה יהיה יום של ביזיון לתורה. אני רוצה לצטט משהו שמורי ורבי הרב יעקב מדן, גם הרב רא"ם הכהן יצא נגד החוק הזה, אבל הרב יעקב מדן, אני רוצה לצטט, ואני קיבלתי ממנו אישור לצטט את זה הבוקר: אינני זוכר בתולדות מדינת ישראל חוק גדוש בחילול השם ובביזיון התורה ובסילופה יותר מחוק זה. על כל חבר כנסת שומר תורה המייצג בוחרים שומרי תורה להתנגד לו מכל וכל. אדגיש, לא להימנע, אלא להתנגד לחוק שמסלף את התורה בעוצמה כה גדולה, זה דברי הרב יעקב מדן. וגם הרב רא"ם הכהן דיבר אותו דבר, שאני ראיתי אותו לומד תורה עם פנס בטנק.

אני רוצה להגיד לכם משהו. לפני שעתיים היה פה דיון שחבר הכנסת אופיר, אתה ניהלת אותו ודיברתם על אמון הציבור בכנסת שירד. ביום י"ז בתמוז אני משתדל ללכת לכל משפחה שכולה. אני בא, אני לא מרחם, אני מסתכל, אני אומר להם, אפשר להתמודד, אפשר להתרומם. אנחנו במשפחה מנסים לעשות טוב לעם ישראל. והייתי אצל גלית חזות באשקלון. ואני אומר לה: תגידי, יש לי חבר שבא לכל שבעה, הוא יושב פה במקרה, אלעזר שטרן, חבר כנסת. אני אומר לה, הוא היה? היא אומרת לי: הוא לא היה, אני ביקשתי שאף חבר כנסת לא יגיע. ואני אומר לה, למה? היא אומרת לי: אני צריכה אותם פה? אני צריכה את חברי הכנסת? אתה רואה מה קורה בכנסת?

רבותי, זה רעידת אדמה, שאימא של חייל גולני, אומרת שאני לא רוצה חברי כנסת אצלי בבית. תתעוררו, תתעוררו בבקשה. אני מבקש מכם. אין מצב שכל אחד מ-120 חברי כנסת, אני לא מדבר אולי על חברי הכנסת הערבים, שיושב פה, אם הוא לא יכול ללכת למשפחה אבילה, אין לו מקום בכנסת. תודה רבה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

תיקון – הייתי.

צביקה גרינגליק:

כן, אני ביקשתי והתחננתי שהיא תקבל את אלעזר ואתמול הוא נסע לשם. ביקשתי אותה.

היו"ר ינון אזולאי:

אני חייב להגיד לך שביום שישי הייתי אצל המשפחה, הייתי אצל גלית, היא סיפרה, היא קיבלה אותי בסבר פנים יפות, ואני אומר לך, וגם חיזקה, וביקשה שאני אמשיך להיות איתה בקשר ואני הולך לעשות את זה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

גם אני הייתי אצלה ביום שישי.

היו"ר ינון אזולאי:

סיפרה על הבן שלה, דוד בכאב גדול.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אבל מה זה עוזר שבמקביל אתה מביא את החוק הזה?

היו"ר ינון אזולאי:

תעשי טובה, אל תיקחי את זה לפופולזם.

מירב בן ארי (יש עתיד):

מה קשור פופולזם?

היו"ר ינון אזולאי:

מדברים פה על אחדות.

מירב בן ארי (יש עתיד):

איזה אחדות? לא רוצים את זה. אנחנו רוצים, ואני חייבת גם להגיד, היה כאן, ואין דבר כזה, חבריה, זה אי אפשר. אי אפשר להעביר חוק כזה - אתה יודע שאני כל הזמן שאתה עולה במליאה, אני אומרת שאתה אומר דברים, אבל לא יכול להיות שאתה מביא חוק כזה. לא יכול להיות, זה לא פופוליסטי, זה האמת. אתם יורקים להם בפנים, צריך להגיד את האמת. החוק הזה שם את לומדי התורה מעל חיילי צה"ל, לא משנה איך תנסו לסדר את זה, ובהטבות במשרד השיכון, ובהטבות בכל המשרדים, והעובדה שאתם יושבים ואומרים לי פוליטי, ברור שזה פוליטי. זה רק פוליטיקה, להביא חוק כזה שבוע לפני שכנסת מתפזרת, שבוע לפני. מה קרה? מה קרה? 78 שנה אנשים לומדים תורה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

חוק אנטי תורה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

למה צריך את האצבע בעין הזאת? למה? ואחרי זה לבוא וללכת למשפחות שכולות?

קריאה:

רק רוצה להגיד לכם משהו, זה בגידה בחיילי צה"ל, בגידה בחיילים שלנו.

מירב בן ארי (יש עתיד):

ברור.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

בגידה בעם ישראל.

היו"ר ינון אזולאי:

מירב ופנינה, אני לא אענה לכם, כי אני בולם את עצמי.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אל תבלום.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

חבר הכנסת ינון אזולאי, אל תבלום. אנחנו כולנו, כל עם ישראל מבין מה יושב פה על הפרק, רק מצער אותי שאתם יושבים פה וממשיכים להיתמם. תפסיקו להיתמם, תעצרו את זה. שמעת את חגי לובר – שבועיים לפני פיזור הכנסת.

היו"ר ינון אזולאי:

משה סולומון, בבקשה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

תודה. אני רוצה, אחרי שככה היה פה דיון ארוך, האם החוק הזה הוא דקלרטיבי באמת או אופרטיבי, האם הוא יישומי, ואני מבין שמהדברים שנאמרים כאן, די ברור שיש לו גם עניינים יישומיים ולא רק עניינים של הצהרה כזו או אחרת, מתוך הדברים שנאמרים כאן גם מחבריי וגם מהיועץ המשפטי.

אבל אני רוצה לשאול שאלה את אפרת, אבל גם את כל הייעוץ המשפטי, גם את ארבל וגם את אביטל. לו יצויר מצב שבו החוק הזה עובר, יכול להיות מצב שבו מנכ"ל משרד או מנכ"ל משרד השיכון, במקרה הזה, האם תיתכן אפשרות שבו מגיע עובד למנכ"ל משרד כזה או אחר, ואומר לו: אני רוצה ללמוד בכל בוקר בשעות העבודה, שעה או שתיים דף יומי, ואני רוצה שזה יהיה חשבון העבודה? האם זה דבר שהוא יכול לטעום ולהגיד: אני, יש פה חוק יסוד, יש פה דברים, אני רוצה עכשיו כל בוקר ללמוד תורה על חשבון העבודה?

היו"ר ינון אזולאי:

תשאל גם על התפילה למשל.

משה סולומון (הציונות הדתית):

נכון, גם זה.

גלעד קריב (העבודה):

את זה הסדרנו בחוק, יש רבע שעה למנחה, לא לשבת ללמוד כל היום, מה אתה משווה?

משה סולומון (הציונות הדתית):

אני אדגיש את זה כל הזמן, שלא יובן מדבריי לרגע אחד שאני לא רוצה בערך לימוד התורה. אני יכול להעיד על עצמי, למדתי בישיבה שנים רבות, הייתי בצבא, שלא ייצא מדבריי.

משה גפני (יהדות התורה):

אתה ממש לא רוצה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אני רק רוצה להוציא את המונח של קרדוס לחפור בו. אז אני רק אומר, אני אשמח לתשובה.

היו"ר ינון אזולאי:

תקבל תשובה.

אביטל סומפולינסקי:

אנחנו לא מבינים עד הסוף כשאומרים את המונח ערך יסוד ללימודי התורה, מה המשמעות של המונח ערך יסוד, מה המשמעות של עיגון לימוד התורה במישור -

אלעזר שטרן (יש עתיד):

יש עוד ערכים שהם ערכי יסוד?

אביטל סומפולינסקי:

לא.

גלעד קריב (העבודה):

זה ביררנו אתמול.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

וגם אם זה היה ערך יסוד, לא תוותרו לעולם על סעיף 2.

היו"ר ינון אזולאי:

תודה.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

גם אם זה היה ערך יסוד והיינו מוכנים על סעיף 2, סעיף 2 הוא חוק מעשי שהולך לפורר ולקחת תקציב מהכל.

אביטל סומפולינסקי:

המונח ערכים מופיע בחוקי היסוד בהגדרה של ערכי המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית. חוק היסוד הזה במפורש לא מדבר על ערכי המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית, אז אנחנו מדברים על משהו אחר שאנחנו גם לא יודעים להגדיר מה הדברים שעומדים מנגד, כי גם השוויון היא זכות יסוד שנגזרת א' מהמאפיינים הדמוקרטיים של המדינה וגם מהזכות לכבוד. המונח ערך יסוד הוא מונח שאנחנו לא יודעים.

השאלה היא שאלה טובה. בסופו של דבר השאלה, מה המעמד שניתן ללומד התורה, האם הוא ייחשב כעובד, האם הוא ייחשב כבעל השכלה גבוהה, האם הוא ייחשב כמשרת, וזה בלי קשר לשאלה מה יהיה המעמד החוקתי שיינתן למשרת, אלא מה החוק הזה עושה ללומד התורה, באיזה מעמד הוא מביא אותו, הוא אכן יכול להבנתנו בפרשנות וביישום שהיא לא רחוקה מאוד מהכוונה של מה שהכנסת עושה עכשיו, להעמיד אותו במקום שווה ערך או למעלה מכך, אני לא יודעת, כאדם עובד, כאדם משרת בצבא, כאדם בעל השכלה גבוהה, ומה המשמעות של זה מבחינת דיני העבודה.

משה גפני (יהדות התורה):

מאיפה את מביאה את הדבר הזה?

אביטל סומפולינסקי:

אני מסבירה את ההבנה שלי -

משה גפני (יהדות התורה):

ההבנה שלך -

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

לא לזלזל בה, יש לה הבנה משפטית מעמיקה. הרב גפני, אתה לא תקטין אותה. עם כל הכבוד, היא האוטוריטה, לפרש את זה חוקתית.

אביטל סומפולינסקי:

מי שחידד לנו את ההבחנה הזאת הוא בדיוק חבר הכנסת ינון אזולאי.

יסמין פרידמן (יש עתיד):

זה לומד תורה, מה עם לומדת תורה? גם?

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

נכון, ומה עם דין דמלכותא דין?

היו"ר ינון אזולאי:

תודה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו כתוב: וכיבוד ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

היו"ר ינון אזולאי:

שטרן, בזמנך תשאל.

אביטל סומפולינסקי:

עקרונות היסוד של השיטה שמקובל כן להשתמש בהם בפסיקה, זה שלטון החוק, כלליות החקיקה, כל מיני עקרונות בסיסיים של מדינה. אני לא מעלה על דעתי שהכוונה פה זה שצריך יהיה לעשות מאזני צדק בין שלטון החוק ללומדי התורה, זה unheard of, לכן בעיניי זה ברור שאנחנו לא -

משה גפני (יהדות התורה):

מה זה הדיבורים האלה?

גלעד קריב (העבודה):

היא התבקשה לומר את דעתה. מה אתה צועק?

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

מדינה יהודית ודמוקרטית, מדינה יהודית ודמוקרטית. לא מדינת הלכה. אנחנו אוהבים את תורת ישראל, אבל אנחנו לא מדינת הלכה.

היו"ר ינון אזולאי:

משה, בבקשה.

משה סולומון (הציונות הדתית):

אני רוצה רק להבין לפי שני הסעיפים האלה, הסעיף הראשון כערך לימוד תורה וסעיף השני כמאזני צדק לערכי יסוד אחרים, בהנחה שהחוק הזה עובר, על פי מה שכתוב כאן, גם בדברי ההסבר וגם בשני הסעיפים הללו, מה יוגדר לימוד תורה? האם מפה ניתן להבין מה יוגדר לימוד תורה? גם בזמן, גם באיכות, גם אולי בצורה כלשהי? האם מפה ניתן להבין מה יוגדר לימוד תורה?

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

שאלה מצוינת, גם אני רציתי לשאול וטוב ששאלת כי שכחתי. האם מישהו לא בישיבה נקרא לו לומד תורה? מה זה לומד תורה?

אביטל סומפולינסקי:

זאת אחת מהשאלות הראשונות שגם אנחנו וגם הייעוץ המשפטי של הוועדה הציב כסימן שאלה, לא רק מה זה לומד התורה, אלא מה ערך לימוד התורה שיש פה על השולחן. אני כן הסברתי שבעיניי גם האמירות של חברי הכנסת, לדעתי גם חבר הכנסת ינון אזולאי אמר את זה מעל במת הכנסת, וחבר הכנסת גולדקנופף אמר את זה כאן הרבה פעמים שהתורה היא ערך עליון ולימוד התורה היא ערך עליון. ניסיתי לחלץ מתוך דברי חברי הכנסת במליאה, מה קורה פה, ומה שאני כן יכולה להגיד זה שלא שמים פה על השולחן בערך החוקתי את לימוד התורה ואת התורה כערך עליון.

לימוד תורה ותורה כערך עליון זה מונח דתי שמקומו בבית המדרש. אנשים מאמינים ושומרי מצוות בוודאי שמים את התורה ואת לימוד התורה כערכים עליוניים, שגוברים בתפיסת עולמם, אבל זה לא מה שעושים כאן. כשאנחנו מעבירים את המונחים הדתיים לתוך חוק יסוד, אנחנו מעבירים אותם במסגרת ממלכתית, בדיוק כמו שכאשר חוק יסוד: הלאום הכניס את השבת כיום מנוחה, הוא לא עיגן במישור החוקתי את שמור וזכור בדיבור אחד ולא תבערו אש במושבתיכם. זה ההיבט הדתי. מדינת ישראל היא לא מדינה דתית. ההיבט היהודי שלה זה בהיבט הלאומי. זה לא מדינת הלכה, כרגע, ולכן גם חוק היסוד הזה, להבנתי, לא עושה את הדבר הזה. הוא לוקח את ערך לימוד התורה, שם אותו כערך -

נתי שקד:

את עושה טעות כשאת מבטלת את התורה, אני אגיד לך את זה בתור יועצת משפטית. אני אגיד לך למה, כי את נותנת כוח בעצם יותר, יותר למה שאנחנו מנסים לעשות פה אחרת. כי הכי קל, איך אני תמיד אומר -

אביטל סומפולינסקי:

אני יכולה להשלים את הדברים שלי:

נתי שקד:

אז אני אגיד משפט, תקשיבי לי עכשיו. הכי קל, להיות לא תלויים אחד בשני ולהיות תלויים אחד ליד השני, ועם ישראל לצערי, באמת, וואלה, כל הזמן הוא ככה. עוטפים אותנו, מאז ימים ימימה. סבתא שלי זיכרונה לברכה הייתה מספרת שני דברים כשהייתה בגולה שהיו יורקים עליה בתור ילדה, בסדר? אז חבר'ה, בואו נתכנס למשהו קצת יותר ממלכתי. לא נזלזל בתורה, אבל גם לא נזלזל בלוחמי צה"ל.

אביטל סומפולינסקי:

חלילה.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אם אפשר רק לתת לה להשלים כי זה חשוב לי להקשיב לתשובה שלה.

נתי שקד:

תקשיבי גם לי.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה לא שייך רק לבית מדרש. לא רק לבית מדרש. חשוב לי לחדד, לימוד תורה, סליחה, גם אם הוא לא מעוגן בחוק, הוא לא קשור רק לבית מדרש. הוא קשור גם אלינו. זה כן חשוב לי לומר.

היו"ר ינון אזולאי:

בבקשה.

אביטל סומפולינסקי:

אני עונה לחבר הכנסת סולומון וזה יתחבר גם לשאלה שלך, נאור. בסופו של דבר, מה זה לומד תורה, לא רק מה זה לימוד תורה, עולה השאלה, מה הכוונה פה להעניק מעמד במישור החוקתי ללומד תורה. זאת שאלה שאין לנו תשובה עליה. לא קיבלנו עליה גם תשובה כאן, אבל אם אנחנו מסתכלים בכל זאת על דברי ההסבר, ועל זה ששמים במוקד של דברי ההסבר את היבטי הגיוס, אז אי אפשר להתעלם מהפרשנות המתבקשת לכך שלא מדובר על, או לפחות לא מדובר רק על עצם לימוד התורה במדינת ישראל, אלא על מעמד האדם שתורתו אומנותו, ומה המשמעות של המעמד של אותו אדם תורתו אומנותו. ביחס לגיוס, דברי ההסבר אומרים במפורש שהם נועדו לתת מענה לפסיקה ביחס לגיוס, גם לפסיקה ביחס לעצם החובה להתגייס וגם ביחס לפסיקה על הסנקציות, ולכן אני חושבת שפרשנות מתבקשת היא שחוק היסוד הזה לא נועד לצמצם את הפגיעה בשוויון בנטל. הייתי אומרת בוודאי שזה לא הכלי שחוק היסוד הזה נועד להגשים.

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

הוא נועד להטבות.

אביטל סומפולינסקי:

ובהקשר הרחב יותר של חינוך והשכלה ועבודה והקצאות קרקע, אנחנו חושבים שגם שם יכולים להיות היבטים יישומיים של חוק היסוד שבהחלט יעמיד את אותו אדם שתורתו אומנותו במעמד שונה מהמעמד שיש לו היום לפי -

פנינה תמנו (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

זה חוק להרחבת הטבות, חוק להרחבת הטבות מעל כולם.

היו"ר ינון אזולאי:

פנינה, קורא לך לסדר פעם שנייה.

אביטל סומפולינסקי:

ולשאלתך, חבר הכנסת שירי, אמרתי, בתפיסה האמונית והדתית התורה היא ערך עליון. חוק היסוד הזה בהגדרה לא שם את לומדי התורה בערך עליון, כי הוא מפורש אומר בסעיף 2 את מאזני הצדק, זאת אומרת בהגדרה חבר הכנסת ינון אזולאי בא ואומר, גם אם תפיסת העולם שלי זה שהתורה היא ערך עליון ולומדי התורה הם ערך עליון, אני שם אותם בתוך המסגרת של ערכי היסוד, שלמשל השוויון לשיטתו נמצא בקבוצה הזאת שנקרא ערכי היסוד. פעם ערך לימוד התורה יגבר, פעם ערך השוויון יגבר, זאת אומרת שאנחנו לא מדברים על -

נאור שירי (יש עתיד):

מי יקרא?

אביטל סומפולינסקי:

אם רוצים לעשות את הדבר הזה צריך להגיד את זה במפורש ולבחון את -

נאור שירי (יש עתיד):

פעם שאין שום ערך יסוד אל מול ערך יסוד התורה, זה המצב מה שנקרא החוקתי, חוקי, וואטאבר. אין שום ערך יסוד בצד השני, אז איך את מאזנת? מה נקודת האיזון שלך גם בבואך לא רק לתת פרשנות, אלא פסקי דין? אם שמה הכנסת ערך יסוד שהוא יחיד, היחיד בהנחה וזה עובר אז איז, הוא היחיד במדינת ישראל -

היו"ר ינון אזולאי :

מובן. אביטל, בבקשה.

אביטל סומפולינסקי :

חבר הכנסת גלעד קריב התייחס לזה אתמול ואמרתי שאנחנו גם שאלנו את השאלה הזאת והיא לא שאלה - היא לא שאלה שאי אפשר להימנע מלענות עליה, כי מאחר ואנחנו לא יודעים מה זה ערך יסוד לימוד התורה, אנחנו גם לא יודעים מה שמם במאזניים בצד השני, ולכן המשמעות של זה, היא לא שערך יסוד התורה הופך להיות ערך עליון; המשמעות של הדבר הזה זה שלחוק היסוד הזה אי אפשר לקרוא חוק יסוד. זה לא כתוב בשפה -

נאור שירי (יש עתיד) :

אבל מה שאת אומרת, זה נתון לפרשנות. נכון היום את יושבת פה ונותנת לנו את חוות דעת הזו. באותה מידה בבית משפט השלום יישב מישהו שיש לו תפיסת עולם שונה לחלוטין, והוא אומר: נכון, הכנסת לא קבעה מה זה ערך יסוד. אני רואה את זה בצורה כזו. סבבה.

אביטל סומפולינסקי :

לכן בחלופה השנייה שהתייחסתי בדברים שלי כבר בתחילת הוועדה, אמרתי -

היו"ר ינון אזולאי :

לא לחזור.

נאור שירי (יש עתיד) :

זה פשוט מהלך משלים. שיישבו ויפרשו איך שהם רוצים.

משה סולומון (הציונות הדתית) :

עוד שאלה אחת להעביר את הסוגיה הזאת, האם ייתכן מצב שבהנחה שעובר החוק, ששופט עליון יכול להגדיר לימוד תורה, גם לימוד קונסרבטיבי, רפורמי או ביקורת המקרא כדי חלק מלימוד תורה?

גלעד קריב (העבודה) :

מה זאת אומרת? ברור, זה טריוויאלי, לא?

אביטל סומפולינסקי :

יכול גם לתת מעמד חוקתי ללומדות התורה.

משה סולומון (הציונות הדתית) :

חוק היסוד הזה יכול להגדיר לימוד תורה שונה ממה שאנחנו מגדירים היום.

גלעד קריב (העבודה) :

היו"ר ינון אזולאי :

גלעד, פעם ראשונה.

נאור שירי (יש עתיד):

במדינת הלאום היהודי?

היו"ר ינון אזולאי:

אתה רוצה פעם שנייה? הרב גפני, בבקשה.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

ארבל, את מתכוונת להתייחס? כי עולות פה כאלה שאלות, נשאלת השאלה למה אנחנו עושים את זה בכזאת פזיזות.

נאור שירי (יש עתיד):

לא היה כדבר הזה. השם ישמור ויציל, טאטע.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

גפני, תגיד את האמת עכשיו.

נאור שירי (יש עתיד):

אל תגזים.

(היו"ר אופיר כץ, 20: 13)

היו"ר אופיר כץ:

בבקשה, גפני.

משה גפני (יהדות התורה):

אני אמרתי ואני התלבטתי אם להשיב עוד הפעם. אני מבקש לומר שהיה במהלך כל השנים, הייתה שורה ארוכה של חוקי יסוד שהכנסת חוקקה. אני הייתי בחלק גדול מהחקיקה בחוקי היסוד האלה. ואז אני אתן לך, אדוני היושב-ראש, אני אתן לחברים דוגמה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

הוא כבר דיבר על זה, גם במליאה סיפרת.

משה גפני (יהדות התורה):

אני הייתי בחוק יסוד: חופש העיסוק, שזה היה נושא שיש לו כמובן השלכה כלכלית, שזה נושא שברור לחלוטין שהיה בעצם צריך לבוא ולומר שיכולה להיות התנגשות בין חוק היסוד הזה לבין אנשים שעובדים בנמל או באיזשהו מקום. חוק יסוד: חופש העיסוק יכול ליצור בעיה. זה לא עלה לדיון בכלל. אותו דבר בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. לא נשאלה שאלה כזאת, בוודאי לא הפכו זה לנושא דתי, כפי שהגברת עשתה את זה עכשיו. זה פתאום עכשיו הפך להיות נושא דתי -

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

רגע, לימוד תורה זה לא נושא דתי?

היו"ר אופיר כץ:

ולדימיר, קריאה ראשונה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

כאילו הנושא הזה הוא נושא שאתה צריך, כאשר אתה עושה חוק יסוד שהוא מעל העניין, כמו בכל חוקי היסוד שיש במדינת ישראל, שיש בספר החוקים. זה דברים שנעשים בהחלטות שמתקבלות יום יום, אם יש בעיה, כמו בכל דבר. זה נותן איזשהו ממד של חשיבות שהמדינה רואה בזה, ואני הסברתי גם במליאת הכנסת וגם כאן, יש חשיבות – שלא יפריעו לי, אני אתבלבל.

נאור שירי (יש עתיד):

אל תתבלבל.

מירב בן ארי (יש עתיד):

מה אתה מתבלבל? אמרת את זה 10 פעמים.

היו"ר אופיר כץ:

נאור, קריאה שלישית, לצאת. מירב, קריאה ראשונה.

מירב בן ארי (יש עתיד):

על מה?

היו"ר אופיר כץ:

לא הגיוני שכל ח"כ מהקואליציה מדבר, הוא לא מצליח שני משפטים ברצף. זה לא נורמלי.

מירב בן ארי (יש עתיד):

תוותר לו.

נאור שירי (יש עתיד):

אני בניגוד לממשלה מכבד את חוקי הכנסת.

(חבר הכנסת נאור שירי יוצא מאולם הוועדה)

משה גפני (יהדות התורה):

בא תקנון כנסת ואומר, בשנים האחרונות מעמד של תלמידי ישיבות שלומדים תורה, וזה יכול להיות בכל מקום ובכל צורה ובכל דרך, אין ערך של לימוד תורה. מצאתי לנכון שצריך לעשות את זה כחוק יסוד, כמו שיש בחוקי יסוד רבים אחרים. אין שום יכולת להכניס את זה לתוך דברים מעשיים או יישומיים, כמו שלא עשינו את זה בעבר, כמו שמעמדו של חוק יסוד - -

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

יש יכולת, אתה לא רוצה.

משה גפני (יהדות התורה):

- - - אינו קשור לחלוטין לכל העניין הזה של הנושאים.

אורית פרקש הכהן (כחול לבן – המחנה הממלכתי):

אז אולי תוסיף סעיף, הרב גפני, אז בוא נוסיף סעיף שאומר שלחוק הזה לא תהיה שום משמעות - -

היו"ר אופיר כץ:

אורית, קריאה ראשונה.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

היו"ר אופיר כץ:

ולדימיר, קריאה שנייה.

משה גפני (יהדות התורה):

ולכן אני שמתי את החוק הזה כפי שהוא כתוב, וביקשו ממני ועדת השרים לחקיקה, ואתה הבאת את זה גם כאן בוועדה, להוריד נושא שהיה בתוך החוק הזה, ואני הסכמתי. זה עונה על מה שאני אומר, והסכמתי להוריד את זה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

לא הורדת.

משה גפני (יהדות התורה):

היה ברור שאם אתה מוריד את זה, אז האופוזיציה הולכת איתך.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

גפני, ביקשתי שתגיד אמת.

היו"ר אופיר כץ:

אלעזר, קריאה.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

הוא הבטיח שהוא ידבר אמת.

משה גפני (יהדות התורה):

לא הולכים איתך לשום מקום.

ולדימיר בליאק (יש עתיד):

החוק הזה הוא חוק יישומי.

היו"ר אופיר כץ:

תודה, לצאת ולדי.

מירב בן ארי (יש עתיד):

תן לי לדבר.

היו"ר אופיר כץ:

סיימנו את הדיון הזה. אמרתי שיש לי עוד נושאים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

3 דקות.

היו"ר אופיר כץ:

2 דקות.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אלעזר, מה איתו?

היו"ר אופיר כץ:

סיימנו.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אלעזר מוותר, אחרונת הדוברים. אני רוצה להגיד משהו. אני כאן מ-10 בבוקר על החוק הזה. בבקשה.

היו"ר אופיר כץ:

בלי הקדמות, שתי דקות.

עומר אמסלם:

אנחנו לא דיברנו.

היו"ר אופיר כץ:

דיברו חבר'ה שלכם. מה שאמרתי לך אתמול, עדיין עובדים על זה.

עומר אמסלם:

אבל עובדה, לא עובדים על זה.

היו"ר אופיר כץ:

עובדים על זה. אני אומר לך שכן.

היו"ר אופיר כץ:

זה לא הוכן עדיין, זה לא אני מכין את זה, מה לעשות? מה שתהיה התשובה, אני אבוא אליך. לא משנה מה התשובה. אני לא מערבב אותך. בבקשה, מירב.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אין לנו הרבה זמן. היום הייתה כאן נציגה של משרד השיכון. הנה, גם היועצת המשפטית של הכנסת פה. יושבת גם היועצת המשפטית של הוועדה וגם של הכנסת. אני פניתי במכתב לקבל התייחסות של כל משרדי הממשלה על ההשלכות של החוק. הגיעה היום לכאן נציגה של משרד השיכון בלבד.

גלעד קריב (העבודה):

אפילו נציג צה"ל לא הגיע.

מירב בן ארי (יש עתיד):

זה כבר השגרה שלנו פה. הייתה כאן היום נציגה של משרד השיכון. יש עוד משרדי ממשלה שבאופן ישיר יושפעו, אפילו לצורך העניין משרד החינוך, הוא גם רלוונטי כאן, ואני רוצה לדעת האם יבואו לכאן - ארבל, האם יבואו לכאן היועצת המשפטית של ועדת הכנסת? האם יבואו לפה? מי מתכנן לבוא לפה? אני חייבת לדעת את הדברים האלה, מי אישר, אפילו גם נועה יכולה להגיד, כי בסוף, אגב, גם משרד השיכון, אפילו לא הספקתי לשאול אותה כי הלכתי לנשיאות וסבבה שהוועדה המשיכה, אבל היה לי שאלות למשרד השיכון, הכנתי אותן. תגידי לי מה אני אמורה לעשות, ארבל, וכדי שאנחנו נבין, ההשלכות של החוק הזה הן השלכות דרמטיות, דרמטיות, אז זו שאלה אחת, אם את יכולה להתייחס.

ושאלה שנייה, היה כאן איזשהו שיח, בעיקר אתמול כשצפיתי בוועדה, על לנסות להכניס כאן את חיילי צה"ל למעמד על או מעמד מעל או מעמד שווה. אני לא יודעת, השיח לא היה ברור לי. אם יש דבר כזה, הרי שזה פותח את החוק לחלוטין. הרי שבתור אחת מישהי שהשתתפה בדיונים על חוק הלאום, נראה שיש כאן השלכות מאוד מאוד משמעותיות.

היו"ר אופיר כץ:

לא תקבלי תשובה עכשיו. מחר. היא תרשום ומחר, כי אין לי זמן.

מירב בן ארי (יש עתיד):

ומה אני שואלת?

היו"ר אופיר כץ:

סיימת.

שגית אפיק:

אנחנו פנינו לכל משרדי הממשלה, להבנתי נציגי משרד החינוך היו כאן היום. יש להם שיח עם שר החינוך. אני מקווה שהם יגיעו מחר להביע את העמדה שלהם.

אביטל סומפולינסקי:

אנחנו ביקשנו גם מהביטוח הלאומי להגיע, מזרוע העבודה.

שגית אפיק:

אני חושבת שגם חשוב משרד הפנים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

היום הם מעבירים 14 סמכויות.

היו"ר אופיר כץ:

אביטל, סליחה, עם כל הכבוד, את לא בהנהלת הוועדה פה. היא לא צריכה להזמין אנשים.

מירב בן ארי (יש עתיד):

אבל היום מעבירים סמכויות היום מעבירים 14 סמכויות לשר הפנים, איפה הסמכויות של הגיוס?

אלעזר שטרן (יש עתיד):

למה את לא שואלת איפה שר הפנים?

מירב בן ארי (יש עתיד):

עזוב, זה אין שר פנים, זה פייק. מה, לא חשוב להביא את הסמכויות של הגיוס לשר הפנים?

היו"ר אופיר כץ:

את מתחילה מחר.

אלעזר שטרן (יש עתיד):

אופיר, אני אחריה.

2. הקמת ועדה משותפת לוועדת החינוך, התרבות והספורט ולוועדת הפנים והגנת הסביבה, לפי סעיף 3 לחוק בית הספר החקלאי מקווה ישראל, התשל"ו-1976

היו"ר אופיר כץ:

הקמת ועדה משותפת לוועדת החינוך, התרבות והספורט ולוועדת הפנים והגנת הסביבה, לפי סעיף 3 לחוק בית הספר החקלאי מקווה ישראל, התשל"ו-1976. הוועדה תהיה בת 8 חברים, 4 מכל ועדה לפי ההרכב הבא: מטעם ועדת החינוך, התרבות והספורט, חברי הכנסת צבי ידידה סוכות, יושב-ראש, סימון דוידסון, יוסי טייב, יבגני סובה. מטעם ועדת הפנים והגנת הסביבה: חברת הכנסת אתי חווה עטיה, ששי גואטה, יעל רון בן משה, יצחק קרויזר. זה משהו בהסכמה. מי בעד הקמת הוועדה? מי נגד? מי נמנע?

הצבעה

היו"ר אופיר כץ:

הוועדה אושרה.

6. הקדמת הדיון בהצ"ח הבחירות לכנסת**היו"ר אופיר כץ:**

בקשת יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט לדיון בהצעת החוק הבחירות לכנסת, התשפ"ו-2026, לפי הקריאה. זה החוק של הבחירות להקדים אותו להיום.

שמחה רוטמן (הציונות הדתית):

הפטור מחובת הנחה לחוק הבחירות. חוק הבחירות, כידוע לכולם, הוא חוק דחוף שצריך להעביר בהקדם. כפי שאתם יודעים, הוצאתי מהצעת החוק את הסעיפים השנויים במחלוקת על הסיעות השונות, גם אלו שאנחנו רצינו כסיעת הציונות העתית ולא קיבלנו גם כאלו שסיעות אחרות, ליכוד, מפלגות אופוזיציה, מפלגות חרדיות.

היו"ר אופיר כץ:

איזה דברים עוד יש שם?

שמחה רוטמן (הציונות הדתית):

מה שנשאר שם בסופו של דבר זה רק הדברים שעלו בהסכמה מוועדת הבחירות.

היו"ר אופיר כץ:

אז אם יש התנגדות לזה אני לא חייב -

מירב בן ארי (יש עתיד):

יש התנגדות.

היו"ר אופיר כץ:

אז תגיד לדיון שאם זה לא יהיה בהסכמה, אנחנו לא נהיה מחויבים להביא את זה.

שמחה רוטמן (הציונות הדתית):

בסדר גמור.

היו"ר אופיר כץ:

ראשונה תקבל. אם לא יהיה בהסכמה שנייה שלישית, אני לא מביא. תגיד למנכ"ל ועדת הבחירות. מי בעד הפטור? מי נגד? מי נמנע?

הצבעה**היו"ר אופיר כץ:**

6 בעד, הקדמת הדיון אושרה.

3. חילופי אישים בוועדות משותפות**היו"ר אופיר כץ :**

חילופי אישים בוועדות המשותפות. בוועדה המשותפת של ועדת החוץ והביטחון וועדת הכספים לתקציב הביטחון לפי חוק יסודות התקציב, התשמ"א-1985, מטעם ועדת הכספים יכהן חבר הכנסת שמחה רוטמן. כמו כן חבר הכנסת יצחק פינדרוס יכהן כממלא מקום קבוע של חבר הכנסת משה גפני, במקום חבר הכנסת מקלב. זה שינוי הרכבים בוועדות, אתם ביקשתם. מטעם ועדת החוץ והביטחון תכהן חברת הכנסת יעל רון בן משה. בוועדה המשותפת של ועדת הכנסת, ועדת הכספים, תקציב הכנסת, מטעם ועדת הכספים, חבר הכנסת שמחה רוטמן. בוועדה המשותפת לדיון בהצעת חוק לביטול התיישנות בעבירות מין (תיקוני חקיקה), התשפ"ג-2023, פ/25/2559, מטעם ועדת חוקה, חוק ומשפט, יכהן חבר הכנסת ארז מלול.

מי בעד? מי נגד? מי נמנע?

הצבעה**היו"ר אופיר כץ :**

אושר.

4. הוספת ממלאי מקום קבועים בוועדות הכנסת**היו"ר אופיר כץ:**

הוספת ממלאי מקום קבועים בוועדות הכנסת. בוועדת הכספים מוצע כי חבר הכנסת עפ"י עבד יכהן כממלא מקום קבוע על מכסת סיעת הציונות הדתית. בוועדה למיזמים ציבוריים מוצע כי חברת הכנסת מיכל מרים וולדיגר תכהן כממלאת מקום קבועה מטעם סיעת הציונות הדתית. בוועדת הפנים והגנת הסביבה מוצע כי חבר הכנסת צביקה פוגל יכהן כממלא מקום קבוע מטעם סיעת עוצמה יהודית, ובוועדה המשותפת לתקציב הביטחון, לפי חוק יסודות התקציב, התשמ"א-1985 מטעם ועדת החוץ והביטחון, מוצג כי חבר הכנסת מיכאל ביטון, יכהן כמלא מקום קבוע של חבר הכנסת חילי טרופר, מטעם סיעת כחול-לבן, המחנה הממלכתי. מי בעד?

הצבעה**היו"ר אופיר כץ:**

אושר.

הישיבה ננעלה בשעה 13:40.

נספח ע/18

**העתק הודעת דוברות מטעם ועדת
הכנסת מיום 8.7.2026**

עמ' 337

ועדת הכנסת

בראשות חבר הכנסת אופיר כץ
מנהלת הוועדה: נועה בירן-דדון

לכל הוועדות

טלפון: 02-6408073 | דוא"ל: vadatk@knesset.gov.il | פנייה דרך האתר

צוות מקצועי ויצירת קשר

תחומי עיסוק

הרכב הוועדה

לכל חדשות הוועדה

7 ביולי 2026, כ"ב בתמוז תשפ"ו, בשעה 22:00

יועצים משפטיים ממספר משרדי ממשלה הצביעו על חוסר בהירות בנוסח החוק והשלכות אפשריות על תקציבים, הטבות וזכויות היועצת המשפטית לכנסת: אם החוק הצהרתי צריך לתקן את הנוסח* חה"כ טייב: הנוסח מנותק לחלוטין מכל מנגנון של השוואת זכויות

חוק יסוד: לימוד תורה

לוחמים והלומי קרב דרשו שוב להכניסם לתוך החוק: אנחנו ערך עליון חובה להכניס אותנו לחוק באותו מעמד ועדת הכנסת סיימה לפני זמן קצר יום דיונים ארוך בהכנת הצ"ח יסוד: התורה לקריאה שנייה ושלישית.

לשאלת היועצת המשפטית לכנסת, עו"ד שגית אפיק מה ההשלכות המקצועיות שעשויות לעלות מהחוק, למשל על הקצאות המשרד או על קורות קוראים השיבה **עו"ד מעיין מכאני זיו, מהייעוץ המשפטי במשרד הביטחון:** כי על הטבות מסוימות שמעניק מכוח החוק למשל למשרתי מילואים על פניו לא תהיה השפעה. אך משום שהחוק מנוסח באופן כללי ורחב ואין בו הגדרות אין לדעת אם יהיו השפעות קונקרטיות.

היועצת המשפטית לכנסת, עו"ד שגית אפיק, העלתה שאלות ביחס להשלכות המקצועיות של החוק, תוך שהדגישה כי "אם מדובר בחוק הצהרתי צריך לתקן את הנוסח כך שיהיה ברור שהמטרה היא להעמיד את ערך לימוד התורה כערך יסוד. כרגע אנחנו לא בטוחים מה מידת ההשפעה." לדבריה, ביחס להטבות קיימות "העובדה שיש הטבה ייחודית כזאת היא תמשיך להינתן. אבל לצידה ייתכן ותידרש מכוח העלאת הערך שלימוד תורה תהיה שקולה ללימודי תואר ראשון כדי לייצר את אותה הטבה. העוגה התקציבית מוגבלת".

המשנה ליועמ"ש לממשלה, עו"ד אביטל סומפולינסקי להבנתנו ברגע שחוק היסוד מעניק מעמד חוקתי המשמעות היא פגיעה בשוויון בנטל. דברי ההסבר אומרים בצורה פשוטה שהחוק נועד לעקוף את פסיקת ביהמ"ש בשאלת הגיוס. בסוף ההליך נראה אם מדובר בפגם היורד לשורש ההליך.

עו"ד דבי ספיר אליעזר, היועצת המשפטית של משרד העבודה: יש יותר שאלות מתשובות. משרד העבודה מקדם את התפיסה התעסוקתית של הממשלה, ע"י הפעלת כלים תעסוקתיים ובפעילות חקיקתית. בנוסף, התייחסה עו"ד ספיר למבחני התמיכה במעונות וצהרונים. לדבריה, "ע"פ הקריטריונים הקיימים, הורים הלומדים במוסדות תורניים המפוקחים ע"י משרד החינוך זכאים לה שתלב במבחני תמיכה ולקבל סבסוד עבור מעונות היום. החוק מנוסח באופן הצהרתי, אך כשמסתכלים על דברי ההסבר הוא מעלה שאלות. מצד אחד המבחן שמקדם תעסוקה מכיר במי שלומד תורה, ומצד שני

לומדי התורה צריכים להסדיר את מעמדם מול הצבא. מדובר באיזון סביר. נשאלת השאלה איך בגץ יפרש בעתיד את המונח 'לייצר מאזני צדק'".

עו"ד רועי קרת, הייעוץ המשפטי בביטוח הלאומי "החוק עשוי להשפיע בשני מקומות: בהבטחת הכנסה, שהביטוח הלאומי מבטיח קיום בסיסי של כל מי שאין לו הכנסה. לכלל הזה יש חריגים, כמו סמכות השר להחריג אוכלוסיות מהחוק. אחת מהן היא אוכלוסיית תלמידי מוסדות להשכלה גבוהה ותלמידי ישיבה. כיוון שזה מופיע בחקיקת משנה, בתקנות, עשויה להישמע טענה שחוק היסוד יגבר על התקנות שקבע השר. המקום השני הוא החוק המעניק זכות להנחה מדמי ביטוח לאומי לתלמידי הישיבות, שהופסקה בינואר השנה בעקבות פסקת בג"ץ. אם החוק יעבור זה עשוי להחזיר את ההטבה".

עו"ד קרת העריך את עלות ההטבה בסדר גודל של 100 מיליון ₪ בשנה.

גם **עו"ד מיכל גרשוני מהייעוץ המשפטי במשרד החינוך** עמדה על העמימות בנוסח החוק והדגישה כי "נוסח החוק עמום ולא יודעים להגיד מה ההשפעות היישומיות שלו." לדבריה, ערך לימוד התורה מצוין כבר כיום בחקיקה. "כחוק יסוד יכולה להיות לו השפעה גדולה מאוד," והוסיפה כי "בהנחה והחוק יהיה יישומי עשויה לקום דרישה להקצאת משאבים ללימודי תורה על חשבון מקצועות אחרים."

לוחמים והלומי קרב חזרו על בקשתם לצרף אותם לחוק. **נדב הירש, פורום הלומי הקרב:** חוק יסוד הוא לא חוק רגיל. ובגלל זה החוק מפלה בצורה כואבת לוחמים. אל תבטלנו אותנו. אנחנו ערך עליון. אין סיבה שלא נהיה חלק מהחוק ובאותו מעמד. *יוסי סהרדי, הלום קרב*: על מה אתם רבים? אתם מדברים על גיוס חרדים, תתחילו לקחת אחריות על מי שכן נלחם. למה שחרדי יכנס לצבא אם אתם לא דואגים ללוחמים? *חה"כ נאור שירי*: לומדי תורה אינם שווי ערך ללוחמים. לצרף אותם לחוק ישנמן את מעמד חיילי צה"ל והבעיות לא יפתרו. אם העוגה תתחלק הלוחמים יקבלו פחות. **חה"כ יוסי טייב** הנוסח נותן מטריה חוקתית כדי למנוע את רדיפת עולם התורה. הספין הכלכלי שאומר שהחוק יאלץ את משרדי הממשלה להשוות תקציבים הוא עיוות של הניסוח. הממד האופרטיבי הוא כלי הגנה שנותן לבית המשפט כלי פרשני ליצירת מאזני צדק ולא צינור תקציבי. הנוסח מנותק לחלוטין מכל מנגנון של השוואת זכויות.

קישור לתמונות מהדיון (נועם מושקוביץ, דוברות הכנסת):
<https://photos.app.goo.gl/P9htr2W6SBZQJ1d19>

מאיר מישאל, דובר הוועדה

להודעה הקודמת

להודעה הבאה

ועדת הכנסת

משכן הכנסת, הקריה ירושלים

חדר הוועדה: אגף קדמה, קומה 3, חדר 3720

- ◀ אופן הכניסה לכנסת, קוד לבוש ונגישות
- ◀ חניה והגעה בתחבורה ציבורית
- ◀ שדלנים ועמותה/חברה הנתמכת על-ידי ישות מדינית זרה
- ◀ השתתפות קטינים בישיבות הוועדה

נספח ע/19

**העתק הודעת דוברות מטעם ועדת
הכנסת מיום 7.7.2026**

עמ' 340

ועדת הכנסת

בראשות חבר הכנסת אופיר כץ
מנהלת הוועדה: נועה בירן-דדון

לכל הוועדות

טלפון: 02-6408073 | דוא"ל: vadatk@knesset.gov.il | פנייה דרך האתר

צוות מקצועי ויצירת קשר

תחומי עיסוק

הרכב הוועדה

לכל חדשות הוועדה

8 ביולי 2026, כ"ג בתמוז תשפ"ו, בשעה 09:00

היועמ"שית לכנסת: ככל שמעוניינים בחוק הצהרתי יש לתקן את הנוסח כרגע יש יותר שאלות מתשובות; חה"כ אזולאי: מהרגע הראשון אמרתי מטרת החוק לתת כלי נוסף לשופט. אין משמעויות כספית לחוק יו"ר הוועדה הודיע כי הגשת הסתייגויות לחוק תתאפשר עד מחר בבוקר ובשעה עשר יחלו ההצבעו

ועדת הכנסת המשיכה הבוקר (רביעי) בהכנת הצעת חוק יסוד: לימוד תורה לקריאה שנייה ושלישית, לקראת שלב ההצבעות שיחל לאחר הגשת הסתייגויות מחר.

חה"כ ינון אזולאי מהרגע הראשון אמרתי שאנחנו מבקשים לתת כלי נוסף לשופט כשהוא בא לשפוט ע"מ שיהיה לו שיקול דעת להחליט האם לצמצם את הבעיה בשוויון בנושא הזה דרך החוק. החוק הזה לא מביא כסף, כי בסופו של דבר יש מדיניות, יש תקציב, כל ממשלה והמדיניות שלה. אין משמעות כספית לחוק. תפסיקו לזרות חול בעיניים לאנשים. זאת הסתה.

המשנה ליועצת המשפטית לממשלה, עו"ד אביטל סומפולינסקי: בדיון אתמול אמר חה"כ טייב הסביר שחוק היסוד הזה מבטא את התפיסה של שבט לוי. כך שעברנו מרעיון של "יששכר וזבולון" לתפיסה של שבט לוי. ולכן אני מתקשה להבין איך אפשר לראות בנוסח הזה דקלרטיבי. ערך לימוד התורה קיים בפסיקה ונגזר מהערכים של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית. מה שאומר חה"כ אזולאי שאנחנו חוזרים לתזת המשמעות המעשית.

היועצת המשפטית לכנסת, עו"ד אפיק: בעיני הוועדה היתה צריכה לברר את השאלות עד תומם ולהתאים את הנוסח. יש יותר שאלות מתשובות, כשהחוק יגיע למשרדי הממשלה יש שורה ארוכה של נושאים שהחוק יכול להשפיע עליהם. הוועדה לא ביררה את זה. הצעתי, שככל שרוצים להבהיר שזה נוסח דקלרטיבי, היה ראוי לתקן את הנוסח. האם אפשר יהיה לתת פטור מגיוס בעזרת החוק? התשובה היא לא. אבל לפרשנות המעשית יש הרבה מתחמים. להבנתי שככל והנוסח יישאר כך, ותהיה בו עמימות היא תהיה לרעת שאלת המעשיות.

חה"כ משה אבוטבול: שמעתי את הדרישות להכניס עוד סעיפים לחוק. כשמבקשים עוד תוספות רוצים שלא יהיה עוד חוק. *חה"כ יסמין פרידמן* גם אם החוק הוא רק הצהרתי, איזה הצהרתיות זאת? לימוד תורה הוא יותר ממשהו אחר? כולנו יודעים שהמטרה היא כלכלית בלבד. *חה"כ ולדימיר בליאק* הסעיף הראשון דקלרטיבי, אך הסעיף השני הוא יישומי. אם אתם מבקשים חוק הצהרתי תוותרו על הסעיף השני.

עומר, הלום קרב מבקש מכולם לא לשחק על הדם שלנו. הזעקה שלנו היא לא נגד החרדים. הזעקה שלנו על שאין חוק עבורנו. מבקשים להצטרף לחוק היסוד הזה. *נתי שקד, הלום קרב* הציע להוסיף לחוק סעיף להצעה האומר "שהמדינה רואה ערך עליון בשימור והכרת הטב ללוחמים ותומכי לחימה מעבר לכל אוכלוסייה אחרת".

היועצת המשפטית לכנסת, עו"ד שגית אפיק הוסיפה: "היו כאן נציגי ממשלה חלק מהמשמעויות נותר עמום אך יש חלק אחד שהוא ברור והוא שהמטרה של ההצעה לתת יחס לנושאים שקשורים לגיוס ומבחינתי הדיון בנושא לא יכול להסתיים ככל שנציג הצבא לא יגיע לדיון לא ייתכן שהוועדה תקיים דיונים ונציג הצבא הרלוונטי לדיון הזה לא יגיע, מבלי שאנחנו מקבלים תשובה מדוע הוא לא בא"

בתום הדיון הודיע יו"ר הוועדה חה"כ אופיר כץ כי תינתן לברי הכנסת אפשרות להגיש הסתייגויות לחוק עד מחר (חמישי) בשעה 8:00 בבוקר והוסיף כי גם סיעת הליכוד תשקול להגיש הסתייגויות. והדיון יחל בשעה 10:00

קישור לתמונות מהדיון (נועם מושקוביץ, דוברות הכנסת)

<https://photos.app.goo.gl/qb1hgHNrRvhBotEVA>

מאיר מישאל, דובר הוועדה

להודעה הבאה

להודעה הקודמת

ועדת הכנסת

משכן הכנסת, הקריה ירושלים

חדר הוועדה: אגף קדמה, קומה 3, חדר 3720

- ◀ אופן הכניסה לכנסת, קוד לבוש ונגישות
- ◀ חניה והגעה בתחבורה ציבורית
- ◀ שדלנים ועמותה/חברה הנתמכת על-ידי ישות מדינית זרה
- ◀ השתתפות קטינים בישיבות הוועדה

נספח ע/20

**העתק הודעת דוברות מטעם ועדת
הכנסת מיום 9.7.2026**

עמ' 343

ועדת הכנסת

בראשות חבר הכנסת אופיר כץ
מנהלת הוועדה: נועה בירן-דדון

לכל הוועדות

טלפון: 02-6408073 | דוא"ל: vadatk@knesset.gov.il | פנייה דרך האתר

צוות מקצועי ויצירת קשר

תחומי עיסוק

הרכב הוועדה

לכל חדשות הוועדה

9 ביולי 2026, כ"ד בתמוז תשפ"ו, בשעה 11:00

הצעת חוק יסוד: לימוד תורה אושרה לקריאה שנייה ושלישית

היועצת המשפטית לכנסת: העובדה שהניסוח ודברי ההסבר רודדו עם התקדמות הדיונים מעידים על כוונת המחוקק ועל הדרך שהוא רואה את החקיקה הזאת

ועדת הכנסת בראשות חה"כ אופיר כץ אישרה הערב (ה') את הצעת חוק יסוד: לימוד תורה לקריאה שנייה ושלישית. זאת לאחר שהתקבלה ההסתייגות של חה"כ אופיר כץ האומרת כי הסעיף השני, האומר שמטרת "חוק היסוד זה הכרה בלימוד התורה כערך יסוד כדי ליצור מאזני צדק אל מול ערכי יסוד במדינת ישראל", שאושר בקריאה ראשונה יוסר מהצעת החוק. 6 חברי כנסת תמכו בהצעה ו-4 התנגדו

מגיש ההסתייגות, יו"ר הוועדה חה"כ כץ: "לאחר דין ודברים יחד עם השותפים שלנו בסיעות החרדיות ואחרי שיחות עם גורמים רבים, גם בתוך הקואליציה, הוחלט בשיתוף פעולה להסיר את סעיף 2. כך שאנחנו נשארים רק עם הסעיף הראשון שעליו אני מאמין אין עוררין, שלימוד תורה הוא ערך יסוד ומורשת העם היהודי במדינת ישראל. ולא רק בקואליציה אמרו את זה, גם הרבה חברי אופוזיציה אמרו שאם הסעיף השני יוסר הם יצביעו בעד החוק". עוד הדגיש יו"ר הוועדה כי אף לוחם לא יפגע מאישור החוק.

בנוסף, הודיע חה"כ אופיר כץ כי "אנחנו עובדים על הצעת חוק שתענה כמה שאפשר על הצרכים ועל הזעקה שהייתה פה במשך כמה שנים. ביום ראשון נתחיל בדיון בחוק, נצביע עליו ואז נצביע על חוק יסוד: לימוד תורה. ואני קורא לכל חברי הכנסת להגיע ולתמוך בחוק".

חה"כ נאור שירי: הסעיף הראשון שנוטר משאיר ערך לימוד התורה כערך יחידי שמעוגן כחוק יסוד. לא ערך השירות, לא ערך טיפול בנפגעי הלם או הסדרניקים. משמע שיהיהחייב לתת עדיפות למי שלומד תורה וכל הערכים האחרים יהיו משניים. החוק הזה לא דקלרטיבי.

המשנה ליועמ"ש לממשלה, עו"ד אביטל סומפולינסקי: הוועדה תצטרך להסביר מה המשמעות של ערך יסוד לימוד התורה לעומת המצב הקיים. האם כפי שנאמר לאורך הדיונים שהמטרה לתת לבית המשפט כלי שלא היה לו קודם אז מחיקת הסעיף לא משנה שום דבר. אם המשמעות של מחיקת סעיף 2 מביאה אותנו שערך לימוד התורה הקיים בפסיקה נשאר באותם האיזונים אז כל דברי ההסבר שהיו ביחס להצעת החוק הופכים ללא רלוונטיים והצעת החוק היא באמת דקלרטיבית.

חה"כ ינון אזולאי: הורדת סעיף 2 היא לא לרוחנו. אבל קיבלנו את בקשתכם. אבל אני אומר את זה פה, אני עדיין בדעה שהסעיף הראשון מדבר לא על סנקציות אלא שייתן כלי לשופט בבואו לשפוט שיכל לדון בו בשיקול דעת בנושאים כמו ערך השוויון.

חה"כ יצחק גולדקנופף: לא דיברו איתי על הורדת סעיף 2 ואני לא מסכים לזה. מבקש שהסעיף ישאר, ואתנגד להסרתו. היועצת המשפטית לכנסת, עו"ד שגית אפיק: "למעשה, הצעת החוק הזאת בשלב הטרומית התייחסה לנוסח הרבה יותר חזק ועם משמעויות מעשיות די ברורות. בהכנה לקריאה הראשונה הומר הנוסח לשני סעיפים. על הסעיף הראשון עמדת הייתה שהוא מבקש לעגן את ערך לימוד התורה כערך יסוד. לגבי הסעיף השני, שהתייחס למאזני צדק מול ערכי יסוד אחרים, העמדה שלי הייתה שהוא בעל פוטנציאל להיבטים מעשיים. למשמעויות אחרות כמו השפעות תקציביות גם לחיילים ולמשרתים. ולכן מהרגע שהסעיף הזה ירד, בעיניים שלי, ההשפעות והיחס למשרתים ולחיילים אינם קיימים עוד. לא רואה איך אפשר לפרש את סעיף 1 כסעיף שיש לו משמעויות מעשיות לפגיעה או לחלוקת העוגה התקציבית בצורה אחרת. נותר עיגון של ערך.

קישור לתמונות מהדיון (נועם מושקוביץ, דוברות הכנסת)

https://photos.app.goo.gl/VzUjx3mdbxCSLpd38

מאיר מישאל, דובר הוועדה

להודעה הבאה

להודעה הקודמת

ועדת הכנסת

משכן הכנסת, הקריה ירושלים

חדר הוועדה: אגף קדמה, קומה 3, חדר 3720

- ◀ אופן הכניסה לכנסת, קוד לבוש ונגישות
- ◀ חניה והגעה בתחבורה ציבורית
- ◀ שדלנים ועמותה/חברה הנתמכת על-ידי ישות מדינית זרה
- ◀ השתתפות קטינים בישיבות הוועדה

נספח ע/21

העתק נוסח הצעת חוק יסוד
לקריאה שנייה ושלישית מצורף
ומסומן כנספח ע/21

עמ' 346

הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה

להצעת החוק הוגשו בקשות רשות דיבור.

יוזמים: חברי הכנסת משה גפני, יעקב אשר

הצעת חוק לקריאה השנייה ולקריאה השלישית

מספר פנימי : 2198907
מספר סימוכין : 2026-001036
נספח מס' כ-1206/א'
(פ/25/1540)

חוק-יסוד: לימוד תורה

לימוד תורה 1. לימוד התורה הוא ערך יסוד במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל.

מספר פנימי: 2198907
נספח מס' כ-1206/א'
(פ/25/1540)

הסתייגויות ובקשות רשות דיבור

להצעת חוק-יסוד: לימוד תורה

* הערה: אם תתקבל הסתייגות המצריכה זאת, ימוספרו יתר הוראות החוק ויתוקנו ההפניות אליהן בהתאם.

להלן שמות חברי הכנסת המסתייגים לפי קבוצות:

- קבוצת יש עתיד – חברי הכנסת יאיר לפיד, מאיר כהן, קארין אלהרר, מירב כהן, אלעזר שטרן, מיקי לוי, מירב בן ארי, רם בן ברק, יואב סגלוביץ', מיכל שיר סגמן, יוראי להב הרצנו, ולדימיר בליאק, רון כץ, מטי צרפתי הרכבי, טטיאנה מזרסקי, יסמין פרידמן, דבי ביטון, משה טור פז, סימון דוידסון, נאור שירי, שלי טל מירון, ירון לוי, עדי עזוז, עוז חיים
- קבוצת כחול לבן – המחנה הממלכתי – חברי הכנסת בנימין גנץ, פנינה תמנו, חילי טרופר, מיכאל מרדכי ביטון, אורית פרקש הכהן, אלון שוסטר, איתן גינזבורג, יעל רון בן משה
- קבוצת ישראל ביתנו – חברי הכנסת אביגדור ליברמן, עודד פורר, יבגני סובה, שרון ניר, יוליה מלינובסקי, חמד עמאר
- קבוצת העבודה – חברי הכנסת מרב מיכאלי, נעמה לזימי, גלעד קריב, אפרת רייטן מרום

הסתייגויות

לסעיף 1

קבוצת ישראל ביתנו מציעה:

1. במקום האמור בו יבוא "לימוד התורה מהווה חלק מהמורשת התרבותית של העם היהודי, וזאת ללא גריעה ממעמדם של ערכים לאומיים ואזרחיים אחרים במדינת ישראל".
2. בסופו יבוא "על אף האמור, יודגש כי המדינה רואה ערך עליון בשירות צבאי ובשימור והכרת הטוב ללוחמים ותומכי הלחימה בחוד כהגדרתם בפקודות הצבא מעבר לכל אוכלוסייה אחרת".

קבוצת העבודה מציעה:

3. בסופו יבוא "לעניין חוק-יסוד זה, המונח לימוד תורה לא יפורש באופן המעניק לקבוצה, לזרם או למגזר מונופול על הגדרתו; לימוד תורה הוא על כל גווניו וזרמיו, בידי נשים וגברים כאחד, ובכלל זה לימוד בשיבות, במדרשות, בבתי מדרש של כלל הזרמים ביהדות, במכניות קדם-צבאיות, במוסדות אקדמיים ובמסגרות התחדשות יהודית".
4. בסופו יבוא "מדינת ישראל תעודד את השילוב בין לימוד תורה ובין שירות בצבא הגנה לישראל או שירות אזרחי-לאומי".
5. בסופו יבוא "לצד לימוד התורה, רואה מדינת ישראל בהקניית לימודי יסוד, השכלה, מדע ודעת לכלל ילדיה ואזרחיה ערך יסוד שווה מעמד, ולא תינתן מכוח חוק יסוד זה עדיפות בהקצאת משאבים למוסדות שאינם מקנים לימודי יסוד".

קבוצת יש עתיד מציעה:

6. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך הצהרתי".
7. במקום האמור בו יבוא "מדינת ישראל מכירה בחשיבותו ההיסטורית והתרבותית של לימוד התורה במורשת העם היהודי".
8. בסופו יבוא "אין בהוראות חוק-יסוד זה כדי לגרוע מחובה המוטלת על אדם לפי כל דין".

קבוצת כחול לבן – המחנה הממלכתי מציעה:

9. בסופו יבוא "ובלבד שאין בהוראה זו כדי לגרוע מעקרון השוויון בפני החוק, מחובת הנשיאה השוויונית בנטל השירות, משלטון החוק או מסמכויותיהן של רשויות החוק לפי כל דין".
10. בסופו יבוא "אין בהוראה זו כדי להעניק עדיפות נורמטיבית ללימוד תורה על פני שירות ביטחון, שירות אזרחי, חובת התייצבות, חובת גיוס או כל חובה אחרת החלה לפי דין".
11. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד זה, בהיותו חוק-יסוד בעל ערך חוקתי עליון הנוגע למבנה המשטר, לרשויות החוק ולמערכת היחסים בין ערכי היסוד של המדינה, לא יפורש כחקיקה רגילה ולא ישמש לשינוי עקיף של הסדרים החלים על חובות אזרחיות וביטחוניות".
12. בסופו יבוא "ובתפוצות".

קבוצת יש העתיד, קבוצת העבודה, קבוצת כחול לבן – המחנה הממלכתי וקבוצת ישראל ביתנו מציעות:

13. בסופו יבוא "ובלבד שהכרה בערך זה לא תשמש עילה לפטור מחובת גיוס או מכל חובה אזרחית אחרת המוטלת על פי דין".
14. אחרי "יסוד" יבוא "המביא לידי מעשה ולקיום מצוות, ובכלל זה מצוות הגנת המדינה וביטחון אזרחיה".
15. אחרי "העם היהודי" יבוא "בכל גווניה וזרמיה, לרבות זרמים שאינם אורתודוקסיים".
16. בסופו יבוא "ובלבד שהכרה בו לא תהיה כרוכה בהפחתת תמיכה בערכי יסוד אחרים המעוגנים בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו".
17. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תחויב לממן את הביטוי המוסדי של ערך זה באופן העולה על מימון ערכי יסוד אחרים המוכרים בשיטת המשפט הישראלית".
18. אחרי "לימוד התורה" יבוא "המביא לידי מעשה ולתרומה לחברה".
19. בסופו יבוא "ובלבד שמשמעות הכרה זו תיקבע בחקיקה רגילה בלבד ולא תיגזר מעצם מעמדו של חוק זה כחוק-יסוד".
20. בסופו יבוא "כמדינה יהודית ודמוקרטית, ובלבד שהכרה בו לא תגרע מעקרון השוויון שבין כלל אזרחיה".
21. בסופו יבוא "ובלבד שפרשנות המונח "לימוד התורה" תחול על כלל צורות הלימוד וכלל הזרמים ביהדות ולא תוענק בלעדית לקבוצה מגזרית אחת".
22. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה תוסיף ותכיר בערכם של לימודי מדעים, טכנולוגיה, הנדסה ומתמטיקה כערכי יסוד מקבילים הנדרשים לשגשוגה".
23. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תממן מוסדות לימוד המנועים מלקבל תלמידים בשל מינם, לאומיותם או שייכותם הזרמית".
24. אחרי "היהודי" יבוא "לדורותיה, מורשת הרואה בלימוד כאמצעי לקיום מצוות ולתרומה לחברה".
25. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד זה לא ייצור מנגנון שבו הכרה בלימוד תורה תהיה מוגבלת למוסדות פועלים בפיקוח דתי רשמי בלבד".
26. בסופו יבוא "ובלבד שהיקף המימון הציבורי למוסדות לימוד תורה ייקבע בחוק תקציב ולא ייגזר אוטומטית מחוק-יסוד זה".
27. בסופו יבוא "ובלבד שפרשנות ערך זה לא תיצור הפליה מגדרית בזכאות לזכויות הנגזרות ממנו".
28. בסופו יבוא "ובלבד שבית מדרש המממש ערך זה אך מבצע מידור מגדרי חמור לא יהיה זכאי לתמיכה ממלכתית מכוח חוק-יסוד זה".
29. בסופו יבוא "הדמוקרטית, שבה חופש המצפון מחייב שלא יכפה ערך דתי על מי שאינו שותף לו".
30. בסופו יבוא "ובלבד שחוק היסוד לא יפגע בחופש של כל אדם לבחור שלא לקיים את ערך לימוד התורה ללא שישא בסנקציה חוקית או מינהלית".
31. בסופו יבוא "ובלבד שאין בהכרה זו כדי לגרוע ממעמד הציבור החילוני, שאינו מזדהה עם ערך לימוד התורה כמחייב לגביו".
32. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לחייב את המדינה להכיר בסמכות הלכתית כלשהי בתחומים שבהם הסמכות מוקנית לרשויות המדינה האזרחיות".
33. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תיפגע בחופש הלימוד האקדמי-ביקורתי של מקורות היהדות שאף הוא ביטוי לגיטימי של ערך זה".
34. במקום "במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל" יבוא "ובלבד שמוסד שמקבל תמיכה ממלכתית מכוח ערך זה יחויב לדווח לכנסת אחת לשנה על מספר תלמידיו, שעות לימודיהם ושיעור בוגריו המשתלבים בשוק העבודה".

35. בסופו יבוא "ובלבד שהמשמעות המעשית של הכרה זו לא תהיה הגדלת תקציבי ישיבות על חשבון תקציבי חינוך, בריאות ורווחה".
36. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תיצור בית ספר לאיכות ישיבות על בסיס קריטריונים שאינם ניתנים לביקורת שיפוטית".
37. בסופו יבוא "ובלבד שמוסד לימוד תורה שמקבל תמיכה ממלכתית יחויב להעסיק עובדים ממגוון אוכלוסיות ולא יוכל להפלות בקבלתם לעבודה".
38. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לחייב הוראת לימוד תורה בבתי ספר ממלכתיים חילוניים ללא הסכמת ההורים".
39. בסופו יבוא "ובלבד שלא תינתן עדיפות תכנונית לבניית בתי מדרש על חשבון שטחי ציבור, גנים ומרחבים ציבוריים אחרים".
40. בסופו יבוא "ובלבד שאין בקביעה זו כדי להכשיר מנגנון שיאפשר לקבוצה דתית אחת לשלוט על הגדרת לימוד התורה לשם מתן הטבות לאחרים".
41. בסופו יבוא "ובלבד שעניגונו בחוק-יסוד לא ישמש כלי לסיכול מדיניות ממשלתית עתידית שתבקש להרחיב את שיעורי הגיוס".
42. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה תכיר באותה מידה בלימוד מדעי היהדות באוניברסיטאות בישראל כממש את ערך לימוד התורה".
43. בסופו יבוא "ובלבד שמוסד לימוד שאינו מכשיר את בוגריו להשתלב בשוק העבודה לא יקבל תמיכה ממלכתית גבוהה יותר ממוסד מקביל שכן מכשיר".
44. בסופו יבוא "ובלבד שמדד "מאזני הצדק" שינסח בית המשפט ייקח בחשבון את פסיקות בית המשפט העליון בבג"ץ 1877/14 ובג"ץ 6198/23 ולא ינסה לעקוף את מסקנותיהן".
45. בסופו יבוא "ובלבד שאין בכך כדי לחייב את המדינה לממן לינה, מזון ותחבורה לתלמידי ישיבות החייבים בגיוס שלא הסדירו את מעמדם".
46. בסופו יבוא "ובלבד שהחוק לא ייצור מצב שבו ישראל היא המדינה היחידה בעולם הדמוקרטי שממנת ציבור גדול של גברים בגיל צבאי שאינם עובדים ואינם משרתים".
47. בסופו יבוא "ובלבד שערך זה ייקרא בצוואת עם ערך תרומת הפרט לכלל, ולא בנפרד ממנו".
48. בסופו יבוא "ובלבד שהכרה בו לא תשמש בסיס לביטול הסדרים קיימים של שוויון בנטל שנקבעו בפסיקת בית המשפט העליון".
49. בסופו יבוא "ובלבד שהחוק יחול בשווה על נשים ועל גברים העוסקים בלימוד התורה".
50. בסופו יבוא "ובלבד שמוסד המדינה לא יאלץ לפעול כפוסק הלכה בעת קביעת היקף הזכויות הנגזרות מחוק-יסוד זה".
51. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך ראוי לעידוד ולהנכחה במרחב הציבורי, ובלבד שאין בהכרה זו כדי ליצור היררכיה נורמטיבית בינו לבין ערכים חוקתיים אחרים".
52. בסופו יבוא "ובלבד שהוכרה באותה מידה גם חובת הגנת המדינה כערך יסוד מקביל, שאף הוא מושרש עמוק במורשת העם היהודי".
53. בסופו יבוא "ובלבד שהסדרת ההשלכות המשפטיות של הכרה זו תיעשה בחוק רגיל שיידון בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת".
54. בסופו יבוא "ובלבד שלימוד תורה שאינו מוביל לתרומה לחברה ולקיום חובות אזרחיות לא יזכה בהטבות ממלכתיות מכוח חוק-יסוד זה".
55. אחרי "היהודי" יבוא "הרואה בלימוד כשלעצמו אמצעי לקיום מצוות ולא תכלית".
56. בסופו יבוא "ובלבד שאין בקביעה זו כדי לגרוע מחיוביות שוויונית של כל אזרח לשאת בנטל הביטחוני, הכלכלי והאזרחי".
57. בסופו יבוא "ובלבד שמימון ציבורי של מוסדות המקיימים לימוד תורה יותנה בכך שמוסדות אלה מלמדים לימודי ליבה המאפשרים השתלבות בשוק העבודה".
58. בסופו יבוא "ובלבד שהמושג לימוד התורה יוגדר בחוק באופן שיכלול את כלל הגישות הפרשניות ביהדות, לרבות זו האקדמית-מחקרית".
59. בסופו יבוא "ובלבד שעניגון ערך זה בחוק-יסוד לא ישמש כמנגנון לסיכול פסיקות בית המשפט העליון בסוגיית שוויון הנטל".
60. בסופו יבוא "ובלבד שחיזוק ערך זה ייעשה באמצעות עידוד ותמרוץ, ולא באמצעות פטור ממצוות המוטלות על יחיד כלפי כלל הציבור".
61. בסופו יבוא "ובלבד שעניגונו בחוק-יסוד נעשה לאחר קבלת חוות דעת כלכלית של משרד האוצר ביחס להשלכות התקציביות הצפויות".
62. בסופו יבוא "ובלבד שמוסדות המממשים ערך זה יהיו כפופים לדיני העבודה הישראליים ביחס לכלל עובדיהם".

63. בסופו יבוא "ובלבד שאין בהכרה זו כדי לפגוע בעקרון ההפרדה שבין הדת לבין המדינה בתחומים שאינם קשורים ישירות ללימוד עצמו".
64. בסופו יבוא "ובלבד שהחוק לא יחייב את מוסדות החינוך הממלכתיים לאמץ תוכנית לימודים תורנית שלא אושרה על ידי מינהל החינוך".
65. בסופו יבוא "ובלבד שהקצאת קרקעות לבנייה ציבורית תיקבע לפי עקרונות שוויוניים ולא תינתן עדיפות לבתי מדרש על חשבון מוסדות ציבור אחרים".
66. בסופו יבוא "ובלבד שהכרה בו לא תשמש בסיס לתביעה כי תלמידי ישיבות זכאים לדמי אבטלה, ביטוח לאומי או קצבת נכות בשל בחירתם שלא לעבוד".
67. בסופו יבוא "ובלבד שהחוק לא ייצור מצב שבו ממשלה עתידית תהיה מנועה בשל חוק-יסוד זה להרחיב את חובת הגיוס לכלל האוכלוסייה".
68. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי למנוע חקיקה עתידית שתקבע מנגנוני איזון אחרים, שונים מאלה שינסח בית המשפט".
69. בסופו יבוא "ובלבד שהחוק לא ישמש כלי להגבלת חופש ההבעה והמחקר בתחום מדעי היהדות".
70. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תחויב לממן לימוד תורה ברמה שאינה מאפשרת לבוגריו להשתלב בשוק העבודה הישראלי".
71. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תיאלץ לפתוח בהליכים משמעותיים נגד גופי אכיפה שיפעלו לגיוס תלמידי ישיבות בשל חוק-יסוד זה".
72. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תיכנס לתפקיד של קובעת מי ראוי ומי אינו ראוי ללמוד תורה לשם מתן הכרה בחוק-יסוד זה".
73. בסופו יבוא "ובלבד שאין בקביעה זו כדי לכוון היררכיה שבה לומד תורה גבר חרדי בעל מעמד משפטי גבוה מאזרחית שאינה חרדית ואינה לומדת תורה".
74. בסופו יבוא "ובלבד שהסדרי האיוון ייקבעו מתוך דיאלוג עם כלל הציבורים הנוגעים בדבר, לרבות ארגוני נשים, ארגוני חיילים וארגוני מעסיקים".
75. בסופו יבוא "ובלבד שיוקם גוף בלתי תלוי שיבחן מדי שנה את השלכות חוק-יסוד זה על שוק העבודה, על נטל המילואים ועל הגירעון התקציבי".
76. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תחויב מכוח חוק-יסוד זה לשנות את מדיניות ההתניה שנקבעה בצווים שיפוטניים בין הטבות ממלכתיות לבין הסדרת מעמד מול רשויות הגיוס".
77. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תיאלץ לדחות פסיקות של בית המשפט העליון מחמת עיגון ערך זה בחוק-יסוד".
78. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד זה לא ישמש עוגן לתביעות משפטיות שיגרמו לבתי המשפט להתערב בתקצוב הביטחוני".
79. בסופו יבוא "ובלבד שגם שירות בצבא, שירות לאומי ותעסוקה פרודוקטיבית יוכרו כערכי יסוד מקבילים בחוק-יסוד נפרד שיחוקק במקביל".
80. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע ביכולת ממשלה עתידית לנהל מדיניות פיסקלית מאוזנת שתכלול הפחתת תמיכות ממוסדות שאינם תורמים לכלכלה".
81. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לחייב מוסד ממשלתי לפעול כמועצת הרבנות ולקבוע אמות מידה לאיכות הלימוד".
82. בסופו יבוא "ובלבד שיישום ערך זה לא יוביל להגדלת הפער הכלכלי בין קבוצות האוכלוסייה".
83. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע בסמכות בית המשפט לבחון את חוקיותו של כל הסדר שינסה לקבוע מי הוא לומד תורה לצורכי חוק".
84. בסופו יבוא "ובלבד שלשם מתן הטבות ממלכתיות ייקבע בחוק רגיל מה הם התנאים המינימליים לשעות לימוד שיזכו את הלומד בהכרה".
85. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי להעניק לגורם דתי כלשהו ייצוג מיוחד בגופי ממשל שאינם נבחרים".
86. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לכוון מעמד מיוחד לרב ראשי כפוסק בעניינים אזרחיים שמוסמך להם בית המשפט".
87. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה תנהל מרשם שקוף של מוסדות לימוד תורה המקבלים מימון ממשלתי, ובו שעות הלימוד, מספר התלמידים ושיעורי השתלבותם בשוק העבודה".
88. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע בסמכות הכנסת לקבוע בחוק רגיל את גבולות הפטור הניתן לתלמידי ישיבות משירות צבאי".
89. בסופו יבוא "ובלבד שאין בעיגונו כחוק-יסוד כדי לייצר אפקט מצנן על בית המשפט העליון בבואו לבחון את חוקיות הסדרי הגיוס".
90. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תחויב לממן לימוד תורה שנועד לשמש תחליף לשירות ביטחוני".

91. בסופו יבוא "ובלבד שעיגון ערך זה בחוק-יסוד לא ייעשה בהליך חקיקה מואץ של עשרה ימים אלא לאחר דיון מעמיק בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת".
92. בסופו יבוא "ובלבד שהעברת הדיון בהצעת חוק-יסוד זה מוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת לוועדת הכנסת אינה עולה בקנה אחד עם האזהרה המפורשת של היועץ המשפטי לכנסת".
93. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד המשנה נורמה חוקתית יידון לפחות חצי שנה בפורום המוסמך לכך, כפי שנהג בכינון חוקי-יסוד קודמים".
94. בסופו יבוא "ובלבד שנוסח חוק היסוד ישקף את כלל ההשלכות הנורמטיביות שנדרש להן היועץ המשפטי לממשלה ביחס לסוגיית הגיוס".
95. בסופו יבוא "ובלבד שעיגון ערך זה כחוק-יסוד לא יסכל ביקורת שיפוטית עתידית על הסדרי גיוס שיעוגנו בחקיקה ראשית".
96. בסופו יבוא "ובלבד שאין בכך כדי לכונן "פלסטלינה חוקתית" המאפשרת לכל רוב קואליציוני ארעי לשנות את יסודות השיטה".
97. במקום "ערך יסוד" יבוא "שאיפה ראויה לעידוד".
98. במקום "יסוד" יבוא "חשוב הראוי לתמיכה ממשלתית, ובלבד שלא יגרע מחובות האזרח".
99. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך חינוכי ותרבותי".
100. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך ראוי לכבוד ולהנכחה".
101. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מרכזי".
102. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך תרבותי חשוב".
103. במקום "ערך יסוד במורשת" יבוא "מורשת".
104. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך חברתי ראוי לעידוד".
105. במקום "ערך יסוד" יבוא "ביטוי של מסורת עשירה".
106. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך תרבותי ומסורתי".
107. אחרי "לימוד התורה" יבוא "לרבות לימוד תנ"ך, תלמוד, מדרש ופרשנות ביקורתית של מקורות היהדות בכל גוון ובכל זרם".
108. אחרי "לימוד התורה" יבוא "לרבות לימוד תורה בזרם הרפורמי, הקונסרבטיבי והרקונסטרוקציוניסטי".
109. אחרי "לימוד התורה" יבוא "לרבות לימוד תורה הנעשה בישיבות ההסדר ובמסגרות המשלבות שירות צבאי".
110. אחרי "לימוד התורה" יבוא "לרבות לימוד תורה על ידי נשים".
111. אחרי "לימוד התורה" יבוא "לרבות לימוד תורה אקדמי-מחקרי באוניברסיטאות ישראל".
112. אחרי "במורשת העם היהודי" יבוא "לרבות מורשת יהדות המזרח, יהדות אשכנז, יהדות אתיופיה, יהדות תימן וכל עדה יהודית אחרת".
113. במקום "במורשת העם היהודי" יבוא "בתרבות ובמורשת היהודית לכל גווניה".
114. בסופו יבוא "כמדינת כלל עם ישראל, לרבות יהודים שאינם שומרי מצוות".
115. בסופו יבוא "ובלבד שההכרה לא תיצור מעמד משפטי נחות לאזרחים שאינם לומדי תורה".
116. אחרי "התורה" יבוא "לרבות לימוד ביקורתי ובחינת מקורות מתוך גישה פתוחה ורב-תרבותית".
117. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לשנות את חובת הדיווח של מוסדות לימוד תורה לרשם הכולל, למשרד החינוך ולרשויות האוצר".
118. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע בזכות המדינה להציב מכרזים תחרותיים גם למוסדות לימוד תורה בבואה להקצות תמיכות".
119. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לחייב את המדינה להכיר בתעודת בגרות תורנית כשוות ערך לתעודת בגרות ממלכתית".
120. בסופו יבוא "ובלבד שאין בו כדי לפגוע בסמכות רשויות המדינה לקבוע סטנדרטים של שקיפות ואחריות לגופים המקבלים תמיכה ממשלתית".
121. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לחייב גורמים אזרחיים ומסחריים לשנות את מדיניות ההעסקה שלהם בשל לימוד תורה של מועמד".
122. בסופו יבוא "ובלבד שעיגון ערך זה בחוק-יסוד יהיה כפוף לאישור ברוב מיוחד של שמונים חברי הכנסת כנהוג בחוקי יסוד מהותיים".
123. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד המשנה את מאזן הזכויות בין אזרחים יידון לפחות שנה לפני הצבעה עליו".
124. בסופו יבוא "ובלבד שהכרה בו נעשית מתוך שיח ציבורי רחב ולא בלחץ קואליציוני שמטרתו פתרון משבר ממשלתי".
125. בסופו יבוא "ובלבד שגם חינוך מדעי ואקדמי, יצירה ספרותית ואמנותית ופיתוח כלכלי יוכרו כערכי

- יסוד שוות מעמד".
126. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד זה יחול בשווה על כלל אזרחי המדינה ולא רק על אלה המשתייכים לציבור מסוים".
127. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה תקיים דיאלוג עם נציגי כלל המגזרים לשם קביעת משמעויותיו".
128. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע בזכות כל אדם לבחור שלא ללמוד תורה ללא שייחשב כמי שמפר נורמה חוקתית".
129. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי ליצור הפליה בין מי שלומד תורה לבין מי שמשרת בצבא או תורם לחברה בדרכים אחרות".
130. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה תנתח את ההשלכות הדמוגרפיות של הכרה זו לאור תחזית הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לפיה החברה החרדית תהווה כשליש מאוכלוסיית ישראל בשנת 2065".
131. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד זה לא ישמש כלי לביסוס חברת לומדים שאינה בת-קיימא, שכבר כיום גרעונה הפיסקלי עומד על כ-10,318 שקלים חדשים בחודש למשק בית לפי נתוני משרד האוצר".
132. בסופו יבוא "ובלבד שמוסדות לימוד תורה הנתמכים על ידי המדינה לא יוכלו להפלות בין עדות שונות של העם היהודי".
133. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לכפות שמירת שבת על תחבורה ציבורית, מסחר ושירותי חירום".
134. בסופו יבוא "ובלבד שמסורת העם היהודי שבה לימוד התורה הוא ערך יסוד מחייבת גם את קיום מצוות השירות לכלל, כפי שנפסק על ידי פוסקי הלכה בנוגע למלחמת מצווה".
135. בסופו יבוא "ובלבד שלאור פסיקת בג"ץ 6198/23 הקובעת כי "אין בעת הזו בסיס חוקי להימנעות מגיוסם של תלמידי הישיבות", אין בחוק-יסוד זה כדי לייצר בסיס כזה בדרך עקיפה".
136. בסופו יבוא "ובלבד שלאור קביעת בג"ץ 1877/14 כי הסדר פטור הגיוס פוגע קשות בשוויון ובכבוד האדם, אין בחוק-יסוד זה כדי לתת עוגן חוקתי לאותו הסדר".
137. בסופו יבוא "ובלבד שכינון חוק-יסוד זה נעשה לאחר בחינת ההשלכות על מדדי הצמיחה הכלכלית שלפי תחזיות בנק ישראל עלולים לרדת בכ-10-15% בעשורים הקרובים בשל שיעורי תעסוקה נמוכים".
138. בסופו יבוא "ובלבד שלאור קביעת משרד האוצר כי לא ניתן בשלב זה להעריך את העלות התקציבית של חוק-יסוד זה, תידחה כניסתו לתוקף עד לסיום הערכה כאמור".
139. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד זה לא יפגע בחירות הדתית-תרבותית של הישראלים על ידי כפיית פרשנות דתית אחת של המושג לימוד תורה".
140. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד זה לא ייצור מעמד מיוחד לגברים חרדים בני ישיבות על פני נשים דתיות שגם הן לומדות תורה ומשרתות בצבא".
141. בסופו יבוא "ובלבד שעיקונו בחוק-יסוד מוצדק רק אם מרסן, ולא מרחיב, את הפטורים מחובות אזרחיות שניתנים מכוחו".
142. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד זה לא ישמש אסמכתא לתביעות משפטיות שיגרמו לבתי המשפט לבטל חקיקה עתידית המרחיבה את חובת הגיוס".
143. בסופו יבוא "ובלבד שחוק-יסוד זה לא יהווה תקדים לחקיקת חוקי-יסוד נוספים המגנים על אינטרסים מגזריים תחת כסות חוקתית".
144. בסופו יבוא "ובלבד שההכרה בו לא תוביל לריקון המושג "חוק-יסוד" מתוכנו, כפי שהזהיר בית המשפט העליון בפסיקותיו האחרונות".
145. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תאמץ פרשנות ללימוד תורה שתיצור "פוסקי הלכה" של המדינה מהמגזר האזרחי".
146. בסופו יבוא "ובלבד שאחת ממגבלות הפרשנות תהיה שאין בחוק-יסוד זה כדי לאפשר לגורם דתי לתבוע שיוכרז עליו כממסד שסמכותו שקולה לרשויות המדינה הנבחרות".
147. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי ליצור אפקט מצנן על ממשלות עתידיות המבקשות להרחיב את חובת הגיוס תחת לחץ של פגיעה בערך לימוד התורה".
148. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי להצדיק אי-כשרות של ממשלה הנסמכת על מרכיב שאינו מחויב בלימוד תורה".
149. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תחויב להכיר ברב שנקבע על ידי גורם דתי בלתי ממשלתי כבעל סמכות נורמטיבית למימוש חוק-יסוד זה".
150. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תאמץ פרשנות ללימוד תורה שתדיר ממנו פרשנות אינטלקטואלית, ביקורתית, נשית או אחרת".
151. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תחויב לממן לימוד תורה שנועד במפורש לבסס את הטענה שלומדי תורה פטורים מחובות אזרחיות".

152. בסופו יבוא "ובלבד שאין בהכרה זו כדי לחייב את המדינה לסבסד מוסדות לימוד שמלמדים כי חיילי צבא הגנה לישראל הם חוטאים".
153. בסופו יבוא "שאין לפרשו כמקנה לכל קבוצה זכות לקבוע בעצמה את היקף חובותיה האזרחיות".
154. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה תכיר באותה מידה גם בלימוד מדעים, מתמטיקה ומקצועות ליבה אחרים כערכים המחזקים את עתיד מדינת ישראל".
155. בסופו יבוא "ובלבד שהכרה זו לא תכפיף ערכים אחרים המוכרים בשיטת המשפט הישראלית, לרבות השוויון וכבוד האדם, לפרשנות דתית של ערך לימוד התורה".
156. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תיכנס לתפקיד של פוסק הלכה בקביעת מהו 'לימוד תורה' לצורך מתן הטבות".
157. בסופו יבוא "ובלבד שמשמעות ערך זה תיקבע תוך שמיעת כלל הזרמים ביהדות ולא תכפה פרשנות מגזרית צרה על כלל ציבור לומדי התורה".
158. בסופו יבוא "ובלבד שגם שירות צבאי ושירות אזרחי ייחשבו ערכי יסוד מקבילים הזכאים לאותה הכרה חוקתית".
159. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע במעמדה של ישראל כמדינה דמוקרטית שבה החוק גובר על כל פרשנות דתית".
160. אחרי "לימוד התורה" יבוא "המושגת על עקרון תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה".
161. בסופו יבוא "ובלבד שפרשנות החוק לא תעניק עדיפות לגישה המציבה את לימוד התורה כמשחרר מחובות מעשיות על פני הגישה הרואה בו כמחייב לקיומן".
162. בסופו יבוא "ובלבד שהכרה בו לא תפגע ביכולת המדינה לשלול הטבות ממני שמתחמק מחובת הגיוס כפי שנקבעה בפסיקת בית המשפט העליון".
163. בסופו יבוא "ובלבד שאין בהכרה זו כדי להחליש את חובת הגנת המדינה המוטלת על כלל אזרחיה לפי ההלכה, לפי המסורת היהודית ולפי הדין הישראלי".
164. בסופו יבוא "הראוי לעידוד, לתמיכה ולהנכחה, ובלבד שעידוד זה לא יבוא על חשבון ערכי יסוד אחרים המוכרים בשיטת המשפט הישראלית".
165. בסופו יבוא "ובלבד שבתי מדרש המממשים ערך זה יהיו פתוחים לנשים ולגברים כאחד, ולא יפלו בין המינים בגישה ללימוד".
166. בסופו יבוא "ובלבד שמוסדות לימוד תורה המממשים ערך זה יחויבו בשקיפות תקציבית מלאה כתנאי לקבלת מימון ציבורי".
167. בסופו יבוא "ובלבד שההכרה בו תחול בשווה על לומדי תורה המשרתים בצבא ועל אלה שאינם משרתים, ולא תוענק כפרס על אי-שירות".
168. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תיאלץ להכריע בסוגיות הלכתיות בבואה ליישם חוק-יסוד זה".
169. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה תכיר בערך זה תוך שמירה על הפרדה בין הדת לבין המדינה ועל אוטונומיה של כלל האזרחים בבחירת דרך חייהם".
170. בסופו יבוא "ובלבד שאין בכך כדי להעניק עדיפות מוסדית לפרשנות אורתודוקסית-חרדית של לימוד תורה על פני כל פרשנות אחרת".
171. בסופו יבוא "ובלבד שלא יוקמו מנגנונים ממשלתיים שתפקידם לפקח על כשרות הלימוד התורני של אזרחים לשם מתן הטבות".
172. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה לא תיכנס לתפקיד של משגיח על לימוד תורה אזרחי לשם קביעת זכאות לזכויות".
173. בסופו יבוא "ובלבד שלא יינתנו הטבות ממלכתיות ממוסדות לימוד תורה לתלמידים החייבים בגיוס שלא הסדירו את מעמדם מול רשויות הצבא".
174. בסופו יבוא "ובלבד שהכרה זו לא תחייב את המדינה להגדיל את תקציבי מוסדות לימוד שאינם מלמדים מקצועות ליבה".
175. בסופו יבוא "ובלבד שההכרה בו לא תיצור מעמד חייל משוחרר לשם הטבות כלכליות עבור מי שלא שירת בפועל".
176. בסופו יבוא "ובלבד שהמדינה תכיר בו בצוותא עם ערכי העבודה, השירות הצבאי ותרומת הפרט לכלל".
177. בסופו יבוא "ובלבד שמוסדות לימוד תורה לא יזכו לתמיכה ממלכתית גבוהה ממה שמקבלים מוסדות להשכלה גבוהה המכשירים לשוק העבודה".
178. בסופו יבוא "ובלבד שאין בחוק-יסוד זה כדי לכוון עליונות חוקתית של ערך לימוד התורה על פני ערך שוויון כל האזרחים בפני החוק".
179. בסופו יבוא "ובלבד שמעמדו כחוק-יסוד לא ישמש כלי לעקוף פסיקות חוקתיות של בית המשפט העליון בסוגיית שוויון הנטל".

180. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד".
181. במקום "לימוד" יבוא "שינון".
182. במקום "לימוד" יבוא "עמל".
183. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל".
184. במקום "התורה" יבוא "תורת משה".
185. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה".
186. במקום "התורה" יבוא "תורת הקודש".
187. במקום "התורה" יבוא "תורתנו הקדושה".
188. במקום "הוא" יבוא "מהווה".
189. במקום "הוא" יבוא "הינו".
190. במקום "הוא" יבוא "משמש".
191. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך עליון".
192. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך יסודי".
193. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מכוון".
194. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך על".
195. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מרכזי".
196. במקום "ערך יסוד" יבוא "אבן יסוד".
197. במקום "ערך יסוד" יבוא "עיקרון יסוד".
198. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך נעלה".
199. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מוסד".
200. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך ראשון במעלה".
201. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מקודש".
202. במקום "ערך יסוד" יבוא "יסוד מוסד".
203. במקום "במורשת" יבוא "במסורת".
204. במקום "במורשת" יבוא "בנחלת".
205. במקום "במורשת" יבוא "בקניין".
206. במקום "במורשת" יבוא "בהויית".
207. במקום "העם היהודי" יבוא "האומה היהודית".
208. במקום "העם היהודי" יבוא "עם ישראלי".
209. במקום "העם היהודי" יבוא "כלל ישראלי".
210. במקום "העם היהודי" יבוא "בית ישראלי".
211. במקום "העם היהודי" יבוא "האומה הישראלית".
212. במקום "העם היהודי" יבוא "העם היהודי לדורותיו".
213. במקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינה היהודית".
214. במקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינתנו".
215. במקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינת האומה היהודית".
216. במקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינת ישראל לדורותיה".
217. במקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינה היהודית והדמוקרטית".
218. אחרי "ערך יסוד" יבוא "מן המעלה הראשונה".
219. אחרי "ערך יסוד" יבוא "ומכוון".
220. אחרי "ערך יסוד" יבוא "ונעלה".
221. אחרי "ערך יסוד" יבוא "וראשון במעלה".
222. אחרי "ערך יסוד" יבוא "ומקודש".
223. אחרי "ערך יסוד" יבוא "ועליון".
224. אחרי "ערך יסוד" יבוא "שאין ערוך לו".
225. אחרי "ערך יסוד" יבוא "שאין למעלה ממנו".
226. אחרי "ערך יסוד" יבוא "ממדרגה ראשונה".
227. אחרי "ערך יסוד" יבוא "לאומי".
228. אחרי "ערך יסוד" יבוא "לאומי ומכוון".
229. אחרי "ערך יסוד" יבוא "היסטורי".
230. אחרי "ערך יסוד" יבוא "רוחני".
231. אחרי "ערך יסוד" יבוא "רוחני ומוסרי".
232. אחרי "ערך יסוד" יבוא "חינוכי".

233. אחרי "ערך יסוד" יבוא "תרבות".
234. אחרי "ערך יסוד" יבוא "מוסרי".
235. אחרי "ערך יסוד" יבוא "ומהות".
236. בכותרת השוליים, במקום "לימוד תורה" יבוא "תלמוד תורה".
237. בכותרת השוליים, במקום "לימוד תורה" יבוא "לימוד התורה".
238. בכותרת השוליים, במקום "לימוד תורה" יבוא "עידוד לימוד התורה".
239. בכותרת השוליים, במקום "לימוד תורה" יבוא "לימוד תורה קדושה".
240. בכותרת השוליים, במקום "לימוד תורה" יבוא "ערך לימוד התורה".
241. בכותרת השוליים, במקום "לימוד תורה" יבוא "חשיבות לימוד התורה".
242. בכותרת השוליים, במקום "לימוד תורה" יבוא "לימוד תורת ישראל".
243. בכותרת השוליים, במקום "לימוד תורה" יבוא "לימוד תורת משה".
244. במקום "התורה" יבוא "התורה",
245. במקום "יסוד" יבוא "יסוד",
246. במקום "היהודי" יבוא "היהודי",
247. במקום "הוא" יבוא "הוא",
248. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "התורה" יבוא "תורת ישראל".
249. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "התורה" יבוא "תורת משה".
250. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה".
251. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "התורה" יבוא "תורת הקודש".
252. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "התורה" יבוא "תורתנו הקדושה".
253. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "התורה" יבוא "תורת ישראל".
254. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "התורה" יבוא "תורת משה".
255. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה".
256. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "התורה" יבוא "תורת הקודש".
257. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "התורה" יבוא "תורתנו הקדושה".
258. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "התורה" יבוא "תורת ישראל".
259. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "התורה" יבוא "תורת משה".
260. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה".
261. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "התורה" יבוא "תורת הקודש".
262. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "התורה" יבוא "תורתנו הקדושה".
263. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "הוא" יבוא "מהווה".
264. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "הוא" יבוא "הינו".
265. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "הוא" יבוא "משמש".
266. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "הוא" יבוא "מהווה".
267. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "הוא" יבוא "הינו".
268. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "הוא" יבוא "משמש".
269. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "הוא" יבוא "מהווה".
270. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "הוא" יבוא "הינו".
271. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "הוא" יבוא "משמש".
272. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך עליון".
273. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך יסודי".
274. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מכונן".
275. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך על".
276. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מרכזי".
277. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "אבן יסוד".
278. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "עיקרון יסוד".
279. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך נעלה".
280. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מוסד".
281. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך ראשון במעלה".
282. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מקודש".
283. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "יסוד מוסד".
284. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך עליון".
285. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך יסודי".

286. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מכוון".
287. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך על".
288. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מרכזי".
289. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "אבן יסוד".
290. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "עיקרון יסוד".
291. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך נעלה".
292. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מוסד".
293. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך ראשון במעלה".
294. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מקודש".
295. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "יסוד מוסד".
296. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך עליון".
297. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך יסודי".
298. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מכוון".
299. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך על".
300. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מרכזי".
301. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "אבן יסוד".
302. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "עיקרון יסוד".
303. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך נעלה".
304. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מוסד".
305. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך ראשון במעלה".
306. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מקודש".
307. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "יסוד מוסד".
308. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "במורשת" יבוא "במסורת".
309. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "במורשת" יבוא "בנחלת".
310. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "במורשת" יבוא "בקניין".
311. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך".
312. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך חשוב".
313. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך תרבותי והיסטורי".
314. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מרכזי".
315. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך חינוכי ורוחני".
316. במקום "ערך יסוד" יבוא "אחד מערכי היסוד".
317. אחרי "ערך יסוד" יבוא "מני ערכי יסוד רבים, שאינו עדיף עליהם".
318. אחרי "ערך יסוד" יבוא "שאינו גובר על ערכי היסוד האחרים של המדינה".
319. אחרי "ערך יסוד" יבוא "לצד ערך השירות וההגנה על המדינה".
320. אחרי "לימוד התורה" יבוא "בד בבד עם שירות המדינה והגנתה".
321. אחרי "לימוד התורה" יבוא "המתקיים בפועל ובאופן מלא".
322. אחרי "לימוד התורה" יבוא "לצד לימוד ועבודה".
323. אחרי "לימוד התורה" יבוא "כחלק ממכלול ערכי המורשת והאזרחות".
324. בסופו יבוא "לצד ערך השוויון בנשיאת נטל ההגנה על המדינה".
325. בסופו יבוא "ואין בו כדי לגרוע מחובת שירות הביטחון החלה על כל אזרח ותושב".
326. בסופו יבוא "ובלבד שאין בהכרה בו כדי להעניק פטור, דחייה או הקלה בחובת שירות ביטחון".
327. בסופו יבוא "כשם שההגנה על המדינה ושירות הביטחון הם ערך יסוד שאינו נופל ממנו".
328. בסופו יבוא "ואין בו כדי לגבור על ערכי כבוד האדם, חירותו, השוויון והזכות לחיים".
329. בסופו יבוא "ובלבד שלא יתפרש כמכשיר לעקיפת חובות המוטלות על פי דין".
330. בסופו יבוא "וערכי יסוד נוספים הם שירות צבאי, שירות מילואים ותרומה לביטחון המדינה".
331. בסופו יבוא "בכפוף לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, ולחוק-יסוד: חופש העיסוק".
332. בסופו יבוא "ואין בו כדי לגרוע מעקרון השוויון בפני החוק".
333. בסופו יבוא "ואינו מקנה מעמד נבדל בפני החוק לאדם או לקבוצה".
334. בסופו יבוא "ואין בו כדי לפגוע בזכויותיהם של המשרתים בסדיר ובמילואים".
335. בסופו יבוא "ואין בו כדי לשמש עילה להקצאת משאבי ציבור או לתקצוב".
336. בסופו יבוא "ובלבד שלא ישמש לעקיפת פסיקת בית המשפט העליון".
337. אחרי "במורשת העם היהודי" יבוא "על כל זרמיו, עדותיו וקהילותיו".
338. אחרי "במורשת העם היהודי" יבוא "לצד ערכי הצדק, החסד והאחריות ההדדית".

339. אחרי "במורשת העם היהודי" יבוא "כאחד מערכי הרבים".
340. במקום "ערך יסוד במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל" יבוא "ערך חשוב במורשת העם היהודי, לצד ערכי השוויון, הביטחון והאחריות ההדדית".
341. במקום "ערך יסוד במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל" יבוא "ערך במורשת העם היהודי, שאינו גובר על חובת ההגנה על המדינה".
342. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי להקנות לאדם או לקבוצה מעמד נבדל בפני החוק".
343. בסופו יבוא "ערך זה יתקיים לצד חובת המדינה להבטיח שוויון בנטל השירות בין כל אזרחיה".
344. בסופו יבוא "הכרה זו לא תשמש עילה לפגיעה בזכויותיהם של המשרתים בסדיר ובמילואים".
345. בסופו יבוא "אין באמור כדי לגרוע מחובת ההשתתפות בהגנה על המדינה, החלה על כלל אזרחיה".
346. בסופו יבוא "אין באמור כדי לגרוע מחובת שירות ביטחון או להוות עילה לפטור או לדחייה ממנה".
347. בסופו יבוא "ערך זה לא יפורש כגובר על ערכי היסוד האחרים של המדינה".
348. בסופו יבוא "ערך זה יחול על הלומדים בפועל בלבד ולא על מי שלימוד אינו עיסוקו העיקרי".
349. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי לגרוע מסמכות בתי המשפט לבקר חקיקה ומעשה מינהלי".
350. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי לשמש בסיס לפסילת חוק המחיל חובת גיוס שוויונית".
351. בסופו יבוא "ערך זה יתקיים לצד ההכרה בשירות הצבאי, בשירות המילואים ובשירות הלאומי כערכי יסוד".
352. במקום "ערך יסוד" יבוא "ערך חשוב, ואינו גובר על חובת השירות וההגנה על המדינה".
353. במקום "ערך יסוד במורשת העם היהודי" יבוא "ערך במורשת העם היהודי, בכפוף לעקרונות השוויון והביטחון".
354. אחרי "לימוד התורה" יבוא "של מי שאינו חייב בשירות ביטחון או שמילא את חובתו".
355. בסופו יבוא "ובלבד שערכי הביטחון והשוויון בנטל יעמדו לפניו".
356. בסופו יבוא "ובעת חירום או לחימה יינתן משקל מכריע לצורכי הביטחון".
357. בסופו יבוא "בלא שיפגע בהכרה בערכם של המשרתים ובני משפחותיהם".
358. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי להקנות זכות חוקתית להימנע משירות ביטחון".
359. בסופו יבוא "ערך זה יפורש בהרמוניה עם חובת ההשתתפות בהגנת המדינה ולא באופן הגובר עליה".
360. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי לגרוע מזכויות אדם המעוגנות בחוקי היסוד".
361. בסופו יבוא "בלא לגרוע מחובתו של אדם כלפי המדינה שבה הוא חי".
362. בסופו יבוא "ובלבד שיישומו לא יפגע בכשירותו המבצעית של צבא הגנה לישראל".
363. בסופו יבוא "ערך זה לא יפגע בעקרון ששירות ביטחון הוא חובה החלה על כל המיועדים לשירות".
364. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי ליצור הבחנה מותרת בין אזרחים לעניין חובותיהם כלפי המדינה".
365. בסופו יבוא "ההכרה בערך זה תיעשה תוך שמירה על אחדות העם וסולידריות בין נושאי הנטל".
366. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי לגרוע ממחויבות המדינה לביטחון לאומי ולכשירות צבאית".
367. אחרי "לימוד התורה" יבוא "המשולב בתרומה לחברה ולמדינה".
368. אחרי "לימוד התורה" יבוא "לאחר מילוי חובת שירות הביטחון או במקביל לה".
369. במקום "לימוד התורה הוא ערך יסוד" יבוא "לימוד התורה, לצד שירות המדינה, הוא ערך".
370. בסופו יבוא "ובכפוף לכך שלא יפגע בזכות לחיים ולביטחון של תושבי המדינה".
371. בסופו יבוא "ערך זה יעמוד בכפיפה לחובות ההגנה על המדינה בעת חירום".
372. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי להעניק פטור מחובת השתתפות בהוצאות הביטחון".
373. בסופו יבוא "ככל שאינו בא על חשבון תרומתו של אדם לביטחון המדינה".
374. במקום "הוא ערך יסוד" יבוא "הוא ערך נכבד, שאינו גורע מחובות האזרח כלפי המדינה".
375. בסופו יבוא "לצד ההכרה בחובת כל אדם ליטול חלק בהגנה על המדינה".
376. בסופו יבוא "אין בהכרה זו להעניק ללימוד התורה מעמד חוקתי הגובר על חוקי היסוד הקיימים".
377. בסופו יבוא "אין בהכרה זו להצדיק פגיעה בכבוד מי שנשאו בנטל השירות ובני משפחותיהם".
378. בסופו יבוא "ואין בו כדי לגרוע מהחובה לתרום לחוסנה ולביטחונה".
379. במקום "יסוד במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל" יבוא "במורשת העם היהודי, בכפוף לחוקי היסוד ולעקרון השוויון".
380. בסופו יבוא "אין בכך זו להקנות עדיפות בהקצאת משאבי ציבור על פני צרכים חברתיים אחרים".
381. בסופו יבוא "ערך זה יפורש באופן המקדם שילוב בחברה ובכלכלה, ולא היבדלות מהן".
382. בסופו יבוא "המושגות על שוויון, חירות וכבוד האדם".
383. בסופו יבוא "ערך זה אינו גורע ממחויבות המדינה לקיים חברה משתפת ומגובשת".
384. בסופו יבוא "אין בהכרה זו לפגוע במעמד ערכים דמוקרטיים ואוניברסליים במשפט הישראלי".
385. אחרי "לימוד התורה" יבוא "ככל שאינו פוגע בחובת אחרים לשאת בנטל".
386. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי לגרוע מחובת הנאמנות של האזרח למדינת ישראל ולחוקיה".

387. במקום "ערך יסוד במורשת העם היהודי ובמדינת ישראל" יבוא "ערך מוכר במורשת העם היהודי, שאינו גובר על חובות האזרח כלפי המדינה".
388. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי לשנות את מאזן הזכויות וחובות הקיים בין הפרט למדינה".
389. בסופו יבוא "ערך זה יעמוד לצד חובת המדינה להבטיח את קיומו ואת ביטחונו של כלל הציבור".
390. בסופו יבוא "אין בהכרה זו להעדיף לומדי תורה על המשרתים ותורמים למדינה בדרכים אחרות".
391. בסופו יבוא "בכפוף לאיזון מידתי מול ערכי היסוד האחרים של השיטה".
392. בסופו יבוא "אין בהכרה זו להצדיק היעדרות מהעבודה, מהלימודים או מהשירות בניגוד לדין".
393. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי לגרוע מן החובה המוסרית והחוקית של שוויון בהקרבה ובנטל".
394. בסופו יבוא "ערך זה יתקיים מבלי לגרוע מהעיקרון שהגנת המדינה מוטלת על כלל בניה ובנותיה".
395. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי לגרוע מזכותם של אחרים לשוויון ולהגנה שווה של החוק".
396. בסופו יבוא "ערך זה יעמוד לצד ערך העבודה והפרנסה ככלי לשילוב בחברה ובכלכלה".
397. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי לגרוע מחובת המדינה לכבד את פסיקת בית המשפט העליון".
398. בסופו יבוא "אין בהכרה זו כדי לגרוע ממחויבות המדינה לערך הסולידריות בין כלל אזרחיה".
399. במקום "הוא ערך יסוד" יבוא "נמנה עם ערכי המורשת, בלא שיגבר על ערכי הביטחון והשוויון".
400. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "במורשת" יבוא "בהויית".
401. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "במורשת" יבוא "במסורת".
402. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "במורשת" יבוא "בנחלת".
403. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "במורשת" יבוא "בקניין".
404. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "במורשת" יבוא "בהויית".
405. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "במורשת" יבוא "במסורת".
406. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "במורשת" יבוא "בנחלת".
407. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "במורשת" יבוא "בקניין".
408. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "במורשת" יבוא "בהויית".
409. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "העם היהודי" יבוא "האומה היהודית".
410. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "העם היהודי" יבוא "עם ישראל".
411. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "העם היהודי" יבוא "כלל ישראל".
412. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "העם היהודי" יבוא "בית ישראל".
413. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "העם היהודי" יבוא "האומה הישראלית".
414. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "העם היהודי" יבוא "העם היהודי לדורותיו".
415. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "העם היהודי" יבוא "האומה היהודית".
416. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "העם היהודי" יבוא "עם ישראל".
417. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "העם היהודי" יבוא "כלל ישראל".
418. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "העם היהודי" יבוא "בית ישראל".
419. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "העם היהודי" יבוא "האומה הישראלית".
420. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "העם היהודי" יבוא "העם היהודי לדורותיו".
421. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "העם היהודי" יבוא "האומה היהודית".
422. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "העם היהודי" יבוא "עם ישראל".
423. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "העם היהודי" יבוא "כלל ישראל".
424. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "העם היהודי" יבוא "בית ישראל".
425. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "העם היהודי" יבוא "האומה הישראלית".
426. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "העם היהודי" יבוא "העם היהודי לדורותיו".
427. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינה היהודית".
428. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינתנו".
429. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינת הלאום היהודי".
430. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינת ישראל לדורותיה".
431. במקום "לימוד" יבוא "תלמוד" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינה היהודית והדמוקרטית".
432. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינה היהודית".
433. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינתנו".
434. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינת הלאום היהודי".
435. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינת ישראל לדורותיה".
436. במקום "לימוד" יבוא "שינון" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינה היהודית והדמוקרטית".
437. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינה היהודית".
438. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינתנו".

439. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינת הלאום היהודי".
440. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינת ישראל לדורותיה".
441. במקום "לימוד" יבוא "עמל" ובמקום "ובמדינת ישראל" יבוא "ובמדינת היהודית והדמוקרטית".
442. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "הוא" יבוא "מהווה".
443. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "הוא" יבוא "הינו".
444. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "הוא" יבוא "משמש".
445. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "הוא" יבוא "מהווה".
446. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "הוא" יבוא "הינו".
447. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "הוא" יבוא "משמש".
448. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "הוא" יבוא "מהווה".
449. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "הוא" יבוא "הינו".
450. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "הוא" יבוא "משמש".
451. במקום "התורה" יבוא "תורת הקודש" ובמקום "הוא" יבוא "מהווה".
452. במקום "התורה" יבוא "תורת הקודש" ובמקום "הוא" יבוא "הינו".
453. במקום "התורה" יבוא "תורת הקודש" ובמקום "הוא" יבוא "משמש".
454. במקום "התורה" יבוא "תורתנו הקדושה" ובמקום "הוא" יבוא "מהווה".
455. במקום "התורה" יבוא "תורתנו הקדושה" ובמקום "הוא" יבוא "הינו".
456. במקום "התורה" יבוא "תורתנו הקדושה" ובמקום "הוא" יבוא "משמש".
457. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך עליון".
458. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך יסודי".
459. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מכונן".
460. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך על".
461. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מרכזי".
462. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "אבן יסוד".
463. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "עיקרון יסוד".
464. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך נעלה".
465. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מוסד".
466. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך ראשון במעלה".
467. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מקודש".
468. במקום "התורה" יבוא "תורת ישראל" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "יסוד מוסד".
469. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך עליון".
470. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך יסודי".
471. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מכונן".
472. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך על".
473. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מרכזי".
474. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "אבן יסוד".
475. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "עיקרון יסוד".
476. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך נעלה".
477. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מוסד".
478. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך ראשון במעלה".
479. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מקודש".
480. במקום "התורה" יבוא "תורת משה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "יסוד מוסד".
481. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך עליון".
482. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך יסודי".
483. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מכונן".
484. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך על".
485. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מרכזי".
486. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "אבן יסוד".
487. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "עיקרון יסוד".
488. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך נעלה".
489. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מוסד".
490. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך ראשון במעלה".
491. במקום "התורה" יבוא "התורה הקדושה" ובמקום "ערך יסוד" יבוא "ערך מקודש".

- [illegible]

- [illegible]

593. במקום "הוא" יבוא "מהווה" ובמקום "במורשת" יבוא "בנחלת".
594. במקום "הוא" יבוא "מהווה" ובמקום "במורשת" יבוא "בקניין".
595. במקום "הוא" יבוא "מהווה" ובמקום "במורשת" יבוא "בהוויית".
596. במקום "הוא" יבוא "הינו" ובמקום "במורשת" יבוא "במסורת".
597. במקום "הוא" יבוא "הינו" ובמקום "במורשת" יבוא "בנחלת".
598. במקום "הוא" יבוא "הינו" ובמקום "במורשת" יבוא "בקניין".

לאחרי סעיף 1

קבוצת ישראל ביתנו מציעה:

599. אחרי הסעיף יבוא:
"אי-מתן פטור והטבות 2. הכללת ערך לימוד התורה בחוק-יסוד זה לא תשמש עילה למתן פטור מגיוס לצבא הגנה לישראל או לקבלת הטבות כספיות, ולא תבטל חובות שירות קיימות בחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986."
600. אחרי הסעיף יבוא:
"חובת שירות 2. אין באמור בחוק-יסוד זה כדי לגרוע מחובת הפרט לשרת בצבא הגנה לישראל או בשירות לאומי-אזרחי, או כדי להטיל חובה תקציבית חדשה על אוצר המדינה."
601. אחרי הסעיף יבוא:
"סמכויות רשויות הצבא 2. אין באמור בחוק-יסוד זה כדי לגרוע, לשנות או לעכב את סמכויות רשויות הצבא לפי חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, לגבי כל מיועד לשירות ביטחון או חייל."
602. אחרי הסעיף יבוא:
"מצב חירום 2. בעת הכרזה על מצב חירום או בעת הצורך, יושעו כל תקציב או הכרה הנגזרים מחוק-יסוד זה לטובת גיוס המידי של הלומדים."
603. אחרי הסעיף יבוא:
"צביון הגיוס השוויוני 2. חוק-יסוד זה לא ישמש עילה משפטית, ישירה או עקיפה, לדחיית שירות, לפטור משירות או להגשת עתירות כגד צביון הגיוס השוויוני במדינה"
604. אחרי הסעיף יבוא:
"אי-הקניה של זכויות כספיות 2. ההכרה בלימוד תורה לפי חוק-יסוד זה לא תקנה זכות לקבלת קצבאות קיום, הנחות בדיוור או תמיכות ממשלתיות המיועדות למשרתים בצבא הגנה לישראל."

קבוצת העבודה מציעה:

605. אחרי הסעיף יבוא:
"תוקף 2. תוקפו של חוק יסוד זה מותנה בכך שיתקבל בקריאה השלישית ברוב של שמונים חברי הכנסת."
606. אחרי הסעיף יבוא:
"שמירת שוויון וחובות 2. אין בחוק-יסוד זה כדי לגרוע מעקרון השוויון בפני החוק, מן החובות המוטלות על אזרחי ישראל ותושביה על פי כל דין, ובכלל זה חובת שירות ביטחון לפי חוק, או מסמכותן וחובתן של רשויות המדינה לאוכפן באופן שוויוני; ההכרה בערך הלימוד אינה באה במקום קיום החובות המעשיות, ואינה מהווה פטור מהן."
607. אחרי הסעיף יבוא:
"ביקורת שיפוטית 2. אין בחוק-יסוד זה כדי לגרוע מחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, או מן העקרונות הנגזרים ממנו, לרבות עקרון השוויון, ואין בו כדי לצמצם את סמכותו של בית המשפט לקיים ביקורת שיפוטית על חקיקה; חוק-יסוד זה לא יפורש כמקנה חסינות לכל דבר חקיקה מפני ביקורת שיפוטית."

קבוצת יש עתיד מציעה:

608. אחרי הסעיף יבוא:

"שוויון בהקצאת משאבים 2. הקצאת משאבי המדינה, תקציביה והטבותיה תיעשה בשוויון ועל בסיס אמות מידה ענייניות, שוויוניות ושקופות."

609. אחרי הסעיף יבוא:

"פרשנות 2. על אף האמור בסעיף 1, יראו בהוראות חוק-יסוד זה לעניין לימוד תורה כערך יסוד שיקול פרשני בלבד, לעניין הפעלת סמכויות רשויות המדינה, והכול כמפורט להלן:

(1) אין בהוראות חוק-יסוד זה כדי לחייב, כשלעצמן, מתן עדיפות תקציבית, מינהלית או אחרת ללומדי תורה או למוסדותיהם, במסגרת הקצאת משאבים ציבוריים מכל סוג שהוא;

(2) בכלל זה, לא יראו בחוק-יסוד זה מקור סמכות להעדפה בהקצאת משאבים, לרבות בתחומי דיור ציבורי, תוכניות ממשלתיות, הקצאת מקרקעין ציבוריים, מוסדות חינוך, שירותים ציבוריים או הטבות סוציאליות;

(3) אין בהוראות חוק-יסוד זה כדי לגרוע מתחולתם של עקרונות יסוד אחרים בשיטת המשפט ובכלל זה עקרון השוויון, עקרון חוקיות המינהל וחובת הרשות לפעול בסבירות ובמידתיות."

קבוצת כחול לבן – המחנה הממלכתי מציעה:

610. אחרי הסעיף יבוא:

"התאמה לחוק-יסוד אחרים 2. חוק-יסוד זה לא יעמוד בסתירה לחוק-יסוד אחר."

611. אחרי הסעיף יבוא:

"תחילה 2. חוק-יסוד זה ייכנס לתוקפו רק לאחר שיובא לדיון בוועדת הכספים של הכנסת ובו תינתן הערכה תקציבית לעלותו ותאושר על ידה."

612. אחרי הסעיף יבוא:

"תוקף 2. חוק-יסוד זה יעמוד בתוקפו כל עוד ערכי מגילת העצמאות מתקיימים."

613. אחרי הסעיף יבוא:

"תוקף 2. חוק-יסוד זה יעמוד בתוקפו רק אם התקבל בקריאה השנייה ובקריאה השלישית ברוב של שמונים חברי הכנסת."

בקשות רשות דיבור

חברי הכנסת מנסור עבאס, ווליד טאהא, ואליד אלהואשלה, אימאן ח'טיב יאסין, יאסר חוג'יראת, אבי מעוז, משה סולומון, יצחק גולדקנופף, משה גפני, מאיר פרוש, אורי מקלב, יעקב טסלר, יעקב אשר, יצחק פינדרוס, דן אילוז, אריה מכלוף דרעי, יעקב מרגי, יואב בן צור, מיכאל מלכיאלי, חיים ביטון, ינון אזולאי, משה אבוטבול, אוריאל בוסו, יוסף טייב, יונתן מישרקי, ארז מלול

נספח ע/22

העתק נייר עמדה מטעם העותרת

מיום 2.7.2026

עמ' 366

נייר עמדה על הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה

התנועה למען איכות השלטון

יולי 2026, תשפ"ו

נוכח דיוני ועדת הכנסת (להלן: "הוועדה") לקראת הכנה לקריאה שנייה-שלישית על הצעת חוק יסוד: לימוד תורה, אנו מתכבדים להעביר את עמדתה של התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר (להלן: "התנועה") בנושא.

עניינו של נייר העמדה בפגמים החוקתיים, הפרוצדורליים והמהותיים הקיימים בהצעת חוק-יסוד: לימוד תורה.

הצעת החוק אינה עומדת בסטנדרטים לקיומה של נורמה חוקתית על-זמנית, אלא משמשת מסווה להסדר פוליטי-סקטוריאלי פגום המאיים לערער את יסודות המשטר הדמוקרטי והאמנה החברתית בישראל, תוך שימוש לרעה בסמכות המכוננת ובאופן השחק את מעמדה של החוקה במדינת ישראל; תוך כשלים פרוצדורליים חמורים – בהם העברת הדיון מוועדת חוקה חוק ומשפט לוועדת הכנסת וקיומם של דיונים ספורים בלבד בהצעת החוק והתעלמות מחוות דעתה של היועצת המשפטית לכנסת ותוך פגיעה אנושה בעיקרון השוויון. כל זאת בניסיון לבצע חקיקת מעקף חוקתית לפסיקתו של בית המשפט העליון תוך יצירת עמימות מושגית מכוונת של מושג "לימוד התורה", על מנת להסוות הפליה מגדרית וזרמית וקידום עולם הישיבות החרדי בלבד.

תוכן עניינים

- א. מבוא.....2
- ב. פגיעה קשה במבנה ובמרקם החוקתי - זילות מפעל חוקי היסוד והפיכת הסמכות המכוננת לכלי פוליטי.....3
- ג. כשלים פרוצדורליים מובנים וסטייה חמורה מסדרי המינהל הפרלמנטרי.....4
- ד. פגיעה מהותית וקשה בעקרון השוויון ויצירת היררכיה חוקתית מעוותת בין חוקי היסוד.....6
- ה. עמימות מושגית מובנית בביטוי "לימוד התורה" שתוביל בהכרח ליישום מעוות ואבסורדי.....7
- ו. סיכום.....8

א. מבוא

1. עניינו של נייר עמדה זה בהצעת חוק יסוד: לימוד התורה, אשר עברה בקריאה ראשונה במליאת הכנסת ביום 01.07.2026 והועברה לוועדת הכנסת לקראת הכנתה לקריאה שנייה-שלישית.
2. הצעה זו מהווה שימוש לרעה בסמכות המכוננת של הכנסת. חקיקת חוק יסוד המשנה נורמות חוקתיות בבהילות, דחיפות בלתי מוסברת, בתוך זמן קצר ותחת אילוצים קואליציוניים, מהווה ניצול ציני של כוח הכנסת.
3. הליך הנחת הצעת החוק רצוף כשלים פרוצדורליים חמורים, ובהם העברת הדיון מוועדת החוקה, חוק ומשפט לוועדת הכנסת על מנת שזו תקדם אותו במהירות, ותוך התעלמות מחוות דעתה של היועצת המשפטית לכנסת.

4. הצעת החוק מגלמת פגיעה אנושה בעקרון השוויון: החוק מהווה "חקיקת מעקף" שנועדה לבלום את פסיקות בג"ץ בעניין השוויון בנטל (בג"ץ 1877/14 ו-6198/23). כאשר עקרון "מאזני הצדק" המוצע נועד להכפיף את חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו לחוק החדש, להעניק לערך לימוד התורה עליונות חוקתית, ולמסד הפליה קבועה בין דם לדם.
5. ולבסוף, החוק מנוסח באופן אשר יוצר עמימות מושגית מכוונת שתוביל לתקלות חוקתיות ופרשניות. החוק משתית קונסטרוקציה חוקתית על מונח אמורפי ("לימוד תורה") נטול הגדרה משפטית, כאשר עולה החשש הכבד שמא עמימות זו נועדה להסוות הפליה מגדרית וזרמית (דוגמת מידור נשים וזרמים לא-אורתודוקסיים) לטובת עולם הישיבות החרדי, ותאלץ את רשויות המדינה האזרחיות לפעול כ"פוסקי הלכה" מטעם השלטון.
6. לאור האמור, בנייר עמדה זה נבקש להביע התנגדות נחרצת להצעת חוק היסוד ונקרא לחברי הכנסת לדחות את ההצעה מכל וכל, ולהסירה לאלתר מסדר היום.

ב. פגיעה קשה במבנה ובמרקם החוקתי - זילות מפעל חוקי היסוד והפיכת

הסמכות המכוונת לכלי פוליטי

7. המבנה המשטרי של מדינת ישראל נשען על קונסטרוקציה חוקתית ייחודית, מורכבת ושברירית במיוחד. בהיעדרה של חוקה כתובה, נוקשה ושלמה, נטלה על עצמה הכנסת במרוצת השנים כובע כפול וזהות מוסדית מפוצלת בו היא משמשת הן כרשות המחוקקת והן כרשות המכוונת.
8. כפל תפקידים זה אינו פריבילגיה פוליטית עודפת, נהפוך הוא. הוא מטיל על חברי הכנסת חובה מוגברת של ריסון עצמי, אחריות מוסדית עמוקה וחרדת קודש מפני ניצול לרעה של הכוח הבלתי-מוגבל לעצב את נורמות המדרג החוקתי העליון של המדינה.
9. הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה הנדונה כעת בפני הוועדה, מהווה סטייה חמורה ונורת אזהרה בוהקת מפני שחיקתו, זילותו וריקונו מתוכן של מפעל חוקי היסוד בישראל. הליך החקיקה המוצע, המבקש לקבע נורמה חוקתית חדשה במדינת ישראל, בתוך פרק זמן חסר תקדים של עשרה ימים - נעשה ללא דיון ציבורי מעמיק, כמעט ללא שמיעת מומחים מתחומי המשפט, החברה והכלכלה, בהעדר תשתית עובדתית ומשפטית ראויה, ומבלי שפרושה בפני הוועדה ראשית ראשיתה של תמונה מינימלית של ההשלכות הרוחביות וארוכות הטווח של המהלך.
10. והחמור מכל, דחיפות בהולה זו אינה נובעת מצורך חוקתי דחוף, אלא היא תולדה מובהקת של אילוצים פוליטיים נקודתיים וסקטוריאליים. בכך, היא הופכת את "החוקה בהתהוות" של מדינת ישראל מכלי המגדיר את ערכי הנצח של האומה לכלי משחק טקטי, זמין וציני לפתרון משברים קואליציוניים ארעיים.
11. הקלות הבלתי נסבלת שבה הרוב הקואליציוני מוכן לשנות ולחוקק חוקי יסוד לצרכים פוליטיים מיידיים שוחקת קשות את התרבות החוקתית בישראל. מצב דברים זה מחמיר והולך, כפי שהזהיר רק לאחרונה בית המשפט העליון בפסק הדין שנתן בבג"ץ 2412/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת (נבו 3.1.2024) (להלן: "עניין הנבצרות") בצינו כי הליכים מזורזים הנשענים על קולות הקואליציה ומשמעת קואליציונית הופכים את החוקה הישראלית ל"מפעל כתיבה על לוח מחיק – כאשר כל רוב קואליציוני נתון משנה, באבחה, את הוראות היסוד של הדין הישראלי".

12. נזכיר, כי במדינת ישראל לא מוסד מעולם כל מנגנון המסדיר את הליך חקיקת חוקי היסוד, ולכן, הלכה למעשה – במשך שנים רבות החסם היחיד שמנע מן הכנסת וחבריה להפוך את חוקי היסוד של מדינת ישראל ל"פלטטלינה" המשרתת את צרכיה הרגועים של הקואליציה, היה הכבוד שרחשו חברי הכנסת לחוקה הלא רשמית של מדינת ישראל ולמוסד חוקי היסוד המרכיבים אותה, ומכח כבוד זה הפעילו ריסון עצמי ומחשבה מעמיקה בבואם לתקן ולכונן חוקי יסוד חשובים אלו.¹

13. ריסון זה, דומה ונעלם לחלוטין בשנים האחרונות, מקום בו מתקנים חוקי יסוד ומעוצבים סדרי משטר חדשות לבקרים על ידי רוב קואליציוני ארעי, ומתוך מטרה ברורה – כאמור – לשרת צרכים פוליטיים צרים ורגועים של הקואליציה.

14. עניין זה הביא את בית המשפט העליון, לאחר שלושה עשורים של פיתוח דוקטרינות מתאימות, ובהן דוקטרינת השימוש לרעה בסמכות המכוננת, להתערב בשנים האחרונות לראשונה בתיקונם של חוקי יסוד.²

15. ומכאן, הצעת חוק זו, אם תתקבל, לא תישאר אירוע מבודד. היא תהווה שפל נוסף בהליכים רעים העוברים על בית מכוננים זה, אשר גילה את "פתרון קסם" של חקיקת חוקים קואליציוניים שינוסחו מעתה ואילך כחוקי יסוד, בניסיון לשריינם לכאורה ולחסנם מביקורת שיפוטית של בג"ץ.

16. במצב דברים זה, עלול להיווצר כשל מערכתי שבו כל יוזמה של קואליציה מזדמנת שיש בה כדי לפגוע בעקרון השוויון או בזכויות אדם בסיסיות – ואשר אינה מתאימה בשום אופן למארג החוקתי והערכי של המדינה – תחוקק כ"חוק יסוד" באבחת קולות ספורים.

17. מהלך כזה יוביל בהכרח לריקון של המושג "חוק יסוד" מתוכן, ישחק את הלגיטימציה הציבורית של מפעל החוקה הישראלי, ימוטט את ההגנה על זכויות המיעוט בישראל ויפגע פגיעה קשה ביותר במבנה ובמרקם החוקתי.

18. פגיעה זו יוצרת זילות של מפעל חוקי היסוד, תוך הפיכת הסמכות המכוננת לכלי פוליטי והיא עולה כדי שימוש קלאסי לרעה בסמכות המכוננת והפרת חובת הנאמנות של הכנסת כלפי הריבון – הוא העם.

ג. כשלים פרוצדורליים מובנים וסטייה חמורה מסדרי המינהל הפרלמנטרי

19. הפגמים החוקתיים המהותיים המאפיינים את הצעת חוק היסוד: לימוד תורה אינם מתמצים רק בתוכנה כפי שיובא להלן, או בעצם הבחירה באכסנייה החוקתית, אלא משתקפים כבר בראשית הדרך ברובד הפרוצדורלי ובהליך ניהול החקיקה בפועל.

20. הליך חקיקה תקין, בפרט כאשר מדובר בחוק יסוד המיועד לעצב נורמה על משטרית חדשה, מחייב הקפדה יתרה על "כללי המשחק" הפרלמנטריים והמסורת הנהוגה. כללים אלו נועדו להבטיח כי ההכרעות הרות הגורל של המחוקק, ובפרט בכובעו כמכונן יתקבלו מתוך מומחיות מקצועית, שיקול דעת מיושב, תשתית עובדתית ומשפטית מעמיקה ודיון מבורר במסגרת הפרורם הסטטוטורי המוסמך לכך.

¹ תומר נאור, "נשק יום הדין הופעל בפעם הראשונה, נקווה שגם האחרונה", פסק דין הסבירות עיונים ראשונים, המכון הישראלי לדמוקרטיה, אפריל 24.
² שם.

21. בעניינה של הצעת חוק יסוד זו, ננקט צעד חריג, קיצוני ותקדימי המהווה סטייה חמורה מכללי הפרוצדורה המחייבים בבית המחוקקים – הפקעת הדיון מידיה של ועדת החוקה, חוק ומשפט, והעברתו המכוונת לוועדת הכנסת **לצורך ניהול הליך חקיקה מואץ ובהול**.

22. אי-התקיינות המובנית בהליך זה אף מעוגנת באזהרה חריפה וכתובה של היועצת המשפטית לכנסת, עו"ד שגית אפיק, שנשלחה אל חברי ועדת הכנסת ביום 25.6.2026, מספר ימים לאחר החלטת המליאה להעביר את הדיון בהליך החקיקה אל ועדת הכנסת, ובו היא מזהירה ברחל בתך הקטנה כי:

"הבהרתי כי לעמדותי הוועדה המוסמכת לדון בהצעת החוק היא ועדת החוקה חוק ומשפט, כפי שנקבע מלכתחילה וכי העברה לוועדה אחרת יהיה בה כדי לייצר קשיים משמעותיים שיוסיפו להעיב גם על המשך הליך החקיקה. הבהרתי גם כי שיקולי עומס בוועדה המוסמכת אינם טעם להעברת הצעת החוק ודאי כך כשהכנסת מצויה לקראת סיום כהונתה ובפרט כשענייננו בחוק יסוד חדש". (שם, פס' 2).

23. הנה כי כן, די במכתב חריף זה של היועצת המשפטית לכנסת, כדי לאשש את החשש הכבד מלכתחילה – והוא כי הבחירה בוועדת הכנסת, ועדה שייעודה התקנוני המקורי הוא טיפול בעניינים אדמיניסטרטיביים, טכניים ופרוצדורליים של הבית, **נועדה לעקוף את הפורום המקצועי המוסמך**.

24. לא זו אף זו, היועצת המשפטית לכנסת אף מתייחסת לפגמים ביעוץ המשפטי הנובעים מתוך הניסיון לקבוע את דיוני הוועדה באופן מואץ ובדיונים תכופים, כאשר היא מפנה לפגיעה הקשה בגורם האמור להעניק את היעוץ המשפטי הנדרש להליך החקיקה של חוק היסוד, היעוץ המשפטי לוועדת החוקה ולכך שנמנע מהיעוץ המשפטי של ועדת החוקה, עו"ד ד"ר גור בליי – המחזיק במומחיות הנדרשת ובבקיאות הייחודית לחוק יסוד חדש זה – ללוות את הדיונים באופן מלא.

25. פגם זה, קובעת היועצת, לא יוכל להיות מתוקן גם על ידי פתרונות גיבוי נקודתיים מצד הלשכה המשפטית, ובלשון היועצת **"ודאי שלא יהיה בליווי משפטי זה כדי לרפא את הפגם והפגיעה בהליך החקיקה עליהם עמדותי בדיון בוועדת הכנסת"**. (שם, פס' 5).

26. הנה כי כן, על פי תקנון הכנסת, ועדת החוקה היא הגוף הפרלמנטרי היחיד שבו נצבר לאורך עשרות שנים הידע והניסיון הנדרש לבחינת התאמתם של חוקי יסוד למארג החוקתי הקיים. **אם כן, ברי כי העברת הדיון נועדה להשיג שתי מטרות פוליטיות פסולות המזהמות את ההליך מראשיתו:**

א. **נטרול הביקורת המקצועית מראש:** עקיפת המסלול הטבעי בוועדת החוקה, במטרה לייצר סביבה פוליטית נוחה "וממושמת" יותר, תוך ניסיון לנטרל או לכל הפחות לצמצם את משקלן של אזהרות היעוץ המשפטי המוסמך באשר לשאלת חוקיותה של הצעת החוק – אשר ישתקפו מן הסתם בפרוטוקול הדיון ויחייבו התייחסות הוועדה.

ב. **רמיסת עקרון ההשתתפות והדיון בוועדה:** הניסיון להריץ חוק יסוד חדש בהליכים מואצים ובתדירות דחופה, תחת משמעת קואליציונית **ערב סיום כהונת הכנסת** ובוועדה שאין לה את המומחיות המתאימה לכך, אינו מאפשר שמיעה אמיתית, הוגנת ומעמיקה של נציגים חיצוניים, מומחים, חברי אופוזיציה או עמדות מגוונות בציבור.

27. לסיכומם של דברים, הניסיון להנדס באופן אקטיבי את זהות הוועדה המטפלת בחוק יסוד, תוך סירוב להתייחס להתרעות החד-משמעיות של היעוץ המשפטי של הכנסת, פוגע אנושות בלגיטימציה הציבורית והנורמטיבית של ההליך הפרלמנטרי. מהלך זה אך מחזק את התחושה הקשה מלכתחילה לפיה הצעת

חוקיסוד : לימוד תורה אינה נתפסת אפילו בעיני יוזמיה כנורמה חוקתית על-זמנית וראויה, אלא כהסדר פוליטי-מגזרי מובהק, שנכפה תחת אילוצים רגעיים ומטופל בוועדה פוליטית נוחה במטרה לעקוף את מנגנוני הפיקוח והבקרה.

28. ההתעלמות המודעת מחוות דעתה של היועצת המשפטית לכנסת עוה"ד אפיק מעידה על ניגוד עניינים מוסדי עמוק. הליך חקיקה שבו הפורום הדן בחוק נבחר לא בשל מומחיותו וניסיונו, אלא אך בשל נכונותו להאיץ את הדיונים בכל מחיר תחת תכתיב קואליציוני, הוא הליך פגום מיסודו – פגם פרוצדורלי חמור שאינו ניתן לתיקון, ומשתלב ביתר הפגמים בהליך החקיקה עצמו.

ד. פגיעה מהותית וקשה בעקרון השוויון ויצירת היררכיה חוקתית מעוותת בין

חוקי היסוד

29. הפגמים המוסדיים והפרוצדורליים המלווים את הצעת חוקיסוד זו, כפי שפורטו בהרחבה בפרקים הקודמים, אינם נעצרים בשערי הוועדה ואינם מתמצים רק בכשלים "טכניים". הם מתגבשים, הלכה למעשה, לכדי פגיעה אנושה, מהותית וחסרת תקדים בעקרון השוויון במדינת ישראל - פגיעה עמוקה המכוונת באופן ישיר לעצב מחדש את זכויות האזרח והחובות האזרחיות במבט צופה פני עתיד.

30. אין לקרוא הצעת חוק זו במנותק מן ההקשר הציבורי והמשפטי שבו היא נולדה. מדובר בניסיון ישיר, מתוכנן וגלוי לעין כל, לעקוף באופן אקטיבי את פסיקותיו העקביות והממושכות של בית המשפט העליון, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, בסוגיית השוויון בנטל השירות הצבאי והאזרחי.

31. ואין המדובר בפרשנות, אלא בהודאה מפורשת של מנסחי הצעת החוק, כפי שהם מובאים בנוסח דברי ההסבר של הצעת החוק עצמה, המאזכרים במפורש את פסיקותיו של בית המשפט העליון בבג"ץ 1877/14 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת (ניתן ביום 12/09/17 ומופיע בנבו) אשר פסל את הסדר הגיוס האחרון של תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם" תוך שהוא קובע כי הסדר זה פוגע קשות בשוויון, באופן המקים פגיעה בזכות החוקתית לכבוד האדם; ובג"ץ 6198/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל ו-391 אח' נ' שר הביטחון (ניתן ביום 25/06/24 ומופיע בנבו) אשר קבע כי אין מסגרת חוקית שמאפשרת להבחין בין תלמידי הישיבות ליתר המיועדים לשירות צבאי וכי לא נתונה למדינה הסמכות להורות על הימנעות גורפת מגיוסם, ועליה לפעול בהתאם להוראות חוק שירות ביטחון.

32. הנה כי כן, הצעת חוק היסוד החדש מנסה לייצר לא אחר מאשר חקיקת מעקף חוקתית על מנת להתמודד עם האמור בפסקי הדין הללו, ובפרט עם הפגיעה בשוויון שבין ציבור המשרתים לבין אלו המקבלים פטור גורף מכח "תורתם אומנותם".

33. ניתוח דקדקני של סעיף 2 בנוסחו המתוקן, ולאחר התיקונים שנעשו בו בוועדת השרים לענייני חקיקה, חושף את הכשל הנורמטיבי החמור ביותר הטמון בהצעה. הסעיף מגדיר כי מטרת החוק היא "הכרה בלימוד התורה כערך יסוד במדינת ישראל על מנת ליצור מאזני צדק ביחס לערכי יסוד אחרים במדינה". ניסוח זה, המבקש להתהדר בלשון "מאוזנת" וסימטרית כביכול, אינו אלא מניפולציה משפטית המנסה להסוות מטרה מעשית רדיקלית - יצירת היררכיה פנימית חדשה, הרסנית ומעוותת בין חוקי היסוד של מדינת ישראל.

34. המשמעות המשפטית והקונסטרוקטיבית של עיגון "מאזני צדק" חוקתיים אלו, היא הכפפתו המעשית של חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, ועקרון השוויון החוקתי הנגזר ממנו ישירות בפסיקה, לחוק-

היסוד החדש. באמצעות ארכיטקטורה חוקתית זו, שואפים יוזמי החוק להעניק לערך לימוד התורה מעמד של "עליונות חוקתית". המשקל הסגולי שיינתן לערך זה ב"מאזניים" החוקתיים נועד מראש לגבור על זכויות היסוד האזרחיות הבסיסיות ביותר של כלל אזרחי המדינה, ולהדוף מראש כל טענת הפליה או פגיעה בשוויון.

35. **מהלך זה פותח פתח רחב ומסוכן להפליה ממוסדת, קבועה ובלתי ניתנת לערעור בין דם לדם, בין חובה לחובה, ובין אזרח לאזרח בעתיד, תוך פגיעה חמורה ביכולת הפיקוח השיפוטי לבקר או למנוע פגיעה בזכויות אדם בשם אותו "ערך יסוד" חדש.**

36. הפיכת השוויון בפני החוק והשוויון בנטל לנורמה נחותה ונסוגה משנה מן היסוד את גרעין הזהות המשולב של המדינה כיהודית ודמוקרטית. היא מפרקת את האמנה החברתית הבסיסית ביותר המחברת בין חלקי החברה הישראלית, וממסדת, לראשונה בתולדות מפעל כינון החוקה בישראל, מעמד חוקתי של אזרחים שחובותיהם המשפטיות והאזרחיות שונות מאלו של שאר חלקי הציבור.

ה. עמימות מושגית מובנית בביטוי "לימוד התורה" שתוביל בהכרח ליישום

מעוות ואבסורדי

2. מושכלות היסוד של המשפט החוקתי קובעות כי נורמה המצויה במדרג החוקתי העליון של המדינה – **קל וחומר חוק יסוד שלם העומד בפני עצמו** – חייבת להצטיין בבהירות מקסימלית, בקוהרנטיות, בכלליות ובאוניברסליות.

37. חוק יסוד אינו יכול, ומפאת מעמדו אינו רשאי, להישען על מונחים סתומים, מעורפלים, נזילים או סובייקטיביים, המותירים מרחב תמרון פרשני ויישומי אינסופי לגורמים פוליטיים או דתיים משתנים.

38. והנה, מונחת בפנינו הצעת חוק יסוד אשר בוחרת להשתית קונסטרוקציה חוקתית שלמה על מונח ליבה אחד ויחיד: "לימוד התורה".

39. אלא שניסיון העבר מלמד, כי בכל פעם שבה בית המחוקקים של מדינת ישראל ניסח הטבה סטטוטורית אשר בבסיסה "ההכרה בחשיבות לימוד התורה"³, הייתה זו ההכרה בלימוד תורה אחד ויחיד – לימוד התורה בישיבות החרדיות בלבד.

40. המדובר במונח דתי-הלכתי-תיאולוגי אמורפי לחלוטין, אשר אין לו – **ואף לא יכולה להיות לו** – כל הגדרה משפטית-אזרחית סדורה, נקייה או מוסכמת בספר החוקים של מדינת ישראל. חקיקת חוק יסוד סביב מונח כה עמום ומגזרי מייצרת בהכרח אבסורד יישומי ומשפטי אשר יעורר שורה של תקלות חוקתיות מסדר דין ראשון ושני במורד הדרך.

41. ובמה הדברים אמורים? במדינת ישראל לימוד התורה אינו נחלתו הבלעדית של ציבור אחד בלבד, אלא של מגוון רחב של ציבורים, זרמים ובתי מדרש. בעשור האחרון אנו חוזים בפריחה מבורכת של היהדות המתחדשת על גווניה השונים, בהקמתם של בתי מדרש "חילוניים", ושל פריחת עולם המכינות הקדם צבאיות – התורניות והממלכתיות – אשר בכולם מתקיים לימוד תורה לשמה.

³ ראו לעניין זה סעיף 26ג(א) בפרק 11 שנפסל בחוק שירות הביטחון הקודם.

42. ואולם, ברי כי אין כוונתו של חוק יסוד זה להיטיב עם לימוד התורה מהסוג האמור. ובהעדרה המוחלט של הגדרה אזרחית וחילונית למונח "לימוד תורה" בחוק היסוד עולה שורה של שאלות פרשניות, שמאחוריהן מסתתרת כוונתם הסקטוראלית הסמויה של מנסחי החוק – אשר דומה ומנסים להסוות שתי מטרות נסתרות בניסוח החוק:

א. **הפליה מגדרית וזרמית מובנית בחוק היסוד:** האם המונח החוקתי העליון "לימוד תורה" יחול באופן שווה ויוענק גם לנשים הלומדות תורה ומקדישות את חייהן לכך במדרשות אורתודוקסיות ליברליות? האם החוק יכיר בלימוד אקדמי, ביקורתי ומחקרי של מקורות היהדות, התלמוד והתנ"ך באוניברסיטאות בישראל? האם לימוד תורה מעמיק וקבוע במסגרת בתי מדרש של הזרמים הקונסרבטיביים והרפורמיים ייחשב גם הוא כעומד בתנאי חוק היסוד וככזה המקנה את "מאזני הצדק" והזכויות הנגזרות ממנו?

ב. **העדפה פוליטית במסווה של ערך דתי:** המציאות הפרלמנטרית והקואליציונית המלווה את הצעת החוק מלמדת כי התשובה לכל השאלות הללו היא שלילית מוחלטת. הכוונה האמיתית והסמויה העומדת בבסיס החוק אינה להעלות על נס את לימוד התורה כערך תרבותי-לאומי חוצה מגזרים, אלא להעניק את זכויות היתר, הפטורים וההכרה החוקתית באופן בלעדי ומפלה לגברים בעולם הישיבות והכוללים האורתודוקסי-חרדי בלבד.

43. הנה מחד גיסא, חוק היסוד נכשל במבחן הכלליות והאוניברסליות החוקתית והופך לחוק פרסונלי, סקטוריאלי ומגזרי במסווה של נורמה חוקתית; ומאידך גיסא, החוק מאלץ את רשויות המדינה האזרחיות והחילוניות – ובראשן הממשלה, משרדי הממשלה ובתי המשפט – להיכנס לנעליהם של "פוסקי הלכה" ומשגיחים דתיים מטעם השלטון, על מנת להכריע באופן יומיומי, אדמיניסטרטיבי ויישומי, אילו צורות לימוד מוכרות דתית לצורך קבלת זכויות ואילו נדחות אל מחוץ למחנה.

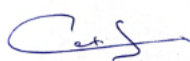
44. עמימות אינהרנטית זו מוכיחה פעם נוספת כי הצעת החוק אינה בשלה, אינה מתאימה ואינה ראויה לשמש כחלק מהמפעל החוקתי של מדינת ישראל.

1. סיכום

45. הצעת חוק היסוד פוגעת פגיעה אנושה בעקרון השוויון ומהווה "חקיקת מעקף" שמטרתה לעקוף את פסיקות בג"ץ בעניין השוויון בנטל. ההצעה מקודמת בהליך בזק, בהול ודחוף שנובע מאילוצים פוליטיים צרים ושאינו הולם הליך חקיקת חוק יסוד. זאת, לצד כשלים פרוצדורליים משמעותיים ובצורה שעולה כדי שימוש לרעה בסמכותה המכוננת של הכנסת.

46. על כן, התנועה קוראת לחברי הכנסת להימנע מקידום הצעת חוק היסוד.

בכבוד רב,

תומר נאור, עו"ד

סמנכ"ל אגף משפט וראש אגף
אסטרטגיה

נספח ע/23

העתק נייר עמדה מטעם העותרת

מיום 12.7.2026

עמ' 375

נייר עמדה נוסף על הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה

התנועה למען איכות השלטון

12 יולי 2026, תשפ"ו

נוכח אישור ועדת הכנסת (להלן: "הוועדה") לקריאה שנייה-שלישית של הצעת חוק יסוד: לימוד תורה במליאת הכנסת, אנו מתכבדים להעביר את עמדתה של התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר (להלן: "התנועה") בנושא.

עניינו של נייר העמדה בפגמים החוקתיים, הפרוצדורליים והמהותיים הקיימים בהצעת חוק-יסוד: לימוד תורה.

הצעת החוק אינה עומדת בסטנדרטים לקיומה של נורמה חוקתית על-זמנית, אלא משמשת מסווה להסדר פוליטי-סקטוריאלי פגום המאיים לערער את יסודות המשטר הדמוקרטי והאמנה החברתית בישראל, תוך שימוש לרעה בסמכות המכוננת ובאופן השוחק את מעמדה של החוקה במדינת ישראל; תוך כשלים פרוצדורליים חמורים – בהם העברת הדיון מוועדת חוקה חוק ומשפט לוועדת הכנסת וקיומם של דיונים ספורים בלבד בהצעת החוק והתעלמות מחוות דעתה של היועצת המשפטית לכנסת ותוך פגיעה אנושה בעיקרון השוויון. כל זאת בניסיון לבצע חקיקת מעקף חוקתית לפסיקתו של בית המשפט העליון תוך יצירת עמימות מושגית מכוונת של מושג "לימוד התורה", על מנת להסוות הפליה מגדרית וזרמית וקידום עולם הישיבות החרדי בלבד.

תוכן עניינים

- א. מבוא.....2
- ב. פגיעה קשה במבנה ובמרקם החוקתי - זילות מפעל חוקי היסוד והפיכת הסמכות המכוננת לכלי פוליטי.....3
- ג. כשלים פרוצדורליים מובנים וסטייה חמורה מסדרי המינהל הפרלמנטרי.....4
- ד. פגיעה מהותית וקשה בעקרון השוויון ויצירת היררכיה חוקתית מעוותת בין חוקי היסוד.....6
- ה. עמימות מושגית מובנית בביטוי "לימוד התורה" שתוביל בהכרח ליישום מעוות ואבסורדי.....7
- ו. סיכום.....9

א. מבוא

1. עניינו של נייר עמדה זה בהצעת חוק יסוד: לימוד התורה, אשר עברה בקריאה ראשונה במליאת הכנסת ביום 01.07.2026 וביום 12.7.2026 אושרה בוועדת הכנסת להצבעה עליה בקריאה שנייה-שלישית במליאת הכנסת.
2. הצעה זו מהווה שימוש לרעה בסמכות המכוננת של הכנסת. חקיקת חוק יסוד המשנה נורמות חוקתיות בבהילות, דחיפות בלתי מוסברת, בתוך זמן קצר ותחת אילוצים קואליציוניים, מהווה ניצול ציני של כוח הכנסת.

3. הליך הנחת הצעת החוק רצוף כשלים פרוצדורליים חמורים, ובהם העברת הדיון מוועדת החוקה, חוק ומשפט לוועדת הכנסת על מנת שזו תקדם אותו במהירות, ותוך התעלמות מחוות דעתה של היועצת המשפטית לכנסת.

4. הצעת החוק מגלמת פגיעה אנושה בעקרון השוויון: החוק מהווה "חקיקת מעקף" שנועדה לבלום את פסיקות בג"ץ בעניין השוויון בנטל (בג"ץ 1877/14 ו-6198/23). וזאת, גם בנוסחה העדכני של הצעת החוק, בו הובהר כי גם לאחר מחיקת סעיף 2 אשר קבע את עקרון "מאזני הצדק", נמחק מההצעה ביום 9.7.2026. על כן, גם בנוסחה העדכני, בו מוצע לעגן את ערך לימוד התורה כערך יסודי, הצעת החוק נועדה להכפיף את חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו לחוק החדש, להעניק לערך לימוד התורה עליונות חוקתית, ולמסד הפליה קבועה בין דם לדם.

5. ולבסוף, החוק מנוסח באופן אשר יוצר עמימות מושגית מכוונת שתוביל לתקלות חוקתיות ופרשניות. החוק משתית קונסטרוקציה חוקתית על מונח אמורפי ("לימוד תורה") נטול הגדרה משפטית, כאשר עולה החשש הכבד שמא עמימות זו נועדה להסוות הפליה מגדרית וזרמית (דוגמת מידור נשים וזרמים לא-אורתודוקסיים) לטובת עולם הישיבות החרדי, ותאלץ את רשויות המדינה האזרחיות לפעול כ"פוסקי הלכה" מטעם השלטון.

6. לאור האמור, בנייר עמדה זה נבקש להביע התנגדות נחרצת להצעת חוק היסוד ונקרא לחברי הכנסת לדחות את ההצעה מכל וכל, ולהסירה לאלתר מסדר היום.

ב. פגיעה קשה במבנה ובמרקם החוקתי - זילות מפעל חוקי היסוד והפיכת

הסמכות המכוונת לכלי פוליטי

7. המבנה המשטרי של מדינת ישראל נשען על קונסטרוקציה חוקתית ייחודית, מורכבת ושברירית במיוחד. בהיעדרה של חוקה כתובה, נוקשה ושלמה, נטלה על עצמה הכנסת במרוצת השנים כובע כפול וזהות מוסדית מפוצלת בו היא משמשת הן כרשות המחוקקת והן כרשות המכוונת.

8. כפל תפקידים זה אינו פריבילגיה פוליטית עודפת, נהפוך הוא. הוא מטיל על חברי הכנסת חובה מוגברת של ריסון עצמי, אחריות מוסדית עמוקה וחרדת קודש מפני ניצול לרעה של הכוח הבלתי-מוגבל לעצב את נורמות המדרג החוקתי העליון של המדינה.

9. הצעת חוק-יסוד: לימוד תורה שאושרה היום בוועדה, מהווה סטייה חמורה ונורת אזהרה בזהרה בזהרה מפני שחיקתו, זילותו וריקונו מתוכן של מפעל חוקי היסוד בישראל. הליך החקיקה, המבקש לקבע נורמה חוקתית חדשה במדינת ישראל, בתוך פרק זמן חסר תקדים של שמונה ימי דיונים בסך הכל, נעשה שלא על נוסח הצעת החוק שאושרה בוועדה לקריאה שנייה ושלישית – וכך, מליאת הכנסת עתידה להצביע על הצעת חוק, מבלי שנעשה לגביה דיון ציבורי מעמיק, ללא שמיעת מומחים מתחומי המשפט, החברה והכלכלה, בהעדר תשתית עובדתית ומשפטית ראויה, ומבלי שפרושה בפני הוועדה ראשית ראשיתה של תמונה מינימלית של ההשלכות הרוחביות וארוכות הטווח של המהלך.

10. והחמור מכל, דחיפות בהולה זו אינה נובעת מצורך חוקתי דחוף, אלא היא תולדה מובהקת של אילוצים פוליטיים נקודתיים וסקטוריאליים. בכך, היא הופכת את "החוקה בהתהוות" של מדינת ישראל מכלי המגדיר את ערכי הנצח של האומה לכלי משחק טקטי, זמין וציני לפתרון משברים קואליציוניים ארעיים.

11. הקלות הבלתי נסבלת שבה הרוב הקואליציוני מוכן לשנות ולחוקק חוקי יסוד לצרכים פוליטיים מיידיים שוחקת קשות את התרבות החוקתית בישראל. מצב דברים זה מחמיר והולך, כפי שהזהיר רק לאחרונה בית המשפט העליון בפסק הדין שנתן בבג"ץ 2412/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת (נבו 3.1.2024) (להלן: "עניין הנבצרות") בצינו כי הליכים מזורזים הנשענים על קולות הקואליציה ומשמעת קואליציונית הופכים את החוקה הישראלית ל"מפעל כתיבה על לוח מחיק – כאשר כל רוב קואליציוני נתון משנה, באבחה, את הוראות היסוד של הדין הישראלי".

12. נזכיר, כי במדינת ישראל לא מוסד מעולם כל מנגנון המסדיר את הליך חקיקת חוקי היסוד, ולכן, הלכה למעשה – במשך שנים רבות החסם היחיד שמנע מן הכנסת וחבריה להפוך את חוקי היסוד של מדינת ישראל ל"פלסטלינה" המשרתת את צרכיה הרגועים של הקואליציה, היה הכבוד שרחשו חברי הכנסת לחוקה הלא רשמית של מדינת ישראל ולמוסד חוקי היסוד המרכיבים אותה, ומכח כבוד זה הפעילו ריסון עצמי ומחשבה מעמיקה בבואם לתקן ולכוון חוקי יסוד חשובים אלו.¹

13. ריסון זה, דומה ונעלם לחלוטין בשנים האחרונות, מקום בו מתוקנים חוקי יסוד ומעוצבים סדרי משטר חדשות לבקרים על ידי רוב קואליציוני ארעי, ומתוך מטרה ברורה – כאמור – לשרת צרכים פוליטיים צרים ורגועים של הקואליציה.

14. עניין זה הביא את בית המשפט העליון, לאחר שלושה עשורים של פיתוח דוקטרינות מתאימות, ובהן דוקטרינת השימוש לרעה בסמכות המכוננת, להתערב בשנים האחרונות לראשונה בתיקונם של חוקי יסוד.²

15. ומכאן, הצעת חוק זו, אם תתקבל, לא תישאר אירוע מבודד. היא תהווה שפל נוסף בהליכים רעים העוברים על בית מכוננים זה, אשר גילה את "פתרון קסם" של חקיקת חוקים קואליציוניים שינוסחו מעתה ואילך כחוקי יסוד, בניסיון לשריינם לכאורה ולחסנם מביקורת שיפוטית של בג"ץ.

16. במצב דברים זה, עלול להיווצר כשל מערכתי שבו כל יוזמה של קואליציה מזדמנת שיש בה כדי לפגוע בעקרון השוויון או בזכויות אדם בסיסיות – ואשר אינה מתאימה בשום אופן למארג החוקתי והערכי של המדינה – תחוקק כ"חוק יסוד" באבחת קולות ספורים.

17. מהלך כזה יוביל בהכרח לריקון של המושג "חוק יסוד" מתוכן, ישחק את הלגיטימציה הציבורית של מפעל החוקה הישראלי, ימוטט את ההגנה על זכויות המיעוט בישראל ויפגע פגיעה קשה ביותר במבנה ובמרקם החוקתי.

18. פגיעה זו יוצרת זילות של מפעל חוקי היסוד, תוך הפיכת הסמכות המכוננת לכלי פוליטי והיא עולה כדי שימוש קלאסי לרעה בסמכות המכוננת והפרת חובת הנאמנות של הכנסת כלפי הריבון – הוא העם.

ג. כשלים פרוצדורליים מובנים וסטייה חמורה מסדרי המינהל הפרלמנטרי

19. הפגמים החוקתיים המהותיים המאפיינים את הצעת חוק היסוד: לימוד תורה אינם מתמצים רק בתוכנה כפי שיובא להלן, או בעצם הבחירה באכסנייה החוקתית, אלא משתקפים כבר בראשית הדרך ברובד הפרוצדורלי ובהליך ניהול החקיקה בפועל.

¹ תומר נאור, "נשק יום הדין הופעל בפעם הראשונה, נקווה שגם האחרונה", פסק דין הסבירות עיונים ראשוניים, המכון הישראלי לדמוקרטיה, אפריל 24.
² שם.

20. הליך חקיקה תקין, **בפרט כאשר מדובר בחוק יסוד המיועד לעצב נורמה על משטרית חדשה**, מחייב הקפדה יתרה על "כללי המשחק" הפרלמנטריים והמסורת הנהוגה. כללים אלו נועדו להבטיח כי ההכרעות הוותיקות של המחוקק, ובפרט בכובעו כמכונן יתקבלו מתוך מומחיות מקצועית, שיקול דעת מיושב, תשתית עובדתית ומשפטית מעמיקה ודיון מבורר במסגרת הפורום הסטטוטורי המוסמך לכך.

21. בעניינה של הצעת חוק יסוד זו, ננקט צעד חריג, קיצוני ותקדימי המהווה סטייה חמורה מכללי הפרוצדורה המחייבים בבית המחוקקים – הפקעת הדיון מידיה של ועדת החוקה, חוק ומשפט, והעברתו המכוונת לוועדת הכנסת **לצורך ניהול הליך חקיקה מואץ ובהול**.

22. אי-התקיימות המובנית בהליך זה אף מעוגנת באזהרה חריפה וכתובה של היועצת המשפטית לכנסת, עו"ד שגית אפיק, שנשלחה אל חברי ועדת הכנסת ביום 25.6.2026, מספר ימים לאחר החלטת המליאה להעביר את הדיון בהליך החקיקה אל ועדת הכנסת, ובו היא מזהירה ברחל בתך הקטנה כי:

"הבהרתי כי לעמדת הוועדה המוסמכת לדון בהצעת החוק היא ועדת החוקה חוק ומשפט, כפי שנקבע מלכתחילה וכי העברה לוועדה אחרת בה כדי לייצר קשיים משמעותיים שיוסיפו להעיב גם על המשך הליך החקיקה. הבהרתי גם כי שיקולי עומס בוועדה המוסמכת אינם טעם להעברת הצעת החוק ודאי כך כשהכנסת מצויה לקראת סיום כהונתה ובפרט כשענייננו בחוק יסוד חדש". (שם, פס' 2).

23. הנה כי כן, די במכתב חריף זה של היועצת המשפטית לכנסת, כדי לאשש את החשש הכבד מלכתחילה – והוא כי הבחירה בוועדת הכנסת, ועדה שייעודה התקנוני המקורי הוא טיפול בעניינים אדמיניסטרטיביים, טכניים ופרוצדורליים של הבית, **נועדה לעקוף את הפורום המקצועי המוסמך**.

24. לא זו אף זו, היועצת המשפטית לכנסת אף מתייחסת לפגמים ביועץ המשפטי הנובעים מתוך הניסיון לקבוע את דיוני הוועדה באופן מואץ ובדיונים תכופים, כאשר היא מפנה לפגיעה הקשה בגורם האמור להעניק את הייעוץ המשפטי הנדרש להליך החקיקה של חוק היסוד, היועץ המשפטי לוועדת החוקה ולכך שנמנע מהיועץ המשפטי של ועדת החוקה, עו"ד ד"ר גור בליי – המחזיק במומחיות הנדרשת ובבקיאות הייחודית לחוק יסוד חדש זה – ללוות את הדיונים באופן מלא.

25. פגם זה, קובעת היועצת, לא יוכל להיות מתוקן גם על ידי פתרונות גיבוי נקודתיים מצד הלשכה המשפטית, ובלשון היועצת **"ודאי שלא יהיה בליווי משפטי זה כדי לרפא את הפגם והפגיעה בהליך החקיקה עליהם עמדת בדיון בוועדת הכנסת"**. (שם, פס' 5).

26. הנה כי כן, על פי תקנון הכנסת, ועדת החוקה היא הגוף הפרלמנטרי היחיד שבו נצבר לאורך עשרות שנים הידע והניסיון הנדרש לבחינת התאמתם של חוקי יסוד למארג החוקתי הקיים. **אם כן, ברי כי העברת הדיון נועדה להשיג שתי מטרות פוליטיות פסולות המזהמות את ההליך מראשיתו:**

א. **נטרול הביקורת המקצועית מראש:** עקיפת המסלול הטבעי בוועדת החוקה, במטרה לייצר סביבה פוליטית נוחה "וממושמת" יותר, תוך ניסיון לנטרל או לכל הפחות לצמצם את משקלן של אזהרות הייעוץ המשפטי המוסמך באשר לשאלת חוקיותה של הצעת החוק – אשר ישתקפו מן הסתם בפרוטוקול הדיון ויחייבו התייחסות הוועדה.

ב. **רמיסת עקרון ההשתתפות והדיון בוועדה:** הניסיון להריץ חוק יסוד חדש בהליכים מואצים ובתדירות דחופה, תחת משמעת קואליציונית **ערב סיום כהונת הכנסת** ובוועדה שאין לה את

המומחיות המתאימה לכך, אינו מאפשר שמיעה אמיתית, הוגנת ומעמיקה של נציגים חיצוניים, מומחים, חברי אופוזיציה או עמדות מגוונות בציבור.

27. לסיכומם של דברים, הניסיון להנדס באופן אקטיבי את זהות הוועדה המטפלת בחוק יסוד, תוך סירוב להתייחס להתרעות החד-משמעיות של הייעוץ המשפטי של הכנסת, פגע אנושות בלגיטימציה הציבורית והנורמטיבית של ההליך הפרלמנטרי. מהלך זה אך מחזק את התחושה הקשה מלכתחילה לפיה הצעת חוק יסוד: לימוד תורה אינה נתפסת אפילו בעיני יוזמיה כנורמה חוקתית על-זמנית וראויה, **אלא כהסדר פוליטי-מגזרי מובהק, שנכפה תחת אילוצים רגעיים ומטופל בוועדה פוליטית נוחה במטרה לעקוף את מנגנוני הפיקוח והבקרה.**

28. ההתעלמות המודעת מחוות דעתה של היועצת המשפטית לכנסת עוה"ד אפיק מעידה על ניגוד עניינים מוסדי עמוק. הליך חקיקה שבו הפורום הדין בחוק נבחר לא בשל מומחיותו וניסיונו, אלא אך בשל נכונותו להאיץ את הדיונים בכל מחיר תחת תכתיב קואליציוני, הוא הליך פגום מיסודו – פגם פרוצדורלי חמור שאינו ניתן לתיקון, ומשתלב ביתר הפגמים בהליך החקיקה עצמו.

ד. פגיעה מהותית וקשה בעקרון השוויון ויצירת היררכיה חוקתית מעוותת בין

חוקי היסוד

29. הפגמים המוסדיים והפרוצדורליים המלווים את הצעת חוק יסוד זו, כפי שפורטו בהרחבה בפרקים הקודמים, אינם נעצרים בשערי הוועדה ואינם מתמצים רק בכשלים "טכניים". הם מתגבשים, הלכה למעשה, לכדי פגיעה אנושה, מהותית וחסרת תקדים בעקרון השוויון במדינת ישראל – פגיעה עמוקה המכוונת באופן ישיר לעצב מחדש את זכויות האזרח והחובות האזרחיות במבט צופה פני עתיד.

30. אין לקרוא הצעת חוק זו במנותק מן ההקשר הציבורי והמשפטי שבו היא נולדה. **מדובר בניסיון ישיר, מתוכנן וגלוי לעין כל, לעקוף באופן אקטיבי את פסיקותיו העקביות והממושכות של בית המשפט העליון, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, בסוגיית השוויון בנטל השירות הצבאי והאזרחי.**

31. ואין המדובר בפרשנות, אלא בהודאה מפורשת של מנסחי הצעת החוק, כפי שהם מובאים בנוסח דברי ההסבר של הצעת החוק עצמה, המאזכרים במפורש את פסיקותיו של בית המשפט העליון בבג"ץ 1877/14 **התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת** (ניתן ביום 12/09/17 ומופיע בנבו) אשר פסל את הסדר הגיוס האחרון של תלמידי הישיבות ש"תורתם אומנותם" תוך שהוא קובע כי הסדר זה פוגע קשות בשוויון, באופן המקים פגיעה בזכות החוקתית לכבוד האדם; ובג"ץ 6198/23 **התנועה למען איכות השלטון בישראל ו-391 אח' נ' שר הביטחון** (ניתן ביום 25/06/24 ומופיע בנבו) אשר קבע כי אין מסגרת חוקית שמאפשרת להבחין בין תלמידי הישיבות ליתר המיועדים לשירות צבאי וכי לא נתונה למדינה הסמכות להורות על הימנעות גורפת מגיוסם, ועליה לפעול בהתאם להוראות חוק שירות ביטחון.

32. הנה כי כן, הצעת חוק היסוד החדש מנסה לייצר לא אחר מאשר חקיקת מעקף חוקתית על מנת להתמודד עם האמור בפסקי הדין הללו, ובפרט עם הפגיעה בשוויון שבין ציבור המשרתים לבין אלו המקבלים פטור גורף מכח "תורתם אומנותם".

33. ודוק – תכליות אלה עלו גם מדברי יוזמי הצעת החוק, וכן וביתר שאת, מחברי כנסת אחרים מהקואליציה, אשר לאורך כל הדיונים הביעו את תמיכתם בהצעה. כך הודגש על-ידי חברי כנסת משי"ס, וכן מהליכוד, כי תכליתו של החוק היא יישומית-אופרטיבית, ומטרת המחוקק היא לשנות את המערך

החוקתי של מדינת ישראל. לא רק זאת, חברי הכנסת האמורים הדגישו כי הצעת החוק נועדה לתת כלי נוסף לשופטי בית המשפט העליון ויועצים משפטיים בבוחנם הסדרים הנוגעים לסוגיית הגיוס של תלמידי הישיבות שתורתם אומנותם, וכן הנגזרות של המצב העובדתי בו בני החברה החרדית אינם מתגייסים כנדרש לפי חוק שירות הביטחון, ועל כן ננקטים כלפיהם צעדי אכיפה פליליים ואזרחיים-כלכליים, כפי שנקבע בפסקי הדין של בית המשפט העליון, ובפרט בג"ץ 6198/24, וההחלטה שהתקבלה לאחריו, בה בית המשפט העליון נאלץ לקבוע לממשלה באופן פרטני ותקדימי כיצד עליה לפעול באכיפת חוק שירות ביטחון על תלמידי הישיבות, וזאת בשל מחדלה החרף לפעול לפי הוראות פסק הדין האמור.

34. תכליות אלה עלו מדברי חברי הכנסת תומכי הצעת החוק מהקואליציה גם לאחר מחיקת סעיף 2 כאמור. על כן, אין במחיקת סעיף 2 כדי להוריד ולו לרגע מתכלית החקיקה הפרסונלית ואופרטיבית, ואשר מהותה הוא מניפולציה משפטית המנסה להסוות מטרה מעשית רדיקלית - יצירת היררכיה פנימית חדשה, הרסנית ומעוותת בין חוקי היסוד של מדינת ישראל.

35. המשמעות המשפטית והקונסטרוקטיבית של עיגון "ערך לימוד התורה", היא הכפפתו המעשית של חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, ועקרון השוויון החוקתי הנגזר ממנו ישירות בפסיקה, לחוק-היסוד החדש. באמצעות ארכיטקטורה חוקתית זו, שואפים יוזמי החוק להעניק לערך לימוד התורה מעמד של "עליונות חוקתית". העיגון החוקתי של ערך פריטיקולרי זה, המשקף את ערך לימוד התורה בחברה החרדית, ואינו מתיימר אף לשקף את ההיבט הלאומי-ממלכתי של לימוד התורה כחלק מהזהות היהודית של המדינה, נועד מראש לגבור על זכויות היסוד האזרחיות הבסיסיות ביותר של כלל אזרחי המדינה, ולהדוף מראש כל טענת הפליה או פגיעה בשוויון.

36. מהלך זה פותח פתח רחב ומסוכן להפליה ממוסדת, קבועה ובלתי ניתנת לערעור בין דם לדם, בין חובה לחובה, ובין אזרח לאזרח בעתיד, תוך פגיעה חמורה ביכולת הפיקוח השיפוטי לבקר או למנוע פגיעה בזכויות אדם בשם אותו "ערך יסוד" חדש.

37. הפיכת השוויון בפני החוק והשוויון בנטל לנורמה נחותה ונסוגה משנה מן היסוד את גרעין הזהות המשולב של המדינה כיהודית ודמוקרטית. היא מפרקת את האמנה החברתית הבסיסית ביותר המחברת בין חלקי החברה הישראלית, וממסדת, לראשונה בתולדות מפעל כינון החוקה בישראל, מעמד חוקתי של אזרחים שחובותיהם המשפטיות והאזרחיות שונות מאלו של שאר חלקי הציבור.

ה. עמימות מושגית מובנית בביטוי "לימוד התורה" שתוביל בהכרח ליישום

מעוות ואבסורדי

2. מושכלות היסוד של המשפט החוקתי קובעות כי נורמה המצויה במדרג החוקתי העליון של המדינה – קל וחומר חוק יסוד שלם העומד בפני עצמו – חייבת להצטיין בבהירות מקסימלית, בקוהרנטיות, בכלליות ובאוניברסליות.

38. חוק יסוד אינו יכול, ומפאת מעמדו אינו רשאי, להישען על מונחים סתומים, מעורפלים, נזילים או סובייקטיביים, המותירים מרחב תמרון פרשני ויישומי אינסופי לגורמים פוליטיים או דתיים משתנים.

39. והנה, מונחת בפנינו הצעת חוק יסוד אשר בוחרת להשתית קונסטרוקציה חוקתית שלמה על מונח ליבה אחד ויחיד: "לימוד התורה".

40. אלא שניסיון העבר מלמד, כי בכל פעם שבה בית המחוקקים של מדינת ישראל ניסח הטבה סטטוטורית אשר בבסיסה "ההכרה בחשיבות לימוד התורה"³, הייתה זו ההכרה בלימוד תורה אחד ויחיד – לימוד התורה בישיבות החרדיות בלבד.

41. המדובר במונח דתי-הלכתי-תיאולוגי אמורפי לחלוטין, אשר אין לו – ואף לא יכולה להיות לו – כל הגדרה משפטית-אזרחית סדורה, נקייה או מוסכמת בספר החוקים של מדינת ישראל. חקיקת חוק יסוד סביב מונח כה עמום ומגזרי מייצרת בהכרח אבסורד יישומי ומשפטי אשר יעורר שורה של תקלות חוקתיות מסדר דין ראשון ושני במורד הדרך.

42. ובמה הדברים אמורים? במדינת ישראל לימוד התורה אינו נחלתו הבלעדית של ציבור אחד בלבד, אלא של מגוון רחב של ציבורים, זרמים ובתי מדרש. בעשור האחרון אנו חוזים בפריחה מבורכת של היהדות המתחדשת על גווניה השונים, בהקמתם של בתי מדרש "חילוניים", ושל פריחת עולם המכינות הקדם צבאיות – התורניות והממלכתיות – אשר בכולם מתקיים לימוד תורה לשמה.

43. ואולם, ברי כי אין כוונתו של חוק יסוד זה להיטיב עם לימוד התורה מהסוג האמור. ובהעדרה המוחלט של הגדרה אזרחית וחילונית למונח "לימוד תורה" בחוק היסוד עולה שורה של שאלות פרשניות, שמאחוריהן מסתתרת כוונתם הסקטוריאליה הסמויה של מנסחי החוק – אשר דומה ומנסים להסוות שתי מטרות נסתרות בניסוח החוק:

א. **הפליה מגדרית וזרמית מובנית בחוק היסוד:** האם המונח החוקתי העליון "לימוד תורה" יחול באופן שווה ויוענק גם לנשים הלומדות תורה ומקדישות את חייהן לכך במדרשות אורתודוקסיות ליברליות? האם החוק יכיר בלימוד אקדמי, ביקורתי ומחקרי של מקורות היהדות, התלמוד והתנ"ך באוניברסיטאות בישראל? האם לימוד תורה מעמיק וקבוע במסגרת בתי מדרש של הזרמים הקונסרבטיביים והרפורמיים ייחשב גם הוא כעומד בתנאי חוק היסוד וככזה המקנה את "מאזני הצדק" והזכויות הנגזרות ממנו?

ב. **העדפה פוליטית במסווה של ערך דתי:** המציאות הפרלמנטרית והקואליציונית המלווה את הצעת החוק מלמדת כי התשובה לכל השאלות הללו היא שלילית מוחלטת. הכוונה האמיתית והסמויה העומדת בבסיס החוק אינה להעלות על נס את לימוד התורה כערך תרבותי-לאומי חוצה מגזרים, אלא להעניק את זכויות היתר, הפטורים וההכרה החוקתית באופן בלעדי ומפלה לגברים בעולם הישיבות והכוללים האורתודוקסי-חרדי בלבד.

44. הנה מחד גיסא, חוק היסוד נכשל במבחן הכלליות והאוניברסליות החוקתית והופך לחוק פרסונלי, סקטוריאלי ומגזרי במסווה של נורמה חוקתית; ומאידך גיסא, החוק מאלץ את רשויות המדינה האזרחיות והחילוניות – ובראשן הממשלה, משרדי הממשלה ובתי המשפט – להיכנס לנעליהם של "פוסקי הלכה" ומשגיחים דתיים מטעם השלטון, על מנת להכריע באופן יומיומי, אדמיניסטרטיבי ויישומי, אילו צורות לימוד מוכרות דתית לצורך קבלת זכויות ואילו נדחות אל מחוץ למחנה.

45. עמימות אינהרנטית זו מוכיחה פעם נוספת כי הצעת החוק אינה בשלה, אינה מתאימה ואינה ראויה לשמש כחלק מהמפעל החוקתי של מדינת ישראל.

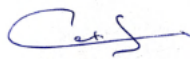
³ ראו לעניין זה סעיף 26ג(א) בפרק 11 שנפסל בחוק שירות הביטחון הקודם.

ו. סיכום

46. הצעת חוק היסוד פוגעת פגיעה אנושה בעקרון השוויון ומהווה "חקיקת מעקף" שמטרתה לעקוף את פסיקות בג"ץ בעניין השוויון בנטל. ההצעה קודמה בהליך בזק, בהול ודחוף שנובע מאילוצים פוליטיים צרים ושאינו הולם הליך חקיקת חוק יסוד. זאת, לצד כשלים פרוצדורליים משמעותיים ובצורה שעולה כדי שימוש לרעה בסמכותה המכוננת של הכנסת.

47. על כן, התנועה קוראת לחברי הכנסת להימנע מקידום הצעת חוק היסוד.

בכבוד רב,

תומר נאור, עו"ד

סמנכ"ל אגף משפט וראש אגף
אסטרטגיה